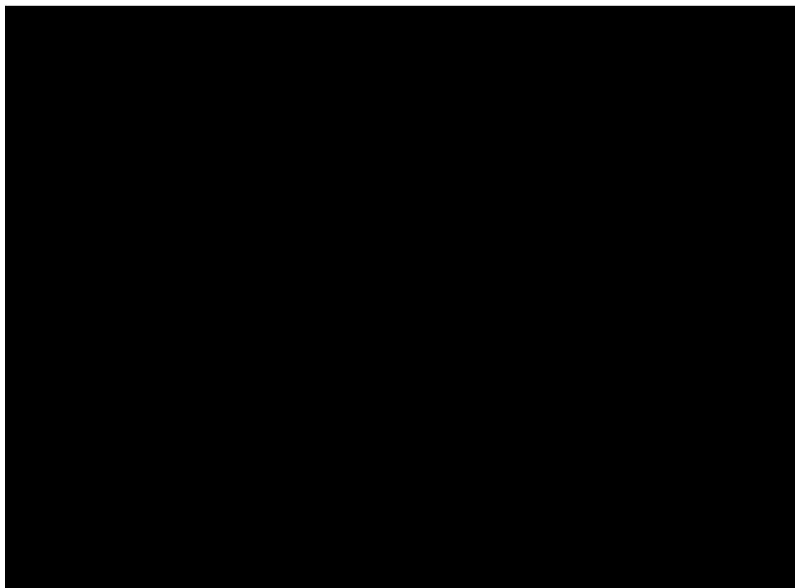

THEOLOGIA
DOGMATICO-MORALIS

REVERENDI PATRIS

F. NATALIS ALEXANDRI

in Decem Tomos distributa.

THEOLOGIA DOGMATICO-MORALIS

Secundum Ordinem Catechiſmi

CONCILII TRIDENTINI.

EDITIO OMNIUM ACCURATISSIMA,

Plurimis ACCESSIONIBUS, & NOTIS, variis EPISTOLIS, & MONUMENTIS aucta, illuſtrata, & locupletata.

TOMUS PRIMUS

UBI AGITUR

De Fide, & Symbolo.

AUCTORE

R. P. F. NATALI ALEXANDRO

Ordinis FF. Prædicatorum, in Sacra Facultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.

Typis Principalis Monaſterii B. V. M. Einſidlenſis, Per Franciſcum Xaverium Kälin. Anno MDCCLXVIII.

AD LECTOREM.

UOD Theologia hæc typis Einsidlensibus in lucem prodeat ; in rem fieri publicam nulli non rectè sentienti videbitur, quando, quo apud sapientissimos quosque viros (apud eos nempe, quibus sanæ Doctrinæ facies nota est & familiaris) & celebratissimi Natalis *nomen, & Theologiæ hujus, intra Germaniæ præsertim fines ; haben-*

[redacted]

Æquus quippe, ubi esse volet, perlibenter fatebitur; iisdem gloriari verbis, quibus magnus ille Doctor * Adversarium semel suum repulit, Authorem quoque nostrum jure suo posse: Quod credunt, credo; quod tenent, teneo; quod docent, doceo; quod prædicant, prædico; istis cede, & non me cædes; acquiesce istis, & quiesce a me. * S. August. lib. 7. c. 4. contra Julian.

Potissima igitur ratio, quamobrem a maximis viris Theologia hæc commendari semper meruerit, est, quod illis, quibus arduum Animas curandi, & pro sacro Tribunali sedendi onus incumbit, planam & securam viam demonstret, & muniat. Quod ad privatas Recentiorum opiniones attinet, tam insolens Authori est, novas obtrudere sententias, quam illi sanctum, a minorum Gentium Theologis (ut ipse alicubi rectè loquitur) hoc in opere citandis abstrahere. Nec alios, si quos fortè nostris temporibus viciniores nominandos esse ducit, quàm tales plerumque laudat, quorum Doctrina expressa Signo sanctitatis eluxit. Hos, inquam, ubi in gravissimo salutis æternæ negotio humana quandoque Ecch. 45. 14. Authoritate uti convenit, legenti duntaxat affert, nec ab illa, ut observatione, ita memoria multò dignissima Moralis, & Christianæ Prudentiæ Regula, quam in omni ardua dubietate celeber & perantiquus Scriptor * sequendam jam pridem tradit, unquam aberrat: Scilicet, ut primo omnium quæramus, & sequamur, quod super hoc lex divina præscripsit: quæ si nihil certi exprimit, recurratur ad Canones & exempla Sanctorum. Ubi, si nihil certum occurrit, tandem explorentur ingenia & consilia sapientum in timore Domini: illique seu pauciores, seu plures sint, cæteris præferantur, qui honorem Dei commodis omnibus anteponunt. * Joannes Saresber. inter Epist. S. Thomæ Cantuar. 157.

Eò profectò operam suam omnem Natalis Alexander navavit; & nulla, credo, Theologia æque ac ista ad pacandos, qui aliter sentiunt, valet. Non nulli, quibus regi sine Casuistis moderni aut mores aut animi non posse videntur, ad casus temporum quandam quoque requiri, aut dari Doctrinam temporum posse arbitrantur: Quasi verò tot primis Ecclesiæ sæculis in Regulis morum aut deesse aliquid

*potuerit, aut aliis, ac modò, affectionibus præditus homo fuerit, vel eadem grassari delicta visa non sint; aut demum Casus a futuris, iisque nunquam non diversis circumstantiis metiendi, & sola fidelis, probique Ministri prudentia solvendi præscribi nunc queant. Quæri potius S. Hieronymi * Verbis hìc liceret:* Cur post quatuor centum (*adde mille & plures*) annos docere niteris, quod antea nescivimus? cur profertur in medium, quod & Paulus edere noluit? *Minus sanè Ecclesiæ suæ consuluisse Deus optimus dicendus foret, si quàm novum Scriptionis genus Cathedra Moralis vidit, prius aut ignoratum esset, quod scitu fuit necessarium; aut scitu prius necessarium non fuisset, quod ignorari postmodum tantopere videbatur.* Nunquid, *ait Mellifluus* * Patribus doctiores aut devotiores sumus? periculosè præsumimus, quidquid in talibus ipsorum prudentia præterivit. Nec verò id tale est, quod nisi prætereundum fuerit, Patrum quiverit omninò diligentiam prætereiisse. *Hoc esse factum sua jam ætate Alexander VII. Pontifex Maximus dixit, qui in celebri illo Decreto* Opinandi modum alienum omnino a Simplicitate Evangelica, Sanctorumque Patrum Doctrina &c. *in Theologiam irre-*

* Lib. 1. contra Origenem.

* S. Bernard. Epist. 174.

admitti oporteat; Permultis verò sanctorum Patrum volumina, & Conciliorum Decreta ad manus non esse contingat, morem præcipienti Ecclesiæ hoc solo Theologo diligenter usus gessisse, munerique suo fecisse satis dicendus procul dubio erit. Hæc nimirum laus & gloria singularis Natali *debetur, quod operam suam in evolvendis Conciliis, Patribusque ita feliciter & præclarè impenderit, ut reliquis, qui ad eundem laborem pro Officio tenentur, otium attulisse videatur.*

Quæ cum ita sint, nemo mirabitur, quod comparandi tanti operis desiderium in non unis Germaniæ nostræ locis vel ipsa utilitate & præstantia fuerit accensum. At sive distantia locorum fiat (nam alibi, quam Parisiis, Coloniæ, Venetiisque, quoad sciri saltem potuit, typis hactenus non prodiit) sive ipsa jam reliqua exemplorum paucitate, & integra editionis ultimæ distractione accidat, quoscunque perquirendi hujus operis conatus supervacaneos esse persæpè didicimus. Quapropter in Eremo hac Sacra publico bono ut fieret modo aliquo satis, deliberatum tandem est. Theologiam ergo istam, quæ in Urbibus illis, Semel in duos grandioris, in quatuor deinde mediæ formæ tomos redacta lucem adspexit, in decem modò usitatioris & ad frequentem lectionem accomodatioris formæ Tomos divisam edere placuit. Ea re necesse fuit, ne alius alio plus æquo sua excresceret mole, ab ordine priorum editionum nonnihil recedere; id tamen salvo materiæ nexu, & libri cujusque integritate ubique esse factum, mox infra, Lector optime, cernere habes. Quod te præmonere, atque hæc pauca simul præfari, visum est. Vale.

[redacted]

TOMORUM DISTRIBUTIO.

[redacted]

PRÆFATIO.

UM uni Dei gloriæ, Ecclesiæque utilitati studia mea consecrare, & Opera destinare, Deo adjuvante, decreverim; cogitavi diu, quid Operis elucubrare possem, quod utilius esset, & conducibilius ad ***Opus ministerii***, ad ***ædificationem corporis Christi*** Visum est huic fini servire plurimum posse *Theologiam Dogmaticam*, *&* *Moralem*, in qua, sepositis omnino Quæstionibus Scholasticis, prætermissis etiam Positivæ Theologiæ Quæstionibus, quæ Criticam, Chronologiam, Historiam, & antiquam Ecclesiæ Disciplinam spectant, quarum tractatione curiosa delectatur eruditio, & in quibus aliàs versati sumus; ea dumtaxat tractentur, quæ in Concilio Tridentino finita sunt, aut tradita Dogmata, vel in ejusdem Concilii Catechismo exposita, & alia nonnulla; quæ scire Sacerdotes, Rectores Animarum, Conscientiarum Moderatores, necnon verbi divini Prædicatores debent, suo ut Ministerio dignè fungantur.

Clericorum usui, ut magis accommodata sit hæc nostra Theologia, in ea sequi lubet ordinem Catechismi, jussu sacræ Synodi Tridentinæ editi, & a Summis Pontificibus, ac Synodis post Tridentinam celebratis non modo approbati, sed Parochis, & Seminariis traditi, atque commendati: & præstantissimos Theologos æmulatus, ex Religioso maximè Fratrum Prædicatorum Instituto, qui huic adlaborarunt Operi, *Pio V.* Sanctissimo Pontifice, & *S. Carolo Borromæo* dirigentibus, non proprios, & peculiares animi mei sensus, non privatas Scholæ Thomisticæ opiniones, sed Ecclesiæ tantum doctrinam (quantum quidem potui) in Dogmatibus Fidei, Morumque Regulis explicandis consector. Dogmatum probationes ex Scripturæ Sacræ, Traditionisque fontibus purissimis derivatas profero. Præcipuas etiam objectiones diluo ab Hæreticis oppositas, non ea quidem prolixitate & Eruditionis ubertate, qua Theologicis in subselliis, & Exercitationibus Academicis opus est; sed ea tamen integritate, & plenitudine, quæ Viris Ec- [redacted]

fundamento posui, illasque passim hoc in Opere vindicavi; quo meam erga Sedem Apostolicam, & in ea sedentes Sanctissimos Pontifices, eorumque Decreta, sive Fidem, sive Disciplinam, ac Mores spectantia, reverentiam, ac obedientiam toti Orbi Christiano approbem. Cum *Leonis* scilicet *Quarti* Concilio ex animo dixerim: *Si quis Dogmata, Mandata, Sanctiones, Interdicta, vel Decreta pro Catholica Fide, pro Ecclesiastica Disciplina, pro correctione Fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, a Sedis Apostolicæ Præsule salubriter promulgata contempserit; Anathema sit.*

Disciplinam porrò in Sacramentorum Administratione observandam ex Tridentino Concilio, & aliis Synodis postea celebratis, ex Romanorum Pontificum Decretis, & Constitutionibus, ex Sancti *Caroli* nusquam satis laudatis Instructionibus, ex Moribus, ac Ritualibus singularum Ecclesiarum, præsertim *Romanæ ceterarum Matris, & Magistræ*, propono, Patrum, & Synodorum antiquarum testimoniis illustratam sæpe, ac *roboratam*. Quæ enim olim viguit, & nunc antiquata est, vel in desuetudinem abiit, Disciplina; hanc scire, etsi perjucundum, & utile sit, non tamen omninò necessarium. Eam certè in usum privato arbitrio revocare qui voluerit, perturbabit omnia, laqueum Animabus injiciet, nimis emungendo eliciet sanguinem; ab Ecclesiæ ingenio, quæ ob Fidelium salutem promovendam vulnus Disciplinæ suæ inferri multoties passa est, illam sæpe immutavit, severiorum etiam Regularum observantiam in desuetudinem abire interdum permisit, prorsus erit alienus. Præsentem igitur Ecclesiæ Disciplinam in Sacramentorum Administratione, & Ecclesiæ Regimine observandam censemus, ac docemus: quamvis & antiqua plurimi facienda sit, suscipienda, veneranda; ejus-

[redacted]

que instauratio in pluribus optanda ; nusquam vero privato arbitrio , & auctoritate tentanda. enim Spiritu gubernante eam olim servavit, [illegible] regente mutavit Ecclesia, eadem Fidei Regula [illegible]ente. *Quæ una omninò est , sola , immobilis , & irreformabilis* , ut loquitur *Tertullianus*. Præclaram illam [illegible] sententiam omnes animo imbibant, velim, [illegible] infixa est meæ : *Contra rationem nemo [illegible] , contra Scripturas nemo Christianus , contra Ecclesiam nemo [illegible]* [illegible] Theologiam in quinque Libros distribuimus; [illegible] in plures , seu Tractatus , seu Capita, [illegible] , Paragraphos , Numeros ; ordinis , perspi[illegible] , & memoriæ [illegible] gratia. Rationes Me[illegible] , [illegible] Scholæ Theologo[illegible] : Scholasticas etiam locutiones , quan[illegible] ; neque enim iis nusquam uti [illegible] qui in Seminariis [illegible] in Philosophicis Disci[illegible] , ingenium , cap[illegible] Theologiam hancce nostram attemperemus.

[redacted]

ne, & *De Matrimonio*, complectitur. Tractatui *ucharistia* inserta sunt, quæ spectant *Missarum Ce-* *li nem*. *& Cæremonias*, *Ecclesiarumque*, *& Alta-* *Consecrationem*. Tractatui *De Pœnitentia* adjuncta quæ *Censuras*, & *Indulgentias* attinent. Tractatui *Extrema Unctione*, quæ *Testamenta*, *& Sepulturam* *siasticam*; quæ quidem Rectoribus Animarum sci- *ɩ* observare necesse sit. Tractatui *De Ordine*, in- est *Ecclesiasticæ Hierarchiæ* delineatio: Tractatio accurata *De Simonia*, cum Regulis necessariis ad dum judicium de Casibus conscientiæ circa hanc riam emergentibus. Item *De Vita*, *& Honestate* *orum*, maximéque *Beneficiatorum officiis*: necnon *loris Canonicis*. Tractatus *De Matrimonio* com- itur præcipua difficultatum momenta, quæ nego- facessere possunt vel in foro conscientiæ, & Pœni- e tribunali; vel in foro exteriori Ecclesiastico *Matrimonii Impedimenta*.

ber tertius est, *De Peccatis*, quorum cognitio ad menti Pœnitentiæ Administrationem necessaria Eo in Libro Regulæ generales Moralis Christianæ opinionum delectum, & peccatorum discrimen, gravitatem traduntur, & explicantur. Tum sin- im de septem peccatis capitalibus, & eorum sur- agitur, & Regulæ Morales circa singulas species ntur, exponuntur, firmantur. Accedit brevis *irtutibus* Tractatus.

ber quartus, *De Legibus*, *& Decalogo*: qui om- , & singulorum Præceptorum explicationem ac- am, plenamque complectitur, cum Regulis Mo- is ad Casuum, circa Præcepti cujusque materiam gentium, solutionem, & elucidationem necessariis.

ber quintus, *De Oratione*, Dominicæ Orationis m explicationem continet.

us secundis curis a me recensitum, & a mendis rgatum, quæ in prima Editione Parisiensi, Colo- niensi

nienſi, & Veneta pauciora quidem irrepſerant, ha
poſtrema Editione prodit in Lucem, multis acceſſion
bus, Notis, centum amplius Epiſtolis, Dogmata, D
ſciplinam, Moreſque ſpectantibus, a me etiam rec
gnitis; præclaris denique Monumentis, quibus Cath
lica Dogmata, & ſanior Morum Diſciplina confirma
tur, auctum, illuſtratum, locupletatum.

Hoc Opere Theologiæ Dogmaticæ, & Morali
quod Eccleſiæ, Sediſque Apoſtolicæ judicio, & co
rectioni humili devotione ſubjicio, cum fruentur Eccl
ſiaſtici, Religioſique Viri, in ſuis, amabo, Sacrificii
& orationibus Auctorem Deo commendent, Pioru
ſuffragiis maximè indigentem.

EPISTOLA
EMINENTISSIMI D. D.
CARDINALIS SPADA,
INNOCENTII XII.
BEATÆ MEMORIÆ PONTIFICIS NOMINE, AC MANDATO AD AUCTOREM DATA.

DMODUM Reverende Pater, Magnam Paternitati tuæ habeo gratiam, quod editos a te nuper Theologiæ Libros ad me transmiseris una cum singularibus humanitatis erga me tuæ significationibus. Litteras, quas adjecisti ad Sanctissimum Dominum nostrum, avidè a me perlectas, simulque Librorum exemplar illico Sanctitatis suæ pedibus obtuli, omnino sperans uberem gaudii materiam ex luculentis adeo obsequentis animi tui declarationibus exorituram Sanctitati suæ. Nec me sanè opinio fefellit; audiens enim SS. Pater ex iisdem Litteris, te reverenter adeò atque ut verè Religiosum Virum decet, de Apostolicæ Sedis Auctoritate sentire, in qua, veterum Patrum sententia edoctus, præstari quærentibus Fidei veritatem agnoscis; teque doctrinam, quæ in Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum Matre, & Magistra conservatur, & prædicatur, tenere in omnibus, ac docere velle declaras; professus ibidem a Spiritu sancto per os Romani Pontificis Fidei controversias judicari; ac propterea Sanctitatis suæ examini, judicio, ac emendationi non Opus modo præfatum, sed & cetera, quæ in hunc usque diem edidisti, ac deinceps editurus es, summa animi demissione submittis; mirum est, quanta Pontificii animi jucunditate perfusus fuerit, & quam profusè Christianam pietatem tuam, profitendæque veritatis studium commendaverit. Est itaque de quo admodum gratuler Paternitati tuæ, quod hujusmodi debitæ venerationis officiis ingenuæ mentis tuæ probitatem spectatam facere volueris, simulque Pontificiam benevolentiam promereri. Sanè nemo te melius, qui vetera Ecclesiæ

Monu-

Monumenta diurna, nocturnaque manu versare consuevisti, novit, sanctissimos quosque, laudatissimosque Scriptores peculiari Romanæ Fidei, doctrinæque professione maximam sibi gloriam comparasse; eosque contra malè semper apud universam Ecclesiam audivisse, qui a Beati Petri Sedis Disciplina, velut ab universali Catholicæ Veritatis regula, deflexere. Quorum enim Auctorum (ut scite olim Sanctissimi Galliæ Antistites pronuntiarunt) valere possit prædicatio, nisi quos Sedes Apostolica aut intromisit, aut Apocryphos fecit? Hæc itaque cum Paternitatem tuam latere non possint, Sanctissimus Dominus noster, qui & virtutes tuas magnificit, & paterna te respicit caritate, planè confidit ea te universo Orbi daturum argumenta, quibus palam fiat, te ut egregium inclytæ Prædicatorum Familiæ Alumnum, germanumque Angelici Doctoris discipulum, pietate non minus & religiosa in Apostolicam Sedem observantia, quam sapientiæ, & eruditionis fama præstare; quo quidem nihil Deo, & Sanctitati suæ gratius, nihil bonis viris jucundius, Ecclesiæque ædificationi opportunius, nihil agere tibi gloriosius poteris. Ego vero dum ex Sanctitatis suæ sententia tibi ista significo, studia quoque mea officiaque tuis impendenda opportunitatibus libenter polliceor, paratissimamque in tui servitium voluntatem. Deus Optimus Maximus Paternitati tuæ cœlestis gratiæ dona multiplicet; laboresque litterarios tuos fructu vacuos minimè esse permittat.

Romæ 12. Aprilis 1694.

[redacted]

THEOLOGIÆ DOGMATICÆ, ET MORALIS SECUNDUM ORDINEM CATECHISMI Concilii Tridentini

LIBER PRIMUS.

DE FIDE, ET SYMBOLO.

UM fides ſpiritalis ædificii ſit fundamentum, indéque exordium ſumat chriſtianæ Religionis inſtitutio, ab ea quoque Theologia noſtra exordium ſumat neceſſe eſt. Hac enim duce ad cognitionem Dei, rerumque divinarum, accuratam pervenimus, ad quas humana ratio tam propria infirmitate, quam congenitis ex primi hominis peccato, tenebris impar cœcutit, variiſque erroribus implicatur, niſi fidei lumine colluſtretur. Hinc homines, qui ſolo lumine naturali Deum cognoverunt, & fide deſtituti, non ſicut Deum glorificaverunt, *ſine Deo in hoc mundo* fuiſſe, Apoſtolus aſſerit. Hinc etiam *S. Hilarius Lib.* 4. *De Trinitate ſcribit*: „ Non ſubeunt ingenia noſtra in cœleſtem ſcientiam, neque incomprehenſibilem virtutem ſenſu aliquo infirmitas noſtra concipiet. Ipſi Deo de ſe credendum eſt, & iis, quæ cognitioni noſtræ tribuit, obſequendum. *Et Lib.* 5. A Deo diſcendum eſt, quid de Deo intelligendum ſit: quia nonniſi ſe auctore cognoſcitur. Eph. 2. 12.

Tridentinum Sessione 6. Canone 3. cujus hæc
rba: „ Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus
inspiratione, atque ejus adjutorio, homi-
credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse
oportet, ut ei justificationis gratia confera-
Anathema sit. „

Divino isto lumine mens hominis illustratur. *Fidei lumen.*
opertum est Evangelium, in iis, qui pereunt, est
; in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes
m, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii glo-
isti, qui est imago Dei.... Quoniam Deus, qui
tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cor-
stris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei,
Christi Jesu; (inquit Apostolus 2. ad *Corin-*
p. 4.)

Eo lumine fit, ut mens hominis firmiter assen- *Fidei certitudo.*
is, quæ Deus revelavit. Cum enim fides non
n experientia, non conjecturis, non ratione
a, sed Dei revelantis auctoritate nitatur, pri-
licet, ac supremæ Veritatis, quæ nec fallere
nec falli, postulat in assentiendo firmitatem,
mnem prorsus hæsitationem excludat. Quan- *2. Cor. 10. Lucæ 1.*
igitur sensui, vel rationi contraria videantur,
le suscipiuntur, illis tamen citra dubitationem
ndum, & intellectus omnis in *captivitatem*
dus est *in obsequium Christi*, apud quem *non*
cile, nedum *impossibile omne verbum.* Hinc S.
Sermone de vera ac pia Fide, ita fidem definit:
est assentiens approbatio sine ulla hæsitatione
rum veritate, quæ divino munere sunt pro-
a.

itatem illam explicat magis Apostolus, fidem
niens, Epistol. ad Hæbr. cap. 11. *Est autem*
erandarum substantia rerum, argumentum non
tium. Dicitur enim substantia rerum speran-
, quia assensus est adeo certus, ac firmus, ut
, quæ a nobis sperantur, etsi adhuc futuræ sint,
xpectatione positæ, perinde tamen, atque si
tes essent, jamque in rerum natura subsiste-

QUÆSTIO PRIMA.

DE FIDE.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit fides.

Definitio fidei.

Fides vulgo definitur *Donum Dei*, seu *Virtus a Deo infusa, cujus lumine mens hominis illustrata firmiter assentitur iis omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam suam credenda proposuit, sive illa sacris Litteris expressa sint, sive non sint.*

Fides Dei donum.

I. Dicitur *Donum Dei*, qua in re cum ceteris Virtutibus Theologicis, Spe scilicet, ac Charitate, convenit, immo cum omnibus virtutibus infusis, ac donis Spiritus sancti, quæ pariter Dei dona sunt: Fidem autem esse Dei donum, etiam quando charitatis consortio destituta est, dogma est Catholicum, Scripturæ sacræ testimoniis firmatum, Joannis 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* 1. ad Corinth. 12. *Alteri datur fides in eodem Spiritu.* Ad Ephes. 2. *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Ad Philippenses 1. *Vobis donatum est pro*

demum Tridentinum Sessione 6. Canone 3. cujus hæc sunt verba: „ Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus „ sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, homi- „ nem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse „ sicut oportet, ut ei justificationis gratia confera- „ tur, Anathema sit. „

II. Divino isto lumine mens hominis illustratur, quia *Si opertum est Evangelium, in iis, qui pereunt, est opertum; in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.... Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu*; (inquit Apostolus 2. ad *Corinthios* cap. 4.) Fidei lumen.

III. Eo lumine fit, ut mens hominis firmiter assentiatur iis, quæ Deus revelavit. Cum enim fides non sensuum experientia, non conjecturis, non ratione humana, sed Dei revelantis auctoritate nitatur, primæ scilicet, ac supremæ Veritatis, quæ nec fallere potest, nec falli, postulat in assentiendo firmitatem, quæ omnem prorsus hæsitationem excludat. Quantumvis igitur sensui, vel rationi contraria videantur, quæ fide suscipiuntur, illis tamen citra dubitationem assentiendum, & intellectus omnis in *captivitatem* redigendus est *in obsequium Christi*, apud quem *non est* difficile, nedum *impossibile omne verbum.* Hinc *S. Basilius Sermone de vera ac pia Fide*, ita fidem definit: „ Fides est assentiens approbatio sine ulla hæsitatione „ de eorum veritate, quæ divino munere sunt pro- „ posita. Fidei certitudo. 2. Cor. 10. Lucæ 1.

Firmitatem illam explicat magis Apostolus, fidem ita definiens, Epistol. ad Hæbr. cap. 11. *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Dicitur enim substantia rerum sperandarum, quia assensus est adeo certus, ac firmus, ut eas res, quæ a nobis sperantur, etsi adhuc futuræ sint, & in expectatione positæ, perinde tamen, atque si præsentes essent, jamque in rerum natura subsiste-

rent, nobis exhibeat. Efficit enim, ut nihilo magis de myſteriis a ſenſu remotis dubitemus, quam ſi vel oculis conſpecta, vel ratione comprehenſa eſſent; imo de illis multo certiores ſimus, quam de his, quæ nobis ſenſuum experientia, vel ratione perſuadentur. Dicitur *argumentum non apparentium*, id eſt, oſtenſio, & demonſtratio rerum, quæ non videntur, quia eas, tametſi obſcuras, & inevidentes, tam certo tamen oculis mentis noſtræ repræſentat, quam ſi vel corporis oculis conſpicerentur, vel humanæ ſcientiæ rationibus comprehenſæ intelligerentur.

IV. Fides igitur non eſt opinio, non eſt æſtimatio; quomodo eam definiebat *Petrus Abailardus*, quem propterea *S. Bernardus* graviter reprehendit, ac refellit Epiſtola 190. ſeu Tractatu *De erroribus Petri Abailardi* in Concilio Senonenſi damnatis, ad *Innocentium II.* Pontificem Maximum, *cap.* 4. „ Abſit, *inquit*, ut „ putemus in fide, vel ſpe noſtra aliquid, ut is putat, „ dubia æſtimatione pendulum, & non magis totum, „ quod in ea eſt, certa, ac ſolida veritate ſubnixum,

„ Placet mihi, fateor, illius de fide definitio. *Fides eſt*, ait, *ſubſtantia rerum ſperandarum*, *argumentum* „ *non apparentium*. Subſtantia, inquit, rerum ſpe- „ randarum, non inanium phantaſia conjecturarum. „ Audis ſubſtantiam, non licet tibi in fide putare, vel „ diſputare pro libitu, non hac illaque vagari per „ inania opinionum, per devia errorum. Subſtantiæ „ nomine aliquid tibi certum, fixumque præfigitur; „ certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris; „ non eſt enim fides æſtimatio, ſed certitudo. Hæſitationem igitur excludit prorſus omnem. Unde *S. Jacobus* Epiſtolæ cap. 1. *Poſtulet autem*, inquit, *in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat*, *ſimilis eſt fluctui maris*, *qui a vento movetur*, *& circumfertur*.

V. Ut ab opinione, & æſtimatione, ſic etiam a ſcientia fides diſcernitur: quia divinum illud fidei lumen rebus credendis perſpicuitatem non affert. Eſt enim fides rerum, quæ non videntur. Unde rurſus Apoſtolus 1. ad Corinth. 13. ait: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate*, *tunc autem facie ad faciem*. Hinc *S. Auguſtinus* Tractatu 11. in Joannem, explicans illa Chriſti verba, *Et cognoſcetis veritatem*, ait: Nonne veritatem cognoverant, quando Dominus loquebatur: Si non cognoverunt, quomodo crediderunt? „„ Non quia cognoverunt crediderunt, ſed ut cognoſcerent crediderunt, Credimus enim, ut cognoſcamus, non cognoſcimus, ut credamus. Quod enim cogn ituri ſumus, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Quid eſt enim fides, niſi credere, quod non vides? Fides ergo eſt, quod non vides credere, veritas, quod credidiſti videre. „„ Et Tractatu 79. explicans hæc Chriſti verba: *Et nunc dixi vobis*, *prius quam fiat*, *ut cum factum fuerit credatis*, ait: „„ Quid eſt hoc, cum magis homo credere debeat, antequam fiat, id quod credendum eſt? Hæc eſt enim laus fidei, ſi quod creditur non videtur. Nam quid magnum eſt, ſi creditur, quod videtur, ſecundum illam ejuſdem Domini ſententiam, quando Diſcipulum arguit dicens: *Quia vidiſti*, *credidiſti*; *beati*;

Fidei obſcuritas.

Joan. 8. 32.

Joan. 14. 29.

Joan. 20.

qui non vident, & credunt? „„ Et nescio utrum credere dicendus est quisque, quod videt. Nam ipsa fides, in Epistola, quæ dicitur ad Hebræos, ita est definita: Est autem fides sperantium substantia, convictio rerum, quæ non videntur. Quapropter si fides est rerum, quæ creduntur, eademque fides earum est, quæ non videntur, quid sibi vult, quod Dominus ait: *Et nunc dixi vobis, prius quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis?* Nonne potius dicendum fuit, Et nunc dixi vobis, prius quam fiat, ut credatis, quod cum factum fuerit videatis? Nam & ille cui dictum est, *Quia vidisti, credidisti*, non hoc credidit, quod vidit; sed aliud vidit, aliud credidit: Vidit enim hominem, credidit Deum. Cernebat quippe, atque tangebat carnem viventem, quam viderat morientem: & credebat Deum in carne ipsa latentem. Credebat ergo mente, quod non videbat, per hoc quod sensibus corporis apparebat. Sed etsi dicuntur credi, quæ videntur, sicut dicit unusquisque oculis suis se credidisse: Non tamen ipsa

„ tionem.... Nec fides habet meritum, cui humana „ ratio præbet experimentum. „

VI. Fide divina illis omnibus assentimur, quæ Deus revelavit, sive præterita sint, sive præsentia, sive futura: illisque firmiter assentiendi unica ratio est divina auctoritas. Et hac præcipuè cogitatione muniri se debet animus Christianus adversus omnem carnis cogitationem, quæ vel contraria suggerit, vel Religionis veritatem in dubium vocat; Dei voces esse quæcumque fides loquitur, ut docet Apostolus 1. ad Thessalonicens. 2, *Cum*, inquit, *accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei*.

Ratio firmiter assentiendi veritatibus fidei, est Dei revelantis auctoritas.

VII. Quæ autem Deus nobis revelavit, ea per Ecclesiam suam nobis credenda proposuit, ac proponit. Illi namque credidit depositum fidei, de quo Apostolus ad *Timotheum* scribens, ait: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates.* Ejus definitiones oraculorum instar Fidelibus omnibus esse debent, cum sit *Columna, & firmamentum veritatis.* In ejus auctoritate aquiescendum est, cum a Christo gubernata, qui cum ea se futurum promisit, *usque ad consummationem sæculi*, & a Spiritu sancto perenniter illuminata, deficere, aut errare non possit. Igitur qui illam audit, Christum audit, & Spiritum sanctum per eam loquentes: qui illam spernit, eique resistit, spernit Christum, & Spiritum sanctum per eam loquentes. Deus enim, qui *multifariam multisque modis locutus est nobis in Prophetis, & novissime locutus est nobis in Filio*, nunc Filii sui verbum nobis proponit per *Ecclesiam*, quam proinde, *qui non audierit*, habendus est, ex Christi sententia, *ut ethnicus, & publicanus.* Hinc *Sanctus Augustinus* Libro *contra Epistolam Manichæi, cap. 5. ait*; „ Ego vero Evangelio „ non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ com- „ moveret auctoritas.

Dogmata, quæ Deus revelavit, per Ecclesiam credenda nobis proponuntur.

1. Tim. 6.

1. Tim. 3.

Hebr. 1.

Matth. 18.

VIII. Omnibus porro, quæ Deus nobis revelavit, & per Ecclesiam suam credenda proposuit, per fidem assentimur, sive illa sacris Litteris expressa sint, sive

Traditionum necessitas.

non ſint. Eorum enim, quæ credenda ſunt, & ad catholicæ Religionis dogmata pertinent, quædam in Scripturis ſacris diſertè ſunt expreſſa, cujuſmodi ſunt, Deum eſſe trinum, & unum, Filium Dei factum eſſe hominem, pro nobis mortuum eſſe, reſurrexiſse, in cœlum aſcendiſse, mortuos omnes ad vitam excitandos eſse, hominem ex aqua, & Spiritu ſancto in Baptiſmo regenerari, totum Chriſtum in Euchariſtia realiter contineri, & alia id genus Religionis noſtræ veneranda Myſteria. Quædam non ſunt diſertè, & explicitè in ſacris Scripturis exarata, quæ nihilominus Fide divina credenda ſunt, quia ex Apoſtolorum Traditione illa accepit Eccleſia: divinaque illa Dogmata, quorum fidelis cuſtos eſt, ac Magiſtra, ſuis Chriſtique alumnis credenda proponit, cujuſmodi ſunt, Beatæ Mariæ Matris Dei Virginitas perpetua, Baptiſmus infantium, ſacrarum Imaginum cultus, Librorum Scripturæ ſacræ numerus, & illorum, quos præ manibus habemus, authentica veritas, ac divina inſpiratio, ſigni Crucis in frontibus Chriſtianorum religioſa, & ſalutaris impreſſio, &c.

bris continetur. Traditum, ipsius Christi ore ab Apostolis acceptum, aut ab ipsis Apostolis Spiritu sancto dictante, quasi per manus traditum, ad nos usque pervenit.

Scriptura sacra Traditionis necessitatem, Traditio Scripturæ veritatem ostendit. *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*; (inquit Apostolus 2. ad *Timotheum* 3.) Et, *Omnis Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*; inquit, *S. Petrus* Epistola 2. cap. 1.) *Laudo vos, fratres* (inquit sanctus Paulus 1. ad Corinthios 11.) *quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Quo ex loco *S. Basilius* Libro *de Spiritu sancto*, cap. 29. colligit, „ Apostolicum esse, „ etiam non scriptis Traditionibus inhærere. Et *S.* „ *Epiphanius* Hæresi 61. „ Sed & Traditione quoque „ opus est, neque enim ex Scripturis peti possunt „ omnia: Idcirco alio scripto, Traditione alia san„ ctissimi Apostoli reliquerunt. „

Traditionis auctoritas.

Item ait Apostolus 2. ad Thessalonicenses cap. 2. *Itaque, fratres, state, & tenete Traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Ex quo loco *S. Joan. Chrysostomus* Homil. 4. in illam Epistolam, ait esse perspicuum, quod Apostoli „ Non „ omnia tradiderunt per Epistolam, sed multa etiam „ sine scriptis: & ea quoque sunt fide digna. Quamo„ brem, *inquit*, Ecclesiæ quoque Traditionem cen„ seamus esse fide dignam. Est Traditio: Nihil quæ„ ras amplius.

De Traditionibus, earumque necessitate, & auctoritate uberrime disseruimus adversus veteres, ac recentiores Hæreticos Dissertatione 16. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 11. Sufficiat ecclesiasticis Viris, qui in Seminariis erudiuntur, illud sacri Concilii „ Tridentini Decretum, *Sessione* 4. „ Sacrosancta

[redacted]

„ Synodus Orthodoxorum Patrum exempla secuta, „ omnes Libros tam Veteris, quam Novi Testamenti, „ cum utriusque unus Deus sit auctor, necnon Traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam, vel oretenus a Christo, vel a „ Spiritu sancto dictatas, & continua successione in „ Ecclesia catholica conservatas, pari pietatis affectu, „ ac reverentia suscipit, & veneratur.

§. I I.

Qui Libri sacri?

Canonicorum Scripturæ sacræ librorum divisio.

II. Libri illi sacri sunt, ac divini, qui in Ecclesiæ Canone, ut sacri, divinique, sive ut genuini Scripturæ sacræ Libri recensentur a *S. Hieronymo* in Epistola *ad Paulinum*, & in Prologo Galeato, *Innocentio I.* Pontifice maximo in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, *S. Augustino*, Libro 2. *de Doctrina Christiana* cap. 8. & Libro 15. *de Civitate Dei*, cap. 25. Concilio Carthaginensi 3. Canone 47. *Gelasio I.* [redacted]

Prophetici ſunt, *Pſalterium Davidicum*, *centum quinquaginta Pſalmorum*: quatuor Prophetæ Majores, ſcilicet, *Iſaias*, *Jeremias* cum *Baruch*, *Ezechiel*, *Daniel*: & duodecim Prophetæ Minores, ſcilicet, *Oſee*, *Joel*, *Amos*, *Abdias*, *Jonas*, *Michæas*, *Nahum*, *Habacuc*, *Sophonias*, *Aggæus*, *Zacharias*, *Malachias*,

Morales ſunt, *Proverbia Salomonis*, *Eccleſiaſtes*, *Canticum Canticorum*, Liber *Sapientiæ*, & *Eccleſiaſticus*.

Legales Novi Teſtamenti ſunt, *quatuor Evangelia*, *ſecundum Matthæum*, *Marcum*, *Lucam*, *&* *Joannem*.

Hiſtoricus eſt Liber *Actuum Apoſtolorum*, a Luca Evangeliſta conſcriptus.

Propheticus unicus eſt, ſcilicet, *Apocalypſis Joannis Apoſtoli*.

Morales ſunt, quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli; *Ad Romanos*, *duæ ad Corinthios*, *ad Galatas*, *ad Epheſios*, *ad Philippenſes*, *ad Coloſſenſes*, *duæ ad Theſſalonicenſes*, *duæ ad Timotheum*, *ad Titum*, *ad Philemonem*, *ad Hebræos*: *Petri Apoſtoli duæ*: *Joannis Apoſtoli tres*: *Jacobi Apoſtoli una*: *Judæ Apoſtoli una*.

Si quis autem Libros ipſos integros, cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non ſuceperit, & Traditiones prædictas ſciens, & prudens contempſerit, Anathemate percellitur a concilio Tridentino Sectione 4.

§. III.

Scripturæ ſacræ Verſiones.

III. Sacrorum Librorum, plerique Hebraice, quidam Chaldaice, alii Græce ſcripti ſunt. Eorum, qui Hebraice ſunt ſcripti, plures editæ ſunt Verſiones: omnium celeberrima fuit, Eccleſiæque veteris uſu conſecrata Verſio Græca Legis, & Prophetarum a 70. Interpretibus adornata. Omnium Veteris, Novique Teſtamenti Librorum plures etiam Verſiones Latinæ factæ ſunt. Celeberrima eſt ea, quæ *Vulgata* nuncupatur, quâ tota Eccleſia Latina utitur. Hanc Verſionem, *quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia*

Latina verſio vulgata, authentica.

sia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus, pro authentica habendam, Concilium Tridentinum statuit, ac declarat; *& ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat*: quo Decreto non derogat fontibus hebraicis, & Græcis, ex quibus Vulgata illa Versio expressa est, sed ceteris Versionibus Latinis anteponendam, solamque inter eas declarat authenticam, ut proinde ex Scriptura Sacra secundum illam Versionem Fidei controversiæ dirimi, hominumque mores in christianæ Legis disciplina informari valeant.

§. IV.

Scripturæ sacræ interpretatio.

Ad Scripturæ sacræ interpretationem non sufficit privatus cujusque spi- [redacted]

IV. Ad Scripturæ sacræ intelligentiam, & interpretationem non sufficit privatus cujusque hominis spiritus. Solo enim Spiritu Dei haberi potest intelligentia verbi Dei: Spiritus autem Dei sibi ipsi contrarius esse non potest. Porro contrarios sensus testimoniis sacrarum Scripturarum in gravissimis Fidei [redacted]

Regulam aliquam sequatur oportet, eamque plane divinam. Regula illa non est sola Scriptura sacra, de cujus sensu controversia frequenter movetur: Traditio igitur in subsidium accedit, Ecclesiaque judicat de Fidei controversiis secundum doctrinam, quam ipsa *ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo accepit*, ut loquitur *Tertullianus*. Hinc Christiani Antiocheni orta controversia de necessitate Circumcisionis, & cæremoniarum Legis Mosaicæ, non privato spiritu discreverunt veritatem prædicationis Pauli, & Barnabæ, negantium esse necessarias ad salutem, a sententia Pharisæorum recens conversorum ad Fidem, qui id asserebant: sed ad Apostolos, & Seniores hanc referri controversiam necesse fuit, quorum judicio in Concilio Hierosolymitano finita est, (Actorum 15.)

Obscuri ergo Scripturæ loci per alios Scripturæ locos clariores, & secundum Traditionem, sensumque Ecclesiæ sunt explicandi, ac religiosè servanda est Regula a sacra Synodo Tridentina præscripta, Sess. 4. decernente „ Ut nemo suæ prudentiæ innixus, in re„bus Fidei, & morum, ad ædificationem Doctrinæ „christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad „suos sensus contorquens, contra eum sen„sum, quem tenuit, & tenet sancta Mater Ecclesia, „ cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione „ Scripturarum sacrarum, aut etiam contra unani„mem consensum Patrum, ipsam Scripturam S. in„ terpretari audeat, etiam si hujusmodi interpretatio„nes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent.

Regula in Scripturæ sacræ interpretatione servanda.

§. V.

Unde Traditio innotescit.

V. Ecclesiasticam Traditionem nobis manifestant; vel concors Patrum Doctrina, qui *uno consensu, aperte, frequenter, perseveranter* idem docuerunt, & credendum Christianis tradiderunt, ut loquitur Vincentius Lirinensis in Commonitorio: vel Ecclesiæ oracula, quorum alia edita sunt a Romanis Pontificibus controversias Fidei finientibus ex Romanæ Ecclesiæ om-

Apostolica Traditio in Ecclesia

omnium *Maxima*, & *antiquissima* sensu, in qua ea, *quæ est ab Apostolis Traditio*, & *annunciata hominibus fides per successiones Episcoporum pervenit usque ad nos. Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique Fideles, in qua semper conservata est ea, quæ est ab Apostolis, Traditio*, ut loquitur S. Irenæus Lib. 3. adversus Hæreses, cap. 3. Alia vero a Conciliis Generalibus in Spiritu sancto legitimè congregatis, quæ sunt *Repræsentationes totius nominis Christiani*. Quorũ quidem tanta est auctoritas in Fidei controversiis dirimendis, convocante, præside, & confirmante Romano Pontifice, quem, *ut caput membris*, venerando cœtui suo præfuisse Calcedonensis Concilii Patres ad *S. Leonem* scribentes testantur; ut *S. Gregorius Magnus* ea se sicut quatuor Evangelia venerari, & suscipere sit professus Lib. 1. Epist. 24. „ Quia, *inquit*, corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sicut sancti Evangelii quatuor Libros, sic quatuor Concilia suscipere, & venerari me fateor, Nicænum scilicet, in quo perversum Arii Dog-

Romana semper conservata. Tertullianus.

Conciliorum generalium auctoritas.

terorum porro, ſive in Oriente, ſive in Occidente deinde celebratorum, par eſt auctoritas, in Dei verbo fundata, Matth. 18. *Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, illic ego in medio illorum ſum.* Et Actuum 15. ubi Apoſtoli in Concilio congregati ajunt; *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.*

ARTICULUS III.

De Fidei neceſſitate ad ſalutem.

§. I.

1. Fidem ad ſalutem conſequendam eſſe neceſſariam, nemo jure dubitabit, cum ſcriptum ſit ad Hæbreos xi. *Sine Fide impoſſibile eſt placere Deo, Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Chriſti etiam Domini aperta ſententia eſt (Marci ult.) *Qui non crediderit, condemnabitur.* Et Joannis 3. *Qui non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Hinc Clemens Alexandrinus Lib. 7. *Stromatum*, Fidem vocat, *primam ad ſalutem inclinationem.* S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 4. in Joannem ipſam appellat *januam, & viam vitæ.* S. Hieronymus in cap. 3. Epiſtolæ ad Galatas, ipſam nuncupat *principium, & originem fiduciæ, & acceſſus ad Deum;* S. Auguſtinus Lib. *De Prædeſtinatione Sanctorum* cap. 7. donum Dei, quo cetera impetrantur? *Ex Fide* (inquit) *dicit* Apoſtolus, *juſtificari hominem, non ex operibus, quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cetera, quæ proprie opera nuncupantur, in quibus juſte vivitur.* Ipſam item vocat initium hominis chriſtiani, Libro *De Dono perſeverantiæ*, cap. 2. „„ Quod enim eſt, *inquit*, initium verius chriſtiano, quam credere in Chriſtum? Fidem denique ſpiritalis ædificii fundamentum appellat Sermone 27. alias *De verbis Apoſtoli* 15. cap. 1. „ Domus Dei (*inquit*) credendo fundatur, ſperando „ erigitur, diligendo perficitur. Per Fidem autem nos juſtificari dicit Apoſtolus, *Quia Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis;*

Fides humanæ juſtificationis, & ſalutis initium.

Rom. 3.

tionis; ut explicat Concilium Tridentinum Sessione 6. cap. 8.

Humanæ rationis imbecillitas.

Eamdem veritatem ratio ipsa confirmat, suæ tenuitatis, imbecillitatis, ac infirmitatis conscia, quâ ad res divinas cognoscendas extollere se non potest, nisi supernaturali lumine collustrata, denique auctoritate freta. Unde *S. Augustinus* Libro *De Moribus Ecclesiæ Catholicæ*, cap. 11. *ait*: „ Quia caligantes hominum „ mentes consuetudine tenebrarum, quibus in nocte „ peccatorum, vitiorumque velantur, perspicuitati „ sinceritatique rationis aspectum idoneum intendere „ nequeunt; saluberrimè comparatum est, ut in lucem „ veritatis aciem titubantem veluti ramis humanitatis opacata inducat auctoritas.

§. II.

Fides ad salutem necessaria, non est singularis fiducia, quâ quis credat sibi remissa esse peccata, aut se esse prædestinatum ad vitam æternam.

Dogma Fi-

II. Fides porro, quæ necessaria est ad salutem, non

reum declarat, Psalm. 18. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce servo tuo.* Id autem non solum frustra, sed & falso dixisset, si peccata quæcunque sibi esse remissa credidisset. Idem rursus docet Spiritus sanctus Proverb. 20. *Quis potest dicere: mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Ecclesiastici 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum supra peccatum, & ne dicas: Misericordia Domini magna est, & multitudinis peccatorum meorum miserebitur.* Et Eccle: cap. 9. *Sunt justi, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta, eo quod universa æque eveniant justo, & impio.* Et Apostolus 1. ad *Corinthios* 4. ait: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

Fidem, quæ ad salutem, & ad justificationem necessaria est, non esse singularem illam fiduciam, qua quis certo credat sibi remissa esse peccata, aut se esse in numero Prædestinatorum ad vitam æternam, docet, ac definit Concilium Tridentinum contra Calvinianos Hæreticos Sessione 6. cap. 9. & Canonibus 12. 13. 14. 15. & 16. quorum hic est tenor.

Si quis dixerit, Fidem justificantem nihil aliud esse, quam fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua justificamur: Anathema sit.

Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credat certo, & absque ulla hæsitatione propriæ infirmitatis, & indispositionis peccata sibi esse remissa. Anathema sit.

Si quis dixerit, hominem a peccatis absolvi, ac justificari ex eo, quod se absolvi, ac justificari certo credat, aut neminem vere esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum, & hac sola fide absolutionem, & justificationem perfici; Anathema sit.

Si quis dixerit, hominem renatum, & justificatum teneri ex fide ad credendum se certo esse in numero prædestinatorum, Anathema sit.

Si quis magnum illud, usque in finem perseverantiæ do-

donum ſe certo habiturum abſoluta, & infallibili certitudine dixerit: niſi hoc ex ſpeciali revelatione didicerit, Anathema ſit.

Ad Fidem divinam non pertinet moralis certitudo, quæ interdum juſtis ineſt, quod in ſtatu gratiæ ſint.

Juſtis quidem moralis interdum ineſt certitudo, quod in ſtatu gratiæ ſint, ſed cum illa probabilibus dumtaxat conjecturis innixa ſit, ad fidem divinam non pertinet, quæ hæſitationem, & formidinem prorſus omnem excludit. Hoc ſenſu intelligenda ſunt ſequentia Apoſtoli loca, Ad Romanos 8. *Ipſe Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod Filii Dei ſumus... Certus ſum, quia neque mors, neque vita, &c. neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei.* 1. ad Corinth. 2. *Non ſpiritum hujus mundi accepimus; ſed Spiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus, quæ a Deo donata ſunt nobis.* 2. ad Corinth. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quod in ſimplicitate cordis, & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia converſati ſumus in hoc mundo.* Et cap. 13. *Vosmetipſos tentate ſi eſtis in Fide. Ipſi vos probate. An non cognoſcitis voſmetipſos, quia Chriſtus Jeſus in vobis eſt? niſi fortè reprobi eſtis.*

Unde in-

Teſtimonium illud ſcilicet, quod Spiritus ſanctus

affectus etiam illi sentiant, qui justi non sunt, ut nempe & Deum Patrem vocent, & quadam cordis teneritudine sermones de Deo, rebusque divinis non illubenter audiant, & suavitatem quamdam experiantur, quæ lacrymas etiam elicit. Et cum offusæ tenebræ, quæ ipsum impediunt hominem, ne peccata sua cognoscat, male sanam aliquando pariant conscientiæ tranquillitatem: Illi motus æquivoca signa sunt, & quandoque fallacia. Unde Spiritu sancto his signis testimonium nobis perhibenti, quod filii Dei simus, fidem adhibere teneremur, si certo haberemus, illa esse a Spiritu S. At cum id obscurum maneat, non possumus, nec debemus certo credere nos esse filios Dei signis illis suffragantibus: Sicut credere deberemus, & teneremur, si expressum testimonium per revelationem haberemus, par illi, quod per Prophetam Deus reddidit Davidi, dicentem: a *Transtulit Dominus peccatum tuum a te*: Et per Christum Magdalenæ, b *Remissa sunt ei peccata multa*: Et Paralytico, c *Remittuntur tibi peccata tua*. (a 2. Reg. 12. 13. b Luc. 7. c Luc. 5.)

Hæc loci alterius Apostolici verba, d *certus sum*, non designant certam animi persuasionem, quæ falle re non possit, sed conjecturalem, quæ signis illustribus innitatur. Hoc sensu vox illa *certus* usurpatur cap. 15. ejusdem Epistolæ: *Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione.* Hoc sensu interpretati sunt græci Patres, de fiducia scilicet vehementi. Et hæc quidem responsio valeat, si Apostolus in propria persona locutus esse videatur, & justos quoque eadem confidentia dicere posse putemus: *Certus sum, &c.* At si Apostolum certitudinem fidei intellexisse cum *S. Augustino* censeamus, dicendum est, ipsum in persona propria, aut singulorum Justorum non loqui, sed totius generis Prædestinatorum, quibus ex maxima fiducia se adjunxit, quod signa illustria prædestinationis in se conspiceret. Loqui autem Apostolum de toto electorum genere, verba illa, quæ præmisit, ostendunt: *Quis accusabit adversus Electos Dei?* Cum autem ait: *Nulla creatura* (d Rom. 8. 38.)

poterit nos separare a charitate Dei, Charitatem non intelligit, qua Justi, & Electi Deum diligunt, quasi ab ea excidere nunquam possint, sed charitatem æternam, qua Deus Electos suos complectitur, ad eorum vocationem, justificationem, glorificationem, de quibus antea fuerat locutus, consumandam; cujus charitatis tanta vis est, & immutabilitas tanta, ut nulla prorsus creatura nos ab ejus sinu divellere possit, faciendo, ut ille nos amare desinat, aut ut illius erga nos amorem frustretur eventus.

Tertius locus ex 1. ad Corinthios secundo capite, de Fidelibus, aut Justis omnibus non loquitur, sed de Apostolis, de quibus præmiserat: *Sapientiam loquimur inter perfectos; Sapientiam vero non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, ... sed loquimur sapientiam Dei in mysterio, quæ est abscondita.* Et, *Nobis autem revelavit Deus, per Spiritum suum, &c.* Et, *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est.* Nec etiam de omnibus, & singulis Dei donis, sed de mysteriis arcano Dei consilio præparatis,

& admirabiliter trahentis, fructum prædicationis suæ expectans, Apostolico munere perfectus esset. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo. Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis, & cognovistis.*

Quintus denique locus ex cap. 13. non probat hominem justum certo scire se esse filium Dei, & Christum inhabitantem in se habere: Enim vero cum Corinthios admoneat Apostolus, ut se ipsos probent, ac tentent, sintne in Fide, per quam Christus in illis inhabitet, ea de re certi non erant. Quod enim certum est, probatione, & experimento nullo eget. At neque postquam seipsum probavit quisque, de Christi in se ipso inhabitatione absolute certus est, sed conjecturali tantum, & probabili cognitione id novit, signis subobscuris persuasus. Quamquam non de singulis Fidelibus ibi loqui Apostolus videtur, sed de tota, ad quam scribit, Corinthiorum Ecclesia. *Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi forte reprobi estis.*

ARTICULUS IV.

Nullum opus æternæ vitæ meritorium sine fide fieri potest. Nec tamen omnia opera infidelium sunt peccata.

CUM *sine Fide impossibile* sit *placere Deo*: Fidesque sit ad salutem æternam consequendam necessaria, ut Articulo superiori probatum est: Hinc sequitur, nullum opus æternæ vitæ meritorium sine fide fieri posse. Non tamen omnia infidelium opera peccata sunt. Ut enim docet Apostolus ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Quem quidem Apostoli locum licet quandoque Patres de Gentibus ad fidem conversis interpretati sint: illum

tamen nonnunquam de Gentibus in infidelitate manentibus exposuerunt, ac de his legitime exponi posse declararunt summi Pontifices *S. Pius V.* & *Gregorius XIII. cum hanc Michaelis Baji* propositionem proscripserunt : „ *Cum Pelagio sentiunt , qui textum Apostoli* „ *ad Romanos secundo*; Gentes, quæ legis sunt, naturaliter faciunt; *intelligunt de Gentibus fidei gratiam non* „ *habentibus.* Ex hoc porro testimonio perspicuum est, homines sine fide quædam legis divinæ præcepta adimplere; At nemo dixerit, opera, quibus præcepta legis adimplentur, esse peccata: Non omnia itaque infidelium opera sunt peccata.

Michaelis
aji propo-
tio dam-
ata.

Id ex hoc ipso Apostoli loco *S. Augustinus* confirmat Libro *de Spiritu, & Littera*, cap. 27. „ „ Si autem (*inquit*) hi, qui naturaliter, quæ Legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum, quos Christi justificat gratia, sed in eorum potius, quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter, justeque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus;

Quædam
nfidelium
pera se-
undum ju-
titiæ regu-
am merito
audantur.

non omni modo deletum est per vetustatem „ „. Porro si quædam infidelium opera secundum justitiæ regulam merito laudantur, bona profecto sunt, non solum officio, sive secundum substantiam, sed etiam ratione finis. Vix quidem inveniuntur, quæ recto fine fiant, si diligentius discutiantur: sed tamen inveniuntur aliqua, quæ ob finem honestum, rectæque rationi, & legi naturali, sive reliquiis imaginis Dei, in animis eorum non omnino detritis, convenientem aliquando fiant.

Præterea, varia infidelium opera in Sacra Scriptura maxime laudantur, quæ sane si mala fuissent, nullam laudem promererentur, *Exodi* cap. 1. laudantur obstetrices Ægyptiæ quod contra Pharaonis mandatum Hebræorum masculos non interfecerint, sed eos pio quodam affectu servaverint; cujus quidem pietatis mercedem temporalem ipsas a Deo recepisse Scriptura testatur; *Quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit illis domos.* Æquo etiam animo dici non potest, peccasse Abimelech reddendo Abrahæ Saram uxorem ejus intactam, & salvum conductum eis præbendo, & munera largiendo. Quod quidem factum summopere prædicat *S. Ambrosius* Libro 1. *De Abraham*, cap. 11. Quis etiam dixerit, peccasse *Cyrum*, & *Darium*, Reges Persarum, cum Templum Domini Hierosolymis instaurari curarunt? (1. *Esdræ* 2. & 6.) Quis *Assuero* crimen imputet, quod *Mardochæum* exaltaverit, *Aman* verò justo supplicio affecerit? (*Esther* 6. 7. & 8.) Quis Galaaditis vitio vertat, quod *Davidi*, & ejus Exercitui munera dederint, & cibos suppeditaverint, cum ad id officii ipsi exhibendum impulsi fuerint honesto dumtaxat affectu, quia nimirum suspicati sunt populum fame, & siti in deserto fatigari? (2. *Reg.* 17.) Quis humanitatis officium Apostolo *Paulo* a Barbaris exhibitum damnet, cum in Scriptura plurimum commendetur? (*Act.* 28.) Quis denique infideles peccare dixerit, cum parentes colunt, amicos diligunt, fratres salutant? (*Matth.* 5.)

Sed & *S. Augustinus* Epist. 144. alias 130. laudat

Polemonis Ethnici continentiam, donumque Dei fuisse docet, quamvis illi tantum *ad præsentis vitæ honestatem non ad futuræ immortalitatem* valuerit.

Et Epist. 164. alias 99. cap. 2. scribit, Infidelium plurimos, excepto Dei cultu, in quo erraverunt, colentes vana, & creaturæ potius, quam Creatori servientes, „ „ In ceteris moribus parsimoniæ, continen-„ tiæ, castitatis, sobrietatis, mortis pro patriæ salute „ contemptus, servatæque fidei non solum civibus, „ verum & hostibus, imitandos merito proponi. Opera porro, quæ imitanda merito proponuntur, nemo nisi insipiens peccata esse dixerit.

Præterea, Libro *De Gratia Christi*, cap. 24. diserte docet, lenitatem Regis *Assueri* in Judæos ex interiori Spiritus Sancti impulsu fuisse, & motum bonæ voluntatis: Indeque probat, *Deum interna, atque occulta, mirabili, ac ineffabili potestate, operari in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Quis vero ita demens est, ut bonæ voluntatis motum, & fœtum Spiritus sancti, peccatum ullo modo esse dixerit?

Hæc porro mens esse videtur Apostoli. Non enim hic agit Apostolus adversus Ethnicos, qui Fide christiana carebant, sed de infirmis in Fide loquitur, id est, de Christianis, qui nondum doctrina Fidei satis erant instituti, ut crederent discrimina ciborum in Lege Mosaica præscripta, non jam esse necessario observanda post Evangelicæ Legis promulgationem, nihilque in cibis per se immundum esse. Itaque Fides hic accipitur pro persuasione, qua quis credit, aut existimat aliquid sibi licitum esse. Sensus igitur est, Omne, quod agit homo, non persuasus id sibi licere, sed vel illicitum putans, vel dubitans utrum liceat, nec ne, peccatum est. Ita hunc locum exposuerunt *S Jo. Chrysostomus*, ceterique post eum græci Interpretes: inter Latinos vero Auctor Commentariorum inter *S. Ambrosii* Opera editorum, *Hugo a S. Victore* & ut de aliis taceam, Patres etiam Conc. Lateranensis sub *Innocentio III.* can. 41. cujus hæc sunt verba: *Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, Synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio tam canonica, quam civilis.* Quæ bona fides reperiri potest etiam in hominibus a Christi Fide alienis. Si vero nomine Fidei Theologica virtus intelligatur, ut *S. Augustinus*, & alii sæpe intellexerunt, sic exponendus est hic locus, ut peccatum sit, quidquid non est ex Fide, & procedit ex infidelitate, sive quod fit propter finem infidelitatis; non autem, quod procedit ex honestate, sive quod fit ex regulis rationis, & ex lege naturæ.

Igitur quotiescumque infidelis homo opus aliquod per se, & officio bonum, refert ad cultum idoli, aut ad alium pravum finem, opus pravo fine, & mala intentione vitiatur, & peccatum est. Et hoc sensu *S. Augustinus* Lib. *De Nuptiis, & Concupiscentiæ cap.* 3. negat, „ Pudicum veraciter dici, qui „ non propter Deum verum fidem connubii servat „ uxori. *Et cap.* 4. *ait*: „ Quomodo vera ratione „ pudicum corpus asseritur, quando a Deo vero ipse „ animus fornicatur? *Hoc sensu Libro* 4. Contra Julia-

Opus per se bonum pravo fine, & mala intentione vitiatur.

Julianum, cap. 3. *Non officiis, sed finibus a vitiis discernendas esse virtutes* asserit. Officium est, quod faciendum est. Finis vero, propter quod faciendum est. „... Cum itaque facit homo aliquid, ubi peccare „non videtur, si non propter hoc facit, propter quod „facere debet, peccare convincitur. Refellit scilicet *Julianum*, qui habitus quoscumque ex officio bonos veras esse virtutes propugnabat, licet finis illorum proximus esset malus, & inhonestus, v. g. veram appellabat justitiam, quæ referebatur ad finem avaritiæ. „... Ut veram cogaris appellare justitiam (*in*„*quit S. Augustinus*) etiam cujus dominam reperis „avaritiam. Siquidem manus abstinere ab alieno, si „officium cogites, potest videri esse justitia: Sed cum „quæritur, quare fiat, & respondetur: Ne plus pe„cuniæ litibus pereat; quomodo jam hoc factum „veræ poterit esse justitiæ, cum serviat avaritiæ? Hoc ita, peccatum esse asserit, nondum operire, *in quantum non est ex Fide*, si nempe infidelis de bono illo opere in libero arbitrio, & non in Domino gloriatur, id est, si naturæ, liberique arbitrii viribus,

Non officiis, sed finibus, a vitiis discernuntur virtutes.

mum bonum, & honeſtum, ut ex aliis *S. Auguſtini* locis probatum eſt, omnia infidelium opera non ſunt peccata.

Fatendum tamen eſt, bona opera, quæ interdum ſiunt ab infidelibus, eos non efficere bonos. Unde voluntatem illorum arborem malam *S. Auguſt.* vocat, reſpectuque illorum verum eſſe docet, quod a Domino dictum eſt: *Non poteſt arbor mala fructus bonos facere*: Quia bona opera, quæ faciunt, non ipſorum ſunt, ſed Dei, id eſt, non ipſorum malæ voluntati, ſed Deo tribuenda ſunt. Et bona hujuſmodi opera non faciunt infideles, cum agunt ex infidelitate, ſed cum agunt ex bono, quod in natura humana reſiduum eſt, lumine vultus Dei ſuper omnes homines ſignato, ex recta ratione, & lege naturæ. Quamobrem Deo placent opera bona infidelium, ſed infideles ipſi Deo propterea non placent, quia impoſſibile eſt placere Deo ſine fide per dilectionem operante. Hoc ſenſu *S. Auguſt.* ibidem *ait*: „ „ Porro ſi vitium

Quamvis opera quædam infidelium Deo placeant, illi tamen infideles Deo propterea non placent.

eſt male miſereri, proculdubio vitium eſt infideliter miſereri. Quod ſi & ipſa per ſeipſam naturali compaſſione opus eſt bonum; etiam iſto bono male utitur, qui infideliter utitur, & hoc bonum malefacit, qui infideliter facit: Qui autem male facit aliquid, profecto peccat Ex quo colligitur, etiam ipſa bona opera, quæ faciunt infideles, non ipſorum eſſe, ſed illius, qui bene utitur malis. Ipſorum autem eſſe peccata, quibus & bona male faciunt, quia ea non fideli, ſed infideli, hoc eſt, ſtulta & noxia faciunt voluntate: Qualis voluntas, nullo Chriſtiano dubitante, arbor eſt mala, quæ facere non poteſt niſi fructus malos, id eſt, ſola peccata. Omne enim, velis nolis, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et ideo Deus iſtas arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſerint, diſponit excidere: Quia ſine fide impoſſibile eſt placere „ „. Hinc animum infidelis, quamdiu in infidelitate manet, tenebroſum eſſe, & fœdum *S. Auguſtinus* aſſerit, ſicut contra juſti animus ſplendidus eſt, ac Deo gratus, quamdiu charitatem ſer-

servat, quantumvis in peccata venialia sæpius impingat: sed omnem infidelis actionem tetram esse, & tenebrosam, *S. Augustinus* non censet; immo nonnulla infidelium opera Dei dona esse docet, laude digna, imitanda, quamvis per illa justi, & boni non evadant, ut contendebat *Julianus* Pelagianus. Sicut ergo peccata venialia, quæ committit justus, iniqua sunt, & Deo displicent, & tamen justus ipse Deo gratus est: Ita bona opera, quæ fiunt aliquando ab infidelibus, bona sunt, & Deo placent, cujus sunt dona; sed tamen infidelis animus tenebrosus, ac fœdus est. Hoc sensu S. Augustinus ait ibid. „„ At ergo intel-

Matth. 6.

lige, quod ait Dominus: *Si oculus tuus nequam est, totum corpus tuum tenebrosum erit; si autem oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit*: Et hunc oculum agnosce intentionem, qua facit quisque, quod facit, & per hoc disce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod illis, velut membris, operibus constat, tenebrosum

Opera non sunt absolute bona, quæ non fiunt intentione fi-

ternam, regnumque perducere: Scito nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine Dei gratia, quæ datur per unum Mediatorem Dei, & hominum, nemini posse conferri: per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perduci. Omnia proinde cetera, quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona, & sine ullo facta peccato. Quod ad me pertinet, hoc scio, quia non ea facit voluntas bona: Voluntas quippe infidelis, atque impia non est bona. Dicantur secundum te hujusmodi voluntates arbores bonæ, sufficit, quod apud Deum steriles sunt, ac per hoc non bonæ; sint inter homines fructuosæ, inter quos sunt & bonæ, te auctore, te laudatore, si vis etiam plantatore; dum tamen illud, velis nolis, obtineam, quod amor mundi, quo quisque amicus est hujus mundi, non est a Deo, amorque fruendi quibuscumque creaturis sine amore Creatoris, non est a Deo. Per hunc amorem Creatoris bene quisque utitur etiam creaturis. Sine hoc amore Creatoris nullis quisquam bene utitur creaturis. Hoc ergo amore opus est, ut bonum beatificum sit, & pudicitia conjugalis „ „.

Non posse hominem sine fide quidquam præstare, quo vitam æternam mereatur, solum vult *S. Augustinus* Epist. 194. alias 105. ad *Sixtum*, *cum scribit*: „ „ Restat igitur, ut ipsam fidem, unde omnis justitia sumit initium, non humano, quod isti extollunt, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona, quæcumque sunt merita, sed gratuitum donum Dei esse, fateamur, si gratiam veram, idest, sine meritis cogitamus: Opera quippe bona fiunt ab homine: fides autem fit in homine, sine qua illa a nullo fiunt homine. *Omne enim, quod non est ex fide, peccatum est.* Quapropter, ne se, vel ipsius orationis meritum extollat, etiamsi ad vicendas temporalium rerum cupiditates, &

Fides prima gratia.

Rom. 14.

Marc. 1.24. cebant, *Scimus, qui sis, Filius Dei.* Ergo tu ama: quia charitas cum fide ipsa te perducit ad pacem. Quam pacem? veram pacem, plenam pacem, solidam pacem, securam pacem, ubi nulla pestis, nullus hostis. Ipsa pax est finis omnium desideriorum bonorum; (inquit *S. August.* Ser. 168. alias 17. ex Homiliis quinquaginta.) Et Tract. 10. in Epistolam S.
1. Joan. 5. Joannis explicans hæc verba: *Omnis, qui credit, quod Jesus sit Christus, ex Deo natus est,* ait: „„ Quis est, qui non credit, quod Jesus sit Christus? Qui non sic vivit, quomodo præcepit Christus. Multi enim dicunt, credo. Sed fides sine operibus non salvat. Opus autem fidei ipsa dilectio est, dicente Paulo Apostolo: *Et fides, quæ per dilectionem operatur.* Sine dilectione fides inanis est. Cum dilectione Fides Christiani, sine dilectione fides dæmonis. Nescio quis non vult credere in Christum, adhuc nec dæmones imitatur. Jam credit in Christum, sed odit Christum: Habet confessionem fidei in timore pœnæ, non in amore coronæ: Nam & illi puniri timebant. Adde huic fidei dilectionem, ut fiat fides, qualem dicit
Galat. 5. Apostolus Paulus: *Fides, quæ per dilectionem operatur:* Invenisti Christianum, invenisti civem Jerusalem, invenisti civem Angelorum, invenisti in viam suspirantem peregrinum? adjunge te illi, comes tuus est, curre cum illo, si tamen & tu hoc es „„.

Ad istud Dogma probandum duabus etiam Evangelicis Parabolis Patres utuntur; altera de decem Virginibus, quarum eas, quæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum, Christianos charitatis, ac bonorum operum expertes significare Patres docent; qua de re legendus est *S. Augustinus* Sermone 93. alias 23. *de Verbis Domini,* & *S. Gregorius Magnus* Homilia 12. in Evangelia: Altera de homine in convivium Nuptiarum ingresso, sed non induto veste nuptiali, quam quidam vestem charitatem interpretantur; cum alioquin homo ille sine Fide in convivium Regis, id est, in Ecclesiam Christi ingredi non potuerit. Qua de re *S. Augustinus* Sermone 90. alias

14.

ex editis a Sirmondo : „ „ Illa vestis est, *inquit*, Quæ vestis nuptialis.
n non habent, nisi boni, in convivio relinquen-
servandi ad convivium, quo nullus malus ac-
: , per Domini gratiam perducendi, ipsi habent
:m nuptialem. Quæramus ergo inter Fideles,
sunt, qui habent aliquid, quod mali non habent,
sa erit vestis nuptialis. Si Sacramenta dixerimus,
tis quemadmodum sint bonis, malisque com-
iia. Baptismus est? Sine Baptismo quidem nemo
)eum pervenit: Sed non omnis, qui habet Baptis-
n ad Deum pervenit. Non ergo possum intellige-
aptismum esse vestem nuptialem, id est, ipsum
amentum; quam vestem video in bonis, video
alis. Fortè Altare est, vel quod accipitur de Al-
? Videmus quia multi manducant, & judicium
manducant, & bibunt. Quid ergo est? Jejuna-
? Jejunant & mali. Ad Ecclesiam concurritur?
icurrunt & mali. Postremo miracula fiunt? Non
m boni faciunt, & mali, sed aliquando non fa-
it boni... Quæ est ergo vestis illa nuptialis?
: est vestis nuptialis: FINIS autem præcepti est 1. Tim. 1.
itas de corde puro, & conscientia bona, & fide
ficta „ „.

)enique Dogma istud a Synodo Tridentina confir-
um est Sessione cap. 7. & 15. & Canone 28.
is hæc sunt verba: *Si quis dixerit, amissa per pec-*
m gratia, simul & Fidem semper amitti, aut Fidem,
remanet, non esse veram Fidem, licet non sit viva;
eum, qui Fidem sine charitate habet, non esse Chri-
um, Anathema sit.

ARTICULUS VI.

Fidei capita sunt evidenter credibilia.

)uamvis enim Fidei natura constare sine obscuri- Quæ sint motiva credibili-tatis.
tate non possit, & e Christianorum albo expun-
di sint, qui in Christo credendum negant, nisi
dita ratione, ut probat *S. Augustinus*, Lib. *de Uti-*
te credendi. Quamvis præcipua, ac propria causa
i sit interior ille Dei afflatus, quo ad assentiendum

 rebus

rebus sic eis revelatis impellimur; accedunt tamen externa quaedam adminicula, quibus vel fides firmetur nis, vel fides jam parta roboretur; argumentationes scilicet ex ratione petitae, utilitas credentium, quae suadent esse credibilia, quaecumque ad credendum proponuntur a Deo, & ab Ecclesia, quinque prudentiae humanae leges praescribunt, ut fides adhibeatur. Unde Propheta ait Psalmo 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Haec autem argumenta, quae in Scholis *motiva credibilitatis* appellantur, petuntur ex Prophetarum vaticiniis, ex miraculis, ex hominum consensu, ex Evangelii propagatione, ex constantia Martyrum, ex doctrinae Christianae sanctitate.

Christianae Religionis veritas demonstratur ex Prophetarum vaticiniis.

Prophetarum vaticiniis plerumque Fidei nostrae Mysteria praenuntiata sunt, quae eo prorsus modo evenerunt, quo multo ante fuerant praenunciata. Prophetia porro a solo Deo esse potest, cui uni futurorum cognitionem Sapientes adjudicant. Et certe cum Prophetia sit narratio rerum futurarum, quae ex naturalibus causis praevideri non possunt, ejus auctor su-

quam non videmus, sed speramus. Legatur
tinus Libro *de Fide rerum, quæ non videntur,*
& 5.

ra vero responderent Ethnici, confecta esse va-
librosque Prophetarum a Christianis ex post
compositos; siquidem Judæorum testimoniis lu-
lisime refellerentur. „ „ De Prophetia (*inquit S.
nus Tractatu 35. *in Joan.*) convincimus
icentes paganos. Quis est Christus? Di-
mus. Cui respondemus: Quem prænuntia-
Prophetæ. Et ille, Qui Prophetæ? Recitamus
Jeremiam, alios sanctos Prophetas, dicimus
onge ante illum venerint, quanto tempore
m ejus præcesserint. Respondet aliquis eo-
Qui Prophetæ? Nos recitamus, qui nobis quo-
itantur. Et ille, Qui sunt hi Prophetæ? Nos
emus: Qui & prædixerunt ea, quæ fieri vide-
: ille, vos, inquit, vobis ista finxistis, vidistis ea
quasi Ventura prædicta essent, in libris, qui-
nistis, conscripsistis. Hic contra inimicos pa-
ecurrit nobis aliorum testimonium inimico-
roferimus Codices a Judæis, & respondemus,
& vos, & illi fidei nostræ estis inimici. Ideo
unt per gentes, ut alios ex aliis convincamus
. Codex Isaiæ proferatur a Judæis, videamus
bi lego (cap. 53.) *Sicut ovis ad immolandum
st, & sicut agnus coram tondente fuit sine voce,
aperuit os suum: in humilitate judicium ejus sub-
l: Livore ejus sanati sumus: omnes ut oves erra-
& ipse traditus est pro peccatis nostris.* Ecce lu-
ea. Alia proferatur, Psalmus aperiatur, etiam
edicta passio Christi recitetur. (Psalm. 21. 17.)
*t manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt
sa mea: ipsi vero consideraverunt, & conspexerunt
iserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam
sortem. Apud te laus mea, in Ecclesia magna
r tibi. Commemorabuntur, & convertentur ad
m universi fines terræ, & adorabunt in conspectu
versa patria gentium, quia Domini est regnum,*

[illegible] unus inimi- [illegible] micus. Sed [illegible] inimico alterum [illegible], non re- [illegible] & ipse vincatur. [illegible] Dominum lo- [illegible] & 11.) *Non [illegible] Dominus, nec accipiam [illegible] ab ortu Solis us- [illegible] offertur nomini meo.* [illegible] mundum, convinco [illegible] de consensu Evan- [illegible] ubi eos, qui magicis [illegible] convertisse somniant, [illegible]: „ Illud attendant, [illegible] potuisse, & nomen su- [illegible] dos arte ipsa confe- [illegible] magicis artibus tan- [illegible], antequam in terra na- [illegible] alia futura prælocuti sunt, [illegible] Evangelio legimus, & qualia

Quod si per Apostolos Christi, ut eis crederetur prædicantibus, ista miracula facta esse negant infideles: „ Hoc unum nobis grande miraculum sufficit, quod „ terrarum orbis sine ullis miraculis credidit; (inquit „ *S. Aug.* Lib. 22. *de civitate Dei*, cap. 5.) Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum „ est ipse prodigium, qui mundo credente non credit; (inquit idem Pater cap. 8.

Ex hominum consensu.

Tertium argumentum petitur ex hominum consensu in Religionem, quæ tam multa credenda proponit sensibus repugnantia, rationis perceptionem, comprehensionemque superantia; Quæ præcepta tradit ardua, duraque hominibus ad voluptates pronis, scilicet inimicorum dilectionem, voluptatum fugam, divitiarum, honorumque contemptum, mortificationem carnis.

Ex Evangelii prædicatione, & Ecclesiæ propagatione a viris pauperibus, ignobilibus, & rudibus facta.

Quartum, ex Evangelii prædicatione a viris pauperibus, & ignobilibus facta, qui divino afflatu, Spiritus sancti in eos illapsi munere, summam sapientiam, & facundiam subito consecuti, turbas innumeras non solum simplicium, sed sapientissimorum hominum, ad eam Religionem amplectendam adduxerunt. Qua de re S. Paulus 1. ad Corinthios 1. scribit: *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare, non in sapientia verbi, ut non evacuetur Crux Christi. Verbum enim Crucis pereuntibus quidem stultitia est; iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quoniam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt; nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; & quod infirmum est*

est Dei, fortius est hominibus. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrueret: Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus. Legatur *S. Augustinus* Lib. 22. *de civitate Dei*, cap. 5. & Lib. *de Fide rerum, quæ non videntur* cap. 7.

[illegible] Quintum argumentum petitur ex constantia Martyrum infinitorum propemodum, qui pro Fide christiana exquisitæ crudelitatis supplicia, mortesque acerbissimas obierunt: & tamen gravissimis persecutionibus prohiberi, ac deterreri non potuerunt homines innumeri, omnium gentium, omnis sexus, ætatis, conditionis, nobiles, prudentes, docti, ab amplectenda Religione, quam sæculi Potestates persequebantur, cujus Professores morti destinati erant: [illegible] Societas his persecutionibus crevit, Martyriis [illegible]. Hinc Tertullianus Apologetici, cap. 50,

illudunt. Nec intelligitis, o miseri, neminem esse, qui aut sine ratione velit poenam subire, aut tormenta sine Deo possit sustinere „„.

Sextum argumentum petitur ex Doctrinæ christianæ sanctitate. Lex enim Domini immaculata, convertens animas, non exterius dumtaxat corruptos hominum mores emendans, sed interius, pravasque concupiscentias exscindens, innocentiam autem, & sanctimoniam imperans, charitatem: pudicitiam non corporis tantum, sed animi; divitiarum contemptum, inimicorum dilectionem, beneficentiam, misericordiam, humilitatem, modestiam, mansuetudinem, in rebus adversis patientiam, cupiditatum, carnisque mortificationem. Hinc *Tertullianus* Apologetici 45. „„ Innocentiam, *inquit*, a Deo edocti, & perfecte novimus, ut a perfecto Magistro revelatam, & fideliter custodimus, ut ab incontemptibili Dispectore mandata. Vobis autem humana æstimatio innocentiam tradidit, humanitatem dominatio imperavit. Inde nec plenæ, nec adeo timendæ estis disciplinæ ad innocentiæ veritatem. Quanta est prudentia hominis ad demonstrandum, quid vere bonum? Quanta auctoritas ad exigendum? Tam illa falli facilis, quam ista contemni. Atque adeo, quid plenius dictum est: Non occides, an vero, ne irascaris quidem? Quid perfectius prohibere adulterium, an etiam ab oculorum solitaria concupiscentia arcere? Quid eruditius de maleficio; an & de maleloquio interdicere? Quid instructius injuriam non permittere, an nec vicem injuriæ sinere? Et alibi, *Christianos*, Non aliunde magis noscibiles *esse ait*, quam de emendatione vitiorum pristinorum „„.

Matth. 5. & Luc. 6. Rom. 12. 1. Cor. 6. 1. Petr. 2. & 3.

Ex Religionis Christianæ sanctitate.

Doctrinæ christianæ sanctitas confirmatur *S. Augustini* verbis ad Ecclesiam, Libro *de Moribus Ecclesiæ catholicæ*, Cap. 30. „„ Merito Ecclesia catholica Mater Christianorum verissima, non solum ipsum Deum, cujus adeptio vita est beatissima, purissime, atque castissime colendum prædicas...

Sed etiam proximi dilectionem, atque charitatem ita complecteris, ut variorum morborum, quibus pro peccatis ſuis animæ ægrotant, omnis apud te medicina præpolleat. Tu pueriliter pueros, fortiter juvenes, quiete ſenes, prout cujuſque non corporis tantum, ſed animi ætas eſt, exerces, ac doces. Tu feminas viris ſuis, non ad explendam libidinem, ſed ad propagandam prolem, & ad rei familiaris ſocietatem, caſta, & fideli obedientia ſubjicis. Tu viros conjugibus non ad illudendum imbecilliorem ſexum, ſed ſinceri amoris legibus præficis. Tu parentibus filios libera quadam ſervitute ſubjugas, parentes filiis pia dominatione præponis. Tu fratribus fratres religionis vinculo firmiore, atque arctiore, quam ſanguinis nectis. Tu omnem generis propinquitatem, & affinitatis neceſſitudinem, ſervatis naturæ, voluntatisque nexibus, mutua charitate conſtringis. Tu dominis ſervos non tam conditionis neceſſitate, quam officii delectatione doces adhærere. Tu dominos ſervis, ſummi Dei communis Domini

mine purgato, atque sanctificato, satis appareat, quam divine dictum sit: *Ego sum ignis consumens*: *& Ignem veni mittere in mundum* „ „. Deut. 4. Hebr. 12. Luc. 12.

Evidentia credibilitatis eorum, quæ ab Ecclesia catholica proponuntur, dogmatum a S. Augustino demonstrata.

Credibilitatis eorum, quæ ab Ecclesia catholica credenda proponuntur, evidentiam confirmat *S. Aug.* Lib. *contra Epistolam Manichæi*, cap. 4. „ „ In catholica Ecclesia, *inquit*, ut omittam sincerissimam sapientiam, ad cujus cognitionem pauci spirituales in hac vita perveniunt, ut eam ex minima quidem parte, quia homines sunt, sed tamen sine dubitatione cognoscant (ceteram quippe turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit;) Ut ergo hanc omittam sapientiam, quam in Ecclesia esse catholica non creditis; multa sunt alia, quæ in ejus gremio me justissime teneant. Tenet consensus populorum, atque gentium: Tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: Tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum. Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes Hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus Hæreticorum vel Basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Et Libro *de Utilitate credendi*, Cap. 14. Miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem „ „.

Verum nihil præclarius ea de re dici potest his, quæ *S. Augustinus* congerit Epistola 137. alias 3. ad Volusianum. „ „ Quem, *inquit*, non moveat ad credendum tantus ab initio ipse rerum gestarum ordo, & ipsa connexio temporum, præteritis fidem de præsentibus faciens, priora posterioribus, & recentioribus antiqua confirmans. Eligitur unus ex gente Gen. 12. Chaldæorum, pietate fidelissima præditus, cui promissa divina post tantam sæculorum seriem novissi-

mis temporibus complenda prodantur, atque in ejus semine omnes gentes habituræ benedictionem prænuntiantur. Hic unum verum Deum colens univer- Gen. 12. sitatis Creatorem gignit filium senex, de conjuge, quam spe pariendi penitus destitutam sterilitas, ætasque jam fecerat. Propagatur ex illo numerosissimus Gen. 12. populus, multiplicatus in Ægypto, quo illam stirpem ex orientalibus partibus, promissis, effectisque crebrescens dispositio divina transmiserat. Educitur ex Ægypti servitute gens valida, horrendis signis, atque miraculis, pulsisque impiis gentibus, in terram promissionis perducta, & constituta, regno Exod. 13. etiam sublimatur. Deinde prævalescente peccato, sacrilegis ausibus Deum verum, qui eis tanta beneficia contulerat, sæpissime offendens, variisque flagellata cladibus, & prosperitatibus consolata, usque ad Christi Incarnationem, declarationemque perducitur. Quem Christum Dei Verbum, Dei Filium, Deum in carne venturum, moriturum, resurrecturum, in Cœlum ascensurum, præpollentissimo suo nomine in omnibus gentibus dicatos sibi populos

præcepta. Numero exigui per mundum disseminantur, populos facilitate mirabili convertunt, inter inimicos augentur, persecutionibus crescunt, per afflictionum angustias usque in terrarum extrema dilatantur. Ex imperitissimis, & abjectissimis, ex paucissimis illuminantur, nobilitantur, multiplicantur, præclarissima ingenia, cultissima eloquia; mirabilesque peritias acutorum, facundorum, atque doctorum subjugant Christo, & ad prædicandam viam pietatis, salutisque convertunt. Alternis adversitatibus, & prosperitatibus rerum, patientiam, & temperantiam vigilanter exercent: mundo declinante in extrema, fessisque rebus ætatem ultimam protestante, multo fidentius, quia & hoc prædictum est, æternam civitatis cœlestis felicitatem expectant. Atque inter hæc omnia contra Ecclesiam Christi impiarum gentium infidelitas fremit: Evincit illa patiendo, & inconcussam fidem inter obsistentium sævitiam profitendo. Revelatæ veritatis, quæ diu promissis mysticis velabatur, Sacrificio succedente, illa Sacrificia, quibus hoc figurabatur, Templi ipsius eversione tolluntur; Reproba per infidelitatem gens ipsa Judæorum a sedibus extirpata, per mundum usquequaque dispergitur, ut ubique portet Codices sanctos, ac sic Prophetiæ testimonium, qua Christus, & Ecclesia pronuntiata est, ne ad tempus a nobis fictum existimaretur, ab ipsis adversariis proferatur, ubi etiam ipsos prædictum est non fuisse credituros. Templa, & simulacra dæmonum, ritusque sacrilegi paulatim, atque alternatim secundum prædicta prophetica subvertuntur. Hæreses adversus nomen Christi, sub velamento tamen nominis Christi, ad exercendam Doctrinam sanctæ Religionis, sicut prænuntiatæ sunt, pullulant. Hæc omnia sicut leguntur prædicta, ita cernuntur impleta, atque ex his jam tot, & tantis, quæ restant, expectantur implenda. Tandem mens avida æternitatis, vitæque præsentis brevitate permota, contra hujus divinæ auctoritatis lumen, culmenque contendat » »?

„ „ Quæ diſputationes, quæ Litteræ quorumlibet Philoſophorum, quæ Leges quarumlibet civitatum, duobus præceptis, ex quibus Chriſtus dicit totam legem, Prophetaſque pendere, ullo modo ſunt comparandæ: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua & ex tota mente tua: Et diliges proximum tuum tamquam teipſum*? Hic Phyſica, quoniam omnes omnium naturarum cauſæ in Deo Creatore ſunt. Hic Ethica, quoniam vita bona, & honeſta non aliunde formatur, quam cum ea, quæ diligenda ſunt, quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur, hoc eſt, Deus, & proximus. Hic Logica, quoniam veritas, lumenque animæ rationalis, nonniſi Deus eſt. Hic etiam laudabilis Reipublicæ ſalus, neque enim conditur, & cuſtoditur optime civitas, niſi fundamento, & vinculo fidei, firmæque concordiæ, cum bonum commune diligitur, quod ſummum, ac veriſſimum Deus eſt, atque in illo invicem ſinceriſſime ſe diligunt homines, cum propter illum ſe diligunt, cui, quo animo diligant, occultare non poſſunt „ „.

In hoc *S. Augustini* loco breviter expositum habes quidquid afferri potest luculentius ad demonstrandam christianæ Religionis veritatem, & evidenter esse credibilia, quæ in ipsa credenda proponuntur. Id confirmat Libro 22. *de Civitate Dei*, cap. 5, 6. & 7. ubi post multa luculenter, ac eleganter isto de argumento dicta, sic concludit: „ „ Legebantur præconia præcedentia Prophetarum, concurrebant ostenta virtutum, & persuadebatur veritas nova consuetudine; non contraria rationi, donec orbis terræ, qui persequebatur furore, sequeretur fide „ „.

Argumenta tamen ex motivis credibilitatis petita, non sunt causæ, cur Fidei capitibus assensum præbeamus, sed Deus quatenus prima veritas revelans est. Ratio enim instrumentum est fidei, non causa credendi. Id illustratur exemplo. Si quis Edicto Regis parere detrectantem quempiam ad obsequium velit reducere, causasque ei exponat, cur Regi parere debeat, potestatem nempe Regiam a Deo constitutam esse; Regem jure suo uti, cum quid jubet; contra fas agere, qui imperium detrectat; hisque admonitionibus convictus perduellis, imperata se facturum promittat; Admonitor ille non est causa quamobrem mos Regi a perduelle geratur, sed jus Regis refractario patefactum: Ita ratio cum argumenta colligit ex motivis credibilitatis, quibus animo persaudet assentiendum esse capitibus fidei, his nempe assensum prudenter adhiberi; ipsa quidem non est causa, cur animus assensum præbeat, sed prima Veritas revelans, fideique lumine mentem hominis illustrans, ac ejus excitans voluntatem, ut menti assensum imperet. „ Cui enim (*inquit Tertullianus*) „ Veritas comperta sine Deo? Cui Deus cognitus „ sine Christo? Cui Christus exploratus sine Spiritu „ sancto? Cui Spiritus sanctus accommodatus sine „ Fidei Sacramento „? Sic mulier Samaritana cum Jesu vocanti credidisset, concivibus suis rationem exposuit, quæ suadere posset ipsum esse Messiam: *Venite*, inquit, *& videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæ*

Argumenta extrinseca non sunt causæ, cur Fidei dogmatibus assensus præbeatur, sed Deus, ut prima veritas.

Lib. de Anima c. 1.

Joan. 4.

quæ feci : *Numquid ipse est Christus* ? Et ea ratione plerisque persuasum est, id esse quam maxime credibile. *Ex Civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis, Quia dixit omnia, quæcumque feci.* At iidem deinde audito Christo, ipsum esse Messiam crediderunt, non propter rationem a muliere propositam, sed propter ipsius Christi, Deique revelantis auctoritatem : *Jam non propter loquelam tuam credimus*, inquiunt, *Ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est vere Salvator Mundi.*

Ex his compertum est, quale judicium de sequenti Propositione ferendum sit : *Religio christiana non est evidenter vera ; Nam aut obscure docet, aut quæ docet, obscura sunt. Immo qui ajunt, Religionem christianam esse evidenter veram, fateantur necesse est, falsam evidenter esse. Infer hinc, evidens non esse. 1. Quod existat nunc in terris aliqua vera Religio : unde enim habes non omnem carnem corrupisse viam suam? 2. Quod omnium, quæ in terra sunt veræ simillima sit Christiana ; an enim terras omnes peragrasti, aut peragratas ab aliis*

QUÆSTIO II.

DE SYMBOLO FIDEI,

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Symbolum Fidei; & quot ejus Articuli.

Symboli notio.

Symbolum, vox origine Græca, vel plurium rerum in commune collationem significat, vel signum, aut tesseram militarem, qua veri Milites ab aliis discernuntur. Apud Catholicos sumitur pro Regula Fidei, sive summa capitum Fidei, quæ omnibus credenda proponuntur. Conveniens enim fuit primaria præcipuaque fidei capita in unum breviter colligi, ut facilius omnibus proponi, ac memoriæ mandari possent: Deinde, ut Fideles ab infidelibus per ejusdem fidei regulæ professionem internoscerentur. Deus ipse breviter proponit hominibus, quæ ab iis credenda, & agenda sunt: Quia imperatoria hæc brevitas rerum omnium Domino convenit. „ Divina (*inquit Lactantius*) tradita sunt breviter, „ ac nude. Nec decebat aliter, ut cum Deus ad ho- „ minem loqueretur, argumentis assereret suas vo- „ ces, tamquam fides ei non haberetur; sed ut opor- „ tuit est locutus, quasi rerum omnium maximus Ju- „ dex, cujus non est argumentari, sed pronuntiare „ verum. Unde *S. Augustinus* Sermone 213. alias *de* „ *Tempore* 119. Symbolum (*inquit*) est breviter com- „ plexa Regula Fidei, ut mentem illustret, nec oneret „ memoriam; paucis verbis dicitur, unde multum „ aquiratur.

Lib. 4. Instit. c. 1.

II. Triplex vulgo distinguitur Symbolum, scilicet Apostolicum, Constantinopolitanum, quod & Nicænum appellatur, & Symbolum *S. Athanasii*.

Triplex Symbolum.

Primum Cathecumenis tradebatur olim, illudque certo die ante Baptismum reddere, seu memoriter recitare tenebantur Competentes: Alterum illud est, quod in Missa recitatur: Tertium, quod in Primæ Officio Dominicis diebus dicitur, & incipit his verbis: *Quicunque vult salvus esse.*

Apostolicū. Tertull. Lib de Præscript. Hæret. c. 37. S. Ambros epist. ad Siriciū, Ruffin. in Præfat. Exposit. Symboli. Cœlestinus 1. Epist. ad Nestorium. Conc. Eph. in Relat. ad Th. Imper. de Nestorii depositione. S. Leo Epist. 13. ad Pulcheriam. S. Isidorus Lib. 1. de Eccles. Offic. c. 22.

Symbolum Apostolicum dicitur, non solum quia doctrinam, & Fidem Apostolicam continet, sed quia ab Apostolis traditum est, non litteris quidem, sed viva voce. Ut enim ait *S. Hieronymus* Epistola 61. „ Symbolū fidei, & spei nostræ ab Apostolis traditum, „ non scribitur in charta, sed in tabulis cordis carnali- „ bus. Et *S. Petrus Chrysologus*, Sermone 62. Symbo- „ lum Fidei sola fide firmatur: non litteræ, sed spiritui „ creditur, & mandatur cordi, non chartæ. Cum igitur Apostoli mandatum a Domino accepissent, ut pro ipso legatione fungentes in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturæ Evangelium prædicarent, christianæ Fidei formulam componendam censuerunt, & iis, qui obedirent Evangelio, tradendam, ut scilicet idipsum omnes sentirent, ac dicerent, neque ulla essent inter eos schismata, quos ad Fidei unitatem vocassent; sed essent perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Hæc autem Fidei Regula, & Professio ab Apostolis tradita Symbolum appellata est: sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, contestata est, (ut quibusdam Auctoribus placuit;) sive quia eo veluti

omnia sæcula. Item post hæc verba Nicæni Symboli, *Et incarnatus est*, addidit, *De Spiritu sancto, ex Maria Virgine.* Item post hæc verba, *Ascendit in cælos*, addidit, *Sedet ad dexteram Patris.* Adjecit, & illud, *Cujus regni non erit finis.* Item post hæc verba, *Et in Spiritum sanctum*, adjunxit, *Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre, & Filio adorandum, & conglorificandum: Qui locutus est per Prophetas.* Addidit denique Confessionem unius Sanctæ, Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ; unius Baptismatis in remissionem peccatorum, Resurrectionis mortuorum, & Vitæ futuri sæculi. Post multa sæcula addidit Ecclesia Articulo de Spiritu sancto, *Qui ex Patre Filioque procedit*, cum in Symbolo Constantinopolitano solum haberetur, *Ex Patre procedentem.* Qua in re nihil commissum est contra Decreta Concilii Ephesini, & Calcedonensis, prohibentia ne quid adderetur Symbolo: Prohibuerant enim dumtaxat, ne quid contrarium adderetur, sive ne alia, diversaque fides conderetur; non vero ne adderetur aliquid per modum expositionis, quod fecerat Ecclesia in Concilio Constantinopolitano. Quamobrem, & jure suo usa est, cum ob emergentem errorem contra Processionem Spiritus sancti a Patre, & Filio, addit particulam, *Filioque*, qua verba illa Constantinopolitani Symboli, *Ex Patre procedentem*, magis explicantur. Fides namque progressu temporis non mutatur, sed exponitur, & illustratur: Sicut in corporum incrementis, quamvis augeantur hominum membra, eadem tamen sunt juvenum membra, quæ erant lactentium; una eademque Petri juvenis, & senis natura, una eademque persona est. Et si quid ævi maturioris ætate accedit, jam in semine proiertum fuerat; ut nihil novum postea proferatur in senibus, quod non in pueris jam ante latitaverit. „„ Ita etiam (*inquit Vincentius Lirinensis*) christianæ Religionis dogma sequatur has decet profectuum leges, ut annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore; sublimetur ætate, incorruptum tamen, illi-

Fides progressu temporis non mutatur, sed explicatur, & illustratur.

Commonit. 1. cap. 18. & 29.

illibatumque permaneat... Quodcunque igitur in hac Ecclesia, Dei agricultura, fide Patrum satum est, hoc idem filiorum industria decet excolatur, & observetur, hoc idem floreat, & maturescat, hoc idem proficiat, & perficiatur. Fas est etenim, ut prisca illa cœlestis Philosophiæ dogmata processu temporis excurentur, limentur, poliantur: Sed nefas est, ut commutentur, nefas, ut detruncentur, ut mutilentur: Accipiant, licet, evidentiam, lucem, distinctionem: Sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem „„.

Symbolum S. Athanasii. IV. *Symbolum*, quod *St. Athanasii* dicitur, a Concilio Augustodunensi anno Christi sexcentesimo septuagesimo commendatum est, Canone, quo Presbyterum, Diaconum, Subdiaconum, vel Clericum ab Episcopo damnari statuit, qui *Symbolum, quod sancto inspirante Spiritu Apostoli tradiderunt, & Fidem S. Athanasii Præsulis irreprehensibiliter non recensuerit.* Dicitur *Symbolum S. Athanasii*, quia summam Fidei continet, cujus *S. Athanasius* assertor fuit, & vindex.

V. Symbolum Apostolorum submissa voce dici-

nfeſſione quidquid diſtincte, & ſeparatim ab
credendum proponitur, recte, & appoſite
n dicimus. De his *S. Leo* Epiſtola 27. alias
lcheriam Auguſtam, Cap. 4. ſcribit, *Eutyc*-
a duas in Chriſto naturas negabat, ſtultiſſi-
ſere auſum eſſe, „ Quod Dominus no-
Eccleſia neminem ſexus utriuſque voluit
te. Siquidem ipſa catholici Symboli brevis,
ta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum
eſt ſignata ſententiis, tam inſtructa ſit mu-
cœleſti, ut omnes Hæreticorum opiniones
ſius poſſint gladio detruncari.
narii iſtius Articulorum numeri convenien-
nem tradit *S. Thomas* Secunda Secundæ,
e 1. Articulo 8. Illa, inquit, per ſe pertinent
, quorum viſione in vita æterna perfruemur,
æ ducimur ad vitam æternam. Duo autem
lenda proponuntur, ſcilicet arcanum divini-
iſti, cujus viſio nos beatos facit, & Myſte-
nanitatis Chriſti, per quem ad gloriam filio-
acceſſum habemus. Unde *Joannis* 17. dici-
eſt vita æterna: ut cognoſcant te, ſolum Deum
r quem miſiſti Jeſum Chriſtum. Eorum igitur,
lenda ſunt, quædam pertinent ad Majeſta-
initatis: quædam vero ad Myſterium hu-
Chriſti: Circa Majeſtatem Divinitatis tria
denda proponuntur. Primo quidem unitas
e primo articulo: Secundo Trinitas perſo-
uæ tribus articulis proponitur; quorum pri-
n perſonam Patris; ſecundus perſonam Filii;
erſonam Spiritus ſancti ſpectat. Tertio pro-
r nobis opera divinitatis propria, quorum pri-
tinet ad naturam, ſcilicet Creatio; alterum
m, ſcilicet hominis ſanctificatio; tertium ad
ſcilicet beatificatio. Creationem articulo
ofitemur: Quæ ſanctificationis opus ſpectant,
nono, quo ſanctam Eccleſiam catholicam,
rum Communionem; & articulo decimo,
iſſionem peccatorum credere nos conteſta-

mur: Quæ opus gloriæ, ſive beatificationis ſpectant, articulo undecimo, de Reſurrectione carnis, & duodecimo, de vita æterna, continentur. Sex itaque Articuli Symboli pertinent ad Dei Majeſtatem, operaque ipſi propria. Sex vero reliqui ad humanitatem Chriſti, ſeu verbi incarnati Myſterium, œconomiam, & diſpenſationem. Et quidem Conceptionem illius articulus tertius: quartus vero Paſſionem ejus, mortem, atque ſepulturam: quintus, deſcenſum ad inferos, & Reſurrectionem: ſextus, admirabilem in cœlos Aſcenſionem: ſeptimus, futurum Adventum ad judicium vivorum, & mortuorum hominum complectitur.

ARTICULUS II.

Quo *primus Apoſtolici Symboli Articulus explicatur:* Credo in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem Cœli, & Terræ.

Iſtius Articuli ſenſus eſt: Certo Credo, & ſine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam ſci-

, quamvis sensuum perceptionem, rationisque
prehensionem superent meæ, ipsis tamen assen-
firmitudine certe majori, quam iis, quæ sensi-
ipsis usurpo, aut humana ratione cognosco. *In*
vitatem redigo *intellectum in obsequium Christi*,
ndum Apostoli mandatum. Sed & sine curiosi-
prorsus ulla, vel inquirendi studio certissime te-
universa, quæ Deus hominibus revelavit, & per
esiam suam credenda proponit. Divina Myste-
judiciaque scrutari Deus prohibet, Prov. 25.
scrutator est Majestatis, opprimetur a gloria. Sa-
tiæ 1. *Sentite de Domino in bonitate, & in simpli-*
e cordis quærite illum: Quoniam invenitur ab his,
non tentant illum; apparet autem eis, qui Fidem ha-
in illum: Perversæ enim cogitationes separant a Deo,
esiastici 3. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne*
atus fueris; sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita
er, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus. Non
nim tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre
s tuis... Plurima super sensum hominum ostensa sunt
Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in
tate detinuit sensus illorum. Cor durum habebit ma-
novissimo: & qui amat periculum, in illo peribit.
Romanos 11. *Tu fide stas: Noli altum sapere, sed*
. 2. ad Corinthios 10. *Arma militiæ nostræ non*
alia sunt, sed potentia Deo ad destructionem muni-
um, consilia destruentes: & omnem altitudinem extol-
m se adversus scientiam Dei. Fasces igitur Fidei
nitte, imperiosa ratio. Deus locutus est, nihil
iras ulterius. Si arrogantis, & impudentis ho-
s est, gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fi-
non habere, sed præterea urgere, ut, quid dixe-
rationibus, aut testibus probetur; quantæ teme-
is, ac stultitiæ est, Dei voces audientem, cæle-
ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Hinc
mbr. Lib. 1. *de Abraham*, Cap. 3. ait, Abrahamo,
credidit Christum sibi per susceptionem corporis
dem futurum, quod significatur his Christi ver-
Abraham diem meum vidit, & gavisus est; ideo

2. Cor. 10.

Fides humilis curiositatem excludit.

Joan. 8.

reputatum eſſe ad juſtitiam, quia rationem non quæſivit, ſed promptiſſima fide credidit. „ „ Bonum eſt, „ ut rationem præveniat Fides; ne tanquam ab homine, ita a Domino Deo noſtro rationem videamur exigere. Etenim quam indignum, ut humanis teſtimoniis de alio credamus, Dei oraculis de „ ſe non credamus „? Auctoritate, non ratione in rebus Religionis duci hominis animum neceſſe eſt. Sapientum auctoritate regi inſipientes oportet. Quis Deo ſapientior, qui ipſa ſapientia eſt? Quis inſipientior homine? Deo itaque ſubjicienda humana mens eſt, quo uno duce perduci poteſt ad rerum divinarum, capturaque rationis ſuperantium cognitionem. *Deus ſcientiarum Dominus eſt; & ipſi præparantur cogitationes.* Verſabatur humana mens *non veritate certior, ſed conſuetudine ſecurior*, in rebus humanis (inquit *S. Aug.* Lib. *de Moribus Eccleſiæ catholicæ*, Cap. 7.) „ „ At ubi ad divina perventum eſt, avertit ſeſe, intueri non poteſt, palpitat, æſtuat, inhiat amore, reverberatur luce veritatis, & ad familiaritatem tenebrarum ſuarum, non electione, ſed fatiga-

Dei aucto-ritate, non humana ratione in rebus ſalutis duci debemus.

. Reg. 2.

ſpecies fefellit, auri veritas ſe infudit. Oculus
ıntiabat infirmum, oculus fœdum, oculus mi-
ı, oculus morte turpiſſima condemnatum: Auri
'ilius, auri formoſus innotuit. Erat ille Centu-
ıcircumciſus, ſed non aure, qui ad unam ex-
ıtis vocem ſub tot infirmitatis indiciis Dominum
ſtatis agnovit: Ideoque non deſpexit, quod
, quia credidit, quod non vidit. Non autem
: ex eo, quod vidit, ſed ex eo proculdubio,
audivit, quia Fides ex auditu. Dignum quippe
: per ſuperiores oculorum feneſtras veritatem
e ad animam: Sed hoc nobis, o anima, ſer-
in poſterum, cum videbimus facie ad faciem.
autem unde irrepſit morbus, inde remedium
, & per eadem ſequatur veſtigia vita mortem,
ras lux; venenum ſerpentis antidotum veritatis:
et oculum, qui turbatus eſt, ut ſerenus videat,
turbatus non poteſt. Auris prima mortis janua,
aperiatur & vitæ; auditus, qui tulit, reparet
: Quoniam niſi crediderimus, non intelligemus.
auditus ad meritum, viſus ad præmium.
Propheta: *Auditui meo*, inquit, *dabis gaudium*, Pſalm. 50.
etitiam: Quod fidelis retributio auditionis
viſio ſit, & beatæ meritum viſionis fidelis au- Matth. 5.
Beati autem mundo corde, quoniam ipſi Deum
unt. Porro fide oportet mundari oculum, qui
: Deum, quemadmodum habes: *Fide mundans* Act. 5.
corum... Et ut ſcias Spiritum ſanctum hunc
imæ ſpiritualis profectu ordinem obſervare, ut
:et prius formet auditum, quam lætificet viſum:
inquit, *filia & vide*. Quid intendis oculum?
n para. Videre deſideras Chriſtum? Oportet te
audire eum, audire de eo, ut dicas, cum vi-
: Sicut audivimus, ſic vidimus... *Verba ſunt*
rnardi Serm. 28. in Cantica. Et ante ipſum *S.*
'inus Tractatu 29. *in Joannem*: „ Intelligere vis? Iſai. 7. 9.
. Deus enim per Prophetam dixit: *Niſi crediderı-* Secundum
on intelligetis... Intellectus enim merces eſt fi- 70.
go noli quærere ut credas, ſed crede, ut intelligas.

Intelligentia merces fidei.

Ex libro *De Agone christiano*, Cap. 13. „ „ Fides, *inquit*, est prima, quæ subjugat animam Deo, deinde præcepta vivendi, quibus custoditis spes nostra firmatur, & nutritur charitas, & lucere incipit, quod antea tantummodo credebatur. Cum enim cognitio, & actio beatum hominem faciant; sicut in cognitione cavendus est error, sic in actione cavenda est nequitia. Errat autem quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat. Nequitia est autem mundum istum diligere; & ea, quæ nascuntur, & transeunt pro magno habere, & ea concupiscere, & pro his laborare, ut acquirantur; & lætari cum abundaverint, & tristari cum pereunt. Talis vita non potest puram illam, & sinceram, & incommutabilem videre veritatem, & inhærere illi, & in æternum jam non moveri. Itaque prius quam mens nostra purgetur, debemus credere, quod intelligere nondum valemus; quoniam verissime dictum est per Prophetam, *Nisi credideritis, non intelligetis* „ „.

Regulæ credendi subjectuntur præcepta vivendi.

Isai. 7. Secundum Version. 70.

Rationem ne quæras ad credendum Mysteriis, aut factis admirabilibus, ubi „ „ Tota ratio facti, est po-

„ Quia, *inquit*, victoriæ modum disquisiere, omnes nul-„ lo bello, nulla instructa acie perierunt. Vides quanta „ incredulitatis pernicies. Rahab meretrix servatur incolumis in obsidione urbis Jericho, *Josue* 2. cur perdita servatur, tot vero innoxii homines, tot virgines ferro Hebræorum pereunt? *Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis*, inquit Apostolus ad Heb. 11. servata est ab excidio suæ urbis, quia non curiose inquisivit, quomodo Hebræi urbem munitissimam expugnare possent, sed absque hæsitatione credidit victores futuros, qui Deum sui Exercitus ducem, ac præsidem haberent; *Novi*, inquit, *quod Dominus tradiderit vobis Terram, Dominus enim Deus vester ipse est Deus in cælo sursum, & in terra deorsum*. Non interiit una cum incredulis, inquit *S. Joannes Chrysostomus* eadem Homilia; Neque enim secum ipsa dixit: Quid, poterunt hi, cum sint captivi, fugitivi, exules, nos urbis, mœnium, ac turrium dominos sub suam victos potestatem cogere? „ Quandoquidem si hæc se-„ cum elocuta fuisset, & se ipsam, & illos una per-„ didisset. Scilicet, *Extremum supplicium curiosis propositum est*. Obmutescat igitur humana ratio, nihilque sibi juris esse noverit in divinis Mysteriis indagandis. „ Qui Fidem quærit, rationem non quærit. „ Quid Athenis, & Hierosolymis? Quid Academiæ, „ & Ecclesiæ? Nostra institutio de porticu Salomonis „ est, quæ monet Deum in simplicitate cordis esse quærendum, (inquit, *Tertullianus* Libro *de Præscriptionibus Hæreticorum*, cap. 8.) „ Nobis curiositate „ opus non est post Christum Jesum, nec inquisitio-„ ne post Evangelium. Et cap. 14. Fides in regula „ posita est... Cedat curiositas Fidei, cedat gloria „ saluti... Adversus Regulam nihil scire, omnia scire „ est „. Ea de re plane persuasus, scrutari nolim Mysteria, sed ea firmissime *Credo*. Hæc scilicet scrutari, temeritas est; credere pietas; nosse, vita æterna.

Verum cum dico, *Credo*, non solum intimum declaro meæ mentis assensum, qui interior fidei actus est, sed summa alacritate Fidem ipsam palam profi-

Psalm. 115. Rom. 10. Rom. 1.16. teor ; eo Spiritu animatus, quo Propheta dixit : *Credidi, propter quod locutus sum.* Siquidem *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, ut ait *Apostolus.* Occasione igitur data cum illo dicamus : *Non erubesco Evangelium ; Virtus enim Dei est in salutem omni credenti.*

§. II.

IN DEUM.

Ad Heb. 11. 6. In primis Deum esse, Christianus credit : *Accedentem enim ad Deum oportet credere, quia est.* Suadet quidem ratio Deum esse ; ex effectibus id demonstrat Philosophia, creaturæ namque omnes Creatorem prædicant, & ex iis primam rerum omnium causam naturalis luminis ductu cognoscere possumus. Unde *Sapientiæ* 13. dicitur : *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes, agnoverunt, quis esset Artifex ... A magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit*

Ratio ipsa suadet Deum esse.

& mare, & omnia, quæ in eis sunt. ... Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra. Sicut ergo cum videmus amplam, ac populosam civitatem, in qua immensa hominum, ætate, conditione, fortunis, moribusque disparium multitudo collecta est, qui recte, atque ordine vivunt inter se, summa pace, & concordia; statim cogitamus Principem aliquem esse, qui hanc tranquillitatem publicæ pacis administret; etsi nondum oculis eum nostris aspexerimus; Et cum in corpore membrorum inter se concordiam videmus, & unumquodque citra dissensionem munere suo, & officio fungi, ex eo prorsus intelligimus animam in illo inesse corpore, quæ hæc omnia moderetur, quamvis oculis ea non sit exposita: Sic ex hujus universitatis ordine, atque concentu, principem, & administratorem necesse est intelligi Deum.

S. Athan. Orat. cont. Gentes. Minutius Felix in Octavio.

Nec solum ex rerum creatarum vestigiis ad Dei notitiam provehi mens humana potest, sicut provecti sunt gentiles plerique omnes Philosophi: Sed maxime ex ipsius Animæ rationalis natura, secundum quam ad Imaginem Dei conditi sumus. Unde & Propheta ait: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Hinc *S. Gregorius magnus* Homilia 17. in Ezechielem „ Sæpe, *inquit*, volumus omnipoten„ tis Dei naturam invisibilem considerare, sed ne„ quaquam valemus, atque ipsis difficultatibus fati„ gata Anima ad semetipsam redit, sibique de se ipsa „ gradus ascensionum facit: Ut primum semetipsam, „ si valet, consideret, & tunc illam Naturam, quæ „ super ipsam est, in quantum potuerit, investiget. Ex Animæ, inquam, testimonio Deum esse perspicue intelligitur, quæ, veritate ex ipso naturæ sensu erumpente, Deum nominat, „ „ Deus magnus, Deus bonus, & quod Deus dederit, omnium vox est. Judicem quoque contestatur illum? Deus videt, & Deo commendo, & Deus mihi reddet. O testimonium Animæ naturaliter christianæ! (*Exclamat Tertullianus*)

Animæ rationalis natura, & testimonium Deum esse suadent. Psal. 4.

Tertul. Apolog. c. 17.

lianus) Denique hæc pronuntians, non ad Capitolium, ſed ad Cælum reſpicit : Novit enim ſedem Dei vivi ; ab illo & inde deſcendit. *Igitur*, Hæc eſt ſumma delicti, nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt „ „. Unde & S. Auguſtinus Tractatu 106. in Joañem, *ait* : „ Quod Deus dicitur univerſæ creaturæ, etiam omnibus Gentibus antequam in Chriſtum crederent, non omni modo eſſe potuit hoc nomen ignotum. Hæc eſt enim vis veræ Divinitatis, ut rationali creaturæ jam ratione utenti, non omnino, ac penitus poſſit abſcondi. Exceptis enim paucis, in quibus natura nimium depravata eſt, univerſum genus humanum Deum mundi hujus fatetur auctorem. In hoc ergo, quod fecit hunc mundum cœlo, terraque conſpicuum, & antequam imbuerentur Fide Chriſti, notus omnibus Gentibus Deus. In hoc autem, quod non eſt injuriis ſuis cum Diis falſis colendus, notus in Judæa Deus. In hoc vero, quod Pater eſt hujus Chriſti, per quem tollit peccatum mundi, hoc nomen ejus prius occultum omnibus, nunc manifeſtavit eis, quos dedit ei Pater de Mundo „ „.

Plures mo- Utinam nulli ſint, de quibus videatur prædixiſſe

rrori, cum fæcularis Philofophia multis admixta de habetur,
roribus, fi fidei confortio fit deftituta. Diutur- quam quæ
ræterea tempore, longoque ftudio eft opus, ut ratione, &
ofophus quis evadat: Nullo autem labore, nulla Philofophia
oris prolixitate, ut quis fiat Fidelis. Scite comparatur
r *S. Thomas*, *Secunda Secundæ*, Quæftione 2.
4. *ait* „„ Neceffarium effe homini accipere
modum Fidei, non folum ea, quæ funt fu-
rationem, fed etiam ea, quæ per rationem co-
ci poffunt. Idque triplicem ob caufam: *Primo*
m, *Ut* „„ citius homo ad veritatis divinæ cogni-
m perveniat „. Scientia enim, quæ Deum effe
at, & ejus perfectiones demonftrat, ultimo ho-
bus addifcenda proponitur, aliarumque difcipli-
m adminiculo indiget. „„ Et fic nonnifi poft
um tempus vitæ fuæ homo ad Dei cognitionem
eniret. *Secundo*, Ut cognitio Dei fit communior.
i enim in ftudio fcientiæ proficere non poffunt,
ropter hebetudinem ingenii, vel propter alias
pationes, & neceffitates corporalis vitæ, vel
propter torporem addifcendi: Qui omnino
cognitione fraudarentur, nifi proponerentur eis
a per modum Fidei. *Tertio*, propter certitudi-
Ratio enim humana in rebus divinis eft mul-
deficiens. Cujus fignum eft: Quia Philofophi de
s humanis naturali inveftigatione perfcrutantes,
ultis erraverunt, & fibi ipfis contraria fenferunt.
rgo effet indubitata, & certa cognitio apud ho-
s de Deo, oportuit, quod divina eis per mo- Gratiæ Deo
Fidei traderentur, quafi a Deo dicta, qui men- agendæ ob
on poteft „„. Maximæ igitur gratiæ Deo agen- Fidei donū.
int, qui, cum *lucem habitet inacceffibilem*, vo- 1. Tim. 6.
amen, ut *acceffum* ad eum *per Fidem* haberemus, Rom. 5.
tenebris nos vocavit in admirabile lumen fuum, 1. Petr. 2.

§. III.

§. III.

Quid ſit diſcriminis inter, Credere Deo, Credere Deum, & Credere in Deum.

Theologi, *S. Auguſtino* duce, hæc tria ſic diſtinguunt, ut *Credere Deo*, ſit credere vera eſſe, quæ Deus loquitur: *Credere Deum*, ſit credere, quod ipſe ſit Deus: Quorum utrumque malis etiam commune eſt:) *Credere* autem *in Deum*, ſic credendo Deum amare, ſive in ipſum tendere per fidem, non qualemcunque, ſed *Quæ per charitatem operatur*, ut ait Apoſtolus: De qua ſcriptum eſt, *Juſtus ex fide vivit.* Et, *Corde creditur ad juſtitiam*: Non mente ſola, ſed corde; non cognitione ſterili, ſed amorem Dei pariente, Et, *Accedamus cum vero corde in plenitudine Fidei.* Fides namque ſine charitate, & obſervantia divinorum mandatorum, non eſt plena fides, ſed imperfecta. Fides, ut ipſum quidem nomen indicat, inde dicta eſt: *Quia fit, quod dicitur.* Hinc Sapiens ait: *Qui credit Deo, attendit mandatis.* Hinc de eo, qui Dei mandatum non ſervat, ſuorum curam ac ſalutem

alat. 5.
om. 1.
om. 10.
leb. 10. 22.
ccl. 32. 28.
. Tim.
. 8.

membris incorporari. Ipsa est ergo fides, quam de nobis exigit Deus; & non invenit, quod exigat, nisi donaverit, quod inveniat: Quæ fides, nisi quam definivit alio loco Apostolus plenissime dicens: *Neque Circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur* „ „ ? Gal. 5.

§. IV.

Unus tantum Deus credendus est.

I. Deum intelligimus id, quo majus, melius, aut excellentius nec esse, nec cogitari potest, summum hominis bonum, quod summe, ac primitus Esse rectissime dicitur. Unde a Moyse interrogatus, quis esset, respondit: *Ego sum, qui sum*, Et, *Sic dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Hinc & S. Joannes Apocalypsis 1. scribit: *Gratia vobis ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Solus scilicet Deus a seipso est, nec aliunde principium habet: cetera vero omnia ejus sunt beneficio, eoque manum subtrahente in nihilum redigerentur. Unde Isaiæ 40. 15. & 17. dicitur: *Ecce Gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: Ecce Insulæ quasi pulvis exiguus.... Omnes Gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputatæ sunt* „ *Cui ergo similem fecistis Deum?* „ Esse (*inquit S. Augustinus* Serm. „ 7. alias 6. ex Carthusiæ MSS. edito.) Nomen „ est incommutabilitatis. Omnia enim, quæ mutan- „ tur, desinunt esse, quod erant, & incipiunt esse, „ quod non erant. Esse verum, Esse sincerum, Esse „ germanum non habet, nisi qui non mutatur. Ille „ habet Esse, cui dicitur, *Mutabis ea & mutabun-* „ *tur, tu autem idem ipse es....* Cum ergo sit hoc „ nomen æternitatis, plus est, quod dignatus est „ habere nomen misericordiæ. *Ego sum Deus Abra-* „ *ham, & Deus Isaac, & Deus Jacob.* Illud in „ se, hoc ad nos. Si enim hoc solum esse vellet, „ quod est in se, quid essemus nos? *Ego sum*

Exod. 3. 14. Dei nomine quid intelligatur.

Legatur S. Aug. Tract. 38. in Joan.

Psal. 101.

Exod. 3. 6.

„ *Deus*

„ *Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob.* Eri-
„ ge spem; Sic sum, quod sum, sic sum ipsum Esse,
„ ut nolim hominibus deesse.

Dei unitas. II. Ex eo porro, quod Deus sit summum Esse, summum magnum, summum bonum, unum etiam Deum esse, non plures Deos, confitendum est. „ Nam cum Deo summam bonitatem, & perfectio- „ nem tribuamus, fieri non potest, ut id, quod „ summum, atque absolutissimum est, inveniatur in „ pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, „ eo ipso imperfectus est, quare nec Dei natura illi „ convenit, (inquit Concilii Tridentini Catechis- „ mus.) Hinc *Tertullianus* Lib. 1. *Contra Marcionem*, cap. 3. „ „ Deus, *inquit*, si non unus est, non est? Quia dignius credimus non esse, quodcunque non ita fuerit, ut esse debebit. Deum autem, ut scias unum esse debere, quære, quid sit Deus. Quantum humana conditio de Deo definire potest, id definio, quod & omnium conscientia agnoscet: Deum summum esse Magnum, in æternitate constitutum, innatum, infectum, sine initio,

rum statuebant rerum aspectabilium conditorem, quales erant Marcionitæ, ac Manichæi.

Quo sensu Dei nomen creatis quibusdam rebus imponatur.

Neque vero movere nos debet, quod interdum S. Litteræ Dei nomen creatis etiam rebus imponunt: Nam quod Prophetas, & Judices *Deos* appellarunt, non Gentium more factum est, quæ sibi plures Deos stulte, & impie finxerunt, sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam functionem, vel virtutem, quæ Dei munere illis concessa est. Hoc sensu scriptum est Exodi 22, 28. *Diis non detrahes, & Principi populi tui non maledices.* Psal. 81. 1. *Deus stetit in synagoga Deorum; In medio autem Deos dijudicat.* 1. ad Corinth. 8. *Scimus, quia nihil idolum in Mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus. Nam etsi sunt, qui dicantur dii, sive in cœlo, sive in terra, (siquidem sunt dii multi, & domini multi) Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.* Deum igitur natura, substantia, essentia unum christiana Fides credit, & profitetur, quemadmodum ad confirmandam veritatem in Symbolo Nicæni, & Constantinopolitani Concilii expressum est: Credo *in unum Deum.*

Mali Christiani vitam non instituunt secundum fidem, quam profitentur, unius Dei.

Sed heu! Vitam non instituunt secundum Fidem, quam profitentur, qui vitiis suis, & cupiditatibus serviunt; tametsi nullam mundi hujus aspectabilis partem, nullum simulacrum venerentur. „ Serviunt „ enim cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excel„ lentiæ, vel spectaculi „. Aut carnalibus gaudiis subditi sunt, aut potentiam vanam fovent, aut aliquo spectaculo delectati insaniunt. „ Ita nescientes dili„ gunt temporalia, ut inde beatitudinem expectent. „ His autem rebus, quibus quisque beatus vult effici, „ serviat, necesse est. Nam quocunque duxerint, se„ quitur, & quisquis ea visus fuerit auferre posse, metuitur „. (*inquit S. Augustinus* Libro *de Vera Religione*, cap. 38.) Tria illa notata sunt 1. Joannis 2. *Omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.*

§. V.

Quid de divinis perfectionibus doceat Fides.

I. Deum esse id, quo nihil melius, aut excellentius inveniri, aut excogitari potest, Fides christiana docet, immo & ipsa ratio; adeoque perfectiones omnes complecti, nullius extra se boni indigum, ut ait Propheta, Psal. 15. 1. *Dixi Domino, Deus meus es tu; quoniam bonorum meorum non eges.* Indeficientis esse naturæ, ac permanentis constat ex Psal. 101. *Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.... Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Summum esse ipsius imperium, & omnia, quæ sunt creaturis, bona ipsius Majestati accepta referri. 1. Paralip. 29. 2. *Tua est, Domine, magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria, & tibi laus: Cuncta enim, quæ in cælo sunt, & in terra, tua sunt. Tuum, Domine, Regnum, & tu es super omnes Principes. Tuæ divitiæ, & tua est gloria: Tu dominaris omnium, in manu tua virtus, & potentia, in manu tua magnitudo, & imperium omnium... Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi:*

Deus id, quo nihil melius.

Deus perfectissimus.

„ est: Quem si Patrem dixero, terrenum opineris; si „ Regem, carnalem suspiceris; si Dominum, intelliges utique mortalem. Aufer additamenta nominum, & perspicies ejus claritatem (inquit *Minutius* „ *Felix in Octavio.*)

§. VI.

Dei simplicitas.

Deus expers corporis, omnisque compositionis.

II. Docet Fides christiana, Deum esse corporis, omnisque materialis concretionis, & figuræ expertem: Joannis 4. *Spiritus est Deus.* Quibus verbis refellitur insanus Antrhopomorphitarum error, qui Deo corporea membra, formamque humanam tribuebant. Cum igitur Deo corporea membra, & sensuum organa, functionesque Scriptura sacra tribuit, figuratæ locutiones sunt. Nam & cum oculi ipsi adscribuntur, quod omnia cognoscat, ac videat, exprimitur. Cum aures, quod omnia audiat, significatur: Cum manus, quod omnis creaturæ sit auctor, & omnia operetur: Cum brachium, quod nulla natura contra robur ipsius, ac potentiam repugnare possit: Cum pedes, quod impleat omnia, nec sit quidquam, ubi non sit Deus. Neque enim sunt ei, aut membra, aut membrorum officia necessaria, ad cujus solum etiam tacitum arbitrium & serviunt, & adsunt omnia. Exulat a Deo omne compositionis genus. Dicimus magnum, bonum, justum, & innumera talia, sed hæc omnia unum in Deo sunt: Alioquin Deo aliquid melius cogitari posset. Nam „„ Vero judicio natura simplex multiplici antefertur.... Tam non habet *Deus* hoc, & illud, quam non hæc & illa. Est, *Qui est*, non quæ est, Purus, simplex, integer, perfectus, constans sibi, nihil de temporibus, nihil de locis trahens in se, nihil ex se deponens in eis, non habens, quod ad numerum dividat, non quæ colligat ad unum. Unum quippe est, sed non unitum. Non partibus constat, ut corpus; non affectibus distat,

ut anima; non fortis fubftat, ut omne, quod factum eft: (*inquit S. Bernardus*, Libro 5. de confideratione, cap. 7.) Denique Deo „ „ Non eft alia fubftantia, ut fit, & alia poteftas, ut poffit: Non aliud illi eft fcientia, qua fcit, aliud effentia, qua eft, quia id, quod habet, eft „. Simplex igitur natura eft. Non fic mens humana, cui non hoc eft effe, quod noffe: Poteft enim effe, nec noffe; ut loquitur *S. Aug.* Tract. 20. & 99. in *Joannem.*

§. VII.

Deus immutabilis.

III. Deum effe immutabilem, Fides pariter docet, Scripturæ facræ auctoritate freta, Numerorum 23. *Non eft Deus quafi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur.* Pfal. 101. *Tu autem idem ipfe es, & anni tui non deficient.* Malach. 3. *Ego Dominus, & non mutor.* Sapientiæ 7. *Et cum fit una, omnia poteft, & in fe permanens omnia innovat.* Jacobi 1. *Apud quem non eft tranfmutatio, nec viciffitudinis obumbratio.* Quem

piternum adhibet consilium; non aliter afficitur, cum vacat, aliter cum operatur „. Nulla in ejus vacatione cogitanda est ignavia, desidia, inertia: Sicut nec in ejus opere labor, conatus, industria. „ Novit quiescens agere, & agens quiescere. In illo non alteram „ præcedentem altera subsequens mutavit, aut abstu- „ lit voluntatem; sed una, eademque sempiterna, „ & immutabili voluntate res, quas condidit, & ut „ prius non essent, egit, quamdiu non fuerunt, & „ ut posterius essent, quando esse cœperunt „. *Ita S. Augustinus* ibidem Cap. 17.

Nec vero recte colligeretur, mutabilem esse Deum, quia Scriptura sacra quosdam animi motus Deo tribuit, iram, pœnitentiam, &c. figuratæ namque locutiones sunt, & ex humanis motibus translata vocabula. Iræ nomine vindictam Dei, quæ sine perturbatione fit, & justissima est, sive ejus judicium, quo pœnas irrogat peccato, Scriptura significat: Pœnitentiæ vero nomine voluntatem mutandi aliquid in opere suo, sed immutabilem ipsam, ac æternam dolorisque, & commotionis expertem. „ Cum pœ- „ nitere dicitur, *inquit S. Augustinus*, vult non esse „ aliquid, sicut fecerat, ut esset. Sed tamen & cum „ ita esset, ita debebat; & cum ita esset, jam non fi- „ nitur, jam non debet ita esse, perpetuo quodam, „ & tranquillo æquitatis judicio, quo Deus cuncta „ mutabilia incommutabili voluntate disponit „. Sic quia conjugis castitatem zelando viri custodire consueverunt, illam Dei providentiam, per quam præcipitur, & agitur, ne anima corrumpatur, & falsis diis inhærens quodam modo fornicetur, Scriptores sacri zelum Dei appellaverunt. Legatur & *S. Gregor.* Lib. 20. *Moralium*, Cap. 23.

Quo sensu quidam animi motus tribuantur.

Lib. 2. ad Simplicianum. Quæst. 2.

§. VIII.

Deus æternus.

IV. Quia immutabilis Deus, æternus est, initio, & fine carens, secundum illud Jeremiæ; *Tu autem, Domine,*

Lamen. c. 5.

mine, in æternum permanebis, solium tuum in genera-tione, & generationem. Et Psal. 89. *Mille anni ant oculos tuos, tamquam dies hesterna, quæ præteriit.* Ann Dei æternitas est: Æternitas ipsa Dei substantia est Anni ejus dies unus, & dies ejus non quotidie, sec hodie; quia hodiernus non cedit crastino, nequ succedit hesterno. Ideo coæternum genuit, cui dixit *Ego hodie genui te.* Ista quoque Dei propria dos est Unde *Tertullianus* Libro *contra Hermogenem* Cap. 4 præclare *ait*: „„ Quis alius Dei census, quam æter„ nitas? Quis alius æternitatis status, quam sempe „ fuisse & futurum esse, & prærogativa nullius ini „ tii, & nullius finis „? Si quæ ergo creatæ res æter næ dicantur familiari Scripturæ loquendi more, æter nitatis nomen pro diuturna duratione, longoqu tempore accipitur.

'f. 2, Lege Aug. Lib. 1. Confess. ap. 13.

§. IX.

Deus immortalis.

V. Æternitatis divinæ conditio est immortalis, qu Deo peculiari quadam, ac propria ratione convenit cujus particeps esse creatura nulla potest. Unde Aug

tia, virtute, præsentiaque sua omnia complere, ibus operibus suis totum, & indivisum inesse, s christiana docet. Deuter. 4. *Scito ergo hodie, gitato in corde tuo, quod Dominus ipse sit Deus in sursum, & in terra deorsum.* Psal. 138. *Quo ibo a itu tuo? & quo a facie tua fugiam? Si ascendero in m, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Si sero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis s, Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me tra tua.* Job. 11. *Excelsior cælo est, & quid facies? undior inferno, & unde cognosces? Longior terra ura ejus, & latior mari,* 3. Reg. 8. *Si enim cælum, li cælorum te capere non possunt;* (inquit Salomon) *to magis Domus hæc, quam ædificavi?* Isai. 66. *Hæc Dominus: Cælum sedes mea, terra autem scabellum m meorum; Quæ est ista Domus, quam ædificabitis ? & quis est iste locus quietis meæ?* Jerem. 23 *Si tabitur vir in absconditis; & ego non videbo eum, Dominus? Numquid non cælum, & terram ego im-, dicit Dominus?* Sap. 1. *Spiritus Domini replevit n terrarum.* Actorum denique 17. S. Paulus apud opagitas de Deo disserens: *Quamvis*, inquit, *non sit ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, & emur, & sumus.* Est igitur Deus ubique totus in se. *Ubique*, qui nusquam est absens; *totus*, qui non n universitati, sed cuilibet parti rerum præsens *in se ipso*, quia non continetur ab eis, quibus est ens, tamquam sine eis esse non possit, ut expli-, *August.* Epist. 188, alias 57. ad *Dardanum*. Deni- implet cœlum, & terram *præsente potentia, non ente natura*, ut loquitur idem S. Doctor Libro 7. *ivitate Dei*, Cap. 30.

um ergo dicitur in Scripturis, Deum *descendisse*, deret, figurata locutio est. Non enim potest de- lere, nisi qui de loco in locum moveri potest. s autem, cum ubique præsto sit, nullo pacto mi- e de loco in locum potest. Ad formam igitur Ju- rum humanorum hæc sunt exponenda, ut signi- t, Deum præsentem judicaturum, & animadver- (Genes. 11. & 18.) (Quo sensu Deus descendisse dicatur.)

 surum,

sursum. „ Dei *scilicet* Sapientia, cum descensura esset,
„ usque ad corpus humanum, prius usque ad humana
„ verba descendit (*ait S. August.* Libr. *cont. Adimantuum*, Cap. 13.) „ Vel descendere dicitur, cum ali-
„ quid facit in terra, quod præter usitatum naturæ
„ cursum mirabiliter factum, præsentiam quodam mo-
„ do ejus ostendat. Vel, dicitur descendisse, quia
„ descenderunt Angeli ejus, in quibus habitat; (*inquit* idem *August.* Lib. 16. *de Civitate Dei*, Cap. 5.)
Alias de cœlis descendisse dicitur Deus affectu misericordiæ, & ratione novi effectus, cujus admirabilitas Deum angulari quodam, & ineffabili modo præsentem ostendit; sive ob novum præsentiæ modum, quo in creatura existere incipit absque ulla sui mutatione, sed cum ipsius creaturæ mutatione in melius, sive perfectione. Sic Filius Dei *descendit de cælis, & incarnatus est.* Sic intelligitur illud Isaiæ 64. *Utinam disrumperes cælos, & descenderes.* Sic Spiritus-sanctus corporali specie sicut Columba in Christum descendisse dicitur, cum baptizaretur in Jordane: & super Apostolos in igneis linguis.

„ sic circumdat, ut penetret, sic præsidet, ut portet; „ sic portat, ut præsideat (*inquit Greg. M.* Hom. 17. in *Ezechielem*)

Ne vero curiosius inquiras, ubi erat Deus ante mundum. Præter ipsum nihil erat; Ergo in se ipso erat. Unde & *Tertullianus* Libro *adversum Praxeam*, Cap. 5. „ Ante omnia, *inquit*, Deus erat solus, ipse „ sibi, & mundus, & locus, & omnia. Deus ante mundum in teipso erat.

§. X I.

Scientia Dei infinita.

VII. Deum intelligentem esse, ac scientem, singulas res omnes cognoscere, nihil prorsus illi esse ignotum, Fides christiana docet: Quod sacræ Litteræ passim prædicant. Genesis 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Qui quidem intuitus Dei perfectam rei cujusque notitiam, & approbationem significat. Job 28. *Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & umbram mortis... Sapientia ubi invenitur? & quis est locus intelligentiæ?... Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius. Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia, quæ sub cœlo sunt, respicit.* Et Cap. 42. *Respondens Job Domino, dixit: Scio, quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio*, 1. Reg. 2. *Deus scientiarum Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.* Psal. 49. *Meæ sunt omnes feræ sylvarum, jumenta in montibus, & boves, Cognovi omnia volatilia cœli, &c.* Psal. 137. *Excelsus Dominus, & humilia respicit; & alta a longe cognoscit.* Psal. 138. *Domine probasti me, & cognovisti me; tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam, & funiculum meum investigasti; & omnes vias meas prævidisti... Ecce, Domine, tu cognovisti omnia novissima, & antiqua.* Proverb. 15. *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos*, Ecclesiast. 23. *Omnis homo, qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: Quis me videt? Tenebræ circum-*

dant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me. Quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus. Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit a ſe timorem Dei, hujuſmodi hominis timor: & oculi hominum timentes illum: Et non cognovit, quoniam oculi Domini multo plus lucidiores ſunt ſuper Solem, circumſpicientes omnes vias hominum; & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes. Domino enim Deo, antequam crearentur, omnia ſunt agnita: Sic & poſt perfectum reſpicit omnia: Ad Roman. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei!* Ex quibus omnibus impietatis convincuntur hujuſmodi voces: *Quomodo ſcit Deus? Et ſi eſt ſcientia in excelſo.*

Id eſt poſtquam perfecta ſunt.

Univerſales autem creaturas ſuas & ſpirituales & corporales, „ non quia ſunt, ideo novit, ſed ideo „ ſunt, quia novit: Non enim neſcivit, quæ fuerat „ creaturus: quia ergo ſcivit, creavit, non quia crea- „ vit, ſcivit; nec aliter ea ſcivit creata quam creanda: „ Non enim ejus ſapientiæ aliquid acceſſit ex eis; ſed „ illis exiſtentibus ſicut oportebat, & quando opor-

sens est, scire potest potius quam præscire. *Et paulo post*: Quia ea, quæ nobis futura sunt, videt, quæ tamen ipsi semper præsto sunt, præscius dicitur, quamvis nequaquam futurum prævideat, quod præsens videt. Nam & quæque sunt, non ab æternitate ejus ideo videntur, quia sunt, sed ideo sunt, quia videntur . . . In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in se ipsis simul existere non possunt, illi simul omnia assistunt, nihilque in illo præterit, quod transit: Quia in æternitate ejus modo quodam incomprehensibili cuncta volumina sæculorum transeuntia manent, currentia stant „.

§. XII.

Præscientia Dei non officit humanæ libertati.

Quamvis porro Deus necessario prævideat omnia, quæ nos libere agimus, etiam peccata nostra, non est consequens, ut necessario illa fiant. Libertatem necessitate perimi; *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non sufficere libertatem a coactione, sed requiri libertatem a necessitate*; dogma Fidei est, contra Jansenianam Hæresim a summis Pontificibus *Innocentio X.* & *Alexandro VII.* finitum, declaratum, firmatum. Nullum proinde meritorium opus, nullum peccatum esset, si necessario evenirent, quæ a Deo prævisa sunt, ac præscita, sive etiam (quod de bonis dumtaxat dici potest) definita, ac prædestinata. „„ Quamobrem, (*inquit S. Augustinus*) non propterea nihil est in nostra voluntate, quia Deus præscivit, quid futurum esset in nostra voluntate. Non enim, qui hoc præscivit, nihil præscivit. Porro si ille, qui præscivit, quid futurum esset in nostra voluntate, non utique nihil, sed aliquid præscivit; profecto & illo præsciente est aliquid in nostra voluntate. Quocirca nullo modo cogimur, aut retenta præscientia Dei, tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio, Deum (quod nefas est) negare

Libertas cum necessitate cohærere non potest.

Jansenii propositio hæretica.

præ-

præſcium futurorum; ſed utrumque amplectimur, utrumque fideliter, & veraciter confitemur: illud, ut bene credamus; hoc, ut bene vivamus. Male autem vivitur, ſi de Deo non bene creditur. Unde abſit a nobis, ejus negare præſcientiam, ut liberi eſſe velimus, quo adjuvante ſumus liberi, vel erimus. Proinde non fruſtra ſunt leges, objurgationes, exhortationes, laudes, & vituperationes: Quia & ipſas futuras eſſe præſcivit, & valent plurimum, quantum eas valituras eſſe præſcivit. & preces valent ad ea impetranda, quæ ſe precantibus conceſſurum eſſe præſcivit: & juſte præmia bonis factis, & peccatis ſupplicia conſtituta ſunt. Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum eſſe præſcivit: Immo ideo non dubitatur ipſum peccare, cum peccat, quia ille, cujus præſcientia falli non poteſt, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, ſed ipſum peccaturum eſſe præſcivit. Qui ſi nolit, utique non peccat: Sed ſi peccare noluerit, hoc etiam ille præſcivit. *Hæc S. Auguſt.* Lib. 5. *de Civ. Dei*, Cap. 10. „„ Non eſt *ergo* conſequens, ut ſi Deo certus eſt ordo omnium cauſarum,

nia fecisti: Ita Deus omnia, quorum ipse auctor est, præscit, nec tamen omnium, quæ præscit, ipse auctor est. Quorum autem non est malus auctor, justus est ultor „ „. (*inquit S. August.* Lib. 3. *de Libero Arbitrio*, Cap. 4.

§. XIII.

Deus summum bonum.

VIII. Deus summum esse bonum, ejus naturam bonitatem esse, ab ipso cetera esse bona, Fides docet. Quo sensu Christus *Lucæ* 18. ait: *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Multa porro sunt infinitæ bonitatis ejus indicia. Primum, quod cum solus esset ex omni æternitate, seque contentus uno, immensa bonorum copia, deliciisque omnibus affluens, ac perpetua nunquam interruptæ felicitatis possessione dives, alia præter se creare voluerit, ac præsertim Angelos, & homines, cum quibus bonitatem suam communicaret. Divinæ bonitatis indicia.

Secundum est, quod eadem illa a se producta fovet, ac conservat, præsertim ea, quæ ratione, intelligentiaque prædita sunt; etiam peccatores adversus Creatorem, & Benefactorem suum perduelles, & ingratos: Quibus & beneficia generalia naturæ ordinem spectantia ex æquo dispensat: *Solem enim suum oriri facit super bonos, & malos; & pluit super justos, & injustos:* Et gratiæ dona singulis omnibus offert; *Et sua gratia semel justificatos non deserit, nisi prius ab eis deseratur.* Matth. 5. Conc. Trid. sess. 6, c. 11.

Tertium summæ bonitatis indicium est, quod ex hominibus eadem perditionis massa involutis quosdam ab æterno elegerit, ac prædestinaverit ad gloriam suam. Quam divinæ beneficentiæ in humanum genus largitatem commendat Apostolus ad Romanos. 9. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali . . . Non ex operibus, sed ex vocante dictum est . . . Jacob dilexi.* Et 8. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui . . . Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit.*

ficavit. Quos autem justificavit, illos & glorificavit. Et ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati in conspectu ejus in charitate.* Quo etiam referri potest illud Jeremiæ 31. *In charitate perpetua dilexi te ideo attraxi te, miserans tui.* Et illud 1. Joannis 4. *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.*

Quartum summæ bonitatis argumentum est, quod non solum ad unum commoditatis genus prodest iis, quibus se communicat, sed ad omnes opportunitates valet, sine ulla personæ, loci, aut temporis exceptione. Unde *S. Bernardus* Sermone 5. de Assumptione beatæ Virginis: „ Omnia, *inquit*, sunt nobis in Deo, & est Deus omnia in nobis.

§. XIV.

Deus summe misericors, & justus.

IX. Ex summa Dei bonitate misericordia infinita sequitur. Summe misericordem, sed & summe justum fides docet: Psal. 24. *Omnes viæ Domini misericordia,*

tientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: Iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio. Jacobi 2. *Judicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam. Superexaltat autem misericordia judicium.* Quamvis autem justitia ejus infinita sit, sicut & misericordia, magis tamen misericordiam exercet suam, quam justitiam Psal. 144. *Suavis Dominus universis, & miserationes ejus super omnia opera ejus.* „ Nam & in „ damnatione reproborum apparet misericordia: Non „ quidem totaliter relaxans, sed aliqualiter allevians, „ dum punit citra condignum„ (*inquit S. Th.* 1. *P. Quæst.* 21. *Articulo* 4. Idest, quamvis æternæ sint, & gravissimæ damnatorum pœnæ, minores tamen sunt, quam mereantur, spectatis illorum in Dei Majestatem, ac bonitatem infinitam offensis, & injuriis.

Deus misericordiam suam exercet magis quam justitiam.

Justitia in Deo ita misericordiæ conjugata est, ut miserendo justus, puniendo sit misericors, ut docet *S. Hilarius* in Psal. 144. ad illum Versum, *Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt, & justitia tua exultabunt.* Sic enim habet: „ „ De justitia justitiæ non coæquatur humanæ. Neque enim naturæ legi subdita est, per quam lex est statuta naturæ: Ut necessitatem non habeat bona non esse, cum justa sit. Habet Dei justitia miserendi voluntatem. Neque tamen per miserendi voluntatem ita erit a se demutata, ne justitia sit... Hoc in Deo præcipuum, hoc in Potente laudandum, non cœlum fecisse, quia potens est: Non terram fundasse, quia virtus est: Non annum astris temperasse, quia sapiens est: Non hominem animasse, quia vita est: Non mare in accessus, ac decessus movisse, quia spiritus est: Sed misericordem esse, qui justus est: Sed miserantem esse, qui Rex est: Sed dissimulantem esse, qui Deus est „ „.

Deus miserendo justus, puniendo misericors.

§. XV.

§. X V.

Deus neminem deserit, reprobat, & damnat sine malis meritis.

)iscrimen nter mise- icordiæ, & ustitiæ œconomiâ.

X. Id vero inter divinæ misericordiæ, & justitiæ opera, inter gratiarum profusiones, & irrogationes pœnarum discriminis interest, quod nulla sit divinæ in nos misericordiæ ratio præter ejus voluntatem, ac infinitam bonitatem: justitiæ autem in nos exercendæ occasionem, ac materiam semper illi præbeamus. Quo fit, nullum misericordiæ ejus, gratiæque meritum quærendum sit, nam si esset ex meritis, non esset gratia: Sed obdurationis, reprobationis, damnationis meritum semper existat in iis, qui obdurantur, deseruntur, reprobantur a Deo. Fides enim catholica docet, „„ Deum de suo optimum, de „ nostro justum, (*ut loquitur Tertullianus*) Nisi enim „ homo deliquisset, optimum solummodo Deum „ nosset, ex naturæ proprietate: At nunc etiam ju„ stum eum patitur ex causæ necessitate. „ Hinc *S. Aug.* Libro 3. *contra Julianum*, Cap. 18. „„ Bonus

Lib. de Re- ur. carnis.

„ Quærimus meritum obdurationis , & in-
s. Merito namque peccati universa massa dam-
; nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed
pertiendo misericordiam Quibus enim non im-
:, nec digni sunt, nec merentur : At potius, ut
pertiatur, hoc digni sunt, hoc merentur. Quæ-
autem meritum misericordiæ, nec invenimus,
illum est, ne gratia evacuetur, si non gratis do-
sed meritis reddatur „ „. In eadem massa damna-
omnes homines erant involuti propter originale
im, quod ex Adam contraxerunt: & etiamsi
nde liberaretur, nemo recte posset Dei vitupe-
stitiam : Sed aliquos liberavit misericors Deus,
is non liberatis, atque in damnatione justissima
tis, ut ostenderetur, quid meruisset universa
rsio, & quo etiam istos debitum Dei judicium
t, nisi ejus indebita misericordia subveniret.
igitur obmurmuras, & quereris? *O homo, tu
, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmen-
, qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet
tem figulus luti, ex eadem massa facere aliud qui-
s in honorem, aliud vero in contumeliam?* (inquit
llus) *Quod si Deus volens ostendere iram, &
facere potentiam suam, sustinuit in multa patien-
i iræ, apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ
vasa misericordiæ; quæ præparavit in gloriam.* Po-
eus absque injustitiæ labe, ex eadem massa, uti-
erito, recteque damnata, facere aliud vas in
em indebitum propter misericordiæ gratiam,
in contumeliam debitam propter iræ justitiam,
notas faceret divitias gloriæ suæ in vasa miseri-
:, sic ostendens, quid eis largiatur, cum id sup-
n recipient vasa iræ, quod pariter omnibus
atur. „ „ Miseretur ergo Deus magna bonitate,
at nulla iniquitate; ut nec liberatus de suis
s glorietur, nec damnatus nisi de suis meritis
ieratur. Sola enim gratia redemptos discernit a
is, quos in unam perditionis concreverat mas-
b origine ducta causa communis; (*inquit*

Ex ea si nullus liberaretur, nemo propterea Dei justitiam jure vituperaret

Rom. 9.

Cur hunc potius quam illum Deus liberet, inscrutabile.

S. August. Enchiridii cap. 99.) „ Satis sit igitur Christiano ex fide adhuc viventi, nosse vel credere, quod neminem Deus liberet nisi gratuita misericordia per Dominum nostrum Jesum Christum ; & neminem damnet nisi æquissima veritate per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum. Cur autem illum potius, quam illum liberet, aut non liberet, scrutetur, qui potest judiciorum ejus tam magnum Profundum : verumtamen caveat præcipitium. Numquid enim est iniquitas apud Deum ? Absit. Sed inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus „. Verba sunt *S. Aug.* in Epistola ad *Sixtum.*

Impia Calvini de reprobatione sententia.

Impia certe, ac feralis *Calvini* sententia est, qui Deum sola sua voluntate, sine ulla prævisione peccati, certos homines ad æternam damnationem ordinasse, & ad peccatum incitare, immo necessitate compellere asserit. Quam Hæresim & *S. Prosper* in Responsione ad objectionem tertiam Vincentianam ita refellit : „ „ Omnium quidem hominum Deus Creator est, sed nemo ab eo ideo creatus est, ut periret : Quia alia est causa nascendi, alia pereundi. Ut enim nascantur homines, Conditoris est beneficium : Ut autem pereant, prævaricationis est meritum „ „.

Nemo a Deo creatus est, ut periret.

Prædestinatio electorum ad gloriam gratuita : prædestinatio impiorum ad mortem ex malis meritis.

Eadem Hæresis prædamnata est a Concilio Arausicano II. & Valentino III. ex tribus Galliæ Provinciis, Lugdunensi, Viennensi, & Arelatensi congregato anno Christi octingentesimo quinquagesimo quinto Can. 3. „ „ Fidenter, *inquit*, fatemur, prædestinationem Electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem : In electione tamen salvandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum : In damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere justum Dei judicium. Prædestinatione autem Deum ea tantum statuisse, quæ ipse vel gratuita misericordia, vel justo judicio facturus erat... In malis vero ipsorum malitiam præscivisse, quia ex ipsis est ; non prædestinasse, quia ex illo non est. Pœnam sane malum meritum eorum sequentem, ut Deum, qui omnia prospicit, præscivisse,

visse, & prædestinasse, quia justus est, apud quem (*ut S. August. ait*) de omnibus omnino rebus tam fixa sententia, quam certa præscientia... Verum aliquos ad malum prædestinatos esse divina potestate, videlicet, ut quasi aliud esse non possint, non solum non credimus: Sed etiam, si sunt, qui tantum mali credere velint, cum omni detestatione, sicut Arausicana Synodus, illis Anathema dicimus „ „.

Valentini Concilii sensui consonat Carisiacense ca. I. cujus hæc sunt verba: „ „ Deus bonus, & justus elegit ex eadem massa perditionis, secundum præscientiam suam, quos per gratiam prædestinavit ad vitam, & vitam illis prædestinavit æternam. Ceteros autem, quos justitiæ judicio in massa perditionis reliquit, perituros præscivit, sed non ut perirent prædestinavit: Pœnam autem illis, quia justus est, prædestinavit æternam „.

§. XVI.

Ex divinis Perfectionibus nonnulla colliguntur documenta ad morum informationem.

I. Ex his, quæ de divinis perfectionibus dicta sunt, multa colligi possunt ad morum informationem. Deus perfectissimus est; Nos summopere imperfecti: Igitur eniti debemus ad perfectionum imitationem divinarum, & ad Dei nostri similitudinem, quantum quidem creaturæ cum ejus gratia fas est, in nobis exprimendam, quemadmodum jubet Christus Dominus (Matth. 5.) *Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.* Nam „ „ Religionis summa est, imitari quem colis „. (inquit *S. Aug.* Lib. 8. *de Civ. Dei*, cap. 17.) Hinc illud *Plotini* Philosophi Platonici a *S. Augustino* laudatum Lib. 9. *de Civitate Dei*, cap. 17. „ „ Fugiendum est ad charissimam Patriam, & ibi Pater, & ibi omnia. Quæ „ igitur classis, aut fuga? Similem Deo fieri. „ „ Si ergo (*inquit S. Augustin.*) quanto similior, tanto fit quisque propinquior; nulla est ab illo alia longinquitas, quam ejus dissimilitudo. Incorporali vero illi æterno, & incommutabili tanto est anima hominis

Dei perfectiones imitandæ.

In divinarum perfectionum imitatione semper proficiendum.

dissimilior, quanto rerum temporalium, mutabiliumque cupidior „ „. Atque in illa divinarum perfectionum imitatione semper proficiendum est, Angelorum instar, qui per scalam mysticam Jacob descendebant, & ascendebant, nullus stabat, & quiescebat; quia in via christianæ perfectionis non progredi, regredi est. Unde Apostolus ad Philippenses 3. *Unum quidem* (inquit) *quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero, quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu: Non quod jam acceperim, aut perfectus sim.* Et tamen paulo post ait: *Quicunque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.* Aliter „ „ ergo hic non potes esse perfectus, nisi scias, hic te non esse posse perfectum. Hæc ergo erit perfectio tua, sic te quædam transilisse, ut ad quædam properes; sic quædam te transilisse, ut restet aliud, ad quod omnibus transactis transiliendum est. Hæc tuta fides est. Nam quisquis se jam pervenisse putat, in alto se ponit, ut cadat „ „. Verba sunt *S. Augustini*, Enarratione in Psalmum 38.

Gen. 28.

Dei simplicitatem quomodo imitari debeamus.

II. Deus incorporeus est, ac simplicissimus: Ipsum *in Spiritu* adoremus, *& veritate*. A terrenis, & corporeis rebus abstrahamur, secundum carnem ne ambulemus, sed secundum Spiritum, & interiorem hominem, qui de die in diem renovatur ad imaginem ejus, qui fecit illum. *Spiritu ambulate* (inquit Apostolus, (*& desideria carnis non perficietis. Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.* Ergo (inquit *S. Ambr.* Serm. 4. in Psal. 117.) secundum voluntatem Dei ambulemus, ut Deo inhætere dicamur, cui si adhæreamus, unus cum ipso spiritus efficimur. Nam *Qui adhæret Domino, unus spiritus est*, ut ait Apostolus. At vero, inquit *S. Ambrosius*, „ Qui secundum corporis appetentiam vivit, caro est: Qui secundum „ præcepta Dei, spiritus est „. Uni, simplicissimoque Deo servientes, simplicitatem sectemur, ob quam sanctus Job meruit commendari: *Erat vir simplex.* In mente, corde, ore, opere nostro simplicitas eluceat. In mente per veritatem, in corde per charitatem, in ore

Galat. 5.

1. Cor. 6.

Job. 1.

ore per sermonis ingenuitatem, in opere per veram, & minime fucatam justitiam. Christi verbis pareamus: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*: Et, *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit*. Cordis duplicitatem fugiamus. *Væ* enim *duplici corde, & peccatori terram ingredienti duabus viis*. Sit sermo noster: *Est, est: Non, non*. Ab hypocrisi longe abhorreamus, quod vitium in Pharisæis toties, & tam acriter insectatus est Christus, *Væ* illis sæpius ingeminans: *Væ vobis! Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, quod deforis est calicis, & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cæce, munda prius, quod intus est calicis & paropsidis; ut fiat id, quod deforis est, mundum. Væ vobis! Scribæ & Pharisæi hypocritæ; quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ aforis parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos aforis quidem paretis hominibus justi: Intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate*. Nos simplices esse Christus jubet. „ Quomodo autem eris „ simplex? si te non mundo implicaveris, sed ex „ mundo explicaveris. Explicando enim te, simplex eris: (*inquit S. August.* Tractatu 23. in Joannem.)

Matth. 10.
Matth. 6.
Eccl. 1.
Matth. 5.
Matth. 23.

III. Deus immutabilis est: Ejus immutabilitatem honoremus boni propositi firmitate, constantia voluntatis in ejus mandatorum observantia, & in ejus amore. Ne mutemur, nisi in melius; peccatores ne imitemur, quorum character est levitas, instabilitas, inconstantia. Nam *Homo sanctus in sapientia manet sicut Sol: Stultus sicut Luna mutatur*. Et *Præcordia fatui quasi rota carri: Et quasi axis versatilis cogitatio illius*. Ne similes simus nubibus, quæ ab omni vento circumferuntur, aut arundini vento agitatæ. Cum Propheta dicamus: *Nonne Deo subjecta erit anima mea? Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: Susceptor meus, non movebor amplius*. In Dei contemplatione, & amore defixi, beatarum mentium immutabilitatem jam in hac mortali vita æmulemur, de qua *S. August.* Libro 12. Confessionum: „ Quoniam tu Deus dili-

Immutabilitatem, in quo imitari debemus.
Eccl. 27.
Eccl. 33.
Psal. 61.

„ genti te, quantum præcipis, oſtendes ei te, & ſufficis „ ei: Et ideo non declinat a te, nec ad ſe.

Jungendũ cor noſtrũ æternitati Dei.

IV. Deus æternus eſt. Jungamus cor noſtrum æternitati Dei, temporalia, & peritura bona parvipendamus, ad æterna, & inviſibilia ſuſpiremus, & tendamus. „ Animus enim nullo modo ſanus exiſtimandus eſt, qui non temporalibus æterna præponit „. (inquit *S. Auguſt.* in Epiſt. ad *Probam.*) Curramus alacriter in via mandatorum Dei, nullis tribulationibus ab eo ſeparemur, aut ab incœpto curſu retardemur, aut deficiamus: *Id enim, quod in præſenti eſt momentaneum, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis: Non contemplantibus nobis, quæ videntur, ſed quæ non videntur; quæ enim videntur, temporalia ſunt: Quæ autem non videntur, æterna ſunt;* (inquit Apoſtolus 2. ad Corinth. 4.) Aſcendant cogitationes noſtræ ſupra tempus: Æterna meditemur, ut dicere poſſimus cum

Pſal. 76. Propheta: *Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Et meditatus ſum nocte cum corde meo, &*

Ne avertas hominem in humilitatem : Id est, ne a tuis æternis, atque sublimibus homo aversus temporalia concupiscat, sapiatque terrena. Et hoc a Deo poscit, quod Deus ipse præcepit „ „.

V. *Regi sæculorum immortali, & invisibili, soli Deo honorem, & gloriam* dantes, vitemus (quod in nostra potestate cum ejus gratia positum est) mortem peccati: „ „ Sicut *enim* vita corporis anima, sic vita animæ Deus. Quomodo si anima deserat, moritur corpus; Sic anima moritur, si deserat Deus „. (*inquit S. August.* Enarratione in Psalm. 70.) *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*, (inquit per Prophetam.) Quod si a Deo per mortale peccatum separemur, nos manet *Secunda mors*, & æterna, de qua Christus ait: *Timete eum, qui potest, & animam & corpus perdere in gehennam.* De qua *S. August.* Lib. *6. de Civitate Dei*, cap. ult. *scribit* : „ „ Si anima in pœnis vivit æternis, quibus & ipsi spiritus cruciabuntur immundi, mors illa potius æterna dicenda est, quam vita. Nulla quippe major, & pejor est mors, quam ubi non moritur mors. Sed quod animæ natura, per id, quod immortalis creata est, sine qualicunque vita esse non potest; summa mors ejus est alienatio a vita Dei in æternitate supplicii „ „.

1. Tim. 1. Immortalitatem Dei imitari debemus, vitando mortem peccati. Ezech 18.4. Matth. 10. 28.

VI. Deus ubique est, & omnia novit: Debemus igitur omnia opera nostra agere, cogitationes omnes, & intentiones dirigere quasi sub oculis Dei supremi Judicis, ac testis, cujus oculis nihil est absconditum, qui falli, aut circumveniri non potest: *Omnia enim nuda sunt, & aperta oculis ejus.* Deum præsentem semper cogitemus, ut peccatum vitemus, ut in virtute confirmemur, secundum illud Prophetæ oraculum Psal. 15. *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear.* Et Ps. 104. *Quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem ejus semper.* Quæ est facies Domini, nisi præsentia Dei? (*inquit S. Augustinus.*) „ „ Deus sine fine quærendus, quia sine fine amandus. Dicimus enim etiam præsenti alicui; Non te quæro: Id est,

Deum præsentem semper intueri, & velut sub oculis ejus omnia opera nostra facere debemus.

Ad Hebr. 4.

non te diligo. Ac per hoc, qui diligitur, etiam præsens quæritur, dum charitate perpetua, ne fiat absens, agitur. Proinde quem quisque diligit, etiam cum videt, sine fastidio semper vult esse præsentem, hoc est, semper quærit esse præsentem. Et nimirum hoc est, *Quærite faciem ejus semper*: Ut non huic inquisitioni, qua significatur amor, finem præstet inventio; sed amore crescente inquisitio crescat inventi „ „. Deum præsentem intueri, & velut sub ejus oculis omnia opera sua facere, Angelicæ vitæ
Matth. 18. imitatio est. *Angeli enim semper vident faciem Patris, qui in cœlis est.* Contra vero, oblivio Dei causa est, cur homines in omne peccatorum genus prolabantur. Unde Psal. 9. dicitur. *Non est Deus in conspectu ejus, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Hinc inter scelera Jerusalem oblivio Dei recensetur Ezechielis 22. *Meique oblita es, ait Dominus Deus.* Nec mirum: „ Memoria enim Dei excludit cuncta flagitia, *inquit S. Hieronymus* in hunc locum. Certe quando peccamus, si cogitaremus Deum videre, & esse præsentem, numquam, quod ei displicet, face-

„ „ Nec tam sæpe, *inquit*, spiritum ducere, quam Dei meminisse debemus „. Et *S. Basilius* in Regulis fusius disputatis. interrogatione 5. „ „ Omni, *inquit*, custodia custodiendum cor nostrum, neque patiendum, ut assidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur. Agendum, ut ex perpetua, ac purissima recordatione impressam in animis nostris piam de Deo cogitationem, veluti indelebile aliquod sigillum circumferamus. Siquidem hæc est ratio, per quam erga Deum acquiri charitas consuevit. Quæ simul, cum ad facienda Dei mandata nos excitet, tum vicissim quoque ab iisdem ipsa ad perpetuitatem stabilis conservetur „ „.

Cum ubique sit Deus, non tamen in omnibus habitat, sed in iis tantum, qui templum illius sunt per gratiam sanctificantem, & charitatem, de quibus ait Christus Dominus: *Si quis diligit me, sermones meos servabit: Et Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, Et Apostolus: *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Unde fatendum est. (*inquit S. Aug.* Epist. 187. alias 57. ad Dardanum) „ „ Ubique esse Deum per Divinitatis præsentiam, sed non ubique per habitationis gratiam. Propter hanc enim habitationem, ubi procul dubio gratia dilectionis ejus agnoscitur, non dicimus, Pater noster, qui es ubique, cum & hoc verum sit, sed, *Pater noster, qui es in cælis*: Ut templum ejus potius in oratione commemoremus quod & nos ipsi esse debemus, & in quantum sumus, in tantum ad ejus societatem, & adoptionis familiam pertinemus. Si enim populus Dei nondum factus æqualis Angelis ejus adhuc in ista peregrinatione dicitur Templum ejus, quanto magis est Templum ejus in cœlis, ubi est populus Angelorum, quibus aggregandi, & coæquandi sumus, cum finita peregrinatione, quod promissum est, sumpserimus „ „. Totis ergo studiis, ac viribus ejus gratia adjuti enitamur, ut simus Templum Dei, in quo ipse habitet; Templum illud mundemus, ornemus, Deoque consecratum ab

Eniti debemus, ut simus templum Dei, ut in nobis habitet.

Joan. 14.

1. Joan. 4.

da; Dominum severa; Patrem, diligendum pie; Dominum, timendum necessarie: Diligendum, quia malit misericordiam, quam sacrificium; & timendum, quia nolit peccatum: Diligendum, quia malit pœnitentiam peccatoris, quam mortem; & timendum, quia nolit peccatores sui jam non pœnitentes. Ideo Lex utrumque definit: Diliges Deum, & Timebis Deum. Aliud obsecutori proposuit, aliud exorbitatori „ „.

Justitia Dei timenda.

§. XVII.

Deum unum in Essentia, Trinum in Personis Fides catholica confitetur,

Summæ Dei unitati, & simplicitati Personarum Trinitas non officit. Utrumque credendum, non subtilius exquirendum est. Unitatem in essentia, substantia, natura, deitate; distinctionem, & Trinitatem in personis Fides catholica tradit. Tres personas subsistentes, suisque proprietatibus distinctas, non tria dumtaxat nomina, aut tres energias, sive operationes, contra *Noeti*, *Praxeæ*, & *Sacellii* Hæreses,

a Patre diſtincta: Nemo enim apud ſemetipſum eſſe congrue dicitur. *Et Verbum caro factum eſt*, non Pater. Diſtincta igitur eſt a Patre Perſona. *Joan.* 14. Myſterium Trinitatis diſertis verbis Chriſtus docet: *Si cognoviſſetis me, & Patrem meum cognoviſſetis.... Philippe, qui videt me, videt & Patrem... Non creditis, quia Ego in Patre, & Pater in me eſt?... Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis.* Se a Patre, & Paracleto, id eſt, Spiritu ſancto, Perſona diſtinctum, aliumque ſignificat: ſed unum eſſentia, & deitate, ex qua agnoſci poterat. Diſtinctionem realem Perſonarum confirmant verba Chriſti, Joan. 8. *Solus non ſum, ſed ego, & qui miſit me, Pater. Et in Lege* Deut. 17. 6. *veſtra ſcriptum eſt: Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo: & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater.* Legis enim ſuffragium dicentis, *In ore duorum, vel trium ſtare omne verbum*, inſtituto ſuo haud recte accomodaret, niſi perſona eſſet a Patre diſtincta. Idem probat miſſio; Nemo enim mittit ſeipſum: Alius igitur a Patre eſt, quem miſit pater. Idem Myſterium docet forma Baptiſmatis a Chriſto tradita, Matth. ult. *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, tres Perſonæ ſunt: In eorum vero nomine, non in nominibus baptizari jubentur homines, quo ſignificatur unitas eſſentiæ. Idem docet S. Joannes Epiſtolæ 1. cap. 5. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt.* Tres, qui teſtimonium dant, Perſonæ ſunt diſtinctæ: Unum vero ſunt, quod Eſſentiæ ſignificat unitatem. Unum ſunt, non unus: Tres ſunt, non tamen triplex, ſed trinus, & unus Deus: Trinus Perſonis, unus Eſſentia. Quæ quidem eſſentia, & Natura divina non minor in ſingulis eſt Perſonis, quam in omnibus, nec major in omnibus, quam in ſingulis: Sed tanta in ſolo Patre, vel in ſolo Filio, quanta in Patre ſimul, & Filio: Et tanta in ſolo Spiritu ſancto, quanta ſimul in Patre, & Filio & Spiritu

ſan-

sancto; Una summa Res est, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, tres simul Personæ, ac singulatim quælibet earumdem. Cum autem in his adorandis Personis non sit majus, aut minus, non prius, aut posterius, sed coæternæ sibi sint, & coæquales, suis tantummodo proprietatibus personalibus distinctæ intelliguntur. Pater siquidem ingenitus est, Filius a Patre ante omnia sæcula genitus, Spiritus sanctus a Patre, & Filio procedit. Pater, Filius, & Spiritus relativa sunt nomina. Relativum porro dicitur, quod ad aliud cognoscendum referimus, ut dum unum nominamus, alium necessario intelligamus, ac demonstremus. Substantiæ vero nomen unum est, scilicet Deus. Relationis ergo nomina propria singulæ personæ retinent, substantiæ vero nomen unum communiter possident. Quod a Ss. Patribus frequenter repetitum principium, cum de Sacrosancta Trinitate sermonem fecerunt. Conc. Toletanum 11. his verbis declaravit: „ „ In relativis Personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad utrosque refertur; quæ cum relative tres Personæ dicantur, una tamen naturalis substan-

Proprietatibus, seu relationibus personalibus Ss. Trinitatis personæ distinguntur.

ſonis proprietas, & in Eſſentia unitas, & in Majeſtate æqualitas a nobis credatur, & adoretur.

Id aliqua ſimilitudine Populo chriſtiano explicari utcumque poteſt. Nam, cum de fonte interrogati, non poſſimus dicere, quod ipſe ſit fluvius; nec de fluvio interrogati, poſſimus eum fontem vocare; & rurſum potionem, quæ de fonte, vel fluvio eſt, nec fluvium poſſimus appellare, nec fontem: „ Tamen „ in hac Trinitate aquam nominamus, & cum de ſin- „ gulis quæritur, ſingillatim aquam reſpondemus. „ Nam ſi quæro, utrum aqua in fonte ſit, reſpon- „ detur aqua; & ſi quæramus, utrum aqua ſit in flu- „ vio, nihil aliud reſpondetur; & in illa potione non „ poterit eſſe alia reſponſio: Nec tamen eas tres aquas, „ ſed unam dicimus. Cavendum tamen eſt, ne quiſ- „ quam ineffabilem divinæ Majeſtatis ſubſtantiam ſi- „ cut fontem iſtum viſibilem, atque corporeum, vel „ fluvium, vel potionem cogitet. In his enim aqua „ illa, quæ nunc in fonte eſt, exit in fluvium, nec „ in ſe manet; & cum de fluvio, vel de fonte in po- „ tionem tranſit, non ibi permanet, unde ſumitur. „ Itaque fieri poteſt, ut eadem aqua nunc ad fontis „ appellationem pertineat, nunc ad fluvii, nunc ad „ potionis: Cum in illa Trinitate non poſſit fieri, „ ut Pater aliquando ſit Filius, aliquando Spiritus ſan- „ ctus: Sicut in arbore non eſt radix niſi radix, nec „ robur eſt aliud quam robur, nec ramos niſi ramos „ poſſumus dicere: Non enim, quod dicitur radix, „ id poteſt dici robur, & rami; nec lignum, quod „ pertinet ad radicem, poteſt aliquo tranſitu nunc in „ radice eſſe, nunc in robore, nunc in ramis, ſed tan- „ tummodo in radice: Cum illa regula nominis ma- „ neat, ut radix lignum ſit, & robur lignum, & rami „ lignum, nec tamen tria ligna dicantur, ſed unum. „ Aut ſi hæc habent aliquam diſſimilitudinem, ut poſ- „ ſint non abſurde tria ligna dici, propter firmitatis „ diverſitatem; illud certe omnes concedunt, ſi ex „ uno fonte tria pocula impleantur, poſſe dici tria po- „ cula, tres autem aquas non poſſe dici, ſed omnino

SS. Trinitatis Myſterium pro captu mentis humanæ explicatur.

S. Aug Lib. de Fide, & Symbolo, c. 9.

„ unam

„ unam aquam, quamquam de ſingulis poculis, inter„ rogatus, in quolibet horum aquam eſſe reſpondeas.

Ne autem cogites Filium alterius eſſe naturæ, diverſæque ſubſtantiæ, quia Pater Deus non eſt de altero Deo, Filius autem Deus eſt de Patre Deo: His enim verbis non indicatur ſubſtantia, ſed origo, id eſt non quid ſit, ſed unde ſit quiſque, vel non ſit. Neque enim Abel, & Adam ideo non unius naturæ, atque ſubſtantiæ fuerunt, quia iſte fuit homo de homine illo, ille de nullo. „ Si ergo utriuſque natura „ quæritur, homo Abel, homo Adam: Si autem origo, „ prius homo, ex quo Abel, nullus homo, ex quo „ Adam. Ita in Deo Patre, & Deo Filio, ſi utriuſque „ natura quæratur, uterque Deus, nec magis alter al„ tero Deus: ſi autem origo, Pater eſt Deus; de quo „ Filius Deus; de quo autem Pater, nullus eſt Deus „. Explicatio eſt ejuſdem S. Auguſtini Epiſt. 170 alias 66.

Ss. Trinitatis imago in Angelo, & homine.

Quamvis autem nonnulla ſint in creaturis corporeis Sacroſanctæ Trinitatis veſtigia, in ſolis tamen creaturis intelligentibus, Angelo nimirum, & homine, ad imaginem Dei conditis, ejus imago eſt, in memoria

intelligit, & diligit Deum, ut docet *S. August.* Lib. 14. Cap. 12. „ „ Hæc, *inquit*, Trinitas mentis, non propterea Dei est imago, quia sui meminit mens, & intelligit, ac diligit se: Sed quia potest etiam meminisse, & intelligere, & amare, a quo facta est. Quod cum facit, sapiens ipsa fit. Si autem non facit, etiam cum sui meminit, sesequc intelligit, ac diligit, stulta est „ „.

Verum cum in omnibus, quæ proferuntur, & proferri possunt ad explicandum utcumque Trinitatis adorandæ Mysterium, infinita sit disparitas, ac dissimilitudo, nec ad illius cognitionem sola ratione duce pervenire possimus, oremus Deum assidue, ac ferventer, ut, qui ipso revelante id credimus, aliquando in æterna tabernacula recepti videamus, quæ tanta sit Dei Patris fæcunditas, ut seipsum intuens, atque intelligens, parem, & æqualem sibi Filium gignat: Quomodo duorum idem plane, & par charitatis Amor, qui Spiritus sanctus est, a Patre, & Filio procedens Genitorem, & Genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat: Atque ita divinæ Trinitatis una sit Essentia, & trium Personarum perfecta distinctio. *Existimabam* enim, *ut cognoscerem* Ps. 72. 16.
hoc: Labor est ante me, donec intrem in Sanctuarium Dei.

§. XVIII.

Imago Sanctissimæ Trinitatis in nobis reformanda,

Oremus interim, & operam demus, ut sanctæ Trinitatis imago in nobis per peccatum, & cupiditates sæculares deformata, reformetur per Dei gratiam, a quo formata est. *Renovamini* (inquit Apostolus) Ephes. 4.
spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis. Peccando justitiam, & sanctitatem veritatis homo amisit; propter quod hæc imago deformis, & decolor facta est: Hanc recipit, cum reformatur, & renovatur. „ „ Sane ista renovatio non momento uno fit ipsius conversionis, sicut momento uno fit illa in baptismo renovatio remissione omnium peccato-

rum : Neque enim , vel unum quantulumcunque remanet, quod non remittatur. Sed quemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitate, quæ febribus facta eſt, revaleſcere : itemque aliud infixum telum de corpore demere, aliud vulnus, quod eo factum eſt, ſecunda curatione ſanare : ita prima curatio eſt, cauſam removere languoris, quod per omnium fit remiſſionem peccatorum ; ſecunda, ipſum ſanare languorem, quod fit paullatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. Quæ duo demonſtrantur in
Pſ. 102. Pſalmo, ubi legitur : *Qui propitius fit omnibus iniquitatibus tuis.* Quod fit in baptiſmo : Deinde ſequitur : *Qui ſanat omnes languores tuos* : Quod fit quotidianis acceſſibus, cum hæc imago renovatur. De qua re Apoſtolus apertiſſime locutus eſt, dicens : ETSI exterior homo noſter corrumpitur : ſed inte-
2. Cor. 4. rior renovatur de die in diem. In agnitione igitur Dei, juſtitiaque, & ſanctitate veritatis, qui de die in diem proficiendo renovatur, transfert amorem a temporalibus ad æterna, a viſibilibus ad intelligibilia, a carnalibus ad ſpiritualia ; atque ab iſtis cupiditatem

stionem, delectationem, consensum, ab illa summa, & pulchra Trinitate, scilicet potentia, sapientia, puritate, in quamdam contrariam, & fœdam trinitatem, scilicet infirmitatem, cæcitatem, immunditiam. Memoria enim facta est impotens, & infirma, Ratio imprudens, & tenebrosa, Voluntas impura. Porro Memoria, quæ simplicis Divinitatis potentiam stans cogitabat, ab illa cadens, & velut supra saxa corruens, in tres partes confracta dissiliit, scilicet in cogitationes affectuosas, onerosas, otiosas. Affectuosas voco illas, in quibus ipsa afficitur, ut in curis rerum necessariarum, edendi, bibendi, ceterarumque similium: Onerosas, ut in exterioribus administrationibus & ocupationibus duris: Otiosas, quibus, nec afficitur, nec oneratur, & tamen ab æternorum contemplatione per illa distenditur: ut si cogitet, ver. gr. equum currentem, aut avem volantem. Rationis quoque triplex casus est: Siquidem ejus erat discernere inter bonum, & malum, verum, & falsum, commodum & incommodum: In quibus discernendis tanta modo caligine cœcatur, ut sæpe in contrarium ducat judicium, recipiens malum pro bono, falsum pro vero, noxium pro commodo, & e converso. Numquam vero in his falleretur, si numquam Lumine, a quo creata est, privaretur. Sed quia & ipsa inde cecidit, proculdubio nihil aliud, quam tenebras suæ cæcitatis invenit... Sequitur voluntas, cujus ruina similiter tripartita est. Quæ enim summæ benignitati, & puritati inhærere, & eam solam diligere debuit, per propriam iniquitatem a supernis in hæc infima lapsa, per concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, & ambitionem sæculi, terrena dilexit. Quid hoc infelicius casu potest æstimari, ubi pereunte Memoria, Ratione, Voluntate, tota Animæ substantia perimitur?

Creata Trinitas scilicet ratio, memoria, voluntas, per suggestionem, delectationem & consensum lapsa a B. Trinitate reformatur per fidem, spem, & charitatem

Verumtamen hunc tam gravem, tam tenebrosum, tam sordidum lapsum nostræ naturæ reparavit illa beata Trinitas, memor misericordiæ suæ, immemor culpæ nostræ. Venit ergo a Patre missus Dei Filius,

& dedit Fidem: Post Filium missus est Spiritus sanctus, & dedit, docuitque charitatem. Itaque per hæc duo, id est, Fidem, & Charitatem, facta est spes redeundi ad Patrem. Et hæc est trinitas, scilicet Fides, Spes, Charitas, per quam velut per tridentem reduxit de limo profundi ad amissam beatitudinem illa incommutabilis, & beata Trinitas mutabilem, lapsam, & miseram trinitatem. Et Fides quidem illuminavit rationem, spes erexit memoriam, charitas vero purgavit voluntatem. Cum ergo venit Deus Filius, & factus est homo, qui erat Deus; tamquam Medicus bonus dedit præcepta, quibus observatis reformaretur salus amissa. Ut vero præceptis faceret fidem, exhibuit signa. Ut eorumdem præceptorum persuaderet utilitatem, promisit beatitudinem. Est igitur fides alia præceptorum, alia signorum, alia promissorum: Id est, qua credimus in Deum, qua credimus Deum, qua credimus Deo. Per fidem præceptorum credimus in Deum; credere autem in Deum, est in eum sperare, & eum diligere. Per fidem signorum credimus Deum, qui talia potest, & omnia potest. Per

vigilanter exhibenda est, ut nec propter proximum, cui nos impendimus charitatem, offendamus Deum: nec propter conscientiam, quam per pœnitentiam, & continentiam in humilitate custodire volumus, minus exequamur mandatorum Dei obedientiam: & hæc est fides non ficta. Non ficta autem ponitur ad differentiam mortuæ fidei, & fictæ. Mortua fides est, quæ sine operibus est. Fides ficta, quæ ad tempus credit, & in tempore tentationis recedit„

§. XIX.

PATREM.

Quo sensu nomen Patris hic sumatur.

Nomen *Pater* dupliciter accipi potest in divinis: vel quatenus convenit Deo respectu creaturarum, vel quatenus convenit uni personæ respectu alterius. Primo modo, commune tribus adorandæ Trinitatis Personis nomen est, non minus quam creatoris, provisoris, atque rectoris rerum omnium creatarum. Quemadmodum enim eum, a quo familia propagata est, cujusque consilio, & imperio regitur, patrem vocamus: sic dicta ex humanis rebus similitudine, Deum, quem omnium rerum opificem, & rectorem agnoscimus, & credimus, Patrem appellamus. Quo etiam nomine sacræ Litteræ usæ sunt, cum de Deo loquentes, universorum creationem, potestatem, admirabilem providentiam ei tribuendam indicarent. Deut. 32. *Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Malach. 2. *Numquid non Pater unus omnium nostrum? Numquid non Deus unus creavit nos?* Matth. 6. *Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Lucæ 6. *Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Singulari vero ratione Deus Pater Christianorum dicitur, qui non acceperunt *spiritum servitutis in timore, sed Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater. Hanc enim charitatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur, & simus. Quod si filii, & heredes; Heredes quidem*

Deus verus omnium creaturarum pater.

Christianorum pater est singulari ratione. Rom. 8. 1. Joan. 3.

dem Dei, coheredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus. Propter quam causam non confunditur fratres nos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te. (Hebr. 2.)

(ater nomen est primæ Personæ SS. Trinitatis.) Secundo sensu, *Pater* nomen est primæ Personæ sanctissimæ Trinitatis, prout usurpatur Psalmo 88. *Ipse invocabit me, Pater meus es tu.* Matth. 16. *Caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.* Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, & pluribus aliis in locis. Patrem porro primam personam dicimus, non quod in Trinitate sit prius, aut posterius, majus, aut minus, sed quod Principium sit sine Principio, & *Fons totius Deitatis*, quam duabus aliis personis communicat, a nullo vero alio accipit. Unde *ingenitus* etiam merito vocatur a Patribus, & ab Ecclesia: Quod nomen eo sensu usurpatum, character est, & nota primæ Personæ, ad ejus notitiam conducens; Unde & ejus Notio a Theologis vocatur. (Cur Dei nomen illi singulari ra-) Quamvis autem tres Personæ sint unus Deus; interdum tamen Patri nomen *Dei* singulari ratione tribuitur, propterea

[redacted]

vera, quæ illumin it omnem hominem venientem in hunc mundum; ita non sequitur, Filium non esse verum Deum, licet Pater dicatur solus verus Deus.

Tertio, sic intelligendam Christi sententiam Patres docent: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te, & quem misisti Jesum Christum, solum esse verum Deum.* Sicut etiam Apostolus non excludit Patrem ab appellatione unius Domini, quamvis Filius ab ipso dicatur *Unus Dominns*: Ita Filium non excludit ab appellatione unius Dei, quamvis Pater dicatur *Unus Deus*, Nec Pater igitur a dominationis jure, nec Filius a veræ Deitatis communione, hoc Apostoli loco secernitur. Eodem sensu Ecclesia sanctitatem, dominationem, magnitudinem infinitam soli Filio tribuit in Hymno Angelico, ad exclusionem scilicet rerum omnium creatarum, non ad exclusionem Patris, & Spiritus sancti, dicens: *Tu solus sanctus, Tu solus Dominus*: *Tu solus Altissimus, Jesu Christe*: Unde subdit, *Cum s.nEto Spiritu, in gloria Dei Patris.*

S. Athan. Or. 4. cont. Arianos. S. Greg. Naz. Or. 36. S. Cyrillus Lib. 11. in Jo. c. 5. S. Amb. L. 5. de Fide, c. 1. S. Aug. I 3. cont. Maxim. Arian. & Tr. 35. in Joan.

Vocabulum *Patris*, primæ in Trinitate Personæ peculiarem notionem, & proprietatem personalem indicat. Primario autem Deus Pater est, qui sine initio, & fine Pater est, semper habens Filium ex se genitum. A Deo igitur in hominum genus usus istius nominis, proprietasque descendit, ut docet Apostolus ad Eph. 3. *Ex quo*, inquit, *omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur*, Convenit etiam primæ Trinitatis Personæ peculiari modo *Principii* nomen, respectu Filii, & Spiritus sancti, quamvis & Filio tribuatur respectu rerum creatarum, quæ in ipso tamquam in Verbo, Sapientia, idea, & arte Patris ex æterno continebantur, & per ipsum in tempore conditæ sunt. *Pater Principium* est, *non de Principio*; *Filius Principium de Principio*: *sed utrumque simul non duo, sed unum Principium*, ut loquitur *S. Aug.* Lib. 3. *Contra Maximinum*, Cap. 17. Dicitur etiam Pater æternus auctor Filii, ratione originis, qua Filius ab ipso est. Hinc *S. August.* Serm. 71. alias 11. *de Verbis Domini*, Cap. 12. „Insinuatur nobis, *inquit*, in

Primæ SS. Trinitatis personæ principii nomen ratione singulari convenit.

 „Patre

„ Patre auctoritas, in Filio nativitas, in Spiritu sancto „ Patris Filiique communitas, in tribus æqualitas.... „ Est ergo Pater Filio veritati origo verax, & Filius „ de veraci Patre orta veritas: & Spiritus sanctus in „ Patre bono, & Filio bono effusa bonitas: Omnium „ est autem non impar divinitas, nec separabilis „ unitas.

Serm. 213.

Deo, ut rerum omnium creatarum Patri, quid debeamus.

Deum esse rerum omnium creatarum Patrem diximus, ratione creationis, conservationis, providentiæ, gubernationis. Hoc nomine ipsi honorem, amorem, obsequium debemus. Malachiæ 1. *Filius honorat patrem, & servus dominum suum: Si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? Et si Dominus ego sum, ubi est timor meus? dicit Dominus exercituum.* Deus est, & Pater est: „ Deus potestate, Pater bonitate. „ Quam felices sumus, qui Dominum nostrum Patrem „ invenimus? (*inquit S. August.*

Joan. 1.

Singulari ratione Deum esse Christianorum Patrem diximus, ratione spiritualis adoptionis. Unde Christus natura Dei filius coæternus, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Per gratiam Baptismatis regenerati sumus, eodem Spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem. Si ab illa prima adoptionis gratia infeliciter excidimus, potest in nobis divina illa adoptio per pœnitentiam reparari. Operante Deo, cooperantibus nobis amissa gratia restauratur per Dominum nostrum Jesum Christum, qua rursus efficimur *Divinæ consortes naturæ.* Ad Patrem igitur redeamus, cum Filio Prodigo dicentes: *Surgam, & ibo ad Patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cœlum, & coram te.* Qua spe, qua fiducia, qua confidentia? (inquit *S. Petrus Chrysologus* Sermone 2.) „ Qua spe? Illa, qua Pater est. Ego perdidi, quod „ erat filii: ille quod patris est, non amisit. Apud „ patrem non intercedit extraneus; intus est in patris „ pectore ipse, qui intervenit, & exorat, affectus. „ Urgentur patris viscera, iterum filium genitura per veniam.

Amissa primæ adoptionis gratia per pœnitentiam reparanda.

Luc. 15.

„ veniam. Ibo ad Patrem reus; Sed Pater viso filio co„ operit mox reatum; dissimulat judicem, qui magis „ vult implere genitorem, & sententiam cito vertit „ in veniam, qui redire cupit filium, non perire „. Quam felices nos existimaremus, si Regis amici essemus! Sed nunc Dei amici erimus; si velimus, nec amici tantum, sed filii. Si hanc dignitatem, felicitatemque non assequamur, per nos stabit: *Nisi homini placuerit*, *Deus non erit*, (Quod alio sensu a *Tertulliano* dictum est in Apologetico.) Verum ut filii Dei simus, desinamus necesse est esse filios hujus sæculi; cessemus vivere secundum carnem, & sanguinem, secundum hominem: vivamus secundum Spiritum, secundum Deum. Sed heu! Christiani plerique secundum hominem vivere malunt; ut de ipsis merito dicatur, quod alia occasione de Imperatoribus Ethnicis dixit *Minucius Felix* in Octavio: *Optant in homine persiverare, fieri se Deos metuunt*.

Omnes pene Orationes Ecclesiæ ad Patrem æternum diriguntur.

Diximus Patris nomen proprium esse primæ Personæ SS. Trinitatis. Flectamus igitur genua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ipsum adorantes, ipsum glorificantes, ipsi gratias agentes. Ad ipsum omnes pene orationes suas dirigit Ecclesia: Sed tamen omnis oratio Fidei nostræ, quamvis ad unam ex Trinitate Personam dirigi videatur, totius in ea Trinitatis honorificentia continetur. Ille enim, qui ait, *Qui me odit, & Patrem meum odit*. Et de quo S. Joannes ait, „ *Qui diligit eum, qui genuit, diligit & „ eum, qui natus est ex eo*; sicut communiter cum Pa„ ter, vel odio habetur, vel diligitur, ita cum Pater „ exoratur, simul cum eo cognoscitur a Fidelibus „ exorari. Et quoniam unus est Patris, & Filii Spiri„ tus, necesse est, ut dum invocatur Pater, aut Fi„ lius, in Patre, & Filio etiam ille, qui unus est „ utriusque Spiritus, invocetur. Unus est autem „ Jesus Christus unigenitus Dei Patris Filius, cujus „ nomine concludimus omnem orationem, quam „ destinamus ad Patrem. Nec tamen sine sancti Spiri„ tus nomine, ut ostendamus totam nos humiliter

Joan. 15.
1. Joan. 5.

Tota tamen Trinitas orationum nostrarum finis est, sicut & fidei objectum.

„ poscere Trinitatem. Non enim omni Trinitati di-
„ cimus, *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium*
„ *tuum*, sed soli Patri, cujus est unigenitus Filius
„ Dominus noster Jesus Christus: Ad hoc autem no-
„ men Jesu Christi, & Spiritus sancti, cum Patrem
„ oramus, adjungimus; ut quidquid poscimus, a to-
„ ta nos Trinitate postulare demonstremus „. Et certe cum una sit operatio Patris, & Filii, & Spiritus sancti, tres illæ adorandæ Personæ sunt unus orationis finis; siquidem sunt unum operationis principium, ab iisque simul, & indivise expectatur orationis effectus. „ „ Certum est itaque secundum veræ Fidei regulam, in qua sanctæ Trinitatis una substantia creditur, nullam separationem Patris, & Filii fieri, sive Pater, sive Filius a Fidelibus invocetur. Ab illis autem nec Patrem invocari, nec Filium, qui in invocatione, quæ offertur Patri, non credunt cum Patre Filium naturaliter invocari. Hoc enim habet naturalis unitas Trinitatis, ut inseparabiliter cuncta illis tribus Personis exhibeantur sanctæ Religionis obsequia, in quibus una est inseparabilis, incommutabilisque na-

§. XX.

OMNIPOTENTEM.

De Omnipotentia Dei.

Cum multis nominibus Dei summam vim, & immensam Majestatem sacræ Litteræ explicent, ut ostendant, quanta religione, & pietate colendus sit, illi Omnipotentiam frequentissime tribuunt. Ipse enim de se ait *Genesis*, 17. *Ego Dominus omnipotens.* Et rursus cum Jacob filios ad Joseph mitteret, ita illis precatus est, Gen. 43. *Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem.* Deinde vero in Apocalypsi scriptum est: *Dominus Deus, qui erat, & qui venturus est omnipotens.* Et Cap. 16. *Dies magnus omnipotentis Dei* appellatur. Idem significat Scriptura, cum nihil Deo impossibile, vel etiam difficile esse ait. Gen. 18. *Nunquid Deo quidquam est difficile?* Job. 42. *Scio, quia omnia potes.* Matth. 19. *Apud homines hoc impossibile est; Apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Marci 14. *Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt.* Lucæ 1. *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

Omnipotentis autem nomine intelligimus, Deum omnia posse, & in omnia potestatem, ac dominatum exercere: Ita ut nihil sit, nihil cogitatione fingi possit, quod Deus efficere nequeat, aut quod illius providentiæ, potestati, & imperio non subdatur. Non solum igitur hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet Deus; nimirum, ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant, verum etiam multo majora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti, & intelligentiæ suspicari non licet. Multa enim Deum posse, quæ non vult, etsi nihil velit, quod non possit, Scriptura sacra docet. Potest Deus *De lapidibus suscitare filios Abrahæ.* Facere potest, ut *Per foramen acus* camelus transeat. Potuit Pater æternus mittere duodecim Legiones Angelorum pro Christo pugnaturas. Potuit

Multa Deus potest, quæ non vult: Nihil vult, quod non possit.

Matth. 3.

Matth. 19.

uno

uno momento totam pluviam immittere, quam quadraginta diluvii diebus immisit. Potuit simul, & semel Gentes exterminare a terra, quam dedit filiis Israel, quod tamen paullatim fieri voluit. Potuit Verbum caro non fieri, hominemque non liberare, si plus eum severitas, ac justitia; quam clementia delectaret: Potuit alio modo liberare; potuit aliunde carnem quam ex femina assumere; potuit suscitare Ju-
Matth. 26. dam, sicut suscitavit Lazarum: & alia sexcenta possunt occurrere, quæ facere Deus potuit, & potest, quæ tamen facta non sunt, nec fient. Quo ex principio colligit *S. August.* Lib. *de Spiritu*, *&* *Littera*, cap. 1. fieri posse, ut homo sine peccato sit, quamvis nullus homo præter Christum fuerit sine peccato, Adamum & B. Virginem Deiparam, de qua, cum de peccatis agitur, propter honorem Domini, nullam *S. August.* ipse vult fieri mentionem. Potest igitur Deus omne, quod possibile est absolute, sive quod contradictionem non habet. Quæ autem contradictionem habent, ea fieri non possunt, quamvis Deus omnia possit: si enim ea Deus posset facere, posset nihil, adeo-

„ ritalia, & corporalia: viſibilia, & inviſibilia. *Ma-*
„ *gnus in magnis, nec parvus in minimis.* Poſtremo
„ omnipotens eſt ad facienda omnia, quæ facere vo-
„ luerit. .. Non poteſt mori, non poteſt peccare,
non poteſt falli. „ „ Tanta non poteſt: quæ ſi poſſet,
non eſſet omnipotens „. Et Serm. 214. „„ Ne quis me
temere dixiſſe arbitretur, aliquid Omnipotentem non
poſſe, hoc & B. Apoſtolus dixit: *Si non credimus, ille
fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt.* Sed quod
non vult, non poteſt, quia & velle non poteſt. Non
enim poteſt juſtitia velle facere, quod injuſtum eſt;
aut ſapientia velle, quod ſtultum eſt; aut veritas velle,
quod falſum eſt. Unde admonemur, Deum omnipo-
tentem, non hoc ſolum, quod ait Apoſtolus, *Negare
ſeipſum non poteſt*, Sed multa non poſſe. Deus omni-
potens non poteſt mori, non poteſt mutari, non poteſt
falli, non poteſt miſer fieri, non poteſt vinci. Ac per hoc
non ſolum oſtendit veritas, omnipotentem eſſe, quod
iſta non poſſit: Sed etiam cogit veritas, omnipotentem
non eſſe, qui hæc poſſit. Volens enim eſt Deus, quid-
quid eſt: Æternus ergo, & incommutabilis, & verax,
& beatus, & inſuperabilis volens eſt. Si ergo poteſt eſ-
ſe, quod non vult, omnipotens non eſt: Eſt autem
omnipotens; ergo quidquid vult, poteſt. Et ideo, quod
non vult, eſſe non poteſt; qui properea dicitur omni-
potens, quoniam quidquid vult, poteſt. De quo & Pſal- Pſ. 134.
mus dicit: *Omnia, quæcunque voluit Dominus, fecit
in cælo, & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis* „ „.

Ceterum nihil ab Omnipotente poteſt non fieri,
etiam eorum, quæ a communi naturæ lege abhorre-
re videntur. „ Nec *enim* iſta cum fiunt, contra na-
„ turam fiunt niſi nobis, quibus aliter naturæ curſus
„ innotuit, non autem Deo, cui hoc eſt natura, quod
„ fecerit; (inquit *S. Aug.* Lib. *6. de Geneſi ad
Litteram*, cap. 13.) Et Lib. 21. *de Civitate Dei*, cap.
8. Portenta contra naturam fieri negat, quia ſecun-
dum voluntatem Dei fiunt. „ „ Quomodo eſt contra
naturam (*inquit*) quod Dei fit voluntate; cum volun-
tas tanti utique Conditoris conditæ rei cujuſque natura

Quidquid fit per Dei voluntatē, non fit proprie contra naturam.

ſit?

ſit? Portentum ergo fit non contra naturam, ſed contra quam eſt nota natura „. In eo igitur vis omnipotentiæ divinæ poſita eſt, quod *Universa creatura ſua* Deus *utitur, ut ei placet*; *ut* loquitur idem Pater Lib. 26. *Contra Fauſtum* cap. 5. Hinc *S. Ambroſ.* Lib. 2. In *Hexameron*, cap. 3. „ „ Sermo Dei, *inquit*, virtus naturæ eſt.. Et *B. Petrus Damiani*, Opuſculo 36. cap. 11. „ „ Ipſa quippe rerum natura, *inquit*, habet naturam ſuam Dei voluntatem, ut ſicut illius leges quælibet creata conſervant, ſic illa, cum jubetur ſui juris oblita, divinæ voluntati reverenter obediat „ „.

Omnipotentia Filio, & S. Spir. cum Patre communis.

Cum porro *Patrem omnipotentem* profitemur, nemo ita errare debet, ut Filio etiam, & Spiritui ſancto communem non eſſe omnipotentiam arbitretur. Æque enim ipſis auguſtum hoc Nomen convenit; nec tamen ſunt tres omnipotentes, ſed unus omnipotens: Neque vero ſic iſta de Patre dicuntur, ut ab illo aliena ſint, qui dixit: *Ego, & Pater unum ſumus.* Et de quo Apoſtolus ait, *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo.* Quando igitur non erit omnipotens Filius, *Per quem facta*

Joan. 10. Philipp. 2. Joan. 1. 1. Cor. 1.

vel illius beneplacitum frustrari: Quod S. Litteræ sæpe disertisque verbis docent. Pſ. 113. *Omnia, quæcunque voluit, fecit.* Eccle. 8. *Omne, quod voluerit, faciet: & sermo illius potestate plenus est:* Iſ. 14. *Dominus exercituum decrevit, & quis poterit infirmare? Et manus ejus extenta, & quis avertet eam?* Et cap. 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Esther. 13. *Domine, Domine, Rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tua resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.* Dan 4. *Juxta voluntatem suam facit tam in Virtutibus cœli, quam in habitatoribus terræ: & non est, qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti?* Ad Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistit?*

Id confirmat *S. August.* in *Enchiridio* cap. 94. ubi loquens de cognitione Sanctorum in vita æterna, ait: „ Tunc in clarissima Sapientiæ luce videbitur, quod „ nunc piorum fides habet, antequam manifesta co„ gnitione videatur, quam certa, immutabilis, effica„ cissima voluntas Dei; quam multa possit, & non „ velit, nihil autem velit, quod non possit: quamque „ sit verum, quod in Psalmo canitur: *Deus autem noster in cœlo sursum, in cœlo & in terra omnia, quæcunque voluit, fecit.* „ „ Quod utique non est verum, si aliqua voluit, & non fecit, & quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit. Non ergo fit aliquid, nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est, Deum facere bene, etiam sinendo fieri quæcunque fiunt male. Non enim hoc nisi justo judicio sinit: Et profecto bonum est omne, quod justum est. Quamvis ergo ea, quæ mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona, tamen ut non solum bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo esse sinerentur ab Omnipotente, bono: Cui procul dubio quam facile est, quod vult facere, tam facile, quod non vult esse, non sinere. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ Confessionis isti-

Pſ. 113.

Non fit præter Dei voluntatem, quod fit contra ejus voluntatem.

initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur Omnipotens, nisi quoniam, quidquid vult, potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus „ „.

„ „ Et Capite centesimo, ait: Miro, & ineffabili modo non fieri præter ejus voluntatem, quod etiam contra ejus fit voluntatem. Quia non fieret, si non sineret: Nec utique nolens sinit, sed volens: Nec sineret bonus fieri male, nisi Omnipotens, & de malo posset facere bene. Et Cap. 102. Sed quantælibet sint voluntates vel Angelorum, vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel illud, quod Deus, vel aliud volentes, quam Deus, Omnipotentis voluntas semper invicta est „ „.

ei voluntas invicta, & immutabilis.

„ „ Et Lib. 23. *de Civitate Dei*, Cap. 2. Multa, *inquit*, fiunt a malis quidem contra voluntatem Dei: Sed tantæ est ille sapientiæ, tantæque virtutis, ut in eos exitus, sive fines, quos bonos, & justos ipse præscivit, tendant omnia, quæ voluntati ejus videntur adversa. Ac per hoc cum Deus mutare dicitur vo-

ere. Vult Deus, & non facit, ut ipsum dicamus velle, qui, ut velint isti, facit „ „. Sed hæc non est Dei voluntas proprie dicta, sive interior actio Dei volentis aliquid fieri: Signum est externum dumtaxat divinæ voluntatis, non ejus beneplacitum. Signa illa externa, quæ Deum aliquid velle significant, quinque vulgo numerantur a Theologis: *Præceptum, prohibitio, consilium, permissio, operatio*. Quæ hoc modo velle dicitur Deus, non semper fiunt, quia sæpe aliud fieri vult, quam quod extrinsecus indicat, etsi ad illud ipsum, quod præcipit, exequendum navare operam suam hominem velit, aut pro sua virili abstinere a malo, quod prohibet. Sic Abrahamo filium suum immolare jussit, quod reipsa fieri nolebat: Sed cum interior illa Dei voluntas sancto Patriarchæ ignota esset, solumque nosset externum indicium, quo se Deus id velle significabat, quæ suarum erant partium præstare debuit, quia Deus voluit, ut præstaret, paratamque ad mactandum filium voluntatem exhiberet, atque ad exequendum Dei mandatum se accingeret. Pergit *S. August.* „ „ Secundum illam vero voluntatem suam, quæ cum ejus præscientia sempiterna est, profecto in cœlo, & in terra omnia, quæcunque voluit, non solum præterita, vel præsentia, sed etiam futura jam fecit. Verum antequam veniat tempus, quo voluit, ut fieret, quod ante tempora universa præscivit, atque disposuit, dicimus: Fiet; quando Deus voluerit: Si autem non solum tempus, quo futurum est, verum etiam utrum futurum sit, ignoramus, dicimus: Fiet, si Deus voluerit: Non quia Deus novam voluntatem, quam non habuit, tunc habebit; sed quia id, quod ex æternitate in ejus immutabili præparatum est voluntate, tunc erit „ „.

Quinque signa divinæ voluntatis.

Quæcunque Deus proprie voluit, secundum præscientiam jam fecit. Ps. 115. Nova voluntas in Deo non est.

§. XXII.

Cur omnes homines non salventur, cum Deus omnium salutem velit, si voluntas ejus semper impletur.

Obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus fieri jubet

Apost. 1. Tim. 2. quia *Hoc bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit Redemptionem semetipsum pro omnibus.*

Qua ratione Deus velit omnes homines salvos fieri.

Tres istius loci Expositiones *S. Augustinus* affert, quartam *SS. Jo. Chrysostomus, Jo. Damascenus, & Thomas.* Primam expositionem *S. August.* tradit in *Enchiridio*, cap. 103. ubi ait: „ Cum audimus, & in sacris Litteris legimus, quod velit omnes homines salvos fieri, non tamen ideo debemus omnipotentissimæ Dei voluntati aliquid derogare, sed ita intelligere, quod scriptum est, *Qui omnes homines vult salvos fieri*: Tanquam diceretur, nullum hominem fieri salvum, nisi quem fieri ipse voluerit. Non quod nullus sit hominum, nisi quem salvum fieri velit; sed quod nullus fiat, nisi quem velit; & ideo sit rogandus ut velit, quia necesse est fieri, si voluerit. De orando quippe Deo agebat Apostolus, ut hoc diceret. Sic enim intelligimus, & quod in Evangelio, scriptum est, *Quod illuminat omnem hominem*: Non quia nullus est hominum, qui non illuminetur, sed quia, nisi ab ipso,

Prima expositio S. Aug.

terras alienigenarum omnia olera decimabant. Sicut ergo hic *omne olus*, omne olerum genus intelligere possumus, & quocunque alio modo; ita & illic *omnes homines* omne hominum genus intelligi potest, dum tamen credere non cogamur aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri, factumque non esse: Qui sine ullis ambiguitatibus, *si in cœlo & in terra*, sicut eum veritas cantat, *omnia, quæcumque voluit, fecit*, profecto facere noluit, quodcumque non fecit. Eadem expositio habetur Lib. *de correptione, & Gratia*, capitul. XIV.

Tertia expositio S. Aug.

Tertiam Expositionem tradit Libro *de Correptione, & Gratia*, cap. 15. „„ Quia ergo nos, qui salvi futuri sint nescientes, omnes, quibus prædicamus hanc pacem, salvos fieri velle Deus jubet, & ipse in nobis hoc operatur; diffundendo istam charitatem in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: potest etiam sic intelligi, quod *Omnes homines Deus vult salvos fieri*, quoniam nos facit velle: sicut *Misit Spiritum Filii sui clamantem, Abba, Pater*; id est nos clamare facientem. De ipso quippe Spiritu alio loco dicit, *Accepimus Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater*. Nos ergo clamamus, sed ille clamare dictus est, qui efficit, ut clamemus. Si ergo clamantem Spiritum recte dicit Scriptura, a quo efficitur, ut clamemus; recte etiam volentem Deum, a quo efficitur, ut velimus.

1. Tim. 2. Gal. 4. Rom. 8.

Deus vult omnes homines salvos esse, si velint, sed præparatur voluntas a Domino.

Ex tribus his Expositionibus colligitur, voluntatem, qua Deus vult homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, absolutam non esse; quia salutis effectum suspendi vult in adultis hominibus ex eorum voluntate; id est, vult eos salutem consequi, si velint mandatis suis parere, & bene operari; quamvis eorum, qui volunt, „ Præparetur voluntas a Do-
„ mino & tantum adjuvetur munere charitatis ut pos-
„ sint, ea possibilitate, quæ Sanctis cum effectu provenit. Hic *S. Aug.* Enchiridii cap. 94. *ait* „ Nec utique Deus injuste noluit salvos fieri, cum possent salvi esse, si vellent „. Hinc Dominus in Evangelio compellans

impiam Civitatem, ait: *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Quod non ita intelligendum est, quasi Dei voluntas superata sit hominum voluntatē, & infirmissimis nolendo impedientibus, non potuerit facere Potentissimus, quod volebat; Sed potius „ „ Jerusalem filios suos ab ipso colligi noluit, sed ea quoque nolente filios ejus collegit ipse, quos voluit: Quia in cœlo, & in terra non quædam noluit, & fecit, quædam vero voluit, & non fecit, sed omnia quæcumque voluit, fecit. Quis porro tam impie desipiat, ut dicat, Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere? Sed cum facit, per misericordiam facit; cum autem non facit, per judicium non facit, quoniam *cujus vult miseretur, & quem vult indurat* „. Voluntate igitur absoluta solos prædestinatos Deus vult salvos fieri: Omnes homines salvos fieri non vult eodem modo: Unde mirum non est, quod hæc ejus voluntas non impleatur, quia non est voluntas absoluta respectu omnium. Ideo au-

[Margin: Iatth. 23. Dei voluntas hominum voluntate non superatur.]

[Margin: om. 9. on eodem odo vult eus, omes homies salvos eri.]

autem iis quoque, qui peccant, pœnam inferri nihilominus velle. Ac prius illud antecedens voluntas, ſeu beneplacitum dicitur, ex ipſo manans: ſecundum autem conſequens voluntas, atque permiſſio, a noſtro vitio ortum ducens„„. Scilicet *Deus de ſuo optimus, de noſtro juſtus*, ut *Tertullianus* ait: Quatenus de ſuo bonus, vult omnes homines ſalvare. Quatenus de noſtro juſtus, vult iniquos in peccatis permanentes damnare. Hoc eſt quod Theologi de Schola dicunt, *S. Joan. Damaſcenum* ſecuti, velle Deum omnium hominum ſalutem voluntate prima, & antecedente, non voluntate ſecunda, & conſequente. Voluntas prima eſt, qua Deus ex ſeſe vult aliquid ſine ulla conſideratione circumſtantium rerum. Secunda, qua ex certis circumſtantiis vult aliquid, quod alioqui nollet. Hæc autem diſtinctio voluntatis divinæ ex ipſa interna Dei volentis operatione non petitur, quæ ſimpliciſſima eſt, nec prius, & poſterius admittit, ſed ex parte rerum volitarum. Quod hunc in modum explicat perſpicue *S. Thomas* I. P. Q. 19. Art 6. „„ Unumquodque ſecundum quod bonum eſt, ſic eſt volitum a Deo. Aliquid autem poteſt eſſe in prima ſui conſideratione, ſecundum quod abſolute conſideratur, bonum, vel malum: quod tamen prout cum aliquo adjuncto conſideratur, quæ eſt conſequens conſideratio ejus, e contrario ſe habet. Sicut hominem vivere eſt bonum: & hominem occidi eſt malum, ſecundum abſolutam conſiderationem. Sed ſi addatur circa aliquem hominem, quod ſit homicida, vel vivens in periculum multitudinis: ſic bonum eſt eum occidi, & malum eſt eum vivere. Unde poteſt dici, quod Judex juſtus antecedenter vult omnem hominem vivere: ſed conſequenter vult homicidam ſuſpendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem ſalvari: ſed conſequenter vult quoſdam damnari, ſecundum exigentiam ſuæ juſtitiæ. Neque tamen id, quod antecedenter volumus, ſimpliciter volumus, ſed ſecundum quid: quia voluntas comparatur ad res, ſecundum

luntate prima, & antecedente, non ſecunda, & conſequente.

Quid voluntas Dei prima, ſive antecedens, & voluntas ſecunda, ſive conſequens.

quod in ſeipſis ſunt: in ſeipſis autem ſunt in particulari „ „. Ideſt quatenus omnibus circumſtantium rerum, & adjunctarum conditionibus ſunt circumveſtitæ. „ „ Unde ſimpliciter volumus aliquid, ſecundum quod volumus illud, conſideratis omnibus circumſtantiis particularibus: quod eſt conſequenter velle. Unde poteſt dici, quod Judex juſtus ſimpliciter vult homicidam ſuſpendi, ſed ſecundum quid vellet eum vivere „ „; (id eſt, ſecundum conſiderationem aliquam, certumve aliquem intuitum) „ ſcilicet in quantum eſt homo. Unde magis poteſt dici „ velleitas, quam abſoluta voluntas. Et ſic patet, „ quod, quidquid Deus ſimpliciter vult, fit; licet illud, quod antecedenter vult, non fiat „. Velleitatem *ſanctus Thomas* vocat, ſi cum voluntate conſequente, & abſoluta comparetur; ſed tamen vera eſt, & ſincera voluntas, ac *Beneplacitum* in Deo exiſtens. Sic enim antecedentem illam voluntatem vocant *S. Chryſoſtomus* loco ſupra citato, & *S. Thomas* in Libro *Sententiarum*.

Sincera eſt n Deo voluntas ſa-utis omium ho-inum.

Voluntatem illam divinam ſalutis omnium homi-

iniquitate, non vult impunitum relinquere. Si ergo hoc, quod de uno homine diximus, de universo genere hominum pereuntium similiter intelligatur, potest forsitan non absurde dici, quod Deus omnes homines salvos fieri velit bonitate Creatoris; & tamen eos, quos indignos salute judicaverit, justa Judicis severitate non salvet „„.

Semipelagianorum erronei sensus circa divinam salutis omnium voluntatem excluduntur.

Id unum cavendum, ne dicamus, aut sentiamus Deum expectare eorum, quos vult salvos fieri, voluntatem, ut ipsi libero arbitrio suo incipiant velle salvari, & tunc divina bonitate salventur; ut initium salutis eorum sit ex ipsis, perfectio autem ejusdem salutis ex Deo. Hic enim error Semipelagianorum est, ab Apostolo damnatus, ad Rom. 11. scribente; *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei*: A Conc. Arausic. II, Can. IV confixus his verbis; „ „ Si quis, ut a peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit: non autem, ut etiam purgari velimus, per sancti spiritus infusionem, & operationem in nobis fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto, per Salomonem dicenti: *Præparatur voluntas a Domino*; & Apostolo salubriter prædicanti; DEUS est, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate „„. Hunc sensum merito rejicit Ecclesia Lugdunensis, quod Pelagianæ pravitati faveat, quæ salutem hominis non ex Dei dono, sed ex libero ipsius hominis arbitrio esse asserit. „ Quod autem „ *inquit*, ibi simpliciter intelligitur, Deum omnes „ homines velle salvos fieri, bonitate scilicet Creatoris, „ ita (ut putamus) fideliter potest recipi, si hanc „ voluntatem bonitatis suæ erga salutem non credatur „ humana obsistente voluntate implere non posse, „ sed obsistente humana iniquitate implere nolle „.

Cavendum etiam ne generali tantum, & indiscreta voluntate Deum velle omnium hominum salutem asseramus, ita ut salus Prædestinatorum nullo modo in peculiarem Dei voluntatem, seu æternum vocationis propositum, quo discreti sunt a reprobis, sed in humanæ naturæ, liberique arbitrii initiales quosdam

voluntatem corde magno, & animo volenti. Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis. Et act. 16. de Lydia purpuraria dicitur: *Cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur a Paulo.* Joann. 6. *Nemo potest venire ad me*, (inquit Christus) *nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Et Joann. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Ad Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.... O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?... Quid adhuc quæritur? Voluntati enim ejus quis resistit?* 1. Ad Cor. 4. *Quis te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Ad Philipp. 2. *Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona voluntate.*

Idem confirmat Ecclesia, cui *Legem credendi, lex statuit supplicandi*, ut *Cœlestinus* 1. loquitur, cum Deum orat: Ut *Nostras etiam rebelles ad se compellat propitius voluntates.* Ut *largiatur nobis Spiritum cogitandi, quæ recta sunt, propitius & agendi:* Ut *inserat cordibus nostris sui amoris affectum*; Ut *faciat amare, quod præcipit.* Ut *dirigat corda nostra suæ miserationis*

Christi non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo, ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem „ „ ? Tum colligit, vim illam efficacissimam divinæ gratiæ non officere hominis libertati: „ Ecce quemadmodum secundum gratiam Dei, non contra eam, libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius libertatem, & ut perseveret delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem.

Invictissima simul, & liberrima Petri in fide voluntas.

Et Cap. 12. de dono perseverantiæ electorum sic loquitur: „ „ Tantum quippe accenditur Spiritu sancto voluntas eorum, ut ideo possint, quia sic volunt; ideo, sic velint, quia Deus operatur, ut velint. Nam si in tanta infirmitate vitæ hujus ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent, si vellent, nec Deus in eis operaretur, ut vellent: inter tot, & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.

Homines ideo sic volunt, quia Deus operatur, ut velint.

Humana voluntas Dei gratia insuperabiliter agitur.

Et Cap. 14. *asserit*, „ Deum habere humanorum cordium, quo placet inclinandorum, omnipotentissimam potestatem „.

Et paulo post ait, Israelitas ex animo, & bona voluntate constituisse Regem David: „ „ Et tamen, *inquit*, hoc in his egit, qui in cordibus hominum, quod voluerit, operatur... Ac per hoc Dominus omnipotens, qui erat cum illo, adduxit istos, ut eum Regem constituerent. Et quomodo adduxit? Numquid corporalibus ullis vinculis alligavit? intus egit, corda tenuit, corda movit, eosque voluntatibus eorum, quas ipse in illis operatus est, traxit. Si ergo cum

Deus intus agit, corda tenet, movet, bonas voluntates in illis operatur.

vo-

voluerit Reges in terra Deus constituere, magis habet in potestate voluntates hominum, quam ipsi suas, quis alius facit, ut salubris sit correptio, & fiat in correpti corde correctio, ut cælesti constituatur in Regno?

)eo volen- i salvum acere, nul- um homi- is resistit rbitrium.

Et paulo ante eodem Capite: „„ Cum autem homines per correptionem in viam justitiæ seu veniunt, seu revertuntur, quis operatur in cordibus eorum salutem, nisi ille, qui quolibet plantante, atque rigante, & quolibet in agris, vel arbusculis operante, dat incrementum Deus, cui volenti salvum facere nullum hominum resistit arbitrium? Sic enim velle, seu nolle in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem „.

/oluntates ıominum a)eo non olum re- untur, sed guntur. Rom. 8. Psalm. 58.

Et Libro de gestis Pelagii, Cap. 4. „ Procul dubio, *inquit*, plus est agi, quam regi: Qui enim regitur, aliquid agit, & a Deo regitur, ut recte agat: qui autem agitur, agere aliquid vix ipse intelligitur. Et tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere, *Quodquod*

intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahitur, si jam volebat? Et tamen nemo venit, nisi velit. Trahitur ergo miris modis, ut velit, ab illo, qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.

Deus in cordibus hominum operatur, ut volentes ex nolentibus fiant.

Lib. *de Gratia, & Libero Arbitrio*, Cap. 16. „ „ Certum est, nos velle, cum volumus: Sed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum est, *Preparatur voluntas a Domino*: De quo dictum est, *A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet*: De quo dictum est, „ *Deus est, qui operatur in vobis & velle*: Certum est nos facere, cum facimus: Sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati „. Et Cap. 20. „ „ Scriptura divina, si diligenter inspiciatur, ostendit non solum bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, & a se factas bonas, in actus bonos, & in æternam dirigit vitam; verum etiam illas, quæ conservant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate, ut eos, quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari „. Et Cap. 21. „ „ Agit enim Omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, ut per eos agat, quod per eos agere ipse voluerit, qui omnino injuste aliquid velle non novit „.

Secundum lex.

Philipp. 2.

Pf. 36.

Deus facit ut faciamus bonum.

Lib. *de Prædestinatione Sanctorum*, Cap. 8. „ „ Hæc itaque gratia, qua occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, a nullo duro corde respuitur. Ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur „.

Gratia efficax a nullo duro corde respuitur.

In *Enchiridio ad Laurentium*. Cap. 32. „ „ Si recte dictum est, *Non volentis hominis, sed miserentis est Dei*, quia id voluntas hominis sola non implet: cur non & e contrario recte dicitur, Non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, quia id misericordia Dei sola non implet? Porro si nullus Christianus dicere audebit, Non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, ne Apostolo apertissime contradicat, restat ut propterea recte dictum intelligatur, *Non volentis*, ne-

In negotio salutis, & œconomia gratiæ totum Deo dandum.

neque currentis, sed miserentis est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam „.

Et in Psal. 34. Sermone 1. sic Deum compellat: „ „ Apprehendis animam meam, & debellas inimicos meos. Et quid est anima nostra, quamvis splendida, quamvis producta, quamvis acuta, quamvis uncta; quamvis luce sapientiæ, & coruscationis vibrata, quid est anima nostra, aut quid potest, nisi Deus illam teneat, aut pugnet de illa? Nam quælibet optime facta framea, nisi habeat bellatores, jacet. ... Ergo, quidquid vult, facit de anima nostra. Cum in manu ejus est, utitur ea, quemadmodum vult „ „.

Quæstio de modo, quo gratia est efficax, Scholasticorum disputationibus relin-

Ex his omnibus perspicuum est, divinæ gratiæ vim efficacissimam ex omnipotentia divina derivari, in eamque refundi oportere. Id agnoscimus, cum Deum omnipotentem in Symbolo Fidei nostræ profitemur. In quo vero posita sit efficacia gratiæ; sive quomodo sit efficax, in Seminariis disceptandum non putamus, sed Scholasticorum contentionibus quæstionem istam relinquendam. De gratia efficaci, quæ necessaria est,

§. XXIV.

De gratia quid credendum. Gratia non datur secundum merita.

I. Credendum est imprimis, *Gratia Dei secundum merita nostra non dari.* Quod de gratia prorsus omni habituali, sive sanctificante, & actuali; sufficiente, & efficaci; præveniente, atque excitante; adjuvante, & subsequente; operante, & cooperante, intelligendum est. *Si* enim *gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia.* Et Ephes. 2. 8. *Gratia estis salvati per fidem & hoc non ex vobis; Dei enim donum est.; non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Attamen *Ipsa Gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici* (inquit sanctus Augustinus Epistola 186. alias 106.) §. Aug. Ep. 217. alias 207. ad Vitalem. Rom. 11.6.

§. XXV.

Gratia ad singulos actus datur.

II. Credendum est, *Gratiam Dei ad singulos actus* S. August. Epist. 107.
dari; sive ad singulos actus esse necessariam, pro-
indeque Deum semper orandum, ut deducat nos „
in semitam mandatorum suorum, ut perficiat gres- „
sus nostros in semitis suis, ut non moveantur vesti- „
gia nostra, ut in adjutorium nostrum intendat; ut „
aptet nos in omni bono, ut faciamus ejus volunta- „
tem; ut dirigat corda nostra in charitate; ut sua „
nos gratia semper & præveniat, & sequatur; ut „
actiones nostras aspirando præveniat, & adjuvan- „
do prosequatur, ut cuncta nostra oratio ab ipso in- „
cipiat, & per illum cœpta finiatur; ut ejus auxi- „
liis abstrahamur a nobis, & ad salutaria dirigamur. „
Divini enim muneris est, cum & recte cogitamus, „
siquidem *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est*; ut ait *Apostolus.* Et *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Quamvis enim multa sint in homine bona, quæ facit homo, 2. Cor. 3. Concil. Arausic. c. 9. & 20.
„ Nullum tamen bonum est, quod non præstet

Deus,

Deus, ut faciat homo. Quamobrem nobis Deo adjuvante ſit ſtudium, ſemper a Deo petere, ut in omnibus voluntatibus, in omnibus ſermonibus, atque actionibus noſtris ipſe teneat primatum, qui dixit ſe principium, quoniam ex ipſo, per ipſum, & in ipſo ſunt omnia; „ „ (inquit S. Proſp. Lib. *Contra Collatorem*. Cap. 10.) „ „ Hujus gratiæ adjutorium ſemper eſt nobis a Deo poſcendum; ſed ne ipſum, quod poſcimus, noſtris viribus aſſignemus; Neque enim haberi poteſt ipſe ſaltem orationis affectus, niſi divinitus fuerit attributus. Ut ergo deſideremus adjutorium gratiæ, hoc ipſum quoque opus eſt gratiæ. Quidquid igitur habes bonæ voluntatis, vel bonæ operationis, Deo aſſigna, qui dedit; & ipſum humiliter roga, ut conſervet, & augeat, quod donavit. Nihil tibi boni tamquam tuum aſſignes, ut non accipias, quod recipere poteras, & quod acceperas, perdas „ „. Monitum eſt ſalutare S. Fulgentii Epiſt. 6. cap. 7. & 8.

§. XXVI.

Gratia ad converſionem peccatoris neceſſaria.

[redacted]

A te deficere potes, infelix homo, tu te ipsum reficere non potes; *Ille reficit, qui te fecit*; (inquit *S. August.*) Et, *Nemo de suo habet, nisi mendacium, & peccatum*; (inquit Arausicana Synodus II.)

——— *Deus ergo sepultos*
Suscitat, & solvit peccati compede vinctos.
Illa obscuratis dat Cordibus intellectum.
Illa ex injustis justos facit, indit amorem,
Quo redametur amans; & amor, quem conferit, ipse est. S. Prosp. in
Hunc itaque affectum, quo su...unt mortua vitam, Carm. de
Quo tenebrae fiunt lumen, quo immunda nitescunt, Ingr. c. 15.
Quo stulti sapere incipiunt, aegrique valescunt,
Nemo alii dat, nemo sibi, non littera Legis,
Nec naturalis sapientia, quae semel acta
In praeceps labi novit, consurgere nescit.

§. XXVII.

Gratia necessaria ad vincendas tentationes.

IV. Credendum est, ad vincendas tentationes, & peccata vitanda necessariam esse Christi gratiam, per quam Deus *dat nobis victoriam*, qui *conterit Satanam sub pedibus nostris*; (1. Cor. 15; ad Rom. ult.) qui *rogavit pro Petro, ut non deficeret fides ejus*; (Luc. 22.) qui dixit, *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem*: Ut proinde, gravibus praesertim tentationibus pulsati, orare debeamus cum Propheta, *Quoniam in te eripiar a tentatione... Adjutor meus esto, ne derelinquas me.* (Psalm. 17. Psalm. 26.) Orare debemus, ut faciat *Cum tentatione proventum, ut possimus sustinere.* (1. Cor. 10. 13.) Gratia igitur Christi non solum valet ad remissionem peccatorum, quae jam commissa sunt, *Sed etiam ad adjutorium, ut non committantur.* Pelagianos secus sentientes Anathemate confixit Synodus Carthaginensis Canone tertio. Atque istud discrimen est inter Medicum hominem, & caelestem supremumque animarum Medicum Deum, ut *sanctus Augustinus* explicat Libro *de Natura, & Gratia.* Capite 26. „ „ Medicus homo, cum sanaverit hominem; jam de caetero sustentandum elementis, & alimentis corporalibus, ut ea- (Discrimen inter Medicum hominem, & Medicum Deum.)

dem ſanitas apto ſubſidio convaleſcat, atque perſiſtat, Deo dimittit; qui præbet iſta in carne viventibus, cujus etiam erant illa, quæ, dum curaret, adhibebat. Ipſe autem Deus, cum per Mediatorem Dei, & hominum hominem Jeſum Chriſtum, ſpiritualiter ſanat ægrum, vel vivificat mortuum, id eſt, juſtificat impium, & cum ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam, juſtitiamque perduxerit, non deſerit, niſi deſeratur, ut pie ſemper, juſteque vivatur. Sicut enim oculus corporis etiam pleniſſime ſanus, niſi candore lucis adjutus non poteſt cernere; ſic & homo etiam perfectiſſime juſtificatus, niſi æterna luce juſtitiæ divinitus adjuvetur, recte non poteſt vivere. Sanat ergo Deus, non ſolum ut deleat, quod peccavimus, ſed ut præſtet etiam, ne peccemus „„.

S. Aug. lib. 21. de Civ. Dei, c. 16. & Lib. de Continentia, c. 12. S. Prosper Carm. de ...

Aliqua quidem vitant peccata, & aliquibus tentationibus reſiſtunt peccatores ipſi, imo etiam Ethnici; ſed ea non vitant, nec iis reſiſtunt, ut par eſt, amore ſcilicet Dei, ſed amore laudis, & gloriæ, vel alia cupiditate, & *vitiis occultis*: nec omnia vitant, nec gravibus tentationibus, diuque reſiſtunt; ſed „ „ aliquas cupiditates ideo vincunt, ut alias expleant, qua...

unde placeremus. *Quamobrem* Secundum Sanctarum Scripturarum sententias, antiquorum Patrum definitiones prædicare debemus, & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum, & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea, aut diligere Deum, sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit; nisi Gratia eum, aut Misericordia divina prævenerit „„. Arausicani Concil. II. verba sunt. Idemque confirmat Conc. Tridentinum Sess. 6. Canone 3. Hinc Ecclesia publicis in precibus Deo supplicat, ut amorem sui Fidelibus inspiret: „„ Da populis tuis id amare, quod præcipis... Sancti nominis tui timorem pariter, & amorem fac nos habere perpetuum... Infunde cordibus nostris tui amoris affectum, ut te in omnibus, & super omnia diligentes, promissiones tuas, quæ omne desiderium superant, consequamur. Deus virtutum, cujus est totum, quod est optimum, insere pectoribus nostris amorem tui nominis... Da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum, & ut mereamur assequi, quod promittis, fac nos amare, quod præcipis „„. Amor Dei suppliciter a Deo postulatur, quia „„ Nisi detur inde nobis, non est unde possit esse in nobis. Ac per hoc voluntas bona, qua diligitur Deus, in homine non potest esse, nisi in quo Deus operatur & velle „. (*inquit* S. August. lib. de Patientia, cap. 25.) Liberum enim arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus, (ait idem Pater Epist. 217. alias 107.) Quare *igitur* unde homini diligere Deum, nec invenies omnino, nisi quia prior ille dilexit nos. Non possumus diligere Deum, nisi per Spiritum sanctum amemus Deum de Deo „„. (Serm. 34. alias 2. de Diversis.)

§. XXIX.

Gratia necessaria ad servanda Dei mandata.

VI. Credendum est, Christi gratiam ad servanda Legis divinæ mandata esse omnino necessariam: Nec

per illam ſolum nobis revelari, & aperiri intelligentiam mandatorum, ut ſciamus, quid appetere, quid vitare debeamus; ſed *per illam nobis præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.* Credendum eſt, neceſſariam eſſe, ut divina Mandata ſimpliciter implere poſſimus, ac vitam æternam promereri; non autem *Ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius poſſimus implere per gratiam; tamquam, etiamſi gratia non daretur, non quidem facile, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata.* Qui ſecus ſentiebant Pelagiani Hæretici, damnati ſunt, & anathemate perculſi, Canonibus 4. & 5. Concilii Africani, qui Milevitani nomine vulgo proferuntur, quos Trident. Concil. renovavit Seſſ. 6. Can. ſecundo.

Diſcrimen Legis, & Gratiæ.

Lex igitur data eſt, ut Gratia quæreretur, Gratia data eſt, ut lex impleretur. Lex data eſt, ut monſtraret homini infirmitatem, & quæreret demonſtrata infirmitas Salvatorem. *Ad hoc potius valet legis agnitio, ſi gratiæ deſit opitulatio, ut fiat mandati prævaricatio.*

Rom. 7. Rom. 4.

Ubi enim non eſt lex, ait Apoſtolus, *nec prævaricatio.* Et, *Concupi-*

negata est gratia, sed per gratiam reparata na-
: ut explicat *S. August.* Lib. *de Spir. & Littera*,
& 27. Vel si de Gentibus a Christi fide alie-
n exponatur, intelligendum est, illas absque
Christi omnia Legis præcepta non implere, sed
umtaxat faciliora, qualia sunt, honorare paren-
ere amicitiam, justam ferre sententiam: Et
dem quoad substantiam operis dumtaxat, non
nodum, scilicet ex charitate, & (ut uno ver-
a complectar) *Sicut oportet*, ad justificatio-
: vitam æternam consequendam, ut loquuntur
Arausicanum II. & Tridentinum: „ Necessa-
gratia adjuvantis, ut impleatur præceptum ju-
; *inquit* S. August. alio loco. Et, „ Manda-
rectis, & arduis humana non contempera-
mitas, nisi præveniens ejus adjuvet charitas „.
nobrem gratiam ad implenda Dei mandata ab
m Ecclesia ferventissimis precibus postulemus.
igere, & sanctificare digneris hodie corda, &
ostra in Lege tua, & in operibus mandato-
orum... Præsta, ut quæ tibi sunt placita, &
equamur, & factis... Mentes nostras beni-
ustra, ut videre possimus, quæ agenda sunt,
recta sunt, agere valeamus... Perfice, ut quæ
ore facienda cognovimus, te operante im-
s. Oremus, & cum *S. August.* dicentes: „ L. 10. Confess. c. 29.
:, da, quod jubes, & jube, quod vis „.

§. XXX.

a necessaria ad initium boni operis, & fidei.

Credendum est, Gratiam non solum ad con-
ionem, sed etiam ad initium boni operis, &
n initium fidei esse omnino necessariam; quia
nus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex 2. Cor. 3.
d sufficientia nostra ex Deo est: Cujus sumus
: *Creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ* Ephes. 2.
vit Deus, ut in illis ambulemus. Et *Nemo* ad Joan. 6.
n *venire potest, nisi Pater traxerit eum. & nisi*

Philipp. 1. *fuerit ei datum a Patre*. Orandus igitur est, ut *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiat usque in diem Christi Jesu*. Fidem etiam, tota quanta est, esse donum Dei
Ephes. 2. Apostolus prædicat ad Ephesios scribens : *Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim do-*
1. Cor. 4. 7. *num est*. Tandem non posset vere dici homini : *Quis te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti?* si fidei, aut boni operis initium ex seipso haberet. Quamobrem Semipelagianam Hæresim Conc. Arausicanum II. confixit Canone 3. cujus hæc sunt verba : „ „ Si quis ad Invocationem humanam gratiam Dei dicit posse conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut
Isa. 65. invocetur a nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ, vel
Rom. 10. Apostolo idem dicenti : *Inventus sum a non quærentibus me ; palam apparui his, qui me non interrogabant* „ „.

Et Canone 5. „ „ Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui justificat impium . . . non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti, corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter

Hac, ut cujusque studio, affectuque petatur, In Carm. de
Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus ad se, Ingr. c. 25.
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.

Nec frustra nos adhortatur Scriptura sacra, ut Deum quæramus, ut ad januam misericordiæ illius pulsemus, ut ad eum convertamur, & redeamus. Debemus enim quærere, pulsare, ad Deum converti, & redire, idque cum Dei gratia possumus; *Qua ut non adjuventur* homines, *in ipsis causa est, non in Deo*: ut *sanctus Augustinus* docet. Ad peccandum namque non adjuvamur a Deo; Justa autem agere, vel justitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adjuvemur a Deo. „„ Sicut enim corporis oculus non adjuvatur a luce, ut ab eadem luce clausus, aversusque discedat; ut autem videat, adjuvatur ab ea, neque hoc omnino, nisi illa adjuverit, potest: Ita Deus, qui Lux est hominis interioris, adjuvat nostræ mentis obtutum, ut non secundum nostram, sed secundum ejus justitiam boni aliquid operemur. Si autem ab illo avertimur, nostrum est. Conversos ergo Deus adjuvat, aversos deserit, sed etiam, ut convertamur, ipse adjuvat: quod certe oculis corporis lux ista non præstat. Cum ergo nobis jubet dicens: *Convertimini ad me, & convertar ad vos*; Nosque illi dicimus, *Deus Virtutum, converte nos*; Quid aliud dicimus, quam Da, quod jubes: Cum jubet dicendo *Intelligite insipientes in populo*; & nos illi dicimus, *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua*: Quid aliud dicimus, quam Da, quod jubes? Cum jubet dicendo, *Post concupiscentias tuas non eas*; Nosque dicimus, *Scimus, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det.* Quid aliud dicimus, quam Da, quod jubes? Cum jubet dicendo, *Facite justitiam*: Nosque dicimus, *Doce me justificationes tuas*: Quid aliud dicimus, quam Da, quod jubes„„? *Quærentes itaque Dominum, dum inveniri potest*, firmissime credamus, quod „„ Numquam redire potest ovis errans, nisi fuerit boni Pastoris inquisitione præventa, & humeris reportata. Propterea Pastor bonus venit quærere,

Hæc propositio Semipelagiana est: Facienti, quod in se est, per naturæ vires, Deus non denegat gratiam.

Lib. 2. de Pec. Meritis, & Remiss. c. 17.

Ibid. c. 5.

Zach. 1.

Psalm. 79.

Psalm. 93.

Ps. 118. 73.

Eccl. 18.

Sap. 8.

Isaiæ 56.

Ps. 118. 26.

& salvam facere ovem perditam, quæ Pastorem suum quærere non potest, priusquam ab eo quæratur; sed a quærente prævenitur, ut quærat. Pastor autem frustra eam quæreret, si quæsita Pastorem ipsa quærere non posset; Sed hoc ei quærenti Pastoris bonitas donat, ut etiam ipsa quærendi Pastoris habeat voluntatem. Quæritur autem, ut quærat, quando illuminatur, ut credat; (inquit *S. Fulgentius.*)

S. Ful. Lib. de incar. & Grat. c. 22.

§. XXXI.

Singularis Gratia ad perseverandum necessaria.

VIII. Credendum est, singularis gratiæ donum ad perseverandum necessarium esse. Eos enim dumtaxat in justitia stare, quos Deus omnipotenti voluntate sua statuit, Apostolus significat Dicens: *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit: Stabit autem: Potens est enim Deus statuere illum.* Idem perfectionem boni operis, id est, perseverantiam in justitia, *usque in diem Christi Jesu*, gratiæ tribuit. Cui consentiens S. Petrus scribit: *Deus autem*

Rom. 14.

Philipp. 1.

1. Petr. 5.

etiam renatis, ac sanctis semper esse implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare „. Concilium denique Tridenti- um Sessione 6. Can. 22. Anathemate percellit eos, ui dixerint: „ Hominem justificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse „. Igitur *Magnum illud usque i finem perseverantiæ donum*, quod nemo se certo abiturum *absoluta & infallibili certitudine* nosse po- :st, absque speciali revelatione, ut eadem sacra Syno- us docet Canone 16, a Deo continuis, ferventis- misque precibus postulemus; quia etsi illud non ossimus absolute promereri, possumus tamen *suppli- ter emereri*, hoc est, possumus impetrare. Deum remus, ut *Det nobis perseverantem in sua voluntate mulatum: Ut faciat nos suis semper obedire mandatis: t nunquam nos a se separari permittat*. Cum metu, Philipp. 2. : tremore salutem nostram operemur. Qui se exi- 1. Cor. 10. imat stare, videat, ne cadat. „ Maneamus in Chri- „ Joan. 15. o, ut maneat Christus in nobis. Fideles simus us- „ Apoc. 2. ue ad mortem, & dabit nobis coronam vitæ. „ Iulla erit excusatio nostra, si non perseveremus, uia nobis vere, dicitur, *Perseverares, si velles*, quam- is bona voluntas ex Dei munere sit, a quo præpa- itur. Ratum denique sit, Donum perseverantiæ non egari nisi ob peccatum. „ Quibus deest tale adjuto- ium, pœna peccati est, „ (inquit *S. Augustinus* .ib. *de Correptione, & Gratia*, Cap. 11,) „ „ Deus *nim* sua gratia semel justificatos non deserit, nisi S. Aug. Lib. de Correp. & Grat. c. 7. rius ab eis deseratur, ut S. Augustinus passim docet; t Concil. Tridentinum Sess. 6. Cap. 11. „ Et Deus, isi illius gratiæ defuerimus, sicut cœpit opus bo- um, ita perficiet operans velle, & perficere „ „. (in- uit idem Concilium, Cap. 13.) „ Verumtamen, qui : existimant stare, videant, ne cadant, & cum ti- nore, ac tremore salutem suam operentur in labo- bus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus, & blationibus, in jejuniis, & castitate: Formidare nim debent, scientes, quod in spem gloriæ, & non-

dum in gloriam renati ſunt, de pugna, quæ ſupereſt cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores eſſe non poſſunt, niſi cum Dei gratia, Apoſtolo
Rom. 8. obtemperent dicenti: *Debitores ſumus non carni, ut ſecundum carnem vivamus; ſi enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini; Si autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis* „ „.

§. XXXII.

Vis omnis merendi bonis operibus ex Gratia Chriſti eſt.

IX. Credendum eſt, vim omnem merendi operibus Juſtorum ex Chriſti gratia ineſſe, „ Chriſtus enim „ Jeſus tamquam caput in membra, & tamquam „ vitis in palmites in juſtificatos jugiter virtutem in„ fluit; quæ virtus bona eorum opera ſemper ante„ cedit, & comitatur, & ſubſequitur, & ſine qua „ nullo pacto Deo grata, & meritoria eſſe poſſent, „ Nemo igitur in ſeipſo glorietur, ſed in Domino, „ Cujus tanta eſt erga omnes homines bonitas, ut „ eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona „.

esu Christi meritum, si bene agendo, & divina
nandata custodiendo usque in finem perseverave-
int. „ Sed quamvis debeatur merces bonis ope- „ Con. Araus. 2. cap. 18.
us, si fiant; Gratia tamen, quæ non debetur, „ S. Aug. Lib.
ecedit, ut fiant. Hinc *Gratia Dei vita æterna* ab „ de Grat. &
ostolo dicitur, non quod meritis non detur, sed „ Lib. Arbit.
ia data sunt & ipsa merita, quibus datur. Non „ c. 6. & Ep.
m nobis parata sunt per nostram sufficientiam, „ 194. alias
l in nobis facta per gratiam, *Cui* ergo *redderet co-* „ 105. ad Sixtum.
iam justus Judex, si non donasset gratiam miseri- „
s Pater? Quomodo esset ista corona justitiæ, „
i præcessisset gratia, quæ justificat impium, „
uomodo ista debita redderetur, nisi prius illa gra- „
ta donaretur? Denique Cum Deus coronat me- „
a nostra, non aliud coronat, quam munera „
; de quo scriptum est: *Qui coronat te in* Psalm. 102.
sericordia, & miserationibus,

§. XXXIII.

Liberum arbitrium Gratiæ cooperatur.

X. Credendum nihilominus est, liberum arbi-
um a Deo motum, & excitatum ad opera bona,
m Dei gratia, & ex ipsa gratia agere, non autem
ere passive se habere, aut moveri *velut inanime quod-*
m, quæ hæresis est damnata a Concil. Trid. Sess.
Canone 4. *Qui* enim *Spiritu Dei aguntur*, ita Rom. 8.
untur, ut agant, & cum egerint illi, a quo agun-
r, gratias agant. Spititus Dei, qui te agit, agenti
jutor est tibi. Ipsum nomen adjutoris præscribit
i, quia & tu ipse aliquid agis. Agnosce, quid po-
as, agnosce quid confitearis, quando dicis, *Adju-* Psalm. 26.
r meus esto, ne derelinquas me, „ Adjutorem utique
invocas Deum. Nemo adjuvatur, si ab illo nihil Rom. 8.
agatur. *Scimus* (inquit idem Apostolus) *quia dili-* S. August. serm. 156.
gentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si non alias 13. de
esses operator, ille non esset cooperator. Cum igi- verbis Apostoli.
tur auditis, *Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi sunt* Ephes. 2.
filii Dei, nolite vos dimittere. Neque enim Temp-
„ lum

„ lum ſuum ſic de vobis ædificat Deus, quaſi de la-
„ pidibus, qui non habent motum ſuum; levantur,
„ abs ſtructore ponuntur. Non ſic ſunt lapides vivi:
„ Et vos tanquam lapides vivi coædificamini in Temp-
„ lum Dei. Ducimini, ſed currite & vos: Ducimini,
„ ſed ſequimini; quia cum ſecuti fueritis, verum erit
„ illud: Quia ſine illo nihil facere poteſtis.

§. XXXIV.

Gratia efficax, & ſanctificans non datur omnibus.

S. Auguſt. Epiſt. 217. alias 107.

XI. Credendum eſt, gratiam efficacem, & *Gratiam*, quæ juſtificat impium, Gratiam fidei, Gratiam regenerationis, Gratiam, ſeu donum perſeverantiæ, uſque in finem, „, „ Non omnibus hominibus dari: Eis, quibus datur, miſericordia Dei gratuita dari: Eis, quibus non datur; juſto Dei judicio non dari „, ut loquitur S. Auguſt. Quare autem illos potius, quam illos liberet, iterum, atque iterum dicimus, nec dicere nos piget: O HOMO, tu quis es, qui reſpondeas Deo? Nec ulla eſt acceptio perſonarum,

ullatenus officere; cum homo excitanti, mo-
, atque adjuvanti gratiæ libere cooperetur, il-
le *Abjicere*, & ei *dissentire possit, si velit*, ut a
. Tr. 1. Sess. 6. Cap. 6. & Can. 4. definitum est.
untas *ergo* libera tanto erit liberior, quanto
or: tanto autem sanior, quanto divinæ mise-
rdiæ, gratiæque subjectior: Libertas enim sine
tia, non est libertas, sed contumacia, „ (in-
. *Aug.* Ep. 157. alias 89.) Omnipotentissimæ
voluntatis, gratiæque efficacis vim ex illa insu-
ilem habentis concordiam cum hominis liber-
. *Anselmus* confirmat, Lib. *de Concordia Præ-*
iæ, & Prædestinationis, Cap. 3. „ Quoniam,
it, quod Deus vult, non potest non esse; cum
t hominis voluntatem nulla cogi, vel prohiberi
essitate ad volendum, tunc necesse est, volun-
em esse liberam, & esse, quod vult „. Sane
æ omnipotentiæ, & voluntatis vis efficacissima,
gens a fine usque ad finem fortiter, & disponens om- Sap. 8.
uaviter, non solum omnia opera nostra in no-
peratur, sed etiam modum eorum, ut quæ ex
a præveniente sunt a voluntate libera, tam libere
, quam si essent a sola voluntate; siquidem *Deus*
habet in potestate sua hominum voluntates, quam
tas; ut S. Augustinus docet. Propterea Deus S. August.
ntatem excitans, in eaque operans, ut ipsa co-
etur, trahit ipsam *Amore* & *voluntate*, facitque,
gis delectet, quod præcipit, quam delectat, quod
lit. Dominus dat benignitatem, sive *suavitatem*
e suæ, & *terra* cordis nostri *dat fructum suum*:
, ut *spiritualis boni delectatione* agamus. Quis vero Alias de
atem lædi putet, cum voluntas agit amando, & divers. 18.
do delectatur, cum „ Sub gratia sanante, ju-
nte, delectante implet legem, quæ non est ei pon-
s, sed decus, nec timenti tormentum, sed amanti
amentum „? (ut loquitur *S. Aug.* Sermone 33.)
si vero *Non volentis, neque currentis, sed miseren-* Rom. 9.16.
Dei, ut ait Apostolus; etsi Gratia „
a suum consummet opus, cui tempus agendi
mper adest... Nec moribus illi *Fit*

Fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis,
Nec quod sola potest, cura, officiove ministri
Exequitur, famulisve vicem committit agendi.

Ut ait *S. Prosper* in Carmine *de Ingratis.*

ratia per e efficax emper congrua est voluntati, quæ Deo trahitur, movetur.

Deus tamen Gratiam suam ita contemperat illis, quos efficaciter vocat, movet, excitat ad bonum, ut illis congrua sit. Unde quamvis Deus multos vocet, „ „ Eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est, ut sequantur. Falsum est autem, si quis dicit: Igitur non miserentis Dei, sed volentis, atque currentis est hominis: Quia nullius Deus frustra miseretur; & non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate, ut frustra ille misereatur, si homo nolit. Cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit congruere, ut vocantem non respuat „ „: non quidem explorando, aut expectando consensum voluntatis, sed efficiendo, & contemperando Gratiam, quomodo illis, quos vocat, aptum est, ut moveantur, & intelligant, sequantur. Illi ergo sequuntur vocationem, *Qui ei capiendæ reperiuntur idonei*; Non quia se ipsos idoneos reddunt, quibus

piratur hoc, & præbetur gratia Dei, non nutu no-
o, & industria, aut operum meritis comparatur:
uia ut sit nutus voluntati, ut sit industria studii,
sint opera charitate ferventia, ille tribuit, ille lar-
:ur „„. Verba sunt *S. August.* loco mox indicato.
„„ Auxilio *itaque*, & munere Dei non aufertur li-
rum arbitrium, sed liberatur; ut de tenebroso lu-
lum, de pravo rectum, de languido sanum, de im-
udente sit providum: „„ (inquit *Cælestinus I.* sive
us Auctor Collectionis Sententiarum de Gratia, &
ero Arbitrio ad Gallos Episcopos adjunctarum.)
ut ait *S. Prosp.* in Responsione ad Capitula Gallo-
m, Cap. 15. „„ Arbitrium hominis gratia Dei non
olet, sed adolet; & ab errore in viam revocat,
reducit; ut, quod sua libertate erat pravum,
iritu Dei agente sit rectum „„.

Liberum arbitrium gratia per se efficaci non aufertur, sed liberatur.

§. XXXVI.

Totum Deo tribuendum.

XIII. Denique quamvis liberum arbitrium per gra-
m a Deo excitatum, motum, adjutum, ipsi co-
eretur; totum tamen Deo tribuendum est: non
eo ex parte, & homini ex parte, sed *Humilis sit, &*
vota confessio, & detur totum Deo; ut sæpe repetit
August. Cum enim *Nemo habeat de suo, nisi menda-*
m, & peccatum, (ut docet Arausicana Synodus II.)
nullo gloriandum est, quando nostrum nihil sit. Quam
Cypriani Sententiam *S. August.* contra Gratiæ hostes
otulit. Quidquid sumus, Dei misericordia sumus;
idquid ex nobis sumus, mali sumus. Quidquid
ni habet homo, non habet nisi ab illo, qui
ine bonum nostrum est. „„ Non partim gratia,
rtim liberum arbitrium, sed totum singula ope-
individuo peragunt, (*inquit S. Bernardus.*) To-
n quidem hoc, & totum illa: Sed ut totum in
), sic totum ex illa. Igitur, qui recte sapiunt,
plicem confitentur operationem: non quidem
eri arbitrii, sed divinæ Gratiæ in ipso, sive de
o. Prima creatio; secunda reformatio; tertia est

L. de Dono persev. c. 5. Enchirid. cap. 32. S. Cyprian. lib. 3. Testim. ad Quirinum.

S. Ber. L. de Grat. & lib. Arb. c. 14.

Triplex operatio divinæ gratiæ.

con-

consummatio. Primo namque in Christo creati in libertatem voluntatis; secundo reformamur per Christum in Spiritum libertatis; cum Christo deinde consummandi in statum æternitatis... Cum igitur consummatio fieri habeat de nobis, sive etiam in nobis, non autem a nobis; creatio vero facta sit, & sine nobis; sola, quæ nobiscum quodammodo fit propter consensum voluntarium nostrum, in merita nobis reputabitur reformatio. Sed Deus auctor est meriti, qui & voluntatem applicat operi; & opus explicat voluntati „ „. Agnoscamus igitur infirmitatem, & impotentiam nostram: Quidquid boni cogitamus, dicimus, operamur, ad Deum auctorem referamus, a quo est omne bonum, & datum optimum. „ „ Ipsa est enim gratia beneficii Dei prima, redigere nos ad confessionem infirmitatis, ut quidquid boni possumus, quidquid potentes sumus, in illo simus, ut qui gloriatur, in Domino glorietur, (inquit *S. August.* Enarratione in Psalmum 38.) Cum enim Deus operetur in nobis velle, & operari pro bona voluntate, „ „ Hæc sanctis causa est tremendi, atque metuendi, ne ipsis operibus pietatis elati, deserantur ope

Deus voluntatem applicat operi, opus explicat voluntati.

Primum gratiæ beneficium, redigere nos ad confessionem

Præterea, si boni aliquid expectandum sit, num-
iam animus rei magnitudine, quam exoptat, fran-
:ur; sed erigit sese, atque confirmat, sæpe illud
gitans, nihil esse, quod ab omnipotente Deo effici
on possit. Hac igitur fide præcipue munitos nos esse
oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proxi-
orum usum, & utilitatem edenda sunt; vel cum a
eo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum
se Dominus docuit, Matth. 17. *Si habueritis fidem
ut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc il-
:; & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* De al-
:o S. Jacob. scribit Epistolæ catholicæ cap. 1. *Si quis
strum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omni-
s affluenter, & non improperat; & dabitur ei. Postu-
autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis
fluctui maris, qui a vento movetur, & circumfertur.
on ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid a Do-
no.* Fides igitur impetrat, quod lex imperat. „ „ Si
les deficit, ratio perit. Quis enim orat, quod non
edit? Unde & Apostolus, cum ad orandum exhor-
etur, ait: *Omnis, quicunque invocaverit nomen Do-
ni, salvus erit.* Et ut ostenderet fidem fontem esse
ationis, nec posse ire rivum, ubi caput aquæ sic-
tur, adjunxit: *Quomodo autem invocabunt, in quem
n crediderunt?* Ergo ut oremus, credamus; & ut
sa non deficiat fides, qua oramus, oremus. Fides
ndit orationem, fusa oratio fidei impetrat firmita-
m „ „. Sed præsertim spem in misericordiam Dei
igit fides, qua ipsum omnipotentem credimus.
„ Credamus ergo in eum, & omnia nobis de ipsius
isericordia promittamus, quia omnipotens est:
eo in Deum Patrem omnipotentem credimus. Ne-
o dicat: Non mihi potest dimittere peccata. Quo-
odo non potest omnipotens? Sed dicis: Ego mul-
m peccavi. Et ego dico: Sed ille omnipotens est.
tu: Ego talia peccata commisi, unde liberari, &
andari non possum. Respondeo: Sed ille omni-
tens est. Videte, quid ei cantetis in Psalmo: *bene-
: anima mea, Domino, & noli oblivisci omnes retri-*

Fides de omnipotentia Dei orationem format, spem erigit, ad humilitatem, ad amorem Dei, ad gratiarum actionem nos instituit.

Rom. 10.

S. August. serm. 152 alias 56. de Verbis Domini S. Aug. serm. 213. alias de Temp. 119.

Psalm. 102.

butiones ejus: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Ad hoc nobis est ejus omnipotentia necessaria ,,. (inquit *S. Aug.*)

Præterea, hæc fides ad omnem animi modestiam, & humilitatem nos instituit. Unde Princeps Apostolorum Epistolæ 1. Cap. 5. *Humiliamini*, inquit *sub potenti manu Dei*, qui nimirum superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Monet insuper, non esse trepidandum, ubi nulla est timendi ratio; sed unum Deum timendum esse, Regem Regum, & Dominum dominantium, in cujus potestate nos ipsi, & omnia nostra posita sunt: Unde Salvator noster Lucæ 12. *Ostendam vobis*, inquit, *quem timeatis: Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis; hunc timete.*

Utimur denique hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda, celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non Lucæ 1. potest, quin sæpius exclamet: *Fecit mihi magna, qui potens est.*

§. XXXVIII.

„ tus est Filius, & cum quo illi communis est idem
„ Spiritus. Cum igitur ait Dominus: *Si opera non fe-* Joan. 15.
„ *cissem, quæ nemo alius fecit*, non ad Filium, & Spi-
„ ritum sanctum retulit; quasi non sint illis operi-
„ bus cooperati; sed ad homines, a quibus legun-
„ tur multa facta miracula, & tamen a nullo, quæ
„ Filius fecit. Et quod ait Apostolus de Spiritu S.
„ *Omnia autem hæc operatur unus, atque idem Spiritus*, 1. Cor. 12.
„ non ideo dictum est, quasi non ei cooperetur
„ Pater, & Filius, sed quia in his operationibus non
„ sunt multi; sed unus Spiritus, & in diversis suis
„ operationibus non est a se ipso diversus. Sic Patrem
dixisse credimus: *Tu es Filius meus dilectus, in te com-
placuit mihi*: Et tamen huic miraculo vocis de cælo
sonantis cooperatos esse Patrem, & Filium agnosci- Matth. 17. Lucæ 3.
mus. Eodem modo cum rectissime dicamus, non Pa-
trem; sed Spiritum S. super mare ambulasse;
illud tamen opus tanti miraculi, Patrem, & Spiritum
S. cooperatos esse, quis abnuat? Sic & solum Filium
vere dicimus suscepisse carnem, non Patrem, aut
Spiritum sanctum; & tamen hanc Incarnationem ad
solum Filium pertinentem, quisquis negat coopera-
tum Patrem, aut Spiritum sanctum, non recte sa-
pit. Item dicimus, nec Patrem, nec Filium, sed so-
lum Spiritum sanctum, & in columbæ specie, & in
linguis velut igneis apparuisse, & dedisse pronuntiare
illis, in quos venerat, multis, & variis linguis mag-
nalia Dei: A quo tamen miraculo ad Spiritum san-
ctum pertinente, cooperationem Patris, & Verbi
unigeniti separare non possumus. „ Ita singulorum
„ quoque in Trinitate opera Trinitas operatur, uni-
„ cuique operanti cooperantibus duobus, conve-
„ niente in tribus agendi concordia, non in uno de-
„ ficiente efficacia peragendi. „ (inquit S. August.
Serm. 71. alias 11. *de Verbis Domini*, Cap. 16.)

2. *Creatorem* cæli, & terræ profitemur Deum; Deus ex nihilo mundum condidit.
quia mundum, cæli, terræque compages, ex nihilo
condidit, non ex materia aliqua sibi coæterna, quam
ipse non fecerit; idque nulla vi, aut necessitate coa-

ctus, sed sua sponte, & voluntate. Neque vero ulla alia fuit causa, quæ Deum ad opus creationis impelleret, nisi ut bonitatem suam cum rebus, quæ ab ipso essent effectæ, communicaret. Nullius enim rei indiget, qui per se beatissimus est. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* (inquit Propheta.) Quemadmodum autem sola suæ bonitatis propensione mundum condidit, ita non exemplum aliquod, aut formam extra se positam imitatus est in creatione rerum; sed rerum omnium creandarum rationes intelligibiles, vivas, æternas, incommutabiles, seu præformatas, & descriptas in mente sua, in arte sua; in Verbo suo imagines, atque exemplaria, quæ in ipsa arte divina unum sunt, intuitus, ac veluti imitatus, summa sapientia, & infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum universitatem in principio procreavit. *Ipse* enim *dixit, & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt.* De Ideis illis, seu exemplaribus rerum in mente supremi Artificis Dei, seu in Verbo divino existentibus, illud *S. Joannis* oraculum: *Quod factum est, in ipso vita erat.* S. Aug. interpretatur Tractatu 1. in Joannem.

Psalm. 15.

Omnium rerum exemplaria in arte, ac mente Dei.

Psalm. 32.

Joan. 1.

S. August.

ıon continuo vita sunt; sed quidquid factum est, n illo est. Terram vides, est in arte terra: Cœ- vides, est in arte cœlum: Solem, & Lunam vi- sunt & ista in arte; sed foris corpora sunt, in vita sunt „ „.

Deus omnium Creator est, quamvis creaturas plurimas ex aliis producat.

uamvis porro Deus creaturas plurimas ex aliis iderit, atque etiamnum producat, illarum ni- ninus Creator proprie, vereque appellatur; tum materiam, qua constant, ex nihilo produxit in a rerum molitione; tum quia, quod homines at, illorum Animas e nihilo quotidie creat, & ıdo corporibus infundit; tum quia in rerum idiana productione per causas secundas, quibus- efficiendi vim, causæque dignitatem communi- materia non indiget, circa quam agit, & ex qua as educit, nec ab ea ullo modo dependet ejus atio. Hinc eamdem actionem, qua homo gigni- . *August.* creationem vocat, quatenus a Deo est, rationem vero quatenus ab homine est. Sic L. 4. *Cont. Jul.* C. 8. „ „ Qui nondum, *inquit*, parvuli utuntur voluntatis arbitrio, eo volente ıerantur, quo creante generantur „. Et l. 1. uptiis, & Concupiscentiis, C. 1. „. Ex maribus, minis Deus homines creat. Tum libro 11. De a, & ejus origine, Cap. 3. „ Creatura omnis, t, ex Deo, sed creante vel ex nihilo, vel ex o, non autem gignente, vel producente de se. Et alibi: „ Nascuntur homines homine gener- Deo creante, peccato inficiente, diabolo pos- te „.

Cœli, & Terræ nomine quid intelligendum in primo Symboli Articulo. Psalm. 8. Gen. 5.

li, & *Terræ* Creatorem credere nos profi- r Deum, his nominibus intelligentes, & si- cantes, quidquid cœlum, & terra complectun- Jam præter cœlos, quos *opera digitorum* ejus Pro- ı appellavit, lucem etiam, splendoremque, Lunæque, & cæterorum Syderum ornatum it, ut diem, ac noctem dividerent, essentque na, & tempora, & dies, & annos. In cœlo spiritualem naturam, scilicet Angelos innu-

 mera-

merabiles ex nihilo creavit Deus, qui ipſi miniſtrarent, & aſiſterent. Hinc de Filio Dei Apoſtolus ad Coloſſenſes ſcribens, Cap. 1. ait: *Quoniam in ipſo condita ſunt univerſa in cœlis, & in terra, viſibilia, & inviſibilia, ſive Throni, ſive Dominationes, ſive Principatus, ſive Poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt.* Terram porro ſuper ſtabilitatem ſuam fundatam Deus verbo ſuo juſſit in medio Mundi conſiſtere, effecitque, ut aſcenderent montes, & deſcenderent campi in locum, quem fundavit eis; ac ne aquarum vis illam inundaret, terminum poſuit, quem non tranſgredientur, neque convertentur, operire terram. Deinde non ſolum arboribus, omniqueaborum, & florum varietate conveſtivit, atque ornavit, ſed innumeris etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, & aerem, ita etiam terras complevit. Poſtremo ex limo terræ condidit hominem, *Dei in manu pro matrice uſum*, ut *Baſilius Seleucienſis* loquitur; & *Inſuflavit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem.* Hæc omnia cœli, & terræ verbis intelligenda ſunt, quæ Propheta hac

Gen. 2.

ıvisibilium, spiritualium, & corporalium; quia sua ›mnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & orporalem, Angelicam videlicet, & mundanam; ac leinde humanam quasi communem ex spiritu, & orpore constitutam „ „.

§. XXXIX.

Quid de Angelis sentiendum.

Angelos Spiritus esse, fides docet. Psalm. enim 103. scriptum est: *Qui facis Angelos tuos Spiritus.* Et ab Apostolo, *Administratorii Spiritus* appellantur. Incorporei sunt, immortales, invisibiles; ›inguntur tamen, & sculptis imaginibus, ut homines repræsentantur, quia in humana forma ad temus assumpta hominibus apparuerunt, cum ad eos nissi sunt a Deo. Magno illos esse numero certum st, id enim sacræ Litteræ nos docent, Danielis 7. *Aillia millium ministrabant ei, & decies millies centena villia assistebant ei.* Et Apoc. 5. *Et erat numerus eorum villia Millium.* Quanta sit eorum multitudo, pro erto non habetur: Infinitam non esse certum est. cientia eminenti præditos esse S. Script. testatur 2. Leg. 14. *Tu, Domine, mi Rex, sapiens es, sicut habet apientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.* Cogitationes tamen hominum minime noverunt, quia hujusmodi cognitio Dei propria est, qui *scrutatur renes, & corda*: Qui *Finxit singillatim corda orum, & intelligit omnia opera eorum*: & *Novit abscondita cordis.* De quo, & 3. *Regum*, Cap. 8. Salonon ait: *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.* De quo, & Apostolus ad Hebræos 4. *Vivus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Et non est ulla creatura nvisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda, & aperta sunt oculis ejus.* Hinc Apostoli orantes dixerunt:

Angeli Spiritus sunt.

Hebr. 1.

Magnus Angelorum numerus.

Angelorum scientia eminens.

Cogitationes cordiũ non cognoscunt.

Psalm. 7.

Psalm. 32.

Psalm. 43.

Actor. 1. *Tu, Domine, qui corda nosti omnium, &c.* Potentes sunt, magnaque vi pollent, ut S. Rex David significat his verbis: *Potentes virtute, facientes verbum illius.*

Angelorum pernicitas.

Quamobrem sæpe in sacris Litteris *Virtutes* & *Exercitus Domini* appellantur. Pernicitatis sunt incredibilis, & minimo temporis spatio ad quælibet locorum intervalla raptim feruntur, & eo quidem modo, quem ne adumbrare quidem cogitando possumus, nedum oratione, aut argumentis assequi. Hinc *Tertullianus* Apologetici Cap. 22. de Angelis ait: „ Omnis „ Spiritus ales, hoc est, Angeli, & Dæmones. Igitur „ momento ubique sunt. Totus orbis illis locus unus. „ Quid ubi geratur tam facile sciunt, quam enun„ tiant „. Hinc alis instructi pinguntur Angeli, quibus & sanctorum Spirituum fervor, & velocitas ad Dei mandata exequenda adumbratur; maximeque ad orationes nostras *ambitioso famulatu, ac ministerio* ad Deum pervehendas, ut loquitur *S. Hilarius*; nec preces tantum, sed & cætera pietatis opera. Quo spectat illa scalæ Jacob cœlitus repræsentatæ expositio, & per eam ascendentium infatigabili alternatione Angelo-

Hominum preces Deo offerunt.

§. XL.

Angeli in Gratia conditi.

II. Cum Gratia conditos Angelos omnes colligitur ex eo, quod sacræ Litteræ de Diabolo testantur, quod *in veritate non stetit*; & ex iis, quæ ab *Ezechiele* de diabolo figurate dicta sub persona Regis Tyri, Patres plerique, & universa Theologorum Schola interpretantur. *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis Paradisi Dei fuisti; omnis lapis pretiosus operimentum tuum... Aurum opus decoris tui... Tu Cherub extentus, & protegens, & posui te in Monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.* Deus igitur Angelos „ „ cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærerent, creavit, simul eis condens naturam, & largiens gratiam; ut loquitur *S. August.* Lib. 12. *de Civitate Dei*, Cap. 9. „ „ Si *enim* boni Angeli fuerunt prius sine bona voluntate, eamque in se ipsis, Deo non operante, fecerunt; ergo meliores a se ipsis, quam ab illo facti sunt? Absit. Quid enim erant sine bona voluntate, nisi mali? Aut si propterea non mali, quia nec mala voluntas eis inerat, certe nondum tales, nondum tam boni, quam esse cum bona voluntate cœperunt. Aut si non potuerunt se ipsos facere meliores, quam eos ille fecerat, quo nemo melius quidquam facit; profecto & bonam voluntatem, qua meliores essent, nisi operante adjutorio Creatoris habere non possent... Confitendum igitur est, cum debita laude Creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici; Quod Charitas diffusa sit in eis per Spiritum sanctum, qui datus est eis; nec tantum hominum, sed primitus præcipueque Angelorum bonum esse, quod scriptum est: *Mihi, adhærere Deo, bonum est* „ „.

Joan. 8.

Ezech. 28.

Angeli non potuerunt se ipsos facere meliores.

Psalm. 72.

§. XLI.

Sanctorum Angelorum pugna cum malis. Quodnam istorum peccatum.

Dan. 10. & 12. Jud. ver. 9. Apoc. 12. Tob. 3. &c. Dan. 8. & 9. Lucæ 1.

III. Tria dumtaxat sanctorum Angelorum nomina ex Scriptura sacra novimus, *Michaelis*, *Raphaelis*, *Gabrielis*. Prælium magnum in cœlo factum *S. Joannes* Apocalypsis 12. commemorat. *Michael, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone* (id est, cum Angelorum perduellium principe, cui *Lucifero*, & *Beelzebub* nomen:) *& draco pugnabat, & Angeli ejus, & non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cœlo. Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui seducit universum orbem; & projectus est in terram, & Angeli ejus cum illo missi sunt. Et audivi vocem magnam in cælo dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus; quia projectus est Accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die, ac nocte.* Michael, cujus nomen significat, *Quis ut Deus?* ejusque sancti Commilitones Deo subjecti, gratiasque pro acceptis donis divinæ

Angeli sancti Lucife-

Illud superbiæ diabolicæ crimen dilucide *S. Gregorius magnus* explicat Lib. 34. *Moralium*, Cap. 17. „ „ Ei, *inquit*, a quo conditus fuerat, subesse despexit. Ita enim Deus super omnia est, ut ipse sub nullo sit: Leviathan vero iste ejus celsitudinis culmen aspiciens, jus perversæ libertatis appetiit, ut & præesset cæteris, & nulli subesset, dicens: *Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo*. Cujus eo ipso similitudinem perdidit, quo esse ei superbe similis in celsitudine concupivit. Qui enim charitatem ejus imitari debuit subditus, ambiit ejus celsitudinem, & hoc, quod imitari poterat, amisit elatus. Celsus nimirum esset, si ei, qui veraciter celsus est, inhærere voluisset. Celsus esset, si participatione veræ celsitudinis contentus fuisset. Sed dum privatam celsitudinem superbe appetiit, jure perdidit participatam. Relicto enim eo, cui debuit inhærere, principio, suum sibi appetiit quodammodo esse principium. Relicto eo, qui vere illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse judicavit; & tanto magis intra se cecidit, quanto magis se contra gloriam sui Conditoris erexit „ „. Superbiam proprium primumque diaboli peccatum fuisse perspicue significat Apostolus 1. *Timotheum* 3. cum *neophytum* ad Episcopatum provehi vetat, *Ne in superbiam elatus, in judicium incidat Diaboli*. Superbiam, casumque Diaboli, invidia felicitatis humanæ secuta est: Qua *Invidia mors intravit in mundum*.

Primum malorum Angelorum peccatum, superbia.

Isaiæ 14.

Sap. 2.

§. XLII.

Mali Angeli in infernum detrusi.

IV. Superbiæ igitur merito, ex altissimi cœli sedibus deturbati dæmones, in infernum detrusi sunt, æternas defectionis suæ pœnas luituri. De quibus *S. Petrus*, 2. Epistolæ suæ Cap. 2. scribit: *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit; sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari*. Et *S. Judas* Apostolus in Epistola sua Canonica: *Angelos vero*, inquit, *qui non servaverunt suum*

principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit. Dæmones igitur omnes in tartara sunt præcipitati, ibidem *igne æterno* cruciandi, *qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus.* Non tamen inferis sic addicti sunt, & affixi dæmones, ut inde tamquam e carcere numquam exeant ante ultimum judicii diem. Nam constat, plurimos permittente Deo per aera discurrere, ibique sedem suam constituere ad hominum exercitationem, & infestationem. Unde a *S. Paulo* diabolus vocatur *Princeps potestatis aeris hujus*; cui scilicet subjecti sunt, & obsequuntur dæmones, qui in aere degunt. Et apud *S. Lucam* iidem illi, cum se ex obsessis corporibus exturbandos viderent a Christo, *Rogaverunt illum, ne imperaret illis, ut in Abyssum irent.* Quo nomine tartara, inferosque designant. Qui vero in aere isto caliginoso versantur, quamvis actu non alligentur igne tartareo, tamen ex hoc ipso, quod sciunt, illam alligationem sibi deberi, seque sempiternis ignibus destinatos, non minuitur illorum pœna, sicut nec gloria beatorum Angelorum, qui e cœlo ad nos [redacted]

Plures in aere dæmones ad hominum exercitationem & infestationem.

Ephes. 2.

Lucæ 8.

Sua semper ferunt tormenta.

:et *Seraphim*, *Cherubim*, *Thronos*, *Dominationes*, *Vir-utes*, *Potestates*, *Principatus*, *Archangelos*, & *Ange-os*. *Seraphim* ab igneo charitatis ardore appellantur. *Cherubim* a multitudine scientiæ. *Throni*, ob celsitu-linem, & quod in eis Deus sedeat, singularique mo-lo requiescat. *Dominationes*, quod mira potentia præ-eminent, eisque cæteri Ordines inferiores ad obedien-lum subjecti sint. *Virtutes*, ob firmitatem, & vigo-rem; & quod per eos signa, & miracula frequentius iant. *Potestates*, quia hoc potentius cæteris in suo Or-line perceperunt, ut eorum ditioni dæmones subje-ti sint, eorumque potestate comprimantur, ne ho-ninibus tantum noceant, quantum volunt. *Principa-tus*, quod inferioribus Ordinibus ad explenda divina ninisteria præsint. *Archangeli*, qui Mysteriorum di-rinorum conscii, nonnisi maxima nuntiant, & Ange-is præsunt. *Angeli*, qui minima. Angeli commune iomen est, non naturæ, sed officii. Singulos vero bea-orum Spirituum Ordines Deum, Christumque pro-prio sibi amore diligere, *S. Bernardus* ostendit, Ser-none 19. in Cantica.

Hierarchi. Greg. Hom. 34. in Ev. Isid. 6. Orig. Bern. lib. 5. de Consid. & serm. 15. in Cant.

§. XLIV.

Angelus Custos cuique homini a Deo præpositus.

VI. *Omnes sunt administratorii Spiritus, in ministe-rium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, ut tradit Apostolus ad Hebræos scribens, Cap. 1. Suum cuique homini a Deo præpositum Angelum Custo-dem, maxime vero Fidelibus, Patres summo consen-su docent, Christianumque istud Dogma certo colli-gitur ex verbis Christi, Matth. 18. *Videte, ne contem-natis unum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* Et ex Actorum 12. ubi scriptum est: *S. Petro*, postquam ex carcere liberatus est, ostium pulsante, di-xisse, qui domi tunc erant, *Angelus ejus est.* Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu na-tivitatis ad sui custodiam Angelum deputatum. *An-gelis*

Tert. lib. de Anima c. 53. Orig. Hom. 20. in Num. Homil. 8. in Jos. Hom. 1. in Psal. 37. Eus. lib. 13. de præpar. Evan. c. 17. S. Basil. in Psal. 48. & l. 3. contr. Eunom. S. Greg. Nyss. lib. de Vita Moysis. S. Ambr. in Psal. 38. &

„ necessitas videretur: Non tam multiplex nobis cu-
„ stodia, nisi ob multiplices insidias, poneretur.

§. XLV.

De Hominis Creatione. Homo creatus immortalis.

I. Hominem propter se, ut cætera hominis gratia, Deus ex limo terræ postremum omnium operum suorum condidit. Hujus excellentiam demonstrat ipsa procreandi ratio aliter atque in aliis instituta. Nam ad aliorum productionem solo usus imperio, *Dixit, & facta sunt, mandavit, & creata sunt.* Psalm. 32. Ubi ad creationem hominis ventum est, consultationem adhibet, ac de eo creando veluti deliberat. Quod *Tertullianus* Libro 2, *contra Marcionem* Cap. 4. eleganter expressit: „ „ Quis dignius, *inquit* incolere opera Dei, quam ipsius imago, & similitudo? Eam quoque bonitas, & quidem operantior operata est, non imperiali verbo, sed familiari manu, etiam verbo blandiente præmisso: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, Bonitas dixit, bonitas finxit ho-

mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Et postea: *Corpus mortuum est propter peccatum; spiritus vero vivit propter justificationem.* Hinc in Africana Synodo jure optimo damnatus est Pelagianorum error, asserentium: „ „ Adam primum hominem mortalem factum, ita ut, sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ „ „. Eumdemque errorem damnavit Concilium Tridentinum Sessione 5. Can. 1. „ Corpus igitur Adami ante peccatum, & mortale secundum aliam, & immortale secundum aliam „ causam dici poterat: id est, mortale quia *poterat mori*: Immortale, quia *poterat non mori.* Aliud est enim „ *non: posse mori*: sicut quasdam naturas immortales „ creavit Deus: aliud est autem *posse non mori.* Secundum quem modum primus creatus est homo immortalis; quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ... Mortalis ergo erat conditione „ corporis animalis, immortalis autem beneficio Conditoris „. (Verba sunt *S. August.* Lib. 4. *de Genesi ad Litteram*, Cap. 25.)

Rom. 5.

Error Pelagii.

Can. 1. ex iis, qui sub Milevitanæ Synodi nomine sunt editi.

§. XLVI.

Homo ad imaginem Dei conditus. In quo sita sit divina imaginis ratio.

II. Quod autem ad Animam pertinet natura sua spiritualem, ac proinde immortalem, ad imaginem, & similitudinem suam Deus hominem creavit: *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Cujus imaginis ratio in mente potissimum posita est, qua Deum ipsum potest cognoscere, necnon in voluntate, & libero arbitrio, quo ipsum potest amare, & ad illius similitudinem, virtutum coloribus in sese exprimendam, tendere, & eniti. Datum est homini liberum arbitrium, quo mereri posset, vel demereri; sicque beatitudinis capax esset, vel miseriæ. Quod enim sui liberum non est, quo pacto ei bonum, vel malum imputatur? „ Excusat nempe utrum-

Liberum hominis arbitrium.

Ubi necessitas, non est libertas.

„ rumque necessitas. Porro ubi necessitas est, libertas „ non est: ubi libertas non est, nec meritum, ac per „ hoc nec judicium „. (inquit *S. Bernardus* Lib. *de Gratia, & libero Arbitrio.* Cap. 11.) „ Hinc est, „ quod insanis, infantibus, itemque dormientibus, „ nihil, quod faciunt, vel bonum, vel malum imputa„ tur. Quia nimirum sicut suæ non sunt compotes „ rationis, sic nec usum retinent propriæ voluntatis, „ ac per hoc nec judicium libertatis. Cum igitur vo„ luntas nihil liberum habeat nisi se, merito non ju„ dicatur nisi ex se. Siquidem, nec tardum inge„ nium, nec labilis memoria, nec inquietus appeti„ tus, nec sensus obtusus, nec vita languens, „ reum per se statuunt hominem, sicut nec con„ traria innocentem; quia hæc necessario, ac præ„ ter voluntatem posse provenire probantur. „ „ So-

S. Ber. Lib. de Grat. & lib Arb. c. 8.

la ergo voluntas, quoniam pro sui ingenita libertate, aut dissentire sibi, aut præter se in aliquo consentire, nulla vi, nulla cogitur necessitate; non immerito justam, vel injustam, beatitudine, seu miseria dignam, ac capacem creaturam constituit; prout scilicet

ndata servare, conservabunt te... apposuit tibi aquam, ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Cum tur triplex sit nobis proposita libertas, a peccato, niseria, a necessitate: „ „ Hanc ultimo loco posi- n contulit nobis in conditione natura; (*inquit* S. rnardus,) in primam restauramur a gratia, media bis reservatur in patria „. Prima *Libertas naturæ*, cunda libertas *gratiæ*, tertia *vitæ*, *vel gloriæ* dici po- t: „„ Primo nempe in liberam voluntatem, ac volun- iam libertatem conditi sumus nobilis Deo creatura: cundo reformamur in innocentiam, nova in Christo eatura: tertio sublimamur in gloriam, perfecta in ritu creatura. Prima ergo libertas habet multum noris, secunda plurimum etiam virtutis: novissima mulum jucunditatis. Ex prima quippe præsta- us cæteris animantibus; in secunda carnem; per tiam mortem subjicimus „ „.

§. XLVII.

Primus Homo in Gratia, & Justitia originali creatus.

III. Accidentia quædam ornamenta, & comple- enta divinæ similitudinis in homine erant Gratia, & stitia originalis, in qua Deus hominem condidit, nnes motus animi, atque appetitiones ita in eo mperans, ut rationis imperio numquam non pare- nt: nec non dominium in cætera omnia animantia; *cit Deus hominem rectum.* Et *Vestivit illum virtute*; Eccl. 7. que *In sanctitate, & justitia* constituit, ut docet Eccli. 17. Synodus Tridentina Sessione 5. Can. 1. Quin, præter Gratiam sanctificantem, præveniente, adjuvante actuali Gratia donatus est, sine qua eo bono, quo factus fuerat rectus, perseverare n posset. Verum Gratia medicinali integra na- ra opus non habuit, qua in isto naturæ lapsæ sta- indigemus. Gratiam habuit, & quidem „ „ Magnam, d disparem, (*inquit* S. Augustinus) Ille in bonis erat, æ de bonitate sui Conditoris acceperat... Sancti ro in hac vita, ad quos pertinet hæc liberationis atia, in malis sunt, ex quibus clamant ad Deum:

Qualis gratia hominis innocentis. S. Aug. lib. de Cor. & Grat. c. 11.

Matth. 6. *Libera nos a malo.* Ille in illis bonis Christi morte non eguit: istos a reatu & hæreditario, & proprio illius Agni Sanguis absolvit. Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti, cum dicunt:
Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, atque in tali certamine laborantes, ac periclitantes, dari sibi pugnandi, vincendique virtutem per Christi Gratiam poscunt. Ille vero nulla tali rixa de se ipso adversus se ipsum tentatus, atque turbatus, in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur. Proinde etsi non interim lætiore nunc, verumtamen potentiore gratia indigent isti... „ Istam Gratiam non habuit homo primus, qua numquam vellet esse malus: „ sed sane habuit, in qua si permanere vellet, numquam malus esset, & sine qua etiam cum libero ar- „ bitrio bonus esse non posset, sed eam tamen per

Primævi status illius felicitatem describit idem *S. August.* lib. 14. *de Civit. Dei*, cap. 26. „ „ Vivebat, *inquit*, homo in Paradiso, sicut volebat, quamdiu hoc volebat, quod Deus jusserat; vivebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus; vivebat sine ulla egestate; ita vivere semper habens in potestate. Cibus aderat, ne esuriret; lignum vitæ, ne illum senecta dissolveret: nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ullas molestias ullis ejus sensibus ingerebat. Nullus intrinsecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinsecus. Summa in carne sanitas; in anima tota tranquillitas. Sicut in Paradiso nullus æstus, aut frigus; sic in ejus habitatore nulla ex cupiditate, vel timore accedebat bonæ voluntatis offensio. Nihil omnino triste, nihil inaniter lætum: gaudium verum perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: atque inter se conjugum fida ex honesto amore societas; concors mentis, corporisque vigilia, & mandati sine labore custodia. Non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat invitum. *Erat in illo statu* Devitatio tranquilla peccati, qua manente nullum omnino malum, quod contristaret, irruebat „ „.

Primævi status felicitas.

Cap. 20.

§. XLVIII.

Primi Hominis lapsus.

IV. Ab hoc felici statu cecidit homo, violando præceptum, quo illi prohibuerat Deus, ne de fructu arboris boni, & mali comederet. Malus non erat secundum se fructus ille, non arbor mala, quam Deus creaverat: „ „ Sed obedientia commendata est in præcepto, quæ virtus in creatura rationali mater quodammodo est omnium, custosque virtutum; quandoquidem ita facta est, ut ei subditum esse sit utile; perniciosum autem, suam, non ejus, a quo creata est, facere voluntatem. Hoc itaque de uno cibi genere edendo, ubi aliorum tanta copia subjacebat, tam leve præceptum ad observandum, tam breve

Primi hominis inobedientia divino præcepto.

ad memoria retinendum, ubi præſertim nondum voluntati cupiditas reſiſtebat. quod de pœna tranſgreſſionis poſtea ſubſecutum eſt, tanto majore injuſtitia Cap. 12. violatum eſt, quanto faciliore poſſet obſervantia cuſtodiri „ „. (*inquit* S. Auguſtinus.) Vitium porro, quo homo interius depravatus eſt, ut in apertam inobedientiam laberetur, ſuperbia fuit. „ „ Non enim ad malum opus pervenitur, niſi præceſſit mala voluntas. Porro malæ voluntatis initium, quod potuit eſſe, niſi ſuperbia? *Initium* enim *omnis peccati ſuperbia.* Quid eſt autem ſuperbia, niſi perverſæ celſitudinis appetitus? Perverſa enim celſitudo eſt, deſerto eo, cui animus debet inhærere principio, ſibi quodammodo fieri, atque eſſe principium. Hoc fit, cum ſibi nimis placet. Sibi vero ita placet, cum ab illo bono incommutabili deficit, quod ei magis placere debuit, quam ipſe ſibi „ „. Quamvis & in illo peccato uno plures peccati ſpecies poſſint intelligi. Nam „ & ſuperbia eſt illic, quia homo in ſua potius eſſe „ quam in Dei poteſtate dilexit; & ſacrilegium, quia „ Deo non credidit; & homicidium, quia ſe præcipita-

Apertam ejus inobedientiam ſuperbia præceſſit.

Eccl. 10.

Cap. 13.

In uno Adami peccato multæ peccati ſpecies.

§. XLIX.

Deus hominem extra statum Gratiæ, & justitiæ originalis creare potuit.

V. Eo porro majores gratias Deo habere debuit homo, cum illa integritate, justitia, sanctitate, sapientia, summaque boni agendi, & peccati vitandi facilitate conditus, quod in alio statu, & sine eximiis illis dotibus, ac donis Deus illum creare potuit. „ Quamvis *enim* ignorantia, & difficultas essent hominis „ primordia naturalia; nec sic culpandus Deus, sed „ laudandus esset, (*inquit S. August.* lib. 1. *retractationum*, cap. 9.) Hinc summi Pontifices *S. Pius V. Gregor. XIII. Urbanus VIII. & Innocentius .X.* has *Michaelis Baji* Propositiones damnarunt.

Possibilis status naturæ puræ.

22. *Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis.*

27. *Integritas conditionis non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.*

33. *Deus non potuit ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.*

Michaelis Baji propositiones damnatæ.

Rejicienda igitur & *Jansenii* Yprensis Episcopi doctrina, qui prædamnatas *Baji* propositiones temere propugnavit, statum Naturæ puræ impossibilem esse contendens, id est, statum, in quo homo sine Gratia & justitia originali conditus esset, ignorantiæ, miseriis hujus mortalis vitæ, ipsique morti obnoxius. Gratis a Deo collata fuisse primo homini illa dona, quis vere Catholicus negare possit? Erant igitur indebita; alioqui *Gratia jam non esset gratia.* Si indebita, creari sine illis potuit, si Deo ita placuisset.

Jansenii Yprensis error.

Quamvis autem in præsenti naturæ lapsæ statu, ex cujus hypothesi *S. August.* contra Pelagianos pugnat, ignorantia, concupiscentia, & mors sint filiæ, & pœnæ peccati, caracterem tamen illum deformitatis non habuissent in illo statu, quem, secundum Ecclesiæ doctrinam, possibilem asserimus; sed naturales defectus fuissent, ex hominis conditione consecuti, eo

Ignorantia & concupiscentia, in præsenti statu filiæ, & pœnæ peccati: in statu natu-

...æ puræ naturales defectus, fuissent.

quod ex nihilo conditus esset, corpore constans animali, sentiente, & ex contrariis qualitatibus composito. Quamvis porro concupiscentia perduellis, quæ est effectus peccati, & cum ei ad illicita consentitur, peccatorum mater multorum, malum sit quatenus legi mentis repugnat, quatenus vulnus est ex originali peccato relictum; & sub ea ratione a Deo esse non possit: malum tamen non est, quatenus naturæ sentientis appetitus est, & propensio ad privatum bonum sensibile, quod rationi, & legi mentis necessario, & per se contrarium non esse, nemo cordatus non videt. Itaque in illo *Naturæ puræ*, (ut vocant) possibili statu, fuisset homo cum concupiscentia, id est, cum appetitu sentiente conditus; sed perduellis illa, & refractaria legi mentis non fuisset, facileque cum auxilio Creatoris, tunc homini secundum naturæ legem viventi non defuturo, potuisset intra fines rationis moderatricis imperio præscriptos contineri.

Duplex amor Dei distinguendus.

Potuisset etiam homo, in illo statu ad beatitudinem pervenire, non quidem supernaturalem, quæ Dei visio est; (propter hanc quippe conditus in illa

duplicis Amoris, naturalis nempe, quo Deus amatur ut Auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur ut Beatificator, vana est, & commentitia, & ad illudendum sacris Litteris, & plurimis Veterum testimoniis excogitata „ „.

§. L.

Fructus ex Hominis creatione colligendi.

Cavendum, ne Creatori nostro simus ingrati.

VI. Ex his, quæ hucusque de hominis creatione dicta sunt, nonnulla colligenda sunt ad morum informationem. Primo Deo nos ob creationis beneficium gratias immortales agere debere, cum nos bonitate sua omnipotenti produxerit e nihilo, infinitis creaturis possibilibus in eo relictis. Secundo, quod nos ad imaginem, & similitudinem suam condiderit. Cavere proinde debemus, ne Creatori nostro simus ingrati, existentia, vita, ratione, libertate, corpore, animæque, & corporis facultatibus, in ejus offensam, & injuriam abutamur, cui totum debemus, quod sumus. Omnia propter nos condidit, nos propter ipsum, ut eum colamus, ipsique serviamus. Cæteris itaque rebus creatis uti debemus, ex ejus munere, velut adminiculis, ut in ipsum tendamus; illo vero uno frui, qui finis ultimus noster est, summumque bonum nostrum, hoc nomine præ omnibus, & super omnia diligendum. „ „ Quid amas, ut Deum non ames? Ama, si potes, aliquid, quod ille non fecit. Circumspice universam creaturam, vide utrum alicubi cupiditatis visco tenearis, & a diligendo Creatore impediaris, nisi ea re, quam creavit ipse, quem negligis. Quare autem amas ista, nisi quia pulchra sunt? Possunt esse tam pulchra, quam ille, a quo facta sunt? Miraris hæc, quia illum non vides: sed per ea, quæ miraris, ama, quem non vides. Interroga creaturam; si a se ipsa est, remane in illa: si autem ab illo est, non ob aliud perniciosa est amatori, nisi quia præponitur Creatori „ „. (Verba sunt *S. Aug.* in Psalm. 79.) Sed ne seipsum nimium amet homo, ne in se hæreat,

Creatura non præponenda Creatori.

ne ſibi nimium placeat, ne ſuperbia elatus a Creatore ſuo deficiat, ut defecit Adamus. „„ Relicto enim Deo eſſe in ſemetipſo, hoc eſt, ſibi placere, non jam nihil eſſe eſt, ſed nihilo propinquare. Bonum eſt enim ſurſum habere cor: non tamen ad ſe ipſum, quod eſt ſuperbiæ; ſed ad Dominum, quod eſt obedientiæ, quæ niſi humilium non poteſt eſſe. (*inquit S. Auguſt.* lib. 14 *de Civ. Dei*, cap. 13.)

Uni Deo, non pravis cupiditatibus ſerviendum.

Cavendum, ne, qui ſumus conditi, ut dominemur omnibus animantibus, pravis cupiditatibus ſerviamus. „„ Arbitrium voluntatis tunc vere liberum eſt, cum vitiis, peccatiſque non ſervit. (*inquit S. Auguſt.* lib. 14. *de Civit. Dei*, cap. 11.) Superior Anima quam corpus; ſuperior, quam Anima, Deus. Præſtat aliquid inferiori, præſtatur illi a Superiore... Serviat Domino ſuo, ne conculcetur a ſervo ſuo. Participatione Dei fit beata; non participatione ſanctæ Animæ fit beata infirma Anima, nec participatione Angeli fit beata ſancta Anima: ſed ſi quærit beata eſſe infirma Anima, quærat unde beata ſit ſancta Anima. Non enim beatus efficeris ex Angelo tu; ſed unde Angelus, inde

rum conservatione invocemus, ad ipsum devotè confugiamus, cum Serpentis antiqui tentationibus pulsamur. Primus enim homo lapsus est, quia hæc officia non implevit; ut docet *Gelasius I.* Pontifex maximus libro contra Pelagianam Hæresim. „ „ Illa primæ conditionis integritas (*inquit*) dum ita de se fidit, tamquam eo, qui condiderat, non egeret, nec de perceptis agit gratias, quod nusquam fecisse memoratur; nec de conservandis, quem sumpserat, poscit auxilium; nec ad eum etiam pulsato tentatoris accessu devota concurrit, & confugit, suæque se credit inter prospera voluntati, facile sine præsidio Creatoris patuit deceptoris insidiis „ „. Ne vero despondeamus animum, quamvis a felici illo statu exciderimus in Adamo, in quo ille conditus fuerat, infirmique simus, & difficultatem boni agendi patiamur; quia *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.* Tale quippe erat *Adjutorium* primi hominis, Rom. 5. 21.
„ „ quod desereret, cum vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, ut vellet. Hæc prima est gratia, quæ data est primo Adam; sed hac potentior est in secundo Adam. Prima est enim, qua fit, ut habeat homo justitiam, si velit; secunda ergo plus potest, qua etiam fit, ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat. Hæc præstat, ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribusque suis vincatur hic mundus „ „. (Verba sunt *S. Augustini* lib. *de Correptione, & Gratia*, cap. 11. & 12.)

Gratia medicinalis Salvatoris imploranda.

Hanc Gratiam a Deo cum humilitate, & fervore postulemus; Pœnitentiam agamus pro peccatis, quæ propria commisimus voluntate, sicut egit Adamus pro delicto suo, quo se ipsum, posterosque suos omnes miseros fecerat. *Venite, adoremus, & procidamus, ploremus ante Dominum, qui fecit nos; quia ipse est Dominus Deus noster: & nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus.* „ Adoremus Creatorem nostrum, & ante ipsum procidamus; *Non enim fecit, & deseruit: Non enim curavit facere, & non curat custodire.* „ Flore- Psalm. 94.

„ mus ante Dominum, qui nos fecit: quia non plo-„ ravimus, quando nos fecit, & tamen fecit. Non „ enim homo, qui non erat, promeruit, ut esset. Qui „ ergo fecit, antequam rogaretur, non deserit, cum „ rogatur. Utique exaudit, quos fecit: utique non „ potest non curare, quos fecit. (*inquit S. August.* Serm. 26. alias *de Verbis Apostoli* 11.) Ipsa primi peccati pœna erudiamur, eamque convertamus in Pœnitentiæ sacrificium. Quamquam enim justa vindicta sit peccati, quod corpus hominis imbecillum factum sit, & morti destinatum. „ „ Plus tamen clementiæ Domini quam severitatis ostendit. Ita enim nobis suadetur a corporis voluptatibus ad æternam essentiam veritatis amore nostrum oportere converti. Et est justitiæ pulchritudo, cum benignitatis gratia concordans, ut quoniam bonorum inferiorum dulcedine decepti sumus, amaritudine pœnarum erudiamur. Nam ita etiam nostra supplicia divina Providentia moderata est, ut & in hoc corpore tam corruptibili ad justitiam tendere liceret, & deposita omni superbia uni Deo vero collum subdere, nihil de se ipso fidere, [redacted]

Primi peccati pœna erudimur.

itum eorum, & deficient, & in pulverem suum rever-entur. Et sapientiæ 11. *Quomodo autem posset aliquid ermanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non sset, conservaretur?* Hinc Scriptura sacra jugi Dei perationi omnia tribuit. Quare ab Apostolo dictum st, cum Atheniensibus Deum annuntiaret, quem gnorabant, Actuum 17. *Hic cæli, & terræ cum sit Do-ninus, non in manufactis templis habitat, nec manibus umanis colitur indigens aliquo, cum ipse det om-ibus vitam, & inspirationem, & omnia; fecitque ex no omne genus hominum inhabitare super universam aciem terræ; definiens statuta tempora, & terminos ha-itationis eorum, quærere Deum, si forte attrectent eum, ut inveniant, quamvis non sit longe ab unoquoque no-trum. In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.* Et ad Heb. 1. *Portans omnia verbo virtutis suæ.* Item d Colossenses 1. *Omnia per ipsum, & in ipso creata unt: & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* Quod Christus ipse in Evangelio disertis verbis docet, Matth. 6. *Ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manduce-is, neque corpori vestro, quid induamini... Respicite olatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque ongregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?... Considerate lilia gri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico utem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua oopertus est sicut unum ex istis. Si autem fœnum agri, uod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic ve-lit, quanto magis vos, modicæ fidei? Nolite ergo soliciti sse, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, ut quo operiemur? Hæc enim omnia Gentes in-uirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus ndigetis.* Quæ probant, Deum generali providentia es omnes a se conditas, ac præcipue homines, & in-er illos maxime fideles conservare, fovere, ac regere. Et Matth. 10. *Nonne duo passeres asse veneunt: & unus x illis non cadet super terram sine Patre vestro? Vestri au-em capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo time-e; multis passeribus meliores estis vos.* Verbum ergo,

quod

Gen. 1. quod dixit Deus: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram*, non desinit operari, & ad finem usque sæculi opera-
Joan. 5. bitur. Unde Christus ait: *Pater meus usque modo operatur, & ego operor.* Providentissimam illam Dei de rebus omnibus a se conditis curam David mirifice in-
Psalm. 103. culcat: *Omnia*, inquit, *a te expectant, ut des illis escam*
Psalm. 99. *in tempore. Dante te illis, colligent . . Oculi omnium in te sperant, Domine, & tu das illis escam in tempore op-*
Psalm. 144. *portuno.* Et alibi: *Qui operit cœlum nubibus, & parat terræ pluviam. Qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum. Qui dat jumentis escam ipsorum,*
Psalm. 146. *& pullis corvorum invocantibus eum.* Et rursus: *Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos: populus ejus, & oves pascuæ ejus.* Quæ omnia evidenter ostendunt, nos non nasci, vivere, ali, aut operari casu, aut nostris tantum viribus, seu providentia; sed Deo dante, vivificante, conservante, providente, regente.

Deus res — Id confirmat *S. August.* lib. 4. *de Genesi ad Litte-*

bus eum præbere suaviter disponendi, quo utique subtracto, si ab hac operatione cessaverit, eas continuo perituras „„. Tum ex illis verbis Apostoli. *In illo vivimus, movemur, & sumus*, colligit, „„ Ne uno quidem die cessasse Deum ab opere regendi, quæ creavit, ne motus suos naturales, quibus aguntur, atque vegetantur, ut omnino naturæ sint, & in eo quod sunt, pro suo quæque genere maneant, illico amitterent, & esse aliquod omnino desinerent, si eis subtraheretur motus ille Sapientiæ Dei, quo disponit omnia suaviter „„. Act. 17. 28.

Idem confirmat S. Joannes Damascenus lib. 2. Orthodoxæ Fidei. cap. 29. „„ Providentia, *inquit*, est rerum procuratio, qua Deus fungitur. Providentia est voluntas Dei, per quam res omnes apte, congrueque gubernantur. Quod si providentia nihil aliud est quam Dei voluntas, omnia procul dubio, quæ providentia fiunt, recta ratione, pulcherrimèque, ac divinissimè fieri necesse est, atque ita denique, ut meliore modo existere prorsus nequeant; eumdem etenim, & rerum procreatorem, & administratorem esse oportet. Neque enim convenit, alterum esse rerum architectum, alterum, qui his consulat, atque prospiciat. Sic quippe in imbecillitate uterque omnino versaretur; ille nimirum efficiendi, hic procurandi. Quocirca Deus est, qui procreavit, & qui procurat. Atque, & procreans, & conservans, & procurans ipsius potentia, nihil aliud est, quam bona ipsius voluntas; omnia enim, quæcunque voluit, Dominus fecit, nec voluntati ejus, qui resistat, ullus est. Fieri omnia voluit, & facta sunt. Vult mundum consistere, atque conservari, & consistit... Solus Deus natura bonus, ac sapiens est. Quatenus igitur bonus, providet (neque enim bonus est, qui non providet. Nam & homines, & bruta proli suæ naturali quodam affectu prospiciunt: & vituperatur, qui non prospicit) quatenus autem sapiens, ea, quæ sunt, optime procurat. Ac proinde nobis faciendum est, ut hæc attento animo considerantes, omnia providentiæ opera suspicia-

mus.

mus, omnia laudemus, omnia citra ullam cenſuram comprobemus: quamlibet ea pleriſque iniqua videantur, quod videlicet, nec Dei providentia cognoſci, comprehendique poſſit, & noſtræ cogitationes, & actiones, & futura ipſi ſoli nota, atque comperta ſint „ „.

Deus agentia omnia ad motum atque actionem præveniendo impellit.

„ Non ſolum autem Deus univerſa, quæ ſunt, Pro- „ videntia ſua tuetur, atque adminiſtrat, *inquit Concilii Tridentini Catechiſmus*, „ „ Verum etiam, quæ moventur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamvis ſecundarum cauſarum efficientiam non impediat, præveniat tamen, cum ejus occultiſſima vis ad ſingula pertineat, & quemadmodum Sapiens eſt teſtatus, *Attingat a fine uſque ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuaviter* „ „.

Quæ Catechiſmi doctrina *S. Auguſt.* conſonat Libro *de Gratia*, & *libero Arbitrio*, cap. 20. „ „ Scriptura divina, *inquit*, ſi diligenter inſpicietur, oſtendit non ſolum bonas hominum voluntates, quas ipſe facit ex malis, & a ſe factas bonas in actus bonos, &

§. LII.

Providentiæ Divinæ argumenta.

II. Divinam in res omnes Providentiam demonstrant primo cœlestium orbium, ac siderum in conficiendis motibus varietas admirabiliter æqualis; diurnæ, & annuæ solis conversiones; dierum, ac noctium, & anniversariorum tempestatum constantes vicissitudines. Secundo rerum contrariarum, & mutabilium in mutua conflictione conservatio. Tertio stirpium, & animantium rata, & perpetua propagatio. Quarto, brutorum animantium instinctus, solertia, & industria in vita tuenda, in procurando pabulo, in quærendis, aut fabricandis latibulis, ac nidis, in evitandis periculis, in persequendis, & captandis aliis. Quinto, vita, & gesta sanctorum hominum, præsertim Martyrum. Sexto, varia vitæ communis exempla, & experientiæ quotidianorum eventuum. Nam multa, quæ temere primum, ac fortuito facta videbantur, tam opportune ad aliarum rerum occasionem incidunt, quas maxime cupiebamus, vel quæ publice, aut privatim commodæ sunt; ut non casu accidisse, cum evenerint; sed superiore aliqua ratione moderante ordinatim dispositæ videantur. De his argumentis legi possunt *Theod.* Orationibus decem de Provid. *Nemesius* christianus Philos. lib. de Natura hominis, *S. Joan. Chrys.* in lib. de Provid. *S. Ambros.* lib. 5. & 6. Hexameron. *Salvianus*, in lib. de Gubernatione Dei; & *Lud. Granatensis* eruditus, piusque Catechis.

Providentia divina curat omnia; sed non æqualiter.

Non summa tantum, & præstantissima divina Providentia curat, sed etiam infima quæque, & abjecta; non solum universum, sed singulatim; quamvis peculiarem illam curam, paternamque benevolentiam, quam exhibet homini, brutis non exhibeat, sive, *Eamdem irrationabilium, quam rationabilium providentiam non habeat*: ut loquitur *S. Hieronymus* in cap. 1. *Habacuc.* Homo enim præcipua *divini ingenii cura*,

Tert. lib. de Res. carnis.

§. L I I I.

Mala divinæ Providentiæ non repugnant, neque ipſa peccata.

III. Divinæ vero Providentiæ non repugnant, quæ in mundo conſpiciuntur, mala. Nam quod ſpectat ea, quæ naturæ, vel pœnæ mala dicuntur, qualia ſunt quotidiana hujus vitæ incommoda, & quæ corporibus cladem, ac perniciem afferunt, aut ad peccatores puniendos ordinantur, ea magnas utilitates habent, & divinam Providentiam mirum in modum commendant. Ut enim præclare ſcribit *S. Paulin.* Epiſt. 38. „„ Omnia Dei facta pulcherrima ſunt; & non eſt malum, quod bonum habet Auctorem: qui cuncta per mundum noſtris uſibus præparavit, & noſtris utilitatibus agit: & ita iſtius univerſitatis opus condidit, ut alia ad ſerviendum, alia ad exercendum, alia ad dominandum creaverit. Itaque corporeis, animalibuſque naturis homines ratione dominamur. Sed ne ipſa poteſtatis noſtræ licentia reſolvamur, utiliter exercemur adverſis, aut ſpiritibus dœmonum, aut difficultatibus negotiorum, aut ipſorum ſæpe elementorum motibus,

„ dicinæ. Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, „ nisi peccatores salvos facere. *Non veni*, inquit, „ *vocare justos, sed peccatores. Venit Filius hominis quærere, & salvum facere, quod perierat.* Si homo non „ periisset, Filius hominis non venisset. Perierat homo, venit Deus homo, & inventus est homo. Si „ homo ad imaginem, & similitudinem Dei factus in „ suæ naturæ honore mansisset, nec diaboli fraude deceptus, a lege sibi posita per concupiscentiam deviasset, Creator mundi creatura non fieret. Ex Angelorum malorum ruina, hominum exaltatio in eorum locum ordinante Deo provisa est, ut *S. August.* explicat *Enchiridii* cap. 29. „ „ Placuit itaque (*inquit*) universitatis Creatori atque Moderatori Deo, ut, quoniam non tota multitudo Angelorum Deum deferendo perierat, ea, quæ perierat, in perpetua perditione remaneret: quæ autem cum Deo, illa deserente, perstiterat, de sua certissime cognita semper futura felicitate gauderet; alia vero creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque suppliciis, & originalibus & propriis tota perierat, ex ejus parte reparato, quod Angelicæ Societati ruina illa diabolica minuerat, suppleretur. Hoc enim Sanctis promissum est, quod erunt æquales Angelis Dei „ „.

S. Aug. lib. de Genes. ad Lit. Imperf. c. 5.

Lucæ 20.

Quemadmodum ergo in cantando interpositiones silentii certis, moderatisque intervallis, quamvis vocum privationes sint, bene tamen ordinantur ab iis, qui cantare sciunt, & suavitati cantus aliquid conferunt; & umbræ in picturis eminentiora quæque distinguunt; ac non specie, sed ordine placent; sic in rerum universitate mala bonis permixta, a Deoque ordinata, ipsius mundi pulchritudinem, summamque Dei Sapientiam, & Providentiam commendant. „ „ Neque enim Deus omnipotens, cum summe bonus sit, nullo modo sineret mali aliquid esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens, & bonus, ut bene faceret & de malo „ „. (inquit *S. Augustinus* Enchiridii cap. 11.) „ Non ideo igitur, quia videntur per„ versæ res humanæ, videatur nobis non esse guber-

„ nationem rerum humanarum. Omnes enim homi-
„ nes in locis ſuis ordinantur ; ſed unicuique vide-
„ tur, quia ordinem non habent. Tu tantum vide,
„ quid velis eſſe ; nam quomodo volueris eſſe, novit
„ Artifex, ubi te ponat. Pictorem attende. Ponun-
„ tur ante illum varii colores, & novit ubi ponat
„ quemque colorem. Certe peccator niger color eſſe
„ voluit : ideo neſcit ordo Artificis, ubi eum ponat ?
„ Quanta ordinat de nigro colore, quanta ornamen-
„ ta facit pictor ? Tu vide, quid velis eſſe : non cures,
„ ubi te ordinet, qui non novit errare, ſcit, ubi te
„ ponat. Sic enim per leges iſtas mundi videmus hoc
„ fieri. Effractor eſſe voluit neſcio quis : novit lex ju-
„ dicis, ubi illum ponat, ordinat illum optime. Ille
„ quidem male vixit, ſed non male ordinavit lex. Ex
„ effractore erit * metallicus : de opere metallici quan-
„ ta opera conſtruuntur ? Illius pœna damnati, orna-
„ menta ſunt civitatis. Sic ergo Deus novit, ubi te
„ ponat. Noli putare, quia turbas conſilium Dei, ſi
„ perverſus eſſe volueris. Qui creare te noverat, or-
„ dinare te non novit ? Bonum eſt tibi, ut illuc co-
„ neris, ut bono loco ponaris. Quid dictum eſt de

* Id eſt, ad metalla damnatus, vel ad ſecanda marmora.

iniquos, pacem peccatorum videns, &c. Nam rationes suas habet divina Providentia, gravissimas quidem, æquissimas, ac penitus adorandas, ob quas viros bonos, ac sanctos plerumque rebus adversis jactari patitur: vel ut eorum variis exercita casibus, ac probata virtus, illustrior existat; ut in Job, Tobia, aliisque contigit; vel ut ingens aliquod commodum inde oriatur: quemadmodum nefarium Judæorum facinus ideo permisit, ut ex eo Christi mors, & totius humani generis salus, ac vita sequeretur: vel ut privatim illis ipsis, qui adversa tolerant, salutaris sit perpessio. Sic enim Apostolus, ne tot bonorum successibus insolesceret, a stimulo carnis, Angelo Satanæ vexatus est. Denique variis calamitatibus boni jactantur, ut peccatorum maculas quotidianas eluant, ut a mundi, qui adeo amarus est, præsentisque vitæ amore abstracti, Deo magis adhæreant, & ad æternam patriam ferventius suspirent, ut momentaneum hoc, & leve tribulationis æternum gloriæ pondus in eis operetur. Improborum autem pœna est, quæ felicitas existimatur. Prosperis rebus superbiunt magis, Deique obliti, in peccatis obdurescunt, propter quæ suppliciis æternis destinantur. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt... Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris adducetur. Congregat eos Deus quasi gregem ad victimam, & sanctificat eos in die occisionis.* Tandem, *Oculi Domini super timentes eum, ut eruat a morte animas eorum, & alat eos in fame... Oculi Domini super Justos, & aures ejus in preces eorum: vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum... Quoniam Dominus amat judicium, & non derelinquet sanctos suos: in æternum conservabuntur: injusti punientur, & semen impiorum peribit. Justi autem hereditabunt terram, & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam... Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus, nec damnabit eum, cum judicabitur illi. Exspecta Dominum, & custodi vias ejus: & exaltabit te, ut hereditate capias terram: cum perierint peccatores, videbis. Vidi impium*

Justorum adversitas & tribulatio Dei beneficium.

Prosperitas impiorum supplicium.

Job. 21.

Jer. 12.

Psalm. 32.

Psalm. 33.

Psalm. 36.

superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, & ecce non erat; & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus... Salus autem Justorum a Domino; & Protector eorum in tempore tribulationis. Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos a peccatoribus, & salvabit eos, quia speraverunt in eo.

Argumentum istud præclare tractat *S. August.* Libro 1. *de Civitate Dei*, cap. 8. „ Placuit, *inquit*, divinæ Providentiæ præparare imposterum bona Justis, quibus non fruentur injusti, & mala impiis, quibus non excruciabuntur boni. Ista vero temporalia bona, & mala utrisque voluit esse communia: ut nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur; nec mala turpiter evitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur. Interest autem plurimum, qualis sit usus vel earum rerum, quæ prosperæ, vel earum, quæ dicuntur adversæ. Nam bonus temporalibus nec bonis extollitur, nec malis frangitur: malus autem, ideo hujuscemodi infelicitate punitur, quia felicitate corrumpitur. Ostendit tamen Deus, sæpe etiam in his tribuendis evidentius operationem suam. Nam

eodem præli pondere exprimuntur: ita una eademque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat; malos damnat, vastat, exterminat. Unde in eadem afflictione mali Deum detestantur, atque blasphemant; boni autem precantur, & laudant. Tantum interest, non qualia, sed qualis quisque patiatur. Nam pari motu exagitatum & exhalat horribiliter cœnum, & suaviter fragrat unguentum „ „.

Et Cap. 9 Bonos cum malis pariter flagellari ait, ut id ipsis valeat ad profectum. Primo, quia ipsa peccata considerantes, quibus indignatus Deus publicas calamitates immittit, quamvis longe absint a facinorosis, flagitiosis, atque impiis, tamen non usque adeo se a delictis reputant alienos, ut nec temporalia pro eis mala perpeti se judicent dignos. Secundo, quia malos docere, admonere, aliquando etiam objurgare, & corripere negligunt: vel cum eos timent offendere, vel cum inimicitias devitant, ne impediant, & noceant in istis temporalibus rebus, sive quas adipisci adhuc appetit cupiditas, sive quas amittere formidat infirmitas. „ „ Jure igitur istam vitam, quando divinitus affliguntur, cum eis amaram sentiunt, cujus amando dulcedinem peccantibus eis amari esse noluerunt „ „. Tertio habent aliam causam boni, quare temporalibus affligantur malis, qualem habuit Job: *Ut sibi ipse humanus animus sit probatus, & cognitus, quanta virtute pietatis gratis Deum diligat.*

Denique res adversæ Dei beneficia sunt. „ „ Quid ergo non misericorditer præstatur hominibus a Domino Deo, a quo etiam tribulatio beneficium est. Nam res prospera donum est consolantis, res autem adversa donum est admonentis Dei „ „, (*inquit S. August.* Epist. 210. alias 87.)

Legatur ejusdem sancti Doctoris Enarratio in Psalm. 36. Sermone 3. Item Enarratio in Psalmum 136. ad illum versum: *Super flumina Babylonis illic sedimus, & flevimus, dum recordaremur tui Sion.* Legatur & *S. Ambrosius* Libro 1. *de officiis*, cap. 12. 15 & 16. Item *S. Gregorius* Libro 18: *Moralium*, cap. 13. & Libro 21.

cap. 4. Ex quibus locis multa ad morum informationem colligi possunt, ut doceantur Christiani, quo animo in rebus prosperis, & adversis esse debeant.

1. Cor. 10. Ne igitur adversus divinam providentiam obmurmures, *Sicut quidam murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.* Ne *innitaris super baculum arundineum confractum, cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam.* Nam *maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Domino recedit cor ejus... Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.* Quamobrem *Jacta in Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem justo.* Ad Christi mandatum attende: *Nolite soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt... Quærite ergo primum Regnum Dei, & Justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.* Summa in Patris nostri cœlestis providentia animatus fiducia, omnes vitæ tuæ eventus, teque ipsum illius dispositioni comittas, dicens: *Ego autem in te speravi Domine: dixi, Deus meus*

Isai. 36.
Jer. 17.
Psalm. 54.
Matth. 6.
Fiducia in divina providentia.
Psalm. 30.

exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam, quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem, ut Christianus, non erubescat; glorificet autem Deum in isto nomine.,, Itaque & hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis. Profiteamur denique nos a divina Providentia pendere totos in omnibus eventibus, vulgari etiam loquendi modo; Christianus ille sit, fati, fortunæque profanum nomen longe sit ab ore nostro. *Jacobi* Apostoli salubre monitum sectemur; *Ecce nunc, qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus; qui ignoratis, quid erit in crastino. Quæ est enim vita vestra? Vapor est ad modicum patens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis; Si Dominus voluerit, & si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.*

Ipso loquendi modo profitendum est, nos a divina providentia totos pendere.

Jacob. 4.

Jacta *in Domino curam tuam, & spera in eum, & ipse faciet.* Quid tibi curaturus es? quid tibi provisurus? „ „ Habeat tui curam, qui fecit te. Qui habuit curam tui antequam esses, quomodo non habebit curam, cum jam hoc es, quod voluit, ut esses? jam enim fidelis es, jam ambulas in via justitiæ. Curam tui non habebit, qui facit Solem suum oriri super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos? te jam justum ex fide viventem negliget, deseret, dimittet? immo vero & hic fovet, & hic adjuvat, & hic necessaria subministrat, & noxia resecat. Dando consolatur, ut permaneas, auferendo corripit, ne pereas, Dominus curam habet tui, securus esto. Ille portat, qui te fecit; ab artificis tui manu noli cadere; si cecideris a manu artificis, frangeris. Ut autem permaneas in manu artificis, bona voluntas facit. Dic, Deus meus, volui; & portabit ipse, & tenebit ipse. Jacta te in illum, noli putare inane esse, ut quasi præcipiteris. Nusquam tibi deest: tu illi noli deesse, tu tibi noli deesse. Dominus solicitus est mei „ „. (*Verba sunt* S. Aug. Enarratione in Ps. 39. n. 27.)

§. LV.

Peculiari quadam, ac pracipua Providentia Deus electos suos regit.

Quid de Prædestinatione sentiendum.

Quid sit prædestinatio.

I. Cum Prædestinationis sit *Præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur*, ut *sanctus Augustinus* definit Libro *de Dono Perseverantiæ*, cap 14. seriem illam beneficiorum, in quibus & vita æterna, sive gloria, ut omnium præstantissimum, cæterorumque finis continetur, certissime confert Deus iis, *Qui secundum propositum vocati sunt Sancti*, & *Præordinati* sunt *ad vitam æternam*, prout ordinavit ante mundi constitutionem, & ex omni æternitate. Nam *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & glorificavit.* His *omnia cooperantur in bonum*, ordinante, ac regente Deo. Illis sola Dei miserentis voluntate, non solum gratia, sed vita

Rom. 8. Act. 13. Rom. 8.

Prædestinatio non

pplicium non incurrit; sed de divinæ gratiæ lar-
itate: sola enim gratia redemptos discernit a per-
tis, quos in unam perditionis massam concreverat ab
rigine ducta causa communis. (inquit *S. Aug.* in *Euch.* S. Aug. lib.
, 98. & 99.) Ex futuris vero operibus electos asserere, 2. ad Bo-
Semipelagianus error est, & Apostolo repugnat, qui nifacium, Cap. 7.
n dicere posset: Non ex præsentibus, sed ex futu- Idem Epist.
operibus; id tamen non ait, sed absolute: *Non ex* 186. alias
ribus, ut gratiam commendaret. Hæc *electio est, qua* 106.
invenit eligendos, sed facit. De qua Apostolus ad
ıesios 1, scribit: *Benedictus Deus, & Pater Domini*
ri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictio-
piritali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso
e mundi constitutionem, ut essemus sancti, & imma-
ti in conspectu ejus in charitate, Qui prædestinavit
in adoptione filiorum per Jesum Christum in ipsum,
ndum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ
tiæ suæ. Non ergo, quia futuri eramus Sancti, sed S. Aug. lib.
essemus: *Ideo quippe tales eramus futuri, quia elegit* de Præd.
, prædestinans, ut tales per gratiam ejus essemus. Hæc sanct. c. 18.
ctio est, de qua Christus ait, Joannis 15, *Non vos*
elegistis, sed ego elegi vos, ut eatis, & fructum affe-
is, & fructus vester maneat. Elegit Fideles, sed ut
t, non quia jam erant. Hinc Apostolus Jacobus Jacob. 2.
: *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in*
, & heredes Regni, quod promisit Deus diligentibus
" „ Eligendo ergo facit divites in fide, sicut here-
les Regni. Recte quippe in eis hoc eligere dicitur,
quod ut in eis faciat, eos elegit. (inquit *S. August.*
de Prædestinatione sanctorum, cap. 17.)
Gratuitæ Prædestinationis exemplum illustre in san- Rom. 1.
sanctorum Jesu Christo habemus: *Qui prædestina-* Gratuitæ prædestinationis exemplum in Christo.
est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sancti-
tionis, ut ait Apostolus. Atque ex eo probat *S.*
gust. sanctorum prædestinationem, & electionem
undum propositum, non in eorum merita, sed in lib. de præd. sanct.
am Dei misericordiam esse refundendam. „ „ Est cap. 15.
am præclarissimum lumen Prædestinationis & Gra-
, ipse Salvator, ipse Mediator Dei & hominum ho-

mo Christus Jesus: qui ut hoc esset, quibus tandem suis, vel operum, vel fidei præcedentibus meritis natura humana, quæ in illo est, comparavit? Respondeatur quæso: Ille homo ut a Verbo Patri coæterno in unitatem Personæ assumptus, Filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruit? quod ejus bonum qualecumque præcessit? Quid egit ante, quid credidit, quid petivit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret? *Et infra*: Sicut ergo prædestinatus est ille Unus, ut caput nostrum esset: ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus. Humana hic merita conticescant, quæ perierunt per Adam; & regnet, quæ regnat Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum, unicum Dei Filium, unicum Dominum. Quisquis in Capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis invenerit, ipse in nobis membris ejus præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat. Neque enim retributa est Christo illa generatio, sed tributa, ut alienus ab omni obligatione peccati de Spiritu & Virgine nasceretur. Sic & nobis, ut ex aqua & Spiritu renasceremur, non retributum est pro aliquo merito, sed

hoc præscivit, quod futurum erat, non quod futurum non erat, hoc est, quod mortem immaturam erat ei præstiturus, ut tentationum subtraheretur incendium, non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset; ut loquitur sanctus Augustinus. Neque etiam ob parentum merita secernuntur parvuli a massa damnationis, cum sæpe Dei judicio occulto, sed tamen justo, non baptizentur, qui ex parentibus justis nati sunt; & baptismi gratiam non raro consequantur, qui ab infidelibus, & impiis geniti. Idem probat exemplum adultorum plurimorum, qui ut S. Prosper observat carmine de Ingratis.

Per stupra, per cædes vitam duxere nefandam,
Et tamen incumbente obitu, jam limine in ipso
Extremi status, miserantem nocte remota
Cognovere Deum, purgatorisque lavacri
Munere percepto, mutarunt tartara cœlo.
Quæ merita hic numeras? si præcedentia cernas,
Impia; si quæras postbabita, nulla fuerunt.

Ex duobus igitur parvulis peccato originali pariter obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur, & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, aut non ita vocetur, inscrutabilia sunt judicia Dei. Ex duobus autem piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, alteri non donetur, inscrutabiliora sunt Judicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. Nam *si fuissent ex nobis*, ait unus prædestinatorum, qui de pectore Domini biberat hoc secretum, *permansissent utique nobiscum.* Doctrina est S. Augustini lib. *de Dono perseverantiæ*, cap. 3. 1. Joan. 2. 19.

Prædestinationis itaque mysterium humili fide credamus, non curiosa, & superba ratione scrutemur. Quid abyssum judiciorum Dei penetrare frustra nitimur, Apostolo exclamante: *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus.* S. August. dicente: *Scrutetur, qui potest, judiciorum Dei tam magnum profundum, veruntamen caveat præcipitium.* Rom. 11. 33. Ep. 194. ad Sixtum.

§. LVI.

§. L V I.

Æterna Electio sine meritis, Salus ex meritis.

II. Verum, qui Sanctos elegit ab æterno sine meritis, dat illis unde coronentur ex meritis. Adultos enim absque bonis operibus non salvari, & hæc vitam æternam mereri, dogma Fidei est. Quamobrem Christus in supremo judicio electos suos in Regni æterni possessionem mittens ait: *Venite, Benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum a constitutione Mundi. Esurivi enim, & dedisti mihi manducare*, &c. Et Apostolus gloriam æternam vocat coronam justitiæ, meritis repositam: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex.* Id confirmatur ex comparationibus, quas instituit Apostolus vitæ æternæ cum bravio, & cum deposito. Sicut enim in stadio currentibus, & in agone contendentibus, corona corruptibilis datur, ut cursus, victoriæque præmium: ita currentibus in via mandatorum Dei, & contra salutis hostes dimicantibus incorrupta corona tribuitur, ut præmium victoriæ: hoc tamen cum discrimine, quod Agonothetes homo currendi, vincendique vires, & cursum ipsum, atque victoriam currentibus, & pugilibus non donat; utrumque vero dat electis suis Agonothetes Deus: Quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*: Et, *Dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.* Hæc autem comparatio habetur 1. ad Corinthios 9. *Nescitis*, inquit, *quod ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite, ut comprehendatis. Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Idem probat comparatio depositi, quod ex justitia redditur ei, qui ipsum credidit fidei alterius. *Scio, cui credidi*, (inquit Apostolus 2. Thimoth. 1.) *& certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Itaque bona opera, & passiones, quas pro Chri-

Matth. 25.

2. Tim. 4.

Vitæ æternæ cum bravio, & cum deposito comparatio ab Apostolo instituta.

Rom. 9.

1. Cor. 15.

isti nomine, ac gloria perferimus, apud Deum oriuntur, qui in novissimo die pro his præm æternum retribuet.

psa tamen merita, & gratiæ, quibus comparantur, gratuita Dei prædestinatione velut ex fonte deritur. Unde Apostolus ad Romanos scribens ait: *endium peccati mors est; Gratia autem Dei vita æterna hristo Jesu Domino nostro.* Cum dixisset, *Stipendium ati mors*, cur non addidit, stipendium justitiæ vita na; siquidem merito justitiæ tanquam stipendium litur: unde etiam merces plurimis sanctarum Scrirarum locis appellatur? Respondet *S. Aug.* Epist. alias 104. ad *Sixtum*, Apostolum eo loquendi lo usum non esse, sed vitam æternam Dei gratiam asse,, ut elationem reprimeret. „ „ Audito, *in-* quod stipendium peccati sit mors, quid te dinis extollere, & contrariam morti vitam æternam quam debitum stipendium flagitare? Cui debetur æterna, vera justitia est. Si autem vera justitia est, e non est, desursum est descendens a Patre lumi. Ut haberes eam, si tamen habes eam, profecto episti: Quid enim habes, quod non accepisti? apropter, o homo, si accepturus es vitam æter, justitiæ quidem stipendium est, sed tibi gratia cui gratia est & ipsa justitia. Tibi enim tamquam ita redderetur, si ex te tibi esset justitia, cui debe-

Rom. 6.

Cur vita æterna non dicatur stipendium justitiæ, sicut mors dicitur stipendium peccati.

Nunc vero de plenitudine ejus accepimus non so gratiam, qua nunc juste in laboribus usque in finem mus, sed etiam gratiam pro hac gratia, ut in re postea sine fine vivamus. Hoc nihil salubrius sicredit, quia nihil verius intellectus invenit. Igitur n Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat um munera sua „ „. Et, ut ait Auctor librorum *de atione Gentium*, inter Opera *S. Prosp.* cap. 11. Da unicuique sine merito, unde tendat ad meritum: latur ante ullum laborem, unde quisque merce accipiat secundum laborem „ „. Quamobrem pheta ait, *Pro nihilo*, Domine, *salvos facies illos*; st, *gratis data gratia tua*, (inquit, S. Aug.) Quid

Vita æterna, gratia pro gratia. Merita nostra Dei sunt munera.

Psalm. 55.

enim

enim „ „ Ille Latro attulerat ad Crucem? De carcere in judicium, de judicio in lignum, de ligno in Paradisum. Credidit, propter quod locutus est. Sed & ipsam fidem quis donavit, nisi qui juxta pependit „ „? Hinc etiam Apostolus ait: *Creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus.* Ut significet, Deum bona opera in nobis operari nullis nostris meritis præcedentibus, sicut mundum produxit ex nihilo, id est, nulla præexistente materia. Quærit *S. August.* cur Apostolus præmiserit, *Non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Sed audi, inquit, & intellige: „ „ Non ex operibus *dictum*, tamquam tuis ex teipso tibi existentibus, sed tamquam his, in quibus te Deus finxit, id est formavit, & creavit; non ea creatione, qua homines facti sumus, sed ea, de qua ille dicebat, qui utique jam homo erat: *Cor mundum crea in me Deus!* Et de qua dicit Apostolus, *Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova, omnia autem ex Deo.* Fingimur ergo, id est formamur, & creamur in operibus bonis, quæ non præparavimus nos, sed præparavit Deus, ut in illis ambulemus.

S. Aug. Enat. in illum. Psal. Ephes. 2.

Psalm. 50. 2. Cor. 5.

, sed quas præparavit, has præparat. *Quas pra-vit prædestinando, præparat operando. Jam ergo in prædestinatione.* Unde Christus ait: *Si quomi-lixissem vobis, quia vado parare vobis locum*: id est, *'estinabo.* Jam enim ibi sunt mansiones illæ, & non 'pus aliquam sic præparare. Sed quia *Nondum sunt 'eratione*, subdit: *Et si abjero, & præparavero vobis n, iterum venio, & accipiam vos ad meipsum...* t autem quodammodo mansiones, mansionibus ndo mansores. Hæc autem præparatio fit per me-; sed merita sine meriti prorsus ullius intuitu data, & prædestinata; cum gratiæ, misericordiæque ıæ dona sint: atque ita per merita Deus non præ-t ad gloriam; sed nulla meritorum habita ratio-os prædestinavit ad gratiam; non tantum ad tem-lem, qua essemus Sancti, sed æternam, qua esse-Beati. *Gratia* enim *Dei vita æterna*; Quam Deus ndens meritis, dat *Gratiam pro gratia.* Hinc *S. ıst.* Tractatu 68. *in Joannem*, mox prolata Chri-'omini verba explicare pergens, ait: „ „ Sed quid quod, ut præpararet, abiit, cum profecto nos ip-ɔræpararet, quod non faciet, si reliquerit? Ag-a, Domine, ut possum: nimirum illud signifi-quia, ut parentur istæ mansiones, vivere debet ıs ex fide. Qui enim a Domino peregrinatur, ; habet ex fide vivere, quia per hanc ad speciem emplandam paratur. *Beati enim mundo corde, ıam ipsi Deum videbunt.* Et, *Fide mundat corda eo-* Fides autem, qua eorum, qui Deum visuri sunt, a mundantur, quod non videt, credit: nam si ;, non est fides; credenti colligitur meritum, vi-i reddetur præmium. Eat ergo Dominus, & pa-ocum, eat, ne videatur, lateat, ut credatur. c enim locus paratur, si ex fide vivatur. Credi-esideretur, ut desideratus habeatur: desiderium tionis, præparatio est mansionis. Ita, Domine, quod paras: nos enim tibi paras, & te nobis pa-quoniam locum paras, & tibi in nobis, & in te s. Tu autem dixisti, *Manete in me, & ego in*

Mansiones in domo Patris sui Christus electis suis præparavit prædestinando, & præparat etiamnum operando. Joan. 14.

Matth. 5. Actor. 15.

Joan. 15.

vades. Quantum quisque fuerit particeps tui, alius minus, alius amplius: hæc erit diversitas præmiorum pro diversitate meritorum; hæc erit multitudo mansionum pro disparilitate mansorum; sed tamen omnium in æternitate vivorum, & sine fide Beatorum. Quid est, quod vadis? Quid est, quod venis? Si bene te intelligo, nec unde vadis, nec unde venis, recedis; vadis latendo, venis apparendo: sed nisi manes regendo, ut proficiamus bene vivendo, quomodo parabitur locus, ubi possimus manere perfruendo „„?

Ecclesiæ fidem, ac doctrinam de gratuita electorum prædestinatione explicat Adrianus I. in Epistolis ad Egilam, & ad Episcopos Hispaniæ. „„ Opera *inquit* misericordiæ, ac justitiæ suæ præparavit Deus in æternitate incommutabilitatis suæ, & sicut futurorum operum suorum nunquam fuit ignarus, sic in eorumdem operum præparatione nunquam improvidus. Præparavit ergo justificandis hominibus merita; præparavit eisdem glorificandis & præmia; malis vero non præparavit voluntates malas, aut opera mala; sed præparavit eis justa, & æterna supplicia. Hæc est æterna prædestinatio futurorum operum Dei, quam

& non rapiet eas quisquam de manu mea... *Et nemo potest rapere de manu Patris mei.* „ Quicunque enim ab
„ originali damnatione, seu perditionis massa, quæ
„ facta est per primum Adam, ista divinæ gratiæ lar-
„ gitate discreti sunt, non est dubium, quod & pro-
„ curatur eis audiendum Evangelium; & cum au-
„ diunt, credunt; & in fide, quæ per dilectionem
„ operatur, usque in finem perseverant; & si quando
„ exorbitant, correpti emendantur, & quidam eo-
„ rum, etsi ab hominibus non corripiantur, in viam,
„ quam reliquerant, redeunt; & nonnulli accepta
„ gratia, in qualibet ætate, periculis hujus vitæ mor-
„ tis celeritate subtrahuntur. Hæc enim omnia opera-
„ tur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos,
„ qui & elegit eos in Filio suo, ante constitutionem
„ mundi per electionem gratiæ. Talibus Deus diligen-
„ tibus eum, omnia cooperatur in bonum; usque adeò
„ prorsus omnia, ut, etiam si qui eorum deviant, &
„ exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in
„ bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores.
Horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. (inquit *S. Aug.* lib. *de Correptione, & Gratia*, cap. 7. & 9.)

Sed quamvis eorum, qui prædestinati sunt in regnum Dei, ita certus sit numerus, ut nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis: recte tamen & ipsis prædestinatis dicitur: *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini.* Phil. 2. Et, *Tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*; Apoc. 3. „ quasi eos perseveraturos habeatur in-
„ certum; nec aliter hæc audire debent, quibus expe-
„ dit non altum sapere, sed timere. Quis enim ex mul-
„ titudine Fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivi-
„ tur, in numero prædestinatorum se esse præsumat?
„ Istud ergo secretum esse vult Deus, „ „ Ne forte quis extollatur, sed omnes etiam, qui bene currunt, timeant, dum occultum est, qui perveniant. Præsumptio *enim* in isto tentationum loco non expedit, ubi

[illegible] certam [illegible] generare secu- [illegible] etiam dicitur omni- [illegible] certam [illegible] certam [illegible] unquam) [illegible] in finem persevera- [illegible] perseverantiam dare [illegible] certam: nec quidem [illegible] morali, quæ [illegible] firmissimam spem cum timore, [illegible] autem illa certitudo [illegible] non quidem omnino [illegible] Prædestinationis, quæ sunt: [illegible] Dei, et animo, ut observe- [illegible] mandata: *Qui enim ex Deo est*, [illegible] Misericordia erga pauperibus [illegible] miseris: *Beati enim* [illegible] *misericordiam consequentur.* [illegible] & persecutio propter justitiam- [illegible] *Beati*, [illegible] *quia rece-* [illegible] *nunc* [illegible] *consequuntur*, [illegible]. Et, *Beati præ-* [illegible] propter [illegible] [illegible]

ſperare debetis, & quotidianis orationibus poſcere, atque hoc faciendo confidere. Non vos eſſe a Prædeſtinatione Populi ejus alienos, qui etiam hoc, ut faciatis, ipſe largitur. Abſit autem a vobis, ideo deſperare de vobis, quoniam ſpem veſtram in ipſo habere jubemini, non in vobis. *Maledictus* enim *omnis, qui ſpem habet in homine.* Et, *Bonum eſt confidere in Domino, quam confidere in homine*; quia *Beati omnes, qui confidunt in eum.* Hanc ſpem tenentes, *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Quoniam de vita æterna, quam filiis promiſſionis promiſit non mendax Deus ante tempora æterna, nemo poteſt eſſe ſecurus, niſi conſummata fuerit iſta vita, uæ *Tentatio eſt ſuper terram*; ſed faciet nos perſeverare ı ſe uſque in ejus vitæ finem, cui quotidie dicimus: *Ve nos inducas in tentationem.* Credamus cum Abraam, quia *Quæ promiſit* Deus, *potens eſt, & facere.* Mirum, quod homines infirmitati ſuæ ſe committere ıalint, quam firmitati promiſſionis Dei! Sed incerta ſt mihi (inquis) de me ipſo voluntas Dei. Quid ergo? 'uane tibi voluntas de te ipſo certa eſt; nec times? *Qui idetur ſtare, videat ne cadat.* Cum igitur utraque inerta ſit, „ „ Cur non homo firmiori, quam infirmiori fidem ſuam, & ſpem, charitatemque committit? *ıquit S. Auguſt.* lib. *de Prædeſtinatione ſanctorum*, cap. ı. & idem lib. *de Dono Perſever.* cap. 22. „ „ An ero timendum eſt, ne tunc de ſe homo deſperet, uando ſpes ejus ponenda demonſtratur in Deo, non ıtem deſperaret, ſi eam in ſe ipſo ſuperbiſſimus & ıfeliciſſimus poneret „ „?

Jerem. 10. Pſalm. 117. Pſalm. 2. Matth. 6. Rom. 4. 1. Cor. 10.

Quoniam vero *Multi ſunt vocati, pauci electi*, ſine ıtermiſſione oremus, vigilemus, bonum operemur on deficientes. Deo ferventer, humiliter, perſeveanter ſupplicemus cum Eccleſia, *Ut nos ab æterna amnatione eripi, & in electorum ſuorum jubeat grege umerari.* Vigilemus, ne intremus in tentationem. ı eum ſpem noſtram conjiciamus, qui *Maxima, & retioſa nobis promiſſa donavit; ut per hæc efficiamur diinæ conſortes naturæ, fugientes ejus, quæ in mundo eſt,* con-

Matth. 20. 2. Petr. 1.

concupiscentiæ corruptionem, Curam omnem subinferentes, ministremus in fide virtutem, in virtute scientiam, in scientia abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. „ Quamvis ergo, quod statuit Deus, nulla possit ratione non fieri; studia tamen non tolluntur orandi, nec per electionis propositum liberi arbitrii devotio relaxatur. „ „ Cum implendæ voluntatis Dei ita sit præordinatus effectus, ut per laborem operum, per instantiam supplicationum, per exercitia virtutum, fiant incrementa meritorum Dei, qui bona gesserint, non solum secundum propositum Dei, sed etiam secundum sua merita coronentur. Ob hoc enim in remotissimo ab humana cognitione secreto præfinitio hujus electionis abscondita est. Et de nullo ante ipsius finem pronuntiari potest, quod in electorum gloria sit futurus, ut perseverantem humilitatem utilis metus servet; & *qui stat, videat, ne cadat* „ „. (*inquit* Auctor librorum *de Vocatione omnium Gentium*, lib. 2, cap. 26.)

S. Aug. lib. de Dono Perf. c. 19. Occupatur objectio.

Contra istam Prædestinationem, quam secundum Scripturas sanctas defendimus, nemo *nisi errando disputare* potest. Frustra ergo quis objiceret: Aut e numero sum electorum, aut non sum. Si ex illo sum numero, fieri non potest, ut a salute excidam; decretum enim illud Dei efficax, & immutabile deficere non potest. Si non sum, nullo meo conatu salutem adipisci potero. Quidquid agam igitur, ad salutem perveniam, si a Deo sim electus; in damnationem vero præceps ruam, si sim reprobus.

Nostræ prædestinationis executio pendet ex meritis.

Frustra (inquam) hæc objiciuntur. Prædestinationis enim executio nostræ pendet ex meritis, & pietatis officiis, per quæ, & propter quæ Deus sempiternæ felicitatis præmia se nobis collaturum ab æterno decrevit; quamvis ratio primaria, qua impulsus est ad eam nobis destinandam felicitatem, & gloriam, non sint merita nostra, sed una illius misericordia, & bonitas. Bona autem illa opera, quæ in divina Prædestinatione,

inatione, ut media ad illius consummationem a Deo
ræordinata, utque gratiæ ejus munera nobis ad hunc
nem data involvuntur, electorum liberrima coope-
itione ponenda sunt, & ipsa etiam perseverantia. Un-
e sicut falso, & inepte diceret agricola: Quidquid
gam, nihilominus terra fructum dabit, messemque
feret uberrimam, si Deus ita decreverit; vel non
feret, si futuram sterilitatem prænoverit, atque de-
reverit Deus; quia voluntas ejus deficere, aut præ-
ientia falli non potest: quid igitur necesse est, ut la-
orem, ut terram excolam, ut seminem? Et stulte di-
ceret Architectus: Domus hæc stabit, si Deus ita de-
reverit; sin vero certissime corruet: quid ergo re-
rt, super quod fundamentum ædificem, utrum in
ena, an super firman petram? An ex selectis, & af-
bre dolatis lignis, sectisque, ac politis lapidibus, vel
x fœno, & stipulis extruam? Ita inepta est vulgaris
la humani sensus, & animalis hominis, non perci-
ientis ea, quæ Dei sunt, objectio; falsumque est nos
d æternam felicitatem perventuros, quidquid aga-
mus, si ex electorum numero simus; aut ab ea defe-
turos, si ex reproborum numero. *Dei agricultura* 1. Cor. 3.
stis: Dei ædificatio estis. (inquit Apostolus) Deus se-
minat in cordibus nostris verbum suum, gratiam suam,
t per Spiritus S. subministrationem dat incremen-
um, ut fructum afferat; sed nihilominus seminare
os debemus bona opera, ut tempore messis manipu-
os cum exultatione feramus, in horreo cœlestis Pa-
risfamilias recondendos. *Quæ enim seminaverit ho-* Galat. 6.
mo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua,
e carne & metet corruptionem: qui autem seminat in
piritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem
facientes, non deficiamus. Tempore enim suo metemus non
deficientes. Meminerimus, quod *Terra sæpe venientem* Heb. 6.
super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam
illis, a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo. Pro-
ferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, & maledi-
cto proxima, cujus consummatio in combustionem. Ædi-
cemus domum spiritualem, non super arenam, sed

super firmam petram, super fundamentum solidum, & inconcussum, quod est Christus Jesus; superædificemus *aurum, argentum, lapides pretiosos*, id est, opera bona, opera virtutum, ex charitate, & propter Deum. *Si cujus* enim *opus manserit, mercedem accipiet.* (1. Cor. 3.) Vitam ita sancte instituamus ut cor nostrum nos non reprehendat; quia & bonæ conscientiæ testimonium probabile quoddam prædestinationis signum est. *Si cor nostrum reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quidquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus... Et qui servat mandata ejus, in illo manet, & ipse in eo, & in hoc scimus; quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.* (1. Joan. 3.) Tunc enim *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei: si autem filii, & heredes; heredes quidem Dei, coheredes autem Christi; si tamen compatimur; ut & conglorificemur.* (Rom. 8.) Operam demus, ne excidamus ab hereditate. Faciamus, quod in nobis est, ut Dei mandata impleamus, cum ejus gratia, quæ numquam nobis nisi culpa nostra deest, numquam negatur, nisi *in pœnam præcedentis peccati*: quoniam *Deus non deserit, nisi deseratur.* Et *Nisi fecerimus casum*, ipse *a nobis non facit occasum*, (ut loquitut *S. Aug.*) Et lib. de Nat. & Gratia cap. 26. *Si ab illo avertimur, nostrum est, & tunc secundum carnem sapimus, & concupiscentiæ carnis ad illicita consentimus. Conversos ergo deus adjuvat, aversos deserit; sed etiam, ut convertamur, ipse adjuvat.*

§. LVIII.

In nullo gloriandum.

IV. Certum habeamus, *In nullo gloriandum* esse, *quando nostrum nihil sit.* (Quæ *S. Cypriani* Sententia est.) (S. Cyp. L. 3. ad Quirinum c. 4.) *Non esse in potestate nostra cor nostrum, & nostras cogitationes.* (Quod *S. Ambr.* dictum est, a S. Augustino laudatum.) (S.Amb lib. de Fuga Sæculi c. 1.) Quia *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.* (Quod oraculum est Apostoli.) (Rom. 11.) Falli

non

ɔn posse Dei præscientiam, nec mutari prædestina-
onem; quia *Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei.* Jacob. 1.
)eo tamen obediamus, qui *Voluntarie genuit nos verbo*
eritatis; ut simus initium aliquod creaturæ ejus. Bo-
um operemur, in bonis operibus perseveremus. Ca-
itatem namque, charitatem, pietatem, perseveran-
am usque in finem, & omnem obedientiam, qua obe-
itur Deo, Dei dona esse, nemo Christianus diffiteri
otest; proindeque ab ipso prædestinata: præscivit sci-
cet, quæ fuerat ipse facturus. In sua autem præscien-
a opera sua futura disponere, id omnino, nec aliud
uidquam est prædestinare. „ „ Sicut *ergo* ille, quem
astum futurum esse præscivit *Deus*, quamvis id incer-
ım habeat, non ideo non agit, ut castus sit: ita ille,
uem castum futurum prædestinavit, quamvis id in-
ertum habeat, non ideo non agit, ut castus sit, quo-
iam Dei dono se audit futurum esse, quod erit; im-
ıo etiam gaudet ejus charitas, nec inflatur, tamquam
d non acceperit. Non solum ergo prædicatione præ-
e stinationis ab hoc opere non impeditur, verum &
d hoc adjuvatur, ut cum gloriatur, in Domino glo-
ietur. Quod autem dixi de castitate, hoc de fide,
oc de pietate, hoc de charitate, de perseverantia, &
e pergam per singula, hoc de omni obedientia, qua
beditur Deo, veracissime dici potest „ „. (Ita *S. Aug.*
b. *de Dono Perseverantiæ*, cap. 17.) Prædestinationis
ostræ exitum Sanctorum precibus, ac præcipue
ınctissimæ V. M. Dei Matris, erga quam sincera pie-
ıs, & devotio, cum vitæ christianæ integritate con-
ıncta, Prædestinationis etiam signum est, commen-
emus. Quamvis enim obtineri nequaquam possint,
uæ prædestinata non fuerunt; tamen „ „ Ea, quæ
ıncti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut
recibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis
Regni Prædestinatio ita est ab omnipotente Deo dispo-
ta, ut ad hoc electi pio labore perveniant; quatenus
ostulando mereantur accipere, quod eis omnipo-
ens Deus ante sæcula disposuit donare „ „. (Verba sunt
. *Gregorii Magni* lib. 1. *Dialogorum*, cap. 8)

Exitus prædestinationis nostræ precibus sanctorum, præsertim Deiparæ V. M. comendandus.

N 5 §. LIX.

§. LIX.

Fides, Gratia sanctificans, & Charitas, plerisque reprobis a Deo tribuuntur.

V. Certum habeamus præterea, fidem, justitiam, sive gratiam sanctificantem, & charitatem plerisque reprobis a Deo tribui; de quibus *S. Joannes* ait: *Ex* 1. Joan. 2. *nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* Id est, „ Non „ erant filii, etiam quando erant in professione, & „ nomine filiorum; non quia justitiam simulaverunt; sed quia in ea non permanserunt „. Neque enim ait; Nam si fuissent ex nobis, veram, non fictam justitiam tenuissent utique nobiscum, sed „ *Si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* In bono illos „ volebat proculdubio manere. Erant itaque in bono, „ sed quia in eo non permanserunt, id est, usque in fi „ nem non perseveraverunt: Non erant, inquit, ex „ nobis, & quando erant nobiscum, hoc est, non „ erant ex numero filiorum, & quando erant in fide „ filiorum; quoniam, qui vere filii sunt, præsciti, & „

tamen Deo ,,,,. (Ita *S. Aug.* lib. *de Correptione, & Gratia*, cap. 9.) Qui vel unus locus, ne multa alia testimonia congeram, demonstrat fidem, & justitiam plerisque reprobis a Deo tribui. Quod fidei dogma contra *Calvini* hæresim sacra Synodus Tridentina definivit, Sess. 6. Can. 17.

§. L X.

Fides, & justitia possunt amitti.

Nec minus certum est, fidem, & justitiam semel acceptam in hominum cordibus extingui posse, ac revera extingui in iis, qui a justitia sua conversi, faciunt iniquitatem, de quibus scriptum est: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Et „ quod *prolapsi* „ *sunt*, cum semel essent illuminati, gustassent etiam „ donum cœleste, & participes facti essent Spiritus „ sancti; qui denique non perseverant usque in finem. Ezech. 18. & 33. Heb. 6.

Quod fidei catholicæ dogma *S. August.* Libro præsertim *de Dono Perseverantiæ*, confirmat, c. 8. & 9. asserens tam eos, qui non perseverant, quam qui perseverant in justitia, vocatos fuisse, vocantem secutos, ex impiis justificatos, & per lavacrum regenerationis æque renovatos. Idem confirmant. *S. Prosper* in Responsione ad Objectiones Vincentianas, c. 12. 13. 15. & in Responsione ad Capitula Gallorum cap. 2. 3. & 7. & *S. Bernardus* Ser. 54. in Cantica. Unde Calvinianum dogma de inamissibili justitia, velut hæreticum a Concilio Trid. merito damnatum est Sess. 6. Canone 26.

Nec vero Calviniano dogmati patrocinium quæri potest ex illis verbis S. Joannis: *Omnis qui est natus ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* His enim verbis solum significatur, mortalium peccatorum perpetrationem cum statu, ac dignitate filiorum Dei cohærere non posse: non autem, quod cum persona filiorum Dei conjungi non possint, sive ab iis, qui filii Dei sunt, committi; ita tamen, ut illa com- 1. Joan. 3. Quo sensu non peccet, nec peccare possit, qui ex Deo natus est.

mit-

mittendo a ſtatu filiorum Dei excidant. Hic loquendi modus ſimilis eſt illis propoſitionibus, quæ vulgo in ore hominum verſantur: Honeſta, & pudica femina ſermonibus ad ſtuprum allicientibus aures non accommodat: Fidelis ſubditus cum hoſtibus Regis ſui fœdus non init: Judex integer muneribus, aut gratia non corrumpitur: Princeps optimus ad inſontes opprimendos poteſtate non abutitur ſua. Hæ namque propoſitiones enunciant, atque indicant id, quod hujuſmodi perſonis convenit ſecundum dotes, quæ ipſis tribuuntur; ſed non inde ſequitur, mulierem pudicam labi non poſſe; ſubditum fidelem non poſſe deficere a fide, & officio erga Principem; Judicem integerrimum non poſſe ab integritate dimoveri precibus potentiſſimis, commodis, aut minis; Principem optimum, qualis erat David, non poſſe eo abripi cupiditatis æſtu, ut occidat inſontem. Sic itaque omnis, qui ex Deo natus eſt, peccatum non facit, nec facere poteſt, quamdiu divinæ illius nativitatis Spiritum ſequitur: ſed tamen, ſi officium negligat ſuum, & dæmonum tentationibus conſenſum præbeat, in mortale

§. LXI.

Nemo absque singulari Dei revelatione de sua Prædestinatione certus esse potest.

VI. Æque certum est, neminem, citra singularem Dei revelationem de sua Prædestinatione certum esse posse, ut sacra Synodus Trid. contra *Calvini* errorem definivit Seff 6. Can. 16. quapropter timere debemus, quamdiu in hac vita sumus, quæ tentatio est super terram. *Cum metu igitur, & tremore vestram salutem operamini.* (inquit Apostolus) Timeant sibi Justi: „„ Quid enim sunt hodie, sciunt; quid cras futuri sint, nesciunt... Qui injustus est, conversus poterit justus esse; quomodo & justus aversus poterit injustus esse. Itaque nec de te præsumas; nec de illo desperes. *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Quia vocati sumus, novimus; si sumus electi, nescimus. Tanto ergo necesse est, ut unusquisque nostrum in humilitate se deprimat, quanto, si sit electus, ignorat „„.

Hæc veritas radix timoris, & humilitatis.

Philipp. 2.

S. August. Enar. in Psalm. 51.

S Greg. M. Homil. 18.

§. LXII.

Perditio Reproborum ex ipsis est, non ex Deo.

VII. Certum est denique, perditionem reproborum ex ipsis esse, Deum ipsos in peccatum non impellere, sed permittere tantum, ut cadant; damnationis pœnam illis non decernere nisi propter culpam, in quam libera sua voluntate casuri sunt. *Numquid* (inquit) *voluntatis meæ est mors impii, & non ut convertatur a viis suis & vivat?... Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: revertimini, & vivite.* (Ezech. 18.) *Perditio tua, Israel; tantummodo in me auxilium tuum.* (Osee 13.) *Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis* (Matth. 18.) Et tamen in illa puerorum turba, quæ tunc oblata est Christo Domino, neminem nisi Prædestinatum fuisse, minus verisimile est. Deus *vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* (inquit Apostolus.) Idipsum SS. Patres confirmant.

1. Tim. 2.

S. Hieron. in cap. 63. Isaiæ. „ „ Voluit Deus salvare cupientes, & provocavit ad salutem, ut voluntas haberet præmium; sed illi credere noluerunt, &c. Nec statim in culpa est, si plures credere noluerunt: sed voluntas venientis hæc fuit, ut omnes crederent, & salvarentur „ „. *Et in cap.* 18. *Ezechielis*, ad illa verba: *Numquid voluntatis meæ est mors impii, & non ut convertatur a viis suis?* ait: „ „ Ergo Domini voluntatis est, omnes salvos fieri. Ubi autem Dei videtur severa, & truculenta sententia; non homines, sed peccata condemnat „ „.

S. Paulinus, Epist. 2. „ „ Omnem, quantum in ipso est, hominem salvum fieri vult, qui fecit omnes „ „.

S. Ambros. lib. 2. *de Cain, & Abel*, cap. 3 „ „ Redemptor ideo omnibus opem sanitatis detulit, ut quicumque perierit, mortis suæ causas sibi adscribat, qui curari noluit, cum remedium haberet, quo posset evadere: Christi autem manifesta in omnes prædicetur misericordia; eo quod ii, qui pereunt, sua pereant negligentia; qui autem salvantur, secundum Christi sententiam liberentur, qui omnes vult salvos

dicit: v. g. Volo, ut hi omnes servi mei operentur in vinea, & post laborem requiescentes epulentur, ita ut quisquis eorum hoc noluerit, in pristino semper molat: videbitur quidem, quicumque contempserit, contra voluntatem domini sui facere; sed tunc eam vincet, si & pristinum contemnens effugerit; quod nullo modo fieri potest sub Dei potestate. Unde scriptum est *Semel locutus est Deus: Duo hæc audivi, quia potestas Dei est, & tibi, Domine, misericordia, quia tu reddes unicuique juxta opera sua.* Psalm. 61. Ille igitur reus erit ad damnationem sub potestate ejus, qui contempserit ad credendum misericordiam ejus. Quisquis autem crediderit, eique se a peccatis omnibus absolvendum & ab omnibus vitiis sanandum, & calore, ac lumine ejus accendendum, illuminandumque commiserit, habebit ex ejus gratia opera bona, ex quibus etiam secundum corpus a mortis corruptione redimatur, coronetur, bonisque satietur, non temporalibus, sed æternis, supra quam petimus, & intelligimus „ „.

S. Aug. concinit *S. Prosper* in responsionibus ad objectiones Vincentianas: „ „ Sincerissime (*inquit*) credendum, atque profitendum est, Deum velle, ut omnes homines salvi fiant. Siquidem Apostolus, cujus ista sententia est, solicitissime præcipit, quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur; ex quibus, quod multi pereunt, pereuntium est meritum; quod multi salvantur, salvantis est donum. Ut enim reus damnetur, inculpabilis Dei justitia est: ut autem reus justificetur, ineffabilis Dei gratia est „ „. Object. 11

His adde egregium *S. Isidori Pelusiotæ* locum lib. 2. Epistola 270. „ „ Etenim modis omnibus salvari vult eos, qui in vitio voluptantur, & ad eos adlegat, qui remedium adhibeant, non ignorans quidem fore, ut illi morbo intereant: sed ut omnem eis excusationem eripiat. Nam etsi ab insania non resipiscant isti; hic tamen inde fructus consequitur, quod suas ipse partes sit executus „ „.

Prædestinatio igitur luci similis est, quæ ex cælo

oritur;

oritur, & in aerem, terramque diffunditur, nihil illis ad illuminationem sui conferentibus: reprobatio similis est fulmini, quod oritur e terra materiam subministrante, sed e nubibus in ipsam recidit. Prædestinatio ex solo Deo est, nihil nobis meriti conferentibus: reprobatio ex nostro peccato ortum habet: *Deus* enim *de suo bonus, de nostro justus.* (ait Tertullianus.)

ARTICULUS III.

Quo Symboli Apostolici Articulus alter explicatur.

ET IN JESUM CHRISTUM, FILIUM EJUS UNICUM, DOMINUM NOSTRUM.

§. I.

Quam necessaria sit, & utilis hujus Articuli Fides.

Quanta sit hujus Articuli credendi necessitas, & quæ ex illius fine utilitas in hominum genus deri-
Joan. 17. vetur, illud Christi Domini oraculum declarat: *Hæc*

tum firmissimum est nostræ salutis, ac redemptionis. Hoc certum, propriumque Fidei catholicæ fundamentum; ut enim ait Apostolus: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.* Hoc fundamentum fidei nostræ: *Unus Deus; unus & Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus.* „ Nam neque per ipsum liberaremur unum Mediatorem Dei, & hominum, hominem Jesum Christum, nisi esset & Deus. Sed cum factus est Adam, homo scilicet rectus, Mediatore opus non erat. Cum vero genus humanum peccata longe separaverunt a Deo, per Mediatorem, qui solus sine peccato natus est, vixit, occisus est, reconciliari nos oportebat Deo, usque ad carnis resurrectionem in vitam æternam, ut humana superbia per humilitatem Dei argueretur, ac sanaretur, & demonstraretur homini, quam longe a Deo recesserat, cum per incarnatum Deum revocaretur, & exemplum obedientiæ per hominem Deum contumaci homini præberetur; & Unigenito suscipiente formam servi, quæ nihil ante meruerat, fons gratiæ panderetur, & carnis etiam resurrectio redemptis promissa in ipso Redemptore præmonstraretur; & per eamdem naturam, quam se decepisse lætabatur diabolus, vinceretur; nec tamen homo gloriaretur, ne iterum superbia nasceretur. „

1. Cor. 3.

1. Tim. 2.

S. Aug. in Ench. c. 108. Christus Mediator.

„ „ In causa *igitur* duorum hominum, quorum per unum venumdati sumus sub peccato, per alterum redimimur a peccatis; per unum præcipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam: quorum ille nos in se perdidit faciendo voluntatem suam, non ejus, a quo factus est; iste nos in se salvos fecit, non faciendo voluntatem suam, sed ejus, a quo missus est; in horum (*inquam*) duorum hominum causa proprie Fides christiana consistit. Quoniam *Non est alıud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri: Et in illo definivit Deus fidem omnibus, suscitans illum a mortuis.* Itaque sine fide Incarnationis, & Mortis, & Resurrectionis Christi, nec anti-

Fides christiana in duorum hominũ causa proprie consistit.

Act. 4. 12.

Act. 17.

Justi antiqui Christi Mediatoris fide justificati sunt.

quos Justos, ut justi essent, a peccatis potuisse mundari, & Dei gratia justificari, veritas christiana non dubitat; sive in eis Justis, quos quidem illa non commemorat; sed tamen fuisse credendi sunt, vel ante diluvium, vel inde usque ad Legem datam, vel ipsius Legis tempore, non solum in filiis Israel, sicut fuerunt Prophetæ, sed etiam extra eumdem populum, sicut fuit Job. Et ipsorum enim corda eadem mundabantur Mediatoris fide, & diffundebatur in eis charitas per Spiritum sanctum, qui ubi vult spirat, non merita sequens, sed etiam ipsa merita faciens „ „. (ut docet *S. August.* lib *de peccato originali*, cap. 26.) Justi illi veteres sub Lege non erant, sed sub Gratia, eadem quippe fide & ipsi mundabantur, qua & nos.

2. Cor. 4. Unde Apostolus dicit: *Habentes eumdem Spiritum fidei, secundum quod scriptum est: Credidi, propter quod locutus*

Psalm. 18. *sum, & nos credimus, propter quod & loquimur.* Ex ipsa fide de ipso dicebatur: *Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo, exultavit ut gigas ad currendam viam, a summo cælo egressio ejus, & occursus ejus usque ad summum ejus, nec est, qui se abscondat a calore ejus.*

Psalm. 44. Ex fide ipsa ipsi dicebatur. *Tronus tuus, Deus, in*

tis. *Justitia autem Dei per Fidem Jesu Christi, in omnes, & super omnes, qui credunt in eum.* „ Si ergo nunc manifestata est, sed etiam tunc erat, sed occulta. Cujus „ occultationem significabat Templi velum, quod est „ ad ejus significandam revelationem, Christo moriente conscissum. Et tunc ergo ista gratia unius Mediatoris Dei, & hominum hominis Christi Jesu erat „ in populo Dei; sed tamquam in vellere pluvia, quam „ non debitam, sed voluntariam segregat Deus hereditati suæ, inerat latens; tunc autem velut siccato „ illo vellere, hoc est, Judaico populo reprobato, in „ omnibus gentibus tamquam in area cernitur patens. „ Hinc Apostolus ait: *Per hominem mors; & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Illi „ ergo antiqui Justi ideo in resurrectionem vitæ æternæ venturi sunt, quia in Christo vivificabuntur: „ ideo in Christo vivificabuntur, quia ad corpus pertinent Christi: ideo pertinent ad corpus Christi, „ quia & ipsis caput est Christus: ideo & ipsis caput est „ Christus, quia unus Mediator est Dei, & hominum, „ homo Christus Jesus. Mediator autem illis non fuisset, nisi in ejus resurrectionem per ejus gratiam credidissent. Et hoc quomodo fieret, si eum in carne „ venturum esse nescirent, neque ex hac fide juste, „ pieque vixissent? Nam si propterea illis non profuit „ Incarnatio Christi, quia nondum facta erat, nec nobis prodest Judicium Christi de vivis, & mortuis, „ quia nondum factum est. Si autem nos per hujus „ nondum facti, sed futuri Judicii fidem stabimus ad „ dexteram Christi: profecto illi per Incarnationis ejus „ tunc nondum factæ, sed futuræ fidem membra sunt „ Christi. Sic ratiocinatur *S. August.* lib. *de Peccato originali*, cap. 26.

Gratia Christi Jesu erat tempore legis veteris, sed occulta. Marc. 27. Jud. 6. 1. Cor. 15.

Spem futuræ per Christum redemptionis, cujus fides ad salutem consequendam necessaria est, semperque fuit, Deus ab initio mundi præmonstravit, cum proprium diabolo damnum, quod ex liberatione hominum facturus erat, his verbis denuntiavit: *Inimicitias*

Spes futuræ per Christum Redemptionis ab initio mundi præmonstrata.

Gen. 3. *citias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.* Eamdem promissionem deinceps confirmavit, iis præsertim hominibus, quibus singularis benevolentiæ signa præbere voluit; inter cæteros vero Patriarchæ Abrahæ, eo præsertim tempore, quo Dei mandato obediens filium suum unigenitum immolare
Gen. 22. voluit. *Quia*, inquit, *fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris; possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Quo Deus significavit oraculo, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immani Satanæ tyrannide liberatis salutem afferret. Illum autem Dei Filium natum ex semine Abrahæ secundum carnem fore necesse erat. Nullis enim Angelorum, aut hominum viribus a lapsu suo sublevari, & reparari poterat hominum genus. Quamobrem opus erat, ut Dei Filii infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam peccati

Abraham fide Incarnationis Filii Dei imbutus.

hoc, & servum suum manu sub femore suo posita jurare voluit, quod uxorem ex mulieribus Chananæis filio suo Isaac non esset accepturus, prænoscens carnem, in qua venturus erat Deus cœli, de illo femore propagari. Cujus carnis, & sanguinis, quando ipsum Abraham benedixit, Melchisedech etiam testimonium christianis Fidelibus notissimum protulit, ut tanto post Christo diceretur in Psalmis, quod nondum factum, sed adhuc futurum, eadem tamen ipsa, & Patrum, quæ nostra est, fides una cantabat: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Gen. 24. S. Aug. l. de Pecc. orig. c. 27. q. 62. in Gen. & tr. 43. in Joan. Psalm. 109.

Non ita multo post Dominus promissi Abrahamo facti memoriam renovavit, sancito cum Jacob ejus nepote fœdere, quando in somnis vidit scalam stantem super terram, cujus cacumen cœlos tangebat, Angelos quoque Dei per eam ascendentes, & descendentes, audivit etiam Dominum innixum scalæ dicentem sibi: *Terram, in qua dormis, tibi dabo & semini tuo, eritque semen tuum quasi pulvis terræ. Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septemtrionem, & Meridiem, & benedicentur in te, & in semine tuo cunctæ tribus terræ.* Constituta denique Judæorum, qui ex genere Abrahami erant, Republica, insignes figuræ Christi venturi populo Dei exhibitæ sunt, & multis, apertissimisque Prophetiis Filii Dei Incarnatio, & Nativitas ex Virgine, miracula, doctrina, mores, consuetudo, Passio, mors, Resurrectio, cæteraque ejus Mysteria prænuntiata sunt: scilicet Psalm. 2. v. 6. 7 8. Ps. 21. v. 17. 18. 19. Ps. 44. v. 7. & 8. Ps. 109. toto. *Isaiæ*, cap. 7. v. 14. cap. 8. v. 2. 3. & 4. cap. 9. v. 6. cap. 11. v. 1. 2. 3. 4. & 5. & to to cap. 53. *Jer.* 23. v. 5. & cap. 30. v. 8. & 9. cap. 31. v. 22. cap. 33. v. 15. & 16. *Danielis* 7. v. 13. & 14. & cap. 9. v. 24. 25. 26. & 27. Præter alia plurima Prophetarum oracula, quæ a Viris eruditis adnotata sunt, & cum novi Testamenti locis, quibus eorum exitus, & consummatio continetur, diligenter collata, præsertim a doctiss. *Abricensium* Episcopo *Petro Daniele Huetio*, in *demonstratione Evangelica*, Propositione nona. Quæ quidem ita manifesta sunt, Gen. 28. Insignes Christi venturi figuræ, & Prophetiæ.

ut si futuri, & præteriti temporis tollatur diversitas, nihil jam inter Prophetarum Vaticinia, & Apostolorum Prædicationem; nihil inter veterum Patriarcharum fidem, & nostram interesse videamus, ut ait Conc. Trid. Catechismus. Typi, seu figuræ tam illustres, Vaticinia tam perspicua Filii Dei Incarnationem, cæteraque Mysteria præcesserunt ad conciliandam fidem. Filii Dei Incarnatio, Nativitas ex Virgine

Tertul. lib. adversus Judæos. „ „ Paraturam desiderabat, ut crederetur (*inquit Tertul.*) Et Sacramentum Passionis ejus figurari in prædicationibus oportuerat: quantoque credibile, tanto magis scandalum futurum, si nude prædicaretur; quantoque magnificum, tanto magis obumbrandum, ut difficultas intellectus gratiam Dei quæreret „ „.

Dan. 9. Quamobrem Daniel in adventu ipsius *implendam Visionem, & Prophetiam prædixit*, „ „ Quoniam ipse est signaculum omnium Prophetarum, adimplens omnia, quæ retro de eo Prophetæ nuntiaverant „ „.

§. II.

ET IN JESUM.

De Nomine Jesu.

I. Mediator noster Deus simul, & homo, non per hoc Mediator est, quod est æqualis Patri; per hoc enim quantum Pater, tantum & ipse distat a nobis: & quomodo erit mediatio, uti eadem distantia est?

Quomodo & per quid Christus Mediator sit. S. Aug. l. de Pecc. orig. c. 28. „ „ Per hoc ergo Mediator, per quod homo; inferior Patre, per quod nobis propinquior; superior nobis, „ per quod Patri propinquior. Quod apertius ita di- „ citur; inferior Patre, quia in forma servi; superior „ nobis, quia sine labe peccati „ „. Per humanam igitur naturam Christus Mediatoris exercuit officia, satisfecit Patri, Sacrificium obtulit, rogavit, passus est, ac mortuus: quamvis actiones illæ, & officia, quibus functus est, dignationem, & æstimationem infinitam non ex humanæ conditionis modulo, sed ex adjuncta divinitate consecuta sint. Verumtamen ipsam Mediatoris Personam ex duabus Naturis constare oportuit,

Deum-

[redacted]

Deumque simul esse, & hominem, ut haberet aliquid simile Deo, aliquid simile hominibus; ne in utroque similis hominibus, longe esset a Deo, aut in utroque Deo similis longe esset ab hominibus, atque ita Mediator non esset. „ Mediatorem *igitur* inter nos & Deum „ & mortalitatem oportuit habere transeuntem, & „ beatitudinem permanentem; ut per id, quod transit, congrueret morituris, & ad id, quod permanet, transferret ex mortuis „. Proprium Mediatoris Dei, & hominum, qui Deus, & homo est, Nomen est Jesus, quod *Salvatorem* significat, non quidem fortuito, aut hominum judicio, ac voluntate, sed Dei consilio, & præcepto illi impositum. Angelus enim *Mariæ* Matri, conceptionis ejus Mysterium annuntians, ait: *Ecce concipies in utero, & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Ac deinde Joseph Virginis sponso non solum, ut eo nomine Puerum appellaret, præcepit; sed etiam rationem Nominis consiliumque Dei illud imponentis declaravit his verbis: *Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem Filium, & vocabis Nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* De adorando illo Nomine *Habac.* 3. prænuntiatum est: Ego *autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jesu meo.* Id Nomen Christo impositum est octavo die, cum circumcisus est. „„ Circumcisio veritatem susceptæ probat humanitatis, & nomen, quod est super omne nomen, gloriam indicat Majestatis; circumciditur tamquam verus Abrahæ filius: Jesus vocatur tamquam verus Filius Dei. Neque enim ad instar priorum meus iste Jesus Nomen vacuum, aut inane portat. Non est in eo magni Nominis umbra, sed veritas „ „. (inquit *S. Bernar.* Ser. 1. in circumc. Domini.) *Jesus* appellatus est *Filius Nave*, qui Moysi successit, & populum a Moyse ex Ægypto liberatum, in terram promissionis, quod ipsi Moysi negatum fuerat, deduxit. Eodem etiam nomine *Josedech* Sacerdotis filius appellatus est; eodem & filius *Sirach*, sed longe po-

S. Aug. lib. de Civ. Dei c. 25.

Nomen Jesu Dei consilio, & præcepto Christo impositum.

Lucæ 1.

Matth. 1.

Luc. 2.

Christi Circumcisio.

Christus non instar aliorum Jesus vocatur.

Eccl. 46.

Aggæi 1.

tiori jure hoc nomen Salvatori nostro impositum est, qui non uni alicui populo, sed universis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco, vel Babilonico dominatu oppressis, sed in umbra mortis sedentibus, & durissimis peccatis & diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem, & salutem dederit, qui eos e mundi erroribus evocatos ad cælestis Regni hereditatem provexerit, eisque cælum reseraverit. *Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* In illis velut typis adumbratus est Christus Dominus, qui de se ipso vere dixit: *Ego sum via, veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem nisi per me... Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur; & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Josue, sive *Jesus filius Nave* successit defuncto Moysi: Jesus abrogata Moysis Lege novam condidit: *Finis* enim *Legis Christus ad justitiam omni credenti*. Moyses ad Chanaanitidis terræ fines Hebræos deduxit; in terram ipsam introducere non potuit, quod præstitit Josue. Lex Moysis nomine significata justificare, & salvare non potuit homines; quod præ-

Act. 4. 12. — Joan. 14. 6. — Joan. 10. 9. — Jesus Filius Nave typus insignis JesuChristi. — Rom. 10. — Galat. 3.

Christus secundum populum, quod sumus nos, Nationes in sæculi deserto commorantes antea, introducturus esset in terram repromissionis, melle, & lacte manantem, id est, in vitæ æternæ possessionem, qua nihil dulcius, idque non per Moysen, id est, non per Legis disciplinam, sed per Jesum, id est, per novæ Legis gratiam pervenire debebat circumcisis nobis petrina acie, id est, Christi præceptis (Petra enim Christus multis modis, & figuris prædicatus est) ideo is vir, qui in hujus Sacramenti imaginem parabatur, etiam nominis Dominici inauguratus est figura, ut Jesus nominaretur „ „. Josue bellator fuit; bellator & Jesus, cujus ex ore gladius anceps exibat; de quo Apoc. 1. 16.
dictum est: *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime... Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum Regis.* Psalm. 44.
Josue fuit *Magnus secundum nomen suum, maximus in salutem Electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel.* Eccl. 46.
De Christo Salvatore nostro ait Angelus virgini Mariæ: *Hic erit Magnus, & Filius Altissimi vocabitur.* Luc. 1.
Nomen ejus magnum; humiliationis enim ipsius, quæ maxima fuit, præmium est. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Philipp. 2.
Ad salutem omnium hominum venit Christus, eo nomine Maximus. *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus; quod Christus Jesus venit in hunc mundum, peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.* 1. Tim 1.
Hinc *S. Aug.* passim ex nomine Jesu argumentum petit contra Pelagianos, peccatum originale negantes, quod & parvulis Christus sit Jesus, id est, Salvator. Sic in fine libri 2. *de Nuptiis, & Concupiscentia*: „ „ Concedat, *inquit*, Jesum etiam parvulis esse Jesum. Et ut per eum facta omnia fatetur per id,

quod est Verbum Deus; ita etiam parvulos ab eo salvos fieri fateatur per id, quod est Jesus, si vult Catholicis esse Christus. Sic enim scriptum est in Evangelio: Matth. 1. *Et vocabunt nomen ejus Jesum; ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* In quo populo sunt utique & parvuli: sunt ergo & in parvulis peccata originalia, propter quæ Jesus, id est, Salvator possit esse & ipsorum „ „. Josue expugnavit insurgentes hostes populi Coloss. 2. Dei: Christus Salvator noster *Vicit mundum & exspolians Principatus, & potestates, traduxit confidenter,* Heb. 2. *palam triumphans illos in semetipso, . . . & per mortem destruxit eum, qui habebat mortis imperium, id est, Diabolum.* Hinc Josue adversus Amalecitas pugnante, Moyses tota die expansis manibus orabat; *Quia illic, ubi Nomen Jesu dimicabat, dimicaturis quandoque adversus Diabolum, Crucis habitus quoque erat necessarius, per quam Jesus victoriam esset relaturus.* Verba sunt *Tertulliani* Libro *adversus Judæos*, cap. 10.

Jesus Filius Josedech typus alter Christi.

Jesum Filium Josedech Christi Salvatoris typum etiam fuisse merito diximus. Pontifex enim uterque fuit. Utrique adversatus est Satanas. Ille Judæorum e

de suo: Christus Salvator noster *Dei Virtus, & Dei sapientia; in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, factus est nobis sapientia a Deo.* De quo Siracides ipse c. 1. scripsit: *Fons sapientiæ Verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna,* &c. Et cap. 24. *Sapientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur, & in Ecclesiis Altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur, & in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur, & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens: Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam,* &c.

pus etiam Jesu Chri. 1. Cor. 1, 23. 24. & 30. Colos. 2.

Virtus nominis Jesu.

Non igitur sola magni nominis umbra, sed veritas in Christo Jesu fuit, cujus nomen admirabile, amabile, suave, potens, malignis spiritibus tremendum est. Nomen Jesu tribuit Sacramentis virtutem remittendi peccata, conferendi gratiam, salutem operandi. Nomen Jesu genus omne miraculorum operatur, dæmones expellit, vincit, profligat. Serpentum morsus, & haustus veneni nomine Jesu sanatos fuisse, Judæi ipsi Thalmudistæ referunt. In nomine Jesu a Deo impetramus, quidquid petimus, si, ut oportet, petamus. Sic orationes suas concludit Ecclesia: *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum.* Nomen Jesu velut *Oleum effusum* (inquit *S. Bern.* Ser. 15. in Cantica) *lucet, pascit, & ungit. Lucet prædicatum, pascit recogitatum, invocatum lenit, & ungit.* Unde in toto orbe tanta, & tam subita fidei lux, nisi de prædicato Jesu? „ Nonne in hujus nominis luce Deus nos vocavit in admirabile lumen suum, quibus illuminatis, „ & in lumine isto videntibus lumen dicat merito Paulus: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino?* Hoc nomen coram Gentibus, & Regibus, & filiis Israel portare jussus est idem Apostolus; & portabat nomen tamquam lumen, & illuminabat patriam, & clamabat ubique: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit: abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambule-*

Lib. de Sabb. cap. 14.

Ephes. 5.

Act. 9.

Rom. 13.

„ *bulemus*. Nec tantum lux eſt nomen Jeſu, ſed & ci-
„ bus. An non toties confortaris, quoties recordaris?
„ Quid æque mentem cogitantis impinguat? Quid ita
„ exercitatos reparat ſenſus, virtutes roborat, vegetat
„ mores bonos, atque honeſtos, caſtas fovet affectio-
„ nes? Aridus eſt omnis animæ cibus, ſi non oleo iſto
„ infunditur. Inſipidus eſt, ſi non hoc ſale conditur.
„ *Jeſus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus.* Sed
„ eſt & medicina. Triſtatur aliquis veſtrum? Veniat in
„ cor Jeſus, & inde ſaliat in os, & ecce ad exortum
„ nominis lumen nubilum omne diffugit, redit ſere-
„ num. Labitur quis in crimen, currit inſuper ad la-
„ queum mortis deſperando? Nonne ſi invocet no-
„ men vitæ, confeſtim reſpirabit ad vitam? Cui ali-
„ quando ſtetit ante faciem ſalutaris Nominis duritia
„ cordis, ignaviæ torpor, rancor animi, languor ace-
„ diæ? Cui fons forte ſiccatus lacrymarum, invocato
„ Jeſu, non continuo erupit uberior, fluxit ſuavior?
„ Cui in periculis palpitanti, & trepidanti invocatum
„ nomen virtutis non ſtatim fiduciam præſtitit, de-
„ pulit metum? Cui in dubiis æſtuanti, & fluctuanti

ris: *Pone me, ut signaculum super cor tuum, super brachium* Cant. 8.
tuum. Habes unde & brachio medearis, & cordi. Habes in Nomine Jesu, unde actus tuos, vel pravos corrigas, vel minus perfectos adimpleas: itemque unde tuos sensus aut serves, ne corrumpantur, aut si corrumpantur, sanes ,, ,,.

Omnia præterea nomina, quæ prædicta sunt Filio Dei divinitus imponenda, ad unum hoc *Jesu* nomen referuntur. Cum enim salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum universæ salutis humanæ vim, rationemque complexum est (inquit Concil. Tridentini Catechismus.) Quod antea *S. Bernardus* pie, & eleganter exposuerat Ser. 11. in Circumcisione Domini. ,, Exultavit Isaias, ut videret ,, diem hunc & vidit, & gavisus est. Et loquebatur ,, gratualabundus, & laudans Deum: *Puer natus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus; vocabitur Nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Magna qui- ,, dem nomina: sed ubi est nomen, quod est super ,, omne nomen, nomen Jesu, *in quo omne genuflecta-* ,, *tur*? Forte in his omnibus unum illud invenies, sed ,, expressum quodammodo, & effusum. Nempe ip- ,, sum est, de quo Sponsa in Cantico amoris, *Oleum*, ,, inquit, *effusum nomen tuum.* Habes ergo unum in ,, his omnibus appellationibus Jesum. Nec omnino, ,, aut vocari posset, aut esse Salvator, si forte quip- ,, piam horum defuisset. Numquid non vere *Admira-* ,, *bile* eum singuli sumus experti, in mutatione uti- ,, que voluntatum nostrarum? Hoc nempe est salva- ,, tionis nostræ principium, cum incipimus respuere, ,, quod diligebamus; dolere, unde lætabamur; ample- ,, cti, quod timebamus; sequi, quod fugiebamus; ,, optare, quod contemnebamus. *Admirabilis* plane, ,, qui hæc operatur mirabilia. Sed nihilominus & ,, *Consiliarium* sese exhibeat necesse est in electione ,, Pœnitentiæ, & vitæ ordinatione; ne forte sit nobis ,, absque scientia zelus, & voluntati bonæ prudentia ,, desit. Sane opus est, ut *Deum* quoque probemus,

Omnia Filii Dei nomina ad unum nomen Jesu referuntur.

Isai. 9.

Cant. 1.

,, in

„ in remiſſione videlicet priorum delictorum, quia „ nec ſine hac ſalus nobis conſtare poteſt: & nemo „ poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus. Verum „ ne id quidem ſufficit ad ſalutem, niſi *fortem* quo- „ que experiamur in expugnando impugnantes nos, „ ne ab eiſdem rurſum concupiſcentiis ſuperemur, & „ fiant noviſſima noſtra pejora prioribus. Videturne „ jam aliquid deeſſe Salvatori? Plane deeſſet, quod „ maximum eſt, niſi & *Pater* eſſet *futuri ſæculi*, ut per „ eum ſcilicet in immortalitatem reſurgeremus, qui „ per præſentis ſæculi patrem generamur ad mortem. „ Neque hoc ſatis, ſi non etiam *Princeps pacis* Patri „ nos reconciliaret, cui traditurus eſt Regnum; ne „ forte ſicut filii perditionis utique, non ſalutis, re- „ ſurrecturi videremur ad pœnam. Multiplicabitur „ ſane ejus imperium, ut merito Salvator dicatur etiam „ pro multitudine ſalvandorum: & pacis non erit fi- „ nis, ut veram noveris eſſe ſalutem, quæ non poſ- „ ſit timere defectum. Hæc *S. Bernardus*. Summa igi- tur animi devotione veneremur, & invocemus *Nomen novum, quod os Domini nominavit.* Fidem,

Veneratio, & invocatio nominis Jeſu.

[redacted]

quicumque, ut par est, *invocaverit, salvus erit. Nemo* Rom. 10.
potest dicere: Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto: Sed 1. Cor. 12.
si dicit factis, non solis verbis. Possunt enim dicere: Dominus Jesus, Hæretici, & qui in peccatis mortalibus jacent, de quibus tamen ait Christus: *Non omnis, qui* Matth. 7.
dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui est in cælis, ipse intrabit in Regnum cælorum. Dicit & de quibusdam Ad Tit. 1.
Apostolus: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Quemadmodum negatur factis, sic dicitur factis; *hoc modo dicendi nemo dicit: Dominus Jesus! nisi in Spiritu sancto* (inquit *S. August.* Serm. 270. alias 20. ex editis a *P. Sirmondo.*)

§. III.

CHRISTUM.

Cur nomini Jesu nomen addatur, CHRISTUS, *Propheta, Sacerdos, & Rex.*

I. JESUS nomini CHRISTI etiam nomen additum est, quod *Unctum* significat, & officii nomen est, Lev. 8.
ac honoris. Ungebantur enim olim Prophetæ, Sa- 1. Reg. 10.
cerdotes, & Reges. Cum porro Jesus Salvator noster 3. Reg. 19.
in mundum venit, Prophetæ, atque Doctoris, Sacerdotis, ac Regis partes, & officia suscepit, ideoque *Christus* dictus est, unctus scilicet ad illorum munerum functiones, non quidem alicujus mortalis opera, sed cœlestis Patris virtute; non terreno unguento, sed spirituali oleo, scilicet Spiritus sancti plenitudine, gratiæque, & omnium donorum uberrima in sanctissimam ejus animam effusione. Quod præclare David ostendit, his eum verbis compellans: *Dilexisti* Psalm. 44.
justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Idem etiam demonstravit *Isaias* ex ipsius Redemptoris persona loquens: *Spiritus* (inquit) *Domini super me, eo* Isai. 61.
quod unxerit Dominus me, ad annuntiandum mansuetis misit me &c. Quod oraculum in se impletum Christus testatur *Lucæ* 4. Ac proinde verus est *Messias*: Idem enim Hebræis hoc nomen significat, quod Gen. 49.

Græ-

divinitatem ſuam, ſed noſtram mutabilitatem aſſumendo, & formam ſervi accipiens venit ad nos in hunc mundum, qui in hoc mundo erat, quia mundus per eum factus eſt; ut exemplum ſurſum videntibus Deum, exemplum deorſum mirantibus hominem; exemplum ſanis ad permanendum, exemplum infirmis ad convaleſcendum, exemplum morituris ad non timendum, exemplum mortuis ad reſurgendum eſſet, in omnibus ipſe primatum tenens. Quia enim homo ad beatitudinem ſequi non debebat niſi Deum, & ſentire non poterat Deum; ſequendo Deum hominem factum ſequeretur ſimul, & quem ſentire poterat, & quem ſequi debebat „„. Quod & alibi breviori ſententia exprimit, ſi tamen ipſius eſt Serm. 371. alias *de diverſis* 52. „ Homo ſequendus non erat, „ qui videri poterat: Deus ſequendus non erat, qui vi- „ deri non poterat. Ut ergo exhiberetur homini, & „ qui ab homine videretur, & quem homo ſequere- „ tur, Deus factus eſt homo „.

Summa Doctrinæ Chriſti.

Summam Doctrinæ Chriſti accurato compendio *S. Aug.* explicat lib *de vera Relig.* cap. 16. „ „ Satellites, *inquit*, voluptatis divitias pernicioſe populi ap-

2. Secunda dignitas, ad cujus exercendas functio- Christus Sacerdos.
:s Jesus Salvator noster spirituali oleo, scilicet pleni-
idine Spiritus sancti unctus fuit, est Sacerdotium.
icerdos enim fuit, non quidem ex ordine Aaron,
: quo in veteri Lege Leviticæ Tribus Sacerdotes ex-
:erunt; verum ex illo, de quo David Propheta ce-
nit; *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem* Psalm. 109.
'elchisedech: cujus rei argumentum Apostolus ad
ebræos scribens cap. 7. accurate prosecutus est.
}uæ quidem Sacerdotis dignitas ipsi ab æterno non
)nvenit, ut Deó; sed in tempore, ut homini, sive
cundum humanam naturam; ab ipsa statim Incarna-
one Sacerdotio suo functus est; cum *In diebus carnis* Heb. 5.
a preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum
lvum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis
ferens, exauditus est pro sua reverentia. Cum in Cruce
:lut altari *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem,* Eph. 5.
· hostiam Deo in odorem suavitatis. Ipse Sacerdos, &
ctima; & sic *Per proprium sanguinem introivit semel* Heb. 9.
Sancta, æterna redemptione inventa; scilicet *in ipsum*
:lum, ut appareat nunc vultui Dei, pro nobis semper
iterpellans; Christus enim Jesus *Orat pro nobis, &* Christus orat pro
'at in nobis, & oratur a nobis. Orat pro nobis, ut Sa- nobis, &
rdos noster; orat in nobis, ut caput nostrum; oratur a in nobis,
bis, ut Deus noster. Agnoscamus ergo in illo voces no- & oratur
ras, & voces ejus in nobis. (inquit *S. August.* Enar. in a nobis.
salm. 85.) Illum *Tertull.* apposite, & eleganter *Ca-* Lib. contra Marcionem,
holicum Patris Sacerdotem appellat id est, generalem; c. 9.
:l quia solus oblationum, donorum, ac sacrificiorum
:nera omnia Deo Patri offert: vel quia unus omni-
us sufficit, ut & pro universis hominibus illa offerat,
: omnes per illum offerant sacrificia, & orationes
ias, cujus unius interventu, ac merito Deo placent,
: probantur. *Oramus* scilicet *ad illum, per illum, in illo,* S. Aug. lib. de Spir. &
t loquitur *S. Aug.* Sacerdotii denique sui officium in Litt. c. 11.
oc etiam exequitur, quod per vicarios Sacerdotes in
itholica Ecclesia ritu simili cum Melchisedech, *Verissi-*
um, & singulare sed *incruentum sacrificium* corporis, &
nguinis sui, toto orbe terrarum offerre non desinit.

 3. Un-

Christus ex justi- æ, & pa- is.

3. Unctus est insuper Jesus, ut Rex justitiæ, & pacis, ob idque Christus est appellatus. Regiæ namque Christi dignitatis Scriptura sacra passim suffragatur. Psalm. 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.* Item, *Postula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Psalm. 71. *Deus, judicium tuum regi da, &c.* Jer. 23. *Et regnabit Rex, & sapiens erit.* Zach. 9. *Exulta satis, filia Sion, jubila, filia Jerusalem: ecce Rex tuus veniet tibi Justus, & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Angelus etiam ejus Incarnationem virgini Matri annuntians, Regem declarat: *Regnabit*, inquit, *in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Rex Judæorum, & Rex Israel passim appellatur; & ubi de extremo judicio agit, ac de sententia abs se pronuntianda, se Regem esse significat: *Tunc dicet Rex his, qui a dexteris ejus erunt, &c.* Regnum porro Christi spirituale est & æternum, non terrenum, ac temporale; nec hereditario, aut humano jure illi obtigit, tametsi genus a clarissimis Regibus duceret: *Regnum meum*, inquit,

uc. 1.

latth. 25.

oan. 18.

fferet, seque ipsum secundum naturam assump-
cum corpore suo mystico illi in æternum
um profitebitur, ingentem illam, & ineffabi-
oriam Regni, cujus non erit finis, & cujus se-
, paxque sempiterna erit, non sibi tribuens,
tri acceptam referens; *Ut sit Deus omnia in om-*
id est, ut innotescat, Deum auctorem esse om-
bonorum, tam ipsius Christi hominis, quam
Regni ejus, id est, omnium electorum, ex qui-
lis tunc Regnum ejus constabit: ac propterea
)eus in omnibus glorificetur, & laudetur in sæ-
eculorum.

num igitur Christi in terris inchoatur, in cælo
:ur. Ac Regis quidem officia admirabili provi-
suæ præstat Ecclesiæ. Ipse eam regit, ipse ab
n impetu, atque insidiis tuetur; ipse ei leges
ibit observatione facillimas, atque suavissimas:
enim ejus *suave est, & onus leve*, Mandata ejus
it *Sarcina onerati, sed alæ volaturi*. Ipse non
sanctitatem, & justitiam largitur, verum etiam
everandum facultatem, & vires præbet. Rex
st, & Sacerdos, ad utramque functionem a
ictus; *Rex pugnavit pro nobis: Sacerdos obtulit
nobis.* (inquit *S. August*, Enar, in Psalm. 149.)
ris autem hujus Regni finibus tam boni, quam
ontineantur, atque adeo omnes homines jure
l pertineant; ii tamen præ cæteris regiam ejus
em, & beneficentiam experiuntur, qui ex ejus
itis integram, atque innocentem vitam agunt.
st enim ejus Regnum, nisi credentes in eum? (in
August, Tract, 115. *in Joannem.*) A Christo di-
christiani, id est, uncti, per doctrinam illius
ati, per Sacerdotium, & sacrificium a peccatis
, per Regiam potestatem contra tentationes
Quamvis *data* sit illi *omnis potestas in cælo, &*
, charitate magis, quam auctoritate nos regit:
consulit utilitatibus, non suis, cum bonorum
um non egeat: nobis dominatur, ut nos ad
n felicitatem perducat: totum se nobis impen-

Christi Regnum in terra inchoatur, in cœlo perficitur.

Christi Regis beneficia.

Matth. 28.

Act. 10. dit: *Petransit benefaciendo, & sanando omnes*; Legem immaculatam, convertentem animas tradit, adjutoria præbet ad illam implendam efficacissima. Illam implet, qui cœlestem illum Regem amat. Nullum aliud tributum exigit, nisi amoris. Rex est sapientissimus, & faciens judicium, & justitiam in terra. Vitam suam pro subditis omnibus, etiam perduellibus exponit, & proposito gaudio pro illis crucem sustinet. Ipsorum inimicos profligat, & Satanam sub eorum pedibus
Psalm. 23. conterit. *Rex virtutum, Dominus fortis, & potens in prælio, Rex gloriæ*. Incomparabili mansuetudine ipsos regit, pastorem illis potius se exhibens, quam Regem. Facilem omnibus ad se præbet aditum: omnes invitat, omnes absque personarum, & conditionum discrimine complectitur, fovet, tuetur. *Omnibus æqualis, omnibus Rex*, (inquit Tertul.) Totus nobis datus, totus nostros expensus in usus, nos fratres suos vocare dignatur, ad mensam suam admittit, in con-
Ap. 1. & 5. sortium Regni sui nos vocat, immo nos Deo *Regnum*, *& Sacerdotes* facit. Christo igitur Deo, ac Regi no-
Nostra erga Christum Re- stro in omnibus obediamus, qui & Rex noster est jure

Chriſtum habere noluerunt. Et modo multi Chriſtum Regem in cœlo ſedentem, & ubique regnantem habere nolunt „ „. Ex illorum numero ne ſimus; illi dicamus ex animo; *Tu es ipſe Rex meus, & Deus meus...* Pſalm. 32. *Exaltabo te, Deus meus Rex, & benedicam nomini tuo* Pſalm. 144. *in ſæculum ſæculi.* Diabolo gloriæ illius, noſtræque ſalutis inimico fortes in fide reſiſtamus: in hoc enim uncti ſumus a Chriſto, ut contra diabolum luctemur, nec pacem cum illo umquam habeamus. *Ideo nos unxit, quia luctatores contra diabolum fecit* (inquit *S. Aug.* Tract. 33. in *Joannem*,) Immaculatam vitam agamus, quia Chriſti corpus ſumus, immo Chriſtus ipſe, per unctionem inhabitantis in nobis Spiritus ejus. *Inde autem apparet* (inquit *S. Auguſt.* Enarratione in Pſalm. 26.) *Chriſti corpus nos eſſe, quia omnes ungimur, & omnes in illo & Chriſti, & Chriſtus ſumus, quia quodammodo totus Chriſtus caput, & corpus eſt.*

Denique, „ „ Si Reges triumphorum ſuorum titulis nuncupantur (*inquit S. Petrus Chryſologus*, Ser. 57.) & ſubjectarum gentium nominibus conquirunt numeroſiſſima cognomenta: ita Chriſtus bonorum ſuorum titulis nuncupatur: a chriſmate enim vocatus eſt Chriſtus, qui Divinitatis unguentum aridis jam mortalium membris pius Mediator infudit. Et ut a chriſmate Chriſtus, ſic Jeſus vocatus eſt a ſalute, qui ad hoc nos divino infudit unguento, ut ægris certam ſalutem, perditis perpetuam redderet ſanitatem „ „.

§. IV.

FILIUM EJUS UNICUM.

CHRISTUS verus Deus, Deique Filius eſt.

Duæ in Chriſto naturæ.

His verbis profitemur Jeſum Chriſtum Filium Dei eſſe, & verum Deum, ſicuti Pater eſt, qui eum ab æterno genuit; non eo modo, quo illi dicti ſunt Dii, ad quos ſermo Dei factus eſt; & quo Moyſes dictus eſt *Deus Pharaonis*, ſed natura eadem, & eſſentia, quæ Patris eſt, & Spiritus ſancti. Illum, inquam,

sanctissimæ Trinitatis secundam Personam, aliis duabus omnino æqualem confitemur, unius essentiæ, sapientiæ, voluntatis, & potestatis cum Patre, ipsique consubstantialem, & coæternum, ut Nicæni Concilii Patres in suo Symbolo explicatius tradiderunt, contra hæresim *Arii* Presbyteri Alexandrini; qui Filium Dei aliquando non fuisse, & ex iis, quæ non sunt, factum esse, & alterius esse substantiæ ac essentiæ, quam Patrem; creatum denique, impiè, ac pertinaciter asserebat. Contra hanc igitur Hæresim credere nos profitemur, secundum Symbolum Nicænum: *In unum Dominum Jesum Christum Filium Dei, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.* Filii porro divinitas, sive Patris, & Filii consubstantialitas, omnimodaque, & perfecta æqualitas, multis Scripturæ sacræ oraculis aperte probatur contra veteres, & novos Arianos, sive Socinianos; tum istis præsertim Novi Testamenti. Matth. 16. *Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi. Respondens autem*

Filius Dei verus Deus consubstantialis Patri.

nibus non esset: sola enim divinitas est, qua nihil est, aut esse potest majus, vel cogitari: nec æqualis omnino, & eadem Patris, & Filii potestas esset; quod tamen significant hæc Christi Domini verba: *Et non rapiet eas quisquam de manu mea: & nemo potest rapere de manu Patris mei.* Joan. 10. Jam vero potestas, & essentia in Deo non distinguuntur; quidquid enim est in Deo, Deus est. Atque hoc sensu Christi verba Judæi intellexerunt, ipseque sic intelligenda confirmavit. *Responderunt ei Judæi... Tu homo cum sis, facis teipsum Deum... Respondit eis Jesus,.. Quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas; quia dixi, Filius Dei sum? Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere; si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite; ut cognoscatis, & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre,* Ibidem. Joan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite... Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis, & amodo cognoscetis eum, & vidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Jesus; Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem.* Joan. 16. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt,* Joan. 20. *Deinde dicit Thomæ; Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum; & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus,* Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Quibus verbis significatur, Jesum Christum, qui Ecclesiam in sanguine suo acquisivit, esse verum Deum. Ad Rom. 9. *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Ad Gal. 1. *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum & Deum Patrem.* Non est igitur Christus purus homo, sed Deus homo; denique Filius: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo,* ut ait idem Apostolus ad Philippenses scribens, cap. 2. Et

ad Col. 1. *Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipso condita sunt universa in cælis, & in terra, visibilia, & invisibilia... Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes; & omnia in ipso constant.* Ad Heb. 1. *Novissime diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit & sæcula; qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram Majestatis in excelsis; tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum; Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum; Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in Filium? Et cum iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos suos spiritus; & Ministros suos flammam Ignis. Ad Filium autem; Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi, virga æquitatis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis. Et Tu,*

mortale de illius generatione cogitandum est: nec Filium minorem Patre; nec Patrem antiquiorem Filio, aut absque Filio aliquando fuisse; sed Filium coæternum Patri; generationem mutationis omnis, & corruptionis expertem: non substantiæ divinæ partem, cum divina substantia simplicissima sit, indivisibilis, immutabilis; sed totam essentiam divinam, ac perfectiones omnes, quas complectitur, absque divisione Filio communicatas æterna illa generatione credere debemus. Cujus quidem divinæ generationis Mysterium ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo possumus; ut cum Propheta potius exclamandum sit: *Generationem ejus quis enarrabit?* Nefas est nescire, quod natus sit Dei Filius, sed non licet discutere, quemadmodum natus sit: credere convenit, non perscrutari. *Perfecta scientia est, sic Deum scire, ut licet inenarrabilem, tamen non ignorabilem scias* (inquit S. Hilarius.) *Credendus est, intelligendus est, adorandus est, & his officiis eloquendus est.* Et *S. Athanasius* orat. 3. contra Arianos: „„ Indecorum est, *ait*, quærere, quomodo ex Deo Verbum existat: aut quomodo sit Dei splendor: aut quomodo generet Deus; & quis sit modus generationis Dei. Insanus enim sit, qui talia audeat; cum inexplicabilem rem, ac divinæ naturæ propriam, solique ipsi & ejus Filio cognitam oratione sua declarare conetur „ „.

Æterna Dei generatio.

Isai. 53.

Lib. 2. de Trinitate.

Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum, rationemque æternæ generationis similitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur. Quamobrem *S. Joannes* Filium Dei *Verbum* appellat. Ut enim mens nostra seipsam quodammodo intelligens sui effingit imaginem, quam Theologi, verbum dixerunt; ita Deus, (quantum tamen divinis humana conferri possunt) seipsum intelligens, Verbum æternum generat: *Quod est, de his omnibus, quæ sunt in se ipso*, ut loquitur S. August. Verbum illud non est sonus transiens, aut exterior locutio, non est verbum prolatitium, sed interiori locutione, sive cognitione perfectissi-

Lib. 15. de Trinitate cap. 15.

fectissima, & perfectissime assimilatrice, hoc est, divina genitum, in quo nihil minus, aut amplius est, quam in ipso Patre, ejus imago subsistens, in eo manens, eique per omnia æqualis. „ „ Verbum *autem* Patris ideo dictum est, quia per ipsum innotescit Pater. Sicut ergo verbis nostris id agimus, cum verum loquimur, ut noster animus innotescat audienti, & quidquid secretum in corde gerimus, per signa hujusmodi ad alterius cognitionem proferatur; sic illa Sapientia, quam Deus Pater genuit, quoniam per ipsam innotescit dignis animis secretissimus Pater, Verbum ejus convenientissime nominatur. Inter animum autem nostrum, & verba nostra, quibus eumdem animum ostendere conamur, plurimum distat. Nos quippe non gignimus sonantia verba, sed facimus: quibus faciendis materia subjacet corpus. Plurimum autem interest inter animum, & corpus. Deus vero, cum Verbum genuit, id, quod est ipse, genuit: neque de nihilo, neque de aliqua jam facta, conditaque materia: sed de se ipso, id, quod est ipse. Hoc enin & nos conamur, cum loquimur... Quid enim aliud moli-

quæ in præceptore ſcientia eſt natura, diſtincta duntaxat origine. Scientia enim præceptoris principium eſt, & origo, ex qua ſcientia diſcipuli derivatur: ſic una divinitas eſt, una mens, una cogitatio, una ſapientia ſecundum naturam in Patre, & Filio: ſed in Patre ſine principio, in Filio de principio; quia Deus de Deo eſt, ex ingenito genitus, ex mente, & corde Patris velut ex utero genitum verbum. Immo ſicut in nobiſmetipſis eadem rationis natura eſt in verbo, quod cogitamus, & in verbo, quod loquimur; ita eadem eſt Divinitas in Patre intelligente, & in verbo, quod loquitur, quod in ipſo eſt, & pariter Deus eſt, per quem omnia facta ſunt. „ „ Id quo facilius intelligas, ex te ipſo ante recognoſce, ut ex imagine, & ſimilitudine Dei, quam habes, & tu in temetipſo rationem; qui es animal rationale, a rationali ſcilicet artifice non tantum factus; ſed etiam ex ſubſtantia ipſius animatus. Vide cum tacitus tecum ipſe congrederis, ratione hoc ipſum agi intra te; occurrente ea tibi cum ſermone ad omnem cogitatus tui motum, & ad omnem ſenſus tui pulſum. Quodcumque cogitaveris, ſermo eſt; quodcumque ſenſeris, ratio eſt. Loquaris illud in animo neceſſe eſt; & dum loqueris, collocutorem pateris ſermonem, in quo ineſt hæc ipſa ratio, qua cum eo cogitans loquaris, per quem loquens cogitas. Ita ſecundus quodammodo in te eſt ſermo, per quem loqueris cogitando, & per quem cogitas loquendo. Ipſe ſermo alius eſt. Quanto ergo plenius hoc agitur in Deo, cujus tu quoque imago, & ſimilitudo cenſeris, quod habeat in ſe etiam tacendo rationem, & in ratione ſermonem „ „? (*Explicatio* eſt Tertulliani lib. *adverſus Praxeam*, cap. 5.) Sicut etiam Chriſtus Euchariſtiam in ultima Cœna conſectans, ſeipſum ſub Sacramento produxit: & idem erat ſecundum naturam Chriſti Corpus, idem ſecundum ſubſtantiam Sanguis in ipſo Chriſto, & ſub Sacramento, atque ita *Manibus ſuis ferebatur*, ut ait S. Auguſt. ſed tamen ſtatu, licet non ſubſtantia alius erat Chriſtus ſub Sacramento, & in ſeipſo; quia Chri-

ſtus

stus in seipso spectatus producens erat se ipsum sub Sacramento, consecratione Panis: Christus vero sub Sacramento productus erat ipsis verbis Consecrationis ab ipsomet prolatis: ita Pater, & Filius sunt unus Deus, unus (inquam) naturæ, & substantiæ unitate, quamvis Filius sit alius a Patre ratione originis, quia Pater principium est, & ingenitus; Filius ex Patre velut ex principio genitus: quia *Omnis origo parens est; & omne, quod ex origine profertur, progenies est: multo magis sermo Dei, qui etiam proprie Filii nomen accepit*, (inquit Tertul. lib. *adversus Praxeam.*) Alius est igitur a Patre, *Personæ, non substantiæ nomine, distinctione, non divisione.*

Filius Dei Patri coæternus. Sap. 7. 26.

Coæternum Patri Filium credimus, eamque coæternitatem similitudinibus quibusdam explicamus, quibus tamen fides nostra non nititur. Prima petitur ex igne, & luce, apposite quidem, quia Filius Dei *Candor est lucis æternæ.* Ignis lucem fundit, lux ab igne funditur. Splendor de igne, non ignis de splendore existit. Splendor igni coævus est. Da sempiternum ignem, & do sempiternum splendorem. Candor de luce

cœperunt. Ergo coæva sunt. Si semper virgultum, semper & imago de virgulto. Potest ergo semper esse generans, & semper cum illo, quod de illo natum est. Hinc intellige coæternum Filium natum æterno Patri. Verum cum in similitudinibus allatis sit inæqualitas, & splendor minus luceat, quam ignis, & immago virgulti minus sit existens, quam virgultum ipsum, jungamus duo similitudinum genera, ut Patris, & Filii æqualitatem simul, & coæternitatem exponamus. Homo hominem generat, equus equum, & pecus pecudem. Ad eamdem substantiam venerant ista, sed non ad idem tempus. Diversa sunt tempore, sed non sunt diversa natura. Quid ergo laudamus in ista nativitate? Certe æqualitatem naturæ. Quid autem deest? Æqualitas temporis. Teneamus hic unum, quod laudatur, id est, æqualitatem naturæ. In illo autem genere similitudinum, quod dedimus, de splendore ignis, & de imagine virgulti, æqualitatem naturæ non invenis, invenis coævitatem. Conjunge, quæ laudas. In creaturis enim deest aliquid, quod laudas, in Creatore deesse nihil potest: quia, quod invenis in creatura, a Creatore artifice processit. Quid ergo in coævis? Nonne hoc Deo dandum, quod ibi laudas? Quod autem deest, non tribuendum Majestati, in qua nullus defectus est. Tribue ergo illi ex isto genere similitudinum pro coævitate coæternitatem, ut coæternus sit natus cum eo, a quo natus sit. De alio autem similitudinum genere quid ibi laudas? Æqualitatem naturæ. Jam propter illam distinctionem dederas Filio Dei coæternitatem; da propter istam, æqualitatem; & perfecta est nativitas ejusdem substantiæ. Hæc *S. Aug.* expositio est Ser. 117. alias 38. *de Verbis Domini*, Serm. 113. alias 13. ex editis a *P. Sirmondo*.

Quia porro Jesum Christum non solum verum Deum, sed & verum hominem; genitum quidem, ut Deum ante omnium sæculorum ætates ex Patre; ut hominem autem natum in tempore ex Matre Maria Virgine, credendum fides proponit: *Eumdem consubstantialem Patri secundum divinitatem; eumdem consubstan-*

Duæ in Christo naturæ. Quædam de ipso in Script. S. dicuntur secundum

ormam Dei, alia ecundum ormam ervi.

ſtantialem nobis ſecundum humanitatem; ex duabus, & in duabus naturis inconfuſe, immutabiliter, indiviſe, inſeparabiliter, ſubſiſtentem, ut Conc. Chalced. contra Eutychianam Hæreſim credendum definivit. Hinc ſequitur, ut eorum, quæ de Chriſto Jeſu in Scripturis ſacris dicuntur, quædam ad divinam, alia ad humanam naturam ſint referenda. Nam de ſe ſecundum formam Dei dixit: *Ego, & Pater unum ſumus.* Idemque de ſe ipſo dixit ſecundum formam ſervi: *Pater major me eſt.* Secundum quem modum etiam ſeipſo minor eſt Filius, qui ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens. Neque enim ſic accepit formam ſervi, ut amitteret formam Dei, in qua erat æqualis Patri. Non itaque immerito Scriptura utrumque dicit, & æqualem Patri Filium, & Patrem majorem Filio. Illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam ſervi ſine ulla confuſione intelligitur. Et hanc nobis regulam per omnes ſacras Scripturas diſſolvendæ hujus Quæſtionis Apoſtolus tradit, ad *Philippenſes*, cap. 2. ubi manifeſtius iſtam diſtinctionem commendat. Ait enim: *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt*

Joan. 10.

Joan. 14.

. Aug. l. 1. e Trin. 7, 1. 12.

tem Crucis. Secundum formam Dei, omnia quæ habet Pater, ipsius sunt: *Et omnia mea tua sunt*, inquit, Joan. 17.
& tua mea: secundum formam servi ait: *Mea doctrina* Joan. 7.
non est mea, sed ejus, qui misit me. Et, *De die illo, vel* Marci. 13.
hora nemo scit, neque Angelus in cælo, neque Filius, nisi Pater. Hoc enim nescit, quod nescientes facit, id est,
„ quod non ita sciebat, ut tunc discipulis indicaret:
„ sicut dictum est ad Abraham, *Nunc cognovi, quod* Gen. 22.
„ *timeas Deum*, id est, Nunc feci, ut cognosceres;
„ quia & ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit.
„ Nam & illud utique dicturus erat discipulis tempo-
„ re opportuno, de quo futuro tamquam præterito
„ loquens, ait: *Jam non dicam vos servos, sed amicos...*
„ *Quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota* Joan. 15.
„ *feci...* Eo scilicet genere locutionis nescire quisque
„ dicitur, quod occultat, quo dicitur fossa cæca,
„ quæ occulta est. „ „ Neque enim aliquo genere lo-
„ quuntur Scripturæ, quod in consuetudine humana
„ non inveniatur; quia utique hominibus loquuntur „ „.
„ Secundum formam Dei dictum est: *Ante omnes colles genuit me*, id est, ante omnes altitudines creaturarum;
&, *Ante Luciferum genui te*, id est, ante omnia tem- Psalm. 109.
pora, & temporalia; secundum formam autem servi
dictum est: *Dominus possedit me*, vel (ut habet alia Prov. 8.
Versio) *Creavit me in principio viarum suarum*: quia
secundum formam Dei dixit: *Ego sum Veritas*; & se- Joan. 14.
cundum formam servi: *Ego sum via.* „ Quia enim ipse
„ primogenitus a mortuis iter fecit Ecclesiæ suæ ad
„ Regnum Dei, ad vitam æternam, cui caput est ad
„ immortalitatem etiam corporis, ideo creatus est in
„ principio viarum Dei in opera ejus. Secundum formam Dei. *Principium est, quod & loquitur nobis*; se-
cundum autem formam servi; *Sponsus procedens de tha-* Psalm. 18.
lamo suo. Secundum formam Dei, *Primogenitus omnis* Col. 1.
creaturæ... & ipse ante omnes est, & omnia in illo constant: secundum formam servi, *Ipse est caput corporis*
Ecclesiæ. Secundum formam Dei, *Dominus est gloriæ*: 1. Cor. 2.
secundum formam servi, satagentibus discipulis de Matth. 20.
glorificatione sua respondit: *Sedere ad dexteram meam,*

„ Patrem, ut quo eum videt, hoc ipse sit Filius. Non „ enim aliud illi est esse de Patre, id est, nasci de Patre, „ quam videre Patrem; aut aliud videre operantem, „ quam pariter operari. Sed ideo non a se, quia non „ est a se. Et ideo, quæ viderit Patrem facientem, hæc „ eadem facit & Filius similiter, quia de Patre est. Ne- „ que enim alia similiter, sicut pictor alias tabulas pingit, „ quemadmodum alias ab alio pictas videt; nec eadem „ dissimiliter, sicut corpus easdem litteras exprimit, „ quas animus cogitavit: Sed, *Quæcumque*, inquit, „ *hæc eadem, & Filius similiter facit.* Et, *Hæc eadem* „ dixit, & *similiter.* Ac per hoc inseparabilis, & par „ est operatio Patri, & Filio, sed a Patre est Filio. Ideo „ non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod „ viderit Patrem facientem. His igitur, & similibus „ locis, non Filium Patre minorem, sed de Patre esse „ Scripturæ significant; his *Non inæqualitas; sed Nativitas ejus ostenditur.*

De Filii Divinitate, & consubstantialitate plura dabit Dissertatio nostra 39. in historiam Ecclesiast. Sæculi quarti.

illos ad infinitam, & divinam ſanctimoniam non adhortatur, ſed eam, ad quam homines aſpirare poſſunt, divinæ ſanctimoniæ imitationem. Cum ergo *Multi unum corpus* ſimus *in Chriſto*, unoque ejus Spiritu vegetari debeamus, ita debemus eſſe charitate conjuncti, ut omnium noſtrum, ſicut primorum Chriſtianorum ſit *Anima una, & cor unum*. Eo autem major inter nos erit animorum unitas, quo major erit charitas; eo major charitas, quo minus regnabit iniquitas. Rom. 12. 5

Hanc Chriſti pro electis ſuis Patrem rogantis ſententiam præclare *S. Auguſt.* explicat lib. 4. *de Trin.* cap. 9. ubi obſervat, ipſum non dixiſſe: „ „ Ego & ipſi unum; quamvis per id, quod Eccleſiæ caput eſt, & corpus ejus Eccleſia, poſſit dicere: Ego, & ipſi, non unum, ſed unus, quia caput, & corpus unum eſt Chriſtus; ſed Divinitatem ſuam conſubſtantialem Patri oſtendens, (propter quod & alio loco dicit: *Ego & Pater unum ſumus*,) in ſuo genere, hoc eſt in ejuſdem naturæ conſubſtantiali parilitate, vult eſſe ſuos unum, ſed in ipſo; quia in ſe ipſis non poſſent, diſſociati ab invicem per diverſas voluptates, & cupiditates, & immunditias peccatorum; unde mundantur per Mediatorem, ut ſint in illo unum; non tantum per eamdem naturam, qua omnes ex hominibus mortalibus æquales Angelis fiunt, ſed etiam per eamdem in eamdem beatitudinem conſpirantem concordiſſima voluntate, in unum ſpiritum quodam modo igne charitatis conflatam. Ad hoc enim valet, quod ait: *Ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus*; ut quemadmodum Pater, & Filius, non tantum æqualitate ſubſtantiæ, ſed etiam voluntate unum ſunt: ita & ii, inter quos & Deus Mediator eſt Filius, non tantum per id, quod ejuſdem naturæ ſunt, ſed etiam per eamdem dilectionis ſocietatem unum ſint „ „.

Per charitatem autem unum eſſe fideles inter ſe non poſſunt, niſi ſint unum cum Deo, eadem illa charitate, qua *Qui Deo adhæret, unus ſpiritus eſt*: & *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Sic mutuam illam, & ineffabilem divinarum Perſonarum immanen- 1. Cor. 6. 17. 1. Joan. 4. 16.

 tiam,

tiam, qua Pater in Filio, & Filius in Patre eſt, ſic admirabilem illam & adorandam unitatem, qua unum ſunt, æmulamur. Hinc *S. Hilar.* in Pſalm. 122. „„ Cœleſtis eſt, *inquit*, ſecundus Adam, qui Verbum caro factum eſt... In hoc ergo Verbo Deus tamquam in cœlo habitat, in eo ſcilicet, quod ex ſe, ac ſuum eſt, manens, per eum in eis quoque, qui cœleſtes ſunt, habitans, ſicut ipſe ad Patrem ait: *Ut omnes unum ſint, ſicut ego in illis, & tu in me.* Ergo ſi qui in Adam limus fuimus, nunc cœleſtes ſumus in Chriſto, & Chriſtus habitator eſt noſtri; per habitantem Chriſtum in nobis, etiam ille quoque habitator eſt noſtri, cui eſt habitans Chriſtus in nobis habitatio „ „. Hinc & *S. Bern.* Serm. 71. in Cantica: „„ Nunc, *inquit*, cum & ipſe in Patre, & Pater in ipſo ſit, non eſt, quo claudicet unitas, ſed vere, perfecteque unum ſunt ipſe, & Pater. Sic igitur Anima, cui adhærere Deo bonum eſt, non ante ſe exiſtimet ipſi perfecte unitam, niſi cum & illum in ſe, & ſe in illo manentem perſenſerit. Non quia vel tunc unum dicatur cum Deo, ſicut unum ſunt Pater; & Filius; quamvis, qui adhæret Deo, unus

cum Chriſto conjuncti ſunt, a naturali inter ſe unione removerit ?... De unione vero ſpiritali dicemus rurſus, nos omnes accepto uno, & eodem Spiritu ſancto nimirum, commiſceri quodammodo & inter nos, & cum Deo. Licet enim multi ſimus, & in unoquoque noſtrum Chriſtus Spiritum Patris, ac ſuum inhabitare faciat, unus tamen eſt, & indiviſibilis, qui Spiritus invicem diſtinctos, quatenus ſingulariter ſubſiſtunt, in unitatem colligit per ſeipſum; & omnes velut unum quid cerni faciat in ſeipſo. Quemadmodum enim ſanctæ Carnis virtus concorporales reddit eos, in quibus eſt, eodem modo unus in omnibus indiviſibilis inhabitans Dei Spiritus ad unitatem ſpiritualem omnes cogit... *Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum.* Eſt enim nobis Filius, corporaliter quidem ut homo, nobiſcum commixtus, & unitus per Eulogiam myſticam; ſpiritualiter autem ut Deus ſui Spiritus virtute, & gratia, ſpiritum, qui in nobis eſt, inſtaurans ad novitatem vitæ, & divinæ ſuæ naturæ conſortes faciens... Conſummati ergo ſumus in unitatem cum Deo, ac Patre, Chriſto mediante. Suſcipiendo quippe in nobis & corporaliter, & ſpiritaliter eum, qui natura & vere Filius eſt, qui ſubſtantialem cum eo habet unionem, ſupremæ naturæ participes, & conſortes facti glorificati ſumus „„.

§. V.

Chriſtus *una Perſona eſt, & Filius unicus Patris æterni, ac beatæ Mariæ Virginis.*

Duplicem Chriſti nativitatem agnoſcimus, & confitemur, unam ex Deo Patre ante omnia ſæcula, alteram ex Maria Virgine in plenitudine temporis; adeoque, & duas naturas, divinam, & humanam; Chriſtum tamen Filium unicum Patris, eumdemque Filium unicum Virginis Matris. Una enim perſona eſt, in qua divina, & humana natura conveniunt. Qui enim verus eſt Deus, idem verus eſt homo. „„ Agit utraque forma cum alterius communione, quod proprium eſt, Verbo ſcilicet operante, quod Verbi eſt, & carne

exequente, quod carnis est. Unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis. Et sicut Verbum ab æqualitate Paternæ gloriæ non recedit, ita caro naturam nostri generis non relinquit. Unus enim idemque est vere Dei Filius, & vere hominis Filius,,,. (*inquit S. Leo.*) „ Idem est in forma Dei, qui formam su-

. Leo Ep. 4. alias 10. d Flaviaum.

„ scepit servi. Idem est incorporeus manens, & cor-
„ pus assumens. Idem in sua virtute inviolabilis, &
„ in nostra infirmitate passibilis. Idem a paterno non
„ divisus throno, & ab impiis crucifixus in ligno.
„ Idem super cœlorum altitudinem victor mortis
„ ascendens, & usque ad consummationem sæculi uni-
„ versam Ecclesiam non relinquens. Nam *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis* : & Christus vocatus est *Filius Dei*, ut Angelus prænuntiavit, & cum baptizatus in Jordane est a Joanne, audita est vox Patris dicentis : *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi* : Et, Judæi *Dominum gloriæ crucifixerunt*; *& qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia*. Denique Scripturæ sacræ passim Jesum Christum tamquam unum, & eumdem ad-

oan. 1.

uc. 1.

uc. 3.

. Cor. 2.

phes. 4.

ctus, non hominis habitator; non meri hominis sanguine redempti sumus, quod redemptioni nostræ impar pretium extitisset; sed hominis Dei, qui dedit semetipsum redemptionem pro nobis. Vivifica non fuisset Christi caro, si exteriori duntaxat contubernio, seu morali fœdere consociata illi fuisset Deitas, non medullitus, & substantialiter inserta Verbi vita. Duæ igitur naturæ, divina, & humana, *citra confusionem, conversionem, & divisionem* sese intime permeantes, *unitæ sunt in uno Filio Salvatore nostro Jesu Christo*, ut loquitur Conc. Chalcedon. Actione 5. Et quemadmodum ex animæ rationalis, & corporis mutua coexistentia una hominis persona concrescit; ita ex intima immeatione, & pervasione utriusque naturæ in Christo, sive ex eo, quod natura humana divinæ conserta sit, ab illaque ut a nobiliori, & potentiori sustentetur, una est persona Christi. Unde in Symbolo, quod *S. Athanasii* nomine inscriptum canit Ecclesia, dicitur: *Sicut anima rationalis, & caro unus est homo, ita Deus, & homo unus est Christus*. Et *S. August.* Epist. 137. alias 3. ad *Volusianum*, cap. 3. Personam Christi mixturam esse Dei, & hominis asserit, sicut hominis persona mixtura est animæ, & corporis: neque tamen hic mixtionis nomen intelligendum secundum consuetudinem corporum, eo modo quo duo liquores ita permiscentur, ut neuter servet integritatem suam, sed eo modo, quo lux incorrupta permiscetur aeri. Naturam enim divinam, & humanam ita se permeare, ut integræ, incorruptæ, indivisæ, inconfusæ permaneant, ex iisque fiat una persona Christi, sicut ex anima, & corpore fit una persona hominis. „ „ Verba, *inquit*, in principio, per quod facta sunt tempora, tempus elegit, quo susciperet carnem, non tempori cessit, ut verteretur in carnem. Homo quippe Deo accessit, non Deus a se recessit. Sic autem quidam reddi sibi rationem flagitant, quomodo Deus homini permixtus sit, ut una fieret Persona Christi, cum hoc semel fieri oportuerit; quasi rationem ipsi reddant de re, quæ quotidie fit, quomodo misceatur anima corpori, ut

Quo sensu persona Christi mixtura sit Dei, & hominis.

una persona fiat hominis. Nam sicut in unitate personæ anima unitur corpori, ut homo sit: ita in unitate personæ Deus unitur homini, ut Christus sit. In illa ergo persona mixtura est animæ, & corporis; in hac Persona mixtura est Dei, & hominis: si tamen recedat auditor a consuetudine corporum, qua solent duo liquores ita commisceri, ut neuter servet integritatem suam; quamquam & in ipsis corporibus aeri lux incorrupta misceatur. Ergo persona hominis mixtura est animæ, & corporis: persona autem Christi mixtura est Dei, & hominis. Cum enim Verbum Dei permixtum est animæ habenti corpus, & simul & animam suscepit,& corpus. Illud quotidie fit ad procreandos homines: hoc semel factum est ad liberandos homines ,, ,,. Non sic tamen assumpta est a Verbo divino *humana natura*, ut prius creata postmodum assumeretur, sed ut ipsa assumptione crearetur.

Unicam esse Christi Jesu Personam in duabus naturis subsistentem Ephesina Synodus Generalis sub *Cælest.* I. Pontifice maximo congregata definivit, damnata *Nestorii* Episcopi Constantinopolitani Hæresi, duas in

omnis caro nomini sancto ejus: Luc. 3. *Et videbit omnis caro salutare Dei.* Rom. 3. *Quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro*, id est omnis homo. 1. Cor. 1. *Infirma mundi elegit Deus*, &c. *Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.* Hæc igitur sententia; *Verbum caro factum est*, non hoc significat, quod in carnem sit Dei natura mutata, sed quod a Verbo in unitatem personæ sit caro suscepta; in cujus utique nomine homo totus accipitur. (inquit *S. Leo* Ser. 26. sive 7. *in Nat. Domini.*) Verbum autem carnem factum potius quam hominem, consulto scripsit *S. Joannes* suggerente Spiritu sancto, ut Filii Dei humiliationem summam, sive exinanitionem luculentius exprimeret, quod infirmitatem nostræ naturæ assumpserit. Hanc porro eloquendæ Incarnationis formulam, *Una Verbi natura incarnata*, usurpant *S. Cyrillus Alexandrinus* Epist. ad *Succesſum*, in lib. *ad Reginas*, & ad Anathematismum 8. contra Orientales, & *S. Athanasii* auctoritate confirmat; *Petrus Diaconus* lib. *de Incarnatione & gratia*, cap. 2. *Gelasius* lib. de duabus Naturis, *Ephræmius* Patriarcha Antiochenus, & *Eulogius* Episcopus Alexandrinus in Bibliotheca *Photii*, Cod. 229. & 230.

Altera loquendi formula, ab Ecclesia consecrata, quæ in Cristo unicam esse Verbi personam in duabus naturis subsistentem confirmat, hæc est: *Christus est, una de Trinitate Persona*: *Unus de Trinitate crucifixus est carne.* Quam quidem Propositionem approbant *S. Proculus* Epist. ad Armenos, *S. Fulgent.* lib. *de Incarn. & Gratia*, cap. 10. Quinta Synodus Can. 10. *Joannes II.* Pontifex max. Epist. 3. ad Senatores. *Facundus Hermianensis* lib. 1. cap. 3. *Ferrandus* Carthaginensis Ecclesiæ Diaconus in Epist. ad *Anatolium* S. R. E. Diaconus. *Salva igitur proprietate utriusque naturæ, & in unam coeunte personam, suscepta est a Majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, ut quod nostris remediis congruebat unus, atque idem Dei, hominumque Mediator, & mori ex uno, & resurgere posset ex altero*; (inquit *S. Leo* Ser. 1. in Nativ. Christi.)

De

De unitate Perſonæ Chriſti plura legi poſſunt in Diſſertatione noſtra 3. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæc. 5. De duabus vero Naturis videri poteſt Diſſert. 4.

§. V I.

Chriſtus *Homo non eſt Filius adoptivus Dei, ſed naturalis.*

Eadem, qua credimus, fide Chriſtum eſſe Filium Dei unicum, pariter credendum eſt Filium adoptivum Dei non eſſe, ſed naturalem. Adoptio namque extraneæ perſonæ electio, liberaque aſſumptio eſt ad hereditatem. At Chriſtus homo non eſt perſona extranea, ſed verus, propriuſque Dei Filius, natura, & æterna generatione, non voluntate, & electione, ſecunda Perſona SS. Trinitatis. Unicum porro eſſe Dei Filium verum, & proprium in utraque natura ſubſiſtentem, ſacræ Scripturæ probant oracula. Luc. 1. *Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur... Ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Non ait Angelus, Adoptivus vocabitur (id eſt erit Filius Dei) ſed abſolute Filius Dei. Joan. 1. *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Et vidimus*

guratione, *Hic est Filius meus, non adoptivus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus; nec de alia natura mihi factus comparabilis, sed de mea essentia mihi natus æqualis.* Ad hæc, S. Petrus interroganti Christo, quem se esse crederent, utique cum ipsis ambulantem, & pro homine se gerentem, ex cœlestis Patris instinctu respondit: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Matth. 16. Præterea S. Paulus ad Rom. scribens cap. 8. Proprium Dei Filium appellat, qui pro nobis morti traditus est. *Qui proprio*, inquit, *Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Et c. 1. Epistolæ ad Hebræos, Filium, quem Deus misit in mundum, *Per quem novissime locutus est, quem constituit heredem universorum*, eumdem esse profitetur, *per quem fecit & sæcula*, & qui *splendor est gloriæ Patris*, & *figura substantiæ ejus*. Hunc denique S. Joannes verum Dei Filium, ac Deum nominat, Epist. 1. c. 5. *Et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna.* Quæ sane filiis Dei adoptivis minime conveniunt.

Idem confirmant Conc. Nicænum, & Constantinopolitanum in Symbolo, quo Ecclesia *Unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum* profitetur, *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus, & homo factus est.* Item *Adrian. I.* Pont. maximus, & Francofordiensis Synodus ex variis Provinciis congregata, cui Legati ejus interfuerunt, in qua *Felix* & *Elipandus* Hispani Episcopi damnati sunt, quod Christum adoptivum Dei Filium assererent. Legi potest Synodi Francofordiensis Epistola ad Episcopos Hispaniæ; *Paulini* Aquilejensis Episcopi *Liber Sacrosylabus*, & Libri tres contra *Felicem*; *Etherii* Episcopi & *Beati* Presbyteri, Hispanorum, Libri duo contra Elipandum; *Alcuini* Libri adversus Felicem, & Elipandum; nec non *Agobardi* Lugdunensis Episcopi adversus eamdem Hæresim editi; quam Scriptura sacra & veterum Patrum consentientibus testimoniis, & validis rationibus refellunt.

Ne-

Gratia unionis, non gratia adoptionis Christus, quatenus homo Filius est Dei.

Neque vero Christum filium esse adoptivum Dei, colligere licet ex eo, quod *S. Aug.* gratia filium Dei esse Christum doceat, quatenus homo est, lib. *de Præd. Sanctorum*, cap. 15. & alibi. Loquitur enim de gratia unionis, qua naturæ humanæ, nullis ejus meritis præcedentibus præstitum est, ut Verbo Patri coæterno personaliter conjuncta sit, in eoque subsistat, & eadem cum ipso adoratione colatur; non de gratia adoptionis, quæ cum naturali filietate pugnat. *Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus.* Gratiam utrobique *S. Aug.* prædicat, quia nec in homine Christo merita præcesserunt ulla, quibus natura humana in personæ divinæ unitatem assumeretur, nec ulla præcedunt in nobis, ut Christiani simus; sed non gratiam ejusdem generis. Nam gratia humanæ naturæ communicata, quæ est ipsa persona Verbi divini illam assumens, sibique conferens, & copulans, hic homo Filius Dei naturalis veraciter, & proprie dicitur, *Ne non Trinitas, sed quaternitas credatur*: Nos vero gratia regenerationis filios duntaxat adoptivos efficit.

S. Aug. tr. 14. in Joan.

ceret inter nos, & se. Ille enim Filius æqualis Patri, Patrique coæternus; nos autem facti per Filium, adoptati per Unicum. Proinde numquam auditum est de ore Domini nostri Jesu Christi cum ad discipulos loqueretur, dixisse illum de Deo summo Patre suo, *Pater noster*, sed aut *Pater meus* dixit, aut *Pater vester* ... Unus nos vult esse in se, unum autem Patrem, & se „„.

Adoptionis gratia per Christum donati sumus.

Ex eo autem, quod Filius Dei naturalis sit Christus, & secundum generationem divinam unicus, per ipsum in tempore natum ex Virgine donavit nos adoptionis gratia Pater cœlestis. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus*; (inquit S. Joannes.) „ „ Magna benevolentia, magna misericordia (*ait S. Aug.* Tract. 2. in Joannem.) Unicus natus est, & noluit manere unus. Multi homines, cum filios non habuerint, peracta ætate adoptant sibi, & voluntate faciunt, quod natura non potuerunt. Si autem aliquis habeat filium unicum, gaudet de illo magis, quia omnia solus possessurus est; & non habebit, qui cum eo dividat hereditatem, ne pauperior remaneat. Non sic Deus: Unicum eumdem ipsum, quem genuerat, & per quem cuncta creaverat, misit in hunc mundum, ut non esset unus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo, quomodo ille Unigenitus, sed adoptati per gratiam ipsius. Ille enim venit Unigenitus solvere peccata, quibus peccatis implicabamur, ne adoptaret nos propter impedimentum eorum, quos sibi fratres facere volebat, ipse solvit, & fecit coheredes. Sic enim dicit Apostolus: *Si autem filius, & heres per Deum.* Et iterum, *Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi.* Non timuit ille habere coheredes: quia hereditas ejus non fit angusta, si multi possederint. Illi ipsi certe eo possidente fiunt hereditas ipsius, & ipse vicissim fit hereditas ipsorum. Audi, quomodo ipsi fiunt hereditas ipsius: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te ... postula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam.* Ille quomodo fit hereditas eorum? Dicit in Psalmo; *Dominus pars hereditatis meæ, & calicis*

Joan. 1.

Galat. 4.

Rom. 8.

Nos hereditas Christi, & hereditas nostra Christus.

Psalm. 2.

Psalm. 15.

cis mei. Et nos illum possideamus, & ipse nos possideat: ille nos possideat ut Dominus; nos illum possideamus sicut salutem, nos possideamus sicut lucem. Quid ergo dedit his, qui receperunt illum? *Dedit potestatem Filios Dei fieri, qui non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Ut autem homines nascerentur ex Deo, primo ex ipsis natus est Deus. Christus enim Deus; & Christus natus ex hominibus. Non quæsivit quidem nisi Matrem in terra, quia jam Patrem habebat in coelo: natus ex Deo, per quem efficeremur: & natus ex femine, per quem reficeremur. Noli ergo mirari, o homo, quia efficeris filius per gratiam, quia nasceris ex Deo secundum Verbum ejus. Prius ipsius Verbum nasci voluit ex homine, ut tu securus nascereris ex Deo, & diceres tibi: Non sine causa Deus nasci ex homine voluit, nisi quia alicujus momenti me existimavit, ut immortalem me faceret, & pro me mortaliter nasceretur „ „. Dei ergo filii adoptivi per Christum facti, fratres ab illo non solum dicimur, sed & fratrum loco habemur, ut una cum eo paternæ hereditatis gloriam adipiscamur, si tamen ea,

Joan. 1.

Quia ergo pueri communicaverunt carni, & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem; ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum . . . Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abraha apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, & repropitiaret delicta populi; (inquit Apostolus cap. 2. Epistolæ ad Hebræos.) Hinc homines justi cum homine Christo unus fiunt Christus, ut *S. Aug.* colligit ex illis Apostoli verbis: *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; omnia autem membra corporis, cum sint multa, unum tamen corpus sunt; ita & Christus.* Non dixit: *Ita & Christi, id est, corpus Christi, vel membra Christi; sed ita & Christus: unum Christum appellans caput, & corpus.* Observatio est *S. Aug.* lib. 1. *de Peccat. meritis & Remiss.* cap. 31. Plura de hoc argumento dabit Dissertatio nostra 7. in historiam ecclesiasticam sæculi 8.

Homines justi cum homine Christo fiunt unus Christus.

1. Cor. 12.

§. VII.

DOMINUM NOSTRUM.

Cur Christus Dominus noster appelletur. An servus aliqua ratione dici possit?

Eorum, quæ de Christo in S. Litteris dicuntur, quædam ipsi conveniunt, ut Deus est; alia, ut homo, quoniam a diversis naturis diversas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus: Christum esse omnipotentem, æternum, immensum, quod a divina natura habet. Rursus vere de illo dicimus: Passum, mortuum esse, resurrexisse; quæ secundum naturam humanam ei conveniunt. Verum præter hæc quædam alia utrique naturæ congruunt, ut *Domini nostri* appellatio. Nam quemadmodum ipse æternus Deus est, ut Pater, ita etiam omnium rerum æque Dominus est, & unus quidem cum Patre Dominus. Sed multis etiam rationibus, ut homo est, Dominus noster optimo jure appellatur. Primo, quia est Redemptor noster, morteque sua nos a peccatis, & a diaboli servitute libera-

Con. Trid. Catech.

Christus, etiam ut homo, noster Dominus est.

ipfeque Christus de se post ...
atth. 28. *est mihi omnis potestas in cœlo, & in terr*
pro nobis mortuus non esset, nihilomin
minus omnium diceretur ob unitatem
duas naturas, divinam, & humanam
conjunctas sustentat, & complectitur.
sit rerum omnium conditarum Domin
tamen Fidelium, qui illi serviunt, & sum
dio obsequuntur, Dominus est. Ideo n
fitemur *In Jesum Christum Dominum n*
verbis admonemur, quotquot in Chri
mum renati sumus, quotquot habemus
per sanguinem ejus; ut totos nos ei d
nos a Diaboli servitute liberavit, sibiqu
populum acquisitionis fecit. Nam cu
peccati, ob idque justitia Dei in pot
traditum esset genus humanum, clem
minus nostri misertus, nos ab ejus tyr
Christus justitia magis quam potentia contra ill
stitia ma- inquam, auctoritate nos imperio, ac ju
s quam *mundi*, cujus ultro nos servituti addix
tentia
abolum stus non eripuit; sed justitia, morte
cit. nobis; ut SS. Patres docent, præser
lib. 13. *de Trinit.* cap. 12. & 13. " "

Nec hominem a lege suæ potestatis amisit, quàndo in diaboli potestate esse permisit: quia nec ipse diabolus a potestate Omnipotentis alienus est, sicut neque a bonitate. Si ergo commissio peccatorum per iram Dei justam hominem subdidit diabolo, profecto remissio peccatorum per reconciliationem Dei benignam eruit hominem a Diabolo. Non autem diabolus potentia Dei, sed justitia superandus fuit. Numquid omnipotente potentius? Aut cujus creaturæ potestas potestati Creatoris comparari potest? Sed cum diabolus vitio perversitatis suæ factus sit amator potentiæ, & desertor, oppugnatorque justitiæ. . . Placuit Deo, ut propter eruendum hominem de diaboli potestate, non potentia diabolus, sed justitia vinceretur, atque ita & homines imitantes Christum justitia quærerent diabolum vincere, non potentia... Quæ est igitur justitia, qua victus est diabolus? Quæ, nisi justitia Jesu Christi? Et quomodo victus est? Quia cum in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique justum est, ut debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in Deum credentes, quem sine ullo debito occidit. Hoc est, quod justificari dicimur in Christi Sanguine. Sic quippe in remissionem peccatorum nostrorum innocens sanguis ille fusus est,,,,. Sic destructo principis tenebrarum imperio, a crudelissimo illo tyranno dominium in se transtulit Christus, nosque suavissimo jugo suo subdidit: ut qui diabolo, & mundo nos renuntiare, & Jesu Christo totos nos tradere in Baptismo declaravimus, non jam ex mundi, & diaboli legibus, ac moribus, sed ex Christi Domini, ac Redemptoris nostri institutis, ac præceptis vivamus. Suavissima vox est dicentis: *Vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim.* Sed vide, quid reposcat: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Æquum igitur est nosipsos non secus ac mancipia Redemptori nostro, ac Domino in perpetuum addicere, & conservare. *Non estis vestri:* (inquit Apostolus) *Empti enim estis pretio magno*, scilicet pretio sanguinis Agni

Quid Christo Jesu, ut Domino nostro debeamus.

Joan. 13.

1. Cor. 6.

 im-

immaculati. Quamobrem liberati a peccato, servi autem facti Deo, ne nos diaboli servituti iterum subjiciamus, sed Christo Domino fideliter serviamus, gratias immortales agamus amantissimo Servatori, qui tametsi nos in potestate sua, & dominatu veluti servos Sanguine suo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, ut non servos vocet, sed amicos, sed fratres. Sed & ministrum agere inter Discipulos
Luc. 22. suos dignatus est. *Ego* (inquit) *in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.*

Verum hæc vocabula non æqualitatis, sed similitudinis, cognationis, & charitatis sunt. Nam, quod ad humanam naturam attinet, habitu quidem inventus est, ut homo, receptis in se omnibus incommodis, quæ naturæ veritatem comitantur, ut exsolveret, quod commerueramus; sed interim gratia, & veritate semper plenus, nempe in quo habitavit omnis plenitudo Divinitatis corporaliter, expers omnis peccati & ad peccandum proclivitatis, erroris, ignorantiæ, & omnium, quæ divinæ personæ infinitæ digni-
Christus tati, & sanctitati non congruunt. Unde quamvis *For-*

cit: *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis*, *&c.* Rursus Christum cum Moyse comparans, illum isto longe præstantiorem esse ex eo probat, quod Moyses famulus, Christus Filius. *Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, & in testimonium eorum, quæ dicenda erant; Christus vero tamquam Filius in domo sua.* Servilis itaque conditio cum Filio Dei pugnat. Christus autem homo revera Dei Filius est: repugnat igitur, ut conditione servus appelletur. Heb. 3.

Id confirmat *S. Aug.* a Conc. Francofordiensi in Epist. Synodica citatus: *Dominus noster*, inquit, *etiam in forma servi non servus; sed in forma etiam servi Dominus fuit.* Et Tract. 3. in Joan. ad illa verba: *Lex per Moysen data est; gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*, ait: „ „ Per servum Lex data est; reos fecit: per Imperatorem indulgentia data est, reos liberavit. Lex per Moysen data est; non sibi aliquid amplius servus assignet, quam quod per illum factum est. Electus ad magnum ministerium tamquam fidelis in domo, sed tamen servus; agere secundum Legem potest, solvere a reatu Legis non potest „ „.

Idem confirmat *S. Leo* Ser. 2. in Nat. Domini, c. 3. „ „ Assumpta est, *inquit*, de Matre Domini natura, non culpa. Creata est forma servi sine conditione servili: quia novus homo sic contemperatus est veteri, ut & veritatem susciperet generis, & vitium excluderet vetustatis „ „.

Præterea cum *Felix Urgellitanus*, & *Elipandus Toletanus*, Episcopi Hispani, Christum non solum Filium Dei adoptivum, sed & *servum conditionalem* assererent, utrumque errorem egregie, ac luculenter editis contra illos Libris confutarunt *Paulinus Aquilejensis* Episcopus, & *Alcuinus*: damnarunt *Adrianus I.* Pontifex maximus in Epistola ad Episcopos Hispaniæ, & Conc. Francofordiense in Epistola Synodica. Prophetæ quidem servum nominarunt, sed in umbris veteris Testamenti, dum per servos adumbrabatur: *Sed postquam cessavit umbra veritatis, & ipsa in promptu manifestata* Felicis, & Elipandi hæresis. Christus non con-

ditione ſervus, quamvis naturam ſervi aſſumpſerit.

eſt veritas, quæ ſub allegorica ſilva latebat, nuſquam eum a Patre ſervum vocatum legimus, ſed Filium, & dilectum, & ſuum: nec Filium dominum eum ſuum appellaſſe, ſed Patrem; (inquit *Adrianus I.*) Et ſi Propheta eum ſervum nominavit, *Non tamen ex conditione ſervitutis, ſed ex humilitatis obedientia, qua factus eſt Patri obediens uſque ad mortem:* (ait Synodus Francofordienſis.) Et Filio enim proprio, dum ex amoris redundantia ſervorum obit munia, Patrique famulatur, utcunque ſervi nomen adjicitur; ſed ejus ingenuitati id minime officit... Non enim ſervum, ſed genuinum ſe filium eſſe ſignificat, qui amore patris ad ſervilia uſque munera inclinatur. Filium voluntas, ſervum neceſſitas urget ad obſequium. At Chriſtus non neceſſitate, ſed voluntate & charitatis pondere indeclinabili ad obediendum agebatur. Igitur *divinæ diſpenſationis ſacramento* ſervus a Propheta nominatus eſt, ſcilicet *Non conditione debitæ ſervitutis, ſed implendæ paternæ voluntatis in ſalute humana voluntaria obedientia*, (inquit Paulinus Aquilejenſis) *Nam in Chriſto quidquid geſtum eſt, totum voluntatis fuit, non neceſſitatis:* Qui, Apoſto-

Paulinus ...q. lib. 4.

illum: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum (inquit Apost.) Nullus Evangelistarum, nemo Apostolorum Christum servum appellat, sed Dominum, & Salvatorem. Nam *Thomas* explorans vestigia vulnerum, exclamavit dicens; *Dominus* Jo. 20. 28.
meus, & Deus meus! Petrus ait: *Domine tu mihi la-* Joan. 13. 6.
vas pedes? Discipuli omnes: *Domine, adauge nobis* Luc. 17. 5.
fidem. Paulus eum semper Dominum confitetur: *Dominum Jesum, & Jesum Christum Dominum nostrum* semper vocat, sed nec ipse Christus Patrem unquam Dominum suum appellavit. Ait quidem. *Confiteor tibi* Luc. 10. 21.
Pater, Domine cœli, & terræ: Sed interpunctione, ipsisque verbis docuit; *Illum & Patrem suum, & rerum creatarum esse Dominum*, ut observat *S. Athan.* Orat. 3. contra Arianos. Et quamvis Deum suum Patrem appellet, dicens; *Ascendo ad Patrem meum, &* Jo. 20. 17.
Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum: tamen sicut alia ratione sibi, ac nobis Patrem esse significat, ita alia ratione sibi, ac nobis Deum. Pater nobis est, non ut Filio suo naturali, sed ut servis per ejus gratiam adoptatis: & Deus illi est, non ut nobis. Scilicet nobis Deus est tamquam mancipiis suis imperans: illi Deus est, tamquam Filio humiliter obsequenti paterna auctoritate eminens. *Non enim* Christus *necessitate velut servus aliquis obedivit; sed seipsum sua sponte pro nobis obtulit* (ait *Theod.* in cap. 5. Epist. ad Ephesios.)

Nostra erga Dominum nostrum J. C. officia.

Christum itaque ut Dominum nostrum veneremur, & adoremus; gratias ipsi agamus, quod nos a diaboli dominatu, & servitute ereptos, ac in libertatem gloriæ filiorum Dei vocatos, suo imperio addixerit. Illi pareamus, non servili animo, sed liberali; non ut servi sub lege, sed ut liberi sub gratia constituti; non timore premente compulsi, sed charitate sublevante excitati. *Qui liber vocatus est, servus est Christi*, „ „ Quid 1. Cor. 7. 22.
est autem servum esse Christi? Sapientiæ, Justitiæ, Veritatis, & omnium omnino virtutum, quæ Christus est ... Atque utinam hoc saltem obtineri possit in vita mortalium, ut servus quis Christi ex integro sit, non

 carni,

carni, non ſanguini, non vanæ gloriæ, non cupiditati, non avaritiæ, non iracundiæ, non invidiæ, ſed ſoli Chriſto, id eſt, omnibus ſimul virtutibus ſerviat. „ „ Verba ſunt *Origenis* in c. 1. Epiſtolæ ad *Romanos*. Chriſto ſincera animi devotione dicamus: *Tuus ſum ego, ſalvum me fac.* Non poteſt dicere Chriſto: *Tuus ſum*, qui ſuis cupiditatibus ſervit; plures enim domi- „ nos habet. Venit libido, & dicit: Meus es; quia „ ea, quæ ſunt corporis, concupiſcis: in illis adoleſ- „ centulæ amore te mihi vendidiſti, in illius concupitu „ meretricis pretium pro te annumeravi. Venit ava- „ ritia, & dicit: Argentum, & aurum, quod habes, „ ſervitutis tuæ pretium eſt; poſſeſſio quam tenes, ju- „ ris tui emptio, venditio libertatis tuæ eſt. Venit lu- „ xuria, & dicit: Meus es; unius diei convivium, „ pretium tuæ vitæ eſt; ille ſumptus epularum, tui ca- „ pitis, tui eſt ſumma contractus; & quod pejus eſt „ caro emptus es, vilior cibo es tuo: pretioſior eſt „ unius diei menſa tua, quam totius temporis vita; „ inter calices te redemi, inter epulas acquiſivi. Venit „ ambitio, & dicit tibi: Plane meus es. Neſcis, quod

Pſalm. 118. 14.

& factis se diabolo adjudicet, & obstringat? Non est meus, quem libido succendit; quia mea est castitas. Non est meus, quem cura spoliandi minores exagitet; quia mea integritas est. Non est meus, quem ira morabilis inquietat; quia mea tranquillitas est. Non est meus, vini crapula temulentus in lucem, ambitione gloriæ sæcularis ebrius, qui in periculum non possit sobriæ moderationis servare vestigium. Pax sum ego, litigare non novi. Quid mihi ad eum, de quo veniat diabolus, & dicat: *Meus est*? Nam mihi sua colla curvavit, mea in illo plura reperio: nomen sibi tuum vindicat, & meum munus? Non est ergo Christi, nisi qui est alienus a crimine: non est Christi, nisi qui potest se Christi semper servulum demonstrare „ „. Nam
„ si quis mutabilis est; ut ego aut mœrore mutor,
„ aut indignatione, venit ira, & dicet: Meus est, ante
„ horam meus erat, spero, quod iterum meus fiat.
„ Venit tristitia, dicit: Meus est: ante horam in mea
„ possessione fuit, in meo jure; erigere animum præ
„ mœrore non poterat, nec oculos levare: & si triste
„ aliquid acciderit, ad me illico revertetur? Quis ergo
„ est Dei, nisi qui potest dicere: *Nihil mihi conscius* 1. Cor. 4.
„ *sum*? Ideo dicebat Paulus Apostolus Jesu Christi,
„ quia nulli alii obnoxius tenebatur. Ego autem nunc
„ Dei mei sum, nunc tristitiæ, nunc iracundiæ, nunc
„ verbi otiosi; & ideo, qui plures dominos habet, non
„ potest uni dicere; Domine Jesu: *Tuus sum*. Recte
„ ergo Propheta David dixit: *Tuus sum*, qui semper
„ in Domino mansit. Et qua ratione dixerit: *Tuus*
„ *sum*, addidit: *Justificationes tuas exquisivi*, hoc est,
„ nihil aliorum quæsivi, sed id solum, quod tuum est,
„ desideravi. Alii quærunt monilia pretiosa, ego solas
„ justificationes tuas, quasi quædam serta justitiæ: alii
„ domum ad domum, villam ad villam jungunt,
„ quasi soli habitare possint in terra hac: *Mihi in tuis*
„ *justificationibus omne patrimonium est*. Nescio possi-
„ dere, nisi quod tui juris est. In tuis eloquiis spiritalis
„ mihi cura refulsit argenti. *Mihi portio Deus est, Tuus*
„ *sum Ego*, quia pars mihi hereditatis non in auro, non

„ in argento est, sed in Christo Jesu. Hæc *S. Ambr.* „ Ser. 12. in *Psalm.* 118.

ARTICULUS IV.

Quo Symboli Articulus tertius explicatur.

Qui conceptus est de Spiritu sancto, Natus ex MARIA VIRGINE.

I. Hujus Articuli sensus est, nos credere, & confiteri, eum ipsum Jesum Christum unicum Dominum nostrum, Dei Filium, cum pro nobis humanam carnem suscepit in utero Virginis, non ex virili semine, ut alii homines, sed supra omnem ordinem naturæ, Spiritus sancti virtute conceptum esse; ita ut eadem persona Deus permanens, quod ex æternitate erat, homo fieret, quod ante non erat, citra ullam sui mutationem. Quod *S. Aug.* Ser. 187. alias *de* „ *Tempore* 27. egregia similitudine explicat. Neque „ enim, inquit, quando membra humana suscepit, „ opera divina deseruit: nec attingere a fine usque ad „ finem fortiter, & disponere omnia suaviter destitit;

Dei Filius absque ulla mutatione sui homo factus.

„ possit intrare: sed simul ad omnes venit, & totus
„ ad singulos pervenit. Et si totus memoria teneri va-
„ luisset, sicut ad totum audiendum omnes venistis,
„ ita cum toto singuli rediretis. Quanto magis Dei
„ verbum, per quod facta sunt omnia, & quod in se
„ manens innovat omnia, quod nec locis concluditur
„ nec temporibus tenditur, nec morulis brevibus
„ longisque variatur, nec vocibus texitur, nec silentio
„ terminatur; quanto magis hoc tantum, & tale Ver-
„ bum potuit Matris uterum, assumpto corpore fæ-
„ cundare, & de sinu Patris non emigrare? hinc ad
„ oculos humanos exire, inde Mentes Angelicas illu-
„ strare? Nemo ergo credat Dei Filium conversum,
„ & commutatum esse in hominis Filium, sed potius
„ credamus, & non consumpta divina, & perfecte
„ assumpta humana substantia manente, Dei Filium,
„ factum hominis Filium. Neque enim quia dictum „
„ est: *Deus erat verbum, & Verbum caro factum est;*
„ sic Verbum caro factum est, ut esse desineret Deus;
„ quando in ipsa carne, quod Verbum caro factum
„ est, Emmanuel natum est, Nobiscum Deus. „ „ Si-
cut verbum, quod corde gestamus, fit vox, cum id
ore proferimus; non tamen illud in hanc commuta-
tur, sed illo integro ista, in qua procedat, assumitur,
ut & intus maneat, quod intelligatur, & foris sonet,
quod audiatur; hoc idem tamen profertur in sono,
quod ante sonuerat in silentio; atque ita verbum, cum
fit vox, non mutatur in vocem; sed manens in mentis
luce, & assumpta carnis voce procedit ad audientem,
& non deserit cogitantem. Non cum ipsa vox in silen-
tio cogitatur, quæ vel Græcæ est, vel Latinæ, vel lin-
guæ alterius cujuslibet: sed cum ante omnem lingua-
rum diversitatem res ipsa, quæ dicenda est, adhuc in
cubili cordis quodammodo nuda est intelligenti, quæ
ut inde procedat, loquentis voce vestitur. Verumtamen
utrumque hoc, & quod cogitatur intelligendo, &
quod sonat loquendo, mutabile, atque dissimile est;
neque illud manebit, cum oblitus fueris: neque hoc
cum silueris: Verbum autem Domini manet in æter-
num, & incommutabiliter manet „ „. §. I.

§. I.

Quid his verbis significetur, Qui conceptus est.

His verbis significatur, Filium Dei hominem factum, non assumendo corpus a Deo creatum, aut ex quavis substantia formatum, sed in utero Virginis Matris, ex purissimo illius sanguine compactum.
lat. 4. Unde Apostolus ait: *Ubi venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.*

ra Chri- Caro. I. Detestandi ergo sunt Manichæi heretici, & Marcionitæ, qui Dominum nostrum Jesum Christum veram carnem assumpsisse negant, sed in eo inane
an. 1. duntaxat corporis simulacrum agnoscunt. *Verbum*
b. 2. 14. *caro factum est, & habitavit in nobis.* Et, *Quia pueri communicaverunt carni, & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem.* Atque ipsemet Christus discipulis post resurrectionem suam conspicuum se præbens:
c. 24. 19. *Palpate*, inquit, *& videte, quia spiritus carnem, & ossa*
Aug. lib. Conc. *non habet.* Nisi vera sit Christi caro, vita ejus, qui veritas est, nihil aliud fuisset, quam mendacii cujusdam
). 10.

ſtra vero carnis, & conceptionis in utero mu- mmunditias exaggerabant Manichæi, & Mar- e, ut veram Chriſti carnem, veramque con- nem in utero Virginis jure negare viderentur. enim *ſtultum eſt Dei*, *ſapientius eſt hominibus*; *ia munda mundis*. Et ſi radii Solis per cloaca- ɛtores diffuſi, nulla tamen contaminatione ſor- t, cum viſibilis lux viſibilibus ſordibus ſit na- onjunctior: „„ Quanto minus poterat pollui m Dei, non corporeum, neque viſibile, de fe- corpore, ubi humanam carnem ſuſcepit cum, & ſpiritu, quibus intervenientibus habitat Ma- Verbi ab humani corporis fragilitate ſecretius? manifeſtum eſt, nullo modo potuiſſe Verbum aculari humano corpore, quo nec ipſa anima ia maculata eſt. Non enim cum regit corpus, vivificat, ſed cum ejus bona mortalia concupi- e corpore anima maculatur „„. (*inquit S. Aug. Fide, & Symbolo*, cap. 4.) Mendacio certe con- retur potius Deus, ſimulatam carnem ludifican- ninum oculis exhibens, quam veræ carnis aſ- one. Unde *Tertullianus* lib. 3. contra Marcio- „„ Nulla, *inquit*, ſubſtantia digna eſt, quam nduat. Quodcumque induerit, ipſe dignum ine mendacio tamen. Et ideo quale eſt, ut de- exiſtimarit veritatem potius, quam mendacium „„! Et lib. de carne Chriſti: *Quid dimidias io Chriſtum? Totus veritas fuit. Maluit carne ꞁuam ex aliqua ſe parte mentiri.*

Marcionitarum, & Manichæorum occupatur objectio.

1. Cor. 1. Tit. 1.

Deteſtandus pariter Apollinariſtarum hæreti- error, qui carnem a Filio Dei, non in tem- aſſumptam, ſed ab æterno concretam fuiſſe, ant; ex quo conſequens erat, carnem conſub- em eſſe Dei Filio, Patrem conſubſtantialem rni; Incarnationem Verbi, Mariæque puerpe- neceſſaria non fuiſſe, impaſſibile ſuapte natura iſſe Verbum divinum. Quæ errorum monſtra ollinaris Hæreſi conſequi oſtendunt, ac refellunt *an.* Epiſtola ad Epictetum, *S. Greg. Nazian.*

Caro a Filio Dei in tempore aſſumpta.

Orat.

Orat. 4. *S. Ambr.* lib. *de Incarnatione*, cap. 6. *Theodoretus* Dialogo 3. qui inscribitur, *Impatibilis.*

Christi caro nec e cœlis delata, nec e sideribus, vel ex aere accepta.

III. Execranda etiam *Valentini* impietas, qui Christum e cœlo detulisse carnem, & per Mariæ Virginis uterum, velut aquam per fistulam transiisse docuit, nihilque ex ea sumpsisse. Quam hæresim referunt luculenter *S. Irenæus* lib. 3. cap. 32. & *Tertullianus* lib. *de Carne Christi*, cap. 15. 20. 21. 22. Valentini errori cognatus *Apollinaris* error, qui Filium Dei, cum e cœlo descendit, sideream sibi carnem, & aeream contexuisse commentus est. In sui patrocinium erroris Hæretici illi detorquebant verba Christi, Joan. 3. *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo*: Et cap. 6. *Ego sum Panis vivus, qui de cœlo descendi.* Et verba Apostoli 1. ad Cor. cap. 15. *Primus homo de terra terrenus; secundus homo de cœlo cœlestis.* Sed hæc testimonia solum indicant Christum e cœlis descendisse ratione personæ, & naturæ divinæ, non ratione corporis assumpti, quod quidem *cœleste* dici potest, & *Panis de cœlo*, ratione virtutis, qua formatum in utero Virginis fuit: (com-

pist. 1.) scribens : *Omnis spiritus, qui confitetur Je-* 1. Joan. 5.
s Christum in Carne venisse, ex Deo est. Et omnis
ritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est. Corpus no-
s corporibus substantiale indigitat Christus Eucha-
iæ Sacramentum instituens, cum ait: *Hoc est cor-*
meum. Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro
ltis effundetur. Plura dabit Dissertatio nostra 15. in
toriam ecclesiasticam sæculi 2. Art. 2.

IV. Non minus detestandus est *Appollinaris* error In Christo vera fuit Anima, & mens hominis.
er, qui naturam hominis in Christo semiplenam pu-
it, hoc est, anima carentem, cujus vicem supplere
pori dicebat Verbum ipsum incarnatum. Deinde
o animam in Christo agnoscens, qua vivimus, &
timus, ac communia cæteris nobiscum animantibus
icia præstamus, partem illius detraxit, qua ratio-
es sumus, sive mentem. Hoc erroris portentum
ip. sac. testimonia refellunt, in primis illud Christi
mini, Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad*
rtem. Illud item Joan. 10. *Et animam meam pono pro*
bus meis; Et *Ego ponam animam meam, ut iterum su-*
m eam. Nemo tollit eam a me; sed ego ponam eam a
ipso, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Tum
d Act. 2. usurpatum ab Apostolo Petro de Psalm.
Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis
ctum tuum videre corruptionem. Quibus verbis ani-
m pariter, & corpus Redemptoris nostri significat,
orum hoc in tumulo reconditum a corruptione
dicari, illam in inferno diutius non detineri postu-
Sed & ratio Catholico Dogmati suffragatur.
ristus enim Deus est, & homo perfectus, consub-
ntialis Patri secundum divinitatem, consubstantia-
nobis secundum humanitatem, ut Scripturæ, Pa-
s, Concilia, Ecclesiæ Symbola docent: perfectus
em, & verus homo non est, si vel anima carni, vel
mæ ipsi mens humana defuerit. Certe Christum
er nos ac Deum Mediatorem, ac Sequestrem,
sdem cum Deo, ejusdem & nobiscum substantiæ
oportebat. Non esset autem ejusdem cum homi-
us substantiæ, si parte aliqua hominem componen-

te

te careret. Unde *S. Fulg.* lib. 1. ad *Trasimundum*, cap. 15. Hominem Jesum Christum Mediatorem Dei, & hominum nuncupatum ait: „„ Quia idem Deus totam in se suscepit naturam hominis; & idem homo totam in se habet substantiam Deitatis. Nam quia per peccatum homo fuit separatus a Deo: inter Deum irascentem, hominemque peccantem talis utique Mediatoris debuit intervenire persona, quæ ad propitiandum Deum homini, totum, verumque in se Deum de Deo natum haberet; & ad reconciliandum hominem Deo, totum, verumque in se de homine natum hominem contineret „„. Denique cum peccati labes, & calamitas hominem totum infecisset, atque pervasisset, si pars hominis ulla naturæ a Filio Dei assumptæ defuisset, expers illa fuisset curationis, & salutis, adeoque totus homo non fuisset reparatus, ac redemptus. Hinc *S. Greg. Nazianz.* Epist. 1. ad *Cledonium* ait: „„ Si quis in hominem mentis expertem sperat, amens est revera, neque dignus, qui totus salvetur. Quod enim assumptum non est, curationis est expers. Quod autem unitum est Deo, idipsum & sa-

Plura dabit Dissertatio nostra 42. in historiam ecclesiast. sæculi quarti.

Duplex in Christo voluntas.

V. Execranda etiam est Monothelitarum hæresis, qui unicam in Christo voluntatem, atque operationem esse, eamque divinitatis propriam, pertinaciter asseruerunt: Duæque in Christo voluntates, divina nempe, & humana, duæque operationes pro numero naturarum, ex Fidei catholicæ præscripto sunt agnoscendæ, secundum Scripturæ sacræ expressa testimonia, Matth. 26. *Pater mi! si possibile est, transeat a me calix iste: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Et Luc. 22. *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Et Joan. 6. *Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Hinc enim perspicuè constat, unam fuisse Christi voluntatem, ac Patris; non divinam utique, quam unam, & eamdem amborum esse nemo Catholicus dubitat, sed hominis propriam; quam proinde præter divinam, habuit Filius Dei, qui loquebatur, incarnatus. Idem Fidei dogma summo consensu, constantique Traditione a Patribus assertum Lateranensis Synodus sub *Martino I.* Romano Pontifice, & Sexta Synodus Generalis Constantinopoli sub *Agathonis* Pontificatu, Legatis ejus præsidentibus celebrata, contra Monothelitarum hæresim stabiliverunt; *S. Maximus* Martyr in disputatione cum *Pyrrho* Monothelita, aliisque Operibus: & *S. Joan. Damascenus* lib. 3. cap. 15. vindicaverunt. Quamvis autem duæ sint in Christo voluntates, absit tamen, ut contrarias, & repugnantes aliquando fuisse dicamus, vel cogitemus. *Nam velle hominis assumpti a Deo non fuit contrarium Deo, utpote totum deificatum*; (inquit *S. Gregor. Nazianz.* Orat. 36.) Humana voluntas divinæ perfectissime consentiens semper fuit. Unde *S. Leo* Ser. 54. *De Passione Domini* 5. ait: „„ Admonitis Discipulis Dominus, ut contra vim tentationis instantis vigilanti oratione certarent, ipse Patri supplicans, ait: *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Prima petitio infirmitatis est, secunda virtutis. Illud optavit

Humana Christi voluntas divinæ perfectissime consentiens.

ex nostro, hoc elegit ex proprio. Nec enim æqualis Patri Filius, omnia esse Deo possibilia nesciebat, aut ad suscipiendam crucem sine sua in hunc mundum descenderat voluntate, ut hanc diversarum affectionum compugnantiam perturbata quodammodo ratione pateretur. Sed ut suscipientis, susceptæque naturæ esset manifesta distinctio, quod erat hominis, divinam desideravit potentiam; quod erat Dei, ad causam respexit humanam. Superiori igitur voluntati voluntas cessit inferior, & cito demonstratum est, quid possit a trepidante orari, & quid non debeat a medente concedi „ „. Horum omnium dogmatum fidem profitemur his verbis: *Qui conceptus est*; sive istis Constantinopolitani Symboli: *Et incarnatus, & homo factus est*. Plura dabit Differt. 5. in historiam ecclesiasticam sæculi 7.

§. II.

DE SPIRITU SANCTO.

Cur Christus ex Spiritu sancto conceptus dicatur?

mine Patrem intellige, fontem totius Deitatis. Adest Virtus Altissimi, nempe Filius, qui proprie carnem assumpsit, sibique in unitate personæ copulavit, ac solus incarnatus est. Adest Spiritus sanctus, cui tamen admirabile illud opus singulari quadam ratione attributum Scriptura dedicat, Ecclesiaque in Symbolo adscribit; cum alias in suis etiam orationibus profiteatur, tres Personas SS. Trinitatis nostræ Redemptionis Mysterium simul, & indivisè operatas esse. Sic enim orat Sacerdos ante Communionem: *Domine Jesu Christe, qui per voluntatem Patris cooperante Spiritu sancto, per mortem tuam mundum vivificasti.*

Multiplex tamen ratio cur Christi conceptio Spiritui sancto tribuatur.

II. Multiplex autem ratio est, cur Christi Conceptio Spiritui sancto tribuatur. Prima est, quod miracula, & opera supernaturalia Spiritui sancto quasi *Dei digito* adsignentur. Conceptio autem Christi, sive Incarnatio, miraculorum omnium maximum est, eo præsertim, quod simul atque B. Virgo Angeli verbis assensum præbuit, dicens: *Ecce ancilla Domini; fiat mihi secundum verbum tuum*: statim SS. Christi Corpus ex purissimo ejusdem Virginis sanguine formatum, eique anima rationalis conjuncta est; atque ita in ipso temporis articulo perfectus Deus, & perfectus homo fuit. Hoc autem novum fuisse, atque admirabile Spiritus sancti opus, nemo dubitare potest; cum servato naturæ ordine nullum corpus, nisi intra præscriptum temporis spatium, hominis anima informari possit. Maxima vero admiratione dignum est, quod non prius fuerit Christus homo, quam Deus; sed ut primum cum corpore conjuncta est anima, ipsa etiam divinitas cum corpore, & anima copulata est. „„ Non est igitur intervallum temporis æstimandum inter conceptæ carnis initium, & concipiendæ Majestatis adventum. Una quippe fuit in utero Mariæ Virginis conceptio Divinitatis, & carnis; & unus est Christus Dei Filius in utraque natura conceptus, ut maculam vitiatæ propaginis inde inciperet abolere, unde in unoquoque nascentium videbatur existere „„. (*inquit S. Fulgent.* lib. *de Incarnat. & Gratia*, cap. 4.)

Matth. 12. 28. Luc. 11. 20. Luc. 1.

Incarnatio, seu conceptio Christi in utero B. V. omnium miraculorum maximum est.

Miraculum illud præcinuit Jerem. cap. 31. *Creavit Dominus novum super terram; Fœmina circumdabit virum.* Vir scilicet in Virginis utero Christus, (quamvis infantili corpore) sapientia, gratia, cujus demon-
Luc. 2. 52. stratione sola *profecisse* dicitur *apud Deum, & homines.* Quin & beata Dei visione Christus homo ab ipsa statim conceptione sua potitus est, ejusque anima sanctissima summum æternæ felicitatis gradum attigit, ut Christiani omnes summo consensu agnoscunt „ „ Longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plena. Ibi agnoscitur lux non lucens, Verbum infans, aqua sitiens; panis esuriens. Videas, si attendas, potentiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari; Deum denique lactantem, sed Angelos reficientem; vagientem, sed miseros consolantem. Videas, si attendas, tristari lætitiam, pavere fiduciam, salutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari. Sed quod non minus mirandum est, ipsa ibi cernitur tristitia lætificans, pavor confortans, passio salvans, mors vivificans, infirmitas roborans. Numquid non facile tibi est, inter hæc fœminam agnoscere virum circum-

facta sint, nec facienda sint amplius super terram. Con-unċta quippe sunt ad invicem Deus, & homo, Mater, & Virgo, Fides, & cor humanum... Con-traxit se Majestas, ut quod melius habebat, videlicet se ipsam, limo nostro conjungeret, & in Persona una sibi invicem unirentur Deus, & limus, Majestas, & infir-mitas, tanta vilitas, & sublimitas tanta. Nihil enim Deo sublimius, nihil vilius limo: & tamen tanta digna-tione Deus descendit in limum, tantaque dignitate li-mus ascendit in Deum, ut quidquid in eo Deus fe-cit, limus fecisse credatur; quidquid limus pertulit, Deus in illo pertulisse dicatur, tam ineffabili quam incomprehensibili sacramento. Et attende; quia sicut in illa singulari Divinitate Trinitas est in personis, Uni-tas in substantia: sic in ista speciali commixtione Trini-tas est in substantiis, in persona Unitas. Verbum enim, & anima, & caro in unam convenere personam; & hæc tria unum, & hoc unum tria, non confusione substantiæ, sed unitate personæ... Secunda mixtura est Virgo, & Mater; admirabilis plane, & singularis, A sæculo non est auditum, quod virgo esset, quæ pe-perit, quod mater esset, quæ virgo permansit... Ter-tia est Fides, & cor humanum; mirum enim est, quo-modo cor humanum his duobus fidem accommo-davit, quomodo credi potuit, quod Deus homo es-set; quod Virgo manserit, quæ peperisset „ „ ? Prima itaque ratio, cur Conceptio Christi tribuatur Spiritui Sancto, est divini istius operis admirabilitas, & stupen-da novitas.

Ratio hujus attributionis altera est, quod divinæ Incarnationis Mysterium singularem, atque immen-sum Dei erga nos amorem declaret. Unde Joan. 3. dicitur: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum uni-genitum daret.* Hinc S. *August.* divinum istud opus cæ-teris Misericordiæ, Bonitatisque Dei operibus ante-cellere asserit lib. 10. *de Civ. Dei*, cap. 29 „ „ Gra-tia Dei, *inquit*, non potuit gratius commendari, quam ut ipse unicus Dei Filius in se incommutabiliter manens, indueret hominem, & spem dilectionis suæ

Immensus Dei erga nos amor in Mysterio Incarnationis maxime commendatur.

daret hominibus homine medio, quo ad illum ab hominibus veniretur, qui tam longe erat immortalis a mortalibus, incommutabilis a commutabilibus, juſtus ab impiis, beatus a miſeris „ „. Et *S. Leo* divinam benignitatem in hoc Myſterio maxime commendari docet Ser. 23. in Nat. Domini 4. „ „ Semper quidem, *inquit*, diverſis modis, multiſque menſuris humano generi bonitas divina conſuluit, & plurima providentiæ ſuæ munera omnibus retro ſæculis clementer impertiit: ſed in noviſſimis temporibus omnem abundantiam ſolitæ benignitatis exceſſit, quando in Chriſto ipſa ad peccatores Miſericordia, ipſa ad errantes Veritas, ipſa ad mortuos Vita deſcendit: ut Verbum illud coæternum, & coæquale Genitori in unitatem Deitatis ſuæ naturam noſtræ humilitatis aſſumeret, & Deus de Deo natus, idem etiam homo de homine naſceretur „ „. Cum igitur bonitas tribuatur Spiritui ſancto, ſicut ſapientia Filio, & potentia Patri; illeque ſit Amor ſubſiſtens Patris, & Filii, Incarnationis opus Spiritui ſancto peculiari ratione convenienter tribuitur.

ıod illo suscepto caro factum est, utique Deus: ut ıemadmodum est una Persona quilibet homo, anima ilicet rationalis, & caro, ita sit Christus una Perso- ı, Verbum, & homo. Unde naturæ humanæ tanta oria, nullis præcedentibus meritis sine dubitatio- :, gratuita, nisi quia magna hic, & sola Dei gratia leliter, & sobrie considerantibus evidenter ostendi- r, ut intelligant homines per eamdem gratiam se stificari a peccatis, per quam factum est, ut homo hristus nullum habere posset peccatum? Hinc Evan- :lista cum dixisset, *Verbum caro factum est, & habi- vit in nobis*; continuo subdit: *Et vidimus gloriam ıs quasi Unigeniti a Patre plenum gratiæ, & veritatis.* uod ait, *Verbum cara factum est*: hoc est, *plenum atiæ.* Quod ait, *gloriam Unigeniti a Patre*: hoc est, *num Veritatis.* Veritas quippe ipsa, unigenitus Dei lius, non gratia, sed natura; gratia suscepit homi- m tanta unitate personæ, ut idem ipse esset etiam ıminis Filius. Idem namque Jesus Christus Filius :i unigenitus, id est, unicus Dominus noster, natus : de Spiritu sancto, & Virgine Maria. Et utique ıiritus sanctus Dei donum est, quod quidem & ipsum : æquale donanti..., Ex hoc ergo, quod de Spiritu ıcto est secundum hominem Nativitas Christi, id aliud quam ipsa gratia demonstratur?„ „ His ge- na sunt, quæ habet idem Sanctus Doctor Lib *de ædestinatione Sanctorum*, cap. 15. & Lib. *de Correp- ıne, & gratia*, cap. 11. Joan. 1.

Quarto, Conceptio Christi tribuitur Spiritui sancto, significetur discrimen Conceptionis ipsius a cetero- m omnium hominum conceptione, qui ex volun- e carnis concipiuntur, & quorum caro per concu- centiam sata, & propagata, est caro peccati; quo, ut originali peccato coinquinetur eorum anima, tim atque infunditur corpori, & propensionem ad cçata, quæ propria voluntate committuntur, etiam ıeant; Christus enim ex charitatis adore & amore ·itatis, non ex concupiscentia conceptus est; *non ıcupiscentia carnis urente, sed fidei charitate fervente*, Christus charitatis fervore, non ex concupiscentia conceptus.

S 4 (in-

(inquit *S. Aug.* Serm. 214) Ideoque non in carne
Rom. 8. peccati, sed *In similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne*, ut loquitur Apostolus. Quod *S. Aug.* confirmat. lib. *de Nuptiis & Concupiscentia*, cap. 12, de S. Josephi, & B. Virginis Mariæ nuptiis loquens. „ „ Solus ibi, *inquit* nuptialis concubitus non fuit; quia in carne peccati fieri non poterat sine illa pudenda carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato; sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, ut hinc etiam doceret, omnem, quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati; quandoquidem sola, quæ non inde nata est, non fuit caro peccati „ „. Et Tract. 4. in Joan. „ „ Non enim, *inquit*, in iniquitate conceptus est, quia non de mortalitate conceptus est. Nec eum in peccatis Mater ejus in utero aluit, quem Virgo concepit, Virgo peperit: quia fide concepit, fide suscepit. Ergo, Ecce Agnus Dei. Non habet iste traducem de Adam: carnem tantum sumpsit de Adam; peccatum non assumpsit. Qui non assumpsit de nostra massa peccatum, ipse est, qui

cavit Christus, ut ipse ait Joan. 17. *Et pro eis sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.* Sanctificatur autem in Spiritu sancto, quem accipit quatenus homo est; sibi vero dat, quatenus Deus est; *Non ad mensuram.* Ipse est enim, qui dat; ipse, qui accipit. *Et quia potens est ad mensuram dare; ideo non potuit ad mensuram accipere. In forma enim Dei manens, Spiritum dat, formam servi accipiens, Spiritum accipit. Sed quia ipse ad mensuram dat, ideo non ad mensuram accipit. Ad mensuram quippe dat multis filiis; sed non ad mensuram accipit unicus Filius; quia sic est verus homo, ut sit verus Deus;* (inquit *S. Fulgentius* in Responsione ad Interrogationem 3. *Ferrandi.*) Christus ergo plenam, ac mensuræ, modique expertem, hoc est, immensam, ac infinitam sanctitatem ut homo accepit; quo sensu S. Petrus ait: *Quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute.* Hæc autem unctio Divinitas ipsa fuit, & Persona Verbi naturæ humanæ communicata; Hoc oleum exultationis, quo unctus est præ consortibus suis.

[Margin: Joan. 3. — Act. 10.]

Impeccantia Christi.

Ex hoc fonte Christi manat impeccantia, hoc est, non vacuitas solum ab omni peccato, quam spectans S. Petrus ait: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Et ipsemet Christus: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Sed peccandi impossibilitas. *Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cælis factus.* Quomodo enim *Lux vera* peccati tenebris obscurari posset? Quomodo Anima, quæ, (ut ferrum igni conjunctum, in eoque permanens totum igne sic permeatur, sic incenditur, ut frigus recipere pro illo statu non possit,) ita divinitati conjuncta est, ita ab ipsa permeatur, ut una, eademque Persona sit Deus, & homo; quomodo, inquam, illa peccatum admittere potuisset? Quomodo vas unguenti deifici fætoris aliquid olere potuisset? „„ Ad omnes sanctos calor aliquis Verbi Dei putandus est pervenisse (*inquit Orig.*) In hac autem Anima ipse ignis divinus substantialiter requievisse credendus est, ex quo ad ceteros calor aliquis venerit. Denique quod dixit, quia *Unxit*

[Margin: 1. Petri 2. — Joan. 8. 46. — Hebr. 7. — Lib. 2. de Principiis cap. 6. — Psal. 44. 8.]

te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis: Oſtendit, quod aliter iſta Anima oleo lætitiæ, id eſt, Verbo Dei ungitur, & aliter participes ejus, illi enim in odore unguentorum ejus cucurriſſe dicuntur; iſta autem Anima vaſculum unguenti ipſius fuit, ex cujus fragrantia participantes digni quique Prophetæ fiebant, & Apoſtoli. Sicut ergo aliud eſt unguenti ſubſtantia, aliud odor ejus: ita aliud eſt Chriſtus, & aliud participes ſui. Et ſicut vas ipſum, quod ſubſtantiam continet, & unguentum, nullo genere poteſt aliquid recipere fœtoris; hi vero, qui odore ejus participant, ſi ſe paulo longius a fragrantia ejus removerint, poſſibile eſt, ut incidentem recipiant fœtorem: ita Chriſtus velut vas ipſum, in quo erat unguenti ſubſtantia, impoſſibile fuit, ut contrarium reciperet odorem: Participes vero ſui, quam propinqui fuerint vaſculo, tam odoris erunt participes, & capaces „ „. Prætermittere non poſſum ſimilitudinem egregiam, qua *S. Hippolytus* Martyr ad impeccantiam Chriſti deſcribendam utitur apud *Theodor.* Dial. I. „ „ Arca, *inquit*, ex lignis, quæ putreſcere nequeunt, fuit ipſe Salva-

41. „ „ Nulla, *inquit*, voluntate carnalis concupiſcentiæ ſeminatus, ſive conceptus, & ideo nullum peccatum originaliter trahens; Dei quoque gratia verbo Patris unigenito, non gratia Filio, ſed natura, in unitate Perſonæ modo mirabili, & ineffabili adjunctus, atque concretus, & ideo nullum peccatum & ipſe committens; tamen propter ſimilitudinem carnis peccati, in qua venerat, dictus eſt & ipſe peccatum, ſacrificandus ad diluenda peccata. In veteri quippe Lege peccata vocabantur Sacrificia pro peccatis: quod vere iſte factus eſt, cujus umbræ erant illa. Hinc Apoſtolus, cum dixiſſet: „ *Obſecramus pro Chriſto, re-* 2. Cor. 5.
„ *conciliamini Deo*: Continuo ſubjunxit. *Eum, qui non* „ *noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos ſi-* „ *mus juſtitia Dei in ipſo*. Id eſt, Deus, cui reconciliandi ſumus, fecit Chriſtum ſacrificium pro peccatis, per quod reconciliari valeremus. Ipſe ergo peccatum, ut nos juſtitia; nec noſtra, ſed Dei; nec in nobis, ſed in ipſo: ſicut ipſe peccatum, non ſuum, ſed noſtrum; nec in ſe, ſed in nobis conſtitutum, ſimilitudine carnis peccati, in qua crucifixus eſt, demonſtravit: ut quoniam peccatum ei non inerat, ita quodammodo peccato moreretur, dum moritur carni, in qua erat ſimilitudo peccati; & cum ſecundum vetuſtatem peccati numquam ipſe vixiſſet, noſtram ex morte veteri, qua in peccato mortui fueramus, reviviſcentem vitam novam ſua Reſurrectione ſignaret „ „. Ob impeccantiam igitur abſolutam ex unione perſonali naturæ humanæ cum perſona divina manentem, Conceptio Chriſti Spiritui ſancto tribuitur.

§. III.

Cur Spiritus ſanctus non ſi Pater Chriſti, cum Chriſtus ex Spiritu ſancto ſit conceptus?

Licet Chriſtus ex Spiritu ſancto conceptus ſit, non tamen Spiritus ſancti, ſed Dei Patris Filius unicus eſt, idemque Virginis Matris. Non enim quicquid naſcitur de aliqua re, continuo ejus Filius eſt, niſi ſit ejuſdem generis, atque ex vi originis ſuæ naturæ ejuſ-

dem

dem similitudinem habeat. Ut enim alia exempla prætermittamus, qui nascuntur ex aqua, & Spiritu sancto, aquæ filios nemo rite dixerit, sed plane dicuntur filii Dei Patris, & Matris Ecclesiæ. *Sic ergo de Spiritu sancto natus est Filius Dei Patris, non Spiritus sancti.* Neque omnes, qui dicuntur alicujus filii, consequens est, ut de illo nati esse dicantur, sicut sunt, qui adoptantur. Dicuntur etiam filii gehennæ, non ex illa nati, sed in illam præparati, sicut filii regni, qui præparantur in regnum. „ „ Cum itaque, de aliquo nascatur aliquid, etiam non eo modo, ut sit filius; nec rursus omnis, qui dicitur filius, de illo sit natus, cujus dicitur filius; profecto modus iste, quo natus est Christus de Spiritu sancto non sicut Filius, & de Maria Virgine sicut Filius, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipso exordio naturæ suæ, quo esse cœpit, Verbo Dei copularetur in tantam personæ unitatem, ut idem ipse esset Filius Dei, qui filius hominis; & filius hominis, qui Filius Dei; ac sic naturæ humanæ susceptione fieret quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis, quæ nul-

§. IV.

Licet tres Personæ Sanctissimæ Trinitatis Incarnationem operatæ sint, solus tamen Filius incarnatus est.

Quamvis una, & eadem sit trium SS. Trinitatis Personarum actio, & efficientia, ut diximus, adeoque incarnationem simul omnes, & indivise operatæ sint, non tamen tres incarnatæ sunt, sed solus Filius: quia divinitatis, & carnis unà Persona; proprietas autem personalis cuique Personæ ita convenit, ut alteri Personæ non competat. Non enim ipse Pater est, nec Spiritus sanctus est aut ipse Pater, aut Filius. Quo fit, ut aliquid a Patre, & Filio, & Spiritu sancto factum dici, & esse possit, quod tamen a solo Filio sit acceptum. Sicut anima per corpus; immo cum corpore facit, quando corpus comedit; & tamen solum corpus accipit, quod ut accipiatur, anima simul cum corpore facit. „ „ In illa itaque comestione, una & animæ carnisque operatio, sed solius est carnis acceptio. *Sic* humana natura totius quidem Trinitatis opere facta, a solo tamen Filio fuit in unitatem Personæ suscepta „ „. Ita explicat *S. Fulgent.* lib. *contra Sermonem Fastidiosi Ariani.* Et in Responsione ad Quæstionem *Ferrandi* id & alia similitudine illustrat. Vox (inquit) corporea, qua spiritale verbum cordis nostri, seu locutio interior induitur, ut ad audientium notitiam perferatur, simul fit a memoria, & a cogitatione, & a voluntate, sed a sola cogitatione, id est, interiore suscipitur verbo. Sic humana Christi natura a tribus SS. Trinitatis Personis facta est, sed a solo Filio in unitatem Personæ assumpta est. Idem Dogma Fidei *S. August.* confirmat, & explicat Epist. 11. alias 218. ad *Nebridium*: sed illius explicatio subtilior est, & omnium captui minus accomodata. Idem confirmat *S. Ildephonsus*, beatam Virginem his verbis compellans: „ „ Tota invisibiliter Trinitas Conceptionem operabitur in te: sola Persona Filii Dei in corpore tuo nascitura, carnem assumet de te „ „.

§. V.

NATUS EX MARIA VIRGINE.

Beata Virgo Maria vere, proprieque Mater Dei credenda est.

Eodem enim temporis puncto Deum, & hominem concepit Christum Jesum, eique substantiæ suæ portionem communicavit, sanguinemque purissimum formando illius corpori subministravit, qui eodem, quo conceptus est momento, Deus, & homo fuit; eumque novem in utero mensibus gestavit, ac impleto tempore peperit. Id ab Angelo Mariæ Virgini significatum est, cum ait: *Ecce concipies in utero, & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum: Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur. Ideoque, & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Et eventu comprobatum est, quod *Isaias* prædixit? *Ecce virgo concipiet, & pariet Filium.* Cum enim esset Bethlehemi cum Josepho Sponso suo, ac virginitatis Custode: *Impleti sunt dies, ut pareret; & peperit Filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & re-*

Maria Virgo vere, proprieque Dei Mater. Id fidei dogma.

Luc. 1.

Isaiæ 7.

Luc. 2.

Neque vero nova, aut a *S. Cyrillo*, & Ephesinis Patribus adinventa, & invecta primum est, Mariæque Virgini tributa *Dei Genitrix* appellatio, *Dei Matrem* ante Concilium Ephesinum constanter appellarunt *Origines* Tomo I. in Epistolam ad Romanos, ut *Socrates* refert lib. 7. cap. 32. *S. Dionysius Alexandrinus* in Epistola Synodica ad Paulum Samosatenum, *S. Athanasius* Oratione 4. contra Arianos, *S. Basilius Homilia* 25 de humana Christi generatione; *S. Gregorius Nazianzenus*, Oratione 35. & Epistola 1. ad Cledonium; *S. Amphilochius* Oratione 4. *S. Proclus* Oratione 5. *Antiochus*, & *Ammon*, a *S. Cyrillo* Alexandrino laudati libro *de Recta Fide*, &c. Nestorium, statim atque prædicare ausus est Mariam Virginem Dei Matrem non esse, Christiani omnes sunt execrati. *Joannes Antiochenus*, Nestorii alias amicus, nomen *Teotbocos*, *Dei Mater*, a nemine Doctorum Ecclesiasticorum repudiatum; plures, ac celeberrimos eo usos esse, scripsit ad ipsum Nestorium: & *Theodoretus*, quamquam Nestorio diu faverit, libro tamen 4. *Hæreticarum Fabularum*, cap. 12. *Antiquissimos Fidei Catholicæ Præcones ex Apostolica Traditione docuisse, Matrem Domini nominandam, credendamque esse Dei Genitricem.* Hanc Traditionem secuti sunt *S. Cyrillus*, Ephesina Synodus, aliique Patres, Pontifices, Concilia, & præsertim Quinta Synodus Generalis Canone sexto, Anathemate feriens eos, qui dixerint: *Sanctam gloriosam semper Virginem Mariam, abusive, & non proprie, & vere Dei Genitricem esse.* Quarum vocum, *vere*, & *proprie*, necessitatem ad catholici istius Dogmatis fidem exprimendam, & contra Nestorianos vindicandam ostendunt *Joannes II.* Pontif. max. in Epist. ad *Avienum* Senatorem, & alios; & *Ferrandus* Carthagiensis ecclesiæ Diaconus in Epist. ad *Anatolium*.

Quam antiquum Deiparæ nomen.

Non tamen divinitatis Mater est Virgo Maria, sed Dei, Verbique incarnati. Nec solius carnis mater est, sed hominis Dei, sicut alias Matres solius corporis genitrices nemo recte dixerit, quamvis animam non pariant: concipiunt enim, ac pariunt hominem anima,

cor-

corporeque conſtantem. Sic Beata Virgo vere, ac proprie Dei Mater eſt, quamvis divinitatem non genuerit, quia Deum, hominemque genuit, hoc eſt Chriſtum Jeſum, qui vere Deus, & vere homo eſt; nec alterius excluſo altero Mater eſſe poterat, aut appellari poteſt; ſicut Eliſabeth non dicitur mater carnis, ſive corporis ſolius Joannis Baptiſtæ, neque ſolius animæ, ſed totius Joannis ex anima, & corpore compoſiti. Sic explicat *S. Cyrillus*, in Epiſtola ad Monachos.

S. Hilarii locutio durior in ſpeciem explicatur.

Durior cuipiam videbitur *S. Hilarii* locutio libro 10. *de Trinitate* ſcribentis: *Non ex ſe corpori Mariæ originem dedit.* Verum nihil aliud ſignificat, niſi Chriſti corpus naturali, & uſitato modo non fuiſſe conceptum, & genitum. Nam „ „ Ex conceptu Spiritus ſancti Virgo progenuit: *Et* licet ſexus ſui officio genuerit, non tamen terrenæ conceptionis ſuſcepit elementis: genuit enim ex ſe corpus, ſed quod conceptum eſſet ex Spiritu „ „. (*inquit* ibid. *S. Hilarius.*) Innocens ergo eſt hæc ſententia: *Non ex ſe corpori Mariæ originem dedit*, ſine Spiritu ſancto in ipſam ſupervenien-

liberatio in utroque sexu debuit apparere. Ergo quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, consequens erat, ut fœminei sexus liberatio hinc appareret, quod ille vir de fœmina natus est „ „.

Secundo, Christum ex muliere nasci decuit, ad veritatem Incarnationis adstruendam. Unde *S. Ambr.* lib. *de Incarnationis Dominicæ Sacramento*, cap. 6. ait: „ „ Secundum naturam se obtulit nostram, ut ultra nostram operaretur naturam. De nostro sacrificium, de suo præmium est: multaque in eodem & secundum naturam invenies, & ultra naturam. Secundum conditionem etenim corporis, in utero fuit, natus est, lactatus est, in præsepio est collocatus; sed supra conditionem Virgo concepit, Virgo generavit, ut crederes, quia Deus erat, qui renovabat naturam; & homo erat, qui secundum naturam nascebatur ex homine „ „.

Et *S. August.* Epist. 137. alias 3. ad Volusianum; „ „ Quid si, *inquit*, Omnipotens hominem ubicumque formatum non ex materno utero crearet, sed repentinum inferret adspectibus? Quid si nullas ex parvulo in juventam mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet somnos? nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum suscepisse ullo modo crederetur, & dum omnia mirabiliter facit, auferret, quod misericorditer fecit? Nunc vero ita inter Deum, & homines Mediator apparuit, ut in unitate Personæ copulans utramque naturam, & solita sublimaret insolitis, & insolita solitis temperaret „ „.

Tertio, Christum ex muliere nasci conveniens fuit, ut hoc modo omnis diversitas generationis humanæ compleretur, (inquit *S. Th.* 3. Part. Quæst. 31. Artic. 4.) Nam primus homo productus est ex limo terræ sine viro, & fœmina: Eva ex viro sine fœmina: homines cæteri ex viro, & fœmina oriuntur: quartum nascendi modum, ex fœmina sine viro sibi Christus tanquam proprium vindicavit.

Quarto, de muliere Christum nasci decuit, ut auctor peccati, auctor fieret remedii: & sicut per mulie-

rem in hunc mundum mors intravit, salus per Virginem redderetur.

Occupatur objectio. „ Nec nos ad negandam Christi Matrem cogit, „ quod ab eo dictum est: *Quid mihi, & tibi est mulier?* Joan. 2. „ *Nondum venit hora mea.* Sed admonet potius, ut in„ telligamus, secundum Deum non eum habuisse Ma„ trem, cujus Majestatis Personam parabat ostendere, „ aquam in vinum vertendo. Quod autem crucifixus „ est, secundum hominem crucifixus; & illa hora „ erat, quæ nondum venerat, quando dictum est: „ *Mihi, & tibi, quid est? Nondum venit hora mea,* „ id est, qua te cognoscam. Tunc enim, ut homo „ crucifixus cognovit hominem Matrem; & dilectis„ simo Discipulo humanissime commendavit. Nec il„ lud nos moveat, quod cum ei nuntiarentur Mater Matth. 12. „ ejus & fratres, respondit: *Quæ mihi mater, aut qui* „ *fratres?* &c. Sed potius doceat ministerium nost„ rum, quo verbum Dei fratribus ministramus, cum „ parentes impediunt, non eos debere cognosci. Nam „ si propterea quisque putaverit non eum habuisse Ma„ trem in terris, quia dixit: *Quæ mihi Mater?* cogatur

Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum... Hoc autem factum est, ut adimpleretur, quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel. Isaiæ 7. *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum.* Et Luc. 1. *Missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, Cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, & nomen Virginis Maria... Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum: Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum... Dixit autem Maria ad Angelum, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus dixit ei, Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: Ideoque, & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Conceptum Virginis tamquam *Signum* proponit Isaias; Jeremias vero Novitatem appellat: *Creavit*, inquit, *Dominus Novum super terram; Fœmina circumdabit virum.* Jer. 31. Signum autem, & Novitas non fuisset, si puella post delibatam Virginitatem more communi fœminarum concepisset. Nec ipsa respondisset Angelo nuntianti: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* nisi virginitatem ante Deo consecrasset, ac vovisset, ut docent *S. Gregorius Nyssenus* Oratione in Natali Domini, *S. August.* lib. *de sancta Virginitate*, cap. 4. & alii Patres. Præclarus est hac de re *Tertulliani* locus lib. *de Carne Christi*, cap. 17. „ „ Novè, *inquit*, nasci debat novæ Nativitatis dedicator, de qua signum daturus Dominus ab Isaia prædicabatur. Quod est istud signum? *Ecce Virgo concipiet in utero, & pariet Filium.* Concepit igitur Virgo, & peperit Emmanuelem, nobiscum Deum. Hæc est Nativitas nova, dum homo nascitur in Deo; in quo homine Deus natus est, carne antiqui seminis suscepta sine semine aliquo antiquo, ut illam novo semine, id est, spiritaliter reformaret, exclusis antiquitatis sordibus expiatam. Sed

tota Novitas ista, sicut & in omnibus de veteri figurata est, rationali per Virginem dispositione Domino nascente. Virgo erat adhuc terra, nondum opere compressa, nondum sementi subacta: ex ea hominem factum accepimus a Deo in animam vivam. Igitur si primus Adam de terra traditur; merito novissimus Adam, ut Apostolus dixit, proinde de terra, id est, carne nondum generationis resignata, in Spiritum vivificantem a Deo est prolatus... Deus imaginem, & similitudinem suam a diabolo captam æmula operatione recuperavit. Virginem enim adhuc Evam irrepserat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æque introducendum erat Dei Verbum exstructorium vitæ: ut quod per ejusmodi sexum abierat in perditionem, per eumdem sexum redigeretur in salutem. Crediderat Eva serpenti; credidit Maria Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo delevit. Sed Eva nihil tunc concepit in utero ex diaboli verbo. Immo concepit. Nam exinde, ut abjecta pareret, & in doloribus pareret, verbum diaboli illi semen fuit. Enixa est denique diabolum fratricidam. Contra, Maria

mulierem, *& adduxit eam ad Adam*. Ubi Eva *Mulier* appellatur, prius quam Adamo traderetur. Probat & ex Gabrielis Archangeli Salutatione; nam cum conceptum Mariæ, & partum salva virginitate sponderet, ait nihilominus: *Benedicta tu in mulieribus.*

II. *Beatam Mariam* in partu Virginem fuisse, hoc est, intemerata virginitate, integro virginitatis sigillo, uteri septis illæsis, & irruptis Christum Deum peperisse, ex Traditione Patrum omnium constanti consensu firmata, Ecclesia Catholica profitetur. Quomodo igitur postea ex sepulchro clauso, & obsignato egressus est, atque ad Discipulos clausis januis intravit, sic ex alvo materna sine ullo maternæ virginitatis detrimento editus est Jesus Christus. Et quomodo Solis radii concretam vitri substantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte lædunt, sic &, altiori tamen modo, Christus intemerato septo pudoris, & inviolatis integritatis signaculis, virginali fusus est partu. Quod quidem Spiritus sancti virtute effectū est, qui in Filii Conceptione, & partu Matri ita adfuit, ut ei & fœcunditatem dederit, & perpetuam virginitatem conservaverit. Unde *S. August.* Epist. 137. alias 3. ad *Volusianum*, ait: „„ Ipsa virtus per inviolatæ Matris virginea viscera membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia membra juvenis introduxit. Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus, Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis „„. S. Fulgent. lib. 1. De veritate Prædestinationis, & Gratia, cap. 11. „„ Dominus verus veram ex Virgine suscipiens carnem, & perfectionem ex ea humani corporis sumpsit, virginitatis ei gratiam non ademit. Neque enim decebat, ut integritatem virginitatis Creator humanæ carnis Dominus in conditione tribueret, & idem carnis humanæ susceptor Dominus, quod fecerat, redempturus, Virginitatem carni, de qua nascebatur, auferret „„. Et *S. Leo* Ser. 2. in Nat. Dom. „„ Nova, *inquit*, nativitate genitus est, conceptus a

B. Maria Dei Mater Virgo in partu.

Virgine, natus ex Virgine, sine paternæ carnis concupiscentia, sine maternæ integritatis injuria: quia futurum hominum Salvatorem talis ortus decebat, qui & in se haberet humanæ substantiæ naturam, & humanæ carnis inquinamenta nesciret... Origo dissimilis, sed natura consimilis: humano usu, & consuetudine quod credimus, caret; sed divina potestate subnixum est, quod Virgo conceperit, quod Virgo pepererit, & Virgo permanserit. Non hic cogitetur parientis conditio, sed nascentis arbitrium, qui sic homo natus est, ut volebat; & poterat... Oportuit enim, ut primam Genitricis integritatem nascens incorruptio custodiret, & complacitum sibi claustrum pudoris, & sanctitatis hospitium, Divini Spiritus virtus infusa servaret, quæ statuerat dejecta erigere, confracta solidare, & superandis carnis illecebris, multiplicatam pudicitiæ donare virtutem; ut Virginitas, quæ in aliis non poterat salva esse generando, fieret in aliis imitabilis & confitendo, & renascendo „ „. Admirabilis istius partus novitas multis figuris, & oraculis Scripturæ sacræ significata est. Huc enim pertinet porta illa Sanctuarii, quam *Eze-*

monte ſine manibus abſciſſum, qui factus eſt mons magnus, & implevit univerſam terram. (*Danielis Cap.* 2.) Item Virgam Aaron, quæ una inter virgas Principum Iſraelis germinavit. (*Num.* 17.) Nec non Rubum, quem Moyſes vidit ardere, & non comburi, (*Ex* 3.) Illud etiam Cant. 4. *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus.*

S. Maria Mater Dei Virgo post partum.

III. Denique B. Mariam Dei Matrem Virginem poſt partum perpetuo manſiſſe, eadem Traditio docet, & vel eo nomine merito damnati ſunt ab Eccleſia, ut Hæretici *Helvidius*, *Jovinianus*, *Bonoſus*, quod Mariam Virginem, poſt Chriſtum in lucem editum, alios ex Joſepho genuiſſe filios impie aſſererent. Damnata eſt hæc hæreſis a *Siricio* Romano Pontifice in Romana Synodo; *a S. Ambr.* aliiſque Epiſcopis in Conc. Mediolanenſi, nec non a Synodo Capuenſi. Hanc hæreſim refellunt inter alios Patres *S. Epiph.* Hæreſi 88. quæ eſt *Antidicomarianitarum*; *S. Ambr.* lib. *de Inſtitut. Virginis*, cap. 5. 6. 7. 8. & Epiſt. 42. *S. Hieronym.* lib. *Adverſus Helvidium*, *De Perpetua Virginitate B. Mariæ*, *S. Ildephonſus* Toletanus Archiepiſcopus lib. *de Virginitate S. Mariæ.* Hinc B. Maria Mater Dei antonomaſtice *Virgo* ſemper a fidelibus appellata eſt, ut *S. Epiphan.* obſervat. „„ Quis unquam *inquit*, aut in qua generatione Sanctæ Mariæ nomen auſus eſt appellare, qui non ſciſcitanti ſtatim vocabulum Virginis adjunxit? Nam ex epithetis iſtis ſtatim lucent argumenta virtutis. Quippe juſtis omnibus, pro eo, ac ſingulos decebat, ſua ſunt cuique dignitati atributa nomina „„. Quemadmodum Jacob *Iſrael* vocatus eſt; Zebedei filii *Boanerges*, hoc eſt, *tonitrui filii*; Sancta Maria antonomaſtice dicta eſt *Virgo*, quia ſemper Virgo fuit: ante partum; in partu; & poſt partum.

Hæretici perpetuæ Virginitatis B. M. Matris Dei hoſtes.

Hæreſ. 78.

Helvidii argumentis reſpondetur.

Quatuor argumentis perpetuam Matris Dei virginitatem oppugnabat *Helvidius*, ſed ea leviſſima ſunt, & a Patribus facile diluta, Primo quod S. Matth. ſcribit: *Antequam convenirent, inventa eſt, in utero habens de Spiritu Sancto.* Convenire quippe hic idem eſt, Matth. 1.

 ac

ac nuptiarum opus exequi. Ex quo consequens putabat Helvidius, postea convenisse. Sed non est necesse: *Nam Scriptura, quid factum non sit, ostendit*; (inquit *S. Hieronymus* in cap. 1. S. Matthæi.)

Alterum argumentum instruebat ille Hæresiarcha ex illis verbis: *Et non cognoscebat eam, donec peperit.* Quasi particula *donec*, significet post id tempus cognovisse. Verum, S Ambrosius, & S. Hieronymus observant, vocem hanc, *donec*, non semper indicare id, quod omissum dici videtur, postea repetitum fuisse; aut id desiisse, quod erat. Scriptum est enim Isaiæ 46. *Ego sum, ego sum; & donec senescatis, ego sum.* Numquid propterea, postquam senuerunt, quibus *donec* dictum erat, Deus esse desivit? Item Ps. 109. legimus. *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Numquid subjectis populis nationum, qui ante videbantur inimici, cum salutis auctorem negarent, simulacris servirent, ad dexteram Patris Filius sedere desivit, aut in perpetuum non sedebit?

Tertium argumentum petebat Helvidius ex eo,

Sed & S. Joseph virginem fuisse, *S. Hier.* docet. Sic enim ille contra Helvidium: „ „ Tu dicis, Mariam Virginem non permansisse: ego mihi plus vindico, etiam ipsum Joseph virginem fuisse per Mariam, ut ex virginali conjugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum uxorem habuisse non scribitur, Mariæ autem, quam putatus est habuisse, custos potius fuit, quam maritus; relinquitur, virginem eum mansisse cum Maria, qui Pater Domini meruit appellari „ „. S. Joseph Virginitas.

§. V I I.

De Nomine Virginis Dei Matris.

Symbolum Virginem Dei Matrem designat ex nomine *Mariam*: Quod & *S. Lucas* facit, dicens: *Et nomen Virginis Maria.* Hæc est, ad cujus nomen omnes animæ piorum recreantur. „ „ Mariam (*inquit* S. Epiphanius Oratione de Laudibus ipsius) interpretari solemus, Dominam, atque etiam spem. Peperit enim Dominum, qui est spes totius mundi. Rursus nomen illud, Maria, interpreteris, Myrrham maris. Myrrham vero aliquis dicit de immortalitate; eo quod paritura esset gemmam immmortalem in mari, hoc est, in mundo. Cui Virgo serenitatem, & tranquilitatem contulit, dum portum peperit Christum. Rursus itaque Mariæ beatum nomen interpreteris, illustratam, utpote, quæ illustrata sit a Filio Dei, & cunctos usque ad terminos terræ credentes Trinitati illuminaverit. Sancta enim Virgo Maria est Sponsa Trinitatis, ac plane arcanus dispensationis thesaurus, cui Gabriel ait: *Ave gratia plena, Dominus tecum.* Suggessit Gabriel. Pater de cœlo Spiritum sanctum arrhabonem misit. Præparavit, desponditque Virginem unigenito Filio, quam Pater dilexit, Filius inhabitavit, Spiritus sanctus percupivit.„ „ Tum addit, Prophetas cælestium illarum nuptiarum seriem prædicasse, nimirũ „ „ Quomodo Virgo cœlestis, Sponsa & Mater simul invenitur, quæ donorum antenuptialium nomine Spiritum sanctum accepit, dotis vero gratia cœlum una cum Luc. 1. Maria Domina, spesque nostra. Maria illustrata cunctos credentes illuminat. B. V. Mariæ elogia.

Paradiso „ „. *Deinde Salutationis Angelicæ verba præclare* commentatur. „ „ Ave gratia plena: Immensa gratia Sanctæ Virginis. Ave gratia plena, virtutibus multis exornata, inextinguibilem lucem prætendens. Ave gratia plena, hami esca spiritualis: In te siquidem hamus divinitas. Ave gratia plena, arca gloriæ spiritalis, urna aurea continens manna cœleste... Quæ sitientes perennis fontis dulcedine satias... Mare spiritale, gemmam cœlestem Christum habens.., Splendidum cœlum, quæ incomprehensum in cœlis contines Deum ... Porta cœlorum... Quo pacto beatam illam prædicabo, quæ tota, ac radicitus fundata gloria est? Solo enim Deo excepto cunctis superior est... Ipsa cœli, & terræ Mediatrix, utriusque unionem commisit... O Virginem, stupendum monile Ecclesiæ! Magnum Mysterium, altare Sacerdotem pariter ac Virginem indigitat, quæ cœlestem panem Christum mensæ instar ferens, tribuit in remissionem peccatorum nostrorum „ „. Quemadmodum Christum cum Adamo humani generis primo parente confert Apostolus, eumque novissimum Adam appellat; sic Beatam Mariam Dei Matrem cum Eva conferunt

Maria Virgo Christo excepto, cunctis superior.

„ hominum generi causam mortis attulit, per quam „ mors est in orbem terrarum invecta: Maria vitæ causam præbuit, per quam Vita ipsa nobis est producta. Hæc Sanctis, omnibus anteponenda, ut Dei mater, & præ omnibus, ac super omnes honoranda, ob cæleste illud Mysterium, quod in ejus utero perfectum est. Hanc Patres omnes religiose colendam, ut a Deo secundam, ante, & supra omnes Sanctos, & a Christianis omnibus pie, & cum summa fiducia invocandam esse docent, ut quæ non solum Christi Dei, quem & corde, & carne concepit, & corde quidem felicius, quam carne gestavit; sed etiam omnium Christianorum Mater sit. Præclara sunt ea de re *S. Augustini* verba lib. *de Sancta Virginitate*, cap. 6. „ „ Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodo Mater est, spiritualiter autem & Soror, & Mater. Ac per hoc illa una fœmina non solum spiritu, verum etiam corpore & Mater est, & Virgo. Et Mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est ipse Salvator, ex quo magis illa spiritaliter nata est, quia omnes, qui in eum crediderint, in quibus & ipsa est, recte filii sponsi appellantur: Sed plane Mater membrorum ejus, quod nos sumus; quia cooperata est charitate, ut fideles in Ecclesia nascerentur, quæ illius capitis membra sunt. Corpore vero ipsius capitis Mater „ „. Hæc omnium titulorum ejus, ac bonorum summa: *De qua natus est Jesus, qui vocatur Christus*. Ob id *Gratia plena*; & *Benedicta in mulieribus*. Huic ut præpararetur dignitati, omnium plenitudine gratiarum, omnium donorum charismatibus, omnium virtutum monilibus ornata est. Cæteris per partes, in Mariam tota se infudit gratiæ plenitudo. Ea puritate donata est, qua major sub Deo non potest intelligi: Tota pulchra est, & macula non est in ea. *Cum de peccatis agitur, nullam de ea, propter honorem Domini, fieri mentionem* æquum est. Ipsa contrivit caput antiqui Serpentis. In ea, non minus quam in Angelis *Deus erat condens naturam, & largiens gratiam*. In ejus Immaculata Conceptione, „ „ & ortu. Natura gratiæ cedit, ac tremula stat, „ pro-

S. Mariæ Virginis Deiparæ cultus singularis, & invocatio.

Maria Virgo non solum Christi Dei, sed Christianorum omniũ Mater.

Matth. 1. 16.

Deiparæ Virginis summa secundum Deum puritas. S. Ansel. S. August.

„ peccatorum morte, languoribus, servitute, captivitate, tenebris constituti, sub potestate diaboli „ principis peccatorum; Ac sic fieret Mediator Dei, „ & hominum, per quem post inimicitias impietatis „ nostræ illius gratiæ pace finitas, reconciliaremur Deo „ in æternam vitam, ab æterna morte, quæ talibus „ impendebat, erepti. Quod innumera Scripturæ Sacræ testimonia confirmant, quæ *S. August.* congerit.

Luc. 5. *Non veni vocare justos, sed peccatores... Venit Filius*
Luc. 19. *hominis quærere, & salvum facere, quod perierat... Ecce*
Joan. 1. *Agnus Dei, qui tollit peccatum Mundi... Ut salvum faciat populum suum a peccatis eorum... In hoc manifestatus*
1. Joan. 3. *est Filius Dei, ut solvat opera diaboli... Sic Deus dilexit*
Joan. 3. *Mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat... Eum, qui non noverat*
2. Cor. 5. *peccatum, pro nobis fecit peccatum, ut nos simus justitia Dei in illo... Gratia vobis, & pax a Deo Patre, & Domino Jesu Christo, qui dedit semetipsum pro*
Gal. 1. *peccatis nostris... Deus, qui dives est in misericordia, propter multam dilectionem, qua dilexit nos, cum essemus*
Ephes. 2. *mortui peccatis, convivificavit nos in Christo... Eripuit*
Coloss. 1.

sionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem. Venit de cœlis Deus, homo factus ex Virgine, ut esset via per quam veniremus ad Patrem, ut ipse ait: *Ego sum via, veritas, & vita.* Neque enim per nullam creaturam venitur ad Patrem, sed tantum per Filium. „„ Si veritatem quæris, (*inquit S. August.*) viam tene: Nam ipsa est via, quæ est veritas. Ipsa est, quo is; ipsa est, qua is. Per Christum ad Christum venis. Per Christum hominem ad Christum Deum... Ambulare vis? Ego sum via. Falli non vis? Ego sum veritas. Mori non vis? Ego sum vita. Hoc dicit tibi Salvator tuus. Non est, quo eas, nisi ad me: non est, qua eas, nisi per me. Manens apud Patrem veritas, & vita; induens se carne, factus est via. Non tibi dicitur: Labora quærendo viam, ut pervenias ad veritatem, & vitam. Non hoc tibi dicitur: Piger surge. Via ipsa ad te venit, & te de somno dormientem excitavit „„. Verbum caro factum est, ut lactaret infantiam nostram Sapientia Dei, per quam creata sunt omnia: Cibus Angelorum factus est lac hominum. *Panem cæli dedit eis, panem Angelorum manducavit homo.* Quis est panis Angelorum? *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Quomodo panem Angelorum manducavit homo? *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* „ Quare hoc factum est, propter te? Ut fugeres, „ qui manducare non poteras. Invalidus est infans ad „ comedendam escam, quæ in mensa est: Quid facit „ mater? Incarnat escam, & conficit lac de ipsa. Sic „ Verbum caro factum est, ut lacte parvuli nutrire- „ mur, qui ad cibum quidem eramus infantes. Verum „ hoc interest, quia quando cibum mater incarnatum „ lac facit, cibus in lac convertitur. Incommutabile „ autem manens Verbum, carnem assumpsit; quod „ est, non corrupit, non commutavit, ut per habi- „ tum tuum tibi loqueretur, non in hominem trans- „ mutatus, atque conversus. Filius Dei homo factus „ est, ut nos faceret filios Dei. „„ Factus est homo nostri generis, ut nos divinæ naturæ possimus esse consortes. Originem, quam sumpsit in utero Virgi-
nis,

Christus factus est via, qua eamus ad Patrem.

Joan. 14. 6. Tract. 13. in Joan.

Sapientia Dei, cibus Angelorum facta est lac hominum.

Psalm. 77.

Joan. 1. S. August. Tr. 13. in Jo. & Tr. 1. Serm. 117. alias 38. De Verb. Dom. Et Ennar. in Psalm. 130.

Filius Dei homo factus est, ut nos faceret filios Dei.

nis, posuit in fontem Baptismatis. Dedit aquæ quod dedit Matri. Virtus enim Altissimi, & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem, eadem facit, ut regeneret unda credentem.... Universa summa fidelium, fonte orta baptismatis, sicut cum Christo in Passione crucifixi, in Resurrectione resuscitati, in Ascensione ad dexteram Patris collocati, ita cum ipso sumus in ejus Nativitate congeniti. Quisquis enim hominum in quacunque mundi parte credentium regeneratur in Christo, interciso originalis tramite vetustatis, transit in novum hominem renascendo; nec jam in propagine habetur carnalis patris, sed in germine Salvatoris, qui ideo filius hominis factus est, ut nos filii Dei esse possimus. Nisi enim ille ad nos hac humilitate descenderet, nemo ad illum ullis suis meritis perveniret,,,,. Verba sunt *S. Leonis* Serm. 5. & 6. in *Nativ. Dom.* Gratias igitur immortales Deo agamus. In Christo renati, ut novi homines vivamus, in novitate Spiritus ambulemus, ut nova in Christo creatura. Deponamus veterem hominem cum actibus suis: & adepti participationem generationis

Primus fructus ex Incarnat, & Nativ. Christi colligendus.

er accendi debemus. Hic ſcilicet Incarnationis, & ꞌatiuitatis Dominicæ finis eſt, ut diſerte *S. Aug.* docet ib. *de Catechizandis Rudibus*, cap. 4. „„ Quæ major :auſa eſt. (*inquit*) Adventus Domini, niſi ut oſten- leret Deus dilectionem ſuam in nobis, commendans am vehementer; quia cum adhuc inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt? Hoc autem ideo, juia finis præcepti, & plenitudo legis charitas eſt: Ut k nos invicem diligamus, & quemadmodum ille pro ıobis animam ſuam poſuit, ſic & nos pro fratribus nimam ponamus: Et ipſum Deum; quoniam prior lilexit nos, & Filio ſuo unico non pepercit, ſed pro no- ›is omnibus tradidit eum; ſi amare pigebat, ſaltem nunc edamare non pigeat. Nulla eſt enim major ad amo- em invitatio, quam prævenire amando; & nimis du- us eſt animus, qui dilectionem ſi nolebat impende- e, nolit rependere... Si ergo maxime propterea Chriſtus advenit, ut cognoſceret homo, quantum um diligat Deus, & ideo cognoſceret, ut in ejus lilectionem, a quo prior dilectus eſt, inardeſceret, ›roximumque illo jubente, & demonſtrante dilige- et, qui non proximum, ſed longe peregrinantem di- igendo factus eſt proximus; omniſque Scriptura di- ina, quæ ante ſcripta eſt, ad prænuntiandum Adven- um Domini ſcripta eſt, & quicquid poſtea manda- um eſt litteris, & divina auctoritate firmatum, Chri- tum narrat, & dilectionem monet: Manifeſtum eſt, ıon tantum Legem, & Prophetas in illis duobus pen- lere præceptis dilectionis Dei, & proximi, ſed etiam juæcumque poſterius ſalubriter conſcripta ſunt, me- noriæque mandata divinarum volumina Littera- um „„. Verbum caro factum eſt, ut carnalem ho- ninum amorem totum ad ſe alliceret, & a cæteris ſen- ibilibus omnibus in ſuam carnem totum avocaret. Hac arte uſus eſt benigniſſimus Deus, ut homines ad piritalem amorem ſapientiæ, juſtitiæque in Chriſti carne latentis proveheret; ut docet *S. Bernard.* Serm. 20. in Cantica. „„ Ego *inquit*, hanc arbitror præci- puam inviſibili Deo fuiſſe cauſam, quod voluit in

ter ex in- carnat. & Nativitate Chriſti col- ligendus; fervens a- mor Dei.

„ carne videri, & cum hominibus conversari, ut carnalium videlicet, qui nisi carnaliter amare non poterant, cunctas primo ad suæ carnis salutarem amorem affectiones retraheret, atque ita gradatim ad amorem perduceret spiritualem „.

Imitandæ irtutes, uarum nobis exemplum in Incarnatione, & Nativ. ua Christus edit.

III. Imitari debemus virtutes, quarum nobis exemplum dedit Filius Dei in Incarnatione, & Nativitate sua, humilitatem imprimis, paupertatem, mortificationem carnis. *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus; & habitu inventus ut homo*: Et, *Propter nos egenus factus est, cum dives esset, ut illius inopia divites essemus.* Natus est ut peregrinus in diversorio: natus est in vili præsepio: natus est media hyeme. *Factum est* (inquit S. Lucas) *cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsæpio, quia non erat ei locus in diversorio.* Neque vero scribit, non fuisse locum in diversorio, sed ei non fuisse, qui dicit: *Meus est orbis terræ, & plenitudo ejus.* Quod etiam *S. Joannes* testatus est: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* „ In „ præsepi velut in schola, quam aperit Verbum infans,

'hil. 2. . Cor. 8. ,uc. 2. 'salm. 29. oan. 1.

„ no, maxime nobis humilitas commendatur. Viam
„ enim nobis fecit per humilitatem, quia per super-
„ biam recesseramus a Deo, redire ad eum nisi per hu-
„ militatem non poteramus, Et quem nobis propone-
„ remus ad imitandum, non habebamus. Omnis enim
„ mortalitas hominum superbia tumuerat. Et si existe-
„ ret aliquis humilis vir in spiritu, sicut erant Prophetæ,
„ & Patriarchæ, dedignabatur genus humanum imitari
„ humiles homines. *Ne ergo dedignaretur homo imitari* Idem En. in Ps. 18.
*hominem humilem, Deus factus est humilis, ut vel sic super-
bia generis humani non dedignaretur sequi vestigia Dei.*
Quamobrem *erubescat esse homo superbus, propter quem
humilis factus est Deus.* . . „ „ Ad magna nos tendimus,
parva capiamus, & magni erimus. Vis capere celsitudi-
nem Dei? Cape prius humilitatem Dei; dignare esse Idem Ser. 117. alias
humilis propter te, quia Deus dignatus est humilis esse 38. De Ver-
propter eumdem te: non enim propter se. Cape ergo bis Domini.
humilitatem Christi, disce humilis esse, noli super-
bire. Confitere infirmitatem tuam, jace patienter ante
Medicum: cum ceperis humilitatem ejus, surgis cum
illo: non quasi & ipse surgat secundum quod Ver-
bum est; sed tu potius, ut magis, magisque a te ca-
piatur „ „. Filius Dei hominem assumpsit, & in illo S. Aug. lib.
„ humana perpessus est. Hæc medicina hominum tan- De Agone
„ ta est, quanta non potest cogitari. Nam quæ super- Christiano
„ bia sanari potest, si humilitate Filii Dei non sanatur? cap. 11.
„ Quæ avaritia sanari potest, si paupertate Filii Dei
„ non sanatur? Quæ iracundia sanari potest, si patien-
„ tia Filii Dei non sanatur? Quæ impietas sanari po-
„ test, si charitate Filii Dei non sanatur? Nolite amare
„ carnalia, quia in Filio Dei nec masculus nec fæmina
„ sumus. Nolite amare temporalia, quia si bene ama-
„ rentur, amaret ea homo, quem suscepit Filius Dei.
„ O medicinam omnibus consulentem, omnia tumen-
„ tia comprimentem, omnia tabescentia reficientem,
„ omnia superflua resecantem, omnia necessaria custo-
„ dientem, omnia perdita reparantem, omnia depra-
„ vata corrigentem!

„ „ Tunc Lex impletur; dum non cupiditate rerum

V 2 tem-

temporalium, sed charitate illius, qui præcepit, fiunt, quæcumque præcepit. Omnia ergo bona terrena contempsit homo factus Dominus Jesus Christus, ut contemnenda monstraret; & omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, ut neque in illis quæreretur felicitas, neque in istis infelicitas timeretur. Natus enim de Matre, quæ quamvis a viro intacta conceperit, semperque intacta permanserit, Virgo concipiens, Virgo pariens, Virgo moriens, tamen fabro desponsata erat, omnem typum carnalis nobilitatis extinxit. Natus etiam in civitate Bethlehem, quæ inter omnes Judææ civitates ita erat exigua, ut hodie vix appelletur, noluit quemquam de cujusquam terrenæ civitatis sublimitate gloriari. Pauper etiam factus est, cujus sunt omnia, & per quem creata sunt omnia, ne quisquam, cum in eum crederet, de terrenis divitiis auderet extolli. Noluit Rex ab hominibus fieri, quia humilitatis ostendebat viam miseris, quos ab eo superbia separaverat: quamvis sempiternum ejus Regnum universa creatura testetur. Esurivit, qui omnes pascit, &c.... (inquit *S. Aug.* lib. *de Catechizandis Rudibus*, cap. 22.

tem in stabulo nascitur Christus, & in præsepio reclinatur. Et nonne ipse est, qui dicit: *Meus est orbis terræ, & plenitudo ejus*? Quid ergo stabulum elegit? Plane ut reprobet gloriam mundi, damnet sæculi vanitatem. Nec dum loquitur lingua, & quæcumque de eo sunt, clamant, prædicant, evangelizant, ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus Mundi judicium arguitur, subvertitur, confutatur. Ipse est promissus olim per Isaiam: Parvulus sciens *reprobare malum, & eligere bonum.* Malum ergo voluptas corporis, bonum vero afflictio est. Siquidem & hanc eligit, & illam reprobat Puer sapiens, Verbum infans „ „.

Psalm. 49.

Isaiæ 7.

ARTICULUS V.

Quo quartus Articulus Symboli exponitur.

Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus, Mortuus, & Sepultus.

Mysterium Passionis Domini explicandum impresentiarum suscipimus, in quo solo nos gloriari oportet, & præter quod nihil scire se profitetur Apostolus. *Non judicavi*; inquit, *me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Licet enim *Verbum Crucis pereuntibus stultitia* sit: *Iis* tamen, *qui salvi fiunt*, *idest*, *nobis*, *Dei virtus est.*

1. Cor. 2.

1. Cor. 1.

§. I.

Articuli Fides explicatur.

Deus, & homo Christus *vere passus*: *Non tamen passa Deitas.*

Christum Dominum, Deum verum, Deique Filium vere passum esse, hoc est, captum, illusum, variis injuriarum, & cruciatuum generibus affectum, demum in Crucem sublatum, ibi mortuum esse, ut opus redemptionis nostræ consummaret, hoc Articulo profitemur. Judicis autem nomen, sub quo passus est Christus, adscriptum est, ad historiæ, temporisque exploratiorem cognitionem. Erat enim id temporis

Pontius Pilatus Judææ Præſes, ſub Tiberiò Imperatore. Tum iis verbis etiam declaratur, iſtam Salvatoris prædictionem exitu comprobatam: *Ecce aſcendimus Jeroſolymam, & filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, &*
Matth. 20. *crucifigendum.* Unde Diſcipuli (ut refertur Actuum 4.) unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt: *Domine tu es, qui feciſti cœlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt: Qui Spiritu ſancto per os patris*
Pſalm. 2. *noſtri David pueri tui dixiſti: Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati ſunt inania? Adſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus? Convenerunt enim vere in civitate iſta adverſus ſanctum puerum tuum Jeſum, quem unxiſti, Herodes, & Pilatus, cum Gentibus, & populis Iſrael, facere, quæ manus tua, & conſilium tuum decreverunt fieri.*

Joan. 1. Chriſtum igitur Deum, ac Dominum noſtrum, *Verbum, quod erat in principio apud Deum, per quem*
Hebr. 1. *omnia facta ſunt: Quem conſtituit Deus heredem univerſo-*

is mortui, justitiæ vivamus; cujus livore sanati estis.
Tus est autem non corpore solum, sed etiam ani-
quam, quoad inferiorem partem humanorum af-
n, perpessionibus tradidit. Unde ait: *Tristis est* Matth. 26.
mea usque ad mortem. Et, *Deus meus! Deus meus!* Marc. 15.
id dereliquisti me? Etsi enim Personæ divinæ natu-
mana in Christo conjuncta fuerit; nihilominus
n passionis acerbitatem sensit, ac si ea con-
o facta non fuisset; cum in una Jesu Christi Per-
utriusque naturæ, divinæ, & humanæ proprie-
servatæ sint. „„ Agit enim utraque forma cum
rius communione, quod proprium est: Verbo
cet operante, quod Verbi est, & carne exequen-
quod carnis est. Unum horum coruscat miracu-
aliud succumbit injuriis„; (*inquit S. Leo* in Epist.
avianum.) Passus igitur Christus secundum car-
idest, secundum humanam naturam; non quod
a fuerit a doloribus libera: sed immunis fuit a
atibus, & doloribus secundum divinitatem, quæ
is, & mutationis incapax est. „„ Ea, quæ sunt
nis suæ propria sibi necessario faciens, passus di-
ır, quæ secundum carnem acciderunt: Quamvis
endi esset expers, quatenus Deus intelligitur;
it S. Cyrillus Alexandrinus; in Epistola ad *Valc-*
n.) Et quomodo recte dicimus, Mortuus est ho-
quamvis anima ejus non moriatur: ita recte dici-
passus, & mortuus est Christus Deus homo,
ıvis divinitas passioni, & morti non sit obnoxia,
ıæ de Filio Dei verba dicuntur, videndum est,
dum quid dicantur. Non enim homine assump-
rsonarum numerus auctus est, sed eadem Trinitas
it. Nam sicut in homine quolibet, præter unum,
, qui singulariter susceptus est, anima, & cor-
na Persona est, ita in Christo Verbum, & homo
ersona est. „„ Et sicut homo, verbi gratia, Phi-
hus non utique nisi secundum animam dicitur,
leo tamen absurde, sed congruentissima, & usi-
ma locutione dicimus Philosophum cæcum,
sophum mortuum, Philosophum sepultum,

 cum

cum totum secundum carnem accidat, non secundum illud, quod est Philosophus: ita Christus Deus, Dei Filius, Dominus gloriæ, & si quid hujusmodi secundum Verbum dicitur; & tamen recte dicitur Deus crucifixus, cum hoc eum secundum carnem passum esse, non secundum illud, quo Dominus gloriæ est, non habeatur incertum .... Quia igitur Filius hominis idem est Filius Dei, non tamen Filius hominis dicitur propter formam Dei, in qua est æqualis Deo Patri; sed propter acceptam formam servi, qua minor est Patre: *ideo & Filium Dei crucifixum fatemur, non ex virtute divinitatis, sed ex infirmitate humanitatis; non ex sua natura permansione, sed ex nostra susceptione.* Sic istod fidei caput explicat S. Aug. Ep. 169, alias 102 ad *Evodium*, & Ep. 238, alias 164 ad *Pascentium*.

§. II.

Acerbitas Passionis Christi.

Interior animi dolor in Christo

Acerbissimam fuisse Christi Domini Passionem multa probant. Et primo quidem interiorem animi

meis, & peregrinus filiis matris meæ... In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me; improperium expectavit cor meum, & miseriam, Et sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit; & qui consolaretur, & non inveni. Psalm. 87. *Longe fecisti notos meos a me, posuerunt me abominationem sibi. Traditus sum, & non egrediebar, oculi mei languerunt præ inopia... Elongasti a me amicum, & proximum, & notos meos a miseria.* Psalm. 141. *Considerabam ad dexteram, & videbam, & non erat, qui cognosceret me. Periit fuga a me, & non est, qui requirat animam meam.* Isaiæ 63. *Circumspexi, & non erat auxiliator, quæsivi, & non fuit qui adjuvaret.* Daniel. 9. *Et non erit ejus populus, qui eum negaturus est.* Zach. 13. *Framea, suscitare super Pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: Percute Pastorem, & dispergentur oves.* Tertia doloris interioris causa fuit jactura vitæ, & quidem pretiosissimæ, quam homo suapte natura refugit. Jerem. 12. *Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam: Dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus.* Quarta causa est inutilitas passionis ejus, & sanguinis pretiosissimi pro maxima hominum parte, scilicet pro reprobis; maximeque Christianis, qui gratia redemptionis abutuntur., peccatisque suis cælestem medicinam irritam redunt, *Filium Dei conculcantes, & Sanguinem pollutum ducentes, in quo sanctificati sunt, & Spiritui gratiæ contumeliam facientes... Rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes.* Quorum quidem crimen gravius est quam Judæorum, qui *Si cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Christiani autem plerique & se nosse Christum profitentur, & tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videntur inferre. Unde *S. Aug.* Enar. in Psalm. 7. ait; *Videtur consummata nequitia hominum, qui crucifixerunt Filium Dei; sed eorum major est, qui nolunt recte vivere, & oderunt præcepta veritatis, pro quibus crucifixus est Filius Dei.* Horum omnium præscientia, & perspicacissima cognitio non poterat non excitare timorem, tædium, dolorem acerrimum in

Hebr. 10.

Hebr. 6.

1. Cor. 2.

Isaiæ 49. inferioribus animæ Christi viribus. *In vacuum laboravi sine causa*, inquiebat, *& vane fortitudinem meam consumpsi*. Psalm. 54. *Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me. Timor, & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ.* Vim doloris vehementissimam testatus est sudor sanguineus: *Factus in* Luc. 22. *agonia prolixius orabat. Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.*

Corporis dolores in Christo patiente acerbissimi.

Corporis etiam dolores acerbissimi fuere: nulla enim fuit corporis ejus pars, quæ gravissimas pœnas non senserit. Nam & pedes, & manus clavis cruci affixæ; caput spinis compunctum, & arundine percussum; facies sputis fœdata, alapis cæsa; totum corpus flagellis verberatum, ac laniatum est. Passus est in libertate, quia captus, & funibus vinctus; in fama, quia blasphemiis appetitus: in honore, & gloria, quia illusus, & contumeliis lacessitus, & cum latronibus crucifixus; in gustu, quia felle, & aceto potatus; in olfactu, quia fœtore cadaverum in Calvariæ Monte sepultorum infectus; in auditu, quia voces blasphemantium, irridentium, & exprobrantium audivit; in visu, quia

num Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia. Et, *repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Verum Christus Dominus amarissimæ Passionis calicem, quem bibit, nulla suavitate permista temperavit. Humanæ enim naturæ, quam assumpsit, sentire, ac perpeti omnia tormenta permisit, non secus, ac si homo purus, non etiam Deus fuisset. Has rationes afferunt *S. Thomas* 3. part. Quæst. 46. & Concilii Tridentini Catechismus.

Christi porro dolores acerbissimi vaticiniis Prophetarum prædicti sunt. Psalm. 70. *Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum, dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum; quia non est, qui eripiat.* Lamentationum Jer. 4. *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est pro peccatis nostris.* Psalm. 34. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me... Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, & in iracundia terræ loquentes dolos cogitabant: & dilataverunt super me os suum: dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi nostri,* Psalm. 40. *Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando morietur, & peribit nomen ejus... Adversum me susurrabant omnes inimici mei, adversum me cogitabant mala mihi. Verbum iniquum constituerunt adversum me.* Psalm. 21. *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? Longe a salute mea verba delictorum meorum... Ego autem sum vermis, & non homo; opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me, locuti sunt labiis, & moverunt caput.... Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est, qui adjuvet. Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me: Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens, & rugiens. Circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas, & pedes meos: Dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt, & inspexerunt me: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Psalm. 68. *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam... Veni in altitudinem ma-*

ris, & tempestas demersit me... Confortati sunt, qui persecuti sunt me inimici mei injuste: Quæ non rapui, tunc exsolvebam. Quoniam propter te sustinui opprobrium; operuit confusio faciem meam. &c. Isaiæ 50. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus; faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me.* Et cap. 53. *Non est species ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum, despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus, & despectus; unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra; disciplina pacis nostra super eum, & livore ejus sanati sumus.* Lamentat. Jer. 3. *Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.* Et cap. 1. *Attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.*

§. III.

CRUCIFIXUS.

Hoc verbo mortis genus exprimitur, quam pro nobis Christus Dominus perpessus est, quo nullum turpius, aut acerbius excogitari potuit, quo affici nonnisi nocentissimi, ac sceleratissimi homines consueverant, maxime apud Judæos. Nam in lege eorum scriptum erat: *Maledictus est a Deo, qui pendet in ligno.* Quod quidem mortis genus fini, quem sibi Christus Salvator noster proposuerat, convenientissimum fuit. Primo propter exemplum virtutis. Ut enim ait *S. August. lib. de Diversis Quæstionibus octoginta tribus* Quæst. 25. „„ Sapientia Dei hominem ad exemplum, quo recte viveremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non sunt metuenda, non metuere. Mors autem metuenda non est. Oportuit ergo idipsum illius hominis, quem Dei Sapientia suscepit, morte monstrari. Sunt autem homines, qui

Deut. 21.

Cur Christus mortẽ crucis elegerit.

S. Thom. 3. p. qu 46. art. 4.

Christus in cruce mortuus, ut nullum genus mortis homini recte viventi metuendũ

quam-

quamvis mortem ipsam non timeant, genus tamen aliquod ipsius mortis horrescunt. Nihilominus autem, ut ipsa mors metuenda non est, ita nullum genus mortis bene, & recte viventi homini metuendum est. Nihilominus igitur hoc quoque illius hominis cruce ostendendum fuit. Nihil enim erat inter omnia genera mortis illo genere execrabilius, & formidolosius „ „. esse ostenderet.

Secundo, genus illud mortis conveniens erat satisfactioni, quam Christus pro peccato primi parentis exhibere Patri decreverat. Peccaverat enim comedendo fructum arboris vetitæ; ideo decuit, ut Christus ad satisfaciendum pro illo peccato seipsum ligno affigi pateretur, quasi restituens, quod Adam sustulerat, secundum illud Psalmi 68. *Quæ non rapui, tunc exsolvebam.* Unde Auctor Sermonis inter Augustinianos olim 101. *De Tempore*, nunc in Appendice 31. „ „ Quod *inquit*, juste debebat Adam, Christus injuste mortem suscipiendo persolvit. Ille expandit manum ad pomorum dulcedinem, iste ad crucis amaritudinem. Ille arborem necis, iste salutis ostendit. Adam mortem universis intulit; & Christus vitam omnibus reparavit „ „. Mors crucis conveniens satisfactioni pro peccato primi parentis exsolvendæ.

Tertio, decebat, Christum in aere, & non sub tecto pati, ut aerem ab infestatione dœmonum, quos Apostolus vocat *Potestates aeris hujus*; purgaret, sicut terram mundavit effusione sanguinis e latere manantis. Terram sanctificavit, in ea ambulando; aerem, moriendo. Cur Christus in aere mortuus. Eph. 2.

Quarto, decebat, Christum in aere mori, ut viam nobis ad cœlum muniret, novumque iter aperiret, quod his verbis significatur: *Attolite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales.* Non enim illi, sed nobis ea cælestis reseratio januæ necessaria erat, quos ipse suo corpore in sublime attollebat. *Nam quemadmodum illud pro omnibus morti obtulit; ita quoque per illud viam ad cælos commonstravit*, (inquit *S. Athanasius* Oratione *De Incarnatione Verbi Dei.*) Hinc ipse Christus, Joannis 12. ait: *Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.* Psal. 23. 7.

Quinto

Significandæ omnium saluti per crucis paræ id genus mortis congruebat.

Quinto, id mortis genus significandæ universorum hominum saluti per crucem parte congruebat. „ Si mors Domini nostri Jesu Christi (*inquit* ibidem S. *Athanas.*) redemptio est omnium, ac intermedius ille paries maceriæ solvitur, conficiturque vocatio Gentium: quomodo nos advocasset, nisi crucifixus esset? In sola enim cruce mors extensis, porrectisque manibus toleratur; ideo par erat, ut Dominus hoc modo mortem sustineret, manusque ejus extenderentur, ut hoc quidem veterem Populum: illa vero Gentiles attraheret, & ambos in se conjungeret „ .

Virtutes diversæ crucis dimensionibus significantur.

Sexto, hoc genere mortis virtutes diversæ designantur. Unde S. *August.* Epist. 140, alias 120. ait. „ Non frustra tale genus mortis elegit; nisi ut in eo latitudinis hujus, & longitudinis, & altitudinis, & profunditatis Magister existeret: De quo scilicet scribit Apostolus: *In charitate radicati, & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, sublimitas, & profundum; scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Ephes. 3. „ Nam latitudo est in eo ligno, quod transversum desuper figi-

tur, immolarunt: tum *Serpens aneus*, quem Moyses in deserto exaltavit, Christi Domini Passionis, ac Mortis figuram præmonstrabant, (inquit Concilii Tridentini Catechismus.) tur & prædicuntur.

I. *Abeli* integerimo viro *Caini* fratris invidiam conflavit eximia pietas: *Jesu* omnium hominum innocentissimo fratrum Judæorum odium divinæ virtutes pepererunt. Fuit Abel pastor ovium: Jesus hominum. Abeli mortem parat Cainus: Jesu Judæi. Abelem foras ad mortem eduxit Cainus: Jesum Judæi ad supplicium extra Hierosolymam rapiunt. Vox sanguinis Abel clamat ad Deum de terra: De Jesu scribit Apostolus: *Accessistis ad Testamenti Novi Mediatorem Jesum, & Sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.* Exilio Cainum multavit Deus, patriisque sedibus ejecit; sic tamen ut tutam ei, & incolumem vitam præstaret: Profugi passim, & extorres errant Judæi, nec penitus tamen exscinduntur, sed certa gens ab aliis discreta esse pergunt.

Figura Abel. Genes. 4. Rupertus Abbas l. 3. in Genes. cap. 6. Hebr. 12.

II. Promissionis filius fuit *Isaac*: *Jesum Deus promisit per Prophetas suos in Scripturis sanctis.* Unigenitus uterque fuit. Isaac a patre sacrificio destinatus, & ad mortem ductus est: Deus *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Isaac ligna portabat, quibus imponendus, & imolandus erat: Jesus crucem, cui suffigendus erat, in montem ipse portavit. Arietem Deo sacrificavit Abraham pro filio Isaac substitutum: Voluit Deus, ut pro hominibus a se procreatis sibi Jesus immolaretur. Arietem in vepreto cornibus hærentem vidit Abrahamus: Spinis Jesus coronatus est. Uterque in monte hierosolymitano est immolatus.

Isaac. Rom. 1. Rom. 8. Gen. 22.

III. *Agnus* ab Israelitis immolatus, cum e terra Ægypti egrederentur, ac deinceps ad vesperam Paschæ immolari solitus, Jesu Christi figura insignis fuit. Ut enim Apostolus ait: *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Quo anni, mensis, & diei tempore Paschalis agnus, hoc ipso immolatus est Christus Jesus *Agnus immaculatus, & incontaminatus.* Paschalem Agnum comedere festinanter, pedibus calceatis, baculos manibus

Agnus Paschalis. Exod. 12. 1. Cor. 5. 1. Petr. 1.

[illegible] & ad iter expediti jubentur Israelitæ: Christus [illegible] paucas horas captus, damnatus, & morte affectus est. Agni, & Christi Jesu mors [illegible] in gratiam populi. Sanguis Agni [illegible] Hebræis saluti fuit: Sanguis [illegible] universis hominibus, quicumque eo abluuntur. [illegible] de Christo prædixit: *iste asperget gen*[illegible] Lege cautum erat, ne Agni ossa confringerentur [illegible] S. Joannes: *Ad Jesum autem* [illegible] *eum jam mortuum, non frege*[illegible] *Facta sunt enim hæc, ut Scripe. imple*[illegible] *comminuetis ex eo.* Post Agni Pascalis [illegible] servitute redempti sunt [illegible] crucis, vitiorum, dæmonum, [illegible] liberamur.

[illegible] Serpentium [illegible] infectorum figuram habuit [illegible] Serpens, sed eorum veneno caruit: Jesus habuit [illegible] *tus* est *per omnia pro* [illegible] Moyses posuit Serpentem æneum [illegible]: Jesus *positus est in signum, cui con*[illegible] Uterque in altum sublatus est. Unde ipse

[redacted]

Apostolus scribit : *Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum Sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.* Jubetur Sacerdos digitum in Vaccæ rufæ sanguinem intingere, & septies Tabernaculi fores aspergere; & ex crematæ demum cineribus aquam expiationis conficere, qua impuritates abluantur: Christi Sanguis ab omnibus immunditiis nos abluit. Unde Apost. ait : *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?* Hebr. 13.

Prophetarum etiam vaticiniis mors Christi in cruce prædicta est. Psalm. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea.* Jerem. 11. *Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, & non cognovi, quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius.* Exechielis 9. *Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem in medio Jerusalem, & signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ejus. Et illis dixit audiente me: Transite per civitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini. Senem, adolescentulum, & virginem, parvulum, & mulieres interficite usque ad internecionem; omnem autem, super quem videritis Thau, ne occidatis, & a Sanctuario meo incipite.* Littera Thau antiquis Hebræis formam crucis habebat. Crux *Signum Filii hominis*, quo signati ab æterna morte liberantur, qui sincere dolent, & gemunt ob peccata, propter quæ in crucem actus est. Zach. 12. *Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ, & precum; & aspicient ad me, quem confixerunt; &*

Prophetarum vaticinia de morte Christi in Cruce.

Matth. 24.

plangent eum planctu quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti. Et cap. 13. *Et dicetur ei : Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum ? Et dicet : His plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me.*

§. IV.

MORTUUS, ET SEPULTUS.

Mors Chriſti.

Chriſtus, poſtquam crucifixus eſt, non ſpecie tenus, ſed vere mortuus eſt, ac ſepultus, quod fidei caput veterum Hæreticorum, Simonianorum, Baſilidianorum, Saturnianorum, Valentinianorum, Marcionitarum, Manichæorum, omniumque Phantaſiaſtarum deliriis opponitur, qui carnem non revera, ſed ſola ſpecie a Filio Dei ſuſceptam ſomniarunt, adeoque & mortem Chriſti ludicram, fictam, & ſpecie tenus adumbratam aſſeruerunt. Sed quin vere mortuus ſit Chriſtus, nulla eſt dubitandi ratio, cum ejus mortem Prophetæ prædixerint; Evangeliſtæ, & Apoſtoli

Iſaiæ 53.

teſtentur. Sic enim Iſaias : *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, &*

miliasse semetipsum, factum obedientem usque ad mortem mortem autem crucis.

Nec solum mortuum, sed & *sepultum* confitemur, quod in symbolo expressum est, ut de morte ejus minus dubitare liceat, cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si corpus ejus sepultum probemus: deinde ut Resurrectionis miraculum magis declaretur, atque eluceat, spesque resurgendi per Christum illis data, qui in sepulchris positi sunt. Tum denique ad exemplum eorum, qui per mortem Christi spiritualiter moriuntur peccatis, qui scilicet absconduntur a conturbatione hominum. Unde ad Coloss. 3. dicitur: *Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Unde & baptizati, qui per mortem moriuntur peccatis, quasi consepeliuntur Christo. *Rom. 6. Consepulti cum Christo per Baptismum in mortem.*

De utroque Mysterio, mortis scilicet, ac sepulturæ Christi præclare *Tertullianus* Lib. *De Carne Christi*, cap. 5. *Marcionem* impugnans. „ „ Quid enim, *inquit* indignius Deo? Quid magis erubescendum; nasci, an mori? Carnem gestari, an crucem? Circumcidi, an suffigi? Educari, an sepeliri? In præsepe deponi, an in monumento recondi? Et paulo post: „ Nonne vere crucifixus est Deus? Nonne vere mortuus, ut vere crucifixus? Nonne vere resuscitatus, ut vere scilicet mortuus? Falso ergo statuit, inter nos scire Paulus tantum Jesum crucifixum, falso sepultum ingessit, falso resuscitatum inculcavit. Falsa est igitur & fides nostra; & phantasma erit totum, quod speramus a Christo. Scelestissime hominum, qui interemptores excusas Dei. Nihil enim ab eis passus est Christus, si nihil vere est passus. Parce unicæ spei totius orbis. Quid destruis necessarium dedecus fidei? Quodcumque Deo indignum est, mihi expedit. Salvus sum, si non confundar de Domino meo... Crucifixus est Dei Filius; non pudet, quia pudendum est. Et mortuus est Dei Filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit: certum est, quia impossibile est. Sed

Christi sepultura.

hæc quomodo in illo vera erunt, si ipse non fuit verus, si non vere habuit in se, quod figeretur, quod moreretur, quod sepeliretur, & resuscitaretur? Carnem scilicet sanguine suffusam, ossibus structam, nervis intextam, venis implexam, quæ nasci & mori novit „ „.

Persona divina nec ab anima Christi, nec ab ejus carne separata est. S. Athan. lib. de Salut. Adv. Jesu Chr. Greg. Nyss. Ep. ad Eustathium, & Ambrosiā, S. Aug. Tr. 17. in Jo.

Doctrina autem Ecclesiæ est, Fidei Catholicæ regulæ conveniens, Personam divinam, sive Deum Verbum, nec ab anima Christi, nec ab ejus carne separatum fuisse, quando mors animam a corpore separavit: sed tum ad inferos descendenti animæ, tum jacenti in sepulchro corpori, revera, & secundum hypostasim conjunctum, ut erat, permansisse. Hoc enim argumento tamquam validissimo telo Apollinaristas antiqui Patres confutarunt, qui animam detrahebant homini Christo, ex eo sequi, Verbum a corpore fuisse disjunctum, si pro anima ipsi fuerit; siquidem mors est animæ separatio a corpore. Igitur Filium Dei sepultum recte confitemur, quod Scripturæ, ac Symbola Fidei docent: quia si quis etiam tuam tunicam illæsa carne tua conscindat, tibi facit injuriam:

„ totum refertur, quod in ſola anima triſtis fuit uſque „ ad mortem; quia Filius Dei unicus Jeſus Chriſtus „ triſtis fuit: ad totum refertur, quod in ſolo homine „ crucifixus eſt, quoniam Filius Dei unicus Jeſus Chri„ ſtus crucifixus eſt; ad totum refertur, quod in ſola „ carne ſepultus eſt. Ex quo enim cœpimus dicere: „ Credere nos *In Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum* „ *Dominum noſtrum*, quidquid aliud de illo dicimus, „ non ſubauditur niſi Jeſus Chriſtus Filius Dei unicus „ Dominus noſter. Nec miremini: Sic enim dicimus „ Filium Dei unicum Jeſum Chriſtum Dominum no„ ſtrum ſepultum, cum ſola caro ejus ſepulta ſit; „ quemadmodum verbi gratia, dicimus Apoſtolum „ Petrum hodie jacere in ſepulchro; cum & illud veriſ„ ſime dicamus, eum in requie cum Chriſto gaudere. „ Eundem quippe Apoſtolum dicimus: non enim duo „ Apoſtoli Petri, ſed unus eſt. Eundem ergo ipſum di„ cimus, & in ſolo corpore jacere in ſepulchro, & in „ ſolo ſpiritu gaudere cum Chriſto. Dogmatis iſtius veritatem confirmat *S. Fulg.* lib. 3. *ad Traſimundum*, cap. 16. „ „ Ab ipſo namque conceptionis virginalis exordio ſic in Chriſto perſonalis unitas manſit, & utriuſque naturæ inconfuſa veritas perduravit, ut nec homo a Deo divelli, nec Deus a ſuſcepto poſſet homine ſeparari, nec tamen Deus hominem conſumeret, nec homo Deum in aliquo permutaret; & licet in Chriſti morte carnem morientem fuiſſet anima deſertura; Divinitas tamen Chriſti nec ab anima, nec a carne poſſet ſeparari ſuſcepta „ „. Idem confirmat *S. Joannes Damaſcenus* Lib. 3. cap. 27.

Neque hujus dogmatis veritatem convellit, quod derelictum ſe a Deo, Chriſtus in cruce quæritur. Deus enim illum *dereliquit; quia Auxilium non contulit; ſed non dereliquit, quia præſentiam non abſtulit: Subtraxit protectionem, ſed non ſeparavit unionem,* inquit *Hugo a S. Victore*. Lib. 2. de ſac. Fid. p. 1. c. 10.

Corpus Chriſti putredinis corruptionem paſſum non eſt.

Quamvis autem corpus Chriſti ſepultum ſit, non tamen putredinis corruptionem paſſum eſt. Corruptibile quidem fuiſſe ſimiliter ac reliquorum hominum corpora, fides docet: Sed tamen corruptum non fuiſ-

ſe, ipſum conſervante potentia divinitatis, juxta ſacrum illud Oraculum: *non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Id accurate omnino *S. Fulgentius* explicat, *Regino* reſpondens, Cap. 2. „ „ Fuit, *inquit*, „ in corruptione mortis, ſed non in corruptione put- „ redinis. Chriſtus ergo non vidit corruptionem, quia „ nullam ſenſit caro ejus putredinem. Hoc autem non „ ejuſdem carnis incorruptibilitas, ſed Reſurrectionis „ celeritas fecit „. Hinc *Iſaiæ* 11. dicitur: *Erit ſepulchrum ejus glorioſum.*

In monumento autem alieno ſepultus eſt, eoque novo. Non habebat Chriſtus tumulum ſuum, (inquit *S. Ambr.* lib. 10. in Lucam) „ „ Etenim tumulus his paratur, qui ſub lege ſunt mortis. Victor mortis tumulum ſuum non habet. Quæ enim communio tumulo, & Deo? Specialis igitur præter communem omnium mortem mors Chriſti eſt, & ideo non cum aliis ſepelitur, ſed ſolus tumulo includitur... Mors Chriſti communis ſecundum naturam corporis; ſpecialis ſecundum virtutem. Quis eſt autem Joſeph, cujus in tumulo ponitur? Utique ille juſtus. Bene ergo

liligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc. Phil. 2. *Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Tunc tamen mortuus est, cum ipse mori decrevit, & mortem non tam aliena vi illatam, quam voluntariam obiit. Nec vero mortem solum, sed etiam locum, & tempus, in quo moreretur, ipse sibi constituit, *Isaia* teste; *Oblatus est*, inquit *quia ipse voluit*: Idque idem Dominus significat, cum de se ipso ante passionem ait: *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam: Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso: & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Isaiæ 53. Joann. 10.

Quod autem ad tempus, & locum attinet, cum Herodes ejus vitæ insidiaretur, ipse ait: *Dicite vulpi illi; Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consumor; Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare: Quia non capit, Prophetam perire extra Jerusalem.* Hinc *S. August.* Tract. 31. in Joannem de Christi morte verba faciens, ait: „ Inclinato capite reddidit spiritum. Videtis potestatem morientis; quia hoc expectabat, donec omnia complerentur, quæ de illo prædicta fuerant ante mortem futura... Postea quam completa sunt, dixit, perfectum est, & abscessit potestate, quia non venerat necessitate. Ideo quidam plus mirati sunt istam potestatem morientis, quam potentiam miracula facientis „. Luc. 13.

Christus igitur liberrime passionem, mortemque sustinuit, quamvis æterno consilio, imperioque Patris, quoad ipsas etiam circumstantias præfinitam, quia erga illas in se ipsis, & absolute spectatas indifferens prorsus erat humana Christi voluntas per sese, ad easque non ulla vi extrinseca, aut ulla sibi intrinseca necessitate, sed sola Patris jubentis charitate ferebatur. Non servili obedientia, sed libera concessione paternis imperiis mortem subijt, immutabili quidem, & impeccabili, sed tamen indifferenti voluntate. Præcepto Patris ad mortem subeundam tenebatur, sed quod sibi

Æternum consilium, præceptumque patris, Christi libertati in morte subeunda non officit.

ipſe ſanxerat, cum volens lubenſque carnem, carniſque mortem amplexatus eſt. Hinc *S. Joannes Chryſoſt.* Homilia 59. *in Joannem*, Chriſtum ita libere animam poſuiſſe ait: ipſi ut præcepto non eſſet opus ad mortem oppetendam. „„ Qui a ſe ipſo potuit, præcepto non indiget. Et cauſam cur faciat, affert, quod ſcilicet ſit Paſtor, & Paſtor bonus: Bonus autem Paſtor ad ovium cuſtodiam hortatore non indiget. Quod ſi in hominibus uſuvenit, multo magis in Deo. Ideo Paulus inquit: quod *ſeipſum exinanivit*. Nihil autem aliud hoc in loco præceptum ſignat, quam cum Patre concordiam. Quod ſi humiliter, & humanè locutus eſt, auditorum imbecillitati tribuendum „„.

Et *S. Cyrillus* Lib. 10. in Joannem: *Habes igitur in ſubjectione voluntaria voluntatum Patris adimpletionem, quas loco mandatorum Filius apud ſe eſſe ait. Nam cum Patris conſilia, ut Verbum intelligat, ejuſque profunda ſcrutetur, imo vero cum ſit Sapientia, & Virtus Patris, voluntatem ejus ad opus perducit, mandati loco eam habens, atque ita humano more eam nuncupans.* Atque hoc

Hebr. 10. ſenſu Chriſtus *Ingrediens mundum dicit*: *Hoſtiam, &*

iste, affectus nostros liberrima voluntate suscepit; pit. Quas ob causas?
sicut & carnem, & animam humanam, ut illos sanaret, ut illos nobis vinceret, ac substerneret, ut nobis & exemplo esset, & solatio, & auxilio. Exemplo, ut cum hujusmodi perturbationum tempestatibus jactamur, fortiter agamus, ad Deum confugiamus, ejus nos addicamus voluntati. Solatio, ne in his procellis desperemus, cum, ab iis nec Deum in nostra carne immunem fuisse, fides doceat. Auxilio, cum intestinæ illius tempestatis vim primus expertus sit, ac fregerit. Hinc maxime pietatem ejus, ac majestatem demirari, ac laudare decet. „ „ Minus enim contulerat mihi, (*inquit* S. Ambrosius in cap. 22. Lucæ,) nisi meum suscepisset affectum. Suscepit enim tristitiam meam, ut mihi suam lætitiam largiretur; & vestigiis nostris descendit usque ad mortis ærumnam, ut nos suis vestigiis revocaret ad vitam. Confidenter ergo tristitiam nomino, quia crucem prædico. Neque enim speciem Incarnationis suscepit; sed veritatem. Debuit ergo & dolorem suscipere, ut vinceret tristitiam, non excluderet. Neque enim habent fortitudinis laudem, qui stuporem magis vulnerum tulerint, quam dolorem... Nos vult erudire; ut quia in Joseph didiceramus carcerem non timere, mortem vincere disceremus in Christo: Et quod est amplius, quemadmodum futuræ mortis mœstitiam vinceremus. Sed adhuc dormiunt, & nesciunt dolere, pro quibus Christus dolebat. Ita enim legimus. *Quia peccata nostra portat, & pro nobis dolet.* Doles ergo, Domine, non tua, sed mea vulnera, non tuam mortem, sed nostram infirmitatem. Et nos æstimavimus te esse in doloribus, cum tu non pro te, sed pro me doleres; infirmatus enim es, sed propter peccata nostra; non quia illa tibi infirmitas erat ex Patre assumpta, sed pro me suscepta; quia mihi proderat, ut eruditio pacis nostræ esset in te, & livore tuo vulnera nostra sanares „ „.

Lib. 10. in Lucam.

Isaiæ 53.

„ „ Sed quid mirum si pro omnibus doluit, qui pro uno flevit? Quid mirum si moriturus pro omnibus

tædeat, qui Lazarum resuscitaturus illacrymat? Sed & ibi piæ sororis lacrymis commovetur, quia mentem humanam tangebant. Et hic alto operatur affectu; ut quia in carne sua peccata nostra perimebat, mærorem quoque animæ nostræ suæ animæ mœrore

Causa tristitiæ Christi. aboleret. Et fortasse ideo tristis est, quia post Adæ lapsum tali transitu nobis erat ex hoc sæculo recedendum, ut mori esset necesse.

Sap. 1. *Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.* Et ideo fastidit, quod ipse non fecit... Tristis videbatur, & tristis erat, non pro sua passione, sed pro nostra dispersione.

Matth. 26. Denique ait: *Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis.* Tristis erat, quia nos parvulos relinquebat. Cæterum quam constanter se morti obtulerit, Scriptura declarat, quandoquidem quærentibus occurrit, turbatos confirmavit, trepidos provocavit, proditorem osculi dignatione suscepit. Nec illud distat a vero, si tristis erat pro persecutoribus suis, quos sciebat immanis sacrilegii pœnas daturos.

Luc. 22. Et ideo dixit: *Transfer hunc calicem a me:* non quia Dei Filius mortem timebat, sed quia vel malos

tari. Deinde sequentibus verbis : *Si quis mihi ministrat, me sequatur ; & ubi sum ego, ibi & minister meus erit* ; mundum contemnere accendor ; & in conspectu meo nihil est mundi hujus totus, quantumlibet fuerit prolixus, vapor ; præ amore æternorum temporalia mihi cuncta vilescunt. Et rursus ipsum Dominum meum, qui me illis verbis ab infirmitate mea rapuit ad firmitatem suam, audio dicentem ; *Nunc anima mea turbata est.* Quid est hoc ? Quomodo sequi jubes animam meam, si turbari video animam tuam ? Quomodo sufferam, quod grave tanta firmitas sentit ? Quale fundamentum quæram, si petra succumbit. Sed videor mihi audire in cogitatione mea respondentem mihi Dominum & quodammodo dicentem : Magis sequeris, quia sic me interpono, ut sufferas ; Audisti ad te vocem fortitudinis meæ ; audi in me vocem infirmitatis tuæ : Vires suggero, ut curras, nec reprimo, quod acceleras ; sed transfero in me, quod trepidas : & substerno, qua transeas. O, Domine, Mediator, Deus supra nos, homo propter nos, agnosco misericordiam tuam ; Nam quod tu tantus tuæ charitatis voluntate turbaris, multos in corpore tuo, qui suæ infirmitatis necessitate turbantur, ne desperando pereant, consolaris. Denique homo, qui sequi vult, audiat, qua sequatur. Accessit forte hora terribilis, proponitur optio aut faciendæ iniquitatis, aut subeundæ passionis : Turbatur anima infirma, propter quam sponte turbata est anima invicta ; præpone tuæ voluntati voluntatem Dei... Docuit te, quid cogites ; docuit, quid dicas ; quem invoces ; in quo speres ; cujus voluntatem certam, atque divinam tuæ voluntati humanæ, infirmæque præponas... Sicut autem hic dicit : *Nunc anima mea turbata est.* Ita etiam ubi dicit, *Tristis est anima mea usque ad mortem* : Et *Pater, si fieri potest : transeat a me calix iste* ; Hominis suscepit infirmitatem, ut doceat sic contristatum, & conturbatum, quod sequitur dicere ; *Verumtamen non quod ego volo, sed quod tu vis, Pater.* Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum

Christus sponte, & potestate ; non necessitate turbatus.

volun-

voluntati humanæ voluntas divina præponitur „„.

Et Tract. 60. „ „ Qui mortuus est pro nobis, turbatus est idem ipse pro nobis. Qui ergo potestate mortuus est, potestate turbatus est: Qui transfiguravit corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ, transfiguravit etiam affectum infirmitatis nostræ, compatiens nobis affectu animæ suæ. Proinde quando turbatur magnus, fortis, certus, invictus, non ei timeamus, quasi deficiat: Non perit, sed nos quærit. Nos, inquam, nos, omnino sic quærit: Nos ipsos in illius perturbatione videamus, ut quando turbamur, non desperatione pereamus. Quando turbatur, qui non turbaretur nisi volens, eum consolatur, qui turbatur & nolens. Pereant argumenta Philosophorum, qui negant in Sapientem cadere perturbationes animorum. *Stultam fecit Deus sapientiam huius mundi*: Et *Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt*. Turbetur plane animus Christianus, non miseria, sed misericordia; timeat, ne pereant homines Christo; contristetur, cum perit aliquis Christo; concupiscat, acquiri homines Christo; lætetur, cum acquiruntur homines Christo: Timeat &

1. Cor. 1.
Psal. 93.

te, sed infirmitate turbamur. Non ergo aliquo est cogente turbatus, sed turbavit semetipsum, quod de illo evidenter expressum est, quando Lazarum suscitavit . . . Affectum quippe humanum, quando oportuisse judicavit in seipso, potestate commovit, qui hominem totum potestate suscepit „ „. Id nimirum discriminis inter affectus Christi, ac nostros, quod nos necessitate, non voluntate, his affectibus subdimur; Christus voluntate, non necessitate. Christus illis imperabat; nos quodammodo servimus: Christus horum affectuum primordia, incrementa, accessionem omnimodam in potestate habebat; nos vero nec affici incipimus cum libet; & incipimus, etsi non libet; nec quantum, & quamdiu volumus afficimur. Hic perturbationum tantum exordia, non incrementa Christo tribuit Scriptura. *Cœpit pavere*, inquit, *& tædere*. Propassiones erant, ut loquitur *S. Hieron.* in Cap. 26. S. Matthæi, quia morem gerebant rationi; illam præeuntem sequebantur, non antevolabant; serviebant, non turbabant; nec a tranquilla Deitatis contemplatione illam vel tantisper avocabant. Unde *S. Aug.* Enar. in Psal. 3, explicans hæc verba: *Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum*, ait: „ „ Gloriam suam Deum dicit etiam ille, quem sic suscepit Deus Verbum, ut simul cum eo Deus fieret. *Et exaltans caput meum*: Mentem ipsam humanam hic accipiendam puto, quod caput animæ non absurde appellatur; quæ ita inhæsit, & quodammodo coaluit excellenti supereminentiæ Verbi hominem suscipientis, ut tanta passionis humilitate non deponeretur „ „.

Discrimen inter affectus Christi, & nostros.

His omnibus addenda sunt præclara *S. Leonis* verba Ser. 7. de Passione Domini. „ „ Passiones, *inquit* mortalitatis nostræ ob hoc Misericordia subiit, ut sanaret; ob hoc Virtus recepit, ut vinceret. Cum itaque Dei Filius dicit: *Pater si fieri potest, transeat a me calix iste*: Nostræ utitur voce naturæ, & causam agit fragilitatis, & trepidationis humanæ; ut in iis, quæ toleranda sunt, & patientia roboretur, & formido

Christus passiones nostras subiit, ut sanaret.

do pellatur. Denique ceſſans hoc ipſum petere, excuſato quodammodo noſtræ infirmitatis metu, in quo nobis remanere non expedit, in alium affectum tranſit, & dicit: *Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Et iterum: *Si non poteſt calix iſte tranſire a me; niſi bibam illum, fiat voluntas tua.* Hæc vox capitis ſalus eſt totius corporis: Hæc vox omnes Fideles inſtruxit, omnes Confeſſores accendit, omnes Martyres coronavit. Nam quis mundi odia, quis tentationum turbines, quis poſſet perſecutorum ſuperare terrores; niſi Chriſtus in omnibus, & pro omnibus, diceret Patri: *Fiat voluntas tua?* „ „

§. VI.

Immenſa ex Paſſione, & Morte Chriſti Beneficia in nos redundarunt.

Cum Paſſionem, Mortemque *pro nobis* Chriſtus Dominus ſubjerit, explicanda ſunt ingentia commoda, & bona, quæ ex ſacro illo fonte in nos manarunt.

Primum beneficium I. Primum eſt, *Liberatio a peccato*, ſecundum illud Apoſtoli ad Roman. 3. *Juſtificati per redemptio-*

fecta, quæ tamen ſingulis applicetur neceſſe eſt per fidem charitate formatam, ad percipiendum fructum ipſius, ſecundum illud Apoſtoli ad Roman. 3. *Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ejus*: & per Baptiſmum, Pœnitentiam, aliaque Sacramenta, quorum virtus omnis ex Paſſione Chriſti derivatur.

II. Effectus alter Paſſionis Chriſti, eſt *Liberatio a diaboli tyranide.* Quod ipſe Chriſtus imminente paſſione ſua ſignificavit. *Joan.* 12,) dicens: *Nunc judicium eſt mundi. Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras: Et ego ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum.* „ Poſſidebat ſcilicet diabolus genus humanum, *inquit* S. Aug. & reos ſuppliciorum tenebat „ chirographo peccatorum; dominabatur in cordibus „ infidelium, quos ad creaturam colendam, deſerto „ Creatore deceptos, captivoſque pertrahebat. Per „ Chriſti autem fidem, quæ morte ejus, & reſurrectio- „ ne formata eſt, per ejus ſanguinem, qui in remiſ- „ ſionem fuſus eſt peccatorum, millia credentium a „ dominatu liberantur diaboli, Chriſti corpori copu- „ lantur, & ſub tanto capite, uno ejus Spiritu fidelia „ membra vegetantur. Hoc vocabat judicium, hanc „ diſcretionem, hanc a ſuis redemptis diaboli expul- „ ſionem.

Alterum beneficium, liberatio eſt a diaboli tyrannide. Tract. 52. in Joann.

Duplici fundamento fulciri videbatur diaboli in hominum genus dominatio, divinæ ſcilicet permiſſionis, & humanæ conſenſionis; quamobrem ſubvertendum utrumque fuit. Sed cum a Deo conceſſæ poteſtatis fines transgreſſus ſit, & qui in nocentes dumtaxat, & vel originalis, vel propriæ contagio culpæ reos ſævire permiſſus erat, in Chriſtum innocentem, totiuſque juſtitiæ auctorem graſſatus ſit, juſte ſpoliatus eſt jure ſuo, & conceſſa poteſtate exutus. *Juſtiſſime*, inquam, *dimittere cogitur credentes in eum, quem injuſtiſſime occidit*; (inquit *S. Auguſt.*) Sic juſtitia Chriſti; (ut dictum eſt) magis quam potentia victus eſt diabolus, quia cum in eo mortis meritum non inveniret, ſecundum illud: *Venit enim Princeps mundi hujus,*

Lib. 3. De Liber. Arb. c. 10.

Joann. 14.

hujus, *& in me non habet quidquam*, ideſt; nullum peccatum; occidit eum tamen. Juſtum ergo erat, ut quos debitores tenebat, liberi dimitterentur, credentes in eum, quem ſine ullo debito occidit: ut diſſerit idem ſanctus Doctor. „ Hac juſtitia victus, & hoc „ vinculo vinctus eſt fortis, ut vaſa ejus eriperentur, „ quæ apud eum cum ipſo, & Angelis ejus fuerant va- „ ſa iræ, & in vaſa miſericordiæ verterentur. Hinc Apoſtolus credentes ad gratiarum actionem invitans: *Qui eruit nos*, inquit, *de poteſtate tenebrarum; & tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem in remiſſionem peccatorum.* „ In hac redem- „ ptione tanquam pretium pro nobis datus eſt ſan- „ guis Chriſti, quo accepto diabolus non ditatus, ſed „ ligatus, ut nos ab ejus nexibus ſolveremur; nec „ quemquam ſecum eorum, quos Chriſtus ab omni „ debito liber indebite fuſo ſuo ſanguine redemiſſet, „ peccatorum retibus involutum traheret ad ſecundæ, „ ac ſempiternæ mortis exitium.

S. Aug. lib. 13. de Trin. c. 14.

Coloſſ. 1.

Chriſtus, ut humanum genus vinculis mortiferæ prævaricationis abſolveret, (inquit *S. Leo* Sermone 11. de Paſſione Domini) & ſævienti diabolo poten-

præparatum eſt homini remedium ex Paſſione Chriſti, quo ſe poteſt tueri contra hoſtis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ „. Sed ſi aliqui hoc remedio uti negligant, nil deperit efficaciæ Paſſionis Chriſti; ut loquitur *S. Thoma* 3. p. Quæſt. 48. Art. 2. in Reſp. ad ſecundam, & tertiam objectionem. Præclare vero *S. Aug.* Tract. 3. in *Joannem* explicat, qua ratione diabolus a Chriſto ſit ejectus foras, & nihilominus Fideles tentare permittatur. „ „ Aliud eſt, *inquit* intrinſecus regnare, aliud forinſecus impugnare; nam & munitiſſimam civitatem aliquando hoſtis oppugnat, nec expugnat. Et ſi aliqua tela ejus miſſa perveniunt, admonet Apoſtolus, unde non lædant, commemorat *loricam*, *&* *ſcutum fidei*. Et ſi aliquando vulnerat, adeſt, qui ſanat. Quia ſicut pugnantibus dictum eſt: *Hæc ſcribo vobis*, *ut non peccetis*: Ita, qui vulnerantur, quod ſequitur audiunt. : *Et ſi quis peccaverit*; *Advocatum habemus apud* „ *Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro* „ *peccatis noſtris*. Quid enim oramus, cum dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra*, niſi ut vulnera noſtra ſanentur? Et quid aliud petimus, cum dicimus: *Ne nos inferas in tentationem*, niſi ut ille, qui inſidiatur, vel certat extrinſecus, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla poſſit virtute ſuperare? Quantaslibet tamen adverſum nos erigat machinas, quando non tenet locum cordis, ubi fides habitat, ejectus eſt foras. Sed niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilabit, qui cuſtodit. Nolite ergo de vobis ipſis præſumere, ſi non vultis foras ejectum diabolum intro iterum revocare „ „.

Diabolus foras ejectus, fideles tentare nihilominus permittitur.

2. Theſſ. 5. 1. Joann. 2.

Matth. 6.

III. Tertium beneficium ex Chriſti Paſſione ad nos promanans, eſt pœnæ noſtris peccatis debitæ ſolutio. Integram enim, atque omnibus numeris perfectam ſatisfactionem pro peccatis noſtris Deo Patri perſolvit, quam homo purus exhibere non poterat. Totum hominum genus peccato infectum, ac perditum, tota natura humana peccato corrupta erat, nec bonum ſingularis perſonæ, vel etiam plurium, æquipon-

Tertium beneficium, ſolutio eſt pœnæ peccatis noſtris debitæ. Par debitis noſtris pretiū ſolus Deus ſolvere potuit.

derabat naturæ totius detrimento. Omnium vitæ redimendæ par non erat nisi ipsa vita. Imagini suæ redimendæ par pretium non erat nisi Deus. *Frater non redimit : redimet homo ? Non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ.* „ Quis est „ frater, qui si non redemerit, nullus homo redemp- „ turus est ? Qui post Resurrectionem dixit : *Vade, dic* „ *fratribus meis.* Frater noster voluit esse ; & cum Deo „ dicimus, *Pater noster*, hoc manifestatur in nobis. „ Qui enim dicit Deo, *Pater noster*, Christo dicit, „ Frater. Ergo si ipse non redimet, homo redemptu- „ rus est ? Aliquis homo redimet, si Filius hominis „ non redimit ? Si Christus non redimit, Adam red- „ met ? (*inquit* S. Aug.) *Frater non redimit, redimet homo* ? Hinc *S. Cyrillus* Lib. 2. in Joan. „ „ Cum in multis (*inquit*) peccatis, essemus, atque ideo morti, & corruptioni obnoxii, dedit Filium suum Pater redemptionem pro nobis, unum pro omnibus, quoniam omnia sunt in ipso, & omnibus melior est „ „. Et *S. Proclus* Constantinopolitanus Episc. Orat. 1. „ „ Homo, *inquit*, quod peccati debito subjaceret, salvare utique non poterat : Angelus vero, quod tan-

Psalm. 48. S. August. ser. 1. in hunc Psal. legatur, & S. Basilius in eumdem Psalmum.

Dei majestati irrogata, infinitæ est malitiæ. „ „ Tanto „ enim offensa est gravior, *inquit S. Thom.* quanto „ major est ille, in quem delinquitur. Unde oportuit „ ad condignam satisfactionem, ut actus satisfactionis „ haberet efficaciam infinitam, utpote Dei, & homi„ nis existens „, Infinita peccati enormitate exasperata Dei justitia placari, & propitiari non poterat, nisi rependeretur ipsi ablatus honos a persona infinitæ dignitatis. Sicut enim crescit enormitas injuriæ ex vilitate offendentis; ita crescit pretium satisfactionis ex dignitate satisfacientis. Pretium igitur, quo injuria Deo illata plena satisfactione compensaretur, non aliud erat, quam Deus ipse. Hominem enim tanto muneri imparem reddebat non solum conditio naturæ, sed & indignitas culpæ: Angelum naturæ impotentia, & inopia, cum ex propriis opibus æquale pretium divinæ justitiæ pro hominibus solvere non valeret; solus Agni immaculati sanguis pretium redemptionis nostræ esse potuit. Unde Apostolorum Princeps Epist. 1. cap. 1. ait: *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi, & incontaminati.* Et S. Paulus ad Galat. 3. scribit: *Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum.*

peccati malitia. 3. p. Qu. 1. Art. 2. ad secundum.

Neque vero pretium, quod pro nobis persolvit Christus debitis nostris par solum, & æquale fuit, verum ea longe superavit. Vita hominis Dei pretiosior est, quam omne, quod Deus non est, & superat omne debitum peccatorum. Si enim interfectio illius superat omnem multitudinem, & magnitudinem peccatorum, quæ cogitari possunt, palam est, quia bonitas, pretiumque vitæ ejus præponderat malitiæ omnium peccatorum. Hanc vitam homo iste, cum ex debito mori non deberet, quoniam peccator non erat, sponte dedit de suo ad honorem Patris, cum eam sibi auferre propter justitiam permisit. Cumulatissima igitur, & superabundans fuit satisfactio Christi. Sic ratiocinatur *S. Anselmus* Lib. 2. *Cur Deus Homo*, cap.

Cumulatissima, & superabundans Christi satisfactio.

Psalm. 129. cap. 14. & Meditatione 11. *Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio*, (inquit Propheta.)
Rom. 5. *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*, (inquit
Ibid. Apost.) Et, *Si unius delicto mors regnavit per unum; multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per Jesum Christum.* Non gratiam dumtaxat, sed *Gratiæ redundantiam* Paulus appellavit, (inquit *S. Joan. Chrysost.* Hom. 19. in Epist. ad Romanos:) „ „ Non enim quantum indigebamus ad peccati interitum, tantum accepimus modo ex ipsa gratia, sed & multo amplius. Nam & liberati sumus supplicio, & vitiositatem omnem deposuimus, & de integro regenerati sumus, & resurreximus sepulto veteri homine, & redempti sumus, & sanctificati, & in adoptionem adducti, & justificati, fratres effecti Unigeniti, & coheredes, & in eandem corporis unitatem redacti, & in ipsius carnem censemur, atque ut corpus capiti, sic isti uniti sumus. Hæc igitur omnia gratiæ exuberantiam appellavit Paulus, interim declarans nos, non medicamen vulneri par solum accepisse, sed & sanitatem, & pul-

cum eo summum honorem communicet, non possint utique postea oboli illi decem illius memoriæ observari, qui illos numeraverit, ac mutuo dederit: sic & in nobis evenit. Multo enim plura iis, quæ debebamus, rependit Christus, atque adeo tantò plura; quanto mare immensum ad pusillam guttam collatum, majus esse possit. Noli ergo ambigere, homo, cum tantam bonorum opulentiam videas, neque interroges, quid fieri potuerit, ut illa mortis, atque peccati scintilla tanto donorum veluti mari restincta, & soluta sit „ „.

IV. Huic beneficio quartum illud connexum, atque implicatum est, quod Christus morte sua velut sacrificio, quo nullum Deo gratius, & acceptius offerri potuit, Patris iram & indignationem prorsus mitigavit, eumque nobis placatum, & propitium reddidit. Unde Apostolus 2. Corinth. 5. ait: *Omnia ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum... Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.* Et ad Ephesios cap. 5. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Divina justitia placari non poterat, nisi victima piaculari aliqua, quæ ad id par esset. „ Quærendum erat „ sacrificium; sed quale sacrificium poterat pro absol„ vendis hominibus inveniri? Neque enim justum „ fuit, (*inquit S. Greg.* Lib. 17. *Moralium*, cap. 18.) „ ut pro rationali homine brutorum animalium victi„ mæ cæderentur. Ergo si bruta animalia propter „ rationale animal, id est, pro homine dignæ victimæ „ non fuerunt, requirendus erat homo, qui pro ho„ minibus offerri debuisset, ut pro rationali peccante „ rationalis hostia mactaretur. Sed quid, quod homo „ sine peccato inveniri non poterat? & oblata pro no„ bis hostia, quando nos a peccato mundare potuit, „ si ipsa hostia peccati contagione non careret? Inqui„ nata quippe iniquitates mundare non potuisset. „ Ergo ut rationalis esset hostia, homo fuerat offe„ rendus; ut vero a peccatis mundaret hominem, ho-

Christus sacrificio mortis suæ Patrem nobis placatum, & propitium reddidit.

„ mo ſine peccato. Sed quis eſſet ſine peccato homo, „ ſi ex peccati commiſtione deſcenderet? . . . Proinde „ venit propter nos in uterum Virginis Filius Dei, „ ibi pro nobis factus eſt homo; ſumpta eſt ab illo na- „ tura, non culpa. Fecit pro nobis ſacrificium, cor- „ pus ſuum exhibuit pro peccatoribus, victimam ſine „ peccato, quæ & humanitate mori, & juſtitia mun- „ dare potuiſſet. Certiſſimum eſt, quod Apoſtolus ſcribit Epiſt. ad Heb. cap. 10. *Impoſſibile eſt, ſanguine taurorum, & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit; Hoſtiam, & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi; Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio.* Significans ſolo ſacrificio, in quo idem Sacerdos, & victima Deus eſſet, juſtitiam divinam placari, Deum hominibus propitium reddi, hominum peccata expiari potuiſſe, Opus Deo acceptiſſimum, ex charitate maxima proveniens, in honorem Dei factum, ad eumque placandum ordinatum, & ſuſceptum, verum ſacrificium eſſe, nemo negaverit. Cum igitur talis ſit Chriſti Paſſio, qua ſe ipſum pro nobis victimam piacularem ex chari-

landis vitiis mortalium, quam sine ulla contagione, :arnalis concupiscentiæ caro nata in utero, & ex ute- o virginali? Et quid tam grate offerri, & suscipi pos- et, quam caro sacrificii nostri, corpus effectum Sa- :erdotis nostri „„? Mors Christi, quatenus ab ejus nterfectoribus illata, impium facinus est; quatenus b ipso Christo Jesu tolerata, & oblata, holocaustum. „ In uno eodemque facto displicuit impietas malig- iantium, placuit pietas patientis. Non mors, sed vo- untas placuit sponte morientis, & illa morte expun- ;entis mortem, operantis salutem, restituentis inno- :entiam... Quanto illorum major iniquitas, tanto iujus voluntas sanctior, & potentior ad salvandum: Non peccato, sive peccantibus adscribitur hæc victo- ia, sed bene utenti peccato. Fuit vero sanguis, qui ffusus est, tam multus ad ignoscendum, ut ipsum juoque peccatum maximum, quo factum est, ut ef- underetur, deleret „„: (inquit *S. Bernardus* Epist. 90 seu Tractatu *de Erroribus Abailardi.* cap. 8.) Est utem sacrificium istud, & signum alicujus rei a no- is observandæ, ad quam *S. Petrus* Christianos horta- ur Epist. 1. cap. 4. scribens, *Christo igitur passo in arne, & vos eadem cogitatione armamini; quia, qui assus est in carne, desiit a peccatis, ut jam non desideriis ominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne ivat temporis.*

V. Quintum beneficium ex Passione Christi in ho- ninum genus redundans, est cœli reseratio. Primo :ilicet hominis peccato, & propriis singulorum ho- ninum peccatis, interclusus illis erat regni cœlestis ditus. Ut enim *Isaia* 35. scriptum est: *Via sancta ocabitur, & non transibit per eam pollutus.* Per passio- em autem Christi liberati sumus non solum a peccato ommuni totius humanæ naturæ, & quantum ad ulpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipso solvente retium pro nobis; sed a peccatis etiam propriis li- erati sunt singuli, quicumque ipsius passioni com- iunicant per fidem, charitatem, & fidei sacramenta: leoque per Christi passionem aperta nobis est janua regni

Quintum beneficium, cœli reseratio.

regni cælestis. Atque id significavit Apostolus his
Hebr. 9. verbis: *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum*
Hebr. 10. *per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, æter-*
na redemptione inventa. Et, *Habentes fiduciam in in-*
troitu Sanctorum, in sanguine Christi. Neque vero in
Num. 35. veteri Lege hujus Mysterii figura, & imago quædam defuit: in morte scilicet summi Hebræorum Sacerdotis. Assignatæ erant Dei jussu certæ quædam urbes refugii, in quibus tuti essent, qui non voluntariam, sed fortuitam cædem perpetrassent: quo confugientibus, tamdiu tolerandum illic erat exilium, quoad summus Pontifex obiisset, nec in patriam ante illius mortem redire ipsis licebat. Id autem significabat, nemini, quamvis juste & pie vixisset, aditum in cœlestem patriam patere, antequam summus ille Sacerdos Christus Jesus mortem obiret: eosque omnes, qui se propriis peccatis alligassent, tamdiu ab illa exulare, quoad mortis Christi Jesu fructum perceperint: quod ubi factum fuerit, ipsis regnum cœlorum patebit. Id confirmat *Philonis Judæi* testimonium eo locupletius, quo ab hoste Christianæ Religionis petitum est. Is in Lib. *de Exulibus*, de hac Lege Moysis disserens, Sa-

tiam, & hominum salutem doloribus; sed etiam in morte appetenda ita ostendit, ut vere dicere possimus, Salvatorem nostrum, quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno Passionis die in seipso expressisse.

Charitatem eximiam ostendit, quia Dominus gloriæ pro servis, Sanctus sanctorum pro peccatoribus mortuus est. *Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus, pro impiis mortuus est? Vix enim pro justo quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.* (inquit Apostol.) *Commendat autem charitatem suam Deus in nobis; quoniam cum adhuc peccatores essemus secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.* Rom. 5. Et *S. Petrus*, Ep. 1. cap. 3. eamdem charitatem prædicans, *Christus*, inquit, *semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.* Hinc *Salvianus* lib. 1. *de Gubernatione Dei*, Patris, Filiique charitatem indivisam in homines commendans: „„ Plus amat nos Deus (*inquit*) quam filium pater. Evidens quippe res est, quod super affectum filiorum nos diligit, qui propter nos Filio non pepercit. Et hoc Filio justo, & hoc Filio Unigenito, & hoc Filio Deo. Et hoc pro nobis, idest, pro malis, pro impiissimis. Quis æstimare hunc erga nos Dei amorem queat, nisi quod justitia Dei tanta est, ut in eum cadere aliquid injustum non possit? Nam quantum ad rationem humanam pertinet, injustam rem homo quilibet fecerat, si pro pessimis servis filium bonum occidisset. Utique hoc magis inæstimabilis pietas, & hoc magis mirabilis Dei virtus est, quod ita intelligi ab homine magnitudo justitiæ suæ non potest: ut quantum ad imbecillitatem humanam pertinet, pene injustitiæ speciem magnitudo justitiæ habere videatur... Vix enim pro justo quis moritur... Si vix ullus pro summa justitia mortem suscipiat, probavit Christus, quantum præstiterit, pro nostra iniquitate moriendo... *Commendat au-*

tem Deus charitatem suam in nobis... Quomodo commendat? Quia non merentibus præstat. Si enim sanctis, & bene meritis præstitisset, non videbatur, quæ non debuerat, præstitisse, sed quæ debuerat, reddidisse „ „. Maxime autem in eo charitas ejus emicuit, quod proditorem Judam ad osculum admisit, ad poenitentiam invitavit; quod Petrum oculis benignis respexit, negationisque suæ crimen deflenti veniam indulsit; quod pro crucifixoribus suis rogavit, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt*.

Luc. 23.34. „ „ Non debebant desperare, pro quibus in cruce pendens Dominus dignatus est orare. Videbat quosdam suos inter multos alienos, illis jam petebat veniam, a quibus adhuc accipiebat injuriam: Non enim attendebat, quod ab ipsis moriebatur, sed quod pro ipsis moriebatur, (*inquit*) S. Aug. Tract. 31. in Joan.) Qualis ejus insania, qui Medicum occidit? Quanta vero bonitas, & potentia Medici, qui de sanguine suo insano interfectori medicamentum fecit? Neque enim ille, qui venerat quærere, & salvare, quod perierat, pendens sine causa dicebat: *Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt*, Insani sunt, Medicus sum: sœviant, patienter fero: cum occiderint, tunc sanabo „ „. Hæc *S. August.* Serm. 274. alias 8. *de Verbis Apostoli.* „ „ Vide pendentem Dominum tuum. Vide pendentem, & tibi de ligno tamquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum facientem. Vindicari vis? vide pendentem, audi precantem: *Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt*. Sed potuit hoc facere, dicis mihi, ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus: homo ego. Homo ille Deus homo: Deus ergo ut quid homo, si non corrigitur homo „ „? (*inquit S. Aug.* Serm 49. alias *De Tempore* 237.

Pietatis erga parentes exemplum dedit Christus moriens.

II. Pietatis erga parentes exemplum dedit, cum Matrem dilecto Discipulo, Virginem Virgini commendavit. „ „ Testatur de Cruce Dominus Jesus, & „ paulisper publicam differt salutem, ne Matrem in- „ honoram relinquat. Subscribitur Joannes Testa- „ mento

„ mento Christi. Legatur Matri pudoris defensio, „ testimonium integritatis: Legatur & Discipulo Ma„ tris custodia, pietatis gratia „. Verba sunt *S. Ambr.* Lib. *de Institut. Virginis*, cap. 7. Alia Christi in cruce verba, cum alii commemoraverint Evangelistæ, solus *Joannes* nos docet quemadmodum in cruce positus appellaverit Matrem, „ „ Pluris putans, quod victor „ suppliciorum, atque pœnarum, victor diaboli, „ pietatis officia dividebat, quam quod regnum cœ„ leste donabat. Nam si religiosum est, quod Latroni „ venia donatur a Domino, multo religiosius, quod „ Mater honoratur a Filio „; (*inquit* idem *Ambrosius* Lib. 10. *in Lucam*.)

III. Humilitatis, & obedientiæ clarissimum exemplar se præbuit in Passione sua Christus; sive cum in horto Getsemani, ubi prostratus in terra Patrem oravit, sive cum opprobria, & insultationes Judæorum pertulit, sive cum ignominiosissimum supplicii genus subire voluit, Barabbæ homini seditioso, & homicidæ postpositus, cum iniquis reputatus, inter duos latrones crucifixus, & inclinato capite emisit spiritum. Humiliavit semetipsum in oratione, cujus nobis formam dedit. „ „ Poterat enim orare silentio; sed ita se „ Patri voluit exhibere precatorem, ut meminisset no„ strum se esse Doctorem. Proinde eam, quam fecit, „ orationem pro nobis, notam fecit & nobis, quo„ niam tanti Magistri non solum ad ipsos sermocina„ tio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio, Discipu„ lorum est ædificatio, „ (inquit *S. August.* Tract. 104. *in Joann.*) Orat Christus super terram prostratus. Orat Misericordia, & non orat miseria: Orat Majestas, & non erat infirmitas: Prostratus in terra jacet Medicus, & non humiliatur ægrotus. Proh pudor! Qui autem humiliavit se in oratione, multo magis humiliavit se in Passione. *Ego autem*, inquit, *sum vermis*, *& non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis*... *Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam.* Ipsum velut *despectum, & novissimum virorum* vincula constrinxerunt, ludibria, improperia, oppro-

Christi patientis, & morientis, humilitas, ac obedientia.

Psalm. 21.

Psalm. 68.

Isaiæ 53.

opprobria inhonorarunt, sputa fœdarunt, alapæ contuderunt, flagella cruentarunt. *Humiliavit semetipsum* (Phil. 2.) Rex gloriæ, Dominus virtutum, Sanctus sanctorum, non solum usque ad vincula, usque ad opprobria, usque ad flagella, & vulnera, sed *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Denique *Tota victoria Salvatoris, quæ & diabolum superavit, & mundum, humilitate est concepta, humilitate est confecta* (inquit *S. Leo.*) (S. Leo Ser. 7. in Nat. Dom.)

(Christi patientis, & morientis mansuetudo.) IV. Mansuetudinem incomparabilem in Passione sua Christus exhibuit. Jussit Petro, ut gladium reconderet, quo ad ejus defensionem armatus erat; servum principis Sacerdotum, cujus ille aurem abscideràt, contactu suo sanavit; ministro Pontificis, alapam sibi infligenti, admirabili moderatione, ac lenitate respondit: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; Si autem bene, quid me cædis?* (Joan. 18.) Accusatus, *Non aperuit os suum. Sicut ovis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutit . . . Cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se injuste.* (Isaiæ 53. 1. Petr. 2.)

(Christi patientia.) V. De patientia vero Christi Jesu quis pro dignitate loqui possit? Omnes Passionis ejus circumstantiæ divinæ illius virtutis documenta præbent. „ „ Proditorem suum secum habuit, nec constanter denotavit. Cum vero traditur, cum adducitur, ut pecus ad victimam; sic enim non magis aperit os, quam agnus sub tondentis potestate. Ille cui legiones Angelorum, si voluisset, uno dicto de cœlis adfuissent, ne unius quidem discentis gladium ultorem probavit. Patientia Domini in Malcho vulnerata est. Itaque & gladii opera maledixit in posterum, & sanitatis restitutione ei, quem non vexaverat, satisfecit per patientiam misericordiæ matrem. Taceo, quod figitur, in hoc enim venerat. Numquid tamen subeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed saginari voluptate patientiæ discessurus volebat. Despuitur, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides! Qui in hominis figura proposue-

ſuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus
Hinc vel maxime, Phariſæi, Dominum agnoſce-
lebuiſtis. Patientiam hujuſmodi nemo hominum
petraret „ „. Verba ſunt *Tertulliani* lib. *de Patientia*
). 3. Ad divinæ iſtius patientiæ imitationem Apo-
lus nos hortatur, ut ſcilicet Paſſionum Chriſti ſo-
, & participes ſimus, ut complantemur ſimilitu-
i mortis ejus, ut Chriſto configamur cruci; ut
npatiamur, ſi conregnare volumus; ut recogite-
s eum, qui talem ſuſtinuit a peccatoribus adver-
ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemur
nis noſtris deficientes. Jubet ipſe Salvator, ut cru-
ı feramus, & ipſum ſequamur, alioqui Diſcipu-
ım ſuorum nomine indignos declarat. „ Attende
;itur (inquit *S. Aug.*) ad Paſſionem Chriſti, at-
nde ad illum ſine ullo peccato, quæ non rapuit,
ɛſolventem, attende ad Scripturam dicentem: *Fla-*
ıt autem omnem filium, quem recipit. Et para,
agellari, aut certe non quæras recipi. Tu forte
eptus eris? „ „ Si exceptus a paſſione flagellorum,
eptus a numero filiorum. Itane, inquies, flagel-
)mnem filium? Prorſus ita flagellat omnem filium,
ɛ Unicum. Unicus ille de Patris ſubſtantia natus,
ıalis Patri in forma Dei, Verbum, per quem facta
: omnia, non habebat, unde flagellaretur: ad hoc
ıe indutus eſt, ut ſine flagello non eſſet. Qui ergo
ellat Unicum ſine peccato, numquid relinquit
ptivum cum peccato? in adoptionem vocati ſu-
;, ut eſſemus Unici coheredes. Exemplum no-
dedit in Paſſionibus ſuis. Ipſius igitur patientiam
:emur. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens*
nplum, ut ſequamini veſtigia ejus . . . Communican-
:hriſti paſſionibus, gaudete, ut & in revelatione glo-
:jus gaudeatis exultantes, Si exprobramini in nomine
iſti, beati eritis; quoniam quod eſt honoris gloriæ, &
utis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſ-
Nemo autem veſtrum patiatur, ut homicida, aut
aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem,
hriſtianus, non erubeſcat . . . In hoc enim vocati eſtis,
(in-

Chriſtus ad hoc carne indutus, ut ſine flagello non eſſet.

Hebr. 12. 6.
S. Aug. Ser. 46. alias de Temp. 175. c. 5.

1. Petr. 2. & 4.

(inquit Apostolorum Princeps.) A laboribus, a tentationibus, a persecutionibus, ab adversitatibus immunem esse Christianum nemo sibi persuadeat, qui, *quia Christianus est, aliquid plus passurus est, in hoc sæculo,* (ut *S. Aug.* ait.) Sed etsi desint flagella a Deo illata, vel ab hominibus improbis ipso permittente, & per eorum passionem fideles suos exercente, carnem suam voluntariis macerationibus crucifigat Christianus, voluptates contemnat, & fastidiat. „ Cogitet quale serSpiritus
risti
rona.
„ tum pro utroque sexu subiit Christus Jesus, ex spi„ nis scilicet, ac tribulis, in figuram delictorum, quæ „ nobis protulit terra carnis, abstulit autem virtus „ crucis, omnem aculeum mortis in Dominici capitis „ tolerantia obtundens. „ „ Certe præter figuram, contumelia in prompta est, & turpitudo, & dedecoratio, & his implexa sævitia; quæ tunc Domini tempora & fœdaverunt, & lancinaverunt „ „. Ne igitur cum luxuriosis, voluptariis, ac delicatis hominibus dixeris:
... 2. 8. *Coronemus nos rosis, antequam marcescant; nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra,* Pudeat sub capite spinis confixo membrum fieri delicatum. Christi coronam æmuletis, — Quia & favos post fella

§. VIII.

Christi Jesu Charitas, & Gloria in Passione, & Cruce promicans, & per Passionem Crucemque parta.

I. Passio, Cruxque Christi Salvatoris, immensa est ipsi gloriæ seges. Nam in Passione, & Cruce vere Deus apparuit, cum unico verbo: *Ego sum*, armatam militum cohortem quasi quodam fulmineo ictu stravit, atque perculit, ut omnes illi atroces, minaces, atque terribiles, retroacti corruerent. *Quid jam poterit Majestas ejus judicatura, cujus hoc potuit humilitas judicanda?* (inquit *S. Leo.*) Aurem deinde servi a Petro fervore sanctæ charitatis accenso abscissam, restituit, ac sanavit manus Christi. „Reformavit, „quod ipse formaverat: nec tarde caro secuta est ejus „imperium, cujus erat ipsa figmentum. Habent ergo „divinam hæc opera virtutem. Sed quod Dominus „Majestatis suæ potentiam comprimit, & vim in se „persecutoris admittit, ex illa est voluntate, qua di„lexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis.„ Jam vero conversio repentina Latronis, qui Christi subito fit Confessor, & inter illos acerrimos corporis, animique cruciatus, quos simul, & instantia, & difficultas mortis augebat: *Memento*, inquit, *mei, Domine, dum veneris in regnum tuum*, nonne divinitatis Christi locupletissimum testimonium est? Quæ istam fidem exhortatio persuasit? Quæ doctrina imbuit? Quis Prædicator accendit? Non viderat prius acta miracula, & tamen Dominum confitetur, & Regem, quem videt supplicii sui esse consortem. Inde ergo oriebatur hoc donum, unde accepit fides ipsa responsum. Ait enim ei Jesus: *Hodie mecum eris in Paradiso.* „Excedit humanam conditionem ista promissio; nec „tam de ligno crucis, quam de throno editur pote„statis. Ab illa altitudine præmium fidei datur, in qua „chirographum humanæ trangressionis aboletur: „Quia se a forma servi, Dei forma non dirimit, dum „etiam inter ipsa supplicia proprietatem, unitatem„que suam servavit, & deitas inviolabilis, & natura

„passibi-

[Margin notes:] Jesus in Passione & Cruce, vere Deus apparuit. S. Leo Ser. 1. in Pass. Domi. — Idem Ser. 2. — Luc. 23. 42. — Luc. 43.

„ passibilis „. In cruce tandem se Deum esse demonstravit, cum magna voce clamans emisit spiritum, carnificis officium præveniens, tempusque mortis accelerans: unde Centurio videns, quia sic clamans exspirasset, ait: *Vere hic homo Filius Dei erat.* Et cum naturam totam immutavit. Solis quippe defectio præter naturæ ordinem, & leges curriculis astrorum præfixas, ingensque terræmotus, saxorum diruptio; monumentorum apertio, multorum Sanctorum, a morte suscitatio, fidem Resurrectionis Dominicæ præmuniens; scissio veli, quod Templi adyto, sive Sanctis sanctorum erat oppansum, Deum naturæ, Templique, ac legis Dominum pati, ac mori testabantur. „ „ Exaltatum Jesum ad se traxisse omnia, non solum nostræ substantiæ passione, sed etiam totius Mundi commutatione monstratum est. Pendente enim in patibulo Creatore, universa creatura congemuit, & crucis clavos omnia elementa senserunt. Nihil ab illo supplicio liberum fuit. Hoc in communionem sui & terram traxit, & cœlum, hoc petras rupit, monumenta aperuit, inferna reseravit, & densarum horrore tenebrarum radios Solis abscondit. Debebat hoc testi-

Matth. 27.

per omne nomen; ut ſcilicet ab omnibus agnoſcatur, & colatur ut Deus.

II. Per Paſſionem, & Crucem Chriſtus Jeſus victor diaboli, & mortis extitit, quod maximum divinitatis ejus argumentum eſt. Unde Apoſtolus ad Heb. 2. ſcribit: *Eum autem, qui modico quam Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum propter Paſſionem mortis, gloria, & honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus guſtaret mortem. Decebat enim, eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, Auctorem ſalutis eorum per Paſſionem conſummare.... Quia ergo pueri communicaverunt carni, & ſanguini, & ipſe ſimiliter participavit eiſdem: ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.* Et ad Coloſſ. 2. *Delens* (inquit) *quod adverſum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci, & expolians Principatus, & Poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Diabolus igitur peccati, mortiſque Princeps eidem cruci, quod mirum dictu, cum Chriſto confixus fuit, tam diſpari exitu, quam diſſimili cauſa. Chriſtus enim ſanctitatis, & innocentiæ dux triumphum agebat; diabolus impietatis, & ſuperbiæ princeps in triumphum agebatur, & traducebatur. Quamobrem Patres crucem *Lignum triumphale* appellant: & vel ipſum crucis ſignum dæmonibus formidoloſum eſt. *S. Greg. Naz.* Orat. 3. *narrat,* Julianum Imperatorem apoſtatam, inimicum licet crucis Chriſti, inter ſacra magica conſternatum, cum ſe ſigno crucis conſignaſſet, dæmones abegiſſe. Valuit ſignaculum, victi ſunt dæmones, metus depulſi. Narrat *S. Epiph.* Hæreſi 30. ut *Joſephus* Comes ex Judæo jam Chriſtianus, cum a Templi extructione per magicas artes a Judæis prohiberetur, per ſignum crucis digito impreſſum aquæ; eaque aſperſa, præſtigias omnes, & maleficia diſcuſſerit. Quo miraculo commota turba magnis vocibus exclamavit: *Magnus eſt Deus, qui Chriſtianos adjuvat.* Hinc mos frontis ad omnem pro-

Jeſus per paſſionem & Crucem victor diaboli, & mortis extitit.

Signi Crucis uſus, & utilitas.

Signi crucis uſus et

gressum, atque aditum, & exitum, ad vestitum, ad mensas, ad cubilia, ad omnes pene actiones, crucis signaculo muniendæ ab Apostolis originem duxit. Hujus disciplinæ *Traditio prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, fides observatrix*, teste *Tertull.* lib. *de Corona Militis.* Qui & in Apologetico ait: *Qui crucis nos religiosos putat, consecraneus erit noster.* Sed & S. *Basilius* lib. *de Spiritu sancto*, cap. 17, inter ea, quæ Apostolica Traditione ad nos pervenerunt, primo loco signum crucis commemorat. *S. Joannes Chrysost.* Homil. 21, ad Populum Antiochenum, disserte explicat, quid impressa fronti cruce profiteatur Christianus: „ „ Sicut, *inquit*, sine calceamentis, vel vestimentis nemo vestrum in forum descendere elegerit, ita sine verbo hoc nunquam in forum prodeas: Abrenuncio tibi, satana, & pompæ tuæ, & cultui tuo, & conjungor tibi, Christe. Ne unquam absque hac voce exeas, hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo & crucem in fronte imprime. Sic enim non tantum homo occurrens, verum nec ipse diabolus te quidquam lædere poterit, cum his te cernens armis ubique apparentem.

causa simul Incarnationis exprimatur. Nam propterea de coelis in terram descendit, passionemque, & mortem in cruce subiit, ut nos, qui eramus a sinistris inter hoedos collocandi, transferret ad dextram inter oves suas, ubi vocem illam desideratam audire liceret: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis* Math. 25.
Regnum a constitutione mundi. Fronti crucis signum 34.
imprimitur, quae verecundiae sedes est, ne Christi crucem erubescamus, sed in ipsa nos gloriari profiteamur. Pectori imprimis, ut Christum crucifixum in corde nos portare significemus: humeris, & brachiis, ut nos adstrictos esse indicemus ad crucem Christi ferendam, & legem, quam e cruce promulgavit, fideliter observandam. Sicque *Dilectio*, quae *fortis* est *ut*
mors, Christum ipsum crucifixum ponat *Ut signacu-* Cant. 8. 6.
lum super cor nostrum, *super brachium* nostrum: super cor, ut nihil prae Christo crucifixo diligamus: super brachium, ut quidquid agimus, propter Christum crucifixum, & in nomine illius agamus. Praeclare *S. August.* Enarratione in Psal. 50. „„ Multos hodie fra- „ tres nostros cogitamus, & plangimus ire in vanita- „ tes, & insanias mendaces, negligere quo vocati sunt. „ Qui si forte in ipso circo aliqua ex causa expaves- „ cant, continuo se signant, & stant illic portantes in „ fronte, unde abscederent, si hoc in corde porta- „ rent„. Et Homilia 21. inter 1. „„ Omnis, qui ad „ aliquod malum currit, si forte pedem impegerit, si- „ gnat os suum, & nescit, quod includit potius dae- „ monem, quam excludit. Tunc enim bene se signa- „ ret, & diabolum de corde suo repelleret, si se ab „ illo opere nefario cohiberet„. Signum igitur crucis est omnis improbitatis ejeratio, & sacramentum, quo astringit se Christianus lege Christi, ac legem peccati execratur, si modo cor linguae, manuique consentiat. „ Christi signum in fronte gestamus de quo non eru- „ bescimus, si & in corde gestamus. Signum ejus est „ humilitas ejus. Per stellam eum Magi cognove- „ runt; noluit stellam esse in fronte fidelium signum „ suum, sed crucem suam. Unde humiliatus, inde

 „ glori-

„ glorificatus „. (inquit *S. Augustinus* Tract. 3. in Joannem.)

Crux Christi altare Sacrificii. Hebr. 10, & 9.

III. Crux Christi *Altare* est *Sacrificii*, in quo Christus summus Sacerdos, idemque victima, seipsum Agnum immaculatum Deo immolavit pro nostra redemptione, & salute, hacque *Una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* In hoc Altari *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* De hoc Altari, & Sacrificio cum alii Patres præclare disserunt, tum præsertim *S. Leo* Sermone 4. de Passione Domini: „ „ Crux Christi, *inquit*, Sacramentum veri, & prænuntiati habet Altaris, ubi per hostiam salutarem naturæ humanæ celebraretur oblatio. Ibi sanguis immaculati Agni antiquæ prævaricationis pacta delebat: ibi tota diabolicæ dominationis conterebatur adversitas, & de elatione superbiæ victrix humilitas triumphabat. Cum tam velox esset fidei effectus, ut de crucifixis cum Christo latronibus, qui in Christum Filium Dei credidit, Paradisum justificatus intraverit „ „. Et Sermone 8. „ „ *Pascha nostrum*, inquit *immolatus est Christus*, Qui se novum, & verum re-

pitis nostri sacrificium in cruce peractum, & *Consummatum est*, ut ipse exclamavit animam efflaturus: sed totius corporis, singulorumque membrorum passio, crux, sacrificium peragitur quotidie, & ad finem sæculi adimplebitur. Cum enim Christus una persona sit, caput, & corpus, una est Christi oblatio jugis, & perennis, qua justus quisque, & in unoquoque Justo Christus crucifigitur, & gloriæ Patris immolatur. Hinc sanctus *Gregorius*, seu alius Auctor antiquus Lib. 4. c. 4. Commentarii in lib. 1. *Regum* sub ejus nomine editi; „ „ Per crucem quidem suam, *inquit*, Christus omnes redemit, sed remansit, ut qui redimi, & regnare cum eo nititur, crucifigatur Hoc profecto residuum viderat, qui dicebat: *Si compatimur*, *&* *conregnabimus*. Quasi dicat: Quod explevit Christus, non valet, nisi 2. Tim. 2. ei, qui id, quod remansit, adimplet. Hinc beatus Petrus Apostolus dicit; *Christus passus est pro nobis*, 1. Petr. 2. *vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Hinc Paulus ait: *Adimpleo ea, quæ desunt Passionum* Coloss. 1. *Christi in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia*.

IV. Crux Christi, *Tribunal judicantis*. In Passione Crux Christi tribunal judicantis. Domini tres cruces erant; *Una pœna, sed dispar causa. Ad dexteram unus latro, ad sinistram alter latro, in medio Judex inter ambos, pendens in cruce quasi pronuncians de tribunali* (inquit) S. August. Serm. 285. Et Sermone 327. *De cruce quippe insultantem damnavit, credentem liberavit*. Quod in cruce factum est, typus fuit ejus, quod faciendum est, cum Christus judicaturus advenerit. „ Bonus latro ad dexteram, malus ad sinistram: in „ judicio electi a dextris, reprobi a sinistris. In ipsa „ igitur patibuli specie monstratum est, quæ judicio „ ipsius omnium hominum facienda est discretio: cum „ & salvandorum figuram fides credentis latronis ex„ primeret, & damnandorum formam blasphemantis „ impietas prænotaret „. (inquit *S. Leo* Sermone 4. *de Passione Domini*.) Timete insultantes, gaudete credentes: hoc faciet in claritate, quod fecit in humilitate.

V. *Lignum, in quo fixa fuerunt membra morientis*, Crux Christi cathe-

...i cathedra ...ocentis.

cathedra fuit Magistri docentis: (inquit *S. August.*) Docuit autem exemplo magis, quam verbo charitatem, humilitatem, paupertatem, mansuetudinem, patientiam; docuit, quæ sit christiane vivendi, quæ item christiane moriendi ratio; docuit justitiam omnem; docuit, quidquid scire debet Christianus, quidquid Apostolis, & apostolicis Viris prædicandum incumbit. Nam & *Nihil scire* se arbitratur Apostolus,

. Cor. 1. & 2.

Nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Et suo, aliorumque nomine ait: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum.... Verbum crucis pereuntibus stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est, nobis, virtus Dei est.* Docet, ut crucem feramus, ut in cruce cum ipso pendeamus, ut reprimendarum carnalium voluptatum crucem nobis ipsi faciamus. „„ In hac quidem cruce per totam istam vitam, quæ in mediis tentationibus ducitur, perpetuo debet pendere Christianus. Non enim est in hac vita tempus evellendi clavos de quibus in Psalmo dicitur: *Confige clavis a timore tuo car-*

Psalm. 118. 120.

nes meas. Carnes, sunt carnales concupiscentiæ, clavi, sunt præcepta justitiæ: his illas timor Domini con-

„ usus est, ut non diceret, latus ejus percussit; aut „ vulneravit, aut quid aliud; sed aperuit: „ „ Ut illic quodammodo vitæ ostium panderetur, unde Sacramenta Ecclesiæ manaverunt, sine quibus ad vitam, quæ vera vita est, non intratur. Ille sanguis in remissionem fusus est peccatorum: aqua illa salutare temperat poculum; hæc & lavacrum præstat, & potum. Hoc prænunciabat, quod Noe in latere Arcæ ostium facere jussus est, qua intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, quibus præfigurabatur Ecclesia. Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis, & appellata est vita, materque vivorum. Magnum quippe significavit bonum, ante magnum prævaricationis malum. Hic secundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quod de latere dormientis effluxit mors, unde mortui reviviscunt. Quid isto sanguine mundius? Quid vulnere isto salubrius „ „? Hanc ob causam signum crucis Christi in omnium Sacramentorum celebratione ab Ecclesia usurpatur. „ „ Quod signum nisi adhibeatur, sive frontibus credentium: sive ipsi aquæ, ex qua regenerantur, sive oleo, quo Chrismate unguntur, sive Sacrificio, quo aluntur, nihil eorum rite perficitur. Quomodo ergo per id, quod mali faciunt, nihil boni significatur; quando per Crucem Christi, quam fecerunt mali in celebratione Sacramentorum ejus, bonum nobis omne signatur „ „? Verba sunt *S. Augustini* Tractatibus 118. & 120. in *Joannem*.

S. Aug. Tr. 120. in Jo.

Gen. 6.

Gen. 2.

Signum crucis in omniū Sacramentorum celebratione adhibetur.

VII. Crux Christi Thronus est regnantis. *Dicite in Gentibus, quia Dominus regnavit*, Plane *Dominus regnavit a ligno*, ut canit Ecclesia; quæ verba & in hoc Psalmi 95. versu prisci codices nonnulli exhibent, & ea legunt S. Justinus Martyr, Tertullianus, Arnobius, Lactantius, &c. Quin etiam a Judæis obliterata queritur *Justinus* in Dialogo contra Tryphonem Judæum. Quamquam vero ea verba Hebræi codices revera non habeant, nec vulgata nostra repræsentet: regnum tamen Christi *a Ligno* agnoscit, & prædicat Ecclesia, legitima,

Crux Christi, Thronus Regnantis.

Psal. 95.

& fidelis Scripturarum divinarum interpres. Regia Christi Jesu dignitas in Passione maxime promicuit, primo cum spinea corona redimitum milites, ut Regem Judæorum salutaverunt. „ „ Detestabili *qui-* „ *dem* mentis effectu, honoratum tamen Judæi exitum produnt; nam etsi compungentes coronant, illudentes adorant: & si corde non credunt, quem perimunt, confitentur: illis defuerunt boni operis affectus, Deo tamen suus non defuit honor, qui salutatur ut Rex, coronatur ut Victor, quasi Deus, & Dominus adoratur „ „. (inquit *S. Ambrosius* lib. 10. in *Lucam*) Rex constitutus est a Patre, super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus: sed occultat ad tempus tremendam potentiam, ut commendet prius imitandam patientiam. „ Sic Reg- „ num, quod de hoc mundo non erat, superbum „ mundum non atrocitate pugnandi, sed patienti hu- „ militate vincebat: sic illud granum multiplicandum „ seminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullu- „ laret in gloria.

S. August. Tr. 116. in Joann.

Secundo, Regia ejus dignitas effulsit, cum Crucem

„ poris, sed divinæ potestatis est Regnum, quod ha- lib. 10. in Luc.
„ bet Christus. Merito supra Crucem titulus; quia licet in Cruce erat Dominus Jesus, super Crucem tamen Regis Majestate radiabat. Quamvis autem *Rex Judæorum* proclametur, & Gentium tamen Rex est, in ipsoque impletur, quod dictum est a Propheta: *Dominus dixit ad me; Filius meus es tu, ego hodie genui* Psalm. 2.
te. Postula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. „ Rex ergo Judæo- S. August.
„ rum Christus, sed Judæorum circumcisione cordis, Tr. 127. in
„ spiritu non littera; quorum laus non ex hominibus, Joann.
„ sed ex Deo est; pertinentium ad Jerusalem liberam
„ matrem nostram æternam in cælis, Saram spiritalem,
„ ancillam, & filios ejus de domo libertatis ejicien-
„ tem „.

Denique Regia Christi dignitas ex eo splendescit, quod Crux exempta pœnis suppliciorum, translata est ad frontes, & coronas Imperatorum. Hinc *S. Aug.* Enar. in Psal. 36. Serm. 2. „ „ Quantacumque, *inquit*, patiaris, non pervenies ad illas insultationes, ad illa flagella, ad illam ignominiosam vestem, ad illam spineam coronam, ad illam postremo Crucem non pervenies, quia jam & de pœna generis humani sublata est. Cum enim sub antiquis scelerati crucifigerentur, modo nullus crucifigitur. Honorata est, & finita. Finita est in pœna, manet in gloria. A locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum. Qui tantum honorem dedit pœnis suis, quid servat fidelibus suis „ „? Lege & Tract. 36. *in Joannem*.

§. IX.

Christus pro omnibus, & singulis hominibus mortuus est, non pro solis prædestinatis.

Christum Jesum Dominum nostrum pro omnibus, & singulis hominibus mortuum esse, dogma fidei est, contra Calvinianam, & Jansenianam Hæresim, Scripturæ sacræ testimoniis evidentibus, omnium Patrum consensu, & veneranda Traditione, Concilio-

rumque, & Summorum Pontificum Decretis firmatum. Præcipua Scripturæ sacræ testimonia, quibus catholica hæc Veritas nititur, ista sunt.

Christum pro omnibus, & singulis hominibus mortuum esse, Fidei veritas est ex Scripturis S. inconcusse probata.

Isaiæ 53. *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* Joann. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce, qui tollit peccatum mundi.* Non ait S. Præcursor, Christum tollere peccatum aliquorum de mundo, sed *Mundi* indefinite, ut omnium hominum universitatem designet ab ipso redemptam. Ad Rom. 5. *Non sicut delictum, ita & donum: Si enim unius delicto multi mortui sunt; multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.* Comparat Apostolus peccatum Adami cum dono Christi, ut ostendatur in omnes abundasse donum Christi, in quos Adami peccatum traductum est; porro in omnes Adami posteros ejus peccatum traductum est: igitur pro omnibus, ac singulis mortuus est Christus. Idem confirmat Ep. 2. ad Cor. cap. 5. *Charitas enim Christi urget nos, æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus: ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est; & resurrexit.* Ex quo consequens est, Christum pro omnibus & singulis mortuum esse, qui in Adamo mortui sunt. Hinc *S. Aug.* lib. 6. *Contra Julian.* cap. 4. & alibi, ex eo testimonio invicte contra Pelagianos probat: parvulos omnes originali peccato adstrictos esse; quia pro ipsis omnibus, & singulis mortuus est Christus. Item 1. ad *Cor.* 8. ubi loquitur Apostolus de manducatione ciborum idolis immolatorum, quæ offensioni erat infirmis, ait: *Nonne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?* Qui locus geminus est alteri, ad Rom. 14. ubi ait: *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.* Absurda

autem

autem videretur illa Apostoli admonitio, nisi certum esset perire aliquos ex his, pro quibus Christus mortuus est. Et 1. ad *Tim.* cap. 2. ubi præmisit Apostolus orationes pro omnibus hominibus fundendas esse; quia *Hoc bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*: statim addit: *Unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus; qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Eo modo Christus pro omnibus dedit se redemptionem, quo modo debemus orare pro omnibus: Atqui debemus orare non solum pro omni genere hominum, sed pro omnibus, & singulis hominibus, ita ut nullus ab orationibus nostris excludatur: igitur Christus non solum pro omni hominum genere, aut pro solis ex omni hominum ordine prædestinatis, sed pro omnibus, & singulis hominibus mortuus est. Idem confirmat Apost. cap. 4. *Speramus*, inquit, *in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.* Non igitur pro solis fidelibus, sed etiam pro infidelibus, & pro omnibus, ac singulis hominibus mortuus est. Et ad *Hebr.* cap. 2. *Videmus Jesum propter passionem mortis, gloria, & honore coronatum; ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.* Idem colligitur ex Ep. 2. *S. Petri* cap. 2. *Fuerunt vero* (inquit) *& Pseudoprophetæ in populo; sicut, & in vobis erunt Magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis. & eum, qui emit eos, Dominum negant, superinducentes sibi celebrem perditionem.* Pro illis igitur, qui Dominum negant, & in damnationem æternam incurrunt, mortuus est Christus. Aliis Apostolis concinit *S. Joann.* Epist. 1. cap. 2. *Sed & si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* 1. ad Tim.

Istud Fidei dogma profitetur Ecclesia in Symbolo Constantinopolitano, his verbis: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis .... Crucifixus, passus; &c.* Non ait, propter nos fideles,

vel

vel propter electos: sed *Propter nos homines*, ut significet, Christum ad singulos homines redimendos passum esse. Idem dogma confirmat unanimis SS. Patrum consensus. Ex innumeris ipsorum testimoniis illustriora quædam, & luculentiora describo.

Non minores gratias Christo quisque debet homo, quam si pro eo solo mortuus esset.

S. Joannes Chrysostomus Hom. 26. in Epist. ad Rom. „ „ Christus, *inquit*, licet non esset lucrifacturus omnes, nihilominus tamen pro omnibus mortuus est, quod suum erat, adimplens „. Et in cap. 2. Epist. ad Gal. verba ista exponens: *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*, ait: „ „ Quid facis, o Paule, dum communia proprie tibi vindicas, quæque pro toto terrarum orbe facta sunt, tibi facis peculiaria... Declarat par esse, ut quisque nostrum non minus agat gratias Christo, quam si ob ipsum solum advenisset. Neque enim recusaturus erat, vel ob unum tantam exhibere dispensationem; adeo quemlibet hominum pari charitatis modo diligit, quo diligit orbem universum. Itaque victima quidem pro tota oblata est natura, ac sufficiebat omnibus servandis. Cæterum soli illi, qui crediderunt, sunt, quibus usui fuit beneficium. Attamen non absterruit eum a tali œconomia, quod non omnes accederent: sed quemadmodum in Evangelio convivium omnibus quidem paratum erat, verum quoniam, qui vocati fuerant, venire noluerunt, non pariter sustulit, quæ fuerant parata, sed alios vocavit: itidem & hic fecit. Nam & ovis, quæ fuerat a nonaginta novem distracta, unica erat, nec hanc tamen contempsit „ „.

S. Cyrillus Alexandrinus lib. 11. *in Joannem*, de Juda proditore sic loquitur: „ „ Ostendat aliquis non licuisse proditori perinde, ac aliis discipulis divina frui gratia, & nos victos fatebimur. Sin autem perinde ac alii divina septus gratia, nutu suo in perditionis barathrum decidit: quomodo non eum servavit Christus, qui bonitatis suæ opem ei impertiit, & quantum spectat ad rationem auxilii, eum servasset, ni voluntate sua ipse malum sibi ultro accersisset „ „.

S. Hilarius in Ps. 118. Vers. 22. ait: Christum expro-

probrare humano generi non pœnitenti, neque in viam Evangelicam pergenti, quod in Psalmo continetur, *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?* „„ Exprobat enim (*inquit*) superbis, & maledictis, cur nihil in sacramento sanguinis sui, atque mortis utilitatis suæ esse existimarunt, cum ille nostri causa & natus, & passus, & mortuus sit „„. Et in Psalm. 2. ubi explanat illa verba: *Propterea Deus destruet te in finem, evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo*; Salutem, ac vitam æternam a Christo omnibus hominibus oblatum fuisse, ait, sicut totius humani generis naturam assumpsit: neminem itaque, nisi sua culpa, excidere a salute. „„ Qui enim non manebit in Christo, *inquit*, regni Christi incola non erit. Non erit autem, non quod sibi non patuerit incolatus, (universis enim patet, ut consortes sint corporis Dei, atque Regni; quia Verbum caro factum est & habitavit in nobis, naturam scilicet in se totius humani generis assumens:) sed unusquisque pro merito & evellendum se de tabernaculo, & eradicandum de terra viventium præbet, non prohibitus unquam inesse, qui per naturæ assumptionem incola sit receptus. Sed eradicatur ob infidelitatis crimen, naturæ consortio indignus existens „„.

Psalm. 29.

Nemo nisi sua culpa excidit a salute.

S. Ambr. libr *de Joseph Patriarcha*, cap. 7. „„ Non quærit Christus argentum, sed fidem ... Neque enim pretium quæsivit a nobis, qui nobis Sanguinis sui pretium solvit: quia non auro, & argento, sed pretioso nos redemit sanguine. Ergo id pretium debes, quo emptus es; & si ille non semper exigat, tu tamen debes. Eme igitur tibi Christum, non eo quod pauci habent, sed eo quod omnes habent. Omnes habent per naturam, pauci afferunt per timorem. Suum est, quod a te Christus reposcit. Ipse vitam omnibus dedit, ipse pro omnibus mortem suam obtulit: solve pro Auctore, quod soluturus es lege „„.

Pretium debemus, quo empti sumus.

Et Ser. 14. in Psalm. 118. „„ Mala Evæ successio totum hominem devorabat: præclara Christi hereditas totum hominem liberavit. Non ad unum quidem, non

Ad omnes testamentū suum scripsit Jesus.

non ad paucos; sed ad omnes Testamentum suum scripsit Jesus. Omnes scripti heredes sumus, non pro portione, sed pro universitate. Testamentum commune est, & jus omnium, hereditas universorum, & soliditas singulorum „.

Et lib. 2. in Lucam ait: „ „ Plus, Domine, injuriis „ tuis debeo, quod redemptus sum; quam operibus „ tuis, quod creatus sum „.

Christi sanguis, ipsius Judæ proditoris pretium.

S. Aug. in Psalm. 68. Serm. 2. „ „ Judas traditor „ punitus est, & Christus crucifixus est: sed nos re„ demit sanguine suo, & punivit illum de pretio suo. „ projecit enim pretium argenti, quo ab illo Dominus „ venditus erat; nec agnovit pretium, quo ipse a Do„ mino redemptus erat „.

Et Enarratione in Psalm. 95. illum Versum explicans, *Judicabit orbem terrarum in æquitate*, ait: „ „ Non partem, quia non partem emit. Totum judi„ care habet, quia pro toto pretium dedit „.

Quanti valeat anima Christi sanguine redempta.

Enarratione in Psalm. 102. „ „ Omnis homo, si non ægrotas, alia cogita: Si te ægrotantem languor ipse convincit, prius de salute tua cogita. Salus tua Christus est: Christum ergo cogita . . . Redempta est vita tua de corruptione, jam securus es: intus est bonæ fidei contractus, nemo fallit Redemptorem tuum, nemo circumvenit, nemo premit. Egit hic commercium, jam pretium solvit; sanguinem fudit; sanguinem, inquam, fudit unicus Filius Dei pro nobis: o anima erige te! tanti vales „.

Quid sperare non liceat homini, pro quo Christus mortuus est? Rom. 5.

Enarr. in Psalm. 148. „ „ Non est facturus Angelum ex homine, qui fecit hominem ex nihilo? Aut vero pro minimo habet Deus hominem, propter quem mori voluit Unicum suum? Attendamus ad indicium dilectionis. Promissionis Dei tales arrhas accepimus; tenemus mortem Christi, tenemus Sanguinem Christi. Qui mortuus est? Unicus. Pro quibus mortuus est? Utinam pro bonis, utinam pro justis. Sed quid? *Etenim Christus*, ait Apostolus, *pro impiis mortuus est*. Qui donavit impiis mortem suam, quid servat justis nisi vitam suam? Erigat ergo se humana fragilitas, non

non desperet, non se collidat, non se avertat, non dicat: Non ero. Qui promisit, Deus est: & venit, ut promitteret; apparuit hominibus, venit suscipere mortem nostram, promittere vitam suam. Venit ad regionem peregrinationis nostræ, accipere hic, quod hic abundat, opprobria, flagella, colaphos, sputa in faciem, contumelias, spineam coronam, suspensionem in ligno, crucem, mortem. Hæc abundant in regione nostra: ad talia commercia venit. Quid hic dedit, quid accepit? Dedit exhortationem, dedit doctrinam, dedit remissionem peccatorum; accepit contumelias, mortem, crucem. Attulit nobis de illa regione bona, & in regione nostra pertulit mala.. Quid tibi promisit Deus, o homo mortalis? Quia victurus es in æternum. Non credis? Crede, crede. Plus est jam, quod fecit, quam, quod promisit. Quid fecit? Mortuus est pro te. Quid promisit? Ut vivas cum illo. Incredibilius est, quod mortuus est æternus, quam ut in æternum vivat mortalis. Jam, quod incredibilius est, tenemus. Si propter hominem mortuus est Deus, non est victurus homo cum Deo? Non est victurus mortalis in æternum, propter quem mortuus est, qui vivit in æternum „ „?

Tract. 12. *in Joann.* explicans illa verba, *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum*, ait: „ „ Ergo quantum in Medico est, sanare venit ægrotum. Ipse se interimit, qui Medici præcepta observare non vult. Venit Salvator ad mundum. Quare Salvator dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut judicet mundum? Salvari non vis ab ipso? Ex te judicaberis... Novit Dominus, qui sunt ejus; novit, qui permaneant ad coronam, qui permaneant ad flammam „ „. Ex quibus evidens est, Christum voluisse, ut illi etiam quos ad flammam permanere noverat, quantum quidem in ipso erat, sua morte salvarentur.

Cœlestis Medicus, quantum in ipso est, sanare venit ægrotum.

Serm. 344. alias 31. ex editis a *Sirmondo*, quem citat *Florus* in 2. ad Corinth. cap. 5. „ „ Adjutorium (*inquit*) tuum vide. Redemit te a Barbaris argentum tuum,

Sanguis Christi datus est pro nobis, si volumus.

tuum, redemit te a prima morte pecunia tua: Redemit te a secunda morte Sanguis Domini tui. Habuit ille sanguinem unde nos redimeret; & ad hoc accepit Sanguinem, ut esset, quem pro nobis redimendis effunderet. Sanguis Domini Dei tui, si vis, datus est pro te: Si nolueris esse, non est datus pro te. Forte enim dicis: Habuit sanguinem Deus meus, quo me redimeret: sed jam cum passus est, totum dedit: quid illi remansit, quod det & pro me? Hoc est magnum, quia semel dedit, & pro omnibus dedit. Sanguis Christi volenti est salus, nolenti supplicium. Clariusne aliquid, ac luculentius desiderari potest ad confirmandum fidei dogma de Christi Domini morte pro omnibus, & singulis hominibus, etiam reprobis? Cum his igitur Patribus, & cum Ecclesia catholica profitemur, Christum pro omnibus hominibus mortuum esse, & sanguinem fudisse, non quidem efficaciter, quia sua culpa non salvantur impii, & reprobi, Christique mortem, & sanguinem inutilem sibi reddunt ad vitam æternam obtinendam: sed sufficienter; non ea solum ratione, quod mors, & Sanguis Christi pretium sit pro omnium hominum salute per se sufficiens, sed

Objectionibus demum itur.

fideli: Non rogare pro mundo, de quo scriptum est: *Ne cum hoc mundo damnemur*: sed pro mundo, de quo scriptum est: *Non enim venit Filius hominis, ut judicet mundum; sed ut salvetur mundus per ipsum.* Cum hæc (inquam) *S. Augustinus* profert, Christique mortem ad solos prædestinatos, aut ad solos fideles restringit, de fructu ultimo, plenoque, ac perfecto mortis ac redemptionis Christi est intelligendus, sive de illius efficacia consummata, quæ vitæ æternæ consecutio est. Hæc enim ad solos prædestinatos pertinet, pro quibus etiam solis Dominus oravit, *Ut per ipsum vitam consequerentur æternam.* Quia oratio ex deliberatione rationis ad Deum fusa, absolutæ voluntatis est interpres. (ut loquitur *S. Thom.*) Sed his ipsis in locis non negat *S. Augustinus*, quod alibi toties asserit, & tam constanter propugnat: Christum esse mortuum & sanguinem fudisse pro omnibus & singulis hominibus, quantum ad sufficientiam, non solum ratione pretii, quod omnibus & singulis redimendis par est, immo redundans; sed ex intentione, & charitate Christi, pretium illud, scilicet sanguinem suum, ac mortem suam, pro omnibus, & singulis hominibus offerentis.

1. Cor. 11. Joann. 3. 1. P. Q. 21. Ar. 4.

Id confirmat *S. Prosper* in Responsione ad *Objectiones Vincentianas*, ubi inter *ineptissimarum quarumdam blasphemiarum prodigiosa mendacia*, quæ Semipelagiani *S. August.* & ejus discipulis affingebant, propositionem illam primo loco recenset, ac refellit: *Quia Dominus noster Jesus Christus non pro omnium hominum salute, & redemptione sit passus.* Tum clarissimis verbis docet, Christum pro omnibus mortuum esse, qui eadem natura censentur, & qui in Adamo perierant, hoc est, etiam pro reprobis, ejusque passionem, ac mortem, quantum in ipsa est, & ex voluntate Crucifixi, universis profuisse. Quod autem ejus fructus non ad omnes reipsa pertinet, eam causam esse, quod ad omnes non applicatur; quia impii, ac reprobi salutis poculum

bibere, & universalem medicinam omnibus a cœlesti Medico præparatam sumere nolunt. Contra vulnus (*inquit*) originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta, & mortificata natura est, & unde omnium concupiscentiarum morbus inolevit, verum & potens ac singulare remedium est mors Filii Dei, Domini nostri Jesu Christi; qui liber a mortis debito, & solus absque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortis est mortuus. Quod ergo ad magnitudinem, & potentiam pretii, & quod ad unam pertinet causam generis humani, Sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc seculum sine fide Christi, & sine regenerationis Sacramento pertranseunt, redemptionis alieni sunt. Cum itaque propter unam omnium naturam, & unam omnium causam in veritate susceptam, recte omnes dicantur redempti, & tamen non omnes a captivitate sint eruti, redemptionis proprietas haud dubie penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & jam non vasa diaboli, sed membra sunt Christi. Cujus mors non ita impensa est humano generi, ut ad redemptionem ejus, etiam qui regenerandi non erant, pertinerent; sed ita, ut quod per unicum exemplum gestum est pro universis, per singulare sacramentum celebraretur in singulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est, de infirmitate nostra, & virtute divina, habet quidem in se, ut omnibus prosit; sed si non bibitur, non medetur „„. His addenda Responsio ejusdem Patris ad Objectionem nonam Gallorum. „ „ Cum (*inquit*) rectissime dicatur, Salvator pro totius mundi redemptione crucifixus, propter communem in primo homine omnium perditionem; potest tamen dici pro his tantum crucifixus, quibus mors ipsius profuit. Dicit enim Evangelista: *Quia Jesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed etiam, ut filios Dei dispersos congregaret in unum. In sua* enim *venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri...* Diversa ergo ab istis sors eorum est, qui inter illos censentur, de qui-

[Margin notes: Sanguis Christi habet in se, ut omnibus prosit, sed si non bibitur, non medetur. — Joann. 11. — Joann. 1.]

bus

bus dicitur: *Mundus eum non cognovit.* Ut possit secundum hoc dici Redemptor mundi; dedit pro mundo sanguinem suum, & mundus redimi noluit, quia lucem tenebræ non receperunt; & tenebræ receperunt, quibus dicit Apostolus: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* „ „. Ephes. 5.

Hanc Traditionis doctrinam paucis expressit sacra Synodus Trident. Sess. 6. *de justificatione*, cap. 2. & 3. „ „ Christum Jesum (*inquit*) proposuit Deus „ propitiatorem per fidem in Sanguine ipsius pro pec- „ catis nostris; non solum autem pro nostris, sed „ etiam pro totius mundi. Verum etsi ille pro omni- „ bus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus be- „ neficium recipiunt; sed ii duntaxat, quibus meritum „ passionis ejus communicatur „.

Non omnes Mortis Christi beneficium recipiunt.

Merito igitur a summis Pontificibus *Innocentio* X. & *Alex.* VII. & ab Ecclesia catholica universa eorum Constitutiones, ut par erat, recipiente, quinta hæc *Jansenii* Yprensis Episcopi Propositio, ut falsa, temeraria, scandalosa, impia, blasphema, contumeliosa, divinæ derogans bonitati, & hæretica damnata est: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.*

Hæretica Jansenii Yprensis propositio.

§. X.

Ex Morte Christi Gratiæ sufficientes ad salutem omnium derivantur.

Explicatur, quid de Gratia sufficienti sentiendum sit.

I. Gratia *sufficiens* dicitur, quæ dat posse, (ut Scholastici loquuntur;) id est, qua fit, ut bonum agere possimus. *Gratia efficax*, quæ non solum dat posse, sed etiam agere; id est, quæ non solum præstat, ut bonum velle, & operari possimus, verum etiam ut re ipsa bonum operemur. Cum autem de Gratia sufficiente multæ Quæstiones a Scholasticis Theologis moveantur, his sepositis, ea duntaxat exponimus dogmata, quæ ad virorum ecclesiasticorum mentes contra Novatorum perniciosam doctrinam muniendas, necessaria sunt.

§. XI.

Interior Gratia vere sufficiens in statu naturæ lapsæ agnoscenda est.

I. Certo tenendum est, gratiam aliquam esse sufficientem in statu naturæ lapsæ, ab efficaci distinctam; id est, quæ ultimum effectum non obtinet, ad quem a Deo destinatur, v. g. victoriam tentationum, observantiam mandatorum, conversionem peccatoris, perseverantiam usque in finem in gratia, & charitate. Sed tamen præstat peccatori, ut converti possit, & resurgere a peccato; justo, ut mandata implere, & in justitia perseverare; cuilibet, ut tentationes vincere possit. Hanc gratiam admittendam probant Scrip. S. oracula, quotquot *gratiam in vacuum* recipi homines, *gratiæ Dei deesse*, *Spiritui sancto resistere*, *Spiritum sanctum extinguere*, testantur. Soli enim gratiæ sufficienti resistitur, sola suo frustratur effectu; cum gratia efficax *a nullo duro corde respuatur*, ut loquitur S. Aug. quia *ideo datur, ut cordis duritia primitus auferatur*. Gratiam sufficientem *S. Aug.* non solum in statu

2. Cor. 6. Heb. 12, 15 Act. 7. 51. 1. Thess. 5. 19. Lib. de Præ-dest. Sanct. c. 8.

primum facti sunt, defuisset; quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere, si vellet, non utique sua culpa cecidissent: Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem, quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est. Quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum; & tanto amplius datur per Jesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus, verum etiam tantum, ac tale sit, ut velimus, &c„„. Et lib. *de Prædest. Sanctorum*, cap. 16. duplicem distingui vocationem: Unam, „ „ qua vocati sunt, & qui noluerunt venire ad nuptias, qua vocatione vocati sunt & „ Judæi, quibus Christus crucifixus scandalum est, „ & Gentes, quibus Christus crucifixus stultitia est „. Alteram, qua vocantur prædestinati, *qua vocatione fit credens*. Prior ad gratiam sufficientem, posterior ad efficacem pertinet.

Et Tract. 53. in Joannem: „ „ Ne quisquam neget „ voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum; „ sed audiamus Dominum, & præcipientem, & opi„ tulantem, & jubentem, quid facere debeamus, & „ adjuvantem, ut implere possimus... Agendæ sunt „ gratiæ, quia data est potestas; orandum, ne suc„ cumbat infirmitas „. Gratia porro, quæ dat posse, & cum qua nihilominus quandoque succumbit infirmitas, est gratia sufficiens.

Gratiam utramque S. Augustinus in Conversione sua expertus est. Antequam enim ad Deum re ipsa converteretur, bonos quosdam, sed imperfectos conatus animæ ad Deum redire volentis, in semetipso sentiebat, parvam, invalidam, & languentem voluntatem; pia quidem, sed inefficacia desideria. Quæ quidem omnia, cum sint gratiæ alicujus interioris effectus, nec tamen efficacis, quæ conversionem reipsa operatur, reliquum est, ut Gratiæ sufficientis, mentem interius illuminantis, & excitantis voluntatem, effectus fuerint. Motus illos describit. *S. Aug* lib. præsertim 8.

Utriusque Gratiæ exemplum in S. August. conversione.

Confessionum, cap. 5. „ „ Voluntas nova, *inquit*, quæ mihi esse cœperat, ut te gratis colerem, fruique te vellem, Deus sola certa jucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, una vetus, alia nova, illa carnalis, ista spiritalis, confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam... Ego autem adhuc terra obligatus militare tibi recusabam, & impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodum impediri timendum est. Ita sarcina seculi, velut somno assolet, dulciter premebar; & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erant conatibus expergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur. Et sicut nemo est, qui dormire semper velit, omniumque sano judicio vigilare præstat: differt tamen plerumque homo somnum excutere, cum gravis torpor in membris est, eumque jam displicentem carpit libentius, quamvis surgendi tempus advenerit. Ita certum habebam, esse melius tuæ charitati me dedere, quam meæ cupiditati cedere. Sed illud placebat, & vincebat; hoc libebat, & vincebat; non enim erat, quod tibi responderem dicenti mihi:

Ephes. 5. „ *Surge, qui dormis, & exsurge a mortuis, & illuminabit te Christus*: Et undique ostendenti vera te dicere, non erat omnino, quod responderem veritate convictus, nisi tantum verba lenta, & somnolenta; Modo: ecce modo: Sine paullulum. Sed, Modo & modo, non habebant modum: Et, Sine paullulum, in longum ibat „ „.

§. XII.

Gratia sufficiens veram, proprieque dictam potentiam ad opus supernaturale tribuit,

Gratia sufficiens confert voluntatem bonam; sed parvam, & ...lidam

II Firmissime tenendum est, gratiam sufficientem tribuere veram, proprieque dictam potentiam ad opus supernaturale, propter quod datur, v. g. ad credendum, ad vincendum tentationes, ad conversionem peccatoris, ad observantiam præcepti, ad

per-

perseverantiam. Quæ quidem potentia non est possibilitas sola naturæ, aut liberi arbitrii, qualem sufficere propugnabat Pelagius, sed supernaturalis virtus est, qua voluntas excitata, & adjuta bonum opus exercere potest. Non confert quidem Gratia sufficiens, quatenus ab efficaci distincta est, *Voluntatem* credendi, bonum agendi, redeundi ad Deum, perseverandi, resistendi tentationi, *magnam*, & *robustam*; sed tamen confert illis, quibus datur, *Voluntatem bonam*, quamvis *parvam*, & *invalidam*, (ut loquitur *S. Aug.*) Hujusmodi porro bona voluntas, vere, proprieque dicta potentia est ad opus bonum supernaturalis ordinis. Non confert Gratia sufficiens „„ Possibilitatem *illam*, quæ simul cum effectu in Sanctis provenit; cum sanata, & adjuta hominis voluntate, Charitas Dei, quantum plenissime natura nostra sana, atque purgata capere potest, diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis „, (ut ejusdem S. Aug. verbis utar.) Sed tamen veram, proprieque dictam potentiam tribuit, sine qua illis, qui gratia efficaci destituti sunt, impossibile esset credere, sperare, diligere, a peccato resurgere, mandata observare, tentationes vincere, in justitia perseverare; cum naturæ, liberique arbitrii vires ad hæc non sufficiant,

S. Aug. lib. de Gratia & lib. Arbi. c. 17.

Lib. de Natura, & Grat. c. 42.

Qua vero ratione vera sit, proprieque dicta potestas boni operis ex gratia sufficiente derivata, quamvis gratia potentior, scilicet gratia efficax necessaria sit, ut potestas illa cum effectu conjungatur, sive applicetur ad opus, exemplis appositis, & clarissimis ostenditur. Deus veram proprieque dictam potentiam habet creandi plures mundos, cum sit omnipotens; & tamen necessarium est voluntatis ejus propositum, seu decretum, quo ad eorum creationem se applicet, alioqui nusquam illos creabit. Creandum est in nobis cor novum, cor mundum, creandi sumus in Christo Jesu in operibus bonis: Gratia sufficiens præstat, ut id vere, proprieque habere, & in bonis operibus ambulare possimus; siquidem mentem illuminat, volun-

Quamvis gratia sufficiens veram potestatem conferat, gratia tamen potentior, & per se efficax absolute necessaria est.

tatem excitat ad bonum; ſed tamen ſpiritalis illa creatio non perficietur in nobis, niſi poteſtas illa gratiæ potentioris, ſcilicet efficacis, auxilio applicetur. Puerum, qui nutricem habet optimo lacte abundantem, vere poſſe lactari, ac nutriri nemo negaverit, quamvis ipſum applicari oporteat ad nutricis ubera, ut re ipſa lactetur, atque nutriatur. Chriſtus ipſe lac nobis factus eſt: Gratia ſufficiens lactis hujus deſiderium quoddam, licet imperfectum, nobis inſpirat, nos ad divinæ miſerationis ubera ſugenda vere, proprieque diſponit, ac præparat; quamvis neceſſaria ſit gratia efficax, qua ad divina illa ubera admoveamur, & applicemur. Avem alis inſtructam habere veram, & proprie dictam volandi potentiam quis inficiabitur? Et tamen neceſſe eſt, ut alas explicet ad volatum. Mens, & voluntas alæ veluti duæ ſunt animæ noſtræ, per ſe quidem inſufficientes, ut ad Deum ferantur; & ad ſupernaturalia opera nos erigant, niſi Dei gratia excitentur ad volatum. Excitat gratia ſufficiens; & illa præveniente, ac adjuvante ad Deum aſſurgere, ad opera ſupernaturalia nos erigere, vere proprieque poſſumus; ſed neceſſe tamen eſt ad volatum, ut ſpiritales alas explicemus; quod ut faciamus, gratiæ debemus efficaci, quæ potentiam applicat operi, & opus explicat voluntati. Semen terræ mandatum vere, proprieque ſufficiens eſt, & veram, atque intrinſecam virtutem habet ad ſegetis, plantæ, vel arboris productionem; & tamen neceſſarii ſunt ſolis radii, ſiderum influxus, agricolæ, vel hortulani labores & curæ, ut ſeges, planta, vel arbor progerminet, erumpat, adoleſcat. Gratia ſufficiens boni operis ſemen eſt, ea in animum hominis immiſſa veram, atque intrinſecam virtutem confert ad bonam operationem: ſed tamen neceſſe eſt, ut Sol juſtitiæ novo influxu virtuti iſti velut obſtetricetur, ut ad effectum perveniat; neceſſe eſt, ut Deus per novæ gratiæ, quam efficacem vocamus, occultam ſubminiſtrationem, virtutem cœleſtis illius ſeminis foveat, riget, det incrementum. Paſſio Chriſti vere, proprieque ſufficiens eſt ad omnium,

ı, & singulorum hominum salutem, quamvis es reipsa non salventur; quia vere potest Christi o secundum se spectata omnes, & singulos salvata ut non ejus defectu, sed humanæ voluntatis ingat, ut non omnes salutem consequantur. Graquælibet, seu parva, seu magna, sive sufficiens, efficax, fructus est Passionis Christi; adeoque selum se quamlibet vincere tentationem, & cujus peccatoris conversionem operari potest; ita ut psam non stet, sed per humanæ voluntatis defecem, ac duritiem, si non illico vincitur tentatio, convertitur peccator. Minima igitur gratia vere ciens est ad bonum opus, ad conversionem pecris, ad tentationis victoriam, ad perseverantiam; nvis alia præterea gratia, scilicet efficax, ad hæc a exequenda, & consummanda requiratur. Sufıs (inquam) est per seipsam, quamvis spectatis ibus hominis, cui tribuitur, conditionibus, & ditionibus, ultimum, ad quem destinatur, effecnon sit productura. Sic medicinam a perito meparatam sufficientem recte dicimus, vereque, ac rie posse sanare ægrotum, si virtus illius intrinspectetur; quamvis præter ipsam, potentioribus icamentis sit opus, si prava hominis ægrotantis olitio spectetur.

Quamvis gratia sufficiens veram potentiam tribuat ad bonū opus, non tamen inanis est oratio fidelium.

uia vero potentius illud gratiæ efficacis auxilium donum est, illud a Deo suppliciter postulandum Unde quamvis gratia sufficiens veram, propriedictam, & supernaturalis ordinis potentiam triad bonum opus, non inanis est oratio Fidelium, id petunt, quod in sua habent potestate. Quamn autem gratiam sufficientem Ecclesia pro Fidelisuis a Deo non postulet; nihilominus vera Christi ia est, virtute, ac meritis Passionis ejus, Mortisparta; sed potentiorem aliam, scilicet efficacem, ulat, quia necessaria illa est ad bonum opus, & erfectam peccatoris conversionem, vel ad perseendum in justitia. Cum enim ab Omnipotente pemagni aliquid petit. Denique preces fundit, ut

2. Pet. 1. Deus promissa sua adimpleat: *Magna* autem ille, *&* *pretiosa nobis promissa donavit*, (inquit Apostolorum Princeps.) Quamobrem non minimas gratias, sed efficaces, a Deo postulamus.

§. XIII.

Gratia sufficiens est Gratia Christi medicinalis.

III. Firmiter tenendum est, Gratiam sufficientem, hominibus in statu naturæ lapsæ a Deo concessam, esse gratiam Christi medicinalem; non quod ipsa sola sanet vulnera nostra, sed quod ipsorum curationem incipiat, & ad perfectam sanitatem disponat, eaque intentione ab omnipotenti Medico tribuatur, aut præparetur, & pium sanitatis desiderium inspiret. Pars autem sanitatis est velle sanari. Non sistit igitur in mente, nec ipsam duntaxat illustrat, suadetque ipsi, quod agendum est, sed ad voluntatem pertingit, ipsamque excitat, ut bonum velit. Cum enim natura magis depravata sit in appetitu boni, quam in cognitione veri, utramque facultatem medicinali Christi gratia sanari necesse est; quam sanitatem gratia sufficiens inchoat, efficax perficit. Non sufficit excitatio intellectus per illustrationem, nisi adsit excitatio voluntatis per piam motionem. Quemadmodum homo claudus, vel infirmus, qui imminente gravi periculo, in quo positus dormiebat, excitatur ab alio, ut imminens periculum prospiciat, sufficientes vires non accipit ad currendum, & fugiendum, quia excitatio illa ipsum non sanat; neque ad illius curationem disponit. Non absimili ratione, peccator in cœno vitiorum dormiens excitatur lumine supernaturali, ut cognoscat, quantum malum sit dereliquisse fontem aquæ vivæ & imminentem animæ suæ damnationem respiciat; sed quia hæc excitatio ultra mentem non progreditur; id satis non est, ut revera converti possit; excitanda voluntas est, piaque motione inchoanda saltem ejus curatio, ut possit fugere Malignum, & currere ad Deum. Utrumque complectitur gratia omni

Excitatio mentis, & voluntatis per gratiam sufficientem.

ni ex parte sufficiens. Quamobrem non est merum lumen; nec magis significari videtur hoc loco Evangelii, *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, quam gratia efficax. Utraque lumen est. Gratia enim efficax illuminat omnes, qui illuminantur; nec tamen est merum lumen, sed habet ardorem adjunctum, quo voluntas Dei amore inardescere incipit: nec suasio tantum est, sed persuasio. Idem de gratia sufficiente dicendum: Mentem illuminat, voluntatem excitat, utramque facultatem sanare incipit; actus imperfectos, pia desideria, quamvis invalida, & languentia inspirat; ad actus perfectos disponit; scilicet ad conversionem perfectam, ad absolutam tentationum victoriam, ad bonum quodlibet opus, ad ipsam perseverantiam. Joann. 1.

Duplex illa excitatio somno duplici respondet.

Duplex excitatio somno duplici respondet, mentis, & voluntatis. Prior describitur Prov. 23. his verbis: *Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clavo; & dices: Verberaverunt me, sed non dolui. Traxerunt me, & ego non sensi.* Cum enim mens obtenebrata est, amissus est clavus, quo spiritalis navis, scilicet anima, in mediis tempestatibus regatur, & ad portum perducatur. Tunc peccati vulnus non sentit homo; quia nec animadvertit esse peccatum. Posterior somnus significatur his verbis Psalm. 118. *Dormitavit anima mea præ tædio.* Nam voluntas in via salutis defessa in somnum quemdam infelicem sæpe immergitur assiduitate peccandi, tædioque rerum, quæ salutem spectant. Itaque duplex somnus excitatione duplici pellitur, mentis, & voluntatis. Prima est a gratia illuminante, altera a gratia movente. Utrumque præstat gratia efficax, quæ perfecte excitat hominem. Utrumque præstat & gratia sufficiens, quæ eumdem excitat imperfecte, & ad quærendam gratiam potentiorem movet, qua non solum sanari desideret, sed reipsa sanetur. De qua *S. Aug.* Enarr. in Psalm. 106. „ „ Fac, (*inquit*) hominem primo nihil quærentem, secundum vitam veterem seductoria securitate viventem, nihil putantem

„ aliud

„ aliud esse post hanc vitam quandoque finiendam, negligentem quemdam, & socordem, obrutum cor habentem, illecebris mundi, & mortiferis delectationibus consopitum; ut excitetur iste ad quærendam gratiam Dei, ut fiat solicitus, & tamquam de somno evigilet, nonne manus Dei excitat eum „ „ ?

§. XIV.

Gratiæ interiori in statu naturæ lapsæ aliquando resistitur.

IV. Dogma Fidei est, Gratiæ interiori, nempe sufficienti, aliquando resisti. Id Scriptura sacra expresse docet, Isaiæ 5. *Nunc ergo habitatores Jerusalem, & viri Juda, judicate inter me, & vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Judæi, quos redarguit Deus per Prophetam, gratiam efficacem non habuerunt, alias fecissent fructum bonum; habuerunt autem gratiam sufficientem, per quam ad Deum converti, & dignos pœnitentiæ fructus facere potuerunt, illique gratiæ restiterunt; alioquin reprehendisset eos Dominus, quod uvas non

toties imponere non verentur; sed juxta Scripturam sacram eo extendimus, ut voluntas humana misericordiæ prævenientis auxilio suffulta, & interiori quodam, & occulto secretioris inspirationis afflatu contacta, sese convertat in Deum, Deo appropinquet, & ad veram illam gratiam se præparet, quæ tandem accepta sit ad vitam æternam. Neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset; cui si quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo. Nec denique tale sit hujusmodi trahentis Dei auxilium, cui resisti non possit. Quoties enim Dominus voluit congregare filios Jerusalem, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluerunt? Frustra certe Stephanus Judæos duræ cervicis, & incircumcisi cordis argueret, qui semper Spiritui sancto resisterent. Frustra Paulus Thessalonicenses admoneret, Spiritum ne extinguerent, si divinis inspirationibus homines inevitabiliter raperentur „ „. Hæc *S. Aug.* doctrinæ pluribus in locis consona sunt, præsertim Enarratione in Psalm. 124. ubi de peccatoribus sæculi felicitate falsa seductis ait: *Cor eorum congelascit adversus Deum, & fit durum adversus imbrem gratiæ ipsius; ne fructum ferat.* Et lib. 1. *de Peccatorum Meritis*, loquens de concupiscentia in baptizato superstite, ait: *Habet, cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit, si reprobatus esse noluerit.* Merito igitur a summis Pontificibus *Innoc. X. & Alex. VII.* & ab Ecclesia universa ipsorum Constitutiones, ut par erat, recipiente, secunda illa Propositio *Jansenii* Yprensis Episcopi, ut hæretica, damnata est: *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur.*

Cor adversus Deum congelascit.

Hæretica Jansenii Yprensis propositio.

eandem præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia; deest quoque illis Gratia, qua possibilia fiant.

§. XVI.

Gratia non defuit S. Petro, qua Christum sequi, & confiteri posset.

Jansenianæ errori S. Chrys. non favet.

VI. S. *Petro* non defuisse gratiam, qua possibile ipsi fieret mandatum sequendi Christum, & ipsum urgente & confitendi, dogma fidei est præcedenti connexum. Errori contrario *sanctus Joannes Chrysostomus* non favet. Homilia 83. in Matth. & 72. in Joannem, & in Epistolam ad Hebræos 31. Homilia, cum ait Petri casum *Non frigiditate, non socordia, & negligentia, sed superni auxilii subtractione* contigisse. De auxilio namque efficaci *S. Chrys.* loquitur, quod Petro ob præcedens peccatum subtractum est, non de auxilio sufficienti, quo Christum sequi, & confiteri, tentationesque superare absolute poterat. Et illud quidem gratiæ efficacis auxilium non illi subtractum est ob negligentiam, & socordiam,

Gratiæ efficacis auxilium Petro

lum permisit. *Et infra*: Divina protectione valde fuit denudatus, quod factum est propter arrogantiam, & contradicendi pertinacem duritiam. Nimium sibi ipsi confisus, hæc dicebat, & in alios insurgebat dicens: *Etsi omnes in te scandalizati fuerint: ego tamen non scandalizabor.* Puto autem ambitione quoque aliqua, & jactantia in ea verba Petrum lapsum fuisse. Nam & in ipsa Cæna, quisnam inter eos maior esset, disceptabant... Christus autem ab his passionibus eum liberare volens, non impellebat ad negationem, sed favorem suum ab eo subtraxit, & humanam redarguit naturam„ „.

Et Homilia 72. In Joannem: „ „ Quid dicis, Petre, dicenti: Non potes: te posse dicis? Experientia cognosces, nihil esse dilectionem tuam sine gratia divina. Unde constat, hunc casum Jesum pro ipsius utilitate permisisse. Nam cum assertioni suæ fervore quodam non staret Petrus, non quidem impulit ad negandum, sed desertum reliquit, ut suam ipse intelligeret imbecillitatem... Cum in arrogantiam prolaberetur, & Christo contradiceret, suæ admoneretur fragilitatis „„.

Denique Homilia 31. in Epistolam ad Hebræos. „ „ Ut scias, *inquit*, quod negatio non tam erat socordiæ, ac negligentiæ, quam ex eo, quod Deus eum deseruerat, erudiens, ut humanam sciret mensuram, & non repugnaret iis, quæ dicebantur à Magistro, neque ejus quam aliorum essent elatiores spiritus, sed sciret, quod absque Deo nihil potest fieri, & quod nisi Dominus ædificaverit domum, frustra laborant, qui ædificant eam „ „. Quæ igitur S. Petro defuit efficax gratia, eius culpa defuit, in pœnam præsumptionis, & superbiæ. Sed gratia sufficiens illi non defuit, qua vigilare poterat, & orare.

Janseniano errori de gratia sufficienti ad Christi confessionem

Nec magis errori Janseniano favet *S. Hilarius*, Canone 32. in *Matthæum*, ubi ait: „ „ Amarissime flevit „ Petrus, recolens trepidationis culpam se nec admo- „ nitum potuisse vitare „. Hac enim locutione non exprimit impossibilitatem præcepti; sed vitium, & igna-

Petro de- [illegible] favet S. Hilarius.

ignaviam Petri non adimplendi præceptum. Sic amicus de amico, vel dominus de servo conqueritur, quod non potuerit aliquid præstare in sui gratiam, quod ab ejus amicitia, fide, & obsequio exspectare merito debuerat. Sic dux de ignavo milite, quod in pugna stare non potuerit, sed fugam pavidus arripuerit. Sic Discipulis Christus soporem exprobans: *Non potuistis* (inquit) *una hora vigilare mecum*. Hoc scilicet loquendi modo vulgato non significatur illis impossibile fuisse, quod facere debebant, nec fecerunt, sed ita ignavos fuisse, imbecilles, vel ingratos, ut non præstiterint, quod ex officio præstare tenebantur. Sane Petrum ignaviam suam deflevisse, non impotentiam vitandi culpam negationis, *S. Hilarius* satis aperte significat.

Nec S. Augustinus.

Nec etiam Janseniano errori favet *S. Augustinus* Serm. 296. alias 106. *de Diversis*, ubi ait: „ „ Promisit se moriturum pro illo, & non potuit nec cum „ illo. Plus enim ausus erat, quam ejus capacitas „ sustinebat, plus promiserat, quam poterat „. Esto enim tunc nondum pro Christo mori potuerit Petrus, quod præceptum non urgebat; non sequitur, quod

ipsi sufficienter aderat, ut vigilaret, ac oraret; nec auxilio uberiore, ac fortiore fuisset destitutus, nisi arrogantia sua obicem illi apposuisset. Sic intelligendus est *S. August.* locus ex Tract. 92. in *Joannem* depromptus: „ „ Dabit vobis fiduciam (*inquit*) testimonium „ perhibendi Charitas Dei diffusa in cordibus vestris „ per Spiritum sanctum, qui dabitur vobis. Quæ utique „ Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ interrogatione „ perterritus, non potuit verum testimonium „ perhibere; sed contra suam pollicitationem „ nem timore magno compulsus est ter negare „. Cæterum ejus præsumptionem, & arrgantiam causam fuisse, cur illum desereret Deus, & in negationis crimen labi permitteret, pluribus in locis *S. August.* docet; nimirum Tract. 67. in Joannem. „ „ Quid festinas Petre? Nondum te suo Spiritu solidavit petra. Noli extolli præsumendo; *Non potes modo*. Noli dejici desperando, *Sequeris postea*. Sed adhuc ille quid dicit? *Quare non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam*. Quid in animo ejus esset cupiditatis videbat, quid virium, non videbat. Voluntatem suam jactabat infirmus, sed inspiciebat valetudinem Medicus. Iste promittebat, ille prænoscebat. Qui nesciebat, audebat; qui præsciebat, docebat. Quantum sibi assumpserat Petrus intuendo quid vellet, ignorando quid posset... Respondit ergo Jesus: *Animam tuam pro me pones?* Præire potes, qui sequi non potes? Quid tantum præsumis, quid de te sentis, quid te esse credis? Audi, quid sis: *Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges*. Ecce quomodo tibi cito apparebis, qui magna loqueris, & te parvulum nescis „ „.

Præsumptio Petri causa fuit cur ipsum in crimen negationis labi Deus permitteret.

Et Tract. 66. „ „ Neque nos primum Apostolorum accusare delectat; sed hunc intuendo admoneri nos oportet, ne homo quisquam de humanis viribus fidat... In anima itaque Petri contigit, quod offerebat in corpore. Non tamen pro Domino, ut temere præsumebat, præcessit, sed aliter quam putabat; namque ante mortem, & resurrectionem Domini, & mortuus est negando, & revixit plorando; sed mor-

tuus est, quia superbe ipse præsumpsit; revixit autem, quia benigne ille respexit „„.

Epistola 140. alias 120. „„ Petrus ex egregio præ„ sumptore tam creber negator effectus„. lib. 14. *de Civitate Dei*, cap. 13. „„ Illa prorsus ruina, quæ fit in occulto, præcedit ruinam, quæ fit in manifesto . . . Et audeo dicere, superbis esse utile cadere in aliquod apertum, manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando flevit, quam sibi placuit, quando præsumpsit „„.

Libro *de Correptione & Gratia*, cap. 9. „„ Dixerat & ipse in abundantia sua: *Animam meam pro te ponam.* Sibi festinando tribuens, quod ei fuerat a Domino postea largiendum. Avertit autem ab illo faciem Dominus, & factus est conturbatus, ita ut eum, mori pro illo metuens, ter negaret „„.

Enarrat. in Psalm. 36. Serm. 1. „„ Petrus, quas vires haberet fides ejus, utique nesciebat, quando dixit Domino: *Tecum sum usque ad mortem.* Dominus autem, qui noverat eum, prædixit, ubi deficeret,

§. XVIII.

Christianis omnibus, urgente præcepto, Gratia sufficiens datur, vel offertur.

VIII. Certo tenendum est, Christianis omnibus, urgente præcepto, gratiam sufficientem dari, vel offerri a Deo. Alioqui sine causa præciperet Deus, si gratiam saltem ad orandum non tribueret, qua gratia ad præceptum implendum necessaria possint impetrari. Quamobrem „„ Homo „ gratia juvatur, ne sine causa voluntati ejus ju„ beatur„; (inquit *S. August.* lib. *de Gratia, & libero Arbitrio*, cap. 4. Et „„ Deus impossibilia „ non jubet, sed jubendo admonet, & facere, quod „ possis, & petere, quod non possis„; (ait idem S. Doctor lib. *de Natura, & Gratia*, c. 43) Quibus verbis manifeste indicat, alterutrum esse in tua potestate. Nam si neutrum posses, quemadmodum non monet, ut facias, quod non potes facere, ita etiam non moneret, ut petas, quod non potes petere. Quis enim paralyticum in terra jacentem, & non solum pedibus, ac manibus, sed lingua, atque oculis captum, serio moneat, & facere, quod possit, & petere, quod non possit; cum ad opem petendam non minus sit impotens, quam ad surgendum, & ambulandum? Hinc *S. Leo* Serm. 16. de Passione: „„ Juste nobis, *inquit*, instat præcepto, qui præcur- Deus instat præcepto, præcurrit auxilio.
„ rit auxilio„. Præsto est igitur semper nobis auxilium sufficiens ad vitanda peccata, & diaboli tentationes vincendas. Diabolus enim non extorquet a nobis consensum, sed petit. Diabolum non adjuvemus, & vincimus. „ Dat quidem ille consilium; „ sed Deo auxiliante, nostrum est vel eligere, vel „ respuere, quod suggerit. Si solus diabolus daret „ consilium, & Deus taceret, haberes, quo excu„ sari posses„. Sed Deus non tacet, Scripturæ suæ, conscientiæ nostræ, inspirationum suarum vocibus monet, ut peccatum fugiamus. „„ Cum *igitur* per „ Dei adjutorium in potestate tua sit, utrum con-

„ sentias diabolo; quare non magis Deo, quam ipsi „ obtemperare deliberas „? Verba sunt *S. Cæsarii* Arelatensis Episcopi, Ser. 56. in Augustiniana Appendice 253. alias Homilia 12. ex quinquaginta Et S. ipse *Augustinus*. Enarr. in Psal. 91. simillima habet. Et in Psal. 40. „ „ Ne dicas: Non possum tenere, & frænare carnem meam; adjuvaris, ut possis „.

Deus adjuvat, ut carnem frænare possimus.

§. XIX.

Peccatores nondum indurati Gratia sufficiente persæpe donantur.

IX. Certum est, peccatores nondum induratos Gratia sufficienti a Deo persæpe donari, qua pænitentiam agere possint. Longanimis enim Deus, & multum misericors, peccatores exspectat, ut convertantur, & vivant; stat ad ostium cordis, & pulsat; vocat renuentes; manum extendit, ut lapsos erigat. Hinc *S. August.* Ser. 2. in Ps. 58. „„ Si nolis curari vulnus tuum (*inquit*) admonet, ut cureris, & aversum „ revocat, & refugientem quodammodo ad se re-

Multa Dei erga peccatores misericordia.

§. XX.

Gratia sufficiens Infidelibus datur: non eodem tamen modo, neque ejusdem rationis omnibus.

X. Ipsis infidelibus datur gratia sufficiens, qua peccata vitare, & ad fidem, atque ad salutem certis gradibus pervenire possint. *Deus* enim *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* Hinc *S. Ambr.* Serm. 8. in Psal. 118. „ „ Mysticus Sol ille justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit; ideo autem passus est, ut tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat; ut si quis clausis fenestris radios Solis excludat, non ideo Sol non ortus est omnibus, quia calore ejus ipse se fraudavit; sed quod Solis est, prærogativam suam servat; quod imprudentis est, communis a se gratiam lucis excludit. Super omnes pluvia est, & hoc divinæ misericordiæ deputatur; quia pluit super justos, & injustos „ „.

Joan. 1. 9.

Sol justitiæ omnibus ortus.

Hinc *S. August.* Tract. 2. in Joannem: „ „ Forte, *inquit*, stulta corda adhuc capere istam lucem non possunt, quia peccatis suis aggravantur, ut eam videre non possint. Non ideo cogitent quasi absentem esse lucem, quia eam videre non possunt; ipsi enim propter peccata tenebræ sunt. *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ergo fratres, quomodo homo positus in Sole cæcus, præsens est illi Sol, sed ipse Soli absens est; sic omnis stultus, omnis iniquus, omnis cæcus est corde. Præsens est Sapientia, sed cum cæco præsens est, oculis ejus absens est; non quia ipsa illi absens est, sed quia ipse ab illa absens est. *Et Tract.* 3. O homines! nolite esse tenebræ, nolite esse infideles, injusti, iniqui, rapaces, avari, amatores sæculi; hæ sunt enim tenebræ. Lux non est absens, sed vos absentes estis a luce. Cæcus in Sole præsentem habet Solem, sed absens est ipse Soli. Nolite ergo esse tenebræ. Hæc est enim forte gratia, de qua dictu-

Non absens est homini infideli, & impio, sed ille Soli justitiæ absens est.

Joan. 1. 5.

rus ſum, ut jam non ſimus tenebræ, & dicat nobis Apoſtolus; *Fuiſtis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino* „ „.

Ephеſ. 5.

Joan. 12. Iſa. 6. Judæi non poterant credere, quia nolebant.

Quod autem de Judæis dictum eſt: *Propterea non poterant credere, quia dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum; & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde*, Quod, inquam, dictum eſt, *Non poterant*, intelligendum eſt, quod nolebant: quemadmodum dictum eſt de Domino Deo noſtro, *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare ſe ipſum non poteſt.* De Omnipotente dictum eſt, *Non poteſt.* „ Sicut ergo, quod Dominus negare ſe ipſum non „ poteſt, laus eſt voluntatis divinæ: ita, quod illi „ non poterant credere, culpa eſt voluntatis hu„ manæ „.

2. Tim. 2.

Eandem gratiæ ſufficientis, quæ ipſis infidelibus omnem excuſationis occaſionem adimat, generalem largitionem confirmat Auctor Librorum *de Vocatione Gentium*, qui ſub nomine *S. Proſperi* circumferuntur, lib. 2. cap. 14. & 15. „ „ Neque (*inquit*) ob hoc excuſabiles ſunt Nationes, quæ alienatæ a

fæcula, feu prima, feu media, rationabiliter, & pie creditur, omnes homines falvos fieri Deum velle, femperque voluiffe, & hoc non aliunde monftratur, quam ex iis beneficiis, quæ Providentia Dei univerfis generationibus communiter atque indifferenter impendit. Fuerunt enim, ac funt hujusmodi dona ita generalia, ut ipforum teftimonio ad quærendum verum Deum poffent homines adjuvari „ „.

Cap. 26. „ „ Gratia quidem Dei illa in omnibus juftificationibus principaliter præeminet, fuadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, infpirando confilium, corque ipfum illuminando; & fidei affectionibus imbuendo, fed etiam voluntas hominis fubjungitur ei, atque conjungitur, quæ ad hoc prædictis eft excitata præfidiis, ut divino in fe cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum, quod de fuperno femine concepit ad ftudium, de fua habens mutabilitate fi deficit, de gratiæ opitulatione fi proficit. Quæ opitulatio per innumeros modos, five occultos, five manifeftos omnibus adhibetur; & quod a multis refutatur, ipforum eft nequitiæ, quod autem a multis fufcipitur, & gratiæ eft divinæ & voluntatis humanæ „ „.

Homo de fua habet mutabilitate, fi deficit, de gratiæ opitulatione, fi proficit.

Cap. 29. „ „ Univerfitati hominum ita multiplex, atque ineffabilis bonitas Dei confuluit femper, & confulit, ut neque illi pereuntium excufatio fuppetat de abnegato fibi lumine veritatis, neque cuiquam fit liberum de fua juftitia gloriari; cum & illos propria nequitia demergat ad pœnam, & iftos Dei gratia perducat ad gloriam „ „.

Nemini excufatio fuppetit de abnegato fibi lumine veritatis.

Cap. denique 31. colligit, „ „ Non folum in noviffimis diebus, fed etiam in cunctis retro fæculis Gratiam Dei omnibus hominibus adfuiffe, providentia quidem pari, & bonitate generali, fed multimodo opere, diverfaque menfura; quoniam five occulte, five manifefte, ipfe eft (ut Apoftolus ait) Salvator omnium hominum, maxime fidelium. Dicendo: *Qui eft Salvator omnium hominum*, confirmavit bonita- 1. Tim. 4.

nitatem Dei super universos homines esse generalem: adjiciendo autem *Maxime fidelium*, ostendit esse partem generis humani, quæ merito fidei divinitus inspiratæ, ad summam, atque æternam salutem specialibus beneficiis provehatur „ „.

Gratia proxime, & immediate sufficiens non datur infidelibus, quibus non est prædicatum Evangelium.

Quamvis porro gratia illa generalis omnibus Nationibus impensa etiam iis, quæ nihil unquam de Evangelio audierunt, non sit Gratia Christi eo sensu, quod Christi Mediatoris cognitionem, & fidem involvat; gratia tamen Christi est eo sensu, quod Christi meritis parta sit, atque ex illius Passione, & Morte pro omnibus derivetur. Non est quidem ita proxime, ac immediate sufficiens, ac illa, quæ datur Gentibus, ad quas Evangelici Prædicatores mittuntur; sed tamen vere sufficiens est, ut ad fidem per varios gradus pervenire possint. Atque ita cum Auctore mox laudato conciliantur Africani Episcopi in Sardinia Exules, qui de gratia Christi a *Petro Diacono* interrogati, in hanc sententiam responderunt: „„ De gratia non digne sentit, quisque eam putat omnibus dari, cum non solum non omnium sit fides, sed adhuc nonnullæ gentes inveniantur, ad quos

quemadmodum docet *S. Thomas*. Quæst. 14. *de Veritate* Art. 11. in Responsione ad primam Objectionem. „ „ Si aliquis, *inquit*, nutritus in sylvis, vel inter bruta animalia, ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissime est tenendum, quod ei Deus, vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria; vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium „ „.

Absit tamen, ut nonnullis SS. Augustini, & Thomæ Discipulis nota erroris impingatur, qui gratiam omnem interiorem, proprie dictam, infidelibus iis, qui nihil unquam de Evangelio audiverunt, deesse propugnant. Hæc enim quæstio fidei summam non spectat, & de solo forte nomine quæstio est. Hæc autem sunt illorum Theologorum fundamenta. Facienti, quod in se est ex gratiæ auxilio Deus misericorditer succurret.

I. Infideles illi excusantur a peccato infidelitatis, id est, excusantur, quod in Christum non credant, quamvis alia peccata ipsis imputentur. Porro non excusarentur ab ea infidelitate, quibus non est prædicatum Evangelium, si gratias proprie sufficientes ad credendum in Christum habuissent. Ab infidelitate, qua in eum non credunt, illos excusat Christus: *Si non venissem*, inquit, *& locutus fuissem eis peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Quem locum S. Augúst. exponens Tract. 89. in Joan. ait: „ „ Numquid sine peccato erant Judæi, antequam Christus ad eos in carne venisset? Quis hoc vel stultissimus dixerit? sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum, quasi sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum, quo tenentur cuncta peccata, quod unusquisque si non habeat, remittuntur ei cuncta peccata. Hoc est autem, quia non crediderunt in Christum, qui propterea venit, ut credatur in eum „ „. Joan. 15. 22.

II. Si infidelibus, qui nihil unquam de Evangelio audiverunt, gratiæ proprie sufficientis ad credendum auxilium præsto esset, ita ut ductum naturalis rationis sequendo, & a peccatis abstinendo, gratiam fidei certissime obtinerent, facile explicari posset, cur ex

infide-

infidelibus quidam ad fidem perveniant, non alii. Dici enim posset, illos non pervenire, qui se prætiterunt indignos peccando; illos autem pervenire, qui ductum naturalis rationis secuti sunt in appetitu boni, & fuga mali. Id autem Theologiæ Augustinianæ principiis contrarium est. Ad hanc enim quæstionem solvendam, cur hi potius quam illi ad fidem perveniant, S. Augustinus ad inscrutabilia Dei judicia recurrit. Insignis ea de re locus est libro *de Spiritu, & Littera*, cap. 34. „„ Jam, *inquit*, si ad illam pro„ funditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur „ illi ita suadetur, ut persuadeatur, illi autem non „ ita, duo sola occurrunt interim, quæ respondere „ mihi placeat: *O altitudo divitiarum*! &, *Numquid* „ *iniquitas apud Deum?* Cui responsio ista displicet, „ quærat doctiores, sed caveat, ne inveniat præsumptiores „.

III. S. Thomas agnoscit auxilium, quod potestatem proximam confert ad credendum, deesse plurimis infidelibus in pœnam peccati. Illud autem auxilium est proprie sufficiens. Ita enim scribit secunda

est; quamvis tenuissimæ sint, atque infrequentes admodum gratiæ, quæ desperatis hujusmodi hominibus a Deo conceduntur. Summa enim illa cæcitas; quæ nullis omnino divinæ gratiæ radiis collustratur, hac in vita locum non habet, ut docet *S. August.* Enar. in Psal. 6. *Dedit eos in reprobum sensum.* „ „ Nam ea est, *inquit*, cœcitas mentis. In eum quisquis datus fuerit, ab interiore Dei luce secluditur; sed nondum penitus, cum in hac vita est; sunt enim tenebræ exteriores, quæ magis ad diem Judicii pertinere intelliguntur, ut penitus extra Deum sit, quisquis, dum tempus est, corrigi noluerit. Penitus enim esse extra Deum, quid est nisi esse in summa cœcitate „ „ ? hac vita penitus secluditur. Rom. 28.

Cum autem ait *S. August.* lib. *de Perfectione Justitiæ*, cap. 19. debere Deo agere gratias, qui præcepta volvit, quia *desertus omni lumine veritatis hæc velle non posset*, non significat aliquos homines hac in vita deseri omni lumine veritatis; sed hominem, qui præcepta Dei implevit, id debere totum divinæ gratiæ. Lib. 1. ad Simplicianum. Q. 1.

Ait quidem alicubi *S. August.* Deum hujusmodi hominum, qui obdurati sunt, *non misereri*, quia singularem illis misericordiam non impendit, qua cordis durities frangatur; sed lumen aliquod, vel tenuissimum gratiæ sufficientis illis præsto esse non negat, cum Enar. 1. in Psal. 18. disertis verbis pronuntiet: „ „ Deus non permisit, ullum mortalium excusare se „ de umbra mortis; & ipsam enim penetravit Verbi „ calor „. In Psal. 57.

Cœcitate illa interiori *oculum mentis extinctum* esse, cum *S. August.* ait, aliqua ex parte extinctum esse significat, & respectu singularis alicujus veritatis; unde subdit: „ „ Si cæcus oculis carnis ad mensam „ suam quamlibet optimam discumberet, miserum eum „ diceres: si cæcus interius panem Christum non videt, „ beatus est? Hoc non dicit nisi pariter cœcus „. Sed oculum mentis *penitus* extingui spiritali cœcitate negat, quamdiu quisque *in hac vita est*. Unde Propheta timens judicii diem, laborat, & plangit, ne ad illud perducatur, cujus initium tam perniciosum nunc ex- Oculus mentis spiritali cœcitate non penitus extinctus. In Psal. 6.

peritur

peritur, *Et ideo non dixit: Extinctus est, sed, Turbatus est ob ira oculus meus.* Sicut ergo Sol, etsi locum opacum luce clariori non perfundat, aliquod tamen tenuissimum lumen ibi spargit, quo umbra a densissimis tenebris distinguitur: ita Sol justitiæ in excæcatorum cordibus umbram facit, dum ipsos uberiori luce non illuminat; aliquod tamen tenuissimum lumen illis infundit, quo a gente tenebrarum, seu a dæmonibus, & damnatis hominibus distinguantur.

Quo sensu necesse sit, ut cadat, qui spiritualiter cæcus est.

Necesse esse, ut cadat, & offendat, qui spiritaliter cæcus est, *S. August.* ait: sed loquitur de morali quadam necessitate, qualis illa est, quæ ex prava consuetudine descendit, non de necessitate physica, & absoluta; loquitur de necessitate, quæ ex libera voluntate pendet, non de necessitate naturali. Sicut ergo cum videmus aliquem per viam fossis abruptam clausis oculis ambulantem, recte dicimus: *Necesse est, ut cadat*, quia non vult oculos aperire; ita recte dicitur, de homine spiritaliter cœco: Necesse est, ut cadat, & offendat, qui necessitatis hujus ipse sibi auctor est, quia Salvatoris gratiam non implorat, ut potest, qua illius cæcitas curaretur. Hic *S. August.* sensus, cum ait lib. *de*

sunt, sicut damnati, qui *Ligatis manibus, & pedibus, in tenebras exteriores projicientur*, id est; omnimoda potestate ablata, *in tenebras exteriores projicientur.* Hoc sensu locutus est *S. August.* cum ait lib. 3 *de libero arbitrio*, cap. 18. „ „ Illa est peccati pœna justissima, ut amittat quisque, quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet. Id est autem, ut si quis sciens recte non facit, amittat scire, quid rectum sit; & qui recte facere, cum posset, noluit, amittat posse, cum velit „ „. *Et lib. de Natura & Gratia*, cap. 51. „ „ Cæcus puto, quod velit videre, sed non potest, si autem vult, & non potest, inest voluntas, sed amissa est possibilitas „ „. Non tamen possibilitas omnis, siquidem potest Medicum quærere, qui oculos sanet, ac videndi possibilitatem restituat, quæ fuerat amissa per cœcitatem, ut ibidem ait. Inclamare potest: *Domine, ut videam.*

Matth. 22. 13.

Cæcus vult videre, & non potest: quo sensu amisit posse?

Luc. 18. 41.

Verum, (inquies) de Pharaone obdurato ait *S. August.* in expositione quarumdam Propositionum ex Epistola ad Romanos, num. 62. „ „ Non hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperarit; quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat: sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate „. Idem igitur de obduratis quibusque judicium ferendum est.

Facilis erit hujus loci explicatio, si cæcitatem, & obdurationem, atque peccata ab excæcatis, & obduratis commissa, dupliciter spectari posse animadvertamus; vel ut peccata sunt, vel ut pœna præcedentis peccati Ut peccata sunt, soli homini obdurato imputantur; ut pœnæ sunt, non soli homini, sed Deo imputantur, id est tribuuntur, priorem improbitatem illorum permissione castiganti. Priora autem peccata, quibus dignum se præbuit peccator, ut a Deo desereretur, & cor illi obduraretur, ipsi soli imputantur, non Deo, quia sic peccata sunt, ut non sint pœnæ peccati. Ex *S. August.* principiis hæc explicatio eruitur. Scribit enim lib. 5. *contra Julianum*, cap. 3. „ „ Cæcitas cordis, quam solus removet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum non

Cæcitas cordis peccatum est, pœna peccati, & causa peccati.

„ creditur ; & pœna peccati, qua cor superbum digna animadversione punitur ; & causa peccati, cum „ mali aliquid cæci cordis errore committitur „. Igitur Pharaoni non imputari *S. August.* ait, quod tunc obtemperare non poterat, si spectetur ejus obduratio, ut pœna peccati, quia *De supplicio veniebat* ; ipsi enim acciderat obduratio *Judicio Dei retribuentis incredulitati ejus debitam pœnam* ; sed tamen ipsi imputabatur obduratio, & peccata quæcunque ipsam consecuta, quatenus peccata erant ; siquidem erant vere peccata, & quidem gravissima, pœnisque gravissimis punienda. *Nemo* autem *peccat in eo, quod vitare non potest.* Quod itaque de Judæis excœcatis, & obduratis alibi *S. August.* observat, ideo dictum, *Non poterant credere*, quia nolebant ; de Pharaone pariter dicendum est secundum ejus principia, obdurato corde obtemperare illum non potuisse, quia nolebat. Et quemadmodum de Judæis ait : „ „ Facile est, ut infidelitatem accusemus Judæorum de libera voluntate „ venientem, qui factis apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt „. Ita de Pharaone dici potest : Facile est, ut accusemus Pharaonis contemtu-

Obduratis omnibus imputantur peccata.

Tract. 53. in Joan. lib. de Prædest. sanct. c. 9.

verterentur, non de generali misericordia, gratiaque remotiore, vere tamen sufficienti, qua converti possent, omnisque ipsis praecluderetur excusationis occasio, ut constat ex cap. 14. „ „ Nec hi, *inquit*, qui indurati, atque damnati sunt, excusationem culpae ex hoc habere posse se credant, quod nullam, qua converterentur, sint misericordiam consecuti. Hanc ergo Pharao misericordiam non accepit, & ideo ei ad pereundum liberum suffecit arbitrium... An forte, si pie de Deo, sicut expedit, sentiamus, etiam Pharaoni datam misericordiam reperimus? Patientia enim Dei valere debuit ad salutem, qua differens justum, meritumque supplicium, miraculorum verbera crebra densabat. Numquid non potuit, sicut flagellis cedens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantae virtutis agnoscere „ „?

§. XXII.

Infantibus sine Baptismo morientibus parata est Baptismi Gratia: non tamen illis praesto est gratia proprie sufficiens

XII. Sentiendum est denique, infantibus sine Baptismo morientibus, quibus cupientibus, & quandoque festinantibus parentibus, Ministris quoque volentibus, & paratis, Baptismus *Deo nolente non datur*, (ut loquitur *S. August.*) Paratum tamen a Deo esse Baptismum, qui pro omnibus institutus a Christo est; paratum (inquam) generali voluntate, qua volt omnes homines salvos fieri; non specialis voluntatis beneplacito, & proposito, quo aliquos ex communi perditionis massa ab aeterno discernit, eligit, praedestinat gratuita misericordia, aliis in illa justo judicio relictis. Unde Auctor Librorum *de Vocatione Gentium*, qui sub *S. Prosperi* nomine circumferuntur, lib. 2. cap. 23. Infidelium etiam pueros *Ad illam pertinere gratiae partem* asserit, quae semper *universis est impensa nationibus*; *qua utique si bene uterentur eorum parentes, etiam ipsi per eosdem juvarentur.*

Baptismus plurimis infantibus Deo nolente non datur: omnibus tamen generali voluntate paratus est.

 tur.

tur. Sed caufarum naturalium curfum invertere, & miracula identidem operari Deus non tenetur, ne præmatura morte abripiantur infantes plerique, etiam fidelium, & piorum, atque Baptifmum fufcipiant.

Cave tamen, ne erroris accufes Theologos, qui rotunde docent, gratiam fufficientem pueris fine Baptifmo decedentibus deeffe. Abfurdum enim effet, afferere gratiam fufficientem proprie dictam, quæ eft illuftratio mentis, & pia motio voluntatis dari pueris, qui rationis ufum non habent. Sed nec Baptifmum illis applicari vult Deus abfoluta, & confequenti voluntate; immo vult abfolute non applicari iis, quibus non confertur. Hæc S. Auguftini doctrina eft.

Epiftola 217. alias 107. *ad Vitalem.* „ „ Quomodo dicitur omnes homines eam (*Gratiam Dei*) fuiffe accepturos, fi non illi, quibus non donatur, eam fua voluntate refpuerent, quoniam Deus vult omnes homines falvos fieri; cum multis non detur parvulis, & fine illa plerique moriantur, qui non habent contrariam voluntatem, & aliquando cupientibus, feftinantibufque parentibus, miniftris quoque volenti-

vult, cur non facit, quod vult? Non enim, quod ſoletis de majoribus dicere, Deus vult, & parvulus non vult. Certe hic ubi fati nulla eſt immobilitas, nulla fortunæ temeritas, nulla perſonæ dignitas, quid reſtat niſi miſericordiæ, veritatiſque profunditas „ „?

Lib. de Natura & Gratia, *cap.* 8. „ „ Ego autem dico, parvulum natum in eo loco, ubi ei non potuit per Chriſti Baptiſmum ſubveniri, morte præventum, idcirco talem fuiſſe, id eſt, ſine lavacro regenerationis exiſſe, quia eſſe aliud non potuit... Recte ergo ea damnatione, quæ per univerſam maſſam currit, non admittitur in Regnum cœlorum, quamvis Chriſtianus non ſolum non fuerit, ſed nec eſſe potuerit „„.

Libro de dono Perſeverantiæ, *cap.* 12. „ „ Neque enim fato cogitur Deus illis infantibus ſubvenire, illis autem non ſubvenire; cum ſit utriuſque cauſa communis; aut res humanas in parvulis non divina providentia regi; ſed fortuitis agi caſibus opinabimur... Aut parentum negligentiæ ſic tribuendum eſt, quod parvuli ſine baptiſmate moriuntur, ut nihil ibi agant ſuperna judicia; tamquam ipſi, qui hoc modo male moriuntur, parentes ſibi negligentes voluntate propria, de quibus naſcerentur, elegerint. quid dicam, quod parvulus aliquando antequam illi per miniſterium baptizantis ſuccuri poſſit, expirat? plerumque enim feſtinantibus parentibus, & paratis Miniſtris, ut Baptiſmus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur, qui eum paullulum in hac vita non tenuit, ut daretur. Quid etiam, quod aliquando parvulis infidelium filiis potuit, ne irent in perditionem, & filiis fidelium non potuit baptiſmate ſubveniri? Ubi certe oſtenditur, quod perſonarum apud Deum non ſit acceptio; alioquin cultorum ſuorum potius, quam inimicorum filios liberaret „ „.

S. Auguſtino concinit S. Proſper in carmine de Ingratis.

tium substantiæ ejus usque in finem firmum retineamus. Dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra. Si gratia Dei vacua in nobis fuerit, non tamen ad ipsum vacua revertetur. *Quomodo* (inquit Dominus) *descendit imber, & nix de cœlo, & illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti, sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum.* Isaiæ. 55.

Si Dei gratiæ, quæ nobis non deest, defuerimus, gratias ulteriores, & efficaces justo judicio nobis Deus subtrahet, immo & sufficientes infrequentius dabit. *Auferetur*, inquit, *a vobis Regnum Dei, & dabitur Genti facienti fructus ejus.* In nobis ne contingat, cum timore, & humilitate cooperemur gratiæ Dei; quia in pænam superbiæ sæpe subtrahitur, vel negatur illa, quæ efficax est; sive impedit hominis superbia, ne illam, quæ per se sufficiens est, misericordia Dei ad ultimum effectum perducat, propter quem data erat, vel parata. Hinc *S. Bernardus* Ser. 54. *in Cantica, ait*: „ „In veritate didici, nihil æque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam; quam si omni tempore inveniaris coram Deo non altum sapere, sed timere. Beatus homo, qui semper est pavidus. Time ergo, cum arriserit gratia, time, cum abierit, time, cum denuo revertitur. Cum adest, time, ne non digne opereris ex ea. Nam hoc monet Apostolus: *Videte*, inquiens, *ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Et ad discipulum: *Noli negligere gratiam, quæ in te est.* Et de se ipso dicebat: *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Sciebat homo consilium Dei habens, redundare in contemptum donantis, donum negligere, nec expendere, ad quod donatum est. Si ergo timendum manente gratia? Quid si recesserit? Num multo magis tunc timendum? Plane multo magis, quia ubi deficit tibi gratia, deficis tu; audi enim, quid Doctor gratiæ dicat: *Sine me nihil potestis facere.* Time ergo subtracta gratia, tamquam mox casurus; time, & contremisce, Deo tibi, ut sentis,

Si defuerimus gratiæ, quæ nobis non deest, Deus gratias ulteriores nobis subtrahit. Matth. 21.

Timor salutaris ad gratiam obtinendam conservandam, & recuperandam disponit. 2. Cor. 6. 1. Tim. 4. 14. 1. Cor. 15. 10.

Jo. 15. 5.

... , juxta illud in
jam noli peccare, ne d
inde invalescente peri
tus es, si cor tuum ith
quidem pro accepta g
ge plus pro recuperata

ARTIC

Quo quintus Symb

DESCENDIT AD INF
SURREXIT

Hujus Articuli priori p
mortuo, illius Anim
ibique tamdiu mansisse,
sepulchro fuit; eamdemqu
eo tempore, & apud infe
quia nec ab anima, nec a
animam a corpore mors div
fitemur, Animam Christi,
nona in Cruce spiritum em
qui Dominicus exinde in E
lius Corpori iterum fuisse co
stum Jesum ex sepulchro, in q
(parte sumpta pro toto) r

Concilii Tridentini Catechismus; scilicet Infernum damnatorum, Purgatorium, & Limbum.

Infernus damnatorum est infima regio terræ, sive carcer teterrimus, & obscurissimus, ubi reproborum animæ Dei visione in æternum privatæ, perpetuo, & inextinguibili igne, cum diabolo, & angelis ejus torquentur. Qui etiam *Gehenna*, *Abyssus*, & propria significatione *Infernus* in Scripturis vocatur. Infernus damnatorum.

Purgatorium locus est, in quo Piorum animæ, quibusdam peccatorum venialium maculis infuscatæ, vel pænis peccatorum obnoxiæ, ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam patriam pateat aditus, in quam nihil coinquinatum introire potest. Atque hæc duo receptacula utrique tempori, tam quod Christi Passionem præcessit, quam quod eam consecutum est, communia fuere. Purgatorii.

Limbus est subterranea regio duabus illis superior, in qua animæ Sanctorum, quibus nulla labes purganda, nulla pæna pro peccatis solvenda supererat, ante Christi Domini adventum excipiebantur, ibique sine ullo doloris sensu, beata redemptionis spe sustentatæ, quieta habitatione fruebantur. Differebatur enim eorum beatitudo usque ad Christi adventum, quia communis reatus naturæ, ex peccato originali tunc superstes, donec Redemptoris passione, & morte tolleretur, moram ipsarum felicitati afferebat. Cælum, cujus clavis Christi sanguis est, nondum erat reseratum, *Nondum propalata erat Sanctorum via*, ut loquitur Apostolus. Nec mirum, quod Justi moram hujusmodi paterentur; siquidem & nunc, & usque ad finem mundi miseriis, & morti obnoxii sunt viri sancti, quamdiu hic vitam agunt; nec ab illis perfecte liberabuntur electi nisi in secundo Christi adventu, & resurrectione generali, cum *Novissime destruetur inimica mors*. Locus ille, quem Theologi Limbum Patrum vocant, Christus in Evangelio *Sinum Abrahæ* vocat, & in eum Lazari mendici animam ab Angelis deportatam fuisse testatur. Quietis autem, & consolationis locum fuisse, non solum *Sinus* vocabulum significat, Limbus. Heb. 9. 1. Cor. 15. Luc. 16.

ficat, sed etiam indicant Abrahæ verba divitem epulonem compellantis: *Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.*

Christus non virtute sola, sed reipsa & præsentia ad inferos descendit.

II. Huc Animam Christi, non virtute tantum, & operatione, sed re, & præsentia descendisse, Dogma fidei est; Scripturæ sacræ testimoniis, & unanimi Patrum consensu firmatum. Præcipuus Scripturæ locus, quo descensus Christi ad inferos asseritur, oraculum est Davidis Psal. 15. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Quem locum de Christo Jesu *S. Petrus* explicat Actuum 2. dicens: *Providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.* Tum illud Apostoli ad Ephesios 4. *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia.* Græci vero, Latinique Patres in ejusdem catholici Dogmatis assertionem conspirant, quorum testimonia proferre, vel indicare inutilis operæ foret. Legendi inter alios *S. Hilarius* in Psalm. 138. *S. Hieronymus* in cap. 4. Epistolæ ad Ephesios. *S. August.* Epistola 164 alias 99. ad *Evodium*, cap. 5, & alibi. *S. Leo* Epistola ad *Turibium* Asturicensem Episcopum, cap. 17. *S. Gregor. Magnus* lib. 12. *Moralium* cap. 7. & lib. 13. cap. 15.

Quod summæ illius dignitati, & potestati non derogat. Psalm. 86. 6.

III. Nihil autem de summa Christi dignitate, & potestate detractum est, cum ad inferos descendit, cum illuc descenderit *Inter mortuos liber*, & victor, ut Dæmones virtute sua, summaque potestate profligaret, ut eorum spolia eriperet, sanctosque Patres, ac Justos omnes, qui ante ejus mortem abierant, e Limbo liberatos secum adduceret in cœlum, ac Dei beata visione donaret. Tunc impletum est, quod Latroni pœnitenti, & ipsum in cruce confesso promiserat: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Vaticiniis Prophetarum hæc prænunciata fuere. Psal. 67. *Cantate Deo, Psalmum dicite nomini ejus; iter facite ei, qui ascendit super occasum; Dominus nomen illi... Qui educit vinc-*

Luc. 23. 43.

nctos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui ha-tant in sepulchris... Ascendisti in altum, cepisti captivi-tem; accepisti dona in hominibus. Quam prophetiam in hristo Jesu finem habuisse, testatur *S. Paulus* Epist. ad *phesios* cap. 4. ver. 8. Osee 6. *Vivificabit nos post duos es, in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu us. Sciemus, sequemurque, ut cognoscamus Dominum; ıasi diluculum praeparatus est egressus ejus, & veniet quasi nber nobis temporaneus, & serotinus terrae.* Et cap. 13. *Ie manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero ors tua, o Mors, morsus tuus ero, Inferne.* Zach. 9. *'u quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos e lacu, in quo non est aqua. Convertimini ad munitio-em vincti spei, hodie quoque annuncians duplicia reddam bi.* Idipsum denique expressit Apostolus ad Col. cap. . his verbis: *Exspolians Principatus, & Potestates tra-uxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.*

Alia etiam causa est, cur ad inferos Christus Do-ninus descenderit; nempe, ut in hac etiam tenebra-um regione, quemadmodum in coelo, & in terra, im suam, potestatemque declararet: *Ut in nomine Jesu omne genu flecteretur, coelestium, terrestrium, & nfernorum.* Philip. 2.

IV. Caeterum Christus ad Inferos descendens inferni cruciatus non pertulit, neque privationem gloriae, c beatitudinis passus est, qua ejus Anima donata est tatim, atque Verbo unita fuit. Nam S. Petrus A-ctuum 2. testatur: Christum a Deo suscitatum, *Solu-is doloribus inferni, juxta quod impossibile erat, teneri llum ab eo.* Quod intelligendum est eo sensu, quem S. *August.* explicat Epist. 164. alias 99. ad Evodium, *nferni* scilicet *dolores ab illo solutos* „ „ Non tamquam i catenas solvisset, quibus fuerat alligatus; sed sic os solutos esse, quemadmodum solvi possunt laquei venantium, ne teneant; non quia tenuerunt. *Vel ic*, Ut eos dolores eum solvisse credamus, quibus teneri ipse non poterat, sed quibus alii tenebantur, quos ille noverat liberando. *Et paullo post subdit.* Quod criptum est in morte Christi factum, *solutis dolori-*

Inferni cruciatus Christus non pertulit.

bus

bus Inferni: Vel ad ipsum potest intelligi pertinere, quod eos hactenus solverit; hoc est irritos fecerit, ne ab eis ipse teneretur, præsertim quia sequitur, *In quibus impossibile erat teneri eum*. Vel, si causa quæritur, cur voluerit venire in infernum, ubi dolores illi essent, quibus teneri omnino non poterat, quia erat (ut scriptum est) in mortuis liber; in quo princeps, & præpositus mortis non invenit aliquid, quod supplicio deberetur; hoc scilicet; quod scri-
Psalm. 86. ptum erat, *solutis doloribus inferni*, non in omnibus, sed in quibusdam accipi potest, quos ille dignos sua liberatione judicabat; ut neque frustra illuc descendisse existimetur, nulli eorum profuturus, qui ibi tenebantur inclusi; nec tamen sit consequens, ut quod divina quibusdam misericordia, justitiaque concessit, omnibus concessum sit. „„.

Idem confirmat *S. Fulgentius* libr. 3. ad *Trasimundum*, cap. 3. „„Restabat, *inquit*, ad plenum nostræ redemptionis effectum, ut illuc usque homo sine peccato a Deo susceptus descenderet, quousque homo separatus a Deo peccati merito cecidisset, id

ad illum deinceps adiret, nec ibi detineri posset. Unde Psal. 106. dicitur: *Contrivit portas æreas, & vectes ferreos confregit.* Quod in *Samsone* adumbratum est, cum *apprehendit ambas portæ* urbis Gazæ *fores cum postibus suis, & sera, impositasque humeris suis portavit ad verticem montis.* Hinc *S. August.* lib. 20. *de Civitate Dei* cap. 15. ait: „ „Si non absurde credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem a tormentis impiorum remotissimis, sed apud Inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret, profecto deinceps boni fideles effuso illo pretio jam redempti, prorsus Inferos nescierunt, donec etiam receptis corporibus, bona recipiant, quæ merentur „ „. Judic. 16.

VI. Christum igitur damnatorum neminem ex inferno inferiori liberasse certum est, cum ad illas solum Animas fructus Passionis Christi pervenerit, quæ ipsi per fidem, & charitatem erant coniunctæ, quando corporibus suis solutæ sunt. Unde *Osee* 13. ex illius persona dicitur: *Ero mors tua, o Mors; morsus tuus ero Inferus*: ut significetur, eum mortem in electis suis funditus destruxisse; ex locis autem subterraneis, quæ inferorum generali nomine designantur, partem abstulisse, partem reliquisse; liberasse Justos, quos nullus reatus personalis, ac proprius ab æternæ beatitudinis consecutione prohibebat; reliquisse impios, ac reprobos, qui a mundi exordio, usque ad Passionem Domini in sua impietate mortui, æternæ damnationi addicti erant. Quod explicat præclare *S. Gregor. Magnus*, Homilia 22. in Evangelia, his verbis: „ „Quod ante Passionem dixit, in Resurrectione sua Dominus implevit: *Si exaltatus*, inquit, *fuero a terra, omnia traham ad me.* Omnia etenim traxit, qui de electis suis apud Inferos nullum reliquit. Omnia abstulit, utique electa. Neque etenim infideles quosque, & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, ad veniam Dominus reparavit; sed illos ex inferni claustris eripuit, quos suos in fide, & actibus recognovit.

Christus damnatorū neminem ex inferno liberavit.

Joan. 12.

Unde

Osee. 13. Unde recte etiam per Osee dicit: *Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne.* Id namque, quod occidimus, agimus, ut penitus non sit. Ex eo, quod mordemus partem abstrahimus, partem relinquimus. Quia ergo in electis suis funditus occidit mortem, mors morti extitit. Quia vero ex inferno partem abstulit, & partem reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum.

S. Th. 3. P. Q. 52. Ar. 8.

An Christus ad inferos descendens omnes Animas purgatorii liberaverit.

VII. Ex pœnis vero Purgatorii illorum animas Christus ad inferos descendens liberavit, quos illo beneficio dignos judicavit, qui scilicet jam satis erant expiati; vel qui, dum in hoc mundo mortalem vitam agerent, fide, ac devotione erga mortem Christi promeriti erant, ut ejus ad inferos descensu piacularibus pœnis solverentur. Nullus tamen dubitat, quin omnes incredibili solatio, & gaudio affecerit, omniumque pœnas moderatus sit. Id enim colligi potest ex divino illo oraculo, Ecclesiastici 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.*

§. I. I.

lud: Quod *dicebat de templo corporis sui*, ut Evangelista declarat. Et rursus: *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam... Et potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Joan. 10. Hinc Apostolus 2. ad Cor. cap. ultimo, de Christo scribit: *Etsi crucifixus est ex infirmitate nostra, sed vivit ex virtute Dei.* Quamvis autem in Scripturis interdum legimus, Christum Dominum a Patre suscitatum esse, (scilicet Act. 2. 3. 10. 13, & Rom. 4.) hoc ad eum, ut hominem, referendum est; quemadmodum illa rursus ad eumdem ut Deum spectant, quibus significatur, eum sua virtute surrexisse, ut explicat Tridentini Concilii Catechismus. Præterea, cum Dei filius sit a Patre genitus, Deus de Deo, ejus vita & gloria a Patre originem habet. Unde ipse Christus omnia sua Patri accepta refert, Joan. 17. *Omnia mea*, inquit, *tua sunt.* Ideo Joan. 7. etiam ait: *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.* Joan. 8. Et, *Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est; est Pater meus, qui glorificat me.* Verum quia vitam eamdem, æque perfectam, divinam, essentialem, supremam, independentem, modis omnibus infinitam cum Filio Pater æternus communicat: Unde ipse ait: *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Ideo dedit etiam illi Pater virtutem eamdem communicandi vitam cum omnibus, quibuscum erat communicanda, adeoque & sacra humanitate, quæ ipsam in Resurrectione prima omnium recepit, ut cæteris largiretur. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat, sic & Filius, quos vult, vivificat.* Cum igitur Pater suscitaverit Jesum a mortuis, necesse est, ut Christus se ipsum etiam suscitaverit. Qua de re præclare *S. August.* Serm. 67. alias 8. *de Verbis Domini*, ait: „ „ Nullus mortuus est sui ipsius suscitator. Ille se potuit suscitare, qui mortua carne mortuus non est. Etenim hoc suscitavit, quod mortuum fuerat. Ille se suscitavit, qui vivebat in se, in carne autem sua suscitanda mortuus erat. Non enim Pater solus Filium suscitavit, de quo dictum est ab Apostolo: *Propter quod & Deus exaltavit eum;*

sed

sed etiam Dominus se ipsum, id est, corpus suum; unde dicit „ „: *Solvite templum hoc, & in triduo suscitabo illud.*

Joan. 2.

Christus J. primum omnium resurrexit. Col. 1. Apoc. 1.

II. Non solum propria virtute, sed primum omnium resurrexisse Christum, certum est. Nam in Script. sacra *Primogenitus mortuorum*, & *Primogenitus ex mortuis* vocatur. Et Apost. 1. ad Cor. 15. ait: *Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium: Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus; deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventum ejus crediderunt.* Quæ quidem verba de perfecta resurrectione intelligenda sunt, qua ad vitam immortalem, omni prorsus moriendi necessitate, immo & possibilitate sublata excitamur. In eo porro genere Christus primum locum obtinet, non dignitate solum, sed tempore. Nam si de resurrectione sermo sit, cui iterum moriendi necessitas adjuncta est, ante Christum multi alii a mortuis excitati sunt; qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum esset. Quin & illi ipsi, quos surrexisse cum Christo, & venisse in S. civitatem, apparuisse multis, Evangelium refert, resurrexerunt iterum morituri. Unde S. Petrus Act. 2. Judæis probat, non de Davide, sed de Christo fuisse prædictum, carnem ejus non vidisse corruptionem, quia sepulchrum David apud eos videbatur. Convincens autem argumentum non fuisset, nisi in eo sepulchro jacuisset etiamnum corpus David; siquidem & Christi sepulchrum ostendebatur, sed post triduum mortis ejus vacuum inventum fuerat. Ab ea autem Justorum resurrectione, si eis æterna tunc donata fuisset, exclusum iri Davidem haud verisimile est, cujus ex semine Christus secundum carnem commendatur. Periclitabitur etiam illud, quod in Epistola ad Hebræos de antiquis Justis dictum est, *Ne sine nobis consummarentur*, si jam in illo resurrectionis incorruptione constituti sunt, quæ nobis perficiendis in fine promittitur,

Matth. 27.

Heb. 11.

tur, ut disserit *S. August.* Epist. 164. alias 99. ad *Evodium*, cap. 3. At Christus Dominus ita resurrexit devicta morte, ut mori amplius non posset. Unde Apostolus ad Romanos 6. scribit : *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur.*

III. Tertia autem die illum resurrexisse profitemur, secundum Scripturas, prout ipse Christus prædixerat, Matth. 12. *Generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Et Matth. 16. *Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati a Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.* Unde Apost. 1, ad Cor. 15. *Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas . . . Et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas.* Conveniens certe erat, Christi Jesu Resurrectionem ad finem usque sæculi non differri, sed quam citissime perfici, ad fidem de veritate divinitatis ejus confirmandam; nec tamen statim post mortem, nulla interposita mora, resurgere, ad confirmandam fidem de veritate humanitatis, & mortis ipsius. Tridui autem spatium ad veram mortem comprobandam satis erat. Præclare *S. Leo* Serm. 1. *de Resurrectione Domini, ait*: „ „ Ne turbatos Discipulorum animos longa mæstitudo cruciaret, denunciatam tridui moram mira celeritate breviavit, ut dum ad integrum diem pars primi novissima, & pars tertii prima concurrit, & aliquantum temporis spatio decideret, & nihil dierum numero deperiret. Resurrectio igitur Salvatoris nec animam in inferno, nec carnem diu morata est in sepulchro, & tam velox incorruptæ carnis vivificatio fuit, ut major ibi esset soporis similitudo, quam mortis; quoniam Deitas, quæ ab utraque suscepti hominis substantia non recessit, quod potestate divisit, potestate conjunxit „ „.

Christus Jesus tertia die resurrexit.

Præterea, cum Christus mortuus sit propter peccata nostra, ut peccatum destrueret, nobisque vitam æternam tribueret, Mortem ejus triduum tantum durare, & Resurrectionem tertia die fieri conveniens erat, ut significaretur nos mori peccato, & ad spiritalis novitatem resurgere, Fide sanctissimæ Trinitatis, quæ duplicis illius mysterii, gratiæque per utrumque nobis partæ principium est. Resurrexit autem Christus circa diluculum, illucescente jam die, ad significandum, quod Resurrectione sua nos ad lucem gloriæ perducebat; sicut advesperascente jam die, & ad occasum vergente mortuus est, ut ostenderet, culpæ, pænæque æternæ tenebras morte sua dispelli. Et tamen dicitur tertia die resurrexisse, tertium diem a parte prima, sicut primum ab extrema numerando. „ „ Nox enim usque ad diluculum, quo Domini Resurrectio declarata est, ad tertium diem pertinet; quia Deus, *qui dixit de tenebris lucem clarescere*, ut per gratiam novi Testamenti, & participationem Resurrectionis Christi audiremus: *Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*: Insinuat nobis, quod [redacted]

Cur Christus circa diluculum resurrexit.

2. Cor. 4.

Ephes. 5.

nem meam, & Resurrectionem meam. Id est, tu voluisti, tu approbasti Passionem meam, & Resurrectionem meam. Ex voluntate tua utrumque Mysterium peractum est. „ „ Quid hic sessio? Quid resurrectio? „ (*inquit* S. Aug. in istius Enar. Psalm.) Qui sedet, „ humiliat se. Sedit ergo Dominus in Passione; sur„ rexit in Resurrectione „.

Secundo, Christum resurgere necesse erat ad fidem nostram confirmandam. Illud enim maximo argumento esse debet, Christum esse Filium Dei, quod sua virtute a mortuis resurrexit. Unde Apostolus 2. ad Cor 13. ait; *Et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.* Hinc idem Apostolus ad Rom. scribens, cap. 1. prædestinationem Christi in Dei Filium non Incarnationi, sed Resurrectioni assignari videtur; *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri.* Incarnatio enim exinanitionis, Resurrectio glorificationis Mysterium fuit. Incarnatio Filium Dei ad nostram humilitatem, & ærumnas abjecit; Resurrectio illum ad paternam gloriam, immortalitatem, & Filii Unigeniti Majestatis plenitudinem evexit. Hinc prædestinatio ad Christi Resurrectionem potius, quam ad Incarnationem ab Apostolo refertur. Unde *S. August.* in expositione Epistolæ ad Romanos inchoata *ait*: „ „ Filius Dei prædestinatus est, quodam principatu resurrectionis, quia ex resurrectione omnium mortuorum ipse prædestinatus est, id est, ut præ cæteris, & ante cæteros resurgeret designatus; ut quod hic positum est, *Filius Dei*, cum dixisset, *prædestinatus est*, ad documentum valeat tantæ sublimitatis. Non enim sic prædestinari oportuit nisi Filium Dei, secundum quod est etiam caput Ecclesiæ; unde illum alio loco Primogenitum ex mortuis appellat. Eum enim dicebat venire ad judicium resurgentium, qui præcesserat ad exemplum; neque ad exemplum omnium resurgentium, sed ad exemplum eorum, qui sic resurrecturi sunt, ut cum illo vivant, & regnent in sempiternum; quorum etiam caput est

Ad fidei nostræ confirmationem.

Coloss. 1.

tamquam corporis ſui. Ex ipſorum enim reſurrectione etiam prædeſtinatus eſt, ut ipſis Princeps fieret; cæterorum autem in ſua conditione reſurgentium non Princeps, ſed Judex eſt. Non itaque ex illorum mortuorum reſurrectione prædeſtinatus eſt, quos eſt damnaturus. Prædeſtinatum enim eſſe ex reſurrectione mortuorum, ut præcederet reſurrectione mortuorum, vult intelligi Apoſtolus; hos autem præceſſit, qui ad ipſum cœleſte Regnum, quo eos præceſſit, ſecuturi ſunt. Propter quod non ait: *Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti* Dominus noſter, ſed, *ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri*; tamquam ſi diceret: Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei ex reſurrectione mortuorum ſuorum, hoc eſt, ad ſe pertinentium in vitam æternam „ „.

Ita neceſſaria fuit ad fidem noſtram confirmandam Chriſti Reſurrectio, ut ex ejus perſona dicatur Pſalm. 29. *Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem? Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam*? id eſt, ſi ſic fuerit corrupta „ caro mea quomodo cæterorum hominum, ut in fine

Et *S. Lucas* Apoſtolorum functiones, & labores deſcribens : *Virtute magna*, inquit, *reddebant Apoſtoli teſtimonium Reſurrectionis Jeſu Chriſti Domini noſtri, & gratia magna erat in omnibus illis.* Act. 4.

Christi resurrectio necessaria ad sustentationem spei nostræ.

Tertio, neceſſaria erat Chriſti Reſurrectio ad ſuſtentationem ſpei noſtræ. Cum enim Chriſtum reſurrexiſſe credimus, certa ſpe nitimur fore, ut nos etiam reſurgamus, qui membra ejus ſumus ; ſiquidem membra capitis ſui conditionem conſequantur neceſſe eſt. Unde Job. 19. dicitur : *Scio, quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum . . . & in carne mea videbo Deum meum . . . Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo ;* vel, ut habet verſio ſeptuaginta Interpretum, *Omnia conſummata ſunt in ſinu meo* : Ut ita certum ſe eſſe ſignificet de reſurrectione ſua futura ex Reſurrectione ſui Redemptoris, ac ſi jam re ipſa poſſideret, quod ſperat. Ut enim obſervat *S. Greg.* lib. 14. *Moralium*, cap. 30. „ „ Nil nos habere certius credimus, quam hoc, quod in ſinu tenemus. „ In ſinu ergo ſuo ſpem repoſitam tenuit, quia vera certitudine de ſpe reſurrectionis præſumpſit „. Hinc Apoſt. 1. ad Cor. 15. cap. ſcribit : *Si autem Chriſtus prædicatur, quod reſurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt ? . . . Si Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra, adhuc enim eſtis in peccatis veſtris. Ergo & qui dormierunt in Chriſto, perierunt. Si in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Nunc autem Chriſtus reſurrexit a mortuis primitiæ dormientium.* Quaſi diceret : „ „ Bona ſpe vehimur, „ quia Servatoris noſtri Reſurrectionem noſtræ reſur- „ rectionis obſidem habemus „ ; ut interpretatur *Theodoretus.* Hinc rurſus Apoſtolus 1. ad Theſſalon. 4. *Si enim credimus*, inquit, *quod Jeſus mortuus eſt, & reſurrexit ; ita & Deus eos, qui dormierunt per Jeſum, adducet cum eo.* Et Princeps Apoſtolorum Epiſtolæ 1. cap. 1. *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regeneravit nos in ſpem vivam, per Reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mor-*

mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarcescibilem, conservatam in cælis in vobis. Hinc *S. August.* Serm. 213. alias *de Tempore* 119. de Christo loquens *ait*: „ „ In Passione docuit, quid toleremus; in „ Resurrectione ostendit, quid speremus. Hic opus, ibi „ merces; opus in Passione, merces in Resurrectione „. Hinc *S. Leo* Serm. 69 „ „ Ex hoc, *inquit*, initium no„ bis factum est Resurrectionis in Christo, ex quo in eo, „ qui pro omnibus mortuus est, totius spei nostræ for„ ma præcessit „.

Et *S. Greg.* Homilia 21. in Evangelia: „ „ Duæ vitæ erant, quarum unam novimus, alteram nesciebamus. Una mortalis, altera immortalis. Sed venit Mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, suscepit unam & ostendit alteram. Unam pertulit moriendo, ostendit alteram resurgendo. Si igitur nobis mortalem vitam scientibus resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo,

autem vivit, vivit Deo. Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro. Non ergo regnet peccatum in mortali vestro corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato; sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viven-
„ *tes, & membra vestra arma justitiæ Deo.* Adnitendum
„ igitur nobis est, ut Resurrectionis Christi invenia-
„ mur consortes, & de morte ad vitam, dum in isto
„ sumus corpore, transeamus. Unicuique enim ho-
„ mini, qui ex alio in aliud alia conversione mutatur,
„ finis est, non esse, quod fuit, & ortus esse, quod non
„ fuit. Sed interest, cui quis moriatur, aut vivat; quia
„ „ Est mors, quæ causa est vivendi, & est vita, quæ causa est moriendi. Nec alibi, quam in hoc transitorio sæculo utrumque conquiritur; ut ex qualitate temporalium actionum differentiæ tribulationum pendeant æternarum. Moriendum ergo est diabolo, & vivendum Deo; deficiendum iniquitati, ut justitiæ resurgatur. Occumbant vetera, ut oriantur nova. Et quoniam, sicut ait veritas: *Nemo potest duobus Dominis servire*, Dominus sit non ille, qui stantes impulit in ruinam; sed ille, qui dejectos erexit in gloriam „ „. (inquit *S. Leo* Ser. 1. *de Resurrectione Domini.*) Matth. 6. 24.

Quinto, Christum resurgere oportebat, ut salutis, & redemptionis nostræ Mysterium compleretur. Christus enim morte sua nos a peccatis liberavit; Resurrectione vero sua nobis præcipua bona restituit, quæ peccando amiseramus. Unde Apostolus ad Rom. 4. de Christo ait: *Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Hinc ipsa Resurrectionis suæ die discipulos, & in eis totam Ecclesiam sacro sui oris flatu vivificavit, Spiritum Sanctum, ut vitæ novæ principium, illis, tribuens: *Insufflavit, & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum*, ut quemadmodum hominis creatio absoluta non erat; postquam e limo terræ formatus est, donec Deus *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est* Joa. 10. 22. Gen. 2. 7.

Christi resurrectio necessaria ad salutis nostræ consummationem.

 homo

homo in animam viventem: Ita hominis reparatio completa non censeretur, postquam Christi morte corpus Ecclesiæ formatum est, donec afflatu suo infunderet illi Spiritum vivificantem, de quo dictum est; *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.* Et insufflavit in faciem eorum, quo flatu primum hominem vivificavit, & de limo erexit, quo flatu animam membris dedit, „ „ Significans „ eum se esse, qui insufflavit in faciem eorum, ut a „ luto exsurgerent, & luteis operibus renuntiarent „. (inquit *S. August.* Tract. 32. in *Joannem*.)

Joan. 7. 39.

§. IV.

Resurrectionis Christi Gloria.

Resurrexit idem Christi corpus verum. S. Leo Serm. 1. de Asc. S. Gregor. Hom. 16. in Evang. Ven. Beda

Beata Christi Anima tertia die post separationem a corpore sua operante Verbi Dei persona, quæ utrique conjuncta manserat, illud resumpsit, idem, integrum, gloriosum. Ejusdem corporis veritatem probant figuræ vulnerum, vestigia cicatricum, quæ *Thomæ* palpanda, cæteris discipulis videnda obtulit, & quæ servare voluit, abolere noluit, tum ut suæ Resurrectionis fidem adstrueret: tum ut victoriæ suæ

Christi Corpus integrum resurrexit. Luc. ult.

Non solum idem corpus Christi verum ad vitam rediit, sed integrum, carne, ossibus, sanguine pariter constans. *Spiritus*, inquit, *carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Absque labe tamen corruptionis caro, & sanguis sunt in Christo redivivo. „ „ Valet enim divina potentia de ista visibili, atque tractabili natura corporum, quibusdam manentibus, auferre, quas voluerit, qualitates, ut absit labes, adsit effigies; adsit motio, absit fatigatio; adsit vescendi potestas, absit esuriendi necessitas „ „. (inquit *S. August.* Ep. 205, alias 246, ad *Consentium.*) Scriptum quidem est; *Caro & Sanguis Regnum Dei non possidebunt*: Sed in Scripturis sac. quandoque caro sumitur secundum naturam, quandoque secundum culpam, vel corruptionem. Caro secundum naturam, Gen. 2. *Caro de carne mea.* Et Joan. 1, *Verbum caro factum est.* Caro secundum culpam, Rom. 8. *Vos non estis in carne, sed in spiritu.* Neque enim in carne non erant illi, ad quos scribebat Apostolus, sed quia desideria carnalia vicerant per virtutem Spiritus, jam eos in carne non esse ait. Caro itaque secundum culpam, & secundum corruptionem regnum Dei non possidebit, sed caro secundum substantiam regnum Dei possidebit, jamque in Christo possidet. Sic explicat *S. Greg.* lib. 14. *Moralium* cap. 29. Totus itaque sanguis, qui de Christi corpore in Passione ejus fluxit, cum ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Christi resurrexit; idemque credendum est de partibus omnibus ad veritatem, & integritatem humanæ naturæ pertinentibus. Unde si in aliquibus Ecclesiis conservari dicatur sanguis Christi, non veri illius, ac pretiosi sanguinis portio est, qui ex Christi corpore in ejus Circumcisione, aut Passione, vel ex ejusdem Salvatoris nostri latere manavit, sed sanguis aliunde formatus, qui ex aliqua forte Christi imagine ab impiis percussa, Dei supra naturæ vires, ac leges operantis, admirabili operatione manavit, quemadmodum contigisse narrat Auctor Orationis *de Passione Imaginis Christi*, inter opera *S. Athanasii* editæ, & in septimâ

S. Th. 3. P. Q. 54. Art. 2. ad 3.

quoque Synodo generali, Actione 4. citatæ.

Christi Corpus resurrexit gloriosum

Phil. 3. 21.

Non solum integrum, sed gloriosum e sepulchro surrexit Christi corpus. Qui enim *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*, claritatem illam, quam ante Passionem a Patre postulaverat, corpori suo in Resurrectione sua tribuit. Gloriam corporis indicavit ingressus ad discipulos januis clausis. „ „ Palpandam carnem Dominus præbuit, „ quam clausis januis introduxit, ut esse post Resur„ rectionem ostenderet corpus suum, & ejusdem „ naturæ, & alterius gloriæ „. (inquit *S. Greg* Homilia 26.) Atque hoc sensu intelligendum est, quod ait Apost. 2. ad Cor. 5. *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus* Resurrectio enim Domini, (inquit *S. Leo* Serm. 1. *de Resurrectione Christi*) non finis carnis, sed commutatio fuit; nec virtutis augmento consumpta substantia est. „ „ Qualitas transiit, non natura defecit; & factum est corpus impassibile; quod potuit crucifigi; factum est immortale, quod potuit occidi; factum est incorruptibile, quod potuit vulnerari. Et merito dicitur caro Christi in eo

ut jam vix ex carne agnosci possit. Unde *Cassianus* lib. *de Incarnatione*, cap. 3. hæc Apostoli verba, *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*, expendens, Apostolum ita locutum esse observat: „ „ Quia prius eum & hominem scimus, & Deum, nunc tantum Deum. Cessante enim infirmitate carnis, nihil in eo jam novimus, nisi virtutem divinitatis, quia totum in eo virtus est Majestatis divinæ, ubi esse desiit infirmitas imbecillitatis humanæ, .. Natura enim carnis in spiritualem est translata substantiam, & illud, quod fuerat quondam hominis, factum est totum Dei. Et ideo non novimus Christum secundum carnem, quia absorpta per Majestatem divinam infirmitate corporea, nihil sacro resedit corpori, ex quo imbecillitas in eo carnis possit agnosci. Ac per hoc quidquid fuerat prius substantiæ duplicis, factum est virtutis unius „ „.

ex carne potest.

Hinc Apostolus Christum resuscitatum, hominem vocare pene cunctatur Epist. ad Gal. cap. 1. scribens: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis.* Christum hominem passim alibi prædicat, hic ubi suscitatum a mortuis memorat, hominem appellari non audet, quia jam non noverat illum secundum carnem, quia caro, sospes licet, atque incolumis, tota in Deitatem demersa erat. „ „ Nomen „ enim in eo jam hominis non cadit, in quo totum „ sibi Divinitas vindicavit „. (inquit *Cassianus* cap. 4. ejusdem lib.) Sed & ante Cassianum *S. August.* Christum Resurrectione sua ad tantum gloriæ cumulum attigisse asserit, ut mortalitate in immortalitatem absorpta, carne in deitatem veluti demersa, jam totus Deus merito prædicetur. Sic enim habet in Expositione Epist. ad Galatas: „ „ Priores Apostoli veraces, qui non ab hominibus, sed a deo per hominem missi sunt, per Jesum Christum scilicet adhuc mortalem. Verax etiam novissimus Apostolus, qui per Jesum Christum totum jam Deum post Resurrectionem ejus missus est. Priores sunt cæteri Apostoli per Christum adhuc ex parte hominem, id est, mortalem: novissimus

Quo sensu Christus post resurrectionem totus Deus.

mus eſt Paulus Apoſtolus per Chriſtum jam *Totum Deum*, id eſt, omni ex parte immortalem „ „.

Et lib. 1. *Retractationum*, cap 24. hunc locum recenſens: „ „ Propter immortalitatem, *inquit*, dictum eſt, *Totum jam Deum*, quam poſt Reſurrectionem habere cœpit, non propter divinitatem ſemper immortalem, a qua nunquam receſſit, in qua totus Deus erat; & cum moriturus adhuc erat... Proinde propter immortalitatem jam nunc non homo Chriſtus Deus; propter ſubſtantiam vero naturæ humanæ, in qua aſcendit in cælum, etiam nunc Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus „ „. Tunc divina filiatio, non adoptiva, ſed naturalis in Chriſto maxime promicuit, cum illo reſurgente, humanæ proprietates, quæ tempore vitæ ejus mortalis Divinitatem ipſius occupaverant quodammodo, Deitatis, & gloriæ ſe totam effundentis ſplendore circumfuſæ ſunt; cum immortalitas mortalitatem, incorruptio corruptibilitatem, virtus infirmitatem, ſpiritualitas animæ in corpus refuſa ejus (ut ita loquar) animalitatem obliteravit. Tunc novæ nativitatis genere in mundum

Reſurrec-

Virgine sine homine patre; in tertia, ex terra communi omnium matre (ex qua in regeneratione, sive resurrectione sumus & nos prodituri) & ex Deo Patre, ut Filius ejus naturalis, proprius, consubstantialis, unigenitus, coæternus. Unde istud Psalmi secundi oraculum, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, Apost. ad Christi Resurrectionem refert * *Actuum* cap. 13. *Et nos*, inquit, *vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est; quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Quem locum eleganter, ac solide *S. Hilarius* explicat Enarratione in Psalm. 2. hæc verba eo pertinere ostendens: „„ Ut Filius hominis ad perfectum Dei Filium, id est, ad resumendam, indulgendamque corpori æternitatis suæ gloriam per Resurrectionis potentiam gigneretur. Hic orationis illius ante Passionem sensus est; (Joan. 17.) *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum claritate, quam habui prius, quam mundus esset, apud te.* Quibus *verbis*, Non nova quærit, non aliena desiderat; esse talis qualis fuerat, postulat; sed precatur id se, quod antea erat, esse, gigni scilicet ad id, quod suum fuit. Non erat autem idipsum tunc totus, quod ut fieret, precabatur; fieri autem totus non aliud, quam quod fuerat, postulabat Sed cum sit, quod fuit, & quod non erat est futurus; ad id, quod fuerat, id quod totum non erat, quodam novo ortu nascebatur. Exordio hic Resurrectionis suæ ad assumendam gloriam dies est; per quem ad id nascitur, quod ante tempora fuit... Atque ideo Filius hominis amodo assidens dextris virtutis Dei est videndus, quia natura carnis post Resurrectionem glorificata, ad profectum ejus, quam antea habuerat, claritatis provehebatur; cum hominis Filius confessurus Patri, & in immortalitatem corruptione carnis absorpta, & in viventem tunc, & non moriturum amplius Dei Filium nasceretur... Sed id, quod nunc in Psalmo est, *Filius meus* Act. 13.
es tu, ego hodie genui te: Ad Primogenitum ex mortuis

tuis pertinere, Apostolica auctoritas est..- Est enim Primogenitus ex mortuis, qui erat Primogenitus creaturæ; idcirco Primogenitus ex mortuis, ut maneret Primogenitus creaturæ „ „.

§. V.

Resurrectionis Christi fructus, & utilitates eximiæ.

Primus Resurrectionis Christi fructus resurrectio corporum.

I. Christi Jesu Salvatoris, ac Domini nostri Resurrectione non solum illum esse mortis, & diaboli victorem, immortalem, plenum gloria, Filium Dei unigenitum cognoscimus, sed alias etiam maximas utilitates ex isto Mysterio consequimur, scilicet resurrectionem corporum, resurrectionem animarum. Christi, inquam, Resurrectio nobis corporis resurrectionem peperit; tum quia instrumentum quoddam fuit ad resurrectionem nostram efficiendam: (quæcunque enim Deus in Redemptionis nostræ Mysterio egit, ad omnia sancta Christi humanitate, tamquam efficienti instrumento usus est;) tum quia exemplar fuit nostræ resurrectionis, utpote perfectissi-

6. ait: *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis jus, simul & Resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est justificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum Christo; credimus, quia simul etiam vivemus cum Christo.*

Resurrectionis Christi fructus alter animarum nostrarum Resurrectio.

II. Secundus fructus Resurrectionis Christi est resurrectio animarum nostrarum; operatur enim, ut instrumentaria virtus Divinitatis, quæ non solum vitam tribuit corpori per animam, sed & vitam animæ per gratiam. Exemplar etiam est resurrectionis animarum nostrarum, quia Christi resurgentis similitudinem in animabus nostris exprimere debemus. Unde Apostolus ibidem ait: *Quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Et paullo post. *Scientes quod Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro.* Quemadmodum ergo Passio, & Mors Christi causa est remissionis culpæ, per quam morimur peccato; ita Resurrectio Christi est causa novitatis vitæ, quam per gratiam sanctificantem consequimur, ut docet Apost. ad Rom. 4. his verbis: *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Duo itaque a Christi Resurrectione exempla petere debemus, (inquit Conc. Trid. Catechismus.) Alterum est, ut postquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus instituamus, in quo morum integritas, innocentia, sanctitas, modestia, justitia, beneficentia, humilitas, fervor in oratione, & Dei obsequio eluceant. Alterum est, ut in eo vitæ instituto ita perseveremus, ut adjuvante Domino, qui propter nos mortuus est, & resurrexit, a justitiæ via, & observantia mandatorum Dei non deflectamus, & non excidamus. Quod quidem, ut fiat, nobis per Resurrectionem quoque suam tribuit auxi-

Rom. 6.

Duo exempla Christi a resurrectione petenda.

auxilium, qui resurgendi præbuit exemplum.

Duplicem hanc utilitatem ex Christi Resurrectione in homines derivatam *S. Aug.* commendat, & edisserit lib. 4. *de Trinitate* cap. 3 & 4. „ „ Nos certe, (*inquit*) quod nemo Christianus ambigit, & anima & corpore mortui sumus, anima propter peccatum, corpore propter pænam peccati, ac per hoc & corpore propter peccatum. Utrique autem rei nostræ, id est, & animæ, & corpori, medicina, & resurrectione opus erat, ut in melius renovaretur, quod erat in deterius commutatum. Mors autem animæ impietas est, & mors corporis corruptibilitas, per quam fit & animæ a corpore abscessus. Sicut enim anima Deo deserente, sic corpus anima deserente moritur; unde illa fit insipiens, hoc exanime. Resuscitatur enim anima per pœnitentiam, & in corpore adhuc mortali renovatio vitæ inchoatur a fide, qua creditur in eum, qui justificat impium, bonisque moribus augetur, & roboratur de die in diem, cum magis, magisque renovatur interior homo. Corpus vero tamquam homo exterior, quanto est hæc vita diuturnior, tanto magis, magisque corrumpitur vel

Resurrectio duas nobis resurrectiones præstitit, cum
corpus ejus in utraque re, id est, & in morte &
n resurrectione, & sacramento interioris hominis no-
stri, & exemplo exterioris, medicinali quadam con-
venientia ministratum est „ „.

Et Tract. 23. in Joannem: „ „ Factus est homo, *inquit*, qui erat Deus, accipiendo, quod non erat, non amittendo, quod erat; ita factus est homo Deus. Ibi habes aliquid propter infirmitatem tuam, ibi habes aliud propter perfectionem tuam. Erigat te Christus per id, quod homo est, ducat te per id, quod Deus homo est, perducat te ad id, quod Deus est. Et tota prædicatio, dispensatio, quæ per Christum, hæc est, Fratres, & alia non est, ut resurgant animæ, resurgant & corpora. Utrumque quippe mortuum erat, corpus ex infirmitate, anima ex iniquitate. Quia utrumque mortuum erat, resurgat utrumque. Per quid ergo anima, nisi per Deum Christum? Per quid corpus, nisi per hominem Christum? ... Resurgat anima tua ab iniquitate per id, quod Deus est, resurgat corpus tuum a corruptione per id, quod homo est.... Animæ resurgant per ipsam substantiam Dei; corpora per dispensationem humanam Domini nostri Jesu Christi „ „.

His maxime spes nostra sustentari debet, ac foveri; siquidem in Salvatore omnes resurreximus, omnes reviximus; & ante ad cœlestia transmigravimus, quam in terris nasceremur. Est enim in Christo uniuscujusque nostrum carnis, & sanguinis portio. „ „ Ubi ergo portio mea regnat, regnare me credo; ubi dominatur sanguis meus, me sentio dominari; ubi glorificatur caro mea, me gloriosum esse cognosco. Quamvis enim peccator, de hac tamen communione gratiæ non diffidat, quia etsi peccata nos prohibent, substantia nos requirit. Et si delicta propria nos excludunt, naturæ communio non repellit. Nam præter bonitatem Divinitatis, peculiarem nobis Salvator debet affectum; quia sicut Deus noster in ipso est, ita & sanguis noster in illo est. Misericor-

Christi Resurrectione spes nostra sustentatur.

diam igitur mihi debet præſtare Divinitas; neceſſitudinem exhibere debet affinitas. Neque enim tam immitis eſt Dominus, ut obliviſcatur hominis, & non meminerit illius, quem ipſe geſtat, ut quem cauſa mei ſuſceperit, non ejus cauſa, quem ſuſceperit, me requirat. Non, inquam, tam immitis eſt Dominus, ut non diligat carnem ſuam, membra ſua, viſcera ſua. Nihil ergo de venia deſperemus. Habemus prærogativam ſanguinis noſtri. In Chriſto enim caro noſtra nos diligit; ſumus enim membra ejus, & caro „ „ Verba ſunt ſancti *Maximi* Taurinenſis Epiſcopi, Homilia 2. *de Reſurrectione Domini.*

§. V I.

Spiritalis Reſurrectionis Signa.

Signum primum. Primum Reſurrectionis a peccato ſignum eſt, ut in tumulo peccati, in proximis ejuſdem occaſionibus, in ejuſdem affectionibus non amplius inveniamur, vereque de nobis dici poſſit: *Surrexit, non eſt hic.* Marci. 16.

Signum al- Secundum, ut revolutus ſit lapis, ut lapis offenſio-

Injuriam igitur faciunt Domini Resurrectioni, quibus Pascha reditus est, magis quam transitus. Si mortui sumus peccato, quomodo vivemus adhuc in illo? Si culpas planximus, quid causæ est, ut in easdem recidamus? *Exspoliavi me tunica mea; quomodo induar illa? Lavi pedes meos; quomodo illos inquinabo?* Cant. 5. Denique, qui retro respicit, indignus est Regno Dei. Luc. 9. Sed proh dolor! Peccandi tempus, terminus recidendi facta est Resurrectio Salvatoris. Ex hoc nempe comessationes, & ebrietates redeunt, cubilia, & impudicitiæ repetuntur, & laxantur concupiscentiæ fræna: Quasi ad hoc surrexerit Christus, & non propter justificationem nostram.

Quartum Resurrectionis a peccato signum est, cœlestia quærere. Signum quartum. *Si consurrexistis cum Christo*, inquit Apostolus, *quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens.* Coloss. 3. Quibus verbis ostendit, eos, qui vitam, honores, otium, divitias ibi maxime, ubi Christus est, habere cupiunt, vere cum Christo surrexisse. Volunt omnes beate vivere, sed unde homo beate vivit, hoc nolunt quærere. *Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Psalm. 4. 3. & 4. Volentes beati esse, eas res quæritis; unde miseri sitis. Fallit vos, quod quæritis. *Scitote, quia Dominus Sanctum suum mirificavit.* Venit Christus ad miserias nostras, esurivit, sitivit, fatigatus est, dormivit, mira fecit, mala passus est, flagellatus est, spinis coronatus est, sputis illitus est, alapis cæsus, ligno confixus, lancea vulneratus, in sepulchro positus; sed tertia die resurrexit, finito labore, mortua morte. Ecce, ibi oculum habete in ejus Resurrectione, quia ita magnificavit Dominus Sanctum suum, ut eum resuscitaret a mortuis, & in dextera sua in cælis collocaret. Ostendit tibi, quid debeas sapere, si vis beatus esse; hic enim esse non potes. Bonam rem quæris, sed terra ista non est regio ejus rei, quam quæris. Si habuit hic illud Christus, habebis & tu. In regione mortis tuæ quid ille invenit, attende. Veniens de alia regione, quid hic invenit, nisi quod hic abundat?

dat? „ „ Manducavit tecum, quod abundat in cella miseriæ tuæ. Acetum hic bibit, fel hic habuit. Ecce quid in cella tua invenit. Sed ad magnam mensam suam te invitavit, mensam cœli, mensam Angelorum, ubi ipse panis est... Modo ergo, cum in ista carne corruptibili vivimus, morum mutatione cum Christo moriamur, amore justitiæ cum Christo vivamus; beatam vitam non accepturi, nisi cum ad illum venerimus, qui venit ad nos, & cum illo esse cæperimus, qui mortuus est pro nobis „ „. Verba sunt *S. August.* Ser. 231. alias *de Tempore*, 141.

Signum quintum. Colloss. 3. Philipp. 4. Quintum Resurrectionis a peccato signum est, cœlestia sapere. *Quæ sursum sunt sapite* (inquit Apostolus) *non quæ super terram.* Ut enim corporis affectionem, & valetudinem gustus indicare solet, ita si *De cætero, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque justa, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus si qua laus disciplinæ*, hæc aliquis cogitet, hæc illi sapiant, isque cœlestium rerum jucunditatem intimæ mentis sensu percipiat, hoc maximo argumento esse potest, eum, qui

Discipulis conversatus est post Resurrectionem suam, *Ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius* 3. P. Q. 55. *habuerat*, ut loquitur *S. Thom.* sed per quadraginta Art. 3. dies ipsis aliquoties, & per intervalla apparuit, *lo-* Act. 1. 3. *quens de Regno Dei.*

ARTICULUS VII.

Quo sextus Articulus Symboli exponitur.

ASCENDIT AD COELOS, SEDET AD DEXTERAM DEI PATRIS OMNIPOTENTIS.

§. I.

Mysterii Fides explicatur.

Consummato per Passionem, & Resurrectionem suam Redemptionis nostræ Mysterio, Christus, ut homo est, in cœlum corpore, & anima ascendit, quadragesima a Resurrectione sua die. A cœlo tamen nunquam abfuit secundum Deitatem, qua æqualis est Patri, & ubique præsens. Ascendit autem sua virtute, non aliena vi sublatus, quemadmodum *Elias*, qui 4. Reg. 2. igneo curru in cœlum evectus est, vel *Abacuch* Pro- Dan. 14. pheta, vel *Philippus* Diaconus, qui divina virtute Act. 8. per aerem delati, longinqua terrarum spatia permearunt. Ascendit stipantibus, & plaudentibus, non subvehentibus Angelis. Ascendit præpotenti virtute Divinitatis; nec non virtute animæ beatæ, quæ corpus, ut libuit, movere potuit; & cujus moventis imperio corpus gloriosum facile paruit. *Qui descendit*, Eph. 4. *ipse est, qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia,* (inquit Apost.) Descendit sine corporis indumento, ascendit cum corporis indumento; nemo tamen, nisi qui descendit, ascendit. Quis enim vel in montem, vel in murum, vel in aliquem superiorem locum dicit non eum solum, qui descenderit, ascendisse si cum descendisset exutus, ascendit indutus, aut cum descendisset inermis, ascendit armatus? Quemadmodum ergo de hoc dicitur; Nemo ascendit;

nisi descendit, quamvis cum ea re, cum qua non descendit, ascenderit: sic nemo in cœlum nisi Christus ascendit; quia de cœlo, nisi Christus, nemo descendit; quamvis sine corpore descenderit, cum corpore ascenderit; ascensuris & nobis non virtute nostra, sed nostra, & illius unita. Ascendit in cœlum Christus Jesus, locum scilicet glorioso corpori convenientem. Sed ubi, & quomodo sit in cœlo corpus Dominicum, curiosissimum, & supervacaneum est quærere; tantummodo in cœlo esse credendum est. „ „ Non enim est fragilitatis nostræ cœlorum secreta „ discutere, sed est nostræ fidei de Dominici corporis „ dignitate sublimia, & honesta sentire „ „. (inquit *S. August.* lib. *de Fide & Symbolo* cap. 6.) Non ascendit statim post Resurrectionem suam, ut eam multis argumentis probaret, ne ludificatio putaretur. Post quadraginta dies ascendit, quo numero totum hujus mortalis vitæ tempus significatur. Christus ergo post Resurrectionem quadraginta dies cum discipulis egit, ut demonstraret tamdiu necessariam fidem Incarnationis suæ, quamdiu mortalem vitam hic agimus. Qui enim

& æternam felicitatem significat. Unde electi a dextris, reprobi, a sinistris Christi in supremo Judicio collocabuntur. Sedere autem Christum cum dicimus, hoc verbo non significatur situs, & figura corporis, cum S. Protomartyr Stephanus viderit *Filium hominis stantem a dextris Dei.* Sed mansio, & habitatio, quo Act. 7.
modo dicitur aliquis in aliqua regione, aut urbe per tot annos sedisse, id est, habitasse, & Lucæ 24. *Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Sedere ad dexteram Patris, significat regiæ, summæque potestatis, ac gloriæ firmam, & stabilem possessionem, quam a Patre accepit; quæ Christo Domino ita propria, & singularis est, ut cuivis alteri creatæ naturæ convenire non possit. Unde Apost. ad *Ephes.* 1. ait: *Suscitans illum a mortuis, & constituens ad dextram suam in cælestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus; & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*, Et ad Heb cap. 1. *Ad quem Angelorum dixit aliquando; Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* Non ideo igitur quasi humana forma circumscriptum esse Deum Patrem arbitrandum est; ut de illo cogitantibus dexterum, aut sinistrum latus occurrat animo; aut idipsum, quod sedere Pater dicitur, flexis poplitibus fieri putandum est. „ „ Ne in illud incidamus sacrilegium, in quo execratur Apostolus eos, qui commutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis. Tale enim simulacrum Deo nefas est Christiano in Templo collocare; multo magis in corde nefa- Rom. 1.
rium est, ubi vere est templum Dei, si a terrena cupiditate, atque errore mundetur. Ad dextram ergo intelligendum est, sic dictum esse: In summa Beatitudine, ubi justitia, & pax, & gaudium est, sicut ad sinistram hœdi constituuntur, id est, in miseria, propter iniquitates, labores, atque cruciatus. Sedere ergo, quod dicitur Deus, non membrorum positio-

nem, sed judiciariam significat potestatem, qua illa Majestas nunc non caret, semper digna dignis tribuendo; quamvis in extremo Judicio multo manifestius inter homines unigeniti Filii Dei Judicis vivorum, atque mortuorum claritas indubitata futura sit „ „. Sic postremam hujus Articuli partem explicat *S. August.* lib. *de Fide, & Symbolo*, cap. 7. Denique, ut multa paucis complectar, „ „ Ad dextram Dei *dicitur*, honoris, & felicitatis inenarrabilis celsitudo. Sicut de Sapientia dictum legitur; *Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Si enim subterjacuerit terrena commoditas, tum desuper amplectitur æterna felicitas „ „. (inquit *S. August.* Serm. 214.)

Cant. 2.

§. II.

Ascensionis Christi causæ.

Cœlum conveniens Christo domicilium. Psalm. 56.

Christum in cœlos ascendisse jam innuimus, propterea quod ejus corpori immortalitatis gloria donato, non terrenæ hujus, & obscuræ habitationis locus, sed altissimum, & splendidissimum cœli do-

„ Ecclesia tua, sponsa tua. *Vir*, (inquit Apostolus) 1. Cor. 11.
„ *non debet velare caput suum; quoniam imago, & gloria*
„ *Dei est; Mulier autem gloria viri est.* Si mulier gloria
„ viri, Ecclesia gloria Christi.

Secundo, Christus Jesus Dominus noster in coelos ascendit, ut regnum suum non esse ex hoc mundo demonstraret. Nam mundi regna terrena, & fluxa sunt, magnisque opibus, & carnis potentia nituntur; Christi vero regnum, non terrenum, quale Judæi expectabant, sed spirituale, & æternum. *Regnum meum*, (inquiebat) *non est de hoc mundo.* De quo & *Luca.* 1. dicitur: *Et regni ejus non erit finis.* Item *Daniel* Propheta Filium hominis per visum aspexit, cui *Antiquus dierum*, id est, Deus Pater, *dedit potestatem, & honorem, & Regnum,*... *Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, & Regnum ejus, quod non corrumpetur.* Spirituales etiam opes, & divitias regni sui esse ostendit, cum sedem suam in coelis collocavit; in quo quidem regno illi ditiores, & bonorum omnium copia affluentiores existimandi sunt, qui ea, *quæ Dei sunt, regnum* scilicet ejus, *& justitiam* studiis ferventioribus quæsierunt, qui terrena coelestibus, temporalia æternis posthabuerunt. Unde *S. Jac.* scrib. *None Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?*

Regnum suum de hoc mundo non esse, Christus ostendit. Joan. 18.

Dan. 7. 13 14.

Jacob. 2. 5.

Tertio, Christus in coelos ascendit; ut nos illuc reveheret, ac Deo Patri naturæ nostræ primitias offerret. Qua de re *S. Joannes Chrysostomus*, Homilia de Ascensione. „ „ Quod (*inquit*) de campis accidit spicarum plenis, ubi quis ex paucis spicis collectis parvum manipulum conficiens, eumque Deo offerens, paucitate illa toti arvo benedicit. Ita Christus fecit, qui per unam illam carnem, atque primitias totum genus nostrum benedicendum curavit. Sed cur non totam naturam obtulit? Eo quod non sit hoc offerre primitias si totum quis offerat: At si parvum aliquid quis offerat, per parvum totum benedicendum curat. Atqui si primitiæ, dicet quispiam, essent, primum ipsum hominem, procreatum offerri oportuit; Primitiæ enim sunt, quæ primum tolluntur, & primum

Christus in coelum ascendit, ut Deo Patri naturæ nostræ primitias offerret.

germinant Non sunt primitiæ censendæ, Charissime, si primum fructum obtulerimus exilem, & evanescentem; sed si probum, atque perfectum offeramus. Quoniam igitur fructus ille peccato obnoxius erat, ideo non est oblatus, etiamsi primus esset. At hic a peccato liber erat, ideoque oblatus est, licet posterius extiterit. Hæ enim sunt primitiæ. Obtulit ergo primitias naturæ nostræ, atque ita donum admiratus est Pater; itaque propter dignitatem offerentis, puritatemque muneris oblati, quasi propriis manibus illud accepit, sibique proximum constituit, dicens: *Sede a dextris meis*,,,.. Quamquam & ipsius Adami, & Patriarcharum, Prophetarum, ac Justorum cæterorum animas, e limbo eductas, in cœlum introduxerit, in sublimiorem, feliciorem ac lætiorem illo Paradisum, ex quo Adam fuerat ejectus; cujus aditum non jam Cherubim flam-
Psalm. 67. meo gladio armatus intercludit. *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem.* Id est, homines per Victoriam suam acquisitos. Hinc Psalm. 23. dicitur; *Attollite portas, Principes, vestras, & elevamini portæ æternales, &*
Cur cœli *introibit Rex gloriæ.* Portas cœli non modo aperiri, sed

æterni manubias intuentes, quasi eum, quem emiserant, cœli portæ capere non possent, licet nunquam ejus capiant Majestatem, majorem viam quærebant aliquam revertenti, adeo nihil exinanitus amiserat. Debuit tamen novo Victori novum iter parari; semper enim victor tamquam major, & præcelsior est. Sed quia æternæ sunt justitiæ portæ, eademque novi, & veteris Testamenti, quibus cœlum aperitur, non mutantur utique, sed elevantur; quia non unus homo, sed totus in omnium Redemptore mundus intrabat „ „.

Christus in cœlos ascendit, ut omnia de se scripta impleret.

Quarto, Christus in cœlos ascendit, ut omnia, quæ de ipso in lege, & Prophetis scripta erant, adimpleret. Cætera enim omnia Christi Mysteria ad ejus Ascensionem tamquam ad finem referuntur, in eaque omnium perfectio, & absolutio continetur. Unde Apostolus, *Ephes.* 4. scribit: *Ascendit supra omnes cœlos, ut impleret omnia.* Hinc *S. Bernardus* Serm. 2. de Ascensione: „ „ Solemnitas hæc, *inquit* consum„ matio, & adimpletio est reliquarum Solemnita„ tum, & felix clausula totius itinerarii Filii Dei „. Et ante illum *S. Epiphanius*. Ascensionem vocat *Dominicarum Festivitatum omnium complementum.*

Orat. de Christi assumptione.

Christus ascendit, ut nobis iter pararet.

Quinto, ascendit in cœlum, ut iter nobis pararet, ut ipse ait Joan. 14. *In domo Patris mei mansiones multa sunt. Si quo minus dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum. Et si abiero, & præparavero vobis locum: Iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis*, Et *Mich.* 2. de ipso prænuntiatum est: *Ascendet pandens iter ante eos; divident, & transibunt portam, & ingredientur per eam, & transibit Rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.*

Christus ascendit, ut Patrem pro nobis interpellet.

Heb. 9.

Sexto, Christus Dominus noster ad cœlos ascendit, ut ea, quæ ad salutem nostram pertinent, curaret, ut quemadmodum Pontifex in veteri Testamento intrabat in Sancta sanctorum, ut Deum pro populo interpellaret, ita *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, non in manufacta sancta introiret, exemplaria verorum; sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui*

Dei

Dei pro nobis; & Patrem *pro nobis interpellet*. Unde
Rom. 8. *Theodoretus* in cap. 8. Epistolæ ad Romanos: „ „ E mortuis, *inquit* suscitatus, Patri assidet, & ne sic quidem nostri curam gerere desiit. Sed quas a nobis accepit primitias ostendens, & eas ab omni labe puras Patri demonstrans, per illas nobis salutem petit „ „. Hunc interpellandi modum *S. Gregorius Magnus* similiter explicat lib. 22. *Moralium*, cap. 13. „ „ Unigenito Filio, (*inquit*) pro homine interpellare, est apud coæternum Patrem seipsum hominem demonstrare: Eique pro humana natura rogasse, est eamdem naturam in Divinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis Dominus, non voce, sed miseratione „ „.

Sacerdotio suo ad Patris dexteram fungitur. Heb. 9. Sacerdotio suo etiamnum ad Patris dexteram Christus fungitur, semetipsum Patri perenniter pro nobis immolans. In cœleste scilicet Sanctuarium non in *sanguine alieno* sicut veteris Legis Pontifex semel quotannis in secretiora Templi adita ingrediebatur: *Sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta æterna redem-*
Heb. 10. *ptione inventa*. Et *Unam pro peccatis offerens hostiam,*

gem est, Filium in æternum perfectum... Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cœlis, Sanctorum minister, & Tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo. Omnis enim Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur. Unde necesse est, & hunc habere aliquid, quod offerat. Quid autem offert? Non novam victimam, neque novum sacrificium, sed quam semel obtulit hostiam *ad destructionem peccati*, pro nobis offerre pergit. *Ipse sacrificium, Sacerdos, & hostia.* „ „ Ascendit *enim* cum „ sacrificio, quod potest placare Patrem „ (inquit *S. Joan. Chrys.*) Suffragatur & *S. Cyrillus Alexandrin.* lib *de Adoratione in Spiritu, & Veritate, dicens:* „ „ Si „ verum est, omnem Sacerdotem, ut sacrificium offerat, stare, nec confessor unquam, aut ejusdem „ collega gloriæ possit intelligi cum Deo, cui sacrificat, quomodo non inusitatus plane Sacerdos Christus est, qui & in divinitatis throno considet, & „ tamen ut homo sacra facit „? Hic manipulus est novarum frugum, qui a Sacerdote coram Domino elevatus sanctificatur, & consecratur, ut acceptabilis esset pro populo. Hic Agnus immaculatus in holocaustum oblatus Domino. „ „ Delibatio veluti quædam nostræ massæ, oblatus est Deo, ac Patri primogenitus ex mortuis factus, & primitiæ resurrectionis omnium, in ipsum cœlum ascendens. Oblatus est autem tamquam ex omnibus, & pro omnibus, ut omnes vivificaret; & tamquam ex area „ primus manipulus offerretur Deo, ac Patri „. (*inquit S. Cyrillus* lib. 4. in *Joan.*) Agnus est immaculatus, qui etsi in cruce mactatus sit, ideo tamen mactatus est, ut in cœlestis Tabernaculi Altare non manufactum inferretur, ibique se ipsum perenniter offerret, non igne materiali, sed igne divinitatis consumptus, absorpta morte in victoria. Unde *S. August.* Enarratione in Psal. 140: „ „ Illud est (*inquit*) sacrificium vespertinum, Passio Domini, crux Domini, „ oblatio victimæ salutaris, holocaustum acceptum „ Deo. Illud sacrificium vespertinum, fecit in Re-

„ sur-

Hebr. 8.

Hom. 17. & 19. in Epist. ad Hebr.

Levit. 23.

„ surrectione munus matutinum „. Hinc S. Joan. Apocalypsis 5. *Vidi*, inquit, *in medio throni Agnum stantem tamquam occisum*.

Pulchre *S. Cyrillus Alexandrinus* Epist. ad *Acacium*, quæ *De capro emissario* inscripta est. Christo adaptat
Levit. 14. sacrificium gemini passeris, quorum alter occidebatur, alter prioris sanguine cruentatus in solitudinem dimittebatur. Cæso passere Christus mortalis, & in cruce mactatus; superstite vero passere, & cruentato immortalis, & in cœlum assumptus adumbratur; utroque tamen hostia. Quamobrem novum hoc in cœlis spectaculum admirati sunt Angeli, hunc in mo-
Isaiæ 63. dum percontati: *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra... Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari*? Verba *S. Cyrilli* legere, jucundum erit. „ „ Tingebatur (*inquit*) passer vivus in sanguine occisi; & sanguine quidem illius cruentatus, passionisque propemodum particeps, in solitudinem dimittebatur. Ad cœlum enim Unigenitum Dei Verbum una cum carne sibi unita rediit, eratque novum hoc in cœlis spectaculum. Obstupuit enim sanctorum Angelorum mul-

grinos, & hospites super terram, ac patriam inquirentes, *cives sanctorum, & domesticos Dei... Nostra enim conversatio in cælis est;* (inquit Apostolus.) Liberos cordis oculos ad illam altitudinem, in qua Christus est, erigamus. „ Sursum vocatos animos desideria ter- „ rena non deprimant, ad æterna præelectos peritura „ non occupent, viam veritatis ingressos fallaces il- „ lecebræ non retardent, & ita a Fidelibus hæc tem- „ poralia decurrantur, ut peregrinari se in hac mundi „ valle cognoscant, in qua etiamsi quædam commoda „ blandiantur, non amplectenda nequiter, sed tran- „ seunda sunt fortiter.·.·. Totis fidei viribus nitamur, „ ut sicut Dominus nostro cum corpore ad superna „ conscendit, ita nos quoque membra ejus effecti, „ Caput nostrum officiosis desideriis, ac bonorum ope- „ rum studiis jam sequamur. Ascendamus post eum „ compunctione, benevolentia, concordia, charitate; „ ascendamus & per ipsarum adminicula passionum. „ Quomodo autem post eum per passiones nostras „ possimus ascendere, si quis roget, hoc utique mo- „ do: si unusquisque nostrum subdere eas sibi studeat, „ & eminentia dominantis animi super eas stare con- „ suescat, ex ipsis sibi gradum construat, quo ad su- „ periora conscendat. *Sublimabunt nos, si fuerint in- „ fra nos. De nostris etiam vitiis scalam nobis facimus, „ si vitia ipsa calcamus.* Cæterum cum Christo, id est, „ humilitatis Magistro, non ascendit superbia, nec „ cum bonitatis auctore malitia, nec cum pacis amico „ discordia, nec cum Filio Virginis libido, atque lu- „ xuria. Non ascendunt vitia post virtutum paren- „ tem, nec peccata post Justum, nec infirmitates „ possunt ire post Medicum. Christum ascendentem „ sequamur mysticis virtutum omnium gradibus. *Beatus vir*, inquit Propheta, *cujus est auxilium abs te ascensiones in corde suo disposuit... Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.* Humilitate præsertim ascendamus, hæc est via. Qui aliter vadit, cadit potius, quam ascendit, quia sola est humilitas, quæ exaltat; sola, quæ ducit ad vitam.

Hebr. 11. Ephes. 2. Philip. 3.

S. Leo ser. 1. de Ascens. Dom.

S. Hil. Arel. in eodem Festo.

Psalm. 83.

„ Chri-

S. Ber. ser. 2 de Asc. Dom. „ „ Christus enim cum per naturam divinitatis non haberet, quo cresceret, vel ascenderet, quia ultra Deum nihil est, per descensum quomodo cresceret, invenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum; propter quod Deus exaltavit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet ad dexteram Dei „ „. Vade, & tu fac similiter; neque enim ascendere potes, nisi descenderis; quia, ut æterna lege

Luc. 14. fixum est: *Omnis, qui se humiliat, exaltabitur, & qui* „ *se exaltat, humiliabitur*, O perversitas! O abusio „ filiorum Adam! Quia cum ascendere difficillimum „ sit, descendere autem facillimum, ipsi & leviter „ ascendunt, & difficilius descendunt, parati ad ho- „ nores, & celsitudines Graduum Ecclesiasticorum, „ *Ipsis etiam Angelicis humeris formidandas*: Ad se- „ quendum autem te, Domine Jesu, vix inveniun- „ tur, qui vel trahi patiantur; qui velint duci per „ viam mandatorum tuorum. Beatus, qui ubique te „ ducem habet, non illum refugam spiritum, qui „ qui statim ascendere voluit, & tota divinitatis dex- tera percussus est. *Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ, sequamur te, per te, ad te; quia tu es-*

§. III.

Ascensionis Christi fructus, & utilitates.

Quamvis corporis sui, & sacræ humanitatis sensibilem præsentiam Christus Jesus Ascensione sua Fidelibus subtraxerit, præsentia tamen divinitatis suæ nusquam ipsis deest. *Ecce* (inquit) *ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Qui *Emmanuel*, idem, *Nobiscum Deus*, vocatur, „ „ Implet proprietatem nominis sui, & qui ascendit in cœlos, non deserit adoptatos; qui sedet ad dexteram Patris, ipse totius habitator est corporis, & ipse deorsum confortat ad patientiam, qui sursum invitat ad gloriam „ „. (inquit *S. Leo* Serm. 2. *de Resurrect. Domini*, cap. 3.) Ipse vero Christi in cœlos Ascensus, quo sensibilem sui corporis præsentiam nobis subtraxit, longe majores utilitates nobis peperit, quam ejus sensibilis præsentia peperisset.

Matth. 28. Isaiæ 7.

I. Christi nimirum Ascensione gloriosa fidei nostræ merito maximus cumulus accessit. Nam fides earum rerum est, quæ non videntur, atque ab hominum ratione, & intelligentia remotæ sunt. Itaque si Dominus Jesus a nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur; siquidem ab illo *Beati* prædicantur, *qui non viderunt, & crediderunt.* Hinc etiam ipse discipulis ait de Spiritu sancto: *Arguet mundum de justitia*, comparando scilicet credentium justitiam cum iniquitate infidelium. Hæc enim comparatio est infidelium vituperatio. *De justitia*, (inquit) *quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* „ Quapropter „ Mundus de peccato quidem suo, de justitia vero ar„ guitur aliena, sicut arguuntur de lumine tenebræ. „ Quantum enim malum sit eorum, qui non cre„ dunt, non solum per seipsum, verum etiam ex bono „ potest eorum apparere, qui credunt. Et quoniam „ ista vox infidelium esse consuevit: Quomodo credi„ mus, quod non videmus? ideo credentium justitiam „ sic oportuit definiri: *Quia ad Patrem vado, & jam* „ *non videbitis me.* Nam & qui viderunt Christum,

Christi Ascensione fidei nostræ meritum augetur.

Joan. 20.

Joan. 16.

„ non in eo laudata est fides eorum, quia credebant; „ quod videbant, id est, Filium hominis; sed quia „ credebant, quod non videbant, id est, Filium Dei. „ „ Cum vero & ipsa forma servi subtracta eorum esset aspectibus, tum vero ex omni parte impletum est,
Rom. 1. *Justus ex fide vivit.* Ipsa est justitia fidei, de qua dicit
2. Cor. 5. Apostolus: *Et si cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus.* Erit itaque, *inquit*, vestra justitia, qua mundus arguetur; *Quia vado ad Patrem & jam non videbitis me.* Quoniam in eum, quem non videbitis, credetis in me; & quando me videbitis quod tunc ero, non videbitis in me, quod sum vobiscum modo; non videbitis humilem, sed excelsum, non videbitis mortalem, sed sempiternum; non videbitis judicandum, sed judicaturum; & de hac fide vestra, id est, justitia vestra arguet Spiritus sanctus incredulum Mundum „„. Ita hunc locum explicat *S. August.* Tract. 95. *in Joannem.*

Magnum Fidei robur, & incrementum ex gloriosa Christi Domini nostri in cœlos Ascensione accessisse, confirmat *S. Leo* Serm. 2. *de Ascensione*, cap. 2. 3. &

te præsentior, qui factus est humanitate longinquior. Tunc ad æqualem Patri Filium eruditior fides gressu mentis cœpit accedere, & contrectatione in Christo corporeæ substantiæ, quæ Patre minor est, non egere; quoniam glorificati corporis manente natura, eo fides credentium vocabatur, ubi non carnali manu, sed spiritali intellectu, par Genitori Unigenitus tangeretur. Hinc illud est, quod post Resurrectionem suam Dominus Mariæ Magdalenæ personam Ecclesiæ gerenti, cum ad contactum ipsius properaret accedere, dicit: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Hoc est: Nolo, ut ad me corporaliter venias, nec ut me sensu carnis cognoscas. Ad sublimiora te differo, majora tibi præparo; cum ad Patrem ascendero, tunc me perfectius, veriusque palpabis, apprehensura, quod non tangis, & creditura, quod non cernis „ „.

Eumdem locum tractans *S. Bernard.* Serm. 28. in Cantica: „ „ Mittitur (*inquit*) ad certiorem fidei cognitionem, quæ apprehendit, quod sensus nescit, experimentum non invenit: *Noli me tangere.* Hoc est: Dissuesce huic seducibili sensui, innitere Verbo, fidei assuesce... Disce id habere certius, id tutius sequi, quod illa suaserit. *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Quasi vero cum ascenderit, tunc tangi ab ea velit, aut possit. Et utique poterit, sed affectu, non manu; voto, non oculo, fide, non sensibus. Quid tu me (ait) modo tangere quæris, quæ sensu corporis gloriam æstimas Resurrectionis „ „? Verbum æternum Patris, Angelorum cibus, panisque perfectus, Incarnatione lac nobis infantibus, & solido cibo capiendo imparibus præstitit; „ „ Ut quasi a mamilla carnis ejus enutriti, & per talem lactationem assueti manducare, & bibere Verbum Dei, & eum, qui est immortalitatis Panis, qui est Spiritus Patris, in nobis ipsis eum continere possemus. (*inquit* S. Iræneus, lib. 4. cap. 24.) Quid est Panis Angelorum? *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Quomodo Panem Angelorum manducavit homo? *Et verbum*

caro factum eſt, & habitavit in nobis. Igitur „ „ Mater Sapientia, cum ſit in excelſis Angelorum ſolidus cibus, dignata eſt, quodammodo lacteſcere parvulis. Sed ipſe homo Chriſtus, qui vera carne, vera cruce, vera morte, vera Reſurrectione ſincerum lac dicitur parvulorum, cum bene a ſpiritualibus capitur, invenitur Dominus Angelorum. Proinde nec ſic parvuli ſunt lactandi, ut ſemper non intelligant Deum Chriſtum; nec ſibi ablactandi, ut deſerant hominem Chriſtum. Quod alio modo ita dici poteſt: Nec ſic lactandi ſunt, ut Creatorem nunquam intelligant Chriſtum; nec ſic ablactandi, ut Mediatorem unquam deſerant Chriſtum „ „ (*inquit S. Auguſt.* Tract. 98. *in Joan.*) Hoc ineffabili modo ablactati ſunt Fideles, cum Chriſtus in cœlos aſcendens carnis ſuæ conſpectum ipſis ſubduxit, ut cibum ſolidum, id eſt, verbum Dei, per quod facta ſunt omnia, jam per carnem ejus fortiores effecti, fide contemplaremur, eoque cum Angelis reficeremur, jam ſpe ad illorum æqualitatem provecti.

Secundus II. Chriſti enimvero in cœlos Aſcenſio, ad con-

per ineffabilem Christi gratiam, quam per diaboli amiseramus invidiam. Nam quos virulentus inimicus primi habitaculi felicitate dejecit, eos sibi concorporatos Dei Filius ad dextram Patris collocavit„„. Habemus Dominum, & Salvatorem nostrum Jesum Christum prius pendentem in ligno, nunc sedentem in cœlo. „„Pretium nostrum dedit, cum penderet in ligno; colligit, quod emit, cum sedet in cœlo... Christus ascendit in cœlum, ascendat cum illo & cor nostrum; sicut enim ille ascendit, nec recessit a nobis, sic & nos cum illo ibi jam sumus, quamvis nondum in corpore nostro factum sit, quod promittitur nobis. Neque enim propterea nobis desperanda est perfecta, & angelica cœlestis habitatio, quia dixit: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de* Joan. 3. 13.
cælo, Filius hominis, qui est in cælo. Sed hoc dictum est propter unitatem, qua caput nostrum est, & nos corpus ejus. Cum ascendit in cœlum, nos ab illo non separamur. Qui de cœlo descendit, non nobis invidet cœlum, sed quodammodo clamat: Membra mea estote, si ascendere vultis in cœlum. In hoc ergo ipsi interim roboremur, in hoc votis omnibus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod computamur in cœlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc exuamus animi vetustatem. Facile corpus levabitur in alta cœlorum, si non premat spiritum sarcina peccatorum„„. (*inquit S. August.* Serm. 263. alias *de Tempore* 174. & *de Diversis* 90.) Id porro, ut consequamur, ad Deum confugiamus, quem *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum... Habentes Pontificem magnum, qui penetravit cælos, Jesum Filium Dei... Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.* Non accessimus, ut Judæi, *Ad tractabilem montem, & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum, quam, qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum... Sed ad Sion Montem, & Civitatem Dei viventis, Jerusalem cælestem,*

1. Joan. 2.
Hebr. 4.
Hebr. 12.

& multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cœlis, & Judicem omnium Deum, & Spiritum Justorum perfectorum, & Testamenti novi Mediatorem Jesum, & Sanguis aspersionem melius loquentem quam Abel. Videte, ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur; multo magis nos, qui de cœlis loquentem nobis avertimus? Quid autem loquitur? Verba charitatis.

Fructus tertius Ascensionis Christi, nostræ charitatis inflammatio.

III. Christus namque in cœlum ascendens amorem nostrum ad cœlum rapuit, cordaque nostra divino Spiritu inflammavit, ut enim dicit Matth. 6. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Et certe si Christus Dominus in terris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso hominis aspectu, & consuetudine defixa esset, qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam benevolentia prosequeremur. Verum in cœlos ascendens, amorem nostrum spiritualem reddidit, effecitque, ut quem nunc absentem cogitamus, eum, ut Deum veneremur, & diligamus. Quamobrem discipulis ait: *Si diligeretis*

„ nali, quasi contristatum est in ipsis. Congregati sunt „ tamen in unum, & cœperunt orare. Ille autem „ missurus erat Spiritum sanctum, ut impleret eos amo„ re spiritali, auferens desideria carnalia. Faciebat eos „ jam sic intelligere Christum, quomodo erat Ver„ bum Dei, Deus apud Deum, per quod facta sunt „ omnia. „ „ Non autem possent impleri tali intellectu, nisi carnalis charitas ab eorum oculis discessisset. Et ideo dixit: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem; quia Pater major me est.* Quasi diceret Apostolis suis: Non vultis me dimittere, sed melius est, ut istam carnem non videatis, & divinitatem cogitetis. Tollo me a vobis exterius, & me ipso impleo vos interius. Numquid enim secundum carnem, & cum carne intrat in cor Christus? Secundum divinitatem possidet cor, secundum carnem per oculos loquitur ad cor, & admonet foras, habitans intus, ut interius nos convertamur, & vivificemur ex ipso, & formemur ex ipso „ „. Sic disserit *S. August.* Serm. 164. *de Ascensione Domini.*

Ob eamdem rationem Dominus discipulis ait: Joan. 16. 7.
Expedit vobis, ut ego vadam; si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. Tamquam diceret: „ „ Expedit vobis, ut hæc forma servi auferatur a vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis, sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & isto lacte contenti, semper infantes esse cupiatis. *Expedit vobis, ut ego vadam, &c.* Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis; si carni carnaliter hæseritis, capaces Spiritus non eritis „ „. Nam quid est, *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos?* Numquid hic positus eum non poterat mittere, quem scimus super eum baptizatum venisse, atque mansisse; immo vero a quo scimus eum nunquam separabilem fuisse? „ „ Quid est ergo, *Si non abiero Paracletus non veniet ad vos?* Nisi, non potestis capere Spiritum, quamdiu secundum carnem persistitis nosse Christum; unde Joan. 16. 7.

 ille,

1. Cor. 5. ille, qui jam acceperat Spiritum, *Et si cognovimus*, inquit, *secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Etiam ipsa quippe carnem Christi, non secundum carnem novit, qui Verbum carnem factum spiritualiter novit,, „. Verba sunt *S. August.* Tractatu 114. *in Joannem*.

Idem passim confirmat *S. Bernardus*, Sermone præsertim 20 *in Cantica*, & Serm. 5. *de Ascensione*, ubi hanc præcipuam invisibili Deo fuisse causam asserit carnem assumendi, & hominibus convivendi, ut carnalium, qui nisi carnaliter amare non poterant, cunctas primum affectiones, a cæteris sensibilibus omnibus rebus abductas, ad sacratissimæ suæ carnis amorem totas recolligeret, atque ita gradatim ad amorem spiritualem perduceret. Carnali (ut ita loquar) amore adhærebant Christo incipientes Apostoli, solo præsentiæ corporalis amore reliquerant omnia, adeo ut futuræ salutaris Passionis, & Mortis, ne audire quidem verbum æquanimiter sustinerent, sed nec gloriam ascendentis postmodum, nisi cum gravi mœ-
Joan. 16. rore suscipere. *Quia* (inquit) *hæc locutus sum vobis*,

id est, „„ Nisi carnis præsentia vestris subtrahatur „ aspectibus, spiritualis gratiæ plenitudinem occupata „ mens non agnoscit, non recipit animus, non capit „ affectus„. Christus ait: *Ego sum via, veritas, & vita.* Hoc est, „„ Per me venitur, ad me perveni„ tur, in me permanetur. Ex quo intelligitur (inquit *S. Aug.* lib. 1. *de Doctrina Christiana*, cap. 34.) „„ Quod nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire, ne rebus temporalibus, quamvis ab illo pro salute nostra susceptis, & gestis, hæreamus infirmiter, sed per eas potius curramus alacriter, ut ad eum ipsum, qui nostram naturam a temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram patris, provehi, atque pervenire mereamur „ „. Joan. 14. 6.

IV. Hæc *Dona* sunt, quæ *Christus ascendens in altum, dedit hominibus*, Fides, Spes, Charitas per Spiritum sanctum in eorum cordibus diffusa. Sed & dona ab hominibus accepit, ut ait Propheta: *Ascendisti in altum, capisti captivitatem; accepisti dona in hominibus.* Apostolus a Propheta non dissidet. Christus ascendens in cœlos dona hominibus dedit, idemque dona in hominibus recepit. Dedit ut unus cum Patre Deus; accepit in Ecclesia sua, in membris suis, in Sanctis, & Fidelibus suis. *Christus* enim, *& Ecclesia, caput, & corpus, unus homo est, unus Christus*, ut *S. August.* sæpius inculcat. Nunc in persona sua propria, nunc in persona membrorum suorum loquitur apud Prophetas. Ad personam membrorum ejus referendum, quod ait Propheta: *Accepisti dona in hominibus*; ad Personam ejus propriam, quod Apostolus ait: *Dedit dona hominibus*, ut *S. Aug.* explicat, Enarratione in Ps. 67. *Ipse ergo Christus, & dedit de cælo, & accepit in terra,* (inquit S. Doctor lib. 15. *de Trinitate, cap.* 19.)

Eph. 4.

Psalm. 67.

Christus in cœlos ascendens dona dedit hominibus & in eis accepit.

ARTICULUS VIII.

Quo septimus Symboli Articulus explicatur.

INDE VENTURUS EST JUDICARE VIVOS, ET MORTUOS.

§. I.

Multiplex Dei Judicium. Novissimi tempus ignotum. Signa illud præcedentia.

DEI Judicium multiplex in Sac. Litteris declaratur; unum *Discretionis*, de quo Propheta Psalm. 42. *Judica me, Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.* Aliud *Damnationis*, de quo scriptum est Joannis 3. *Qui non credit, jam judicatus est:* Et Jo. 5. *Et procedent, qui mala egerunt in resurrectionem judicii.* Rursus judicium aliud *occultum*, aliud *manifestum*. „ „ Occultum judicium est pœna, qua nunc unusquisque hominum aut exercetur ad purgationem, aut admonetur ad conversionem; aut si contempserit vocationem, & disciplinam Dei, excæcatur ad damnationem. Judicium manifestum est

S. Aug. Tr. 43. & 52. in Joan.

ſtum poſt mortem fiet, cum unicuique neceſſe erit in conſpectum Domini venire, & ſingularium cogitationum, verborum, operumque omnium rationem reddere, demumque Judicis præſentem ſubire ſententiam. Id porro duobus diverſis temporibus fiet; primo ſtatim poſt uniuſcujuſque hominis mortem; ſecundo in fine mundi. Primum judicium particulare eſt, ac privatum; cum enim unuſquiſque noſtrum e vita migraverit, ſtatim ad Dei tribunal ſiſtitur, ibique de omnibus juſtiſſima quæſtio habetur; quæcunque aut egerit, aut dixerit, aut cogitaverit, cum hic mortalem vitam ageret. De iſto ſcribit Apoſtol. ad *Heb.* cap. 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem judicium.* Alterum generale erit, cum uno die, atque uno in loco, omnes ſimul homines ad tribunal ſummi Judicis ſtabunt, ac omnibus omnium ſæculorum hominibus ſpectantibus, & audientibus, ſinguli ſententiam in ſe latam excipient, ſtatimque reprobi a ſiniſtris Judicis in terra ſtantes, in ignem æternum cum diabolo, & Angelis ejus detrudentur; Matth. 25. Electi vero, Chriſto obviam rapti in aera, cum ipſo 1. Theſſ. 4. in Regnum æternum, ipſis ante mundi conſtitutionem paratum, convolabunt, ſicque in cœlis ſemper erunt *cum Domino.*

De ultimo iſto, generalique Judicio Symboli Apoſtolici ſeptimus Articulus eſt, quo Chriſtum *venturum judicare vivos, & mortuos*, profitemur: *inde*, inquam, venturum, quo aſcendit, ſcilicet e cœlis; non relicta Patris dextera, in qua ſedet, hæc enim ſumma poteſtas eſt, & majeſtas. Chriſtus autem veniet *Cum poteſtate magna, & majeſtate.* Luc. 21. *Quemadmodum aſſumptus eſt in cœlum, ſic veniet.* Matth. 25. Actor. 1. Duobus autem modis accipi poteſt, quod *Vivos, & mortuos judicabit;* „ Sive ut vivos intelligamus, quos hic nondum mor- „ tuos, ſed adhuc in iſta carne viventes inventurus „ eſt ejus Adventus; mortuos autem, qui de cor- „ pore, prius quam veniat, exierunt, vel exituri ſunt: „ ſive vivos juſtos, mortuos autem injuſtos, quo- „ niam juſti quoque judicabuntur. Aliquando enim

„ Jud-

„ judicium Dei ponitur in malo, unde illud eſt:
Joan. 5. „ *Qui autem male egerunt in reſurrectionem Judicii,*
„ Aliquando, & in bono ſecundum quod dictum eſt:
Pſalm. 53. „ *Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua*
„ *judica me.* Per Judicium quippe Dei fit ipſa bono-
„ rum, malorumque diſcretio, ut liberandi a malo,
„ non perdendi cum malis, boni ad dexteram ſegre-
„ gentur. Sic explicat *S. Aug.* in *Enchiridio*, cap. 55. Cæterum & illi ipſi, de quibus dicit Apoſt. 1. ad Theſſ. 4. *Et nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, prius morientur, quam beata immortalitate cum reliquis Sanctis donentur; quod aperte colligi videtur ex his Apoſtoli verbis 1. ad *Corinth.* cap. 15. *Sed dicit aliquis: Quomodo reſurgunt mortui? Quali autem corpore venient? Inſipiens, quod tu ſeminas, non vivificatur, niſi prius moriatur*, &c. Et, *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.* Quomodo autem fieri poterit, ut omnes reſurgant, niſi omnes moriantur? Reſurrectio quippe, niſi mors præceſſerit, nulla eſt. Morientur ergo & illi, qui adveniente Chriſto vitam

qua hora Dominus vester venturus sit.' De eodem Apostolus 2. ad Corinthios 5. scribit: *Omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Et Apoc. 20. dicitur: *Vidi mortuos magnos, & pusillos in conspectu Throni, & Libri aperti sunt.. Et judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in Libris.. Et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.*

S. August. Enar. in Psalm. 38. Serm. 2.

„ Quamvis autem ultimi judicii diem venturum esse utiliter sciamus, & utiliter ignoremus, quando venturus sit; ut paratum cor habeamus bene vivendo; & non solum non timeamus venturum illum diem, sed & amemus, *Expectantes beatam spem, & Adventum gloriæ magni Dei; & Salvatoris nostri Jesu Christi.* (ut loquitur Apostolus.) Signa tamen quædam Adventum Christi ad judicium præcedent, ut homines ad Judicis reverentiam adducantur, & ad judicium præparentur, signis insolitis, & formidandis præmoniti. Ex his nihilominus signis certo cognosci non potest judicii tempus, cum partim ad excidium Hierosolymorum, partim ad Christi adventum in corpore suo, quod est Ecclesia, partim ad adventum ejus novissimum per se ipsum pertineant, ut *S. August.* explicat Epistola 199. alias 80. ad *Hesichium, de Fide Sæculi* inscripta. Quamobrem, quod Christus Dominus ait: *Vigilate, ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes*, ad omnes pertinere declaravit. „ „ Tunc enim unicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inveniat eum Domini adventus. Imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus dies (*inquit S. Augustinus.*)

Ad Tit. 2.

Judicii ultimi tempus ex signis præcedentibus certo cognosci potest

Luc. 21. Matth. 24. Marc. 13.

Diem Domini venturum non esse, certum est, nisi Antichristus prior advenerit. Homo quidam erit singularis iniquissimus, divinos honores usurpans, Christum, & Regnum ejus, id est, Ecclesiam persequens ea persecutione, *qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet*: falsis miraculis maximam hominum par-

Antichristus.

Matth. 24.

partem ſeducens & ad defectionem a Chriſti fide, & cultu pertrahens. De quo Apoſtolus 2. ad *Theſſalonicenſes* 2. ſcribit: *Homo peccati, filius perditionis, qui adverſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in Templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tamquam ſit Deus . . . Et tunc revelabitur ille Iniquus; quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui eum, cujus eſt adventus ſecundum operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis iis, qui pereunt; eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent.* Cætera pene omnia, quæ de Antichriſto dicuntur, vel obſcura ſunt, vel incerta. Cum autem improborum hominum caput futurum ſit, jam ab initio Eccleſiæ, immo ab initio mundi formari cœpit corpus ejus, præparari populus ejus, in quo primas tenent Hæretici. Unde *S. Paulus* ibidem ait: *Myſterium jam operatur iniquitatis.* Et *S. Joannes* Epiſtola 1. Cap. 2. *Filioli, noviſſima hora eſt; & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus veniet, & nunc Antichriſti multi facti ſunt . . . Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex*

nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in die Judicii, & perditionis impiorum hominum, (inquit *S. Petrus* Epist. 2. cap. 3.) *Adveniet autem dies Domini ut fur; in quo cœli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in adventum diei Domini, per quem cœli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent? Novos vero cœlos, & novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat. Propter quod, charissimi, hæc exspectantes, satagite immaculati, & inviolati ei inveniri in pace.* Denique Ecclesia Christum *judicaturum vivos, & mortuos, & sæculum per ignem* profitetur, quod ab Isaia Propheta prædictum est: *Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga ejus; reddere in indignatione furorem suum, &* Isaiæ 66. *increpationem suam in flamma ignis; quia in igne Dominus dijudicabit.*

§. I. I.

Generalis Judicii Causa.

Cum præter privatum de singulis, alterum etiam de universis hominibus, exerceri judicium necesse sit; præter Dei verbum, communemque Christianorum omnium fidem, congruæ quoque rationes afferri possunt, quas exponunt *Sanctus Thomas*, & Concilii Tridentini Catechismus. III. P. Q. 59. Ar. 8.

Prima est, quia post hominum mortem interdum superstites sunt filii, vel discipuli, exemplorum, sanæ doctrinæ, vel errorum, sanctioris vitæ, vel pravorum operum amatores, sectatores, propugnatores, propagatores. Quibus rebus ipsorum mortuorum prœmia, & pœnas augeri necesse est. Cum igitur hæc utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens, non prius finem habitura sit, quam novissimus mundi dies advenerit, æquum erat, de universa hac recte, aut Prima ratio judicii generalis.

prava

prave factorum, dictorumque ratione perfectam quæstionem haberi, quod fieri non poterat nisi facto communi omnium Judicio. *Quapropter exspecta me, dicit Dominus*, (Sophoniæ 3.) *in die resurrectionis meæ in futurum, quia judicium meum, ut congregem gentes, & colligam regna, & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei, in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra.*

io alte- Secunda est, quod piorum fama sæpe lædatur, impii vero innocentiæ laude commendentur. Quam ob rem divinæ justitiæ ratio postulat, ut pii ereptam injuria apud homines existimationem, in publico universorum hominum conventu, & judicio recuperent; cum Christus Judex *Illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique a Deo*; cum *Libris apertis*, id est singulorum conscientiis patentibus, boni summo honore afficientur, & filii Dei ab omnibus agnoscentur, eorumque præclare gesta cunctis innotescent, & ab æquissimo Judice coronabuntur. Mali vero, ac reprobi *induentur confusione* peccatis suis, quamvis occultissimis, pravis desideriis, cogitationibus, operibus in publicam

or. 4.
ic. 20.

Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: Ecce, quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos sors illorum est. Ergo erravimus a via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non ortus est nobis. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis; & ambulavimus vias difficiles; viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? Aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra... Justi autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum. Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini; quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos. Summus autem erit honos, quo Sancti afficientur, siquidem Christo supremo Judici assidebunt, cum ipso mundum judicaturi. Unde ipse ait: *Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel.* Et Apostoli *Sancti*, inquit, *de hoc mundo judicabunt... In vobis judicabitur mundus... Nescitis, quoniam Angelos judicabimus.* Matth. 19. 1. Cor. 6.

Tertia judicii generalis ratio hæc est: Quod Sancti, & reprobi homines, quæcunque in vita egerunt, non sine corporibus egerint; unde bona, & mala opera ad corpora etiam pertinent, velut ad instrumenta. Maxime igitur conveniens erat, corporibus una cum eorum animabus debita æternæ gloriæ prœmia, aut supplicia impertiri, quod neque sine omnium hominum resurrectione, neque sine generali judicio fieri poterat. „ „ Dicimus plenum primo, perfectumque credendum judicium Dei, ut ultimum jam, atque exinde perpetuum; ut sit quoque justum, dum non in aliquo minus; ut sit quoque Deo dignum, dum pro tanta ejus patientia, plenum, atque perfectum. Itaque plenitudinem, perfectionemque Judicii nonnisi de totius hominis repræsentatione constare. Totum porro hominem ex utriusque substantiæ concretione parere; idcirco in utraque exhibendum, quem totum oporteat judicari, qui nisi Tertia ratio.

totus utique non vixerit. Qualis ergo vixerit, talem judicari, qui de eo, quod dixerit, habeat judicari. Vita est enim causa judicii, per tot substantias dispungenda, per quot & functa est„„. (inquit *Tertullianus* libro *de Resurrectione Carnis*.)

Ratio quarta. Quarta ratio ex divina Providentia, Sapientia, & Justitia petitur, quas vindicari palam in omnium hominum conventu, ac laudari decet Cum enim adversa, & prospera promiscue nonnunquam bonis, & malis eveniant, ob arcanas quidem, licet adorandas rationes; hinc fit, ut plerique divinæ providentiæ, ac justitiæ obloquantur; & viri etiam justi commoveantur interdum, cum improbos potentes opibus, & honoribus florentes animadvertunt. *Mei autem pene*

Psalm. 27. *moti sunt pedes* (inquit Propheta) *pene effusi sunt gressus mei ; quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns,.. Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias; & dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, & lavi inter innocentes manus meas; & sui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.* Necesse igitur erat, generale Judicium exerceri, in eoque bonis prœmia, improbis supplicia palam decerni.

„ ſi mortui ſumus? *Intus eſt radix.* Ubi radix noſtra, „ ibi & vita noſtra, ibi enim charitas noſtra, *Et vita* „ *veſtra*, inquit, *abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* „ Quando areſcit, qui ſic habet radicem? Quando „ autem erit ver noſtrum? Quando æſtas noſtra? „ Quando nos circumveſtit dignitas foliorum, & „ ubertas fructuum locupletat? Audi, quod ſequitur: *Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.* Hinc *S. Auguſt.* lib. 20. *de Civitate Dei*, cap. 2. *ait*: „ „ Cum ad illud Dei judicium venerimus, cujus tempus jam proprie dies judicii, & aliquando dies Domini nuncupatur; non ſolum quæcunque tunc judicabuntur, verum etiam quæcunque ab initio judicata, & quæcunque uſque ad illud tempus adhuc judicanda ſunt, apparebunt eſſe juſtiſſima. Ubi hoc quoque manifeſtabitur, quam juſto judicio Dei fiat, ut nunc tam multa, ac pene omnia juſta judicia Dei ſenſus, menteſque mortalium lateant; cum tamen in hac re piorum fidem non lateat, juſtum eſſe, quod latet „ „. Hinc Proph. Pſ. 36. ait: *Obſervabit peccator juſtum, & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis, Dominus autem irridebit eum, quoniam proſpicit, quod veniet dies ejus.* „ Qui dies? Quo reddet unicuique ſecundum opera. Theſaurizat enim „ ſibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii „ Dei; ſed Dominus proſpicit, tu non proſpicis; in- „ dicavit tibi, qui proſpicit. Non parva pars ſcientiæ „ eſt, ſcienti conjungi. Ille habet oculos cognitionis, „ ut habet credulitatis Quod videt Deus, crede tu. Veniet dies injuſti, quem proſpicit Deus. Qui dies? cujus vindictæ? „ „ Neceſſe eſt enim, ut vindicetur in impium, ſive convertat ſe, ſive non ſe convertat. Si enim ſe converterit, hoc ipſum in illo vindicatur; quod periit iniquitas „ „ (ut explicat *S. Auguſt.* Enarratione in Pſal. 36. Serm. 2.) Nunc Deum *ex dimidia tantum parte* cognoſcimus, (ut cum *S. Baſilio* loquar, Præfatione in Regulas fuſius diſputatas.) Miſericordem cogitamus, non juſtum; at in ſupremo judicio plene cognoſcetur, quia *Juſtitia plenitudo*

divinitatis, ut loquitur *Tertullian.* Judicium itaque
Eccl. 5. 7. generale esse oportet, ut omnibus palam fiat, *Misericordiam* quidem Dei *ab æterno, & usque in æternum* exerceri, sed *super timentes eum*; verum *in peccatores respicere iram illius.*

Ratio quinta generalis judicii. Apoc. 14. Quinta denique ratio, cur generale judicium sit futurum, est, ut illius metu peccatores ad meliorem frugem revocentur. Pii vero ejus expectatione recreentur, nec in adversis rebus deficiant. *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.*
Eccl. 7. Hinc illud Sapientis divinum oraculum: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Sed timore casto timendus est judicii
Ps. 118. 120 dies. Unde Propheta dicit: *Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui.* Hoc est, ut explicat

Timore casto timendum judicium. *S. Aug.* Enarratione in Ps. 118. Serm. 25. „„ A timore tuo casto, qui permanet in sæculum sæculi carnalia mea desideria comprimantur; *A judiciis enim tuis timui*, cum mihi lex minaretur pœnam, quæ mihi non poterat dare justitiam. Sed hunc timorem, quo pœna metuitur, consummata charitas foras mittit, quæ non timore pœnæ, sed delectatione justitiæ liberos reddit. Timor namque iste, quo non amatur justitia, sed timetur pœna, servilis est, quia carnalis est; & ideo non crucifigit carnem. Vivit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas. Cum vero pœna creditur secutura, latenter vivit; vivit tamen. Mallet enim licere, & dolet non licere, quod lex vetat; quia non spiritaliter delectatur ejus bono, sed carnaliter malum metuit, quod minatur. Timore autem casto ipsa, quæ hunc timorem foras mittit, peccare timet charitas, etiamsi sequatur impunitas; quia nec impunitatem judicat secuturam, quando amore justitiæ peccatum ipsum deputat pœnam. Tali timore carnes crucifiguntur; quoniam carnales delectationes, quæ legis littera vetantur potius, quam vitantur, spiritualium bonorum delectatione vincuntur, & eadem usque ad perfectionem crescente victoria perimuntur„„.

Timor ille castus cum summo desiderio, & amore diei judicii optime cohæret, quo Pii cujusque pectus accenditur. Unde Apostolus scribit: *Reposita est mihi corona justitiæ... Non solum autem mihi, sed & iis, qui diligunt adventum ejus.* Et Propheta idem desiderium his verbis exprimit: *Sitivit anima mea ad Deum vivum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Hinc *S. Joannes* Epist. 1. cap. 4. *In hoc*, inquit, *perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii.* Ille autem diligit adventum Domini, *Qui cum sinceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis expectat*, qui pie vivendo ad diem vitæ suæ novissimum vigilanter se præparat: *Quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in illo die judicabitur*, (inquit *S. Aug.* Epist. 199. alias 80.) Dies judicii spes Christianorum est, qui Deum diligunt, & Christo sincere serviunt. Unde ipse Dominus ait; *His fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.* Si amamus Christum, adventum ejus desiderare debemus. „ „ Perversum enim est, & nescio utrum verum, quem diligis, timere, ne veniat; orare, *Adveniat Regnum tuum*, & timere ne exaudiaris. Unde autem timor? Quia Judex venturus est? Numquid injustus? Numquid malevolus? Numquid invidus? Numquid postremo ab altero expectas nosse causam tuam, ne forte ille, quem instruxisti, vel prævaricatione te decipiat, vel minori facundia, & facultate deficiens innocentiæ tuæ bonum verbis demonstrare non possit? Nihil horum. Quis ergo venturus est? Quare non gaudes? Qui venturus est judicare te, nisi, qui venit judicari propter te? Non timeas Accusatorem, de quo ipse dixit; *Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Non timeas malum Advocatum; ille enim tibi modo Advocatus est, qui tunc Judex futurus est. Ille erit, & tu, & causa tua; sermo causæ tuæ, testimonium conscientiæ tuæ. Quisquis ergo futurum Judicem times, præsentem conscientiam tuam modo corrige „ „. Hæc *S. August.* Enar. in Ps. 147. Merito itaque *Tertullianus* supremi judicii diem vocat [illegible]

Pii judicii diem desiderant

2. Tim. 4.

Psalm. 41.

Luc. 21.

Jo. 12, 31.

Lib. 2. de cultu feminarum, cap. 7. *Christianis exultationis.* Bonam causam habeamus, ut futurum judicium non timeamus. „ „ Perditio nostra, peccatum nostrum; sanguis Christi, pretium nostrum: Resurrectio Christi, spes nostra; adventus Christi, res nostra. Dicat anima nostra sitiens illi: Quando
Ps. 41. 3. veniet? Et, „ *Sitivit anima mea ad Deum vivum.* Optas ut veniat? Utinam paratum te inveniat „ „. Verba sunt *sancti August.* Sermone 265. alias 6. inter editos
Ps. 59. 6. a Parisiensibus. Dedit Deus metuentibus se significationem, ut fugiant a facie arcus, ut liberentur ejus dilecti. *Igitur* „ „ Exhorresce, quod minatur Omni- „ potens; ama, quod promittit Omnipotens, & vile- „ scit omnis mundus sive promittens, sive terrens, (inquit *S. August.* Tract. 3. in epistolam *S. Joannis.*)

§. III.

Christus Dominus ut homo judicabit. Judicis dotes. Ultima Sententia.

Quamvis judicandi potestas omnibus SS. Trinitatis Personis communis sit, præcipue tamen Dei

„ qui ad dexteram separabuntur. Tacuit judicandus, S. August. Serm. 299.
„ non tacebit judicaturus. Occultus hic fuit, ut non
„ agnosceretur; *Si enim cognovissent, nunquam Do-* 1. Cor. 2.
„ *minum gloriæ crucifixissent.* Cum ergo hic jam fue-
„ rit occultus in potestate sua, tacitus sub aliena;
„ contrarium erit occultationi, quod venturum ex-
„ pectamus, *Deus enim manifeste veniet.* Qui prius ve- Psalm. 49.
„ nit occultus, veniet manifestus, *Deus noster, & non*
„ *silebit.* Siluit occultus, quia *Sicut ovis ad occisionem* Isaiæ 53.
„ ductus est. Siluit occultus, quia *Sicut agnus coram*
„ *tondente se* sine voce, sic non aperuit os suum. Si-
„ luit occultus, quia *In humilitatem judicium ejus sub-*
„ *latum est.* Siluit occultus, quia homo tantum pu-
„ tatus est; sed *Deus manifeste veniet, Deus noster, &* Judicis
„ *non silebit.* Manifeste veniet Judex omnipotens, cui dotes.
„ resisti non possit: Judex supremus, cujus judicium
„ nemo peccator subterfugere possit, aut ab ipso ap-
„ pellare; Judex sapientissimus, quem nihil latere
possit, cujus oculi lucidiores sole, qui *Illuminabit* 1. Cor. 4.
abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium,
Judex, idemque *Testis fidelis* dictorum omnium, fa- Apoc. 1.
ctorum, cogitatorum. Judex sanctissimus; *Qui pecca-* 1. Petr. 2.
tum non fecit, neque dolus inventus est in ore ejus. Ju-
dex integerrimus, & æquissimus, qui *Non accipiet*
personam cujusque. Judex severissimus, qui tunc *Non* Jac. 2. 13.
flectetur, & Judicium sine misericordia in eos exer-
cebit, qui misericordiam non fecerunt. *Ipse est* (in-
quit Apostolorum Princeps) *qui constitutus est a Deo* Act. 10.
judex vivorum, & mortuorum. Manifeste veniet, &
occultissima facinora, verba, consilia manifestabit. Pec-
catorum suorum omnium numerum, gravitatem, fœ-
ditatem absque ullo fuco, absque ullo excusationum
velo, in sua quisque conscientia intuebitur, ad pœ-
nitentiam infructuosam, quia seram; ad confusionem
æternam. Ante faciem illius statuentur peccata, quæ
olim post tergum posuit. *Arguam te* (inquit Domi-
nus) *& statuam contra te faciem tuam.* Deus noster
tunc non silebit. *Arguam te*, (inquit) „ „ Modo te
non vides, facio, ut videas te. Quia si videres te,

& displiceres tibi, placeres mihi; quia vero non te videns placuisti tibi, displicebis & mihi, & tibi; mihi, cum judicaberis; tibi, cum ardebis. *Statuam contra te faciem tuam.* Quid enim vis latere te ipsum? In dorso tuo tibi es; non te vides; facio, ut te videas; quod post dorsum posuisti, ante faciem ponam; videbis fœditatem tuam, non ut corrigas, sed ut erubescas „ „. Modo ergo tu fac, quod tibi minatur facere Deus. Tolle te a tergo tuo, ubi te vivere non vis dissimulans a factis tuis, & constitue te ante te. „ „ Ascende tribunal mentis tuæ, esto tibi judex, torqueat te timor, erumpat a te confessio, Psal. 50. 5. & dic Deo tuo: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.* Quod erat post te, fiat ante te; ne ipse postea a Judice fias ante te, & non sit, quo fugias a te „ „. Ita hunc locum explicat *S. August.* Enar. in Psalm. 49. Tunc omnia Dei attributa peccatores accusabunt, convincent, damnabunt. Omnipotentia, quod non obedierint *Tantæ potestatis imperio, & tanto terrentis supplicio*, ut loquitur *S. Aug.* Bonitas, & misericordia, quod tot

Omnia Dei attributa con-

bunt, in quem transfixerunt. Tunc Deus noster non silebit. Nunc loquitur pro nobis ut Advocatus noster; tunc contra nos ut Judex noster. Nunc sanguis ejus pro peccatoribus clamat, tunc adversus reprobos perorabit. Tot ora, quot vulnera. „ „ Inimicis vulnera demonstraturus est sua, ut convincens eos dicat: Ecce hominem, quem crucifixistis: Ecce Deum, & hominem, in quem credere noluistis. Videtis vulnera, quæ inflixistis, agnoscitis latus, quod pupugistis; quoniam & per vos, & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis. *Rea* stabit *Anima* ante aulas Dei in die Judicii, nihil habens dicere. Deum prædicabas, & non requirebas; dæmonia abominabaris, & illa adorabas: Judicium Dei appellabas, nec esse credebas; inferna supplicia præsumebas, & non præcavebas: christianum nomen sapiebas, & Christianum persequebaris „ „. Verba sunt *Tertull.* lib. *de Testimon. Animæ*, Cap. ult. Deus noster non silebit. Qui vocem Sponsi ad nuptias vocantis, & ad cor loquentis contempserunt, vocem Judicis, vocem Domini in virtute, in magnificentia, confringentis cedros, vocem formidinis, & tonitrui audient; *Discedite a me, maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* Qui vocanti obtemperare, & ad me venire noluistis, recedite operarii iniquitatis, inutiles servi, genimina viperarum, qui ex Patre diabolo estis, non populus meus, *Ite maledicti.* Frustra rugient clamore magno, ut miser Esau, dicentes: *Benedic etiam & mihi. Num unam tantum benedictionem habes? Obsecro, ut & mihi benedicas.* Noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis. Et induent maledictionem sicut vestimentum, & intrabit sicut aqua in interiora eorum, & sicut oleum in ossa eorum. Frustra reponent: *Quo ibimus a spiritu tuo? & quo a facie tua fugiemus?... Ite in ignem æternum.* Sanctis vero, & electis blande insonabit vox Sponsi ad nuptias invitantis, vox Amici ad æternum convivium, vox Patris ad hæreditatem, vox Domini ad præmia, & coronas vocantis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum*

Joan. 19.
Auctor libri, sive Sermonis 2. de Symb. ad Catec. apud S. August.
Matth. 25.
Ultima sententia.
Gen. 27.
Psal. 108.
Psalm. 138.
Matth. 25.

ratum eſt ab origine mundi. „ „ *Igitur* Dei cultores apud Deum ſemper, ſuperinduti ſubſtantia propria æternitatis; profani vero, & qui non integre ad Deum, in pœnam æque jugis ignis, habentes ex ipſa natura ejus, divina ſcilicet, ſubminiſtrationem incorruptibilitatis. Noverunt & Philoſophi diverſitatem arcani, & publici ignis. Ita longe alius eſt, qui uſui humano, alius, qui judicio Dei apparet, ſive de cœlo fulmina ſtringens, ſive de terra per vertices montium eructans. Non enim abſumit, quod exurit; ſed dum erogat, reparat. Adeo manent montes ſemper ardentes, & qui de cœlo tangitur, ſalvus eſt, ut nullo jam igne decinereſcat. Et hoc erit teſtimonium ignis æterni, hoc exemplum jugis Judicii pœnam nutrientis, montes uruntur, & durant. Quid nocentes, & Dei hoſtes „ „ ? (inquit *Tertull*, Apologet. cap. 48.)

Duo tantum judicandorum ordines.

Duo porro tantum erunt judicandorum ordines: Alii a dextris erunt, ſcilicet electi, alii a ſiniſtris, ſcilicet reprobi; etiam infantes, qui ſine Baptiſmo deceſſerunt; adeoque illi in vitam æternam, iſti in ignem æternum. Non erit medius locus, ut *S. Auguſt.* ex Evangelio pro-

,, la facientes, Deum non curantes, non in conscientia ,, sua, non in cœlo, non in terra; non eum latent ,, hæc omnia, & universaliter omnes admonet, & ,, quando aliquos flagellat in terra, *Admonitio est*, ,, *nondum damnatio*. Silet ergo a judicio, occultus in cœlo est, adhuc interpellans pro nobis. Patiens est super peccatores, *Non exercens iram, sed expectans pœnitentiam*. Dicit alio loco (scilicet Isaiæ 42.) *Tacui*. Numquid semper tacebo? Quando ergo non tacebit? *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit*. Ignis ante ipsum præcedet. Timemus? *Mutemur, & non timebimus. Ignem palea timeat; auro quid facit?* ,, Est autem nunc in potestate quid facias, ne ,, illud, quod & te nolente venturum est, non cor- ,, rectus experiaris. Si enim possemus facere, Fratres, ,, ut dies judicii non veniret; puto quia nec sic erat ,, male vivendum. Si non veniret ignis die judicii, & ,, sola peccatoribus immineret separatio a facie Dei, ,, in qualibet essent affluentia deliciarum, non viden- ,, tes a quo creati sunt, & separati ab illa dulcedine ,, ineffabilis vultus ejus, in qualibet æternitate, & im- ,, punitate peccati, plangere se deberent. Sed quid ,, loquar, aut quibus loquar? ,, ,, Hæc amantibus pœna est, non contemnentibus. Qui dulcedinem sapientiæ, & veritatis utcunque sentire cœperunt, noverunt, quod dico, quanta pœna sit tantummodo a facie Dei separari; qui autem illam dulcedinem non gustaverunt, si nondum desiderant Dei faciem, timeant vel ignem; supplicia terreant, quem prœmia non invitant. Vile tibi est, quod Deus pollicetur, contremisce, quod minatur. ,, ,, ,, Veniet dulcedo præsentiæ, ,, non excitaris, non suspiras, non desideras; ample- ,, xaris peccata tua, & delicias carnis tuæ, stipulam ,, ad te congeris, veniet ignis. *Ignis in conspectu ejus* ,, *exardescet*. Non erit iste ignis sicut focus tuus; quo ,, tamen si manum mittere cogaris, facies quidquid ,, voluerit, qui hoc minatur. Si tibi dicat: Scribe con- ,, tra caput patris tui, scribe contra capita filiorum ,, tuorum, nam si non feceris, manum tuam mitto

Mutemur, & non timebimus.

Psalm. 49.

,, in

ſequitur, ut etiam, quæ producitur, proprio nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur, in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & eſſentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute agnoſcimus; ob eam cauſam fit, ut rationem, qua ſeipſum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non poſſimus. Ideo communi nomine tertia SS. Trinitatis Perſona *Spiritus* appellata eſt, ut explicant *S. Thomas*, & Concilii Tridentini Catechiſmus. Unde *S. Auguſt.* lib. 15. *de Trinitate*, cap. 19. tertiam ſanctiſſimæ Trinitatis Perſonam merito & Spiritum ſanctum, & Charitatem proprie nominari dicit: quia *Cum ſit communis ambobus*, id eſt, ab utroque procedat; *id vocatur ipſe proprie, quod ambo communiter*. Et lib. 11. *de Civitate Dei*, cap. 24.

S. Th. 1. p. q. 36. at. 1.

„ Cum ſit, *inquit*, & Pater Spiritus, & Filius Spiritus, & Pater Sanctus, & Filius Sanctus, proprie „ tamen ipſe vocatur Spiritus Sanctus, tanquam San„ ctitas ſubſtantialis, & conſubſtantialis amborum „. Cum enim vero nomen ſpiritus corporatis in rebus, ex quibus ad divina translatum eſt, impulſionem quamdam, & motionem ſignificet; unde vento, & halitui, ac reſpirationi viventium nomen ſpiritus tribuitur; cum vero aliunde proprium ſit amoris, ut moveat, & impellat voluntatem amantis in amatum; tertia SS. Trinitatis Perſona, quæ a Patre, & Filio procedit, ut *Amor*, ut *Charitas*, ut *Communio ineffabilis* utriuſque, (ut Patres loquuntur) recte *Spiritus* appellatur. Quia vero ſanctitas illis tribuitur rebus, quæ in Deum ordinantur, ideo Perſona divina, quæ procedit ut amor, quo Deus amatur, convenienti nomine *Spiritus Sanctus* appellatur. Cujus etiam convenientia nominis ex eo intelligitur, quod ſpiritualem vitam in nos infundat, ac ſine ſanctiſſimi ejus Numinis afflatu nihil æterna vita dignum operari poſſimus.

§. II.

§. II.

Spiritus Sanctus verus Deus est, Patri, & Filio æqualis.

Hæc verba Symboli, *Credo in Spiritum sanctum*, manifeste declarant Spiritum sanctum esse verum Deum, Patri, & Filio coæqualem. Nemo enim in creaturam ullam credit, aut summam in illa fiduciam collocat. Id sacrarum Litterarum testimonia clarissima confirmant. Nam cum *S. Petrus* Actuum 5. dixisset: *Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto?* mox subdit: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Quem prius Spiritum sanctum appellaverat, eumdem statim Deum vocat.

Præterea Apost. 1. ad *Cor.* 12, divina Spiritus sancti opera, beneficiaque percensens, ea promiscue Deo, ac Spiritui sancto velut auctori tribuit. *Divisiones* (inquit) *gratiarum sunt, idem autem Spiritus*.... Et *divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Quibus singillatim enumeratis, subjungit: *Hæc autem omnia operatur unus, atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* Ubi & Deum aperte vocat Spiritum sanctum, & parem ei, atque Patri, Filioque dignitatem, auctoritatem, indivisamque operationem tribuit.

Tertio, quod uni Deo Prophetarum adscribunt oracula, id a Spiritu sancto pronunciatum dicit Apostolus *Actuum* 28. Dixerat Isaias: *Audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam, & quis ibit nobis? & dixi: Ecce ego, mitte me. Et dixit: Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere; & videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude; ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat.* Quæ verba cum Apostol. proferret; *Bene*, inquit, *Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad Patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, &c.* Idem est igitur Dominus Deus, ac Spiritus sanctus. Isaiæ 6.

Quarto, idem probat Baptismi formula, in qua Deo Patri, & Filio tertius adjungitur Spiritus sanctus

in unum honoris, dignitatis, & efficientiæ consortium; ita ut sine ejus mentione inanis sit hæc actio. Nullum autem fructum ex Baptismo consequeretur, qui in nomine cujusvis creaturæ baptizaretur. Unde ad *Corinthos* scribit: *Numquid in nomine Pauli baptizati estis?* Ut ostenderet, hoc eis nihil ad salutem profuturum esse. Cum igitur in nomine Spiritus baptizemur, eum esse Deum credendum est. Baptizamur autem *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; non in nominibus. *Ubi unum nomen audis, unus est Deus.* Sicut de semine Abrahæ dictum est, & exponit Paulus Apostolus: *In semine tuo benedicentur omnes gentes*: „ „ Non dixit in seminibus, tanquam in multis, sed tanquam in uno; & semine tuo, quod est Christus. Sicut ergo, quia ibi non dicit *In seminibus*, docere voluit Apostolus; quia unus est Christus; ita & hic cum dictum est, *In nomine* non in nominibus, probatur unus Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus „„. Animadversio hæc est *S. Aug.* Tract. 6. in *Joannem*.

1. Cor. 1.

Gal. 3. 16.

Eumdem porro trium Personarum ordinem, quo Spiritus sancti divinitas comprobatur, observare licet in Epist. 1. *S. Joannis* cap. 5. *Tres sunt* (inquit) *qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* Tum in illa Glorificationis antiquissima formula, qua divinæ laudes, & Psalmi concluduntur: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Quæ quidem formula ad antiquam Traditionem merito refertur. Et quamvis nonnulla in præpositione diversitas fuerit; quibusdam dicentibus: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*; aliis, *Gloria Patri, per Filium, cum Spiritu sancto*; alii denique, *Gloria Patri, per Filium in Spiritu sancto*: eamdem tamen in omnibus istis glorificationis modis vim esse ad Spiritus sancti divinitatem comprobandam, probat *S. Basilius*.

Theodor. lib. 2. Hist. Eccles. cap. 24. Sozom. l. 3. cap. 19.

S. Basil. lib. de Sp. sanct.

Postremo, quæcunque Dei propria esse credimus, ea Spiritui sancto convenire sacræ Litteræ testantur. Illi namque templorum honorem tribuunt, ut cum Apostolus ait: *An nescitis, quoniam membra vestra temp-*

1. Cor. 6.

templum sunt Spiritus sancti? Item sanctificationem, & vivificationem. (2. Thess. 2.) *In sanctificationem Spiritus.* Et *Scrutari omnia, etiam profunda Dei.* (1. Cor. cap. 2.) Et per Prophetas loqui: (2. Petri 1.) *Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia; sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Et ubique esse; (Sapientiæ 1.) *Spiritus Domini replevit orbem terrarum; & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.* Hæc autem omnia divino tantum Numini tribuenda sunt.

Ex his Scripturarum sacrarum oraculis invicta contra *Macedonium*, & Macedonianos hæreticos, qui Spiritum sanctum creaturam esse asserebant, argumenta instruxerunt Ecclesiæ Patres, SS Athanasius, Gregorius Nazianzenus, & Nyssenus, Basilius, Ambrosius, Didymus, Cyrillus Alexandrinus, aliique catholicæ Fidei de Spiritus sancti Divinitate vindices, in libris eo de argumento editis. Unicum subtexo *S. August.* locum, *Enchiridii* cap. 56. „ „ Spiritus sanctus si creatura non Creator esset, profecto creatura rationalis esset, ipsa est enim summa creatura. Et ideo in Regula Fidei non poneretur ante Ecclesiam, quia & ipse ad Ecclesiam pertineret in illa ejus parte, quæ in cœlis est Nec haberet templum, sed etiam ipse templum esset. Templum autem habet, de quo dicit Apostolus: *Nescitis, quia corpora vestra templum sunt* 1. Cor. 6. *Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo?* De quibus alio loco dicit: *Nescitis, quia corpora vestra membra sunt Christi?* Quomodo ergo Deus non est, qui templum habet? Aut minor Christo est, cujus membra templum habet? Neque enim aliud templum ejus, aliud templum Dei est, cum idem dicat Apostolus: *Nescitis, quia Dei templum estis?* Quod ut probaret, adjecit: *Et Spiritus Dei habitat in vobis.* Deus ergo habitat in templo suo, non solum Spiritus sanctus, sed etiam Pater, & Filius.

Quamobrem & Concilium Romanum sub *S. Damaso* Pontifice Maximo, & Constantinopolitanum primum, inter Generalia secundum, impiam *Macedo-*

nii doctrinam, asserentis Spiritum sanctum esse creaturam, velut hæreticam damnarunt, istiusque hæresis Auctorem, & Sectatores Anathemate confixerunt; ejusdem Concilii Oecumenici Patres ad illam hæresim refellendam hæc in Symbolo nusquam interituris apicibus consignata esse voluerunt: *Credimus in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre, & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas.* Quod Spiritum sanctum *Dominum* confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilissimi Spiritus a Deo conditi sunt. Illos enim omnes *Administratorios Spiritus, in ministerium missos, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, Apostolus esse testatur. *Vivificantem* vero appellant, quia anima cum Deo conjuncta longe melius, & excellentius vivit, quam corpus animæ conjunctione vegetetur, ac sustentetur. Hanc autem animæ cum Deo conjunctionem sacræ Litteræ Spiritui sancto tribuunt; ideoque Spiritus vivificans recte appellatur.

Hebr. 1.

Macedonianorum objectionibus respondetur.

Frustra contra Spiritus sancti divinitatem Macedoniani hæretici objiciebant illa Christi verba, Joan. 16. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet, loquetur.* Non enim istius sententiæ sensus est, quod Spiritus sanctus ea tantum loqui possit, quæ audit instar Legati, qui ab alio mittitur, & docetur; sed quod scientiam non habeat a seipso, sicut nec essentiam, quam accipit a Patre, & Filio, a quibus procedit, „„ Audire, illi scire est; scire vero esse; (inquit *S. Aug.* Tractatu 99. in Joannem.) Quia ergo non est a semetipso, sed ab illo, a quo procedit, a quo illi est essentia, ab illo scientia; ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud, quam scientia „ „. Nec movere quemquam debet, quod verbum futuri temporis positum sit. *Quæcunque audiet, loquetur.* „ Il-
„ la quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna
„ scientia. In eo autem, quod sempiternum est, sine
„ initio, & sine fine, cujuslibet temporis verbum po-

„ natur,

„ natur, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, „ non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa „ immutabilis, & ineffabilis non recipiat, fuit & erit, „ sed tantum, est; tamen propter mutabilitatem tem- „ porum, in quibus versatur nostra mortalitas, & „ nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, & fuit, „ & erit, & est. Fuit, quia nunquam defuit; erit, „ quia nunquam deerit; est, quia semper est. Sem- „ per itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit; „ ergo & scivit, & scit, & sciet; ac per hoc, & „ audivit, & audit, & audiet; quia hoc est illi au- „ dire, quod scire, & scire illi hoc est, quod esse. „ Ab illo igitur audivit, audit, & audiet, a quo est, „ ab illo est, a quo procedit.

Quod autem Spiritus sanctus dicitur *Scrutari profunda Dei*, non significat hic loquendi modus inquisitio- 1. Cor. 2.
nem eorum, quæ occulta sunt, & ignota, sed ibi usurpatur hoc verbum, *Scrutari*, prout significat perfecte nosse, non obscure, & quasi perfunctorie. Sic Deus, cui cordium nostrorum omnino explorata sunt arcana, *Renes, & corda scrutari* dicitur. „ „ Ne- Jerem. 17.
mo *autem* inferior superioris scrutatur interna; divinæ enim solius est potestatis occulta novisse. Similiter scrutator est Spiritus sanctus ut Pater, similiter scrutator ut Filius; cujus proprietate sermonis id exprimitur, ut videatur nihil esse, quod nesciat, quem nihil præterit „ „. (inquit *S. Ambrosius* lib. 2. *de Spiritu sancto*, cap. 11.)

Denique cum ait Apostolus ad Rom. 8. *Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, non significat, quod gemitus, & oratio Spiritui sancto conveniant, sed quod gratia sua, & efficaci in nobis operatione charitatis, quam in cordibus nostris diffundit, nos orantes faciat, nosque doceat orare, & gemere; ut explicant *Origenes* in Commentario hujus loci, & *S. Aug.* Epist. 130. *ad Probam*, alias 121.

§. III.

Spiritus Sanctus a Patre, & Filio procedit.

Spiritum ſanctum a Patre, Filioque procedere, Dogma fidei eſt, in Conciliis generalibus Lugdunenſi II. ſub *Gregor.* X. & Florentino ſub *Eugenio IV.* Pontificibus Maximis, declaratum, finitum, ac firmatum, contra Græcorum errorem, qui in his Conciliis ejurato Schiſmate, profeſſi ſunt cum Eccleſia Latina Proceſſionem Spiritus ſancti a Patre, & Filio, quam antea pertinaciter negabant; quamvis, ut leve, ac inſtabile eſt Nationis hujus ingenium, ab Eccleſiæ unitate rurſus defecerint, ac in priſtinos errores ſint prolapſi. In Concilio porro Florentino convicti ſunt a Latinis Præſulibus, ac Doctoribus, luculentis, & perſpicuis teſtimoniis Græcorum pariter, atque Latinorum Patrum, qui ſummo conſenſu aſſerunt Spiritum ſanctum a Patre, & Filio, aut, quod idem eſt, a Patre per Filium procedere; ex ſubſtantia Patris, & Filii eſſe; Filium fontem eſſe Spiritus ſancti; Spiritum ſanctum proprium eſſe Filii, conſubſtantialem Filio, Imaginem eſſe Filii, & alia id genus, quæ illius originem a Filio manifeſte probant.

Divinarum autem Litterarum auctoritate catholicum Dogma de Proceſſione Spiritus ſancti a Patre, & Filio maxime nititur. Nam Chriſtus Dominus, cum de Spiritu ſancto loqueretur *Joannis* 16. dixit: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis. Omnia, quæcunque habet Pater, mea ſunt. Propterea dixi: Quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Omnia, quæ Patris ſunt, Filii ſunt, idcirco quidquid a Patre accipit Spiritus ſanctus, a Filio accipit, poteſtatem, ſcientiam, eſſentiam, quæ omnia in Deo unum ſunt.

Præterea in Scripturis ſacris Spiritus ſanctus nonnunquam Spiritus Chriſti, interdum Spiritus Patris appellatur; modo a Patre, modo a Filio mitti dicitur, ut æque a Patre, & Filio procedere, tanquam ab uno principio, non obſcure ſignificetur. *Rom.* 8. *Qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Et ad *Galatas* cap. 4. *Miſit Deus Spiritum Filii ſui in*

corda

orda vestra, clamantem, Abba, Pater. Joan. 15. *Cum utem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Pare, Spiritum Veritatis, qui a Patre procedit, ille telimonium perbibebit de me.* Cur ergo non credamus, uod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum ilii quoque ipse sit Spiritus? „ „ Si enim ab eo non roccederet, non post Resurrectionem se representans iscipulis suis insufflasset, dicens: *Accipite Spiritum anctum.* Quid enim aliud significavit illa insufflatio, isi quod procedat Spiritus sanctus & de ipso? Si ergo & de Patre, & de Filio procedit Spiritus sanctus; cur ilius dixit: *De Patre procedit?* Cur putas, nisi uemadmodum ad eum solet referre, & quod ipsius st, de quo ipse est? Unde illud est, quod ait: *Mea octrina non est mea, sed ejus, qui me misit,* Si igitur ntelligitur hic ejus doctrina, quam tamen dixit non uam, sed Patris; quanto magis illic intelligendus st, & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic it: *De Patre procedit*, ut non diceret: De me non rocedit? A quo autem habet Filius, ut sit Deus, Est enim de Deo Deus,) ab illo habet utique, ut tiam de illo procedat Spiritus sanctus; ac per hoc piritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut rocedit de Patre, ab ipso habet Patre „ „. Sic disserit *S. Aug.* Tract. 99 in *Joan.* Joan. 20.

Hinc etiam intelligitur, cur non dicatur natus esse, ed procedere Spiritus sanctus. „ „ Quoniam si & ipse ilius diceretur, amborum utique Filius diceretur, uod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duoum, nisi Patris, & Matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, & Deum Filium tale aliquid suspicenur. Quia nec filius hominum simul & ex patre, & x matre procedit; sed cum in matrem procedit ex atre, non tunc procedit ex matre, & cum in hunc ucem procedit ex matre, non tunc procedit ex pare. Spiritus autem sanctus non de Patre procedit in ilium, & de Filio procedit ad sanctificandam creauram, sed simul de utroque procedit; quamvis hoc ilio Pater dederit, ut quemadmodum de se, ita

Cur Spiritus sanctus non dicatur natus, sed procedens.

de illo quoque procedat. Neque enim possumus dicere, quod non sit vita Spiritus sanctus; cum vita Pater, vita sit Filius. Ac per hoc sicut Pater, cum habeat vitam in semetipso; dedit & Filio habere vitam in semetipso; sic ei dedit vitam procedere de illo, sicut procedit & de ipso „ „. Hæc *S. Aug.* ibidem. Rationem alteram affert *S. August.* lib. 5. *de Trinitate*, cap. 14. cur Spiritus sanctus non sit Filius, quia scilicet procedit, „ „ Non quomodo natus; sed quomodo datus; neque enim natus est sicut Unigenitus, neque factus, ut per Dei gratiam in adoptionem nasceretur, sicut nos. Sicut *autem* Pater & Filius unus Deus, & ad creaturam relative unus Creator, & unus Dominus; sic relative ad Spiritum sanctum unum Principium „ „.

Quamobrem Ecclesia in Symbolo Constantinopolitano profitetur, & canit de Spiritu sancto: *Qui a Patre Filioque procedit.* Et in Symbolo, quod *S. Athanasii* nomen præfert: *Spiritus sanctus a Patre, & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Hæc autem particula, *Filioque*, non ab ipsis Concilii Constantinopolitani Patribus inserta Symbolo est, sed ab Ecclesia sequentibus sæculis convenienter addita, ad majorem explicationem Fidei. Nam *Spiritum sanctum ex Filio procedere*, virtute continetur in illa sententia, *Qui ex Patre procedit*, quam Symbolum Constantinopolitanum, sensu a Nicæno nullatenus diversum, explicationis gratia habet.

§. IV.

Spiritus sancti Nomina, Attributa, & Effectus.

Varia Spiritus sancti nomina. Diversa nomina Spiritui sancto in sacris Litteris tribuuntur. Ab operationibus suis vocatur Spiritus sapientiæ, intellectus, consilii, scientiæ, fortitudinis, pietatis, & timor Domini; quia hæc dona
Luc. 11. in hominibus operatur. *Digitus Dei* dicitur, in quo
Joan. 15. Christus ejiciebat dœmonia; *Spiritus Paracletus*, id est, Consolator, quia consolatur nos in omni tribulatione no-

noſtra; ſive Advocatus, quia poſtulat pro nobis ge- Rom. 8.
mitibus inenarrabilibus, id eſt, ad poſtulandum nos
movet. Unde & *Spiritus precum* a Propheta nuncu- Zach. 12.
patur. *Spiritus rectus*, qui deducit nos in viam re-
ctam, a terrenis affectibus nos purgans, & ad cœ-
leſtia ſubvehens; a circuitu, in quo ambulant im-
pii, nos revocans, & in viam rectam mandatorum
Domini reducens. *Spiritus principalis*, qui confirmat Pſalm. 50.
nos, ut nullis erroribus, terroribus, aut amoribus
hujus mundi a Chriſto ſeparari valeamus. *Spiritus bo-* Luc. 11.
nus, quem dat Deus petentibus eum. *Spiritus adoptio-* Rom. 8.
nis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater. Tribuitur
autem imprimis Spiritui ſancto bonitas, & charitas;
immo ipſe *Amor* eſt *Charitas ſubſtantialis, & conſub-*
ſtantialis Patris, & Filii, *qua uterque conjungitur, qua*
genitus a gignente diligatur, generatoremque ſuum dili-
gat; ut loquitur *S. Aug.* lib. 6. *de Trinitate,* cap. 5.
& lib. 15. cap. 19. nec non Tract. 105. in *Joannem.*
Quod & Concilium Tolet. 11. confirmat. Hic Pax
ſumma, & incomprehenſa divinarum perſonarum eſt.
„ „ Tanta (*inquit S. Aug*) ibi eſt charitas Spiritus ſancti, S. Auguſt.
tanta pax unitatis, ut de ſingulis cum interrogatur, Tr. 14. in
Deus tibi reſpondeatur; de Trinitate cum interro- Joan.
gatur, Deus tibi reſpondeatur... Si charitas de tot
animis fecit animam unam, & de tot cordibus fecit
cor unum; quanta eſt charitas inter Patrem, & Fi-
lium? Major utique poteſt eſſe, quam inter illos ho-
mines, quibus erat cor unum. Si ergo multorum
fratrum cor unum propter charitatem; & multorum
fratrum anima una propter charitatem. Deus Pater
& Deus Filius dicturus es, quia duo ſunt?
Si duo dii ſunt, non eſt ibi ſumma charitas. Si enim
hic tanta charitas eſt, ut animam tuam, & animam
amici tui unam animam faciat, quomodo non eſt ibi
unus Deus Pater, & Filius „ „? Hinc *S. Bernar.* Serm.
8. in Cantica. Spiritum ſanctum Oſculum Patris, &
Filii appellat, qui utriuſque *Imperturbabilis Pax* ſit,
gluten firmum, individuus Amor, individua unitas. Et
Serm. 1. in Octavis Paſchæ: „ „ Spiritus, *inquit*, eſt

 „ in-

„ indissolubile vinculum Trinitatis, per quem sicut „ Pater, & Filius unum sunt, sic & nos unum sumus in ipsis „.

Spiritus sanctus Donum Patris, & Filii.

II. *Donum* etiam appellatur Spiritus sanctus. Donatio enim proprie appellatur, cum quis dat aliquid ea mente, ut statim velit accipientis fieri, nec ullo casu ad se reverti, idque sponte omnino, & nulla necessitate, nec propter ullam aliam causam, quam ut liberalitatem, & magnificentiam exerceat. Ratio autem gratuitæ donationis est amor. Ideo enim aliquid gratis alicui damus, quia illi bonum volumus. Amor igitur primum donum est, per quod cætera donantur. Unde cum Spiritus sanctus a Patre, & Filio procedat, ut Amor, primum donorum omnium est, quæ in creaturas a Deo impenduntur, ac per ipsum deinceps reliqua donantur. Porro Spiritum sanctum personale Dei Donum esse multis Scripturæ sacræ testimoniis demonstratur. Imprimis ex illis Christi ad mulierem Samaritanam verbis: *Si scires Donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Aquam autem vivam de Spiritu sancto alibi *S. Joannes* interpretatur. Igitur Spiritus sanctus est Dei donum. Idem colligitur ex his *S. Pauli* verbis: *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Hæc enim Christi donatio, sive Donum, Spiritus sanctus est; siquidem *Ascendens Christus in altum dedit dona hominibus*, id est, Spiritum sanctum. Et ex S. Petro in Actis Apostolorum: *Baptizetur unusquisque vestrum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Donum autem Spiritus sancti nihil est aliud hoc in loco, quam Spiritus sanctus. Porro ob hoc *dona* dixerunt & Propheta, & Apostolus, „ „ Quia per donum, quod est Spiritus sanctus, in commune omnibus membris Christi multa dona, quæ sunt cuique propria, dividuntur. Non enim singuli quique habent omnia, sed hi illa, alii alia; quamvis ipsum Donum, a quo cuique propria dividuntur, omnes habeant, id est, Spiritum sanctum. (inquit *S. August.* lib. 15. *de Trinitate*,

Joan. 4.

Ephes. 1.

nitate, cap. 19.) In tantum *porro* Donum Dei est, in quantum datur eis, quibus datur. Apud se autem Deus est, etsi nemini detur, quia Deus erat Patri, & Filio coæternus antequam cuiquam daretur. Nec quia illi dant, ipse datur, ideo minor est illis. Ita enim datur sicut Donum Dei, ut etiam se ipsum det sicut Deus, non enim dici potest non esse suæ potestatis, de quo dictum est; *Spiritus, ubi vult spirat;* Joan. 3. & apud Apostolum, *Omnia hæc operatur unus, atque* 1. Cor. 12. *idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult.* Non est illic conditio dati, & dominatio dantium, sed concordia dati, & dantium. Quapropter si sancta Scriptura proclamat, *Deus charitas est;* illaque ex 1. Jo. 4. 8. Deo est; & in nobis id agit, ut in Deo maneamus, & ipse in nobis, & hoc inde cognoscimus, quia de Spiritu suo dedit nobis, ipse Spiritus est Deus charitas. Deinde si in donis Dei nihil majus est charitate, & nullum est majus donum Dei, quam Spiritus sanctus, quid consequentius, quam ut ipse sit charitas, qui dicitur & Deus, & ex Deo „ „ ?

Cum Donum sit Spiritus sanctus, & donum referatur & ad eum qui dat, & ad eos, quibus datur, Spiritus est & Dei, qui dedit, & noster, qui accipimus. Et quamvis tempore sit donatus, ab æternitate tamen Donum est; quia „ „ Sic procedebat, ut esset „ donabile. Aliter enim intelligitur, cum dicitur do- „ num, aliter, cum dicitur donatum. Nam donum „ potest esse, & antequam detur; donatum autem, „ nisi datum fuerit, nullo modo dici potest „. (inquit *S. August.* lib. 5. *de Trinitate*, cap. 15.) ideo vero Scriptura sacra, & Patres *Spiritum sanctum Donum Dei* esse prædicant, *Ut Deum credamus non se ipso inferius donum dare;* (inquit idem sanctus Doctor lib. *de Fide, & Symbolo*, cap. 9.)

III. Datur autem nobis Spiritus sanctus, ut nos vita gratiæ vivificet, atque sanctificet. Hinc Deus per Prophetam: *Dabo*, inquit, *vobis Spiritum, & vivetis.* Hinc *S. Basilius* lib. *de Spiritu sancto*, cap. 9. Spiritum sanctum vocat *Sanctificationis originem.* Item, *Substan-*

Ezech. 37. Spiritus sanctus nostræ sanctificationis origo & arbiter.

ſtantiam vivam, Sanctificationis arbitram. Ideo & alii græci Patres duo quædam Adamo, cum primum creatus eſt, a Deo indita fuiſſe docent; imaginem ſcilicet Dei, quæ in ratione, ac ſui juris arbitrio conſiſtit, & ſimilitudinem, quæ virtute, ac ſanctitate conſtabat. Hunc poſteriorem ſtatum per Spiritum ſanctum illius animæ tributum fuiſſe, quo Deus eam afflavit. Hoc enim eſſe *Spiraculum vitæ,* quod Deus inſpiraſſe homini de terra formato legitur. Spiritum (inquam) ſanctum illi exiſtimant appellari iſtum Dei afflatum, qui divinam in nobis ſimilitudinem efficeret. Quæ cum primi hominis culpa funditus extincta eſſet, eam a ſecundo Adamo Chriſto Domino reparatam fuiſſe, eodem reſtituto Spiritu; quem etiam ad illud ſignificandum, Apoſtolis ſuis halitu ſuo inſpiravit, *Joannis* 20. Sic inter alios *S. Cyrillus Alexandrinus* lib. 13. Theſauri. „ „ Participes facti Spiritus, (*inquit*) ad Conditoris imaginem formamur. Manifeſtum igitur eſt, ſimilitudinem hanc cum Deo obtineri non poſſe, niſi particeps quiſpiam ſit ſancti Spiritus. Rurſus vero Redemptor noſter, ut in homine ſtatum illum, qui ad imaginem erat, inſtauraret, inſufflavit diſcipulis ſuis dicens: *Accipite Spiritum ſanctum.* Quod igitur habet renovatio, hoc ipſum omnino antiquiorem illum ſtatum habuiſſe par eſt intelligere. Quamobrem perfectam divinæ ſubſtantiæ imaginis expreſſionem, Spiritus ſancti participatio largitur homini „ „. Itaque Spiritus ſanctus eſt *Spiritus, qui vivificat.* Ille eſt, ex quo in Baptiſmo renaſcimur, *eodem* ſcilicet *Spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem;* ut loquitur *S. Leo.* Ille, qui vim ſanctificandi aquis tribuit; in cujus rei typum initio mundi *Ferebatur ſuper aquas.* (Geneſ. 1.) „ „ Ne mirum ſit in Baptiſmo, „ ſi aquæ animare noverunt... Supervenit Spiritus „ de cœlis, & aquis ſuper eſt, ſanctificans eas de „ ſemetipſo, & ita ſanctificatæ, vim ſanctificandi com- „ bibunt „; (inquit *Tertullianus* lib. *de Baptiſmo*, cap. 3. & 4.) Ea autem regeneratione cœleſti ſpiritales homines efficimur per Spiritum ſanctum. Quod

enim

enim *Natum est ex Carne, caro est; & quod natum est ex Spiritu, spiritus est.* (Joan. 3.) Vitam illam spiritalem reparat, si quando ab ea per peccatum excidimus; siquidem a peccato resurgere sine ipsius Numine non possumus. Unde cum Apostolus 1. ad *Cor.* 6. gravissima peccatorum genera percensuisset, subdit: *Et hæc quidem fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi & in Spiritu Dei nostri.* Anima nostra charitate vivit; vita enim animæ Deus est; *Deus* autem *charitas est; & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* (1. Joan. 4.) At *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* (Rom. 5.) Hic est, qui nos justos facit. In Christum enim credentes *Signati* sumus *Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* (Ephes. 1.) Gratia sanctificante, quam nobis impertit, naturæ divinæ participes efficimur, filii Dei nominamur, & vere sumus. Et siquidem *Spiritus adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba* (Pater) *ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* (Rom. 8.)

Non solum autem hominem sanctificat Spiritus sanctus, sed & Angelos sanctificavit; non solum homines sanctos, qui post Christi adventum vixerunt, sed & illos, qui ante illius adventum Deo placuerunt, qui sub Lege non erant, sed sub gratia, & ad Novum Testamentum pertinebant, implentes Legem Dei fide, quæ per dilectionem operatur, in spe bonorum non temporalium, sed æternorum; præcipue credentes in Mediatorem Christum venturum, per quem sibi non dubitabant Spiritum gratiæ subministrari, ut bene mandata legis implerent, & sibi ignosci posse cum peccarent, ut loquitur *S. August.*

(Substantiva & personali sui Numinis inhabitatione Spiritus sanctus nos sanctificat.)

IV. Non sola porro gratiæ, & charitatis, virtutumque, ac donorum cæterorum infusione, sed intima, substantiva, & personali sui Numinis inhabitatione sanctificat nos Spiritus sanctus, ut sancti Patres docent. *Si quis diligit me,* (inquit Christus) (Jo. 14. 23.)

ser-

sermonem meum servabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. 1. Joan. 4. *In hoc cognoscimus*, (inquit S. Joannes) *quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis.* Non ita vero Pater, & Filius ad nos veniunt, ut iis advenientibus Spiritus sanctus abscedat, qui templum illis cordis nostri paravit, & adornavit, sed ut simul cum illis in templo quoque suo inhabitet, ac maneat. Jo. 14. 16. *Alium Paracletum dabit vobis*, (inquit Christus) *ut maneat vobiscum in æternum.., Apud vos manebit, & in vobis erit* Quomodo enim fingi posset divinas Personas, quæ sibi mutuo inexistunt, non solum propter unitatem summam & incomprehensam voluntatis, concordiæ, charitatis, sed etiam essentiæ, ac deitatis, ab invicem posse divelli in humani animi inhabitatione? Quomodo Filio adveniente recederet Spiritus sanctus, qui Christo semper adest, ut ejus, Patrisque Spiritus; „„ Nascitur Christus, (*inquit S. Gregorius Nazianzenus*:) præcurrit Spiritus. Baptizatur ille; hic testimonium fert. Orat. 37. Tentatur ille; hic adducit. Miracula edit ille; hic comes est. Ascendit ille; hic succedit „ „. Nec tamen sic succedit, ut Christus abscedat, qui dixit:

Spiritus sancti. Spiritales autem fieri non poteritis, nisi carnales esse destiteritis. Carnales vero esse desistetis, si forma carnis a vestris oculis auferatur, ut forma Dei vestris cordibus inseratur „ „. Sic explicat *S. August.* Serm. 270. alias 22. ex editis a *Sirmondo.* Atque ex hac inhabitatione Spiritus sancti in nobis ejus divinitatem Patres confirmant; inter alios *S. Cyrillus Alexandrinus* lib. I in Joannem. „ „ Eam ob rem (*inquit*) dii nuncupamur, non gratia solum ad supernaturalem gloriam evecti, sed quod Deum jam in nobis habitantem, atque diversantem habeamus, juxta illud Prophetæ: *Quia habitabo in ipsis, & inambulabo inter eos.* Alioqui respondeant nobis quo- Lev. 26. 12
modo templa Dei simus, juxta Paulum, inhabitan- 2. Cor. 6. 16.
tem in nobis Spiritum habentes, nisi Spiritus sit natura Deus „ „?

Et *S. Aug.* Lib. 1. *de Moribus Ecclesiæ catholicæ*, cap. 13. „ „ Fit ergo per charitatem (*inquit*) ut conformemur Deo, & ex eo conformati, atque configurati, & circumcisi ab hoc mundo, non confundamur cum iis, quæ nobis debent esse subjecta. Fit autem hoc per Spiritum sanctum. *Spes enim* (inquit) Rom. 5.
non confundit; quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Nullo modo autem reintegrari possemus per Spiritum sanctum, nisi & ipse semper integer, & incommutabilis permaneret. Quod profecto non posset, nisi Dei naturæ esset, ac ipsius substantiæ, cui soli incommutabilitas, atque, ut ita dicam, invertibilitas semper est. *Creatura enim vanitati subjecta est.* Neque nos Rom. 8.
potest a vanitate separare, veritatique connectere, quod subjectum est vanitati. Et hoc nobis Spiritus sanctus præstat. Creatura igitur non est; quia omne, quod est, aut Deus, aut creatura est „ „.

V. Quod Spiritus sanctus vita sit animarum, nemo negaverit, qui infusam animæ vitam immortalem Spiritus sancti aliquando in corpora noverit refundendam, ut ad vitam gloriosam, & æternam suscitentur, ut docet Apostolus ad Rom. 8. *Quod si Spiritus ejus,*

Spiritus sanctus animarum vita.

qui

qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis. Ille est, per quem Christianus vivit, quo
Gal. 2. nisi intus vegetetur, vere dicere non potest: *Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus.* Non sufficit habere Baptismum Christi, nisi habeas & Spiritum
Rom. 8. Christi. *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Ad Christi corpus pertinere videtur, & membrum illius esse secundum formam externam, sed revera membrum mortuum, & aridum est: „ „ Habet formam, sed non habet vitam. Quæris ab illo Sacramentum, invenis; quæris Baptismum, invenis; quæris Symbolum, invenis. Forma est. Nisi intus Spiritu vegeteris, frustra foris de forma gloriaris. „ Verba sunt *S. Aug.* Ser. 268. alias 20 ex editis a *Sirmondo.* Spiritus sanctus facultates animæ, habitusque
1. Jo. 2. 27. omnes impellit ad vitæ opera. Illa est *Unctio*, quæ *docet nos de omnibus* ad salutem necessariis. *Ille* (in-
Jo. 16. 13. quit Christus) *docebit vos omnem veritatem... Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque*
Jo. 14. 26. *dixero vobis*, Non sufficit legis scientia monens exterius, nisi adsit Magister intus docens, & ad cor loquens Spiritus sanctus. Ille est, qui in Sanctis loqui-
Mat. 10. 20 tur: *Non enim vos estis, qui loquimini* (ait Christus) *sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Ille est, qui refellebat, & vincebat per S. Stephanum
Act. 6. 10. eos, *Qui non poterant resistere Sapientiæ, & Spiritui*
1. Cor. 12. 3. *qui loquebatur.* Ille est, sine quo non possumus *dicere Dominus Jesus.* Ille est, cujus tam multiplex vitæ
Gal. 5. 22. fructus in Sanctis efflorescit, Apostolo teste: *Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* Hi vitæ multiplices fructus, de Spiritu sancto per animam, quam vegetat, pullulantes.

Spiritus sanctus Charitas subsistens. VI. Sed eo præsertim nos vivificat, quod charitatem in cordibus nostris diffundit; immo ipse charitas subsistens est. Unde *S. August.* lib. 8. *de Trinitate,*

tate, cap. 8. „ Amplectere, *inquit*, dilectionem Deo, „ & dilectione amplectere Deum. Ipsa est dilectio, „ quæ omnes bonos Angelos, & omnes Dei servos „ consociat vinculo sanctitatis; nosque, & illos conjungit invicem nobis, & subjungit sibi „. Nonnisi Deo diligi potest Deus. Deus est, quem diligimus, Deus, quo diligimus. Infunditur Deus ipse, seque ipsum dat nobis, ut diligatur se ipso. „ „ Dedit se ipsum, quem dileximus; dedit, unde diligeremus. Quid enim dedit, unde diligeremus, apertius audite per Apostolum Paulum: *Charitas*, inquit, *Dei diffusa est in cordibus nostris*. Unde? Non forte a nobis? Non. Ergo unde? *Per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Ideo est consequens, ut quia Spiritus sanctus Deus est, nec diligere possumus Deum nisi per Spiritum sanctum, amemus Deum de Deo. „ „.

Deum amare non possumus nisi de Deo.

Rom. 5.

VII Spiritum sanctum bis Apostolis suis dedit Christus, post Resurrectionem scilicet suam, & post Ascensionem, *Unum dedit, & unus dedit, unitati dedit*; & tamen bis dedit. Primo, posteaquam resurrexit, dixit discipulis suis: *Accipite Spiritum sanctum*. Et insufflavit in faciem eorum. Deinde promittit adhuc se missurum Spiritum sanctum: *Et ego*, inquit, *mitto promissum Patris mei in vos: Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini Virtute ex alto*. Decem post Ascensionem suam diebus promissum implevit. Spiritum sanctum misit. Bis autem dedit Spiritum sanctum, ut duo præcepta charitatis commendaret. „ „ Una charitas, & duo præcepta; unus Spiritus, & duo data. Non enim alius datus est prius, & alius datus est postea; quia non alia charitas diligit proximum, quam illa, quæ diligit Deum; sed quia aliud est Deus, aliud proximus; una charitate diliguntur, non sunt tamen unum, qui diliguntur; quia ergo magna est primitus commendanda dilectio Dei, secunda dilectio proximi, a secunda autem incipitur, ut ad primam perveniatur. *Si enim fratrem, quem vides, non diligis, Deum, quem non vides, quomodo diligere poteris?* Ideo forte informans nos ad dilectionem

Cur Christus Spiritum sanctum bis dedit Apostolis.

Joan. 20.

Luc. 24.

1. Joan. 4.

nem proximi, dedit in terra conspicuus, & proximis proximus Spiritum sanctum, insufflando in faciem eorum; & ab hac maxime charitate, quæ in cœlis est, de cœlo misit Spiritum sanctum. Spiritum sanctum accipe in terra, & diligis fratrem. Accipe de cœlo, & diligis Deum. Quia & in terra, quod accepisti, de cœlo est. In terra Christus dedit, sed de cœlo est, quod dedit. Ille enim dedit, qui de cœlo descendit. Hic invenit, cui daret, sed inde attulit, quod daret „ „.

Spiritus sanctus cur in Ecclesiam missus decimo post Ascensionē Christi die. 2. Cor. 3. Matth. 5.

VIII. Quia verò denario numero Lex decem præceptis constans significatur, Spiritum sanctum decimo post Ascensionem suam die Christus in Ecclesiam suam misit, ut Legem per gratiam Sancti Spiritus impleri demonstraret. *Littera enim occidit; Spiritus autem vivificat.* Ergo missus est Spiritus sanctus, ut Lex impleretur, & fieret, quod ipse Dominus dixerat: *Non veni solvere legem, sed adimplere.* Hoc donat Fidelibus, hoc donat eis, quibus dat Spiritum sanctum. „ Quanto fit eo quisque capacior, tanto ad operan„ dam legem fit facilior. *Nam* Charitas implet le„ gem „. Ita *S. August.* Serm. 270. alias 22. ex editis a *Sirmondo*.

Et Lib. *de Spiritu, & Littera*, cap. 19. „ „ Lex (*inquit*) sine adjuvante Spiritu procul dubio est littera occidens; cum vero adest vivificans Spiritus, hoc ipsum intus conscriptum facit diligi, quod foris scriptum lex faciebat timeri. Et *cap.* 21. Quid sunt ergo leges Dei ab ipso Deo scriptæ in cordibus, nisi ipsa præsentia Spiritus sancti, qui est digitus Dei, quo præsente diffunditur charitas in cordibus nostris, quæ plenitudo legis est, & præcepti finis „ „?

IX. Spiritum sanctum jam habebant in se manentem discipuli Christi; in se inhabitantem habuerant; quotquot per Christi venturi fidem fuerant ante illius Passionem, & Adventum sanctificati; sed tamen visibili modo in hominem missus non fuerat, neque cum ea spiritualium donorum copia effusus, ac datus.

Jo. 7. 39.

Nondum erat Spiritus datus, quia nondum Jesus erat glorificatus. Unde *S. Leo* Ser. 2. *de Pentecoste, ait*:

„ „ Cum

„ „ Cum in die Pentecostes discipulos Domini Spiritus sanctus implevit, non fuit inchoatio muneris, sed adjectio largitatis, quoniam & Patriarchæ, & Prophetæ, & Sacerdotes, & omnes Sancti, qui prioribus fuere temporibus, ejusdem sunt Spiritus sancti sanctificatione vegetati „ „. Accepit Christus primitias naturæ nostræ, ac Spiritus sancti gratiam nobis retribuit. Et quemadmodum post diuturnum bellum fieri solet; cum dirempta pugna fuerit, & confecta pax, qui sibi invicem infensi erant, pignora mutuo sibi dant, & obsides, sic inter Deum, & naturam humanam evenit. „ „ Pro pignoribus, & obsidibus ipsas „ primitias misit, quas in cœlum tulit Christus. Nobis ille Spiritum sanctum pignoris, & obsidis loco „ misit „, (*inquit S. Jo. Chrysostomus* Serm. *de sancta Pentecoste.*) Hinc Apost. 2. ad Corinthios 1. *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus; qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Quod in fide firmi, ac immobiles stamus, non nostræ facultatis est, sed divini muneris, sed Spiritus sancti, qui & Apostolos die sacro Pentecostes confirmavit, ut Christi nomen, & Evangelium intrepide prædicarent. Eodem Spiritu interius uncti sumus, & signati, divinaque illa unctione, Prophetæ, Sacerdotes, & Reges effecti. Nam & futurum est, ut Regno cœlesti potiamur; & jam reges sumus, si nostris cupiditatibus dominemur. Sacerdotes vero, cum corpora, & membra nostra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem offerimus. Prophetæ tandem; ea enim nobis patefacta sunt, *Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit.* Quæ, ut aliquando nos consecuturos confidamus, arrham, & *Pignus* dedit Christus Spiritum sanctum: *Ut hujus pignore totum te accepturum confidas*; (inquit *S. Joannes Chrysostomus* Homil. 3. in Epistolam secundam ad Corinthios.)

Pignus Spiritus sancti.

1. Cor. 2.

X. Spiritus sancti descensus in Apostolos, & discipulos Christi, sive in totam Ecclesiam in Cœnaculo congregatam, *Joelis* 2. prædictus, & die Pentecostes impletus *Actuum* cap. 2. describitur. In specie lingua-

Cur Spiritus sanctus in igneis linguis apparuit.

rum ignearum apparuit, & supra singulos sedit; qui in columbæ specie supra Christum descenderat, & manserat, cum in Jordane baptizatus est a Joanne. Verus fuit ignis in forma linguarum dispertitus; vera columba; non enim decebat, ut homines falleret Spiritus veritatis. Sed neque columba, neque linguæ igneæ a Spiritu sancto in unitatem Personæ assumptæ sunt, sed tantum, ut signa ejus Numinis servierunt. *Apparuerunt Apostolis dispertitæ linguæ tanquam ignis.*
Exod. 19. Ut significaretur, eumdem Deum, qui Legem Moysi in monte Syna, in medio ignis dederat, nunc Legem novam, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus, digito suo, id est, Spiritu sancto scriptam, in igne mentes illuminante, animos accendente, peccatorum spinas consumente, sancire, promulgare. „ Sicut hebræo quondam populo ab Ægyptiis liberato, quinquagesimo die post immolationem Agni Lex data est in monte Syna, (*inquit S. Leo*) ita post Passionem Domini, qua verus Dei Agnus occisus est, quinquagesimo a Resurrectione ipsius die, in Apostolos, plebemque credentium Spiritus sanctus illapsus est, ut facile diligens Christianus agnoscat, initia veteris Testamenti evangelicis ministrasse principiis, & ab eodem Spiritu conditum Fœdus secundum, a quo primum fuerat institutum „ „.

Secundo, Spiritus sanctus in igneis linguis apparuit; ut illius operatio propria designaretur. Quamvis enim in tribus divinis Personis, nec substantiæ, nec potentiæ, nec voluntatis, nec operationis ulla diversitas; „ „ Ita *tamen* divisit sibi opus nostræ re- „ parationis misericordia Trinitatis, ut Pater propi- „ tiaretur, Filius propitiaret, Spiritus sanctus igniret; „ (inquit *S. Leo* Serm. 3. de Pentecoste.) Lumen est scilicet, ac ignis divinus, ignis charitas; qui & „ „ Verbum Domini lucidum, & eloquium ignitum Apostolis subministravit, cui ad creandum intellectum, consumendumque peccatum, & efficacia illuminandi, & vis inesset urendi. *Hic* Inspirator fidei, dator scientiæ, fons dilectionis, signaculum castitatis, & to-

tius

ctius est causa virtutis „ „. Illaque significatio, quæ in specie ignis apparuit, & opere perseverat, & munere. „ „ Ipse enim Spiritus veritatis facit domum glo„ riæ suæ luminis sui nitore fulgere, & in templo „ suo nec tenebrosum aliquid vult esse, nec tepidum „. Verba sunt *S. Leonis* Serm. 1. *de Pentecoste.*

XI. In specie linguarum Spiritus sanctus advenit. 1. Ut singulis Apostolis orbis terrarum regiones docendas veluti distribueret, eisque demandatam a Christo prædicandi Evangelii provinciam confirmaret, dotesque ad ministerium exequendum necessarias se impertire significaret. *Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis*; (inquit S. Lucas Actuum 2.) „ „ O quam velox est sermo sapientiæ! & ubi Deus magister est, quam cito discitur, quod docetur! Non est adhibita interpretatio ad audiendum, non consuetudo ad usum, non tempus ad studium, sed spirante, ubi voluit, Spiritu veritatis, propriæ singularum gentium voces factæ sunt ex Ecclesiæ ore communes „ „. (*inquit sanctus Leo.* Sermone 1. *de Pentecoste.*)

Secundo, in specie linguarum apparuit, ut terrarum orbem in unitatem fidei congregaret. Cum enim olim homines superbia elati turrim extruere voluerint, quæ ad cœlum usque pertingeret, & invecta divisione linguarum pravam illorum coitionem, & concordiam dissipaverit Deus; idcirco in specie linguarum ignearum die sacro Pentecostes in humiles Christi discipulos Spiritus sanctus illabitur, ut illorum ministerio terrarum orbem divisum conjungat, & in unius Fidei, ac Religionis concordiam reducat.

Tertio, ut donum ipsum linguarum Apostolis a Spiritu sancto datum hoc signo demonstraretur. Quo quidem admirabili dono Ecclesiæ unitas commendata est, quæ toto orbe diffusa, gentium omnium linguis loquitur.

Has rationes *sanctus Chrysostomus* affert Sermone

de sancta Pentecoste. S. Augustinus, Serm. 271. alias *de Tempore*, 187. „„ Flatus ille, *inquit*, a carnali palea corda mundabat, ignis ille fœnum veteris concupiscentiæ consumebat; linguæ illæ, quibus loquebantur a Spiritu sancto impleti, per omnium gentium linguas futuram Ecclesiam præsignabant. Sicut enim post diluvium superba impietas hominum turrim contra Dominum ædificavit excelsum, quando per linguas diversas dividi meruit genus humanum, ut unaquæque gens lingua propria loqueretur, ne ab aliis intelligeretur; sic humilis Fidelium pietas earum linguarum diversitatem Ecclesiæ contulit unitati; ut quod discordia dissipaverat, colligeret charitas, & humani generis tanquam unius corporis membra dispersa ad unum caput Christum compaginata redigerentur, & in sancti corporis unitatem dilectionis igne conflarentur „„. In igne Spiritus sanctus apparuit, quia incorporeus, ineffabilis atque invisibilis „ ignis est Deus: *Deus noster ignis consumens est*; (in- „ quit Apost. ad Heb. 12.) Deus quippe ignis dici- „ tur, quia per hunc peccatorum rubigo consumi-
Luc. 12.49. „ tur. De hoc igne Veritas dicit: *Ignem veni mittere in* „ *terram, & quid volo, nisi ut accendatur*? Terra vocata „ sunt corda terrena; sed ignem Dominus in terram „ mittit, cum afflatu sancti Spiritus corda carnalium „ incendit. Et terra ardet, cum cor carnale in suis „ pravis voluptatibus frigidum relinquit concupis- „ centias præsentis sæculi, & incenditur ad amorem „ Dei. In igneis autem linguis monstratus est, quia „ idem Spiritus coæternus est Filio; & habet cogna- „ tionem maximam lingua cum verbo. Verbum „ quippe Patris est Filius. Et quia una est Spiritus, „ & Verbi substantia, idem Spiritus monstrari debuit „ in lingua. Vel certe, quia per linguam procedit „ verbum, in linguis apparuit Spiritus, quia quis- „ quis sancto Spiritu tangitur, Dei Verbum, id est, „ unigenitum Dei Filium confitetur. *Vel certe* „„ In linguis igneis apparuit Spiritus, quia omnes, quos repleverit, ardentes pariter, & loquentes facit. Linguas

guas igneas Doctores habent; quia dum Deum amandum prædicant, corda audientium inflammant. Nam & otiosus est sermo docentis, si præbere non valet incendium amoris „ „. (inquit *S. Gregorius Magnus* Homilia 30. in Evangelia.)

§. V.

Dispositiones ad suscipiendum Spiritum sanctum.

Dispositiones ad Spiritum sanctum recipiendum tribuit ipse divinus Spiritus, vel jam inhabitans, vel movens discipulorum Christi animos, quos jam inhabitabat, cum in illos sacro die Pentecostes illapsus est, ideoque illos adornavit, ac præparavit congruis dispositionibus. „ „ Ut sacrata sibi pectora, & ferventius accenderet, & copiosius inundaret; cumulans sua dona, non inchoans; nec ideo novus opere, quia ditior largitate „ „. (*inquit S. Leo.*) Serm. 1. de Pent.
Nondum inhabitabat, sed tamen movebat *Cornelium*, & alios gentiles, in quos antequam Baptismum suscepissent, stupentibus ex Circumcisione Fidelibus, *Petri* comitibus, quod & in Nationes effusa esset Spiritus sancti gratia.

I. Prima dispositio Christianis hominibus ad recipiendum Spiritum sanctum necessaria, est expiatio conscientiæ per pœnitentiam ferventem. Quod ignis symbolo significatum est, cujus in specie in Apostolos descendit. Audiendus ea de re *Gregorius Magnus* Homilia 30. in Evangelia, ubi rationem affert, cur Spiritus sanctus super Christum in columba, super discipulos in igne apparuerit. „ Unigenitus (*inquit*) Dei „ Filius Judex est generis humani. Sed quis ejus justi„ tiam ferret, si priusquam nos per mansuetudinem „ colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis „ examinare voluisset? Homo ergo pro hominibus „ factus, mitem se hominibus præbuit; noluit pec„ catores ferire, sed corrigere; prius voluit mansue„ te corripere, ut haberet, quos postmodum in ju„ dicio salvaret. „ „ In columba ergo super eum de-

Dispositio prima, est pœnitentia.

buit apparere Spiritus, qui non veniebat, ut peccata jam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem tolleret. At contra super discipulos in igne debuit Spiritus sanctus demonstrari, ut hi, qui erant simpliciter homines, atque ideo peccatores, eos contra semetipsos spiritalis fervor accenderet, & peccata, quæ Deus per mansuetudinem parceret, ipsi in se per pœnitentiam punirent ... Igitur per columbam Spiritus in Redemptore monstratus est, per ignem vero in hominibus; quia quanto nobis nostri Judicis facta est severitas temperata, tanto erga se debet fieri nostra infirmitas accensa „ „.

Pœnitentiæ fervorem Spiritus sanctus in nobis operatur.

Pœnitentiæ porro fervorem in nobis ipse Spiritus sanctus misericorditer operatur. Ut enim declinemus a malo, & faciamus bonum, quæ duo sunt animi pœnitentis officia, ipse adjuvat infirmitatem nostram. Ad declinandum a malo, tria operatur in nobis, *Compunctionem, supplicationem, remissionem*. Si quis ergo prius in iniquitate frigidus erat, & postmodum fervore quodam pœnitentiæ accendatur, alium Spiritum, qui suum arguit de peccato, non dubitet advenisse. Sed quid prodest pœnitere de culpa, & non suppli-

spiritu; *ut vivificet spiritum humilium, & vivificet cor contritorum.* Qui humiles spiritu salvabit, qui humilia respicit, & alta a longe cognoscit, Spiritum sanctum suum superbis non impertit, sed humilibus. „ „ Capitur per humilitatem, repellitur per superbiam. Aqua est enim, cor humile tanquam locum concavum quærens, ubi consistat. Elatione autem superbiæ, tanquam tumore collis, repulsa labitur; unde dictum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Quid est, *dat gratiam?* Dat Spiritum sanctum. Implet humiles, quia capaces invenit „ „. Verba sunt *S. August.* Sermone 270. alias 22. ex editis a *Sirmondo.* Jacob. 4.6.

III. Dispositio tertia ad recipiendum Spiritum sanctum, est castitas mentis, & corporis; non habitat enim in anima coinquinata, & in corpore subdito peccatis. „ „ Cum omnes templum simus, illato in nos, & consecrato Spiritu sancto, ejus templi æditua & antistita pudicitia est, quæ nihil immundum, nec profanum inferri sinat, ne Deus ille, qui inhabitat, inquinatam sedem offensus derelinquat „ „. Verba sunt *Tertulliani*, initio libri secundi *de Cultu Feminarum.* Constans est Domini sententia: *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Ne vero quis existimet se ad recipiendum Spiritum sanctum paratum esse, si fornicando in corpus suum non peccaverit, si vas suum possideat in sanctificatione, & honore, & tamen spectacula frequentet, in quibus ipse mulierum, & virorum accuratior cultus, ipsa consensio, ipsa in favoribus aut conspiratio, aut dissensio inter se. „ „ De commercio scintillas libidinum conflabellant. *In quibus denique ineundi?* Nemo prius cogitat, nisi videri, & videre... Deus præcepit, Spiritum sanctum, utpote pro naturæ suæ bono tenerum, & delicatum, tranquillitate, & lenitate, & quiete, & pace tractare... Hic quomodo cum spectaculis poterit convenire? Omne spectaculum sine concussione spiritus non est... Nam etsi, qui modeste, & probe spectaculis fruitur, pro dignitatis, & ætatis,

Dispositio tertia, castitas.

Gen. 6.

tis, vel etiam naturæ suæ conditione; non tamen immobilis animi est sine tacita spiritus passione. Nemo ad voluptatem venit sine affectu, nemo affectum sine casibus suis patitur. Ipsi casus incitamenta sunt affectus. Cæterum si cessat affectus, nulla est voluptas, & est reus jam ille vanitatis, eo conveniens, ubi nihil consequitur. Puto autem vanitas extranea est nobis „ „. Verba sunt *Tertulliani* lib. *de Spectaculis*, cap. 15. & 25.

Sine casibus suis, id est, sine spiritualis bonorum detrimentis, & ruinis.

Dispositio quarta, oratio.

Act. 1.

IV. Dispositio quarta ad recipiendum Spiritum sanctum est oratio. Apostoli post Ascensionem Christi Domini *Erant perseverantes unanimiter in oratione*, ut ad Spiritus sancti adventum se præpararent; ipsiusque Numen ferventissimis desideriis invocabant. Et quoties Spiritum sanctum aliis impetrare voluerunt, toties orationem cum manuum impositione adhibuerunt. *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum.* Unde *S. August.* lib. 15. *de Trinitate*, cap. 26. de Christo sic loquitur: „ „ Quomodo Deus non est, qui dat Spiritum sanctum? Immo quantus Deus est, qui dat Deum? Neque enim aliquis discipulorum ejus dedit Spiritum sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia „ „.

Act. 8. 15.

Dispositio quinta, Charitas.

Joan. 14.

V. Dispositio quinta ad recipiendum Spiritum sanctum, est charitas, quam ipse in cordibus nostris diffundit. *Si quis diligit me*, (inquit Christus) *sermonem meum servabit; & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Qui enim amicus est hujus mundi, qui totus in maligno positus est; aut diligere se Deum mentitur, cum ejus mandata non servet, Spiritum sanctum a se ablegat, quia *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Dilectionem porro Dei, *Lingua, mens & vita*, testentur necesse est. „ „ Nunquam est amor Dei otiosus; operatur enim magna, si est; si vero operari renuit, amor non est „. (inquit *S. Gregorius* Homilia 30. in Evangelia.) *Spiritum veritatis, quem mundus*

Sap. 1.

dus non poteſt accipere; (inquit Chriſtus.) Mundus, id eſt, dilectores mundi, quæ dilectio non eſt a Patre. „ „ Et ideo dilectioni hujus mundi, ut minuatur, & conſumatur in nobis, contraria eſt dilectio Dei, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis „ „. Mundus autem Spiritum ſanctum accipere non poteſt, *Quia non videt eum, nec ſcit eum.* Non enim habet inviſibiles oculos mundana dilectio, non illuminatos oculos cordis, per quos videri Spiritus ſanctus niſi inviſibiliter non poteſt. *Vos autem cognoſcitis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Videri ergo, & ſciri, quemadmodum videndus, & ſciendus eſt, non poteſt a nobis, ſi non ſit in nobis. „ „ Deus Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos. Veniunt ſubveniendo, venimus obediendo; veniunt illuminando, venimus intuendo; veniunt implendo, venimus capiendo; ut ſit in nobis eorum non extraria viſio, ſed interna; & in nobis eorum non tranſitoria manſio, ſed æterna „ „, (inquit *S. Aug.* Tract. 76. in *Joannem.*

S. August. Tract. in Joan.

Joan. 14.

Joan. 14. 17.

VI. Hinc ſequitur, pacem & concordiam eſſe prorſus neceſſariam, ut Spiritus ſancti domicilium efficiamur. Non enim in commotione Dominus; & Spiritus pacis nonniſi ſuper filios pacis requieſcit; *Pacem relinquo vobis*, (inquit Chriſtus) *pacem meam do vobis.* Pax Chriſti, ejus Spiritus eſt, *Pax, quæ exuperat omnem ſenſum,* ut loquitur Apoſtolus. „ „ Pax illa, quæ Prin„ cipatus, & Poteſtates, & Thronos, ſive Domina„ tiones, omnemque excedit mentem, Chriſti Spiritus „ eſt, per quem Filius omnia Deo, ac Patri reconci„ liavit. „ Verba ſunt *S. Cyrilli Alexandrini.* Atque etiam Prophetæ Spiritum ſanctum pacem appellarunt, *Domine Deus noſter*, (inquit Iſaias) *Pacem da nobis; omnia enim reddidiſti nobis.* „ Quaſi enim Lex ad per„ fectum nihil adduxerit, neque adeo ſufficiat ejus „ juſtitia, ut ad pleniſſimam pietatem hominem pro„ vehat, divinum dari Spiritum flagitat, per quem „ Deo, ac Patri reconciliati, ad amicitiam revocati

Philipp. 4.

Iſaias 26.

„ sumus, qui regnante in nobis peccato, fugitivi prius „ eramus. Igitur ait Propheta: *Da pacem nobis, Domine; omnia enim reddidisti nobis.* Quasi diceret. „ „ Da nobis pacem; tunc enim cuncta nos habere fatebimur; nihil jam boni ei, qui Christi plenitudinem adeptus sit, deesse videbitur. Omnis quippe boni in eo posita plenitudo, ut Deus in nobis per Spiritum habitet. Quoniam igitur Spiritus omnem animi turbationem sedare, omnemque in nobis formidinem compescere potest, ceu viaticum, ac præsidium ad animi robur, ac tranquillitatem aptissimum se daturum pollicetur, dicens: *Pacem meam do vobis* „ „. Sic explicat *S. Cyrillus Alexandrinus.* Addit Redemptor noster: *Non quomodo mundus dat, ego do vobis.* „ Id est, Non quomodo homines dant, qui diligunt „ mundum. Qui propterea dant sibi pacem, ut sine „ molestia litium, atque bellorum, non Deo, sed „ mundo fruantur; & quando Justis dant pacem, ut „ non eos persequantur, pax non potest esse vera, „ ubi non est vera concordia, quia disjuncta sunt „ corda. Nos ergo, quibus Christus pacem relinquit, „ & pacem suam nobis dat, non sicut mundus, sed „ sicut ille, per quem factus est mundus, ut con„ cordes simus, jungamus invicem corda, & cor unum „ sursum habeamus, ne corrumpatur in terra. Sic di„ gnum Spiritu sancto domicilium efficiemur „. (inquit *S. August.* Tractatu 77. in *Joannem.*)

Spiritus sanctus non recipitur extra Ecclesiæ unitatem.
S. August. Serm. 147. de Temp. 186.

VII. Ex hoc denique principio consequens est, Spiritum sanctum extra Ecclesiæ unitatem non recipi. Ut se habet anima nostra ad corpus nostrum, ita se habet Spiritus sanctus ad Ecclesiam, (si tamen formæ, & informationis nomine, ac labe depulsa, intimum hospitem, ut par est, cogitemus.) „ Anima omnia „ membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, „ per nares olfacit, per linguam loquitur, per manus „ operatur, per pedes ambulat; omnibus simul adest „ membris, ut vivant; vitam dat omnibus, officia „ singulis. Non audit oculus, non videt auris, non „ videt lingua, nec loquitur auris & oculus, sed ta-

„ men

„ men vivit. Officia diversa sunt, vita communis. Sic „ est Ecclesia Dei. In aliis Sanctis facit miracula, in „ aliis loquitur veritatem, in aliis custodit virginita„ tem, in aliis pudicitiam conjugalem, in aliis hoc, „ in aliis illud; singuli propria operantur, sed pari„ ter vivunt. Verum ut in corpore humano, si mem„ brum aliquod præcidatur, præcisum amittit vitam, „ quod vivebat, cum in corpore esset; sic & homo „ Christianus Catholicus si a Christi corpore, quod „ est Ecclesia, præcidatur, amputatum non sequitur „ Spiritus. In hujus rei typum Apostoli Spiritum acceperunt in una domo congregati, simulque manentes, & unanimiter orantes. *Si ergo vultis vivere de Spiritu sancto, tenete charitatem, amate veritatem, desiderate unitatem, ut perveniatis ad æternitatem.*

ARTICULUS X.

Quo Symboli nonus Articulus explicatur.

Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem.

Postquam nos in Spiritum sanctum credere professi sumus, sanctam commemoramus Ecclesiam; „ Rectus *namque* confessionis ordo poscebat, ut Trinitati subjungeretur Ecclesia, tanquam habitatori domus sua, & Deo templum suum, & Conditori civitas sua „; (inquit *S. Aug.* in *Enchiridio*, cap. 56.) Credimus autem *sanctam Ecclesiam*, non *in sanctam Ecclesiam Catholicam*. Tres enim SS. Trinitatis Personas, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum ita credimus, ut in eis Fidem nostram collocemus; nunc autem diversa loquendi ratione utimur, quia Ecclesia Deus non est, sed *Templum Dei, hoc est, totius summæ Trinitatis sancta est Ecclesia, scilicet universa in cælo, & in terra.* Ac proinde non est primarium fidei, speique nostræ objectum. Quia vero Sanctorum Communio explicatio quædam est Articuli de Ecclesia, ad illum revocatur, & uno tenore traditur, ac præponitur.

§. I.

sacra Mysteria celebrantur; non Deus, aut Religio commutatur „ „. (*inquit S. August.* Epist. 102. alias 49. quæst. 3.) Quam ob rem Ecclesiæ etiam Christi membra erant Sancti, qui vixerunt, antequam secundum carnem Christus Dominus nasceretur. „ „ Ipse enim unigenitus Dei Filius, Verbum Patris, æquale, & coæternum Patri, per quod facta sunt omnia, homo propter nos factus est, ut totius Ecclesiæ, tanquam totius corporis, caput esset. Sed velut totus homo dum nascitur, etiamsi manum in nascendo præmittat, tamen universo corpori sub capite conjuncta, atque compacta est, quemadmodum etiam nonnulli in ipsis Patriarchis ad hujus ipsius rei signum manu præmissa nati sunt; ita omnes Sancti, qui ante Domini nostri Jesu Christi Nativitatem in terris fuerunt, quamvis ante nati sunt, tamen universo corpori, cujus ille caput est, sub capite cohæserunt „ „. Verba sunt *S. Augustini* lib. *de Catechizandis Rudibus*, cap. 19.

Variæ Ecclesiæ nomina.

V. Multis nominibus Ecclesiam designat Scriptura sacra. Nam & *Domus*, & *ædificium Dei* ab Apostolo appellatur. 1 ad Tim. 3. *Ut scias*, inquit, *quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis.* Domus est, cujus idem fundamentum, artifex, & habitator, Christus Jesus *Lapis angularis, Fundamentum*, præter quod *nemo potest aliud ponere.* Fundamentum istud in cœlo est. Ædibus ad ima tendentibus, & quæ constant lapidibus, & lignis, quæ pondere suo deorsum feruntur, in imo ponitur fundamentum. „ „ Ecclesia vero Dei in imo posita tendit in cœlum. Fundamentum ergo nostrum ibi positum est, Dominus noster Jesus Christus sedens ad dexteram Patris. „ „ (*inquit S. August.* Enar. 2. in Psalm. 29.) Domus autem idcirco vocatur (inquit Concilii Tridentini Catechismus) quod sit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio.

Ecclesia domus Dei.

Ecclesia Grex Christi.

Dicitur etiam *Grex ovium Christi*, Joan. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde,*

de, ille fur est, & latro. Qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium.. Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium... Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ. . Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus Pastor. Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.*

Vocatur *Sponsa Christi* 2. ad Corinth. 11. *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Et ad Ephesios 5. *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Et de Matrimonio loquens Apostolus. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Hanc sibi desponsavit *in sempiternum, in justitia; & judicio, in misericordia, & miserationibus, & in fide.* Exivit a Patre, & venit in mundum, ut illam sibi copularet, ab æterno electam, in tempore collectam ex omni tribu, & lingua, & natione, deformem, fœdam, pauperem, ægram, captivam, antequam illi conjungeretur; sed a Sponso sanatam, redemptam, dotatam, incomparabili pulchritudine, ac decore donatam, ac ornatam. Hanc meretricem invenit, & Virginem fecit. *Hanc* „ Lavit a peccatis in „ sanguine suo, & mundavit lavacro aquæ in verbo „ vitæ. *Ornavit vestitu deaurato*, ut Reginam, sed vario. Aurum, sapientia, fides, charitas, unitas. Varietas linguarum, charismatum, Ordinum diversitas. Ornatam *vestimentis salutis, & indumento justitiæ circumdedit.* A dextris stabit, cui dicet Sponsus: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Sponsa Christi Ecclesia, virgo est, & filios ipsi parit. Mariam imitatur, quæ Dominum peperit, & Virgo permansit.

Ecclesia Christi Sponsa.

Osee 2.

S. Aug. in Psalm. 44.

Isaiæ 61.

Matth. 25.

Denique dicitur Ecclesia *Corpus Christi* ad Ephesios 1. *Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Et ad Coloss. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt Passionum Christi, in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia.* Mysticum autem corpus dicitur, quod ar-

Ecclesia Christi corpus.

arcana vi gratiæ formatum sit, non naturali, essentiali, ac necessaria membrorum conjunctione compactum; sed non eo sensu corpus mysticum dicitur, quo mysticum opponitur reali, proprieque dicto corpori. Ecclesia enim non metaphorice duntaxat Christi corpus est, quomodo terrena civitas, respublica, aut exercitus, corpus unum dicuntur, propter unitatem regiminis, consiliorumque in eumdem finem conspirantium communionem; vere namque, realiter, & proprie Christi corpus est, ut colligitur ex Apostolo 1. ad Corinth. 12. *Sicut enim*, inquit, *corpus unum est, & membra habet multa; omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt; ita & Christus.* Quæ verba *S. August.* exponens lib. 1. *de Peccator. Merit.* cap. 31. ait: „ Non dixit: Ita & Christi, id est, Corpus Christi, vel membra Christi, sed *Ita & Christus*; unum Christum appellans caput, & corpus. Quod quidem incredibile videri non debet. Si enim divina substantia longe distantior, atque incomparabili diversitate sublimior, potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam, ut una persona fieret; quanto credibilius alii homines sancti,

positam, ac fundatam; qui illi non servierint, perituros; gentes ambulaturas in lumine ejus; gloriam Domini in ea visum iri; hæc autem qua ratione constare possunt, nisi visibilis sit, & manifesta? Micheæ 4. *Erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum Populi. Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob; & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis ejus; quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum.* Isaiæ 60. *Surge, illuminare Jerusalem; quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est... Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui*, &c. *Et aperientur portæ tuæ jugiter; die, ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim, & regnum, quod non servierit tibi, peribit, & gentes solitudine vastabuntur.* Ecclesia *Civitas* est *supra montem posita.* Christus Dominus *In sole posuit tabernaculum suum*, Id est, ut *S. August. explicat*, „ In manifestatione Ecclesiam „ suam, non in occulto, non quæ lateat, non ve„ lut opertam; ne forte fiat sicut operta super greges „ hæreticorum.

Prophetiæ de veræ Ecclesiæ evidentia.

Matth. 5. Psalm. 18. S. August. Enar. in hunc Psal. & Tr. 11. in Epist S. Joannis.

II. Si Ecclesia invisibilis esset, quomodo ipsam agnoscere possent, qui ab ea sunt separati, ut in ejus gremium redirent? Quomodo fratrem ex correptione fraterna minime emendatum, ad Ecclesiam deferri Christus juberet, ab ea judicandum? Matth. 18. *Dic Ecclesiæ; si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.*

III. *Ecclesia est plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo grex adhærens*, ut loquitur *S. Cyprianus.* Igitur visibilis est. Ecclesia est societas hominum per ejusdem fidei professionem, & in eorumdem Sacramentorum communione Deum colentium; quod fieri non potest, nisi sit visibilis. „ In nullum quippe nomen Re„ ligionis seu verum, seu falsum, coagulari homines

„ possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur „. (*inquit S. August.* lib. 19. *Contra Faustum*, cap. 11.)

Præclare igitur idem *S. Augustinus* lib. 3. *Contra Epistolam Parmeniani*, cap. 5. „ „ Nulla est (*inquit*) securitas unitatis, nisi ex promissis Dei Ecclesia declarata, quæ super montem constituta, abscondi non potest; & ideo necesse est, ut omnibus terrarum partibus nota sit „ „.

Quomodo credimus Ecclesiam si sit visibilis.

IV. Verum, inquies, quomodo credimus sanctam Ecclesiam Catholicam, si sit visibilis, cum fides argumentum sit non apparentium?

Respondetur, aliud videri, aliud credi. Videmus Ecclesiam; credimus Ecclesiæ veritatem. Cœtum Fidelium legitimo Pastori adunatum; & eorumdem Sacramentorum communione in ejusdem Religionis professione conjunctum videmus; at cœtum illum, sive societatem esse veram Ecclesiam, oculis non cernimus, sed fide apprehendimus; sicut Apostoli hominem, qui est Christus Filius Dei vivi, videbant; sed hunc hominem esse Dei Filium non videbant, sed credebant. Videmus Ecclesiæ corpus, non Spiritum sanctum, quo regitur; non finem spiritalem, ac supernaturalem, ad quem ordinatur, scilicet Deum, Deique fruitionem æternam; non Mysteria, quæ in ea continentur, non virtutem Sacramentorum, quæ in ea conficiuntur, & administrantur; non ejus ortum, munera, dignitatem, claves Regni cœlorum illi traditas, potestatem remittendi peccata, excommunicandi, verum Christi corpus consecrandi, ipsi concessam, aliaque hujusmodi; non denique gratiam, virtutes, & dona, quibus Christiani fiunt domus Dei, & templa ipsius consecrantur; hæc, (inquam) omnia non videntur, sed creduntur. Ecclesiæ ortus, sanctitas, veracitas, stabilitas oculis corporis, aut humanis rationibus percipi non possunt, sed sola fide. Ideo profitemur, nos credere sanctam Ecclesiam Catholicam.

V. Quamvis autem humanæ rationi sine sancti Spiritus illustratione, nota non sit Ecclesiæ veritas; recepta

cepta tamen Christi capitis fide, receptis Scripturis sacris, quibus Ecclesiæ characteres, & notæ describuntur, quibus constat hanc esse veram Ecclesiam, quæ super Petrum voce Domini fundata est, quæ ab Episcopis regitur, Apostolorum successoribus, missioneque, & ordinatione legitima constitutis; manifestum est, hanc esse veram Christi Ecclesiam, quæ illis characteribus insignita est, quæ toto orbe diffusa, quæ visibili, ac perpetua Episcoporum successione originem suam ab Apostolis probat, quæ Romano Pontifici S. Petri Successori tanquam visibili capiti adhæret, ab eoque regitur; sicut admissis Prophetarum Vaticiniis, quibus Christi ortus, vita, miracula, passio, resurrectio, cæteraque Mysteria describuntur, manifestum est Jesum Nazarenum crucifixum esse Christum, sive Messiam, Redemptorem, ac Mediatorem a Deo promissum. Sicut ergo nullam infidelitatis suæ excusationem habent Judæi, qui Dominum Jesum Christum esse non credunt, quia excœcavit illos malitia sua, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Dei; ita nullam habent excusationis rationem Hæretici, & Schismatici, qui Ecclesiam Catholicam, Apostolicam, & Romanam non agnoscunt, illique non credunt, nec ipsi adhærent, & obsequuntur; quia infidelitatis suæ tenebris impediuntur, ne lumen ejus videant. „ „ Obscurius dixerunt Prophetæ de Christo, quam de Ecclesia; quia videbant in Spiritu contra Ecclesiam homines facturos esse particulares, & de Christo non tantum item habituros, sed de Ecclesia magnas contentiones excitaturos. Ideo illud, unde majores lites futuræ erant, planius prædictum, & apertius prophetatum est, ut ad judicium illis valeat, qui viderunt, & foras fugerunt... Pene ubique Christus aliquo involucro sacramenti prædicatus est a Prophetis, Ecclesia aperte; ut viderent illam, & qui futuri erant contra illam, & impleretur in eis ista nequitia, quam prædixit Psalmus: *Qui videbant me, foras fugerunt a me* „ „. Verba sunt *S. August.* Enar. 3. in Ps. 30. Hinc idem S. Doctor lib. 2. *Con-*

Matth. 26. Actor. 20.

Clariora Prophetarum vaticinia de Ecclesia quam de Christo.

tra Litteras Petiliani, cap. 32. ait; *Ecclesia vera neminem latet.*

Ecclesia extingui, vel obscurari non potest.

VI. Ita porro visibilis, ac manifesta Ecclesia est, ut hæc illi dos perpetuo conveniat, nec extingui possit aliquando, vel obscurari. Quid enim ipsius splendorem extinguere, vel obscurare posset? An persecutio? Sed persecutionibus crevit. An hæreses? Sed
1. Cor. 11. illæ oriuntur, *Ut qui probati sunt, manifesti fiant.* An malorum Christianorum peccata, & scandala? Sed illa non maculatur, nec tenebrescit, cujus lumen Chri-
Matth. ult. stus est, cum ipsa manens, eamque illuminans *omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* De illa va-
Psalm. 88. ticinatus est David. *Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis... Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cæli.* De illa Dominus apud *Isai.* cap. 61. *Et fœdus perpetuum*, inquit, *feriam eis; & scietur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio Populorum. Omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* Denique *S. Paulus* Epist. ad *Ephesios* cap. 4. scribit: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Ministeria igitur Pastorum, & Doctorum, & perennis ædificatio corporis Christi erunt in Ecclesia ad supremum usque Judicii diem; ac proinde tamdiu in terris stabit Ecclesia visibilis.

§. III.

Ecclesia bonos, & malos complectitur.

I. Hoc fidei dogma multis figuris, & similitudinibus e Scriptura sacra petitis monstrarunt Patres, quibus adversus Donatistas controversia fuit; scilicet Arcæ Noe, in qua non solum munda, sed

etiam

etiam immunda animantia concludebantur. *Gen.* 7. Agri, in quo zizania superseminata sunt. Areæ, in qua frumentum paleæ permistum est. Sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregantis. *Matth.* 13. Ovilis, in quo oves cum hœdis continentur. *Matth.* 25. Nuptialis convivii, ad quod boni pariter, & mali sunt ingressi. *Matth.* 22. Decem Virginum, quarum aliæ prudentes, aliæ fatuæ. *Matth.* 25. Peccatores in criminibus ita pertinaces, ut fraterna correptione non emendentur, esse in Ecclesia Christus docet, in qua tamen tolerantur, donec per sententiam Prælatorum præcisi sint, & ejecti, *Matth.* 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum... Quod si non audierit, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Christus Dominus Traditorem suum Judam non solum cognitum in discipulorum numero toleravit, verum etiam præcognitum in eorum numerum assumpsit. Incestuosus Corinthius erat in Ecclesia, e cujus gremio ipsum per excommunicationem ejecit S. Paulus. 1. *Cor.* 5. Idem Apostolus gemebat inter falsos fratres, quorum aliqui per invidiam Christum annunciabant. Ecclesia igitur malos continet, atque tolerat, nec illorum tamen criminibus violatur, a quibus abhorret, & propter quæ gemit.

II. Verumtamen aliter in ea sunt boni, aliter mali. Boni *ita sunt in domo Dei, ut ipsi etiam sint eadem domus Dei.* Mali sic in ea sunt, *Ut non pertineant ad compagem domus, nec ad societatem fructiferæ, pacificæque justitiæ*, sed sicut palea dicitur esse in frumentis. Boni in ea sunt ut *Vasa aurea, & argentea, in honorem.* Mali ut *Vasa lutea, & fictilia, in contumeliam.* Sic loquitur *S. Aug.* lib. 7. *de Baptismo contra Donatistas*, cap. 2. Boni, & electi sunt de Ecclesia, non solum secundum statum, quem nunc habet, sed secundum illum, quem in perpetuum habitura est, cum *Non pertransibit* per illam *ultra incircumcisus, & immundus*, Cum apparebit *gloriosa, non habens maculam, neque rugam.* Mali, &

Aliter in Ecclesia sunt boni, aliter mali.

Isai. 52. 1.

reprobi pertinent ad Ecclesiam secundum præsentem duntaxat statum, non secundum illum, quem in futuro sæculo habitura est. Unde non simpliciter, & absolute sunt Ecclesiæ membra, sed aliqua ratione, sicut membra mortua sunt in corpore; quamvis enim fidei professione, & communione cum bonis conjungantur, non tamen Spiritu gratiæ, & charitatis cum illis, & Christo Ecclesiæ capite conjuncti sunt. Quamobrem ad Ecclesiam quidem pertinent secundum corpus, non secundum Spiritum spectatam. Cæterum, qui vere justi sunt, sed *temporales*, ut *S. August.* loquitur, id est, in gratia, & justitia non perseveraturi, nec in ea morituri, vere quidem sunt Ecclesiæ membra secundum præsentem justitiam, vere per gratiam, & charitatem Christo capiti cohærent, vitæque spiritalis, quam membris suis subministrat, sunt participes; sed non sunt de Ecclesia secundum Dei præscientiam, & prædestinationem æternam; non pertinent ad *Jerusalem cælestem*, ad *Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cælis*. Atque hoc sensu *S. August.* libro 3. *de Doctrina Christiana*, cap. 32. *ait*: „ Non enim revera Domini corpus est, quod cum illo „ non erit in æternum „. Contra vero multi non sunt de Ecclesia secundum præsentem justitiam, quia vel nondum fidem, ac baptismum susceperunt, aliquando suscepturi, & pie victuri; vel ab ea recesserunt, aut præcisi sunt, aliquando ad unitatem, & bonam frugem redituri, & in christiana pietate perseveraturi; vel malis moribus christianum nomen dedecorant, sed pœnitentiam acturi sunt, & in Domino morituri; qui tamen sunt de Ecclesia simpliciter, absolute, proprie, & ad Christum, ut membra viventia, pertinent, secundum Dei præscientiam, & prædestinationem æternam. Unde *S. August.* Tract. 45. in *Joan. ait*: „ „ Secundum præscientiam Dei, & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus; & quam multæ oves intus, & quam multi lupi foris! Quid est, quod dixi, quam multæ oves foris? Quam multi modo luxuriantur, casti futuri,

quam

S. August. In brevic. Collat. cum Donatistis in Collat. diei 1. c. 9. & l. 2. Retract. c. 18.

Hebr. 12.

Multi qui de Ecclesia non sunt secundum præsentem justitiam, de illa sunt secundum Dei præscientiam, & prædestinationem.

quam multi blasphemant Christum, credituri in Christum; quam multi se inebriant, futuri sobrii; quam multi rapiunt res alienas, donaturi suas! Verum tamen modo vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quam multi intus laudant, blasphematuri; casti sunt, fornicaturi; sobrii sunt, se vino postea sepulturi; stant, casuri; non sunt oves. (De Praedestinatis enim loquimur; de his loquimur, quos novit Dominus, qui sunt ejus.) Et tamen ipsi quamdiu recte sapiunt, Christi vocem audiunt. Ecce audiunt isti, non audiunt illi; & tamen secundum praedestinationem non oves isti, oves illi „„. Improbi denique sunt Ecclesiae membra, quomodo Judas erat ex Apostolorum collegio; „„ Numero, non merito; specie, non virtute; comistione corporali, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis unitate; secundum communionem Sacramentorum sunt ex nobis, secundum suorum proprietatem criminum non ex nobis „ „. (inquit *S. August.* Tract. 61. *in Joannem.*)

§. IV.

Ecclesia Sancta est.

Sanctam esse Ecclesiam profitemur, ab Apostolorum Principe edocti: *Vos autem*, inquit, *genus electum*, *gens sancta*. Appellatur autem *Sancta*, primo, quod Deo consecrata, & dedicata sit. Sic enim caetera hujuscemodi cultui divino dicata, quamvis corporea sint, Sancta vocari consueverunt; cujus generis sunt in Lege veteri vestes, vasa, altaria; in qua Primogeniti quoque, qui Deo altissimo devovebantur, Sancti sunt appellati. *Omne masculinum*, inquit, *aperiens vulvam*, *sanctum Domino vocabitur.* Sic Nationem ipsam Judaicam, quod veri Dei cultui addicta esset, Apostolus Sanctam appellat, Rom. 11. *Quod si delibatio sancta est*, *& massa; & si radix sancta*, *& rami*: quamvis populus hic labiis Deum honoraret, cor autem eorum longe esset ab eo. Multo meliori jure Ecclesia *Sancta* dicitur, quae vero Deo servit, il-

1. Petr. 2.

Ecclesia Sancta, quia Deo consecrata.

Exod. 13. Luc. 2.

lumque adorat *In spiritu*, *& veritate*. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici Sanctam, tametsi multos peccatores contineat. Præcipua enim ejus membra sancta sunt, scilicet Angeli, & Animæ beatæ, quæ in cœlis Deo fruuntur; aut in Purgatorio expiantur; & justi homines, quos sinu suo fovet in terris, quamvis ab omni peccato non sint immunes, a gravioribus tamen peccatis liberi sunt, ac puri, mortalium criminum sunt expertes, quæ sola gratiæ, charitati, sanctimoniæ, sine qua nemo videbit Deum, capitaliter adversantur. Malorum autem criminibus non maculatur, cum eis non consentiat, illa reprehendat, damnet, corrigat sanctis adhortationibus, exemplis, disciplina. Præterea, Fideles qui populus Dei effecti sunt per fidem, & baptisma, quamvis in multis offendant, Sancti nihilominus dicuntur, ob professionem sanctitatis; quemadmodum, qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Unde *S. Paulus* Corinthios *sanctificatos*, *& Sanctos* appellat; in quibus nonnullos fuisse perspicuum est, quos ut carnales, zeloque, & contentioni deditos acriter objur-

Et hæc quidem fuistis, ait Apostolus, enumerans multa peccata, & levia, & gravia, & usitata, & horribilia: *Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Si ergo sanctificatos dicit, dicat & unusquisque Fidelium, *Sanctus sum.* Non est superbia elati, sed confessio non ingrati. Si dixeris te ex te esse sanctum, superbus es; rursus fidelis in Christo, & membrum Christi, si te dixeris non esse sanctum, ingratus es... Dic Deo tuo, Sanctus sum; quia sanctificasti me; quia accepi, non quia habui; quia tu dedisti, non quia ego merui. Etenim ex alio latere incipis injuriam facere ipsi Domino nostro Jesu Christo. Si enim Christiani omnes & fideles, & baptizati in illo ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis*: Si membra sunt facti corporis ejus, & dicunt se sancta non esse, Capiti ipsius faciunt injuriam, cujus membra sancta non sunt. Jam vide, ubi sis, & de Capite tuo dignitatem cape. Etenim eras in tenebris, nunc autem lux in Domino „ „. Verum quia sanctitas membrorum Christi, quamdiu mortalem hanc vitam agunt, tentationibus obnoxiam, non est plena, & consummata, ideo totum corpus Christi clamat: *Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te. Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die.* „ Caput nostrum ad dexteram Patris interpellat pro nobis. „ Alia membra recidit, alia flagellat, alia mundat, „ alia consolatur, alia creat, alia vocat, alia revocat, „ alia corripit, alia reintegrat

1. Cor. 6. 11.

Gal. 3.

Psal. 85. 2

Ecclesia Sancta ratione Sacrificii, & Sacramentorum.

Tertio, Sancta dicitur Ecclesia, quod ipsa sola habeat legitimum Sacrificii cultum, & salutarem Sacramentorum usum, per quæ tanquam efficacia divinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit; ita ut extra Ecclesiam nemo Sanctus esse possit. „ „ Vera justitia non est nisi in ea Republica, cujus conditor, rectorque Christus est. In ea duntaxat Civitate est vera justitia, de qua Scriptura sancta dicit: *Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei* „ „. (inquit *S. Augustinus* lib. 2. *de*

Psal. 86.

Ci-

Civitate Dei, cap. 21.) Extra Ecclesiam aliqua Dei dona esse possunt, vera de Christo sententia, ipsius Christi Sacramenta, bona aliqua opera, sed non justitia, & vitæ sanctimonia, non remissio peccatorum, non pignus hæreditatis æternæ. Alia sunt dona filiorum illius Jerusalem, quæ sursum „ libera est mater nostra: (Hæc sunt enim quodam-
Rom. 8. „ modo hæreditaria, in quibus sumus *Hæredes Dei*, „ *cohæredes autem Christi*:) Alia vero, quæ possunt „ accipere etiam filii concubinarum, quibus Judæi „ carnales, & Schismatici, vel Hæretici comparan-
Galat. 4. Gen. 21. „ tur. Quamvis enim scriptum sit: *Ejice ancillam, & „ filium ejus, neque enim hæres erit filius ancillæ cum „ filio meo Isaac*: Et Abrahæ dixerit Deus: *In Isaac „ vocabitur tibi semen*: quod sic est Apostolus inter„ pretatus, ut diceret: Id est, „ non qui filii car„ nis, hi filii Dei, sed filii promissionis deputantur „ in semine; *ut intelligeremus*, Semen Ahrahæ secun„ dum Isaac propter Christum ad Dei filios pertine„ re, qui sunt corpus Christi, & membra, id est, „ Ecclesia Dei una, vera, germana, catholica, te„ nens piam fidem; non eam, quæ per elationem, „ vel timorem, sed eam, quæ per dilectionem ope„ ratur; tamen etiam filios concubinarum, quando
Gen. 25. „ a filio suo Isaac dimisit Abraham, nonnulla eis lar„ gitus est munera, ne relinquerentur omni modo „ inanes, non ut tenerentur hæredes. Si ergo filii su„ mus liberæ Jerusalem, alia dona exhæredatorum, „ alia intelligamus hæredum „. Hi enim hæredes sunt,
Rom. 8. 15. „ quibus dicitur: *Non enim accepistis spiritum servitu„ tis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptio„ nis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater*. Spiritus ille adoptionis absque charitate non habetur; extra Ecclesiam vero charitas non est. „ Non habent „ Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligunt unita„ tem, ac per hoc recte intelligitur dici: Non ac„ cipi, nisi in Catholica, Spiritus sanctus „. Sic loquitur *S. August.* libro *de Patientia*, cap. 28. & lib. 3. *de Baptismo contra Donatistas*, cap. 16.

Quar-

Quarto, sancta est Ecclesia ratione doctrinæ. In ejus enim Dogmatibus nihil falsum, nihil non sanctum. *Lex Domini immaculata, convertens animas.* Populi confluunt ad Ecclesias, ubi audiant, quam bene hic ad tempus vivere debeant, ut post hanc vitam beate semperque vivere mereantur: „ „ Ubi sancta Scriptura, justitiæque doctrina de superiore loco in conspectu omnium personante, & qui faciunt, audiant ad præmium; & qui non faciunt, audiant ad judicium. Quo etsi veniunt quidam talium præceptorum irrisores, omnis eorum petulantia aut repentina immutatione deponitur, aut timore, vel pudore comprimitur. Nihil enim eis turpe, ac flagitiosum imitandum proponitur, ubi veri Dei aut præcepta insinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia postulantur „ „. Verba sunt *S. August.* lib. 2. *de Civitate Dei*, cap. 28.

Ecclesia sancta ratione doctrinæ.

Psal. 18. 8.

Denique si materiale Templum, in quod Populus Christianus, & Catholicus sacrorum causa convenit, jure Sanctum appellatur, multo magis Ecclesia ipsa, quæ vivum Dei vivi templum est, domus spiritalis, Sancta dici debet, *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos*; (inquit Apostolus.)

1. Cor. 3.

§. V.

Ecclesia Christi Catholica est.

I. Veræ Ecclesiæ ita proprium est nomen istud, eique affixa notio, ut alio nomine nec ab ipsis hostibus suis designetur, ut observat *S. August.* lib. *de vera Religione*, cap. 7. „ „ Tenenda est nobis, *inquit*, Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur, non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis. Velint nolint enim ipsi quoque hæretici, & Schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quam Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo orbe nuncupatur „ „. Hinc

Hinc *S. Pacianus* Epist. ad *Sempronianum* de Catholico nomine: „ „ Certe, *inquit*, non est ab homine mutuatum, quod per sæcula tanta non cecidit. Catholicum istud nec Marcionem, nec Apellem, nec Montanum sonat, nec Hæreticos sumit auctores. *Et infra*: Christianus mihi nomen est, Catholicus cognomen; illud me nuncupat, istud ostendit. . . Ab hæretico nomine noster populus hac appellatione dividitur, cum Catholicus nuncupatur „ „.

Ecclesia porro Christi *Catholica* dicitur, quæ vox origine Græca est, id est, *Universalis*: primo, quia toto terrarum orbe est diffusa; & prædicatio Evangelii gentibus omnibus destinata est: *Euntes docete omnes Gentes.* (inquit Christus mittens Apostolos.) *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Et si forte aliqua Natio adhuc esset in orbe terrarum, apud quam prædicatum non esset Evangelium; ante mundi finem illius prædicationem auditura est. Non igitur, ut in humanis Rebuspublicis, aut hæreticorum conventiculis, unius Regni terminis, aut uno hominum genere Ecclesia definita est; verum omnes homines, sive illi barbari sint, sive Scythæ; sive servi, sive liberi; sive masculi, sive fœminæ, charitatis sinu complectitur. Unde scriptum est: *Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum.*

Matth. ult. Psalm. 18. Apoc. 5.

Ecclesia Catholica ratione locorum.

Ecclesiam Christi ratione locorum Catholicam esse, quod toto orbe diffusa sit, Prophetarum oracula clarissime prænunciarunt. Psal. 2. *Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Ps. 21. *Reminiscentur, & convertentur ad Dominum universi fines terræ: & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium. Quoniam Domini est Regnum, & ipse dominabitur gentium.* Ps 49. *Deus deorum Dominus locutus est, & vocavit terram, a Solis ortu usque ad occasum; ex Sion species decoris ejus.* Ps. 56. *Exaltare super cælos Deus, & super omnem ter-* „ *ram gloria tua.* Et unde gloria ejus super omnem „ ter-

„ terram, nisi quia Ecclesia ejus per omnem terram? „ (inquit *S. August.* lib. *de Unitate Ecclesiæ.*) In his „ duabus sententiis brevissimis, vos hæretici, totum „ quod inter nos agitur, interrogo. „ Cur Domi- „ num Christum exaltatum super cœlos prædicatis, „ & ejus gloriæ super omnem terram non communi- „ catis „? Psal. 71. *Et dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum... Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.... Et benedicentur in ipso omnes Tribus terræ; omnes gentes magnificabunt eum.... Et benedictum nomen Majestatis ejus in æternum; & replebitur Majestate ejus omnis terra: Fiat, fiat.* Isaiæ 49. *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Et cap. 54. *Lauda sterilis, quæ non paris... Quoniam multi filii desertæ magis, quam ejus, quæ habet virum, dicit Dominus. Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas. Longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida. Ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis, & semen tuum gentes hæreditabit, & civitates desertas inhabitabit.* Et Malachiæ 1. *Ab ortu Solis usque ad occasum, magnum est Nomen meum in gentibus; & in omni loco sacrificatur, & offertur Nomini meo oblatio munda.*

Idem confirmant postrema Christi Domini mox Cœlos ascensuri verba, Lucæ 24. *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum; quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die; & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerosolyma.* Quod Actuum 1. idem *S. Lucas* sic expressit: *Et eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Ex his omnibus Scripturarum divinarum oraculis Patres contra Donatistas de-

demonstrarunt Ecclesiam Christi toto orbe diffusam esse, non intra sectam eorum conclusam, præsertim *S. Optatus Milevitanus* lib 2. *Contra Parmenianum*. & *S. August.* lib. *de Unitate Ecclesiæ*, & alibi passim, maxime in Enarrationibus in Psalmos occasione data, omnesque Africanæ Ecclesiæ Episcopi in Collatione Carthaginensi contra Donatistas.

Ecclesia Catholica ratione temporum.

Secundo, Catholica dicitur Ecclesia, sive universalis, ratione temporum, quia Fideles omnes, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt; & in cœlum præmissi sunt, omnes, qui nunc in terris vivunt, & qui victuri sunt, quamdiu mundus extabit, in veræ Fidei Professione, & christiana unitate, ad eamdem Ecclesiam pertinent, quæ super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum superædificata est, ipso summo angulari lapide Christo Jesu.

Ecclesia Catholica ratione doctrinæ.

Tertio, Catholica dicitur ratione doctrinæ Fidei, in quam Fideles omnes ubique, & semper, absque ulla prorsus variatione consenserunt. Unde *Vincentius Lirinensis* in Commonitorio 1. *Adversus hæreses*, cap. 3. „„ In ipsa, *inquit*, Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc est etenim vere proprieque Catholicum, quod ipsa vis nominis, ratioque declarat, quæ omnia fere universaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fiet, si sequamur universitatem, antiquitatem, consensionem. Sequemur autem universitatem hoc modo; si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia. Antiquitatem vero ita, si ab iis sensibus nullatenus recedamus, quos sanctos Majores, ac Patres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem quoque, si in ipsa vetustate omnium, vel certe pene omnium Sacerdotum pariter, & Magistrorum definitiones, sententiasque sectemur „„.

Quarto, Ecclesia Catholica dicitur: *Quia universaliter perfecta est, & in nullo claudicat* (inquit *S. August.* lib. *de Genesi ad Litteram imperfecto*, cap. 1.)

Po-

Postremo, Catholica dicitur, quod omnes, qui salutem æternam consequi volunt eam amplecti debeant, eique adhærere. Unde per Arcam Noe adumbrata est. Sicut enim illi soli diluvium evaserunt, qui arcam Dei jussu constructam sunt ingressi; sic illi duntaxat ab omni mortis æternæ periculo tuti esse possunt, qui in Ecclesiam, supra Petram voce Domini fundatam, per Baptismum ingressi sunt, in eaque permanent. Hujus etiam figura est magna illa Jerusalem *Civitas sancta*, extra quam Sacrificia Dei offerre non licebat; sit enim in sola Dei Ecclesia, nusquam extra illam, verus cultus, verumque Sacrificium, quod Deo placere ullo modo possit. Hinc *S. Hieronymus* Epist. 57. *Cathedræ Petri inquit* „ „ Communione consocior, super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum Agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca cum Noe non fuerit, peribit regnante diluvio „ „. Et ante illum *S. Cyprianus* lib. *de Unitate Ecclesiæ ait*: „ „ Habere jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem. Si potuit evadere quisnam, qui extra Arcam Noe fuit; & qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadit „ „. Hinc *S. Greg. Magnus* lib. 35. *Moralium in Job*, cap. 7. „ „ Sola, *inquit*, Ecclesia est, per quam Sacrificium Dominus libenter accipiat, sola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Unde etiam de Agni hostia Dominus præcepit dicens: *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras*. In una namque domo Agnus comeditur, quia in una Catholica Ecclesia vera hostia Redemptoris immolatur. De cujus carnibus divina Lex afferri foras prohibet, quia dari Sanctum canibus vetat. Sola est, in qua opus bonum fructuose peragitur, unde & mercedem denarii nonnisi, qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola est, quæ intra se positos valida charitatis compage custodit; unde & aqua diluvii Arcam quidem ad sublimiora sustulit; omnes autem, quos extra Arcam invenit, extinxit „ „.

Ecclesia Catholica, quia omnes, qui salvi esse volunt illi debent adhærere.

Exod. 12.

§. VI.

Ecclesia Christi Una est.

Et Ecclesia Catholica nomine una Societas intelligenda est, a cujus Communione Hæretici, & Schismatici excluduntur.

Unam esse Ecclesiam profitemur, ac a cœlesti Sponso edocti: *Una est*, inquit, *columba mea, perfecta mea.* Hanc *Unum ovile* Christus vocat. Hanc *Unum corpus* Apostolus appellat, ob unitatem Capitis, Spiritus, Fidei, Spei, Baptismatis. Ephe. 1. *Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Et cap. 4. *Soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, una fides, unum baptisma.*

Cant. 6. Joan. 10.

Quod autem ita sit una Societas, unaque Communio, ut Hæreticos, & Schismaticos a sinu suo excludat, veterum Patrum conspirantibus testimoniis liquido probatur. Ita *S. Cyprianus* libro de Unitate Ecclesiæ: „„ Ecclesia una est, *inquit*, quæ in multitudinem latius incremento fæcunditatis extenditur; quomodo Solis radii, sed lumen unum; & rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum; & cum de fonte uno rivi plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium Solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit; a fonte præcide rivum, præcisus arescet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latius expandit; unum tamen caput est, & origo una, & una mater, fæcunditatis successibus copiosa. Illius fætu nascimur, illius lacte nutrimur, Spiritu ejus animamur. Adulterari non potest

Ad Christi præmia non perveniet, qui Ecclesiam Christi relinquit.

Sponsa Christi, incorrupta est, & pudica, unam domum novit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Dèo servat, hæc filios regno, quos generavit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ jungitur, a promissis Ecclesiæ separatur. Nec pervenit ad Christi præmia, qui relinquit Ecclesiam Christi. Alienus est, prophanus est, hostis est „ „.

Et infra: „ „ Quam sibi pacem promittunt inimici fratrum? Quæ Sacrificia celebrare se credunt æmuli Sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur; qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Tales etiamsi occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur. Inexplicabilis, & gravis culpa discordiæ, nec passione purgatur. Esse Martyr non potest, qui in Ecclesia non est; ad regnum pervenire non poterit, qui eam, quæ regnatura est, derelinquit „ „.

S. Clemens Alexandrinus lib. 7. *Stromatum*, *asserit* „ „ Unam vere esse Ecclesiam, eam, quæ vere est antiqua, in cujus catalogum referuntur ii, qui sunt Justi secundum propositum... Quam conantur hæreses in multas discindere „ „.

Lactantius lib. 4, *divinarum Institutionum*, cap. 30. „ „ Cum Phryges, *inquit*, aut Novatiani, aut Valentiniani, aut Marcionitæ, aut Antropiani, seu quilibet alii nominantur, Christiani esse desinunt, qui Christi nomine amisso, humana, & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Ecclesia est, quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis, hic est domicilium fidei, hoc templum Dei; quo si quis non intraverit, vel a quo si quis exiverit, a spe vitæ, ac salutis æternæ alienus est. Neminem sibi oportet pertinaci concertatione blandiri. Agitur enim de vita, & salute, cui nisi caute, ac diligenter consulatur, amissa, & extincta est „ „.

Sola Catholica est, quæ verum cultum retinet.

S. Cyrillus Hierosolymit. Catechesi 18. Illuminatorum: „ „ Proprie, *inquit*, & vere aliquis esse dixerit Ecclesiam malignantium, conventicula Hæreticorum, Marcionitarum dico, & Manichæorum, & reli-

Hæreticorum conventicula.

quorum. Propterea nunc confirmans Fideles tradidit, ut dicat: *Et in unam sanctam Catholicam Ecclesiam*; ut illorum quidem fæda conventicula fugias, perseveres autem in Catholica Ecclesia, in qua & renatus es. Quod si forte veneris in civitates, non quæras simpliciter, ubi sit Ecclesia, sed ubi Catholica Ecclesia; hoc enim proprium nomen est sanctæ hujus, & Matris omnium nostrum, quæ est Sponsa Domini nostri Jesu Christi unigeniti Filii Dei „ „.

Qui ab Ecclesia recesserit, parietem fecerunt, non domum.

S. Optatus Milevitanus lib. 3. „ „ Domus Dei, *inquit*, una est. Qui foras exeuntes, partem facere voluerunt, parietem fecerunt, non domum, quia non est alter Deus, qui alteram domum inhabitet; ideo parietem dicuntur fecisse falsi Vates, in quo si janua fuerit collocata, quicunque intraverit, foris est. Nec lapidem habere angularem unus paries potest, qui lapis est Christus, duos in se suscipiens populos; unum de Gentibus, alterum de Judæis; qui nodo pacis jungit utrumque parietem. Nam quot commoda habet domus, tot incommoda paries. Domus inclusa custodit, tempestatem retundit, pluviam diffundit, latronem, aut furem, aut bestiam non admittit; sic & Ecclesia Catholica omnes filios pacis gremio, & sinu suo complectitur. Contra paries, qui est ædificatus ruinosus, nec lapidem angularem sustinet, & januam sine causa habet, nec inclusa custodit, pluvia udatur, tempestatibus cæditur, nec potest arcere latronem, nec venientem prohibet furem. Paries enim res de domo est, sed domus non est; & pars vestra quasi Ecclesia est, sed Catholica non est „ „. (Donatistas alloquitur.)

Totus Christus caput, & corpus. Illi non sunt in Ecclesia Catholica, quocum communio non est cum toto.

S. August. lib. *de Unitate Ecclesiæ*, cap. 4. „ „ Totus Christus caput & corpus est. Caput Unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Ecclesia, Sponsus, & Sponsa, duo in carne una. Quicunque de ipso Capite a Scripturis sanctis dissentiunt, etamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicunque de ipso Capite Scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia, quia de Christi

cor-

corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt „. *Et paulo post* : „„ Quicunque ab Ecclesia ita dissentiunt, ut eorum Communio non sit cum toto, quacunque diffunditur, sed in aliqua parte separata inveniatur, manifestum est, eos non esse in catholica Ecclesia „„.

Item lib. *de Fide, & Symbolo*, cap. 10. „„ Credimus & sanctam Ecclesiam, utique Catholicam; nam & Hæretici, & Schismatici congregationes suas Ecclesiasticas vocant. Sed Hæretici de Deo falsa sentiendo ipsam fidem violant; Schismatici autem discissionibus iniquis a fraterna charitate dissiliunt, quamvis, ea credant, quæ credimus. Quapropter nec Hæretici pertinent ad Ecclesiam catholicam, quæ diligit Deum; nec Schismatici, quoniam diligit proximum; & ideo peccatis proximi facile ignoscit „„.

Et Epist. 208. alias 209. ad *Feliciam Virginem ait*: „„ Et bonos Pastores non sua quærentes, sed quæ Jesu Christi; & bonas oves, quamvis imitentur facta Pastorum bonorum, tamen in eis non ponere spem suam, quorum ministerio sunt congregatæ, sed in Domino potius, cujus sanguine sunt redemptæ. Ut quando forte incurrerint in Pastores malos, doctrinam illius prædicantes, & sua mala opera facientes, quæ dicunt, faciant; quæ autem faciunt, non faciant; nec propter filios iniquitatis pascua deserant unitatis. In Catholica enim Ecclesia, quæ non in sola Africa, sicut pars Donati, sed per omnes Gentes, sicut promissa est, dilatatur, atque diffunditur, *In universo* Col. 1.
mundo, sicut dicit Apostolus *fructificans, & crescens*, & boni sunt, & mali. Ab ea vero separati, quamdiu contra illam sentiunt, boni esse non possunt; quia etsi aliquos eorum bonos videtur ostendere quasi laudabilis conversatio, malos eos facit ipsa divisio, dicente Domino: *Qui non est mecum, contra me est; & qui* Luc. 11.
mecum non colligit, dispergit „„ 23.

Et Epist. 185. alias 50. „„ Ecclesia Catholica sola corpus est Christi, cujus ille caput est Salvator corporis sui. Extra hoc corpus neminem vivificat Spiri-

Rom. 5. 5. tus; quia ficut dicit Apoftolus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non eft autem particeps divinæ charitatis, qui hoftis eft unitatis. Qui ergo vult habere Spiritum fanctum, caveat foris ab Ecclefia remanere, caveat in eam fimulatus intrare; aut fi jam talis intravit, caveat in eadem fimulatione perfiftere, ut veraciter coalefcat arbori vitæ „ „.

Non eft particeps divinæ charitatis, qui hoftis eft unitatis.

S. Fulg. lib. 1. *de Remifs. Peccator.* cap. 22. „ „ Sicut in Hiericho quifque extra domum Rahab fuit, nullum potuit adipifci vitæ fubfidium, fic extra Ecclefiam Catholicam nullus accipiet indulgentiam peccatorum. Et ficut intra Ecclefiam Catholicam corde creditur ad juftitiam, ore autem confeffio fit ad falutem; fic extra eamdem Ecclefiam mala credulitas non reputatur ad juftitiam, fed ad pœnam; & prava confeffio non acquirit falutem confitenti, fed ingerit mortem. Extra hanc Ecclefiam, nec Chriftianum nomen aliquem juvat, nec Baptifmus falvat, nec mundum Deo facrificium offertur, nec peccatorum remiffio accipitur, nec æternæ vitæ felicitas invenitur. Una eft enim Chrifti Ecclefia, una dilecta, una columba, una Sponfa „ „.

Hæretici, & Schifmatici ab æterna falute exclufi.

Et lib. *de Fide ad Petrum* inter Capitula ad regulam veræ Fidei pertinentia, 39. ponit de hæreticis, & fchifmaticis ab Ecclefia Catholica, adeoque ab æterna falute exclufis. „ „ Firmiffime tene, & nullatenus dubites, quemlibet hæreticum, five fchifmaticum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus fancti baptizatum, fi Ecclefiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantafcunque eleemofynas fecerit, etfi pro Chrifti nomine etiam fanguinem fuderit, nullatenus poffe falvari. Omni enim homini, qui Ecclefiæ Catholicæ non tenet unitatem, neque baptifmus, neque eleemofyna quantumlibet copiofa, neque mors pro nomine Chrifti fufcepta proficere poterit ad falutem, quamdiu in eo hæretica, vel fchifmatica pravitas perfeverat, quæ ducit ad mortem „ „.

Denique *S. Greg. Magnus* idem fidei dogma confir-

firmat lib. 18. *Moral.* cap. 14. explicans hæc verba Job 28. *Auro locus est, in quo conflatur.* „ „ Quisquis, *inquit*, extra unitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest, Martyr fieri non potest; quia auro locus est, in quo conflatur. Quid itaque ad hæc hæretici dicitis? conflari per afflictionem carnis, vel etiam per Martyrium vultis, sed locum, in quo debeatis conflari, nescitis. Hunc ergo conflationis locum quærite, hanc fornacem, qua aurum apte purgari valeat, invenite. Una est Ecclesia, in qua, qui conflari voluerit, ab omni etiam poterit peccatorum sorde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodo, non purgari „ „.

§. VII.

Ad unitatem Ecclesiæ Caput visibile requiritur, scilicet Romanus Pontifex sancti Petri Successor.

Visibile caput ad Ecclesiæ unitatem necessarium Romanus Pontifex caput Ecclesiæ visibile.

Unitas corporis postulat unitatem capitis; cum igitur Ecclesia sit unum corpus, unum Caput habeat necesse est, unumque Rectorem, præcipuum quidem, supremum, & invisibilem Christum Dominum, in cœlis ad dexteram Patris sedentem; visibilem vero, sub Christo Domino, & illius vice in terris Rom. pontificem *S. Petri* Successorem. Visibile illud Caput ad unitatem Ecclesiæ constituendam, & conservandam necessarium fuisse, Traditio omnium Patrum consentientibus testimoniis roborata docet. Duorum, aut trium testimonia hic adscribere satis erit, cum de Romani Pontificis Primatu quid credendum sit, explicuerimus in Tractatu *de Sacramento Ordinis*, in delineatione Hierarchiæ Ecclesiasticæ; & hanc quæstionem alias prolixe tractaverimus Dissert. 4. in Historiam Ecclesiasticam primi Sæculi.

Ecclesiæ Romanæ potentior principatus.

Id imprimis colligitur ex *S. Irenæo* lib. 3. adversus *Hæreses*, cap. 3. „ „ Quoniam, *inquit*, valde longum est omnium Ecclesiarum enumerare successiones; maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, a glo-

sententiam, præter
Omnem Ecclesiam ad ipsam convenire necesse est enim Ecclesiam pr
necesse est omnem
qui sunt undique fi
sunt undique, con
stolis, Traditio » »
Romana loquitur S.
civilibus negotiis, sec
& præcipui momenti
præsertim in fide, &
riam esse Traditionem
cet; hanc per successi
que traductam, & sem
servatam, cujus inter c
Principatus, utique sac
& Paulo fundata sit. Pro
esse, sed necessarium, u
totius orbis conveniant,
communione, veneration
ad Principem, & ad Reg
reliquas omnes Reipublica
est. Ita hunc S. Irenæi locu
clesia, ut constat ex Consti
ventus Melodunensis, anni
& singuli, inquit, aperta pr
Ecclesia Romana nuncient, quam

Mentes, pro jure sacri sui Principatus, sive Prima-
a Christo S. Petro traditi, & in Petri Successores
:fusi, a communione protinus abscindere para-
erat, nisi *S. Irenæus* pacis sequester intercessisset.
ert *Eusebius* lib. 5. *Hist. Ecclesiastica*, cap. 24.
dem colligitur ex *S. Cypriano*, Ep. 55. ad *Corne-*
, ubi de Schismaticis *Fortunato*, *& Felicissimo*, S. Petri Cathedra, Ecclesia principalis & sacerdotalis unitatis origo.
que sic loquitur: „ „ Post ista adhuc insuper, Pseudo-
scopo sibi ab hæreticis constituto, navigare au-
it, & ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam Prin-
alem, unde Unitas Sacerdotalis exorta est, a schis-
ticis, & profanis litteras ferre, nec cogitare eos
: Romanos, quorum fides Apostolo prædicante
data est, ad quos perfidia habere non possit ac-
sum „ „.
Et libro *de Unitate Ecclesia*; S. Petri Cathedram
itatis Ecclesiasticæ centrum, & Primatum Petro
um a Christo esse docet ad conservandam Ecclesiæ
tatem; proindeque alienos esse a Catholica Ecclesia,
ab Ecclesia Romana alieni sunt, & Romanis Epi-
pis S. Petri successoribus non communicant, „ „ Lo-
itur, *inquit*, Dominus ad Petrum; *Ego dico tibi*; Matth. 16. 18.
ia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ec-
iam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus
. Et tibi dabo claves Regni cælorum, & quæcunque
veris super terram, erunt ligata & in cælis, & quæ-
que solveris super terram, erunt soluta & in cælis.
iterum eidem post Resurrectionem suam dicit:
ce oves meas. Super illum unum ædificat Ecclesiam Jo. 21. 17.
m, & illi pascendas mandat oves suas. Et quam-
Apostolis omnibus post Resurrectionem suam pa-
n potestatem tribuat, & dicat; *Sicut misit me Pa-* Jo. 20. 21.
, & ego mitto vos. . ., Accipite Spiritum sanctum,
cui remiseritis peccata, remittentur illi; si cui tenue-
s, tenebuntur: Tamen ut unitatem manifestaret,
m Cathedram constituit, & unitatis ejusdem ori-
em ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.
c erant utique, & cæteri Apostoli, quod fuit Pe-
, pari consortio præditi honoris, & potestatis;

riosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ Ecclesiæ, eam, quam habet ab Apostolis, Traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt; ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem Principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis, Traditio „ „. Non de Urbe, sed de Ecclesia Romana loquitur *S. Irenæus*; non de politicis, & civilibus negotiis, sed de re, quæ in Ecclesia maximi, & præcipui momenti est, scilicet de unitate servanda, præsertim in fide, & communione. Ad id necessariam esse Traditionem ab Apostolis acceptam, docet; hanc per successiones Episcoporum ad nos usque traductam, & semper in Ecclesia Romana conservatam, cujus inter cæteras Ecclesias potentior est

Omnem Ecclesiam ad ipsam convenire necesse est

diffidentes, pro jure sacri sui Principatus, sive Primatus a Christo S. Petro traditi, & in Petri Successores transfusi, a communione protinus abscindere paratus erat, nisi *S. Irenaus* pacis sequester intercessisset. Refert *Eusebius* lib. 5. *Hist. Ecclesiastica*, cap. 24.

Idem colligitur ex *S. Cypriano*, Ep. 55. ad *Cornelium*, ubi de Schismaticis *Fortunato*, *& Felicissimo*, aliisque sic loquitur: „ „ Post ista adhuc insuper, Pseudo-Episcopo sibi ab hæreticis constituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam Principalem, unde Unitas Sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & profanis litteras ferre, nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides Apostolo prædicante laudata est, ad quos perfidia habere non possit accessum „ „. S. Petri Cathedra, Ecclesia principalis & sacerdotalis unitatis origo.

Et libro *de Unitate Ecclesia*; S. Petri Cathedram unitatis Ecclesiasticæ centrum, & Primatum Petro datum a Christo esse docet ad conservandam Ecclesiæ unitatem; proindeque alienos esse a Catholica Ecclesia, qui ab Ecclesia Romana alieni sunt, & Romanis Episcopis S. Petri successoribus non communicant. „ „ Loquitur, *inquit*, Dominus ad Petrum; *Ego dico tibi*; Matth. 16. 18.
Quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves Regni cælorum, & quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in cælis. Et iterum eidem post Resurrectionem suam dicit: *Pasce oves meas.* Super illum unum ædificat Ecclesiam Jo. 21. 17.
suam, & illi pascendas mandat oves suas. Et quamvis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat; *Sicut misit me Pa-* Jo. 20. 21.
ter, & ego mitto vos... Accipite Spiritum sanctum. Si cui remiseritis peccata, remittentur illi; si cui tenueritis, tenebuntur: Tamen ut unitatem manifestaret, unam Cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique, & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris, & potestatis;

Primatus S. Petro datus. ſed exordium ab unitate proficiſcitur, & Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia, & Cathedra una monſtretur... Hanc Eccleſiæ unitatem, qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur, & reſiſtit, qui Cathedram Petri, ſuper quam fundata eſt Eccleſia, deſerit, in Eccleſia ſe eſſe confidit? &c. „ „. Fruſtra vero Critici quidam hæc verba. *Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia monſtretur,* ex *S. Cypriani* textu expungi volunt, quod in quibuſdam MSS. deſint; nam in pluribus, & melioris notæ Codicibus MSS. leguntur, & a *Pelagio II.* Pontifice Maximo in Epiſtola ad Epiſcopos Iſtriæ refertur iiſdem verbis hic *S. Cypriani* locus. Nec pugnat cum his verbis illa Propoſitio: *Hoc erant cæteri Apoſtoli, quod & Petrus, pari conſortio præditi honoris, & Poteſtatis*; Pares enim fuiſſe ſignificant Apoſtolatus dignitate, pares miſſione, pares Evangelium prædicandi, & Eccleſias fundandi poteſtate; pares extraordinaria in Eccleſia univerſa auctoritate, pares Epiſcopali charactere, & honore; non ordinaria in regimine totius Eccleſiæ auctoritate, non denique Primatu pares. Unde idem *S. Cyprianus* Epiſtola ad

Eccleſia ſuper S. Petrum ædificata. Jubajanum: „ Petro primum Dominus, ſuper quem „ ædificavit Eccleſiam, & unde unitatis originem in„ ſtituit, & oſtendit, poteſtatem illam dedit „.

S. Petrus omnium Apoſtolorum caput. Tertio, idem colligitur ex *Optato Milevitano*, lib. 2. ubi ſic *Parmenianum* alloquitur: „ „ Negare non potes, ſcire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem collatam; in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus; unde & Cephas appellatus eſt; in qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent; ut jam ſchiſmaticus, & peccator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram alteram collocaret „ „.

Quarto, idem colligitur ex *S. Hieronymo*, lib. 1. adverſus Jovinianum. „ „ At dicis: (*inquit*) Super Petrum fundatur Eccleſia, licet idipſum alio in loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves Regni cœlorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ

fort-

fortitudo solidetur; tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut Capite constituto, schismatis tollatur occasio „ „. Apostoli quidem omnes æquo jure fuerunt Ecclesiæ fundamenta ratione Apostolatus, doctrinæ, & prædicationis; solus tamen Petrus constitutus est Caput, unusque præ cæteris electus, qui procurando Ecclesiasticæ unitatis negotio ex officio invigilaret.

SS. Petrus, & Paulus non sunt duo Ecclesiæ summi Pastores vel unum caput.

Unde *SS. Petrum, & Paulum esse duos Ecclesiæ Summos Pastores, ac Præsides, qui unum Caput constituant*, asserere, hæreticum est, si eo sensu Propositio ista intelligatur, ut statuatur æqualitas omnimoda inter S. Petrum, & S. Paulum sine subordinatione, & sub jectione S. Pauli ad S Petrum in potestate suprema & in regimine universalis Ecclesiæ, ut declaravit *Innocentius* X. Pontifex Maximus. Solus itaque Romanus Pontifex S. Petri Successor est universalis Ecclesiæ Caput, Pastor, & Rector.

Lib. 2. de Bapt. c. 1. Psal. Cant. Patrem Donati. Epist. 53. alias 162. Epist. 42. alias 162. Epist. 176. alias 92. Ser. 111 alias 2. de Verbis Apostoli lib. 1. contra duas Ep. Pelag.

Idem confirmat *S. August.* cum *in Scripturis sanctis* se didicisse ait: „ „ Primatum Apostolorum in Petro excellenti gratia præeminere. *Illum* a posteriore Apostolo Paulo esse correctum. *Illum* Apostolatus Principatum cuilibet Episcopatui præferendum. *Romanam Ecclesiam esse* Sedem Petri. *Ipsam esse* Petram, quam non vincunt superbæ inferorum portæ. *Petro* totius Ecclesiæ figuram, & personam gerenti dictum esse a Domino : *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. In Romana Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ viguisse Principatum „ „. Pelagium, & Cœlestinum novæ Hæresis auctores *facilius cessuros auctoritati Innocentii I. de sanctarum Scripturarum auctoritate deprompta*: Ad quem referunt duo Africæ Concilia hujus hæresis capita, ut ipsa damnet. Et post Sedis Apostolicæ Judicium, causam finitam esse ait. „ Jam, *inquit*, „ de hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apo„ stolicam ; inde etiam Rescripta venerunt. Causa „ finita est, utinam aliquando finiatur error „. Denique *Bonifacium* Romanæ Ecclesiæ Episcopum *Altius*

præ-

præsidere, in speculo pastorali celsiore *fastigio præeminere* scribit. Ad ipsum dirigit Scripta sua contra duas Pelagianorum Epistolas: *Examinanda, & ubi forsitan aliquid displicuerit, emendanda.* Cæteros Patres non appello, ut consulam brevitati.

Si vero quis objiciat, Ecclesiæ unum Caput, & Sponsum Jesum Christum sufficere, nullumque præterea ad illius unitatem requiri.

Christus supremum Ecclesiæ caput. Rom. Pontifex caput ministeriale, & visibile.

Respondetur, Christum esse supremum Caput; sed invisibile, ex quo in cœlum ascendit; esse Caput per occultam gratiæ subministrationem in omnia membra influens; Ecclesiam suam regere arcanis modis, & esse cum ea *usque ad consummationem sæculi*, per Spiritum sanctum suum illi datum, & in ea manentem, illam jugiter gubernare, & propterea Ecclesiæ judicium esse indeficiens; veracem illam esse, non posse unquam errare in fidei, morumque controversiis finiendis: *Portas inferi adversus eam prævalere* non posse: *Columnam* esse, *& firmamentum veritatis*; illi parendum necessario: *Qui* illam *non audierit*, habendum hunc esse, *ut Ethnicum*, *& Publicanum.* Sed tamen visibili societati necessarium esse visibile Caput, Christi supremi Capitis Vicarium, Caput ministeriale, cujus *Prima* sit, *& Maxima Potestas* in opere ministerii, in ædificatione Corporis Christi; & qui *pro veritate* in Fidei controversiis finiendis, atque in conservanda mystici corporis unitate, *Plus cæteris Consacerdotibus* possit; ut loquitur *Facundus Hermanensis.* Ut enim Christum Dominum singulorum Sacramentorum non solum auctorem, sed etiam intimum collatorem habemus; nam *Hic est, qui baptizat in Spiritu sancto;* Hic est, qui absolvit, & tamen hominem Sacramentorum externos Ministros instituit; sic Ecclesiæ, quam ipse intimo Spiritu regit, hominem suæ potestatis Vicarium, & ministrum præfecit. *Petrum* agnorum, & ovium, omnium scilicet Fidelium cujuscunque generis, & ordinis Caput, Pastorem, & Rectorem, Patrem, & Doctorem constituit; ut qui ei successisset, eamdem plane totius Ecclesiæ regendæ, &

Matth. 16. 1. Tim. 3. Matth. 18. Joan. 1.

gu-

gubernandæ poteſtatem, eodemque jure, divino ſcilicet, habere voluerit.

Catholici Romani ab antiquis temporibus appellati.

Ex Fidelium omnium, & vere Catholicorum neceſſaria cum Romano Pontifice viſibili Eccleſiæ Capite communione, factum eſt, ut Catholici *Romani* dicerentur antiquis etiam temporibus, ut conſtat ex *S. Greg. Turonenſi* lib. 1. *de Gloria Martyrum*, cap. 25. ubi de violatis per hæreticos Luſitaniæ ſacris Fontibus, & de cœleſti vindicta in violatores agens, hæc habet: „ „ Theodegiſilus, hujus Rex regionis, cum vidiſſet hoc Miraculum, quod in his ſacratis Deo Fontibus gerebatur, cogitavit intra ſe dicens: Quia Ingenium eſt Romanorum, (Romanos enim vocitant homines noſtræ Religionis,) ut ita accidat, & non eſt Dei virtus „ „. Catholicam Fidem ætate S. Hieronymi *Romanam* vulgo appellari ſolitam ipſe *S. Hieronymus* teſtis eſt, Apologia 1. adverſus Rufinum. „ „ Fidem ſuam, *inquit*, quam vocat? Eamne qua Romana pollet Eccleſia? An illam, quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam reſponderit, ergo Catholici ſumus „ „.

§. VIII.

Cur Eccleſia Apoſtolica dicatur.

Eccleſia Apoſtolica, quia ab Apoſtolis fundata, & ejus doctrina ab Apoſtolis tradita.

Apoſtolica dicitur Eccleſia in Symbolo Conſtantinopolitano, quod a Chriſto per Apoſtolos fundata ſit, & quod ejus doctrina non ſit recens, neque nunc primum orta; ſed ab Apoſtolis jam olim tradita, & in omnem orbem terrarum diſſeminata, & Epiſcoporum continua ſucceſſione ad nos traducta. Unde ſemper illi vere Catholici habiti ſunt, qui Eccleſiis Apoſtolicis, & Romanæ præſertim communicarent; hæretici vero, & ſchiſmatici, qui ab illarum doctrina diſſiderent, & ab illarum communione divulſi eſſent. Quamobrem *S. Irenæus* lib. 3. *adverſus hæreſes* cap. 4. ſcribit: „ „ Non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere, cum Apoſtoli, quaſi in depoſitorium dives, pleniſſime in

eam

sti, sed satanæ Synagoga. Unde SS. Patres *Irenæus*, *Optatus*, *Augustinus* hoc argumento, eaque certissima nota, solam Ecclesiam Catholicam esse veram Ecclesiam Christi contra hæreticos demonstrarunt.

§ IX.

Ecclesia maxime diligenda, & observanda est.

Si enim parentes carnales colere, & amare tenemur, quanto magis Ecclesiam Matrem nostram, omniumque Christianorum, Christi Sponsam, quæ nos per Baptismum peperit, non in vitam mortalem, sed in vitam gratiæ, in spem vitæ immortalis? Quæ nos sinu suo fovet, Spiritu sancto ungit, Corpore, & Sanguine Sponsi sui Domini nostri alit, & potat, verbo Dei instruit, lapsos erigit, devios in viam salutis revocat, vulneratos salutaribus remediis curat. *Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ* (inquit Sapiens.) Ecclesiæ præceptis parere debemus, non timore pœnæ, sed amore justitiæ, quia sic jussit Pater noster, qui in cœlis est. Illam colere debemus; & Pastores, qui illam regunt, nobisque præsunt, venerari, & in omnibus, quæ fidem, ac disciplinam Christianam spectant, illos audire, illis parere, quamvis sine crimine non sint. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi; omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, facite & servate, secundum opera vero eorum nolite facere*, (inquit Christus.) Cathedræ Moysi *successit Cathedra Christi.* Si bona loquor, & bona facio, imitare me; si autem non facio, quod dico; quæ dico fac; quæ autem facio, noli facere; *tamen a Cathedra Catholica noli recedere.* (inquit *S. August.* Enarrat. in Psal. 38.) Non ex personis fidem, sed ex fide judicamus personas. Propheta in nomine Prophetæ suscipiendus. Ad nomina, dignitatem, ordinem, missionem, non ad personas attendendum est. *Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.* (inquit Christus.) Attendere non debet plebs Christiana,

Prov. 1.

Reverentia, & obedientia Ecclesiæ Pastoribus debita.

Matth. 23. 2.

Matth. 10.

ſtiana, qualis perſona ſit, quo vitæ merito, cujus Miniſterio Deus utitur, ſive in Eccleſia ſua gubernanda, ſive in doctrina propaganda, ſive in Sacramentis adminiſtrandis. Id ſolum attendat, quod Sacerdos, quod Paſtor eſt, quod pro Chriſto legatione fungitur, quod Angelus eſt Domini exercituum, de cujus ore legem ſuam requiri Dominus jubet. Facienda ſunt ergo bona, quæ dicit, fugienda mala, quæ facit. Cum audiunt Fideles, Paſtores ſuos aliquorum criminum inſimulari, & infamiæ nota aſperſos per hominum ora tradùci, rumoribus a maledicis hominibus plerumque diſſeminatis credere facile non debent; ſed Sem, & Japhet laudatos Noe filios imitari, qui nudum patrem tegere, & cooperire conati ſunt, non ut impius ille Cham, cui pater merito maledixit, verenda patris detegere, illique illudere. Qua de re *S. Greg.* lib. 25. *Moralium*, cap. 15. „ „ Quid eſt (inquit) quod filii verecunda patris ſuperjecto dorſis pallio averſi venientes operiunt, niſi quod bonis ſubditis ſic Præpoſitorum ſuorum mala diſplicent, ut tamen hæc ab aliis occultent? Operimentum averſi deferunt, quia judicantes factum, & venerantes Magiſterium, nolunt videre, quod tegunt „ „. Peccatis ſuis imputare debet populus, ſi forte malos Paſtores habeat. Deus enim quandoque *Hypocritam regnare facit propter peccata populi*, ut ſit, *ſicut populus, ſic Sacerdos*. De Paſtore non judicet ovis, a quo judicanda eſt; pravis ejus exemplis ſua peccata non excuſet, ad Deum pro ejus converſione, & pro Eccleſiæ neceſſitatibus ingemiſcat, criminibus ejus non communicet. Sinceri hoc amoris in Eccleſiam argumentum eſt.

Job. 34.

Iſai. 24.

In Eccleſiæ judicio acquieſcendum.

Obſervantiam præterea ſuam, & amorem in Eccleſiam teſtari debet Fidelis quiſque, in ejus acquieſcendo Judiciis, cum de Fide, & Doctrinà ſana, aut chriſtiana Diſciplina morum agitur, quia illam audire Chriſtus jubet, *Qui in Cathedra unitatis doctrinam poſuit veritatis*, (ut loquitur *S. Auguſt.* Epiſt. 105. alias 166.)

Ecclesiæ malis, & calamitatibus compatiendum.

Tertio, noſtrum in Eccleſiam amorem probabimus, ſi illius malis, & calamitatibus compatiamur, ſi illius incrementis, & proſperitate lætemur, ſi pro ipſa, & cum ipſa coram Deo ingemiſcamus, & preces ferventiſſimas fundamus, ut illam Deus pacificare, cuſtodire, & adunare dignetur toto orbe terrarum; ſi operam noſtram, & talenta a Deo conceſſa in Eccleſiæ utilitatem impendamus; ſi ad ejus propagationem promovendam, ſi ad conſervandam unitatem, & pacem, & quid poſſumus, conferamus; ſi malis moribus, & vitæ improbitate eam dedecorare, atque affligere caveamus. Ne paleæ ſimus in area dominica, ſed frumentum; ne vaſa ſimus in contumeliam in domo Dei, ſed in honorem; ne in corpore Chriſti ſimus ut mali humores, ut phlegmata fætida pectus ejus prementia, aut certe, ut membra mortua; ſed ut membra viventia, & capiti connexa per fidem vivam, quæ per dilectionem operatur, ut creſcamus in augmentum Dei. Ne male vivendo Dei domum faciamus ſpeluncam latronum. Ne ſcandalis noſtris concutiendo latera matris, quæ nos quotidie parturit, donec formetur in nobis Chriſtus, mereamur, ut cum dolore nos excutiat foras. magis malo noſtro, quam ſuo. Eccleſiam ſe diligere ſi dixerit, qui ab ejus fide diſſentit, vel ab ejus unitate diſſidet, mendax eſt. *Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum.* (inquit Propheta) „ Baptiſmum habebamus, „ utique in eo erant mecum; Evangelium utique le- „ gebamus, erant in eo mecum; Feſta Martyrum ce- „ lebrabamus, erant ibi mecum. Paſchæ Solemnitatem „ frequentabamus. erant ibi mecum. Sed non omnino „ mecum. In ſchiſmate non mecum; in hæreſi non „ mecum. Sed in his paucis, in quibus non mecum, „ non eis proſunt multa, in quibus mecum... In „ omnibus Sacramentis mecum, in una charitate non „ mecum. *Vel*, Inter multos erant mecum „. *Etenim* per totum orbem terrarum pauca ſunt grana, multæ ſunt paleæ. Quid ergo ait, „ In palea mecum erant,

Pſalm. 54.

„ in

, in tritico non mecum erant. Et propinquat palea
, tritico, de uno semine exit, in uno agro radica-
, tur, una pluvia nutritur, eumdem messorem pati-
, tur, eamdem triturationem sustinet, eamdem ven-
, tilationem expectat, non in unum horreum intrat „.
Verba sunt *S. August.* Enarr. in Psal. 54.

Quarto, Ecclesiam ita diligere debemus, ut pro ejus fidei unitate, generali disciplina ab Apostolicis temporibus instituta, libertate, honore sanguinem profundere parati simus. Sic enim *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit se ipsum pro ea.* Pro ea nos impendere, & superimpendere debemus, ut Apostolus loquitur. Christum vere non amamus, nisi sanctam ejus Ecclesiam diligamus, eamque dilectionem operibus comprobemus. „ „ Amemus, *igitur* Dominum Deum nostrum, amemus Ecclesiam ejus; illum sicut Patrem, istam sicut Matrem; illum sicut Dominum, hanc sicut ancillam ejus; quia filii ancillæ ipsius sumus. Sed matrimonium hoc magna charitate compaginatur. Nemo offendit unum, & promeretur alterum. Nemo dicat: Ad Idola quidem vado, arreptitios, & sortilegos consulo; sed tamen Dei Ecclesiam non relinquo, Catholicus sum. Tenens Matrem, offendisti Patrem. Alius autem dicit: Absit a me, non consulo sortilegum, non quæro arreptitium, non quæro divinationes sacrilegas, non eo ad adoranda dæmonia, non servio lapidibus; sed tamen in parte Donati sum. Quid tibi prodest non offensus Pater, qui offensam vindicas Matrem? Quid prodest si Dominum confiteris, Deum honoras, ipsum prædicas, Filium ejus agnoscis, sedentem ad Patris dexteram confiteris, & blasphemas Ecclesiam ejus? Non te corrigunt exempla humani conjugii? Si haberes aliquem patronum, cui quotidie obsequereris, cujus limina serviendo contereres, quem quotidie non dico salutares, sed & adorares, cui impenderes fidelia obsequia; si unum crimen de ejus conjuge diceres, numquid domum ejus intrares? Tenete ergo, Charissimi, tenete omnes unanimiter Deum

Ad mortem pro Ecclesia subeundam parati esse debemus. Eph. 5. 25.

Ecclesiam offendit, qui Christum offendit, & e contrario.

Patrem, & Ecclesiam Matrem „„. Verba sunt *S. August.* Ennarr. in Psal. 88.

Eos, qui ab Ecclesia separati sunt, urgere debemus, ut ad ejus unitatem redeant, eos, qui nobiscum intus sunt, ad Dei, & Ecclesiæ amorem accendere.

Psal. 33. 4.

Quinto, eos, qui ab Ecclesiæ unitate divisi sunt, hortari debemus, & urgere, ut ad unitatem redeant; eos, qui nobiscum intus sunt, ad Dei, & Ecclesiæ amorem accendere. Dicamus cum Propheta: *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipsum.* Quisquis est in corpore Christi, ad hoc dare debet operam, ut magnificetur cum illo Dominus; amat enim Dominum quisquis est iste; absque invidia veritatem amat, quæ Deus est. „„ Si amatis Deum, rapite omnes ad amorem Dei, qui vobis junguntur, & omnes, qui sunt in domo vestra. Si amatur a vobis corpus Christi, id est, unitas Ecclesiæ, capite eos ad fruendum, & dicite: *Magnificate Dominum mecum; & exaltemus nomen ejus in idipsum*; hoc est, in unum. Ergo rapite, quos potestis, hortando, portando, rogando, disputando, rationem reddendo, cum mansuetudine, cum lenitate; rapite ad amorem, ut si magnificant Dominum, in unum magnificent. Et Hæretici, & Schismatici videntur sibi magnificare Dominum; quid eos offendit orbis terrarum? Dicamus illis: *Magnificate Dominum mecum; & exaltemus nomen ejus in unum.* Quare in præcisione vultis magnificare Dominum? Ille unus est, quare duos populos vultis facere Deo? Quare vult dissipare corpus Christi? . . . Venit persecutor, & non fregit crura Christi. Venit Donatus (*Lutherus, Calvinus,*) & disrupit Ecclesiam Christi. Integrum corpus Christi in cruce inter manus persecutorum est, & inter manus Christianorum non est integrum corpus Ecclesiæ. Clamemus ergo cum gemitu, quantum possumus, dicentes: *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus Nomen ejus in unum* „„. Hæc *S. August.* Enarr. 2. in Psal. 33.

Zelus domus Dei.

Et Tract. 10. in Joannem: „„ Unusquisque Christianus in domo Christi, zelo domus Dei comedatur. Quis comeditur zelo domus Dei? Qui omnia, quæ forte ibi videt perversa, satagit corrigi, cupit emendari,

dari, non quiescit; si emendare non potest, tolerat, gemit. Non excutitur de area granum, sustinet paleam, ut intret in horreum, cum palea fuerit separata... Ergo zelus domus Dei comedat te. Non enim magis est domus tua, quam domus, ubi habes salutem sempiternam. Domum tuam intras propter requiem temporalem. Domum Dei intras propter requiem sempiternam. Si ergo in domo tua, ne quid perversum fiat, satagis; in domo Dei, ubi salus proposita est, & requies sine fine, debes pati quantum in te est, si quid forte perversum videris? Verbi gratia, vides fratrem currere ad theatrum? Prohibe, mone, contristare, si zelus domus Dei comedit te. Vides alios currere, & inebriari velle? Prohibe, quos potes, tene, quos potes, terre, quos potes, quibus potes blandire, noli tamen quiescere. Amicus est? admoneatur leniter. Uxor est? severissime refrænetur. Ancilla est? etiam verberibus compescatur. Fac quidquid potes pro persona, quam portas, & perficis, *Zelus domus tuæ comedit me.* Si autem fueris frigidus, Psal. 68.10. marcidus, ad te solum spectans, & quasi tibi sufficiens, Joan. 2.17. & dicens in corde tuo: Quid mihi est curare aliena peccata? Sufficit mihi anima mea; ipsam integram servem Deo. Eja, non tibi venit in mentem servus Matth. 25. ille, qui abscondit talentum, & noluit erogare? Nunquid enim accusatus est, quia perdidit, & non quia sine lucro servavit?... Nostis, quid agatis unusquisque in domo sua cum amico, cum inquilino, cum cliente suo, cum majore, cum minore. Quomodo dat Deus aditum, quomodo aperit januam verbo suo? Nolite quiescere lucrari Christo; quia lucrati estis a Christo „ „.

Ecclesiæ Ministri ejus utilitatibus servire debent propter ipsam duntaxat, & propter Christũ ejus Sponsum.

Sexto, Ecclesiæ Ministri ipsius utilitatibus studere, ac servire debent propter ipsam duntaxat, & propter Christum ejus Sponsum, propter unam Dei gloriam, non propter temporalia commoda, non ad dignitates Ecclesiasticas obtinendas, non ad captanda beneficia; non ad popularem auram, aut Aulæ favorem aucupandum. Cum enim „ „ Præpositi ad hoc

ſtici viri,
filio quær
iter ſuſcip
pulchræ R
in domo
quæ Jeſu C
2. Cor. 11. nes *Uni vi*
rant primu
perint, ſe c
çem oculu
minis ſervir
gno bono a
autem ſimpl
ſervire, niſi c
propter hoc
Dei. Sicut a
nam, & ſtipe
piunt victum
pter ſalutem
quæ accipiunt
Eccleſiæ miniſt
quæ tanquam
Matth. 6. aut & propter
ſtis duobus Dom
tummodo pro

§. X.

In quo Sanctorum Communio sita sit,

I. Sanctorum Communio, quam nos credere profitemur, est Societas illa omnium Ecclesiæ membrorum, sive in terris adhuc militantium, sive in Purgatorio patientium, sive in cœlo regnantium, tum inter se, tum cum Christo Capite Ecclesiæ. De qua *S. Joannes* Epist. 1. cap. 1. ait: *Ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & Filio ejus Jesu Christo.,, Si in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, & sanguis Jesu Christi Filii ejus emundat nos ab omni peccato,* Sanctorum Communio definitur.

II. Secundo, significat Communionem Sacramentorum, quibus veluti sacris vinculis Christo connectuntur, & copulantur Fideles omnes, in quibus Christus Sanctus-Sanctorum merita ita sua omnia, præcipue vero passionis, & mortis suæ meritum cum membris suis communicat, & quorum fructus ad omnes illa digne suscipientes pertinet. Hac autem Sanctorum Communione, Sacramentorum Communionem intelligi debere, Patres significarunt his verbis: *Confiteor unum Baptisma.* Hoc enim Sacramento velut januа in Ecclesiam ingredimur, jusque ad Sacramenta cætera obtinemus, imprimis autem ad Eucharistiam, qua corpori, & sanguini Domini communicantes, Christique *Concorporales* facti, (ut verbis Patrum utar) cum ipso, & mystico etiam ejus corpore, omnibusque membris ejus arctius conjungimur. *Unus* enim *panis, & unum corpus multi sumus, qui de uno pane, & de uno calice participamus* Communio Sacramentorum. 1. Cor. 10. 17.

III. Tertio, significat Communionem omnium donorum, non tantum eorum, quæ homines Deo charos, ac justos reddunt, sed gratiarum etiam gratis datarum, in quibus numerantur scientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera hujus generis; quæ malis etiam hominibus, non privatæ, sed publicæ utilitatis causa, ad Ecclesiam ædificandam interdum conceduntur. Unitas enim Spiritus, a quo Communio omnium donorum.

& indoctus; sed in omni genere, in omni hominum genere, conditione, ordine, ac statu; *Qui timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi.* Atque
Act. 10. *Omnia, & in omnibus Christus.*

Communio fidei, & pietatis.

IV. Quarto, Sanctorum communio significat ejusdem fidei, religionis, ac pietatis constantem Professionem, in qua defuncti sunt Sancti, qui nos præcesserunt.
Heb. 13. Ad quam Apostolus Fideles adhortatur his verbis; *Mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.* Hoc sensu in Canone Missæ Sacerdotes ajunt suo, populique Christiani nomine, *Communicantes*, id est, in communione fidei, & pietatis manentes cum sanctis Apostolis, & Martyribus, quæsumus, Domine, ut hoc Sacrificium placatus accipias, &c.

Sacrum suffragiorum commercium.

V. Quinto, Communio Sanctorum significat sacrum commercium suffragiorum, bonorum operum, meritorum inter omnia Ecclesiæ membra, per unum Spiritum vinculo charitatis colligata. Charitate enim, quæ non quærit, quæ sua sunt, efficitur, ut quæcunque pie, sancteque ab uno geruntur, ea ad omnes pertineant, illisque prosint, quantolibet locorum intervallo sint ab illo remoti. Non enim est Ecclesia, ut terrenum regnum, vel civitas; ubi etsi omnes iisdem legibus vivant, eidemque pareant Principi, plurimi tamen nullam inter se bonorum, aut negotiorum communionem, nullum commercium habentes, nihil emolumenti a se mutuo percipiunt; suis, & suorum commodis, non aliorum utilitatibus quisque consulit.
Psal. 121.3. Non sic *Jerusalem* Mater nostra, *Quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum.* In ea enim *Cives* omnes *Sanctorum, & domestici Dei*, sive qui in cœlis Deo fruuntur, sive qui in Purgatorio expiantur, sive qui in terris adhuc militant, sancta societate ita conjuncti sunt, & confæderati, ut bonorum spiritualium sit inter eos perfecta communio, Sanctique cum Christo in cœlis regnantes Fidelibus in hoc mundo peregrinantibus

fitan eorum, quæ dixi, nihil habes. Si amas, nonnihil habes; si enim amas unitatem, etiam tibi habet, quisquis in illa habet aliquid. Tolle invidiam, & tuum est, quod habeo; tollam invidiam, & meum est, quod habes. Livor separat, charitas jungit. Oculus solus videt in corpore; sed nunquid sibi soli oculus videt? Et manui videt, & pedi videt, & cæteris membris videt; non enim si aliquis ictus in pedem veniat, avertit se oculus inde, ut non præcaveat. Kursus sola manus operatur in corpore; sed nunquid sibi soli operatur? nam si ictus aliquis veniens non eat in manum, sed tantum in faciem, nunquid dicit manus: Non me moveo, quia non tendit ad me? Sic pes ambulando omnibus membris militat; membra cætera tacent, & lingua omnibus loquitur. Habemus ergo Spiritum sanctum, si amamus Ecclesiam; amamus autem, si in ejus compage & charitate consistimus. Nam ipse Apostolus cum dixisset, diversa dona dari diversis hominibus, tanquam officia quorumque membrorum: *Adhuc*, inquit, *supereminentiorem viam vobis demonstro*: & cæpit loqui de charitate... Ipsam habe, & cuncta habebis, quia sine illa nihil proderit, quidquid habere potueris „„? Hujus communionis consideratione fit, ut Christiani alter alterius onera portent; & qui majora dona acceperunt, adversus alios insolenter non extollantur, sed *Unusquisque sicut accepit gratiam*, in alterum studiant *illam* administrare, *Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei*: persuasi se nihilominus aliorum orationibus, & opera in negotio salutis egere; quia membra, quæ videntur ignobilia, sunt magis necessaria. Qui vero minora dona acceperunt, imo rudes sunt, & imperiti non despondeant animum, scientes aliorum dona sua esse, si charitatem habeant; eaque suis utilitatibus spiritualibus servire, & in omni statu, atque conditione unicuique suppetere salutis, & æternæ beatitudinis assequendæ facultatem; quoniam apud Deum non est Judæus, neque Græcus, servus aut liber, pauper, & dives, doctus,

Consideratio, quid communio Sanctorum in Christianorum omnibus moribus operari debeat.

1. Petri 4.

Uno spiritu postulandum in oratione, quod in communi cunctis expediat.
Rom. 8.

Ideo Christus, nos orare docens, jubet, ut non sibi unusquisque peculiariter a Deo, quæ necessaria sunt ad salutem postulet, sed ut velut unius corporis membra, eodem animata spiritu, quod in communi cunctis expediat, a Patre luminum postulemus, a quo est omne bonum, & donum perfectum. Ab illo edocti dicimus: *Da nobis, dimitte nobis, libera nos.* Ita *Spiritus sanctus pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus*, cum pios homines pro omnibus Ecclesiæ membris gemere facit, & orare ubique & omni tempore. „ Nullus enim dies, nulla hora, nullum momentum „ temporis invenitur, quo non a Sanctis orationes „ Deo ubicunque fundantur, ab aliis hic, ab aliis alibi. „ Cumque ab orationibus Sanctorum nullum tempus „ sit immune; quandoquidem diebus, & noctibus, „ cum alii cibo, ac potu reficiuntur, alii quodlibet „ aliud agunt, alii dormiunt, non utique desunt, „ quos desiderium sanctum orare compellat; ita fit, „ ut Spiritus sanctus, qui ubique omnibus adest, ge- „ mitibus inenarrabilibus pro nobis interpellare in- „ telligatur, quia gemitibus sanctorum desideriorum „ interpellare nos facit, quibus affectum pium gratiæ „ spiritualis infundit, ut explicat *S. August.* lib. 1. *contra Maximinum arianum* cap. 9. Hinc *S. Ambr.* lib. 1. *de Officiis*, cap. 29. *ait*: „ Ecclesia in commune „ orat, in commune operatur, in commune tentatur, Et lib. 1. *de Pœnitentia*, cap. 15. Pœnitentes *velut* „ „ Operibus quibusdam totius populi purgari, & plebis lacrymis ablui, orationibus, & fletibus *Christianæ* plebis redimi a peccato, & in homine mundari interiore, ait: Donavit enim Christus Ecclesiæ suæ, ut unum omnes redimeret, quæ Domini Jesu meruit adventum, ut per unum omnes redimerentur. *Et infra*; Tota, *inquit*, Ecclesia suscipit onus peccatoris, cui compatiendum & fletu, & oratione, & dolore est; & quasi fermento ejus se totam conspergit; ut per universos ea, quæ superflua sunt in aliquo pœnitentiam agente virilis misericordiæ, aut compassionis velut collativa quadam admixtione purgentur „ „.

Pœnitentes totius Ecclesiæ lacrymis, & operibus mundantur.

tur „ „. Hinc denique *S. August.* lib. 3. *de Baptismo* contra Donatistas, cap. 17. *ait*: „ Per orationes sanctorum spiritualium, qui sunt in Ecclesia, tanquam per columbæ creberrimum gemitum, peccata solvi „. Huc etiam pertinet, quod Gen. 18. legimus, quod si Sodomis decem Justi inventi fuissent, propter eos a delenda civitate Deus abstinuisset. Et Jer. 5. promittit Dominus se propitium fore Jerusalem, dummodo unus aliquis vir justus in ea reperiatur: *Circuite*, inquit, *vias Jerusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium, & quærentem fidem, & propitius ero ei.*

Sanctorum hominum, qui ad vitam feliciorem migrarunt, orationes & merita nobis suffragantur.

Quod vero non Justorum tantum, qui in hoc mundo vivunt, sed eorum etiam maxime, qui ad vitam migrarunt feliciorem, nobis orationes patrocinentur, & merita suffragentur, significat Dominus, Isaiæ cap. 37. dicens: *Protegam civitatem istam propter me, & propter David servum meum.* Quibus verbis Rex Ezechias admonetur, quod „ In tantum justitiam diligat Deus, ut etiam posteros sanctorum hominum, non suo merito, sed Majorum virtute tuetur „. (*inquit S. Hieronymus* in hunc locum.) Unde *S. August.* qu. 149. in Exodum explicans hæc verba Domini ad Moysen: *Sine me, & iratus conteram eos*; ait sic locutum esse Deum: „ „ Ut eo modo admoneremur, cum merita nostra nos gravant, ne diligamur a Deo, relevari nos apud eum illorum meritis posse, quos diligit. Nam cum ab Omnipotente dicitur homini: *Sine me, & conteram eos*, quid aliud dicitur, quam contererem eos, nisi diligerentur abs te „ „? *Et lib. 20. Contra Faustum*, cap. 21. *ait*: „ Populus christianus memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur „. Exod. 32.

Omnes Fideles sunt participes Comunionis Sanctorum.

VI. Omnes porro Fideles communionis Sanctorum participes sunt, non tamen æqualiter, sed pro fidei suæ, charitatisque mensura. Fructum certe ampliorem

pliorem ex sacra illa societate percipiunt, qui plus in eam conferunt, & bonis spiritalibus magis abundant; quoniam *Omni habenti dabitur, & abundabit.* Christus autem, qui sanctæ istius Societatis Caput est, & Judex illius bona cuique secundum merita sua distribuit; quæ tamen merita nihil aliud sunt, quam Dei miserentis dona; & Christi Domini Justitia, Passione, ac meritis innituntur, ab iisque vim omnem, ac pretium habent. *Sicut enim palmes a semetipso fructum ferre non potest nisi manserit in vite; sic nec vos,* inquit, *nisi in me manseritis.*

Matth. 13. & 25.

Joan. 15.

A Communione Sanctorum excluduntur, quicunque ab Ecclesia sunt segregati.

VII. Ex his facile intelligitur, a Communione Sanctorum illos omnes excludi, qui ab Ecclesia excluduntur, scilicet Paganos, Judæos, Hæreticos, Schismaticos, & juste Excommunicatos. „ Neque enim in confusione Paganorum, neque in purgamentis Hæreticorum, neque in languore Scismaticorum, neque in cæcitate Judæorum, quærenda est Religio, sed apud eos solos, qui Christiani Catholici, vel Orthodoxi nominantur, id est, integritatis custodes, & recta sectantes. Ecclesia tamen Catholica per totum orbem valide, lateque diffusa, omnibus errantibus utitur ad provectus suos, & ad eorum correctionem, cum evigilare voluerint. Utitur enim Gentibus ad materiam operationis suæ, Hæreticis ad probationem doctrinæ suæ, Schismaticis ad documentum stabilitatis suæ, Judæis ad comparationem pulchritudinis suæ. Alios ergo invitat, alios excludit, alios relinquit, alios antecedit; Dei participandi dat potestatem; sive illi formandi sint adhuc; sive reformandi, sive recolligendi, sive admittendi. Carnales autem suos, id est, viventes, aut sentientes carnaliter, tanquam paleas tolerat, quibus in area frumenta tutiora sunt, donec talibus tegminibus exuatur. Sed quia in hac area pro voluntate quisque vel palea, vel frumentum est, tamdiu sustinetur peccatum, aut error cujuslibet, donec aut accusatorem inveniat, aut pravam opinionem pertinaci animositate defendat. Exclusi autem aut pœnitendo redeunt, aut in nequitiam male

male liberi defluunt, ad admonitionem nostræ diligentiæ; aut schisma faciunt ad exercitationem nostræ patientiæ; aut hæresim aliquam gignunt ad examen, sive occasionem nostræ intelligentiæ. Hi sunt exitus Christianorum carnalium, qui non potuerunt corrigi, aut sustineri. Sæpe etiam sinit divina Providentia, per nonnullas nimium turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de Congregatione Christiana etiam bonos viros. Quam contumeliam, vel injuriam suam, cum patientissime pro Ecclesiæ pace tulerint, neque ullas novitates vel schismatis, vel hæresis moliti fuerint, docebunt homines quam vero affectu, & quanta sinceritate charitatis Deo serviendum sit. Talium ergo virorum propositum est, aut sedatis remeare turbinibus; aut si id non sinatur, vel eadem tempestate perseverante, vel ne suo reditu talis, aut sævior oriatur tempestas, tenent voluntatem consulendi, etiam eis ipsis, quorum motibus, perturbationibusque cesserunt, sine ulla conventiculorum segregatione, usque ad mortem defendentes, & testimonio juvantes eam fidem, quam in Ecclesia Catholica prædicari sciunt. Hos coronat in occulto Pater, in occulto videns „„. Hæc *S. August.* lib. *de vera Religione*, cap. 5. & 6. Ex quibus patet, Ethnicos, Judæos, Hæreticos, Schismaticos, & juste Excommunicatos, ab Ecclesia Catholica, adeoque a Sanctorum Communione excludi; qui autem injuste excommunicati sunt, & ab Ecclesia pulsi, quamvis ab externa Sacramentorum Communione excludantur, illos tamen, si boni, ac pii sunt, cæterorum bonorum omnium spiritualium, quæ ad Ecclesiam pertinent, participes esse, adeoque Sanctorum Communione frui; siquidem illos coronat Pater, in occulto videns. Rarum tamen videtur hoc hominum genus.

AR-

ARTICULUS XI.

Quo Symboli decimus Articulus explicatur.

REMISSIONEM PECCATORUM.

Nullius justi vita sine remissione peccatorum agitur.

I. Post sanctæ Ecclesiæ commemorationem in Symbolo, *Remissionem peccatorum* confitemur. „ „ Per hanc enim stat Ecclesia, quæ in terris est; per hanc non perit, quod perierat, & inventum est. Excepto quippe baptismatis munere, quod contra originale peccatum donatum est, ut quod generatione atractum est, regeneratione detrahatur; & tamen activa quoque peccata, quæcunque corde, ore, opere commissa invenerit, tollit; hac ergo excepta magna indulgentia, unde incipit hominis renovatio, in qua solvitur omnis reatus, & ingeneratus, & additus, ipsa etiam vita cætera jam ratione utentis ætatis, quantalibet præpolleat fæcunditate justitiæ, sine peccatorum remissione non agitur. Quoniam filii Dei quamdiu mortaliter vivunt, cum morte confligunt. Et quamvis de illis sit veraciter dictum: *Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei.* Sic tamen Spiritu Dei excitantur, & tanquam filii Dei proficiunt ad Deum, ut etiam spiritu suo, maxime aggravante corruptibili corpore tanquam filii hominum quibusdam humanis motibus deficiant ad seipsos, & ideo peccent „ „. Verba sunt *S. August.* in *Enchiridio*, cap. 64. Peccatum originale baptismo remittitur; activa, seu actualia peccata per Pœnitentiam; de quotidianis autem, levioribusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana Fidelium oratio satisfacit.

Rom. 8.14.

Isai. 43. Remissio peccatorum Dei propria.

II. Remissio peccatorum Dei propria est. *Ego sum*, inquit, *ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas.* Quemadmodum enim a nemine, nisi a creditore, pecunia, quæ debetur remitti potest; ita cum uni Deo peccatis obstricti simus, perspicuum est, a nemine, præter illum, peccata nobis condonari posse. Unde quotidie ipsum oramus: *Dimitte nobis debita nostra,*

Præ-

Præterea, non minor potestas necessaria est ad hominem ex impio justum reddendum, & animam a morte peccati suscitandam, quam ad mundi creationem, & corpora a morte excitanda; ad hæc autem infinitam, & immensam Dei vim requiri certum est. Potestas dimittendi peccata, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ a Deo concessa est. Primus omnium Christus Salvator noster, ut homo, cum idem verus Deus esset; hoc munus a Patre accepit: *Ut sciatis*, inquit, *quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait Paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Matth. 9.
Hanc potestatem Ecclesiæ suæ concessit, ab Episcopis, & Presbyteris, ad hoc ordinatis ministris, exercendam illius vice, & auctoritate, non suis meritis, cum & ipsi medico cœlesti indigeant. Unde Joannis 20. Apostolis ait: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. Hoc est, „„ Spiritus sanctus dimittit, non vos. Spiritus autem Deus est. Deus ergo dimittit, non vos. Sed ad Spiritum quid estis vos? *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Deus habitat in templo sancto suo, hoc est, in sanctis suis Fidelibus, in Ecclesia sua, per eos dimittit peccata, quia viva templa sunt. Sed qui dimittit peccata per hominem, potest dimittere, & præter hominem „„. 1. Cor. 3.

III. Remissionis autem peccatorum Confessio fit in Symbolo, tacitis aliis ad justificationem pertinentibus; quia „ Ipsa nostra justitia, quanvis vera sit propter „ veri boni fidem, ad quem refertur, tamen tanta „ est in hac vita, ut potius remissione peccatorum „ constet, quam perfectione virtutum „. (*inquit S. August.* lib. 19. *de Civitate Dei*, cap. 27.)

Quid peccatorum remissio complectatur.

IV. Cæterum peccatorum remissio non culparum duntaxat abolitionem, sed pœnarum etiam remissionem, & effectus omnes gratiæ Christi, fructus omnes sanguinis ipsius complectitur, plenam denique & integram totius hominis redemptionem, quæ æterna salute, & corporum etiam resurrectione complebi-

 tur.

tur. Hoc sensu remissio peccatorum in Scripturis sacris frequenter usurpatur. Actuum 5. *Hunc Principem, & Salvatorem Deus exaltavit dextera sua ad dandam pœnitentiam Israeli, & remissionem peccatorum.* Actuum 10. *Huic omnes Prophetæ testimonium perbibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.* Mat. 26. *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ad Eph. 1. *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis.* Et ad Col. 1. *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus remissionem peccatorum.* Quamobrem *S. August.* lib. 2. *de peccatorum Meritis, & Remissione*, cap. 36. Redemptionem, & remissionem peccatorum pro eodem usurpari in sacris Paginis asserit, & Pelagianis scribens: „ „ Non enim parum Paginarum divinarum auctoritati, veritatique cesserunt, qui etsi noluerunt litteris suis aperte exprimere, parvulis remissionem necessariam peccatorum, redemptionem tamen eis opus esse confessi sunt; alio quippe verbo, etiam ipso de Christiana eruditione deprompto, nihil aliud omnino dixerunt „ „. Et lib. *de Spiritu, & Littera*, cap. 29. Justificationem, quæ fit merito fidei, Resurrectionem esse docet, quæ a spiritu incipit, & in carne tandem complebitur in die Judicii novissimi. Quæ resurrectio etiam regeneratio, justificatio, & remissio peccatorum appellatur; quia peccatorum remissio per Baptismum facta, toto Christianæ vitæ decursu continuatur, & in ultimo tantum Judicii die perficetur, & consummabitur, cum extincta penitus in corpore immortali concupiscentia Justi felicitate illa donabuntur, quæ est, *Non posse peccare.* Sic autem loquitur *S. August.* loco mox indicato: „ „ Per hanc fidem credimus, quod etiam nos Deus a mortuis excitet; interim spiritu, ut in novitate ejus gratiæ temporanter, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo; post etiam carne nostra ad immortalitatem resurrectura, quod est meritum spiritus, qui eam in resurrectione sibi congrua, hoc est, in justificatione præcedit „ „. Eo-

Remissio peccatorũ in die judicii perficienda, & consummanda.

Eodem sensu *S. Ambrosius* in Expositione *Isaiæ* Prophetæ, cap. 1. *ait* : „ „ Videamus, ne qua sit post hujus vitæ curriculum nostra regeneratio, de qua dictum est : *In regeneratione cum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ.* Sicut enim regeneratio Lavacri dicitur, per quam detersa peccatorum colluvione renovamur ; ita regeneratio dici videtur, per quam ab omni corporeæ concretionis purificati labe, mundo animæ sensu ; in vitam regeneramur æternam „ „. Hunc *S. Ambrosii* locum *S. August.* profert lib. 2. *contra Julianum Pelagianum*, cap. 8. subditque : „ Nempe distinxit vir sanctus, & verax, justificationem „ vitæ hujus, quæ fit per lavacrum regenerationis, „ & illius perfectionem, cum & nostra corpora fuerint „ immortalitate renovata „. Matth. 19.

Ob eamdem causam idem *S. August.* cap. 66. *Enchiridii ait* : „ „ Magis propter futurum judicium fit remissio peccatorum. In hac autem vita usque adeo valet, quod scriptum est : *Grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium* ; ut etiam parvulos videamus post lavacrum regenerationis diversorum malorum afflictione cruciari; ut intelligamus, totum quod salutaribus agitur sacramentis, magis ad spem venturorum bonorum, quam ad retentionem, vel adeptionem præsentium pertinere „ „. Eccl. 40.

Eodem sensu *S. Petrus Chrysologus* Sermone nonagesimo quinto ait : Christum in die Judicii dicturum Ecclesiæ : „ „ Dimittuntur tibi peccata multa, quia dilexisti multum ; quia tunc erit remissio peccatorum ; quando tolletur materia tota peccandi ; quando corruptio induet incorruptionem ; quando mortalitas immortalitatem consequetur ; quando peccati caro ; caro totius efficietur sanctitatis ; quando terrena servitus cœlesti dominatione mutabitur ; quando militia humana divinum promovebitur ad Regnum „ „.

V. Verum quamvis plena illa remissio in die tantum judicii perficienda, & consummanda sit, in iis tamen solis perficienda est, quibus in hac vita pœnitentiam agen- De peccatorum remissione, quid cerdendum.

agentibus in Ecclesia catholica peccata remissa fuerint. „ „ Neque enim ad remissionem peccatorum poterit pervenire, si quis aut veram non teneat fidem, aut negligat bonæ operationis officium, aut rectæ credulitatis, & bonæ operationis concessum divinitus tempus mortifera præoccupatus vanitate contemnat. Hæc namque tria, id est, fides, opus, & tempus, ita sunt simul hominibus in hac vita necessaria; ut si cui unum ex his tribus in præsenti sæculo defuerit, æternæ vitæ particeps esse non possit; ac per hoc, nec remissionem peccatorum consequetur, per quam ad æternæ vitæ prœmium pervenitur. *Credendum ergo est*, 1. Quod peccatorum remissionem sola de Deo possit elicere cordis vera conversio. 2. Quod non alibi, quam in solo gremio Catholicæ Matris dimitti possint peccata conversis. 3. In præsenti tantum sæculo remissionem omnium peccatorum conversis posse concedi „ „. (*inquit S. Fulg.* lib. 1. *de remissione Peccatorum*, cap. 5. & 6.)

Peccata vere conversis duntaxat remittuntur. S. Fulg. cap. 11. Psalm. 7.

VI. Peccata vere conversis duntaxat, & sincere pœnitentibus dimitti, ex eo constat, quod Deus sit misericors, & justus. „ „ Quia ubi est misericordia, justitiaque perfecta, nec favorem potest Justus peccatis impendere, nec indulgentiam conversis Misericors abnegare „ „. Hinc Psalmista canit: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, & paravit illum; & in eo paravit vasa mortis.*

Isai. 30.

Hinc per alium Prophetam Dominus ait: *Si conversus fueris, & ingemueris, salvus eris.* Hæc est inter „ Deum, hominemque conditio, id est, inter præcipientem Dominum, servumque poscentem. Si quod „ dico, custodieris, dabo, quod poscis. Ego tibi præ„ cipio conversionem, tu poscis a me salutem; si pa„ rueris præcepto, potieris beneficio. Sed necesse „ est, ut sincere peccator ingemiscat; non ut qui„ dam, qui pro iniquitatibus quidem suis in oratione „ gemunt, nec tamen ab iniqua operatione discedunt. „ Accusant humiliter in conspectu Dei peccata, qui„ bus tenentur oppressi, & eadem peccata, quæ hu-

„ mi-

„ militate sermonis accusant, corde perverso contu„ maciter cumulant. Indulgentiam, quam lacrymo„ sis gemitibus poscunt, ipsi sibi pravis operibus ad„ imunt. Medelam postulant a medico, & in perniciem „ suam subrogant adjutorium morbo. Ac sic inaniter „ verbis quærunt placare Judicem, quem factis iniquis „ magis irritant ad furorem. Tales nunquam diluunt „ gemendo peccatum, quia non desinunt peccare post „ gemitum. De his Scriptura divina sic loquitur: *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus? Sic homo, qui jejunat pro peccatis suis, &* Eccl. 34. *iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? Orationem ejus quis exaudiet?* Recte igitur Deus ait homini: *Si conversus fueris, & ingemueris, salvus eris.* Necesse est enim, ut Deus peccatori misertus ignoscat, si tamen peccator iniquitatem suam conversus agnoscat. Id exemplo Davidis comprobatur, qui cum ad Deum ingemiscens dixisset: *Miserere mei, Deus, secundum* Psalm. 50. *magnam misericordiam tuam, &c.* subjunxit: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.* „ Agnoscebat iniquitatem suam, non „ ut peccando magis augeret, sed ut pœnitendo di„ lueret; atque ita dominationem peccati, quam de„ lectatio culpabilis invexit, conversio vera summo„ vit. Hæc *S. Fulgentius.*

In sola Ecclesia Catholica datur, & accipitur remissio peccatorum.

VII. In sola autem Ecclesia Catholica datur, & accipitur remissio peccatorum, quam super petram Christus fundavit, cui claves regni cœlorum, cui potestatem ligandi, solvendique concessit. „ Ipsa pro„ prie Spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non „ remittuntur ulla peccata, ita ut quibus remittuntur, „ consequantur vitam æternam „. (*inquit S. August.* in *Enchiridio* cap. 65.) „ Et in typo unitatis Petro „ Dominus dedit potestatem, ut id solveretur in ter„ ris, quod ille solvisset „; ut idem sanctus Doctor ait, lib. 3. *de Baptismo contra Donatistas*, cap. 17. Ecclesiæ personam gerebant Apostoli, cum eis a Christo dictum est: *Accipite Spiritum sanctum; quorum re-* Joan. 20. *miseritis peccata, remittuntur eis, &c. Igitur* „ „ Pax

Ecclesiæ dimittit peccata, & ab Ecclesiæ pace alienatio tenet peccata. Petra tenet, petra dimittit; columba tenet, columba dimittit; unitas tenet, unitas dimittit „ „. Extra hanc Ecclesiam Baptismus potest esse, non prodesse. „ Quare ab Ecclesia, qui foris sunt „ in diversis erroribus constituti, tunc accipient indul„ gentiam peccatorum, si ad eamdem Ecclesiam recta „ fide, & contriti cordis humilitate fuerint conversi. S. Fulg. „ Currant, dum tempus est, ad legitimam matrem. „ Non negligant fraternam societatem repetere, si volunt paternæ hæreditatis munere non carere. „ „ De criminibus autem quantumlibet magnis remittendis in sancta Ecclesia, Dei misericordia desperanda non est agentibus pœnitentiam secundum modum sui cujusque peccati... Qui vero in Ecclesia remitti peccata non credens, contemnit tantam divini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis diem claudit extremum, reus est illo irremissibili peccato in Spiritum sanctum, in quo Christus peccata dimittit „ „. Verba sunt *S. August.* in *Enchiridio*, cap. 64. & 88.

In hoc sæculo pœnitentibus remittuntur peccata.

VIII. In hoc denique sæculo pœnitentibus peccata remittuntur a Deo. Sterilis enim pœnitentia remissionis fructu privabitur, si divinitus indulti temporis opportunitas omittatur. Propterea S. Petrus ait: 2. Petri 3. *Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Hic scilicet prodest pœnitentia peccatori, ubi Deus peccantem damnare non festinat, ut remissionem peccatorum ad pœnitentiam converso concedat. Qui vero in hac vita conversi ad Deum non fuerint, pœnitentiam quidem in die Judicii sunt habituri, non tamen indulgentiam Matth. 5. divinitus accepturi. *Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via*, (inquit Christus) *ne forte tradat te adversarius Judici, & Judex tradat te ministro. & in carcerem mittaris. Amen dico tibi: Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.* „ Adversarium sibi „ facit homo verbum Dei, quamdiu illa facit, quæ „ Dei verbo, ac lege prohibentur. Bonus iste adver-

„ sarius,

„ sarius, qui salubri adversitate jugiter instat, ut a
„ nobis adversitatem mortiferæ iniquitatis expellat.
„ Via nostra, præsens vita est; in qua si quis positus
„ verbo Dei non consenserit, non accipiet remissio-
„ nem peccatorum, sed in fletu, & stridore dentium
„ luet sine fine supplicium. *Nec immerito nunquam me-*
rebitur carere tormento, qui, quamdiu hic vixit, noluit
renuntiare peccato. Ideo Sapiens hortatur peccatorem,
ut cito hic pœnitentiam agat: *Non tardes* (inquit) Eccl. 5, 8.
converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.
Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ
disperdet te. Nunc tempus misericordiæ, tunc justitiæ;
nunc tempus indulgentiæ, tunc vindictæ; nunc tem-
pus remissionis, tunc retributionis. *Ecce nunc tempus* 2. Cor. 6.
acceptabile, ecce nunc dies salutis. Tunc autem *Omnes* 2. Cor. 5.
manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unus-
quisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive
malum. Tempus nunc seminandi, tunc metendi. In
finem usque præsentis vitæ bonorum operum semina
mittenda sunt, ut vitam æternam metamus; hic se-
minandum cum lacrymis, ut tunc veniamus cum
exultatione manipulos uberrimos portantes. *Nolite*
errare, (inquit Apostolus) *Deus non irridetur. Quæ* Gal. 6.
enim seminaverit homo, hæc & metet. Quoniam, qui
seminat in carne sua, de carne metet corruptionem. Qui
autem seminat in spiritu, de Spiritu metet vitam æter-
nam. Bonum autem facientes, non deficiamus; tempore
enim suo metemus, non deficientes. Ergo dum tempus ha-
bemus, operemur bonum ad omnes... Videte, Fratres, Heb. 3.
ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis,
discedendi a Deo vivo; sed adhortamini vosmetipsos per
singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obdu-
retur quis ex vobis fallacia Peccati. Participes enim Christi
effecti sumus, si tamen initium substantiæ ejus usque in
finem firmum retineamus. Improborum, qui de malo
ad bonum converti istius vitæ tempore negligunt,
Propheta contumaciam accusat, & pœnam a Deo
infligendam prænuntiat: *Non enim est illis commuta-* Psalm. 54.
tio, (inquit) *& non timuerunt Deum; extendit manum*

suam in retribuendo. Hujus opportunitatem temporis ob oculos ponit Propheta, cum peccatores ad con-
Isai. 55. versionem his verbis hortatur: *Quærite Dominum, dum inveniri potest, invocate illum, dum prope est. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum.* Nunc ergo Dominus quærendus est, cum potest a quærentibus inveniri; nunc invocandus, cum est proximus invocanti. Cæterum bona Dei non videbit in terra viventium, qui in hac terra morientium non acceperit remissionem peccatorum. Hoc enim ipse præordinavit hominum Salvator, & Judex, ut quibus peccata dimittit, in hoc mundo dimittat. Propter
Matth. 9. quod Judæis incredulis ait: *Ut autem sciatis, quia potestatem habet Filius hominis in terra dimittendi peccata.* Quod non ideo dixit, quia transeuntibus hominibus de hac terra, hujus temporis peccata, si quibus vellet, relaxare non possit; sed ut homines agnoscerent tempus remissionis, & retributionis divina incommutabiliter constitutione discretum; nec audire humana inaniter speraret vanitas, quod divina non promitteret veritas. Hinc est etiam, quod beato Petro, hoc est Ecclesiæ suæ, *In terra* ligandi, & solvendi tribuit potestatem, ut agnosceremus tempore mortalis hujus vitæ gratuitam tribui in peccatorum remissionem misericordiam; in futuro autem justam cunctis mercedem pro factorum qualitate reddendam. Quam ob rem & David a Spiritu sancto eruditus, remissionem peccatorum supplex a Deo postulat, priusquam ex hoc
Psalm. 38. sæculo abeat: *Remitte mihi* (inquit) *ut refrigerer, priusquam abeam, & amplius non ero.*

Hæc *S. Greg. Magnus* lib. 18. *Moralium*, cap. 14. confirmat. „ „ Sciendum (*inquit*) peccatorum remissio vel ubi, vel quando, vel qualibus detur. Ubi quippe, nisi in Ecclesiæ Matris sinu? Quando, nisi ante venturi exitus diem? Qualibus, nisi conversis, qui ad parvulorum imitationem magistra humilitate forman-
18. tur? *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cælorum* „ „.

A R-

ARTICULUS XII.

Quo Symboli Articulus undecimus exponitur.

CARNIS RESURRECTIONEM.

§. I.

Resurrectionis futuræ veritas.

I. „ „ Propria fides est Christianorum, Resurrectio mortuorum. Hanc Resurrectionem in seipso Caput nostrum Christus ostendit, & exemplum fidei nobis præstitit; ut hoc sperent membra in se, quod præcessit in capite „ „. (*inquit S. August.* Serm. 241. alias *de tempore* 143.) Mysterium istud Fidei nostræ gentilibus Philosophis ignotum, etiam iis, qui animæ immortalitatem rationis lumine cognoverunt, in sacris Litteris a Deo revelatum est. Job. 19. *Scio, quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum; & rursum circumdabor pelle mea; & in carne mea videbo Deum meum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius; reposita est hæc spes mea in sinu meo.* In novo vero Testamento Martha Christo dicenti: *Resurget frater tuus;* respondit: *Scio, quia resurget in Resurrectione, in novissimo die.* Idem docet Apostolus 1. ad Corinthios 15. *Si Christus prædicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam Resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra... Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Et infra: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ser-*

Fides Resurrectionis.

Joan. 11.

mo, qui scriptus est : Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Tria sunt, quæ mundo videntur incredibilia, quæ tamen facta sunt, & jure merito creduntur. Incredibile videbatur, Christum resurrexisse in carne, & in cœlum ascendisse cum carne. Incredibile videtur, mundum rem tam incredibilem credidisse. Incredibile homines ignobiles, infirmos, paucissimos, imperitos, rem tam incredibilem, tam efficaciter mundo, & in illo etiam doctis persuadere potuisse. Incredibile videtur corpora nostra aliquando resurrectura in æternum. Horum incredibilium tria jam facta partim credimus, partim videmus; cur igitur quartum, scilicet corporum nostrorum resurrectionem futuram non credamus, & speremus, siquidem & illud ab eodem Deo, qui hæc omnia futura esse prædixit, antequam, vel unum illorum fieret, pariter prænuntiatum, & promissum est? Ita ratiocinatur *S. August.* lib. 22. *de Civitate Dei*, cap. 5.

Tria mundo incredibilia, quæ tamen facta sunt, & jure merito creduntur.

II. Eo magis autem credibilis est Resurrectio mortuorum, quod plures a mortuis excitatos, vetus, novumque Testamentum, & certissima Historiæ Ecclesiasticæ monumenta testentur. Ab Elia, inquam, & Elisæo, a Christo Domino, ab Apostolis, aliisque permultis sanctis Viris, ad vitam plures revocati sunt; quidni ergo & universos homines resurrecturos credamus, Christo ita asserente, prædicantibus Prophetis, prædicantibus Apostolis?

Similitudinibus, & exemplis resurrectio mortuorum explicatur.

III. Hæc veritas similitudinibus, & exemplis illustratur, quo minus incredibilis appareat. Prima similitudo ad id illustrandum aptissima, est similitudo seminis, sive grani, quod terræ mandatur, & mortuum reviviscit, & multum fructum affert. Nemo seminat herbam, vel stipulam, & multiplicia in palea tegumenta granorum, sed nudum granum, & illud tamen cum herba, seu stipula, & multiplicibus illis integumentis multiplicatum reviviscit, & resurgit; si ergo potest Deus addere, quod non erat in nudo semine, multo magis potest reparare, quod erat in hominis corpore. *Insipiens tu*, (inquit Apostolus)

15.

quod

quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum utputa tritici, aut alicujus caeterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult, & unicuique seminum proprium corpus... Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in gloria; seminatur in infirmitate, surget in virtute; seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Ad eam similitudinem multæ aliæ possunt adjungi, vicissitudinum scilicet, & quasi resurrectionum, quæ in natura, Deo operante contingunt. Dies in noctem moritur, & rursus cum Sole, integra, & tota universo orbi revivìscit? Anni tempestates, arbores, flores quotannis intereunt, & veluti resurgunt. Terra suscepta semina, uberiora, cultioraque restituit. „ „ Nihil deperit nisi in salutem. Totus igitur hic ordo revolubilis rerum, testatio est Resurrectionis mortuorum. Operibus eam præscripsit Deus, antequam litteris; viribus prædicavit, antequam vocibus; præmisit tibi naturam magistram, summissurus & prophetiam, quo facilius credas prophetis, discipulis naturæ; nec dubites Deum carnis etiam resuscitatorem, quem omnium noris restitutorem. Et utique si omnia homini resurgunt, cui procurata sunt, porro non homini, nisi & carni; quale est, ut ipsa depereat in totum, propter quam & cui nihil deperit „ „ ? Verba sunt *Tertulliani*, lib. *de Resurrectione carnis*, cap. 12. cui succinit *S. Greg.* lib. 14. *Moralium*, cap. 28.

Rationes congruæ resurrectionis mortuorũ. Ratio I. ex animarum immortalitate.

IV. Congruis præterea rationibus carnis Resurrectio probatur. Prima petitur ex Animarum immortalitate, & earum ad humana corpora, quibuscum hominem ut partes componunt, naturali propensione. Hinc enim colligitur, præter naturam esse, ut a corporibus sejunctæ perpetuo maneant; quia vero, quod naturæ adversatur, ac violentum est, diuturnum esse non potest, consentaneum fore videtur, ut corporibus iterum jungantur; quod fieri non potest; nisi corpora resurgant. Quo quidem argumenti genere

Chri-

Christus ipse Salvator noster usus est Mat. 22. cum adversus Sadducæos corporum resurrectionem ex animarum immortalitate probavit. *De Resurrectione autem mortuorum*, (inquit) *non legistis, quod dictum est*
Exod. 3. *a Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.*

Ratio 2. ex justitia Dei. Ratio altera petitur ex justitia Dei, bonis prœmia, pœnas malis retribuente. Cum enim corpora sint animarum instrumenta, & organa ad bona, vel mala opera; conveniens est, ut una cum animabus prœmio, aut pœna afficiantur. Quam rationem & *Tertullianus* libro *de Resurrectione Carnis*, & *S. Joannes Chrysostomus* Homilia *de Resurrectione Mortuorum*, prosequuntur. Eamdem rationem & hæc Apostoli verba
1. Cor. 15. complectuntur: *Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Quam quidem sententiam de animæ miseria non esse intelligendam perspicuum est. Cum enim immortalis sit, in futura vita beatitudine frui posset, quamvis corpora non resurgerent. Verum ad totum hominem hæc verba referenda sunt. Nisi enim corpori debita pro laboribus prœmia reddantur, necesse est, ut qui tot ærumnas, & calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Id confirmat rursus idem Apostolus 2. ad Thessalonicenses 1. *Supercrescit*, inquit, *fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrum in invicem; ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum justi judicii Dei, ut digni habeamini in Regno Dei, pro quo & patimini. Si tamen justum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant; & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cælo cum Angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi. Qui pœnas dabunt in interitu æternas a facie Domini, & a gloria virtutis ejus; cum*

vene-

venerit glorificari in Sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt. Adde, quod *Sacrificia Deo grata, jejunia, virginitas*, vigiliæ, martyrium, *de bonis carnis adolentur*, ut loquitur *Tertullianus*, & Apostolus ad Romanos scribens cap. 12. hortatur, ut exhibeamus *Corpora nostra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Sed quomodo vivam, si peritura sunt? quomodo placabilem, si damnata sunt? (inquit idem Tertullianus.)

Ratio 3. ex salute, & felicitate homini per Christum parta.

Ratio tertia petitur ex salute, & felicitate homini per Christum parta; quæ quidem plena, & perfecta esse non potest, quamdiu anima sejuncta est a corpore. Ut enim quælibet pars a toto separata, imperfecta est, ita etiam anima, quæ corpori non est copulata; ex quo sequitur, corporis resurrectionem esse necessariam, ut illi ad perfectam felicitatem nihil desit. „ „ Resurget igitur caro, (*inquit Tertullianus*) & quidem omnis, & quidem ipsa, & quidem integra. In deposito est ubicunque apud Deum per fidelissimum sequestrem Dei, & hominum Christum Jesum, qui & homini Deum, & hominem Deo reddet; carni spiritum, & spiritui carnem. Utrumque jam in semetipso fæderavit, sponsam sponso, & sponsum sponsæ comparavit. Nam etsi animam quis contenderit sponsam, vel dotis nomine animam sequitur caro. Non erit anima prostituta, ut nuda suscipiatur a sponso. Habet instrumentum, habet cultum, habet mancipium suum carnem; ut collectanea comitabitur. Sed caro est sponsa, quæ & in Christo Jesu per sanguinem pacta est. Hujus interitum quem putas, secessum scias esse „ „. Totum dubio procul hominem salvabit Christus, qui totus peccando periit; ut ubi abundavit delictum, superabundet gratia. Quomodo vero totus homo salvus censeretur, qui & perditus dici posset, carne scilicet perditus, anima salvus? „ „ Quam indignum Deo, (*inquit Tertullianus*) dimidium hominem redigere in salutem? Cum etiam sæcularium Principum indulgentia semper vindicetur. Diabolus validior in hominis injuriam intelligitur, totum eum elidens;

dens; Deus infirmior renuntiabitur, non totum eum revelans „„.

Denique carnem, quæ Dei templum est, cujus membra sunt membra Christi; quæ corpore Christi pascitur, quod semen est immortalitatis; quæ Spiritum sanctum inhabitantem habet, modo sancta sit, resurgere decet ad vitam immortalem, Christique corpori similem fieri, ut probat *S. Irenæus* lib. 5. adversus Hæreses.

§. II.

Cur carnis potius, quam hominum Resurrectionem in Symbolo confiteamur?

Quamvis sæpe in sacris Scripturis caro integrum hominem significet, ut Isaiæ 1. *Omnis caro fœnum*, & Joannis 1. *Verbum caro factum est*; Hoc tamen loco significat corpus, ut duarum partium, scilicet animæ, & corporis, quibus homo constat, alteram tantum, scilicet corpus, corrumpi, & in pulverem terræ, ex qua compactum est, redire; animam vero incorruptam manere intelligamus. Animam enim esse
Sap. 2. & 3. immortalem; secundum illum hominem *inexterminabilem*, & ad *Imaginem similitudinis Dei* conditum. Justorum animas *In manu Dei* esse, & non tangere illas
Eccle. 12. *Tormentum mortis*. Illos esse *In pace*, & spem illorum esse *immortalitate* plenam; *pulverem*, id est, corpus, *in terram suam reverti, unde erat; & spiritum redire ad Deum, qui dedit illum*, fides docet. Cum igitur animam immortalem esse necessario credendum sit, & nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima proprie non dicitur resurgere. Ideo carnis tantum suscitandæ mentio in hoc Symboli Articulo facta est.

Aliam addit hujus rei rationem Conc. Trid. Catechismus, solius nempe carnis mentionem factam, ut *Himenæi* & *Phileti* refelleretur hæresis, qui asserebant, cum de resurrectione in Scripturis sacris agitur, non de corporea, sed de spirituali, qua a morte peccati ad vitam spiritualem resurgitur, Scripturæ verba intelligi debere, adeoque *Resurrectionem jam esse factam*, ut refert Apostolus 2. ad *Timotheum* cap. 2.

§. III.

§. III.

Omnes homines resurgent cum eodem corpore, & quidem integro.

I. Omnes, & singulos homines resurrecturos, omni malorum, bonorumque discrimine remoto, Fides catholica docet. *Sicut in Adam omnes moriuntur*, (inquit Apostolus) *ita & in Christo omnes vivificabuntur*. Proprium autem uniuscujusque corpus, quamvis corruptum, & in pulverem redactum, ad vitam suscitandum esse credendum est. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*, (ait idem Apostolus.) Pronomen, *Hoc*, proprium corpus aperte demonstrat. Qua de re & S. Job clarissime vaticinatus est: *Et in carne mea* (inquit) *videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius*. Et certe cum resurrectio futura sit, *Ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum*; hominem in ipso corpore, cujus opera vel Deo, vel dæmoni servivit, resurgere oportet, ut cum eodem corpore prœmia, aut supplicia æterna perferat. Incredibilis porro videri non debet humani corporis, quocunque modo perierit, a Deo instauratio. Non enim „ „ Perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro; sed in quamlibet pulverem, cineremve solvatur, in quoslibet halitus, aurasque diffugiat, in quamcunque aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur; in quorumcunque animalium, etiam hominum, cibum cedat, carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primitus, ut homo fieret, viveret, cresceret, animavit „ „. Ipsa itaque „ terrena materies, quæ discedente anima fit cadaver, „ non ita resurrectione reparabitur, ut ea, quæ dilabuntur, & in alias, atque alias rerum species, formasque vertuntur, quamvis ad corpus redeant, „ unde dilapsa sunt, ad easdem quoque corporis partes, ubi fuerunt, redire necesse sit. Alioquin si ca„ pillis redit, quod tam crebra tonsura detraxit, si

„ un-

1. Cor. 15.
Job. 19.
2. Cor. 5.
Incredibilis non est humani corporis, quocunque modo perierit, a Deo instauratio.
S. Aug. in Ench. cap. 88. & seq.

„ unguibus, quod toties dempſit exſectio; immode-
„ rata, & indecens cogitantibus, & ideo reſurrectio-
„ nem carnis non credentibus, occurrit informitas.
„ Sed quemadmodum ſi ſtatua cujuslibet ſolubilis me-
„ talli, aut igne liqueſceret, aut contereretur in pul-
„ verem, aut confunderetur in maſſam, & eam vel-
„ let artifex rurſus ex illius materiæ quantitate repa-
„ rare, nihil intereſſet, ad ejus integritatem, quæ
„ particula materiæ cui membro ſtatuæ redderetur,
„ tamen dum totum, ex quo conſtituta fuerat, re-
„ ſtituta reſumeret; ita Deus mirabiliter, atque ineffa-
„ biliter artifex, de toto, quo caro noſtra conſtite-
„ rat, eam mirabili, & ineffabili celeritate reſtituet;
„ nec aliquid attinebit ad ejus redintegrationem,
„ utrum capilli ad capillos redeant, & ungues ad
„ ungues; an quidquid eorum perierat, mutetur in
„ carnem, & in partes alias corporis revocetur, cu-
„ rante Artificis Providentia, ne quid indecens fiat.

II. „ Nec illud eſt conſequens, ut ideo diverſa
„ ſit ſtatura reviviſcentium ſingulorum, quia fuerat
„ diverſa viventium, aut macri cum eadem macie,
„ aut pingues cum eadem pinguedine reviviſcant. Sed
„ ſi hoc eſt in conſilio Creatoris, ut in effigie ſua cu-
„ juſque proprietas, & diſcernibilis ſimilitudo ſer-
„ vetur, in cæteris autem corporis bonis æqualia cun-
„ cta reddantur, ita modificabitur illa in unoquoque
„ materies, ut nec aliquid ex ea pereat, & quod alicui
„ defuerit, ille ſuppleat, qui etiam de nihilo potuit,
„ quod voluit operari. Si autem in corporibus reſur-
„ gentium rationabilis inæqualitas erit, ſicut eſt vocum,
„ quibus cantus impletur; hoc fiet cuique de materie
„ corporis ſui, quod & hominem reddat Angelicis
„ cætibus, & nihil inconveniens eorum ingerat ſen-
„ ſibus. „ „ Indecorum quippe aliquid ibi non erit,
ſed quidquid futurum eſt, hoc decebit: quia nec fu-
turum eſt, ſi non decebit „ „. Ita fidei doctrinam ex-
plicat *S. Auguſt.* in *Enchiridio.*

Vulnerum cicatrices

Ad Martyrum forte gloriam pertinebit, quod in
eorum corporibus vulnerum cicatrices maneant, quæ
pro

pro Christi nomine pertulerunt. „ „ Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam, quamvis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Nec ideo tamen si aliqua Martyribus amputata, & ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum, quibus dictum est: *Capillus de capite vestro non peribit.* Sed si hoc decebit in illo novo sæculo, ut indicia gloriosorum vulnerum in illa immortali carne cernantur, ubi membra, ut præciderentur, percussa, vel secta sunt; ibi cicatrices, sed tamen eisdem membris redditis, non perditis, apparebunt. Quamvis itaque omnia, quæ acciderunt corpori vitia, tunc non erunt; non sunt tamen deputanda, vel appellanda vitia virtutis indicia „ „. Verba sunt *S. August.* lib. 22. *de Civitate Dei*, cap. 19.

In gloriosis Martyrum corporibus.

Luc. 21.

III. *Occurremus* igitur *omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*; ut loquitur Apostolus. Sive quia in ea ætate, & robore resurgemus, ad quam Christus pervenit; sive quia omnia Christi membra, quæ quotidie ejus corpori accedunt, dum ædificatur Ecclesia, tunc complebuntur; Christusque vir perfectus, caput, & corpus, tunc omnibus suis membris constabit. Quam ob rem ex illa Apostoli sententia perperam aliquis colligeret, feminas in sexu virili, non in sexu proprio resurrecturas. „ „ Corporibus *enim* vitia detrahentur, natura servabitur; non est autem vitium sexus femineus, sed natura; quæ tunc quidem & a concubitu, & a partu immunis erit; erunt tamen membra feminea non accomodata usui veteri; sed decori novo, quo non alliciatur aspicientis concupiscentia, quæ nulla erit, sed Dei laudetur sapientia, atque clementia, qui, & quod non erat, fecit; & liberavit a corruptione, quod fecit „ „. Denique Christus interrogatus a Sadducæis, qui resurrectionem negabant, cujus septem fratrum futura esset uxor, quam singuli successive habuerunt; non respondit: Vir erit etiam ipsa, non mulier; sed dixit: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur;*

Ephes. 4.

Unusquisque in proprio sexu resurget.

Matth. 22.

sed erunt sicut Angeli Dei in cælo. Erunt ergo, quæ vel nubere hic solent, vel qui ducere uxores, sed ibi hoc non facient. Æquales erunt Angelis immortalitate, ac felicitate, non carne; sicut nec resurrectione, qua non indiguerunt Angeli Dei; quoniam nec mori potuerunt. Denique „„ Nuptias in resurrectione Dominus futuras negavit, non feminas „„. Ea de re ita differit *S. August.* lib. 22. *de Civitate Dei.* cap. 17.

§. IV.

Varia erit Resurgentium conditio.

I. Quamquam omnes, tam boni, quam mali, a mortuis resurgent, non tamen omnium resurgentium par erit conditio. Ex his enim, *Qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, & alii in opprobrium, ut videant semper;* (ut a *Daniele* prædictum est. Et quemadmodum Christus docet: *Procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Id explicat Apostolus 1. ad Cor. 15. *Ecce* (inquit) *mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.*

Dan. 12.

Joan. 5.

Omnium corpora resurgent immortalia. Apoc. 21. Apoc. 9.

II. Resurgent omnium corpora immortalia, tam bonorum, quam malorum. *Mors ultra non erit.* Quamquam reprobi in sempiternis cruciatibus, *Quærent mortem, & non invenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.* Unde *S. Aug.* lib. 22. *de Civitate Dei*, cap. 3. „ Prima mors, *inquit*, animam nolentem pellit de corpore, secunda mors animam nolentem tenet in corpore „. Sed præter communem immortalitatem, habebunt Sanctorum rediviva corpora insignia quædam, & præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura sint, quam unquam antea fuerint. Præcipua vero sunt quatuor illa, quæ *Dotes* a Theologis appellantur, ex Apostoli doctrina observatæ.

Corporum gloriosorum dotes.

III.

III. Prima est *Impassibilitas*, munus scilicet, & dos, quæ efficiet, ne molesti aliquid pati, aliove dolore, aut incommodo affici possint. *Seminatur in corruptione* (inquit Apostolus) *surget in incorruptione*. Quod S. Joañes in Apocalypsi confirmat his verbis: *Et absterget Deus omñem lacrymam ab oculis eorum; & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.* Longe autem alia sors erit reproborum; „ nam *Pars illorum erit* „ *in stagno ardenti igne, & sulphure; quod est mors se-* „ *cunda.* Quicunque igitur ab illa perditionis massa, „ quæ facta est per hominem primum, non liberan- „ tur per unum Mediatorem Dei, & hominum, re- „ surgent quidem etiam ipsi, unusquisque cum sua „ carne, sed ut cum diabolo, & ejus Angelis puniantur. Utrum vero ipsi cum vitiis, & deformitatibus „ suorum corporum resurgant, quæcunque in eis vi- „ tiosa, & deformia membra gestarunt, in requiren- „ do laborare quid opus est? Neque enim fatigare „ nos debet incerta eorum habitudo, vel pulchritu- „ do, quorum erit certa, & sempiterna damnatio. „ Nec moveat, quomodo in eis erit corpus incorru- „ ptile, si dolere poterit? aut quomodo corruptibile, „ si mori non poterit? „ „ Non est enim vera vita, nisi ubi feliciter vivitur; nec vera incorruptio, nisi ubi salus nullo dolore corrumpitur; ubi autem infelix mori non finitur, ut ita dicam, mors ipsa non moritur; & ubi dolor perpetuus non interimit, sed affligit, ipsa corruptio non finitur. Hæc in sanctis Scripturis secunda mors dicitur „ „. Verba sunt *S. August.* in *Enchiridio*, cap. 92.

Impassibilitas. 1. Cor. 15. Apoc. 21.

IV. Dos altera est *Claritas*, qua Sanctorum corpora tañquam sol fulgebunt. *Tunc Justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris eorum;* (inquit Christus Dominus.) Ac ne quis de eo dubitaret, suæ Transfigurationis exemplo declaravit, cum *Resplenduit facies ejus sicut sol.* Hanc interdum Apostolus *gloriam*, modo *claritatem* appellat. *Reformabit* (inquit) *corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* In-

Claritas. Matth. 13. Matth. 17. Philipp. 3.

1. Cor. 15. rursum : *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria.* Hujus gloriæ imaginem quamdam exhibuit Deus populo Israel in deserto, cum facies Moysis ex colloquio, 2. Cor. 3. & præsentia Dei ita colluceret, *Ut non possent filii* Exod. 34. *Israel intendere in faciem* illius *propter gloriam vultus ejus.* Quod si tanta fuit claritas ex brevi colloquio cum Deo Moysi communicata, & mox evacuanda; multo excellentior erit gloria permanens, ex æterna Dei visione, ex ipsaque beatitudine Dei in animam, & ex anima beata in corpus derivata. Quæ claritas in Christi corpore, cum resurrexit, ab oculis discipulorum potius abscondita fuisse, quam defuisse credenda est. Non enim eam ferret humanus, atque infirmus aspectus, quando ille a suis ita deberet attendi, ut posset agnosci. (inquit *S. August.* lib. 22. *de Civitate Dei*, cap. 19.)

Unus tamen non erit corporum omnium gloriosorum splendor, sicut nec unus beatitudinis animarum 1. Cor. 15. sanctarum gradus. *Alia claritas solis* (inquit Apostolus) *alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate; sic & resurrectio mortuorum.*

Ad hanc gloriam, & claritatem pertinet, quod Sancti, cum uniuscujusque e beatis locis gloriosa corpora, & luce incomparabili fulgentia intuebuntur, simul arcana cordis ipsorum, intimasque cogitationes, & affectus oculis mentis clarissime perspicient, ut explicat *S. Gregor. Magnus* lib. 18. *Moralium*, cap. 27. tractans hæc Apocalypsis verba: *Ipsa vero civitas au-* Apoc. 21. *rum mundum, simile vitro mundo.* Quæ sic explicat: „ „ Auri metallum (*inquit*) novimus potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri vero natura est, ut extrinsecus visu pura, intrinsecus perspicuitate perluceat. In alio metallo quidquid intrinsecus continetur absconditur; in vitro vero quilibet liquor, qualis continetur interius, talis exterius demonstratur; atque, ut ita dixerim, omnis liquor in vitreo vasculo clausus patet. Quid ergo aliud in auro, vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illam supernorum civium sanctitatem, quorum corda sibi invicem

&

& claritate fulgent, & puritate translucent? Quam Joannes in Apocalypsi conspexerat, cum dicebat; *Ipsa vero civitas aurum mundum, simile vitro mundo.* Quia enim Sancti omnes summa in ea beatitudinis claritate fulgebunt, instructa auro dicitur. Et quoniam ipsa eorum claritas vicissim sibi in alienis cordibus patet; & cum uniuscujusque vultus attenditur, simul & conscientia penetratur; hoc ipsum aurum vitro mundo simile esse memoratur. Ibi nempe uniuscujusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet; sed patebit animus; patebit corporalibus oculis ipsa etiam corporis harmonia, sicque unusquisque tunc erit conspicabilis alteri, sicut nunc esse non potest conspicabilis sibi. Nunc autem corda nostra, quamdiu in hac vita sumus, quia ab altero in alterum videri non possunt, non intra vitrea, sed intra lutea vascula concluduntur; cui scilicet luto per passionem mentis inhærere Propheta formidabat, cum diceret: *Eripe me de luto, ut non infigar.* Psalm. 68. Quod nimirum habitaculum corporum Paulus domum terrestrem nominat, dicens: *Scimus, quoniam* 2. Cor. 5. *si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cœlis.* In hac itaque terrestri domo quousque vivimus, ipsum, ut ita dicam, corruptionis nostræ parietem mentis oculis nullatenus penetramus, & vicissim in aliis videre occulta non possumus. Unde S. Ecclesia Sponsi sui speciem videre in divinitate desiderans, nec tamen valens, quia æternitatis illius formam, quam intueri concupiverat, ab ejus oculis assumpta humanitas abscondebat, in Canticis Canticorum mœrens dicit: *En ipse stat post parietem nostrum.* Cant. 2. Ac si aperte dicat: Ego hunc in divinitatis suæ jam specie videre desidero, sed adhuc a visione illius per assumptæ carnis parietem excludor. Quousque itaque in hac corruptibili carne vivimus, cogitationes nostras in alterutrum non videmus. Unde rursum per eumdem Paulum dicitur: *Quis hominum scit, quæ sunt* 1. Cor. 2. *hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* Illa itaque

Civitas, quæ ſua viciſſim ſingulis corda manifeſtat ex auro dicitur ſimilis vitro mundo, ut deſignetur auro clara, vitro manifeſta „ „.

Agilitas. V Dos tertia eſt *agilitas*, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur, facillimeque in quamcunque partem anima voluerit, ita moveri poterit, ut ea motione nihil celerius eſſe queat. Quam dotem
1. Cor. 15. Apoſtolus his verbis expreſſit: *Seminatur in infirmitate,*
Iſ. 40. *ſurget in virtute.* Atque de hac dote *S. Hieronymus* locum illum Iſaiæ explicat: *Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.* Neque vero incredibile eſt, operationem Dei omnipotentiſſimam præſtare poſſe „ „ Animis perfectiſſime beatis, ut quamvis terrena, tamen incorruptibilia jam corpora, ubi volunt, ponant, & quo volunt, agant, ſitu, motuque facillimo. An vero ſi hoc Angeli faciant, & quælibet animalia terreſtria rapiant unde libet, conſtituantque, ubi libet, aut eos ſine labore non poſſe, aut onera ſentire credendum eſt? Cur ergo Sanctorum perfectos, & beatos divino munere Spiritus ſine ulla difficultate poſſe ferre, quo voluerint, & ſiſtere, ubi voluerint ſua corpora, non credamus? Nam cum terrenorum corporum, ſicut onera in geſtando ſentire conſuevimus, quanto major eſt quantitas, tanto major ſit & gravitas, ita ut plura pondo, quam pauciora plus premant; membra tamen ſuæ carnis leviora portat anima, cum in ſanitate robuſta ſunt, quam in languore, cum macra ſunt. Et cum aliis geſtantibus oneroſior ſit ſanus, & validus, quam exilis, & morbidus; ipſe tamen ad ſuum corpus movendum, atque portandum agilior eſt, cum in bona valetudine plus habet molis, quam cum in peſte, vel fame minimum roboris. Tantum valet in habendis etiam terrenis corporibus, quamvis adhuc corruptilibus, atque mortalibus, non quantitatis pondus, ſed temperationis modus. Et quis verbis explicet, quantum diſtet inter præſentem, quam dicimus ſanitatem, & immor-

mortalitatem futuram „ „? Ita differit *S. August.* lib. 13. *de Civitate Dei*, cap. 18.

Et cap. 20. „ „ Sicut, *inquit*, spiritus carni serviens non incongrue carnalis, ita caro spiritui serviens recte apellatur spiritalis; non quia in spiritum convertetur, sicut nonnulli putant ex eo, quod scriptum est. *Seminatur corpus animale, resurget spiritale*; sed quia Spiritui summa, & mirabili obtemperandi facilitate subdetur, usque ad immortalitatis indissolubilis securissimam voluntatem, omni molestiæ sensu, omni corruptibilitate, & tarditate detracta. Non solum enim non erit tale, quale nunc est in quavis optima valetudine; sed nec tale quidem, quale fuit in primis hominibus ante peccatum „ „. 1. Cor. 15.

VI. Dos quarta *subtilitas* est; cujus virtute corpus animæ imperio omnino subjicietur, eique serviet, & ad nutum præsto erit. Quod ex illis Apostoli verbis colligitur; *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale*. Hinc *S. August.* in *Enchiridio*, cap. 91. „ „ Resurgent igitur, (*inquit*) Sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sicut sine ulla corruptione, onere, difficultate; in quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit. Propter quod & spiritalia dicta sunt, cum procul dubio corpora sint futura, non spiritus „. *Et paulo post*: „ Sed ideo ait Apostolus; *Seminatur corpus animale, resurget corpus spiritale*; quoniam tanta erit tunc concordia carnis, & spiritus vivificante spiritu sine sustentaculi alicujus indigentiæ subditam carnem, ut nihil nobis repugnet ex nobis; sed sicut foris neminem, ita nec intus nos ipsos patiamur inimicos „„. Subtilitas 1. Cor. 15.

§. V.

Fructus ex hoc Articulo Fidei colligendi.

I. Ex carnis Resurrectione, quam fide credimus, & certa spe expectamus, spiritales fructus colligendi sunt, quos Trid. Concilii Catechismus indicat. Primo scilicet Deo maximas gratias agere debemus Ob hujus Mysterii revelationem gratiæ Deo agendæ.

bemus, qui Mysterium istud mundi Sapientibus abscondit, & revelavit parvulis. Quot enim viri, vel humanæ prudentiæ laude præstantes, vel doctrinæ, & eloquentiæ laude conspicui, in hac tam certa veritate cæci plane fuerunt, & in errores absurdissimos sunt prolapsi? Quidam enim Metempsychosim, seu revolutionem animarum de corpore in corpus asseruerunt; alii corpora in perpetuum peritura censentes, mortuorum propositam resurrectionem irriserunt. Quod igitur nobis affulserit illuminatio Evangelii, divinaque illa veritas sit nobis a Deo revelata, gratias infinitæ Dei misericordiæ maximas agere debemus.

Fides Resurrectionis, Christianorum consolatio.

II. Secundo, fides Resurrectionis consolari nos debet in morte propinquorum, & amicorum nostrorum, quorum corpora nunc vita destituta, & in pulverem redigenda, aliquando ad vitam reditura credimus, & quidem sine ullo vitio, sine ullis incommodis; immortalia, pulchra, gloriosa, solis instar fulgentia, si christiane pieque vixerint, & in Domino obierint; nosque simul cum illis raptos iri *obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino* futuros, si christiane pariter, & pie vixerimus, & in charitate obierimus. Hoc genere consolationis Apostolus usus est ad Thesalonicenses scribens: *Nolo vos* (inquit) *ignorare de dormientibus, ut non contristemini sicut & cæteri, qui spem non habent. Si enim credimus, quod Jesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo, &c. Itaque consolamini invicem in verbis istis.* Neque nos ipsi mortem timere debemus, sed læti ex hoc mundo exire, cum nos Deus accersiverit. Qua de re *S. Cyprianus* lib. *de Mortalitate scribit*: „„ Nobis quoque ipsis minimis, & extremis quoties revelatum est, quam frequenter, atque manifeste de Dei dignatione præceptum est, ut contestarer assidue, & publice prædicarem; Fratres nostros non esse lugendos, accersitione dominica de sæculo liberatos; cum sciamus eos non amitti, sed præmitti; recedentes præcedere, ut proficiscentes,

1. Theff. 4.

Mortui a Christianis non lugen-

ut navigantes solent; desiderare eos debere, non plangi; nec accipiendas esse hic atras vestes, quando illi ibi indumenta alba jam sumpserint; occasionem dandam non esse Gentilibus, ut nos merito, ac jure reprehendant, quod, quos vivere apud Deum dicimus, ut extinctos, ac perditos lugeamus; & fidem, quam sermone, & voce depromimus, cordis, ac pectoris testimonio non probemus. Spei nostræ, ac fidei prævaricatores sumus, simulata, ficta, fucata videntur esse, quæ dicimus. Nihil prodest verbis præferre virtutem, factis destruere veritatem. Improbat denique Apostolus Paulus, & objurgat, & culpat, si qui contristentur in excessu suorum „. *Et infra*: „ Mente integra, fide firma, virtute robusta, parati ad omnem voluntatem Dei simus; pavore mortis excluso, immortalitatem, quæ sequitur, cogitemus. Hoc nos ostendamus esse, quod credimus, ut neque charorum lugeamus excessum; & cum accersionis propriæ dies venerit, incunctanter, & libenter ad Dominum ipso vocante veniamus „ „.

III. In omnibus etiam hujus vitæ ærumnis, & calamitatibus, præcipue vero in morbis, & incommodis, quibus mortale corpus nostrum premitur, & corrumpitur, summum nobis doloris levamen affert Resurrectionis fides, quemadmodum sancti Job exemplo didicimus, qui una hac spe afflictum, & mærentem in gravissimis adversitatibus animum sustentabat, fore ut aliquando in Resurrectione Dominum Deum suum conspiceret. Nam, ut ait Tertullianus, *Fiducia Christianorum, Resurrectio mortuorum.*

Danda opera, ut digni simus resurrectione vitæ.

IV. Variam resurgentium conditionem, & sortem considerantes, satagere debemus, ut vitæ innocentia, bonisque operibus digni simus *Resurrectione vitæ*; timere debemus, ne in peccata gravia prolapsi, nec pœnitentiam agentes, in illis moriamur, processuri aliquando in *Resurrectionem judicii*. Vivamus ergo in hac vita, ut *Filii Resurrectionis. Curam carnis* ne fecerimus *in desideriis ejus*. Non exhibeamus membra nostra *arma iniquitatis peccato*; sed exhibeamus nos

Deo *tanquam ex mortuis viventes*, & membra nostra
Rom. 6. *arma justitiæ Deo. Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.* Corpus ad gloriam æternam non resurget, sed in opprobrium, & ad pœnas sempiternas, nisi anima a peccato resurgat ante mortem corporis, & in vita gratiæ perseveret. Corpus non resurget impassibile, si anima nunc pravis cupiditatibus cedat, eisque se abripi ignave patiatur. Corpus animæ non parebit, non serviet, non ad nutum præsto erit, nisi anima nunc Deo subdita sit. Tunc non erit corpus agile, ut moveatur in quamcunque partem voluerit anima, nisi alacres, agiles, & prompti ad mandata Dei exequenda, ad opera pietatis, & charitatis, in hac mortali vita fuerimus. „ „ Moriatur igitur in nobis hoc sæculum, moriatur nobis carnis istius sapientia, quæ inimica est Deo. Subjiciamus animam nostram soli
Psalm. 61. Christo, ut dicat unusquisque: *Nonne Deo subjecta est anima mea?* Non sæculo subdita, non mundo (*inquit*) subdita. Non potest hoc pecuniosus, non potest avarus dicere; sed dicit justus, & continens.
Luc. 12. Avarus autem dicit; *Anima, habes multa bona in annos multos posita, requiesce, comede, bibe, epulare*; Quia avari anima subdita est luxuriæ corporali; Justi autem anima utitur corpore, ut instrumento, aut organo, quæ velut præclara artifex, quo vult, obsequium corporis ducit, & effingit de eo speciem, quam elegerit, & eas, quas voluerit, facit in eo resonare virtutes, pangens nunc modulos castitatis, nunc modulos temperantiæ, sobrietatis carmen, integritatis dulcedinem, virginitatis suavitatem, gravitatem viduitatis, „. Dum in corpore sumus, usum mortis imitantes ablevemus animam nostram ex istius carnis cubili, & tanquam de isto exsurgamus sepulchro. Abducamus nos a corporis nexu, relinquamus omnia, quæcunque terrena sunt; ut cum venerit adversarius, nihil in nobis inveniat suum. Contendamus ad illud æternum, ad illud divinum evolemus

pen-

pennis dilectionis, & remigio charitatis „ „. Verba sunt *S. Ambrosii*, libro *de Bono Mortis*, cap. 5, & 6.

ARTICULUS XIII.

Quo Symboli postremus Articulus explicatur,

VITAM ÆTERNAM.

§. I.

Quid sit Vita æterna.

Vitæ æternæ nomine non magis perpetuitas vitæ, cui etiam reprobi addicti sunt, quam in perpetuitate beatitudo, quæ Sanctorum desiderium expleat, significatur. Atque ita intelligebat Legisperitus ille, qui a Christo quæsivit, quid sibi faciendum esset, ut *Vitam æternam* possideret; perinde, ac si diceret; Quænam mihi præstanda sunt, ut ad eum locum perveniam, ubi perfecta felicitate frui liceat? In hunc vero sensum sacræ Litteræ hæc verba usurpare solent. Hoc autem potissimum nomine summa illa Beatitudo appellata est, ne in rebus corporis, & caducis posita existimetur, & in hac vita quærenda, cujus bona quæcunque hominis desiderium explere non possunt; cum de solo Deo vere dici possit: *Qui replet in bonis desiderium tuum*. Et: *Satiabor cum apparuerit gloria tua*; tum quia semel adepta felicitas amitti non potest. Illa enim est vera felicitas, cujus est semper retinenda, & nulla infelicitate abrumpenda certa securitas. Nemo beatus nisi qui vivit, ut vult, & justus est. „ „ Sed etiam ipse justus non vivit, ut vult nisi eo pervenerit, ubi mori, falli, offendi omnino non possit; eique sit certum, ita semper futurum. Hoc enim natura expetit; nec plene, atque perfecte beata erit, nisi adepta, quod expetit. Nunc vero quis hominum potest, ut vult, vivere, quando ipsum vivere non est in potestate? Vivere enim vult, mori cogitur. Quomodo ergo vivit, ut vult, qui non vivit, quamdiu vult?

Vita æterna est beatitudo in vitæ perpetuitate.

Luc. 18.

Psalm. 102.

Psalm. 16.

Veræ felicitatis caractères, non mori, non falli, non offendi.

ai non ama-
tur, non
habetur.

quippe vita, si
amatur, & habe
tius necesse est, a
dum est, quidqui
tur, quantum an
a quo ipsa beata
non potest, ut ea
Tunc igitur beat
disserit *S. August.* l

Vitæ nomine beatitudo in sac. Litteris significatur.
Joan. 5.

Vita nomine s
ris, quia vita dam
est proprie vita:
resurrectionem vita
egerunt, in resurre
in ignibus sempite
pellare vitam, ut
mæroris; ut ubicu
cogites. Nam in to
est, non aliqua vi
tem secundam, po
„ manæ conditioni
„ mors vocatur, &
„ rim, nemo ibi viv
„ est vivere. Unde
„ *bona egerunt, in*

Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Non dixit, si vis venire ad vitam beatam, sed solam vitam nominavit, quia „ „ Illa vita sola est, quæ nec beata esse potest, nisi fuerit æterna. Cum pervenerimus ad vitam, certum nobis erit, in ea nos semper futuros. Nam si erimus ibi, & utrum ibi semper futuri simus, incerti erimus, etiam ibi erit timor. Et si erit timor, cruciatus erit, non carnis, sed, quod pejus est, cordis. Ubi autem cruciatus, quæ Beatitudo? Erit ergo nobis certum, quia in illa vita semper erimus, & illam finire non poterimus; quia in illius Regno erimus, de quo dictum est: *Et Regni ejus non erit finis.* Ibi esse nostrum non habebit mortem; ibi nosse nostrum non habebit errorem; ibi amare nostrum non habebit offensionem „ „. (inquit S. *August.* lib. 11. *de Civitate Dei* cap. 18.) Luc. 1.

§. II.

Æterna Beatitudo congruis verbis explicari non potest, sed mentis humanæ captum superat.

Omnium tamen Malorum liberatione, Bonorumque omnium possessione definiri potest.

I. O*culus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum*, (inquit Apostolus.) Variis nominibus in sacris Litteris Beatitudo significatur. Appellatur enim *Vita æterna*, & simpliciter *Vita* (ut jam observavimus.) *Regnum cœlorum*, *Regnum Dei*, *Paradisus*, *Sancta Civitas*, *Nova Jerusalem*, *Nuptiæ Agni*, *Nuptiale Convivium*, *Domus Dei*, *Torrens voluptatis*, *Gaudium Domini*. Sed tamen hæc nomina perfectam beatitudinis ideam in mentibus nostris formare nequeunt; ejus rationem perfecte non exprimunt. Æterna illa felicitas omnium malorum liberatione, & bonorum omnium adeptione definienda est. Immunis est ab omnibus mortalis hujus vitæ miseriis, erroribus, laqueis, perturbationibus, peccatis. Tunc Deus *Præcipitabit mortem in sempiternum, & auferet Domi-*

[Margin notes: 1. Cor. 2. — Beatitudo variis nominibus significata. — Vita æterna malorum omnium perfectam immunitatem complectitur. — Isai. 25.]

nus

nus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de universa terra; quia Dominus locutus est; Isai. 49. & 60. (inquit Isaias.) *Non esurient, neque sitient; & non percutiet eos æstus, & sol; quia Miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas, & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio. Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te; sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra sol tuus, & luna non minuetur; quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes Justi.* Propheticis veteris Testamenti Oraculis consonat novi Testamenti Prophetia, scilicet Apocalypsis cap. 7. v. 16. & cap. 21. v. 4. & 23.

II. Perfectam illam a malis omnibus istius mortalis vitæ immunitatem, quam in Vita æterna obtinebimus, egregie, ac luculenter *S. August.* describit, Enarr. in Psalm. 114. hunc Versum, *Tribulationem, & dolorem inveni*, explicans. „ Hoc ipsum (*inquit*) quod cum Deo nondum sumus, hoc ipsum, quod inter tentationes, molestiasque versamur, quod sine timore esse non possumus, tribulatio est; non enim est illa securitas, quæ nobis promissa est. Hanc tribulationem peregrinationis suæ, qui non invenerit, ad patrem redire non cogitat. Tribulatio illa est, Fratres. Certe modo faciamus opera, quando porrigimus panem esurienti, domum peregrino &c. tribulatio est& hæc. Invenimus enim miseros, super quos misericordiam facimus; & miserorum miseria facit nos compatientes. Quanto melius ibi jam esses, ubi non invenis esurientem, quem pascas, ubi non invenis peregrinum, quem suscipias, non nudum, quem vestias, non ægrum, quem visites, non litigantem, quem concordes? Omnia enim ibi summa sunt, sancta sunt, æterna sunt. Panis noster ibi justitia est, potus noster ibi sapientia est, vestis nostra ibi immortalitas est, domus nostra æterna in coelis, firmitas nostra im-

immortalitas. Nunquid ægritudo subrepit? Nunquid lassitudo ad somnum trahit? Nulla mors, nulla lis; ibi pax, quies, gaudium, justitia. Nullus intrat inimicus, nullus labitur amicus „ „.

Et in Psal. 84. hæc verba explicans, *Quoniam loquetur pacem in plebem suam*, ait: „ „ Pax quid est? Ubi nullum bellum est, ubi nulla contradictio, ubi nihil resistit, ubi nihil adversum est. Videte si jam ibi sumus, videte si jam non est conflictus cum diabolo, videte si non omnes sancti, & fideles cum Principe dæmoniorum luctantur. Et quomodo cum illo luctantur, quem non vident? Luctantur cum concupiscentiis suis, quibus ille suggerit peccata, & non consentiendo, quod suggerit, etsi non vincuntur, tamen pugnant. Nondum est ergo pax, ubi pugna est. Aut date mihi hominem, qui nihil tentationis patitur in carne sua, ut possit mihi dicere, quia jam pax est. Nihil quidem tentationis forte patitur in illicitis voluptatibus, saltem suggestiones ipsas patitur; vel suggeritur illi, quod respuit, vel delectat, unde contineat. Sed ecce jam nihil delectat illicitum; vel contra famem, & sitim pugnat quotidie. Quis enim justus hinc alienus? Pugnat ergo fames, & sitis, pugnat contra nos lassitudo carnis, pugnat delectatio somni, pugnat oppressio. Vigilare volumus, dormitamus; jejunare volumus, esurimus, & sitimus; stare volumus, defatigamur. Quærimus sedere, si & hoc diu facimus, deficimus. Quidquid nobis providerimus ad refectionem; illic rursus invenimus defectionem „ „.

Beatitudo perfecta pax.

„ Esuris? dicet tibi aliquis. Respondes: Esurio. Ponit „ ante te cibum, ad refectionem posuerat; persevera „ in eo, quod posuit; certe reficere te volebas, hoc „ age semper; hoc agendo, in eo, quod adhibueras „ ad refectionem, ibi invenis lassitudinem. Multum „ sedendo fatigatus eras, surgis, deambulando reficeris; persevera in eo, quo reficeris, multum deambulando lassaris; sedere iterum quæris. Inveni mihi „ aliquid unde te reficias, ubi non, si perseveraveris, „ iterum deficias. Qualis ergo est ista pax, quam

„ hic

... quando ... illam Civitate... non intrat, ul... nullus dividen... fiam ?... Erit... bus amantibus ... Deus omnia in... bebimus Deum... Deum, commu... quid enim est, ... pro omnibus, ... pax „ „.

Et Tract. 30. ... homo novus ? A... innovatus ? Ad d... da sempiterna, ... stem non timet ... amicum, non ti... bono affectu, sir... quia nemo morit... deficit; ubi non ... est immortalitas, ...

Vita æterna bonorum omnium possessionem com...

III. Non solu... sed omnium poss... stis complectitur. ... let : *Status* ...

„ per se bona :) „ „ Qualis erit contemplatio incommutabilis boni, æterni, semper eodem modo manentis? Quandoquidem ista, quæ dicuntur bona, nullo pacto nos delectarent, nisi essent bona; nec alio pacto essent bona, nisi ab illo essent, qui simpliciter bonus est „ „. (ut disserit *S. August.* Enarr. in Psal. 26.) Bona omnia in Deo haberi, ostendit idem sanctus Doctor Tract. 13. in Joannem, explicans hæc verba: *Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* „ In terra (*inquit*) aliud est fons, aliud lu- Psal. 35. 10.
„ men. Sitiens quæris fontem ; ut pervenias ad fon-
„ tem, quæris lucem. Fons ille ipsa est lux ; sitienti
„ fons est, cæco lux est; aperiantur oculi, ut videant
„ lucem; aperiantur fauces cordis, ut bibant fontem;
„ quod bibis, hoc vides, hoc audis. *Totum tibi sit* Deus nobis totum est.
„ *Deus, quia eorum, quæ diligis, totum tibi est.* Si visi-
„ bilia attendis, nec panis est Deus, nec aqua est
„ Deus, nec lux ista est Deus, nec vestis est Deus.
„ Omnia enim hæc visibilia sunt, & singula sunt;
„ quod est panis, non hoc est aqua; & quod est ve-
„ stis, non hoc est domus; & quod sunt ista, non hoc
„ est Deus; visibilia enim sunt. „ „ Deus tibi totum est, si esuris, panis tibi est; si sitis, aqua tibi est ; si in tenebris es, lumen tibi est ; si nudus es, immortalitatis tibi vestis est, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem... Omnia possunt dici de Deo, & nihil digne dicitur de Deo Nihil latius hac inopia. Quæris congruum nomen, non invenis ; quæris quoquo modo dicere, omnia invenis „ „. Sic illud recte intelligitur, quod ait Apostolus : *Ut sit Deus omnia in omnibus. Ipse* „ „ finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus profecto erit omnibus, sicut ipsa vita æterna communis.... Quanta erit illa felicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus?.... Vera ibi gloria erit, ubi laudantis nec errore quisquam, nec adulatione S. Aug. lib. 22. de Civ. Dei cap. 30.

laudabitur. Verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno; sed nec ad illum ambiet ullus indignus, ubi nullus permittetur esse nisi dignus. Vera pax, ubi nihil adversi, nec a seipso, nec ab alio quisquam patietur. Præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit, eique seipsum, quo melius, & majus nihil possit esse, promisit ... Beata illa Civitas magnum in se bonum videbit, quod nulli superiori ullus inferior invidebit; tamque nollet esse unusquisque, quod non accepit, quamvis sit pacatissimo concordiæ vinculo ei, qui accepit, obstrictus, quam nec in corpore vult oculus esse, qui est digitus; cum membrum utrumque contineat totius carnis pacata compago. Sic itaque habebit donum alius alio minus, & hoc quoque donum habet, ne velit amplius „ „„ Accedet ad „ beatitudinis cumulum felix impotentia peccandi.

Primæ, & novissimæ Immortalitatis; primæ, & novissimæ libertatis discrimen.

„ Primum liberum arbitrium, quod homini datum „ est, quando primum creatus est rectus, potuit non „ peccare, sed potuit & peccare; hoc autem novissi„ mum eo potentius erit, quo peccare non poterit. „ Verum hoc quoque Dei munere, non suæ possibili„ tate naturæ. Servandi autem gradus erant divini „ muneris, ut primum daretur liberum arbitrium, „ quo non peccare posset homo; novissimum, quo „ peccare non posset; utque illud ad comparandum „ meritum, hoc ad recipiendum præmium pertineret. „ Sed quia peccavit ista natura, cum peccare potuit, „ largiore gratia liberatur, ut ad eam perducatur li„ bertatem, in qua peccare non possit. „ „ Sicut enim prima immortalitas fuit, quam peccando Adam perdidit, posse non mori, novissima erit, non posse mori; ita primum liberum arbitrium posse non peccare, novissimum non posse peccare. Sic enim erit inamisibilis voluntas pietatis, & æquitatis, quomodo est felicitatis... Erit ergo illius Civitatis, & una in omnibus, & inseparabilis in singulis voluntas libera, ab omni malo liberata, & impleta omni bono, fruens indeficienter æternorum jucunditate gaudiorum, oblita culparum, oblita pœnarum; nec tamen ideo suæ

libe-

liberationis oblita, ut Liberatori suo non sit grata... Ibi perficietur: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus*... Ibi vacabimus, & videbimus; videbimus, & amabimus; amabimus, & laudabimus. Ecce, quod erit in fine sine fine. Nam quis alius noster est finis, nisi pervenire ad Regnum, cujus nullus est finis ""? *Hæc sanctus Augustinus* libro 22. *de Civitate Dei*, capite ultimo. Psalm. 45.

Nullum unquam in beatificis illis, ac sempiternis actibus, visione scilicet, amore, ac laudibus Dei, tædium erit, quia nullus in earum objecto defectus, nullus finis erit. *Beati*, inquit Propheta, *qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te*. Nullum in beatificis actibus tædium Psal. 83.

" Omnes, qui beati dicuntur in terra, habent aliquid, & " agunt aliquid. Beatus est homo ille, tot prædiis, tanta " familia, tanto auro, & argento; habendo beatus di- " citur. Beatus est, ad illos honores pervenit, ad Pro- " consulatum, ad Præfecturam; agendo beatus dicitur; " ergo aut habendo, aut agendo. Unde autem ibi bea- " ti? quid habituri? quid acturi? *Beati, qui habitant in* " *domo tua*. Domum tuam si habueris, pauper es; " domum Dei si habueris, dives es. In domo tua ti- " mebis latrones; domui Dei murus ipse Deus est. " Possident Jerusalem cœlestem sine angustia, sine " pressura, sine diversitate, & divisione limitum; " omnes habent eam, & singuli habent totam. Magnæ " illæ divitiæ. Non angustat frater fratrem, nulla ibi " indigentia est. Quid ergo ibi acturi? *In sæcula sæ- culorum laudabunt te*. "" Hoc erit totum negotium nostrum, sine defectu Alleluja. Non vobis, Fratres, videatur quasi fastidium ibi futurum; quia si modo hoc diu dicatis, non duratis, ab illo gaudio necessitas vos avertit. Et quia non tantum delectat, quod non videtur, si tanta alacritate in ipsa pressura, & fragilitate carnis laudamus, quod credimus, quomodo laudabimus, quod videbimus? Cum absorpta fuerit mors in victoriam, cum mortale hoc induerit immortalitatem, nemo dicet: Diu steti, diu jejunavi, diu vigilavi. Stabilitas enim magna ibi, & ipsa immortali-

„ rusalem *Visio pacis* est. Differamus omnes laudes „ pacis ad illam patriam pacis. Ibi eam plenius laudabimus, ubi eam plenius habebimus. Inchoatam in „ nobis si sic amamus, perfectam quomodo laudabimus?

Beatorum pacem nulla turbabit invidia.

Suavissimam illam pacem nulla turbabit invidia; quamvis multæ sint in eadem gloria mansiones diversæ claritatis, pro disparitate meritorum, & alia sit claritas solis, alia lunæ, alia stellarum, in unius objecti, quod summum omnium, & singulorum bonum est, scilicet Dei plena, ac perfecta possessione. Id egregie *S. August.* explicat Tract. 67. in Joannem. „ „ Denarius quidem ille (*inquit*) æqualis est omnibus, quem paterfamilias eis, qui operati sunt in vinea, jubet dari omnibus, non in eo discernens, qui minus, & qui amplius laborarent; quo utique denario vita significatur æterna, ubi amplius alio nemo vivit, quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates. . . Tanquam stellæ Sancti diversas mansiones, diversæ claritatis, tanquam in cœlo, sortiuntur in Regno; sed propter unum denarium nullus separatur a Regno; atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cum amat in altero, quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis „ „. Ardentissima charitate mutuo se amant supernæ Jerusalem beatissimi cives, seque ab aliis sanctis concivibus amari certo sciunt, perspectum uniuscujusque animum habent, ejusque erga se charitatem intuentur, atque mutuum illum amorem æternum fore, ipsis exploratum est.

§. III.

Essentialis Beatitudo in visione, & possessione Dei sita est.

Duo bonorum genera divinarum rerum gravissimi Tractatores esse statuunt; quorum alterum ad

beatitudinis naturam pertinet; alterum ipsam beatitudinem consequitur. Illa essentialia, hæc accessoria bona appellarunt. Accessoria sunt gaudium, gloria, honor, pax, immortalitas, claritas, aliæque dotes corporis. Essentiale vero bonum, sive essentialis beatitudo, ut loquuntur Theologi, in Dei visione, & possessione sita est. *Hæc est vita æterna* (inquit Christus) *ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Quam sententiam S. Joannes interpretari videtur, cum ait: *Charissimi nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus, scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Significat enim beatitudinem ex iis duobus constare; tum quod Deum intuebimur, qualis in natura sua, ac substantia est, tum quod divinæ essentiæ absque ullo medio conjuncti, *Deiformes*, ut loquitur S. Thomas, id est, veluti Dii efficiemur. Quemadmodum enim ferrum igni admotum ita ignem concipit, ut totum ignis videatur, servata licet propria substantia; sic mens angelica, & humana, Deum ut in se est videntes, ita Deitate permeantur, ac possidentur, ita amore divino inflammantur, ut quamvis earum natura servetur incolumis, nihil aliud quam Deus esse videantur. Unde *S. Greg. Nazianzenus* Oratione 15. de electis loquens ait: „„ Illos quidem lux omni sermone præstantior excipiet, & Sanctæ, regiæque Trinitatis, prius jam, & clarius illuminantis, totamque se cum tota mente miscentis, contemplatio, in qua ego vel sola Regnum cœlorum maxima ex parte positum esse censeo „„.

Joan. 17.

1. Joan. 3.

Summum bonum, prœmiumque, quod justis in sacris Litteris promittitur, Visio Dei est. *Satiabor* (inquit Propheta) *cum apparuerit gloria tua... Adimplebis me lætitia cum vultu tuo... In lumine tuo videbimus lumen... Videbitur Deus Deorum in Sion. Beati mundo corde* (inquit Christus) *quoniam ipsi Deum videbunt... Angeli eorum in cælis semper vident, faciem Patris mei. Qui diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Et

Pfalm. 16. 15. 35. 83.

Matth. 5. & 18.

Joan. 14.

Apoſtolus 1. ad Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cogno-ſco ex parte; tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.* Ex quo loco Tridentini Concilii Catechiſmus colligit, Deum in ſimilitudine, ſive imagine creata non videri a beatis, quod & *S. Auguſt.* & *Dionyſii* teſtimoniis confirmat. Et certe nulla inferiorum ſimilitudine ſuperiora percipi poſſunt, neque ex alicujus rei corporeæ ſimilitudine rei ſpiritalis eſſentia, & ſubſtantia cognoſci poteſt; cum præſertim neceſſe ſit rerum ſimilitudines minus concretionis habere, magiſque ſpirituales eſſe, quam res ipſas, quas menti repræſentant, & exhibent cognoſcendas. Quoniam vero fieri non poteſt, ut alicujus creatæ rei ſimilitudo, æque pura, & ſpiritalis, ac Deus ipſe eſt, reperiatur; ita fit, ut nulla ſimilitudine divinam eſſentiam, perfecte, ut in ſe eſt, intelligere, & intueri poſſimus. Accedit, quod res omnes creatæ certis perfectionis terminis circumſcribantur; at Deus infinitus eſt; neque ullius creatæ rei ſimilitudo ejus immenſitatem capere, ejus ſummam immaterialitatem, & intelligibilitatem (ut ita loquar) æquare poteſt. Omnis ſimilitudo creata exhibere poteſt, quid Deus non ſit, non vero quid ſit; obſcurare nobis illum poteſt, non illuminare; obnubere, non denudare. Deus igitur non per vicariam ſui imaginem, & umbratilem ſimilitudinem a Beatis tenetur, & videtur, ſed ſe ipſum velut ſponſum ſponſæ copulat ſolum ſoli, abſque medio, abſque conciliatricula ſpecie; incredibili quodam modo intelligentiam noſtram altius extollens, ut idonei ad ejus eſſentiam contemplandam reddamur. „ „ Unigenitus Dei Filius, qui eſt in ſinu Patris, divinitatis naturam, atque ſubſtantiam inſonabiliter narrat; & ideo dignis, idoneiſque tanto conſpectu oculis inviſibiliter demonſtrat „ „. (*inquit S. Auguſt. Epiſtola* 147. *alias* 112.) „ „ Hæc nobis contemplatio promittitur actionum omnium finis atque æterna perfectio gaudiorum... Contemplatio quippe merces eſt fidei, cui mercedi per fidem corda mun-

dan-

dantur... In visione merces tota promittitur dilectionis, & desiderii nostri... In illa contemplatione Dei est finis omnium bonorum actionum, & requies sempiterna, & gaudium, quod nunquam auferetur a nobis „„. (inquit *S. August.* lib. 1. *de Trinitate*, cap. 8. 9. & 10.) In illa contemplatione Deus erit omnia in omnibus, quia nihil ab illo aliud requiretur, sed solo ipso illustrari, perfruique sufficiet. Quam ob rem ait Propheta: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluptatem Domini.* Psalm. 26.

§. IV.

Deus videri non potest, ut in se est, ab homine mortalem vitam agente.

Hoc fiet, cum venerit Dominus, & illuminaverit occulta tenebrarum, cum tenebræ mortalitatis hujus, corruptionisque transierint. Tunc erit mane nostrum, de quo in Psalmo dicitur: *Mane astabo tibi, & videbo.* Psalm. 5. Nunc perfecta illa Dei contemplatio esse non potest, quamdiu gaudium nostrum in spe est. *Dum* Cor. 5. *sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Per fidem enim ambulamus, non per speciem.* Ideo Dominus ait: Exodi 33. *Non videbit me homo, & vivet.* Et Joannis 1. dicitur, *Deum nemo vidit unquam.* Et Christus Joan. 6. ait: *Non quia patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.* Apostolus item 1. ad Timotheum 1. *Regi* (inquit) *sæculorum immortali, & invisibili soli Deo bonor, & gloria*, Et 1. ad Timotheum 6. *Quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Quæ Scripturæ loca significant, vel Deum in hac mortali vita videri non posse, ut in se est; vel oculis corporis conspici nusquam posse; vel solis naturæ viribus neminem hominem, vel Angelum divinam essentiam posse contemplari; vel denique Deum a nulla creata intelligentia comprehendi posse.

teſt, in loco aliquo ſit, neceſſe eſt, nec *Deu*
ſit totus, ſed minore ſui parte minorem lo
cupet, & majore majorem „ „. Deus autem
in loco extenſus, ſed ubique totus; nec hab
majores, & minores, ſed ſimpliciſſimus eſt,
ſummuſque Spiritus.

Epiſt. 148. 2. „ „ Iſtius corporis oculi omnino non
cernere, niſi corpora, quæ ab eis aliquo lo
vallo ſeparata ſunt; nam ſi nullum interval
nec ipſa corpora per eos videmus „ „. Deus
cum ubique ſit, nuſquam diſtat.

Ibidem. 3. „ „ Deus charitas eſt, ſive tanquam
ineffabiliter exiſtendo, ſive illam nobis per
ſuum largiendo „ „. Charitas autem corpo
lis videri non poteſt.

Epiſt. 147. 4. „ „ Cum ſit aliquid noſtrum viſibile, ſi
corpus, aliquid vero inviſibile, ſicut homo i
& cum optimum noſtri, hoc eſt, mens, atq
ligentia inviſibilis ſit oculis corporis; quom
quod eſt melius optimo noſtri, viſibile erit
noſtro „ „? Id eſt, quomodo Deus, qui me
& incomparabiliter excellentior mente noſt
bilis erit oculis corporis.

Epiſt. 92. 5. Cur ſolis oculis, non etiam aliis ſenſibu
rum pariter indulgeretur, ut Deum attin

6. *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Inde ergo videbimus, unde similes erimus. Quis autem dementissimus dixerit, corpore nos esse, vel futuros esse similes Deo? In interiore igitur homine ista similitudo est, adeoque & visio mentis est, non corporeorum oculorum. Item: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Inde ergo visuri sumus facie ad faciem, unde videmus nunc per speculum in ænigmate. Hoc autem utrumque interioris hominis munus est, sive cum in ista peregrinatione, adhuc per fidem ambulatur, in qua utitur speculo, & ænigmate, sive in illa patria, cum per speciem contemplabitur. Pro qua visione positum est, *facie ad faciem.*

1. Joan. 3.

1. Cor. 13.

7. *Spiritus est Deus; & eos, qui adorant eum, in Spiritu, & veritate oportet adorare.* Si adorare, quanto magis videre? „ „ Quis enim audeat affirmare Dei substantiam corporaliter videri, cum eam noluerit corporaliter adorari „ „?

Joan. 4.

S. August. Epist. 92.

Id confirmat *S. August.* Epist. 148. ad *Fortunatianum* Siccensem Episcopum testimoniis Sanctorum *Athanasii, Gregorii Nazianzeni, Ambrosii, & Hieronymi.*

8. *Denique* „ „ Ad hoc fide corda nostra mundantur, quia nobis fidei merces visio Dei promittitur. Quæ si per corporis oculos erit, frustra ad eam percipiendam Sanctorum animus exercetur; immo vero tam perverse sentiens animus non in se exercetur; sed totus in carne est. Ubi enim tenacius habitabit, & fixius, nisi unde se Deum visurum esse præsumit „ „.

Quod igitur ait S. Job: *In carne mea videbo Deum*, non significat, quod oculis corporis Deum visurus esset, sed quod ipse anima, & corpore redivivo, & innovato constans post resurrectionem, Deum esset oculis mentis visurus.

Job. 19. 26.

Prophetæ vero, & Patriarchæ, quos Deum vidisse Scriptura sacra testatur, ut Abraham, Jacob, Moyses, Isaias; vel Deum, vel Angelum Dei personam gerentem, in specie aliqua corporea ad tempus assumpta, non in suæ naturæ proprietate, & sicut in se

Quo sensu Scriptura sacra Deum a quibusdam hominibus sanctis in hac mortali vita visum dicat.

se est, viderunt. Unde tam multiformiter appar[illegible] narratur; nam si ipsa Natura divina visa esset, unifo[illegible]miter semper se Deus ipsis aspectabilem præbuisset.

S. Augustini celeber locus explicatur.

Sanctus quidem *August.* lib. 22. *de Civitate Dei* cap. 39. ratiocinationem quorumdam Philosopho[illegible]rum merito explodit, qui asserebant, ita men[illegible] aspectu intelligibilia videri, & sensu corporis sensibi[illegible]lia, id est, corporalia, ut nec intelligibilia per co[illegible]pus, nec corporalia per seipsam mens valeat intueri *Istam ratiocinationem*, inquit, *& vera ratio, & Pro[illegible]phetica irridet auctoritas.* Dubitasse etiam videtur S. *August.* utrum per omnipotentiam Creatoris fieri pos[illegible]set, aut foret aliquando, ut corpus in spiritum, & oculi corporei in intellectuales converterentur; quod si fieret, non jam corporis oculis, sed mentis videre[illegible]tur Deus. Atque illa facta hypothesi, ait: „ Longe itaque alterius erunt potentiæ, si per eos videbitur in[illegible]corporea illa Natura, quæ non continetur loco, sed ubique tota est... Vis itaque præpollentior erit ocu[illegible]lorum illorum, non ut acrius videant, quam quidam perhibentur videre serpentes, vel aquilæ; (quantalibet enim acrimonia cernendi eadem quoque animalia ni[illegible]

ſtatim atque corporis oculus illa intuetur; ita & multo excellentius oculi Beatorum admirabiles Dei effectus in corporibus innovatis, & glorioſis videbunt, ex quibus mens Deum in ſeipſo videns, ipſum etiam videat in aliis, videat in cœlo novo, & in terra nova, videat in omni, quæ tunc fuerit, creatura. „ „ Quamobrem (*inquit*) fieri poteſt, valdeque credibile eſt, ſic nos eſſe viſuros mundana tunc corpora cœli novi, & terræ novæ, ut Deum ubique præſentem, & univerſa etiam corporalia gubernantem, per corpora, quæ geſtabimus, & quæ conſpiciemus quaquaverſum oculos duxerimus, clariſſima perſpicuitate videamus; non ſicut nunc inviſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur per ſpeculum in ænigmate, & ex parte; ſed ſicut homines, inter quos viventes, motuſque vitales exerentes vivimus, mox ut aſpicimus, non credimus vivere, ſed videmus; cum eorum vitam ſine corporibus videre nequeamus, quam tamen in eis per corpora remota omni ambiguitate conſpicimus; ita quacunque ſpiritalia illa lumina corporum noſtrorum circumferemus, incorporeum Deum omnia regentem etiam per corpora contuebimur.

§. VI.

Mens creata divinæ Eſſentiæ Viſionem naturæ viribus conſequi non poteſt.

Viſionem Dei, ut in ſe eſt, naturæ viribus conſequi nulla mens creata poteſt, ſed neceſſarium eſt ſpeciale Dei auxilium, quo mens ad beatificæ illius viſionis faſtigium evehatur, ac in ordine ſupernaturali conſtituta roboretur. Unde *S. Auguſt.* „ „ Quomodo ani- Tract. 23. in Joan.
„ ma, quæ inferior Deo eſt, id quod ipſa inferius eſt, „ id eſt corpus, facit vivere; ſic eamdem animam non „ facit beate vivere; niſi quod ipſa anima eſt ſuperius „. Atque etiam hoc ſenſu Pſalm. 35. ſcriptum eſt: *In lumine tuo videbimus lumen*; hoc eſt; *in illuſtratione Spiritus ſancti* gloriam Patris, & Filii videbimus, ut *S. Baſilius* libro de *Spiritu ſancto* cap. 18. & *S. Gregorius*

Nyssenus, Oratione in sanctum *Stephanum*, interpretantur. Sed quemadmodum Spiritus sanctus Justorum animas inhabitans, eas donis suis ornat, gratiamque, charitatem, ac cæteras virtutes illis infundit, ut supernaturales actus eliciant; ita beatas mentes evehit, ornat, præmunit supernaturali dono, quod *Lumen gloriæ* appellatur; cujus necessitatem ad Deum, ut in se est contuendum, Concilium Viennense sanxit contra Hæreticos, ut habetur in Clementina, *Ad nostrum*, Tit. *de Hæreticis*, ubi inter complures Begardorum, & Beguinarum errores hic proscribitur: „ Quælibet intellectualis natura in seipsa „ naturaliter est beata. *Et*, Anima non indiget lumine „ gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo „ beate fruendum „. Lumen illud donum esse a divina essentia diversum, quo beati collustrantur, ut illam videant, confirmari potest *S. Augustini* verbis lib. I. *de Peccatorum meritis*, cap. 19. „ „ Verumtamen (*inquit*) si percepto baptismate de hac vita emigraverit, soluto reatu, cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum justificatos præsentia

benditur, *scientiis comprehensione finitur*; (inquit *S. Augustinus.*) Rem aliquam comprehendere, est eam ex toto cognoscere, & cognitione clara, atque distincta magnitudinem illius adæquare. Deum igitur comprehendere, est illius agendi vim infinitam, & omnipotentiam plene, ac perfecte cognoscere, id est, non solum creatas res omnes, quæ sunt, fuerunt, vel erunt, sed quæ ab ipso produci possunt, intelligentia capere; effectis enim omnibus omnipotentiæ comprehensis, ipsa comprehenditur omnipotentia, virtusque & magnitudo Dei; ex quo sequitur, Deum comprehendi, quocum unum est sua virtus, ac magnitudo. Porro cum Dei vis, & omnipotentia, quæ Deus ipse est, qua rerum omnium futurarum, & possibilium causa est, infinita sit, intelligentia creatæ mentis, quæ finita est, non potest adæquari. Deum comprehendere solus Deus potest. *Deum nemo vidit unquam*, sicut se Deus esse novit. Sic Deum *Nullus hominum vidit*, *sed nec videre potest*. Solus *Spiritus omnia scrutatur*, *etiam profunda Dei*... *Quæ Dei sunt*, *nemo cognovit*, *nisi Spiritus Dei*.

Serm. 117. alias 38. de Verb. Dom. lib. 12 de Civit. Dei, cap. 18.

Joan. 1. 1. Tim. 6 1. Cor. 2

Id præclare *S. Epiphanius* explicat, Hæresi 70. ubi „ Infinitum Deum *ait* videri, non ut se habet in sese „ infinitum; sed quomodo capere natura potest „. Quod subinde duplici similitudine eodem pertinente sic explicat: „ „ Veluti si quis per angustum foramen cœlum aspiciat, ac dicat: Video cœlum, non utique mentietur; videt enim revera cœlum. Quod si quis prudenter ei dicat: Non vidisti cœlum, neque iste mentietur. Tam enim, qui ait vidisse, non mentitur, quam qui ei dicit, non ipsum vidisse, vera loquitur. Quippe non vidit illius exporrectionem, neque latitudinem „ „. Subjicit aliud exemplum ad rei explicationem aptissimum: „ „ Sæpe (*inquit*) accidit, ut ex alto montis vertice mare prospiciamus. Quod si nos illud vidisse dicamus, non mentiemur; neque si contradixerit aliquis, ac vidisse nos negaverit, non ille verum dicet; propterea quod cum homo sit, quo illius latitudo, quo altitudo pertingat, quamque

alti ſint voraginis illius receſſus, ſed nec illius eff... pervidere poteſt „ „. Multo minus Angelica, vel humana mens Deum perfectionum Oceanum intelligentia ſua metiri, adæquare, & comprehendere poteſt.
Job. 11. *Forſitan* (inquit S. Job.) *veſtigia Dei comprehendes, & uſque ad perfectum Omnipotentem reperies? Excelſior cœlo eſt, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognoſces? Longior terra menſura ejus, & latior mari.* Hinc *S. Auguſtinus* Sermone 118 alias 38. *de Verbis Domini*, cap. 3. „ „ De Deo loquimur, (*inquit*) quid mirum ſi non comprehendis? ſi enim comprehendis, non eſt Deus. Sit pia confeſſio ignorantiæ magis quam temeraria profeſſio ſcientiæ. Attingere aliquantum mente Deum, magna beatitudo eſt; comprehendere autem, omnino impoſſibile... Ecce de corporibus dicimus ſubjacentibus oculis noſtris: Non illa poſſum comprehendere aſpectu; quis ergo oculis cordis comprehendit Deum? Sufficit, ut attingat, ſi purus eſt oculus. Si autem attingit, tactu quodam attingit incorporeo, & ſpiritali, non tamen comprehendit, & hoc ſi purus eſt. Et homo fit beatus contingendo corde illud, quod ſemper beatum manet; & eſt illud

put creaturæ attemperatam, & Angelorum, Sanctorumque hominum intelligentiæ sese accomodantem, clara, ac perspicua cognitione ab Angelis videri non negant, de quibus scriptum est: *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Matth. 18. Quamquam visio illa cum ea comparata, qua se ipsum videt Deus, & totus comprehenditur, hoc est, omnia, quæ in eo sunt, & ab eo fieri possunt, perfecte capiuntur, accurata, claraque visio, & contemplatio non sit appellata ab illis Patribus, quæ tamen absolute spectata est clara, & perspicua visio Dei *Sicuti est.* Sic res creatas, etsi vere extent, non esse tamen, si cum Deo componantur, *Qui est*, Propheta asserit, *Omnes gentes quasi non sint* (inquit) *sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputatæ sunt ei.* Isaiæ 40.

Quod si comprehensionis nomen sumatur, prout significat assecutionem ejus boni, quod persecuti, & ad adipiscendum conati ante sumus, sic beati Deum comprehendunt, sive apprehendunt, attingunt, perspicue contuentur, eoque fruuntur. Quo sensu verbum *Comprehendere*, in Epistola ad Philip. usurpatur, cap. 3. *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim; sequor autem, si quomodo comprehendam, in quo & comprehensus sum a Christo Jesu. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse.* Quo in loco similitudo inest a cursoribus petita, quorum exemplo se ad beatæ immortalitatis præmium contendere dicit Apostolus, & eam apprehendere conari.

§. VIII.

Justorum animæ, quibus nihil eluendum superest, Deum vident, statim atque corporibus solutæ sunt.

I. Dogma Fidei est, „ „ Illorum Animas, qui post Baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus sunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & unum, sicuti est, pro meritorum tamen diversitate alium alio Hæc veritas Dogma Fidei est.

perfectius „ „. Ita docet, ac declarat Concilium Florentinum in definitione Fidei.

Quod quidem Catholicæ Fidei Dogma verbo Dei nititur, expressis nempe S. Pauli testimoniis 2. ad Corint. 5. *Scimus*, inquit, *quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis, &c.* Terrestris domus nostra corpus est, quo per mortem dissoluto, anima, domum non manufactam æternam in cœlis, id est, cœlestem beatitudinem, si digna sit, statim consequitur. Subdit paulo post Apostolus: *Qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri; ut absorbeatur, quod mortale est, a vita. . . Audentes igitur semper, & scientes, quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino; (Per fidem enim ambulamus, & non per speciem:) Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præsentes esse ad Dominum.* Id est, duo sunt in nobis desideria, unum naturæ, quo semper in corpore, & in hoc mundo permanere vellemus, nunquam mori; alterum gratiæ, quo Deum videre, eoque frui vellemus. Verum, quia dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino, & in umbris fidei ambulantes Dei conspectu frui, pro statu mortalis hujusce vitæ non possumus; Justi, quorum nomine loquitur Apostolus, magis optant peregrinari a corpore, id est, e vita migrare, ut statim Dei visione fruantur. Certe cum in hac vita peregrinemur a Domino, sed non a corpore; & futurum sit, ut post resurrectionem nec a Domino, nec a corpore peregrinemur; necesse est, esse aliquem animæ statum ante resurrectionem, in quo peregrinetur a corpore, sed non a Domino, secundum Apostoli sententiam. Porro non esset hujusmodi status, nisi piorum animæ corpore exutæ, ac omnino purgatæ statim Deum viderent eoque fruerentur. Quam beatitudinem bono Latroni, statim atque objisset, Christus promisit, dicens: *Hodie mecum eris in Paradiso.* (Luc. 23.)
Hinc Apostolus rursus ait: *Cupio dissolvi, & esse cum* (Philipp. 1.)

Christo

Christo. Quid vero properabat dissolvi, si post resurrectionem tantum, & non statim post mortem corporis, Deo fruiturus erat?

II. Perfectam tamen, & consummatam Beatitudinem, Justi non consequuntur ante resurrectionem, sive quod naturali corporis recipiendi desiderio animæ beatæ quodammodo retardentur, ne tanto impetu ferantur in Deum, ut *S. Augustinus* censet lib. 12. *de Genesi ad Litteram*, cap. 35. sive quod sine corpore laborum omnium, & meritorum commilitone, absoluta, & perfecta illarum felicitas esse non valeat. Ideo Martyrum animas S. Joannes vidit sub Altari, clamantes: *Usquequo, Domine, sanctus, & verus non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum.* Vidit sub altari, sed in cœlo; sub altari, id est, sub Christo, sed tamen cum Christo regnantes. Datæ sunt illis singulæ stolæ. *Stola prima est felicitas, & requies animarum; secunda vero, immortalitas, & gloria corporum.* Primam jam acceperunt Sancti; alteram non recipient quousque receperint corpora. Unde & *S. Paulus* de Patriarchis & Prophetis ait: *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Quod ad perfectam, atque consummatam beatitudinem referri verba ipsa indicant. „ „ Nec enim præstari decet integram beatitudinem, donec sit homo integer, cui detur, nec perfectione donari Ecclesiam imperfectam „ „, (*inquit S. Bernardus*, Serm. 3. in Festo omnium Sanctorum.)

Perfectam & consummatam beatitudinem Justi ante resurrectionem non consequentur.

Apoc. 6.

Hebr. 11.

Et Sermone 2. „ „ Animæ sanctæ (*inquit*) quas propria Deus insignivit imagine, te caro, desiderant! Quas redemit proprio sanguine, te expectant! Et ipsarum sine te compleri lætitia, perfici gloria, consummari beatitudo non potest. Adeo siquidem viget in eis desiderium hoc naturale, ut necdum tota earum affectio libere pergat in Deum, sed contrahatur

quodammodo, & rugam faciat, dum inclinantur desiderio tui.. Sine macula (*inquit*) ſunt ante thronum Dei; ſine macula, ſed necdum ſine ruga; donec veniat dies cum ſibi glorioſam Chriſtus exhibebit Eccleſiam, non habentem maculam, neque rugam „„.

Quid ſit ſinus Abrahæ, in quem Fidelium defunctorum animas deportari precatur Eccleſia.

III. Ne quis vero exiſtimet, Eccleſiam, cum Animas fidelium defunctorum *In ſinum Abrahæ Patriarchæ* deportari, atque in eo collocari precatur, locum a Regno cœlorum diſtinctum, aut ſtatum diverſum ab æterna beatitudine, Deique perſpicua viſione, & fruitione intelligere. Unus enim, idemque locus, & ſtatus, una, eademque felicitas beatarum animarum diverſis nominibus appellata eſt, & appellatur ab Eccleſia: „„ Cœlum, paradiſus, regio vivorum, lux ſancta, requies æterna; locus refrigerii, lucis, & pacis, Vita æterna, Sinus Abrahæ &c. Unde *S. Auguſtinus* libro 2. *Quæſtionum Evangelicarum*, cap. 38. „ Sinus „ Abrahæ (*inquit*) requies beatorum pauperum, quo„ rum eſt Regnum cœlorum, in quo poſt hanc vitam recipiuntur „. *Et infra*: „„ Sinus Abrahæ intelligitur ſecretum Patris, quo poſt Paſſionem reſurgens aſſumptus eſt Dominus... Ubi etiam ante reſurrectionem Juſtorum animæ vivunt cum Deo „„. Denique quamvis aliquando fluctuaſſe viſus ſit *S. Auguſtinus* circa locum Abrahæ ſinu ſignificatum, minime tamen dubitavit, quin eo ſignificaretur locus quietis, felicitatis æternæ, in quo Juſtorum animæ viſione Dei ante ultimum Judicii diem fruuntur. Sic enim lib. 9. *Confeſſionum*, cap. 3. *de Nebridio* amico ſuo loquitur: „„ Et nunc ille vivit in ſinu Abraham. Quidquid illud eſt, quod illo ſignificatur ſinu, ibi Nembridius meus vivit, dulcis amicus meus, tuus autem, Domine, adoptivus ex liberto filius, ibi vivit. Nam quis alius tali animæ locus? Ibi vivit, unde me multa interrogabat homuncionem inexpertum. Jam non ponit aurem ad os meum, ſed ſpiritale os ad fontem tuum, & bibit quantum poteſt ſapientiam pro aviditate ſua ſine fine felix „„. Et lib. 4. de Anima, & ejus Origine, cap. 16. „„ Sinum Abrahæ (*inquit*) intellige remo-

tam

tam sedem quietis, atque secretam, ubi est Abraham, & ideo Abrahæ dictum, non quod ipsius tantum sit sed quod ipse Pater multarum gentium sit positus, quibus est ad imitandum fidei principatum propositus; sicut Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob, se Deus vocari voluit, cum sit innumerabilium Deus „ „.

§. IX.

Spiritales fructus ex postremo Symboli Articulo colligendi.

I. Cum Deus vitam æternam diligentibus se præparaverit, omnibus studiis, ac viribus eniti, & contendere debemus, ut ipsam consequamur. Media debemus eligere, quæ nobis Christus præscripsit, viam sequi, quam monstravit, mandata Dei servare: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; nihil non agere, nihil non pati propter Deum. *Omnis*, *qui in agone contendit*, (inquit Apostolus) *ab omnibus se abstinet*; *& illi quidem*, *ut corruptibilem coronam accipiant*, *nos autem incorruptam*. Quam pudendum, quod homines pro temporalibus, perituri sque bonis tot discrimina, tot labores lubenter subeant, & pro bonorum æternorum adeptione vitaque immortali ne minimum quidem laborem subire velint! Differentem ea de re *S. August.* Epist. ad *Armentarium*, & *Paulinam* 127. alias 45. audiamus: „ „ Labores (*inquit*) & pericula, & exitia hujus transitoriæ vitæ, si pro eadem vita quandoque finienda subeuntur, ut mors ejus non omnino auferatur, sed paululum differatur; quanto magis pro æterna subeunda sunt, ubi mortem nec natura solicite cavet, nec ignavia turpiter timet, nec sapientia fortiter sustinet? Habeat igitur te vita æterna in dilectoribus suis. Nonne cernis, hæc vita miserabilis, & egena, quam vehementes habeat, quantumque sibi obliget amatores suos? Qui tamen periculo ejus sæpe turbati, citius eam finiunt, eo ipso, quo finire formidant, & mortem, dum declinant, accelerant, veluti si quisquam fluvio

Ut ad vitam æternam perveniamus; eligenda sunt media a Christo præscripta.

1. Cor. 9.

rapiendus irruat, latronem, beſtiamve fugiendo? Jactant in mare tempeſtate ſæviente aliquando & alimenta, & ut vivant, projiciunt, unde vivunt, ne cito finiatur; quod vel in labore vivitur. Quantis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors cum impendere cœperit, ideo cavetur, ut diutius timeatur? Nam inter tot caſus fragilitatis humanæ, quam multæ mortes timentur, quarum certe una cum venerit, reſtat cæteras non timeri; & tamen fugitur una, ut omnes timeantur. Quibus cruciantur doloribus, qui curantur a medicis, & ſecantur? Nunquid ut non moriantur? Sed ut aliquanto ſerius moriantur. Multi cruciatus ſuſcipiuntur certi, ut pauci dies adjiciantur incerti; & nonnunquam ipſis doloribus victi continuo moriuntur, quos mortis timore ſuſcipiunt; & cum omnino non eligant vitam finire, ne doleant, ſed dolere ne finiant, accidit eis, ut doleant, & finiant; non ſolum quia & ſanati utique vitam finiunt poſt dolores, quæ tantis pœnis comparata nec ſempiterna eſſe poteſt, quia mortalis eſt; nec diuturna, quia tota brevis eſt; nec de ipſo brevi ſpatio ſui ſecura, quia ſemper incerta eſt; verum etiam, quod aliquando eam dolore finierunt, quam ne finirent, dolere voluerunt. Habet etiam hoc magnum malum, ac vehementer execrandum, & horrendum nimius amor vitæ iſtius, quod multi, dum volunt paulo diutius vivere, graviter offendunt Deum, apud quem eſt fons vitæ. Atque ita dum ab eis fruſtra, qui neceſſario futurus eſt, vitæ finis metuitur, illinc prohibentur, ubi ſine fine vivitur. Huc accedit, quia vita miſera, etiam ſi poſſet eſſe perpetua, nullo modo beatæ vitæ etiam breviſſimæ comparanda eſt; & tamen iſti amando miſerrimam, atque breviſſimam, perdunt beatiſſimam, ac ſempiternam; cum in hac ipſa, quam male diligunt, hoc velint, quod in altera perdunt; quia utique in iſta nec miſeriam diligunt, nam beati eſſe volunt; nec brevitatem, nam eam finiri nolunt; tantum quia vita eſt, ſic amatur, ut ſæpe propter eam (licet miſeram, & brevem) beata, & ſempiterna amit-

amittatur. His desideratis, quid magnum vita æterna jubet amatoribus suis, cum se jubet sic amari, quemadmodum hæc amatur a suis? An vero dignum est, vel ferendum, cum contemnuntur omnia, quæ amantur in mundo, ut vita post paululum finienda, saltem ipsum paululum teneatur in mundo; & non contemnitur mundus, ut obtineatur vita, quæ sine fine apud illum est, per quem factus est mundus „ „?

Dominum audiamus, qui nobis vitam summo ardore desiderandam fidelissime pollicetur, velut in totius mundi concione clamantem: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Matth. 11.
Hæc disciplina piæ humilitatis, ventosam, & turbidam cupiditatem, aviditatem rerum extra nostram potestatem constitutarum, pellit ex animo. „ „ Ibi enim labor, ubi multa quæruntur, & diliguntur; quibus adipiscendis, atque retinendis voluntas non satis est, quia consequentem non habet facultatem. Justa vero vita, cum voluntas adest, quia eam ipsam plene velle, justitia est; nec plus aliquid perficienda justitia, quam perfectam voluntatem requirit. Vide, si labor est, ubi velle satis est. Unde divinitus dictum est: *Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.* Ubi pax, ibi requies, ibi finis appetendi, & nulla causa laborandi. Sed hæc voluntas, ut plena sit, oportet, ut sana sit. Erit autem sana, si Medicum non refugiat, cujus solius gratia sanari potest a morbo desideriorum noxiorum. Ipse est ergo medicus, qui clamat: *Venite ad me omnes, qui laboratis.* Divitiæ si diliguntur, ibi serventur, ubi perire non possunt. Honor, si diligitur, illic habeatur, ubi nemo indignus honoratur. Salus si diligitur, ibi adipiscenda desideretur, ubi adepta nihil timetur. Vita si diligitur, ibi acquiratur, ubi nulla morte finitur „ „. Proh pudor! In via Dei faciliora, & utilia ignava formidine fugiuntur; in via sæculi duriora, & sterilia ærumnoso

S. August. ibidem.

Luc. 2.

Et ibi quid non fragile
„ per quot pericula p
„ lum? Et quando ist
„ voluero, ecce nunc f
August. amicus, ut ipse

Considerandum quanta Romani pro terrena patria, & civitate fecerunt.

II. Si quid vero pro
stiani gesserint, consi
modicum, si vel cum
feratur, quæ veteres
civitate gesserunt. „ „
August. libro 5. *de Ci*
æterna, cœlestique Pa
libet jucunda blandim
temporali, atque terre
dere, quod illa facere
ficilius est filios interi
ciendum est, ea, qu
tur, atque servanda,
existat tentatio, quæ
compellat, amittere.
nostros, non divitiæ
ventibus amittendæ, a
cimus, vel forte a qu
Deus felices facit, qu
Si pro libertate morit

nio rege, sed a dæmonibus, & dæmonum principe, non filii occiduntur, sed Christi pauperes inter filios computantur?... Si Furius Camillus etiam ingratam Patriam, a cujus cervicibus acerrimorum hostium jugum depulerat, damnatusque ab æmulis fuerat, a Gallis iterum liberavit, quia non habebat potiorem ubi posset vivere gloriosus, cur extollatur, velut grande aliquid fecerit, qui forte in Ecclesia ab inimicis carnalibus gravissimam exhonorationis passus injuriam, non se ad ejus hostes hæreticos transtulit, aut aliquam contra illam ipse hæresim condidit, sed eam potius, quantum valuit, ab hæreticorum perniciosissima pravitate defendit, cum alia non sit, non ubi vivatur in hominum gloria, sed ubi vita acquiratur æterna? Si Mutius, ut cum Porsenna rege pax fieret, qui gravissimo bello Romanos premebat, quia Porsennam ipsum occidere non potuit, & pro eo alterum deceptus occidit, in ardentem aram ante oculos ejus dexteram extendit... Quis Regno cœlorum, imputaturus est merita sua, si pro illo non unam manum, neque hoc sibi ultro faciens, sed persequente aliquo patiens, totum flammis corpus impenderit?... Si se occidendos certis verbis quodammodo consecrantes Decii devoverunt, ut illis cadentibus, & iram Deorum sanguine suo placantibus Romanus liberaretur exercitus; nullo modo superbient sancti Martyres tanquam dignum aliquid pro illius Patriæ participatione fecerint, ubi æterna est, & vera felicitas, si usque ad sui sanguinis effusionem, non solum suos fratres, pro quibus fundebatur, verum & ipsos inimicos, a quibus fundebatur, sicut eis præceptum est, diligentes, charitatis fide, & fidei charitate certarunt?... Quomodo autem se audebit extollere de voluntaria paupertate Christianus, ut in hujus vitæ peregrinatione expeditior ambulet viam, quæ perducit ad Patriam, ubi veræ divitiæ ipse Deus est, cum audiat, vel legat L. Valerium, qui in suo defunctus est Consulatu, usque adeo fuisse pauperem, ut nummis a Populo collatis ejus sepultura curaretur?.. Aut quid

ſe magnum feciſſe prædicabit, quod nullo præmio mundi hujus fuerit ab æternæ illius Patriæ ſocietate ſeductus, cum Fabricium didicerit tantis muneribus Pyrrhi Regis Epirotarum, promiſſa etiam quarta parte Regni, a Romana civitate non potuiſſe divelli, ibique in ſua paupertate privatum manere maluiſſe „ „. Per anguſtam viam incedendum eſſe meminerimus, quæ ducit ad vitam; Regnum cœlorum vim pati, & violentos, id eſt, qui pravis cupiditatibus ſuis vim inferunt, illud rapere, jus ad illud duntaxat habere *Pauperes ſpiritu*, humiles, Deum timentes, a pravo rerum, opumque terrenarum affectu expeditos, quibus non dominatur avaritia, qui habent tanquam non habentes, & qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Jus ad illud habere cogitemus, qui Chriſti manſuetudinem imitantur, qui rixas fugiunt, qui non reſiſtunt malis, & improbis, a quibus vexantur, ſed vincunt in bono malum, qui pro terrenis, & temporalibus rebus non altercantur. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram;* de qua Propheta: *Tu es,* inquit, *ſpes mea, portio mea in terra viventium.* Jus ad Regnum cœlorum habent, qui vitam in luctu, lacrymis, & tribulationibus propter Deum tranſigunt, qui etſi nonnulla mæſtitia afficiantur propter amiſſionem eorum, quæ ipſis chara erant in hoc mundo, a Dei tamen amore, & obſequio propterea non divelluntur, immo Deo firmius, & ardentius adhærent; qui lugent amiſſum a ſe, vel ab aliis Deum, & triſtes ſunt ea triſtitia, quæ *Pœnitentiam in ſalutem operatur.* Triſtitia illorum vertetur in gaudium, & ab eorum oculis omnem lacrymam Deus abſterget; temporalemque lætitiam, & proſperitatem amittentes, æterna perfruentur. *Beati, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Jus ad vitam æternam habent amatores veri, & inconcuſſi boni, legis æternæ, ac veritatis, quæ Deus eſt; qui a mandatorum Dei fideli obſervantia, & a charitate Chriſti nullis mundi blandimentis, promiſſis, & illecebris, nullis terrenis minis, & perſecutionibus abduci poſſunt, ac divelli; quorum *Cibus eſt*, ut faciant

Qui jus habent ad vitam æternam. Matth. 5.

Pſalm. 141.

2. Cor. 7. 10.

ciant *voluntatem Patris sui, qui in cœlis est*, quæ est vera justitia, qui *aquam* illam sitiunt, de qua qui bi- Joan. 4. 14.
berit, *fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*; qui gaudium de veris bonis desiderant, & amorem a terrenis, & temporalibus avertunt. *Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam quoniam ipsi saturabuntur.* Jus ad æternam beatitudinem habent, qui sunt misericordes, sicut Pater cœlestis misericors est; qui dimittunt aliis, sicut ipsi sibi dimitti volunt; qui adjuvant alios, in quibus possunt, sicut se, in quo non possunt, cupiunt adjuvari; qui *beneficientiæ, & communionis* non obliviscuntur, eleemosynis velut *hostiis* Deum promereri satagentes. Illis ita rependitur, ut de miseria liberentur: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Jus ad cœlestem beatitudinem habent mundi corde, qui in simplicitate cordis Deum quærunt, qui frequenti sacramentorum usu, assidua oratione, & bonis operibus animam purgant, ut videndo Deo præparentur; quorum conversatio in cœlis est; quorum non solum opera, sed intentio recta est; qui Deo non serviunt nisi propter Deum; vereque dicere possunt: *Quid enim mihi est in cœlo,* Psal. 72. 26.
& a te quid volui super terram... Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. De his dixit Christus: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Jus ad vitam æternam habent homines *Pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Si filii & hæredes hæreditatis incorruptibilis, & incontaminatæ, in cœlis repositæ, hæredes Regni ab æterno ipsis parati. Pacifici autem in se ipsis sunt qui omnes animi sui motus componentes, & subjicientes rationi, id est, menti & spiritui, carnalesque concupiscentias habentes edomitas, fiunt Regnum Dei, in quo ita sunt ordinata omnia, ut id, quod est in homine præcipuum, & excellens, hoc cæteris imperet, quæ sunt nobis, bestiisque communia; atque idipsum quod excellit in homine, id est, mens, & ratio, subjiciatur potiori, quod est ipsa Veritas unigenitus Filius Dei. Neque enim imperare inferioribus potest, nisi superiori se ipsa subjiciat. Jus

deni-

deníque ad vitam æternam habent, *Qui persecutionem patiuntur propter justitiam*, id est, qui omnes extrinsecus illatas molestias pro veritate, & justitia æquanimiter sustinent. Animadvertat igitur quisquis delicias hujus sæculi, & facultates rerum temporalium quærit in nomine Christiano, intrinsecus esse beati-
Psalm. 44. tudinem nostram. Unde Propheta ait: *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus.* Nam extrinsecus maledicta, & persecutiones, & detractationes promittuntur, de quibus tamen magna merces est in cœlis reposita iis,
Rom. 5. qui gloriantur in tribulationibus: *Scientes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem; spes autem non confundit; quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non enim ista perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomine non solum æquo animo, sed etiam cum exultatione tolerare. Unde, nec hæretici, nec schismatici, qui multa interdum patiuntur, æternam Beatitudinem consequi possunt, quia non patiuntur ista propter justitiam.
S. August. lib. de Ser. Dom. in monte. Nam „ Ubi sana fides non est, non potest esse justi„ tia, quia Justus ex fide vivit. Ubi charitas non est, „ non potest esse justitia; dilectio enim proximi ma„ lum non operatur „. Nos vero, qui per Dei gratiam Christiani Catholici sumus, si quid propter Deum
2. Cor. 4. 17. patimur, beatos nos existimemus: *Id enim, quod in præsenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna sunt.* Eamus igitur de virtute in virtutem, ut videamus Deum Deo-
Psalm. 83. rum in Sion, qui bonis æternis *Non privabit eos, qui ambulant in innocentia. Misericordiam, & veritatem diligit Deus; gratiam, & gloriam dabit Dominus.* „ Misericordiam diligit, qua mihi primo subvenit; „ veritatem diligit, ut credenti det, quod promisit. „ *Donator est indulgentiæ, debitor coronæ.* Unde debi„ tor? Cui debet aliquid Deus? Videmus, quia tenet

„ eum

„ eum debitorem Paulus, consecutus misericordiam, „ exigens veritatem: *Bonum certamen* certavi, (inquit) 2. Tim. 4. 7.
„ *fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiæ,* „ *quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex.* „ Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? Unde tibi „ debet? Quid ei dedisti? *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Rom. 11. 35. Debitorem Dominus ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo. *Non ei dicitur: Redde, quod accepisti; sed, Redde, quod promisisti.* Ille, qui prærogavit misericordiam, negare poterit debitum? *Misericordiam, & veritatem diligit Deus; gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Quam gratiam, nisi de qua 1. Cor. 15. 10. Apostolus dixit: *Gratia Dei sum id, quod sum?* Quam gloriam, nisi de qua ipse ait: *Reposita est mihi corona justitiæ?*

III. Si vitam æternam vere credimus, hic super flumina Babylonis gemere debemus, dum recordamur Sion, ut peregrini gemere, ad cœlestem patriam suspirare. Et si corpus nostrum adhuc in Babylonia tenetur, cor nostrum ad Jerusalem præmittatur. „„ Qui non gemit ut peregrinus, non gaudebit ut civis; quia desiderium non est in illo. (*inquit S. August.* Enarratione in Psalm. 148.) Cui peregrinatio dulcis est, non amat patriam; si dulcis est patria, amara est peregrinatio; si amara peregrinatio, tota die tribulatio. Quando non est tribulatio? Quando in patria delectatio... Sed abundant omnia? Abundent omnia, vide, si securus es, quia non pereunt omnia.. Postremo sint copiæ, redundet affluentia hujus sæculi, detur securitas, quod non pereant. Dicat Deus desuper: Æternus in his eris, æterna tecum erunt ista, sed faciem meam non videbis. Nemo carnem consulat, spiritum consulite; respondeat vobis cor vestrum; respondeat fides, spes, charitas, quæ in vobis esse cœpit. Ergone si acciperemus securitatem nos in affluentia bonorum sæcularium semper futuros, & diceret nobis Deus: Faciem meam non videbitis, gauderemus in illis bonis? Eligeret forte aliquis gaudere, & dicere: Abundant mihi ista, bene mihi

Ad cœlestem Patriam suspirandum.

est

est, nihil amplius quæro. Nondum cœpit esse amator Dei; nondum cœpit suspirare tanquam peregrinus „„. Effundamus igitur super nos animam nostram, confiteamur in lacrymis, gemamus in confessionibus, in miseriis suspiremus. Quidquid nobis adest præter Deum nostrum, non est dulce. „ Nolumus omnia, quæ dedit, si non dat se ipsum, qui „ omnia dedit„. Ad illum suspiremus, *Qui salvos facit rectos corde*. Recti corde dicunt, (inquit *S. August.* in Psalm. 7.) „„ Cum jam, ubi cogitatio, ibi & delectatio est, quod fieri non potest, nisi cum divina, atque æterna cogitantur... Ita fit, ut scrutans corda, & renes Deus, & perspiciens in corde rectas cogitationes, in renibus nullas delectationes, justum auxilium præbeat rectis corde, ubi mundis cogitationibus supernæ delectationes sociantur „„.

S. August. Enarr. in Psalm. 85. Psal. 7. 11.

Ad vitam æternam omnia studia, operaque nostra referenda.

S. August. Epist. 118. alias 56.

IV. Cum Vita æterna, Deique fruitio summum sit hominis bonum, ad illam omnia opera nostra, curas omnes, & studia, cogitationes omnes referre debemus; nihilque unice necessario salutis nostræ negotio anteponere. „ „ Summum enim bonum dicitur, quo cuncta referuntur. Eo enim fruendo quisque beatus est, propter quod cætera vult habere, cum illud jam non propter aliud, sed propter se ipsum diligatur. Et ideo finis ibi dicitur, quia jam, quo excurrat, & quo referatur, non invenitur „„.

Temporalibus non inhærendum.

S. August. lib. 21 de Civit. Dei, cap. 24.

V. Temporalibus rebus, ne inhæreat Christianus, qui æterna sperat; hanc vitam non amet, qui vitam æternam a Deo promissam expectat. Cogitet omnia bona temporalia, quibus Dei providentia, & bonitas hunc mundum implevit, esse „„ Miserorum, damnatorumque solatia, non præmia beatorum. Quæ igitur illa sunt, si tot, ac talia, & tanta sunt ista! Quid dabit eis, quos prædestinavit ad vitam, qui hæc dedit etiam eis, quos prædestinavit ad mortem! Quæ bona illa beata vita faciet eos sumere, pro quibus in hac misera unigenitum Filium voluit usque ad mortem mala tanta perferre „„. Non ad hoc sumus Christiani, ut terrenam felicitatem, qua plerumque

ali fruuntur. Bona illa magni pendere non de-
, quæ Dominus dat & malis. Ad aliam felici-
ad alia bona vocati sumus; illa desidere-
ad illa tendamus. Dicamus ex animo cum
ta: *Sitivit in te anima mea... Quam multi-
tibi caro mea. Adhæsit anima mea post te.* Psalm. 41.
nos constitutos intelligamus, qua ad patriam
us. Temporalia bona, si Deus dederit, ut so-
ineris cum gratiarum actione recipiamus; si
rit, aut subtraxerit, remota peregrinationis
impedimenta gaudeamus. „„ Tota ista vita
t sanctus Augustinus ,) & omnia, quibus Enarr. in
n hac vita, sic tibi debent esse tanquam Psalm. 34.
m viatori, non tanquam domus habitatori. Serm. 1.
ito peregisse te aliquid, restare aliquid; di-
te ad refectionem, non ad defectionem „ „.
ea & hanc vitam multa amaritudine Deus
is respersit, ut doceret: „ Amare meliora per Et Enarr.
itudinem inferiorum, nec viator tendens ad in Psal. 40.
m, stabulum amet pro domo sua „.
Nemo potest idoneus fieri futuræ vitæ, qui non S. August.
am modo exercuerit. Nunc igitur præoccupan- Enarr. in
actiones Beatorum in cœlesti, æternaque vita. Psal. 148.
visione, amore, ac laude exercere nos debe- & 149.
quantum possumus. *Lætetur Israel in eo, qui*
n, & filii Sion exultent in Rege suo. Quid est
Videns Deum. Est quædam visio hujus tempo-
: altera visio futuri temporis; Visio, quæ modo
r fidem est; Visio, quæ futura est, per spe-
it. *Si credimus, videmus; si amamus, videmus.*
idemus? Deum. Ubi est ipse Deus? Interroga
m: *Deus charitas est.* Benedicamus nomen ejus 1. Joan. 4
1, & gaudeamus in Deo, si gaudemus in cha
Quisquis habet charitatem, ut quid illum mit-
onge, ut videat Deum? „ Conscientiam suam
lat, & ibi videt Deum; si charitas ibi non
it, non ibi habitat Deus; si autem charitas
bitat, Deus ibi habitat „. Vult illum forte
sedentem in cœlo? *Habet charitatem, & in*

Præoccupandæ sunt in hac vita actiones beatorum.

eo habitat sicut in cœlo. Ergo simus Israel, & lætemur in Deo, qui fecit nos, in Christo Rege nostro, qui regit nos. *Nemo homo sibi arroget partes ipsius; ab ipso est lætitia, quæ nos facit esse felices.* Cœlestis Je„rusalem, sive Sion filii sumus. Ipsa nos genuit, ipsa „est Ecclesia Sanctorum, ipsa nos nutrivit, ex parte „peregrina, ex magna parte immanens in cœlo. Ex „parte, quia immanet in cœlo, beatitudo Angelo„rum est; ex parte, qua peregrinatur in hoc sæ„culo, spes est Justorum. Quia ergo in hac vita „gemunt, & desiderant illam patriam, *currant dile„ctione*, non pedibus corporis. Non quærant naves, „sed pennas, *duas alas charitatis apprehendant. Quæ „sunt duæ alæ charitatis? Dilectio Dei, & proximi.* „Peregrinamur enim, suspiramus, gemimus, vene„runt ad nos litteræ de Patria nostra, ipsas vobis „recitamus. Quæ sunt illæ litteræ? Divinæ promissiones in Scripturis sacris exaratæ. De Deo itaque semper, quantum in nobis est cogitantes, in eum credentes, illum diligentes, in illo lætemur. Sed & laudemus nomen ejus in choro. Chorus est consensio laudantium. Si in choro cantamus, concorditer cantemus. In choro cantantium quisquis voce discrepuerit, offendit auditum, & perturbat chorum. Si vox inconvenienter cantantis disturbat concentum cantantium, quanto magis mala vita, pravique mores disturbant concentum laudantium? *In tympano, & psalterio* psallamus; *ut non sola vox laudet, sed & opera.* Quando assumitur psalterium, & tympanum, manus concinunt voci. „ Sic & tu, si quando Alleluja can„tas, porrigas & panem esurienti, vestias nudum, „suscipias peregrinum; non sola vox sonat, sed & „manus consonat, quia verbis facta concordant „.

In hac vita mortali si nos ita geramus, quod nobis promissum est, consequemur *Vitam æternam*; in qua Deum sine fine videbimus, videndo amabimus, amando laudabimus. AMEN. *Verum est*; id enim Deo revelante credimus; id Deo promittente speramus. *Fiat, fiat.*

FINIS LIBRI PRIMI.

INDEX

CAPITUM, ARTICULORUM, ET RERUM, QUÆ IN HOC TOMO TRACTANTUR.

LIBER PRIMUS.

DE FIDE, ET SYMBOLO.

INDEX

§. LII.

§. IV.

Con-

§. VI mens c
potest.
§. VII. Deus a
§. VIII. Justoru
statim, atque
§. IX. Spiritales

Fin

